

Jacques Bertrand, Alexandre Pelletier
နှင့် Ardeth Maung Thawngmung

အကွက်ချအစီအစဉ်ဖြင့်အနိုင်ယူ

နိုင်ငံတော်မှတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုတို့၏အင်အားအနေအထားကို

ပျက်ပြယ်စေခြင်း

Title: *Winning by Process: The State and Neutralization of Ethnic Minorities in Myanmar*

Authors: Jacques Bertrand, Alexandre Pelletier, and Ardeth Maung Thawngmung

Original Language: English

Original publication : 2022, Cornell University Press (ISBN 13: 9781501764547)

This book was originally published in English by Cornell University Press in 2022. Translation into Burmese made possible by a grant from the International Development Research Centre

Translation Copyright 2023

CC BY-NC-ND - This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. This means that you are free to share and distribute the book as long as you give appropriate credit to the authors, but you may not use it for commercial purposes or make any changes or derivatives to the work. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>.

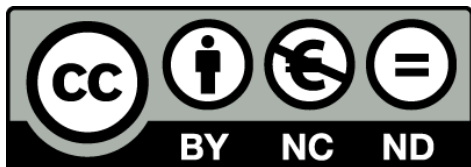
For further information, please visit <https://www.cornellpress.cornell.edu/>

ဤစာအုပ်ကို Cornell University Press မှ 2022 ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ထုတ်ဝေခဲ့ပါသည်။ (ISBN 13: 9781501764547) International Development Research Center မှ ထောက်ပံ့ငွေဖြင့် မြန်မာဘာသာသို့ ဘာသာပြန်ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဘာသာပြန်မှုပိုင်ခွင့် 2023

CC BY-NC-ND - ဤလုပ်ငန်းကို Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License အောက်တွင် လိုင်စင်ရထားသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ သင်သည် စာရေးဆရာများကို သင့်လျော်သော ခရက်ဒစ်ပေးသရွေ့ စာအုပ်ကို လွတ်လပ်စွာ မျှဝေနိုင်ပြီး ဖြန့်ဝေခွင့်ရှိသော်လည်း ၎င်းကို စီးပွားဖြစ်ရည်ရွယ်ချက်အတွက် အသုံးပြုခြင်း သို့မဟုတ် ပြောင်းလဲမှု များကို ပြုလုပ်ခြင်းမပြုရဟု ဆိုလိုသည်။

ပိုမိုသိရှိလိုပါက, <https://www.cornellpress.cornell.edu/> သွားရောက်ကြည့်ရှုပါ။

မြန်မာပြည်သူ့လူထုအားလုံးအတွက်

မာတိကာ

မိတ်ဆက်

၁၂

- (က) ဆိုလိုရင်း
- (ခ) မြန်မာနိုင်ငံတော် နှင့် လူမျိုးစုနိုင်ငံရေး (ပြည်တွင်းစစ်မှသည် နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းဖြစ်စဉ်ဖြင့် အသာစီးရအောင် လုပ်ခြင်း)
- (ဂ) ဆိုလိုရင်းကိုအကျယ်ရှင်းလင်းခြင်း
- (ဃ) သုတေသန နည်းလမ်းဆိုင်ရာမှတ်ချက်
- (င) သုံးသပ်ချက်

အခန်း (၁) နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းဖြစ်စဉ်ဖြင့် အသာစီးရအောင် လုပ်ဆောင်ခြင်း - တရားဝင် ညှိနှိုင်းမှု၊ နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်များနှင့် စစ်ရေးတို့ကို တွန်းအားပေး လုပ်ဆောင်ခြင်း

၁၄

- ၁.၁။ အဘယ်ကြောင့် လုပ်ငန်းစဉ် (Process)မှာ အရေးကြီးသနည်း။
- ၁.၂။ “နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ် (သို့) “ဆောင်ရွက်မြဲ ဆောင်ရွက်နေသောလုပ်ငန်းစဉ်”မှတစ်ဆင့် အသာစီးရအောင် လုပ်ဆောင်ခြင်း
 - (က) ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ခြင်း “locking-in”
 - (ခ) ရလဒ်များအပေါ် ကြည့်ပြီး တဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်သွားခြင်း (Sequencing)
 - (ဂ) လုပ်ပိုင်ခွင့်နယ်ပယ်အလွှာများခွဲခြမ်းပေးပြီး ဆွေးနွေးရေးဘောင်ချဲ့ပေးခြင်း (Layering)
 - (ဃ) ဆွေးနွေးအုပ်စုများ၏ ထောက်ခံသူလူထုထံ တိုက်ရိုက်ချဉ်းကပ်ခြင်းဖြင့် ပြိုင်ဖက်ကို သွယ်ဝိုက်ချိန့်စေခြင်း (Outflanking)
 - (င) လက်နက်အင်အား အသာရအောင် ပြုလုပ်ခြင်း (Outgunning)

၁.၃။ သုံးသပ်ချက်

အခန်း (၂) စစ်ဖြင့်အနိုင်ယူခြင်း မအောင်မြင်မှု - ဗမာကြီးစိုးလွှမ်းမိုးမှု၏ အတိုင်းအတာများနှင့် လူနည်းစု လူမျိုးစုများအား ဖိနှိပ်မှု

၅၈

- ၂.၁။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ လူမျိုးစုပဋိပက္ခများ၏ မူလအရင်းအမြစ်
- ၂.၂။ စစ်ရေးဖြင့် အနိုင်ယူခြင်း မအောင်မြင်မှု - ဗမာကြီးစိုးလွှမ်းမိုးမှု၏ အတိုင်းအတာများနှင့် လူနည်းစုလူမျိုးစုများအား ဖိနှိပ်မှု
- ၂.၃။ ၁၉၈၈ အကြံပေးနှင့် ပြောင်းလဲသွားသောဗျူဟာ
 - (က) နှစ်ဖက်သဘောတူ အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုများ
 - (ခ) အမျိုးသားညီလာခံ
- ၂.၄။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ - နောင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများအတွက် ဇာတ်ကွက်စဉ်ခြင်း

၂.၅။ သုံးသပ်ချက်

အခန်း (၃) ဒီမိုကရေစီဖော်ဆောင်ရေး - နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံဆိုင်ရာ မူဘောင်အတွင်း လုပ်ပိုင်ခွင့်နယ်ပယ် အလွှာများ ခွဲခြမ်းလျက် ညှိနှိုင်းမှု ဘောင်ချဲ့ခြင်းနှင့် ရလဒ်အလိုက် အဆင့်ဆင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်ခြင်း ၈၃

၃.၁။ ဒီမိုကရေစီအဖွဲ့အစည်း/ဖွဲ့စည်းမှုများ - အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာကွဲပြားလျက်ရှိသော အကျိုးလိုလားချက်များနှင့် ခဏ ပေါ်ထွက်လာသော အခွင့်အလမ်းများ

၃.၂။ ဇာတ်ကောင်များ မတူကွဲပြားစွာခွဲဖြန့်ထွက်လာမှု (၂၀၁၁-၂၀၁၆) - နိုင်ငံတော်နှင့် လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများအကြား နယ်ပယ်အလွှာများခွဲခြားခြင်းနှင့် ပိုင်းခြားခြင်း

၃.၃။ ပြန်လည်ဗဟိုချုပ်ကိုင်ခြင်းနှင့် ဗမာလူမျိုးမဲဆန္ဒရှင် ချိန်ညှိမှု (၂၀၂၀-၂၀၁၆)

၃.၄။ သုံးသပ်ချက်

အခန်း (၄) စစ်ရေးအလွန် လုပ်ငန်းစဉ် - အပစ်ရပ်စဲရေးမှသည် နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုဆီသို့ ၁၀၈

၄.၁။ “တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး” သဘောတူညီချက်တစ်ရပ်အတွက် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခြင်း

၄.၂။ NLD နှင့် ပင်လုံညီလာခံ

၄.၃။ သုံးသပ်ချက်

အခန်း (၅) အားနည်းသောတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပြည်နယ်များကို ပုံစံကျအောင်ပြုပြင်ခြင်း- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် ချုပ်ခြယ်ကန့်သတ်ခြင်း နှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအလွှာအထပ်ထပ် ထည့်သွင်းဖွဲ့စည်းခြင်း ၁၄၁

၅.၁။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆန့်ကျင်ငြင်းပယ်လာရာမှ- စတင်လက်ခံကျင့်သုံးလာခြင်း

၅.၂။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဒေသများ၏ အုပ်ချုပ်ခွင့်အာဏာကို အလွှာခွဲ၍ အုပ်ချုပ်စေခြင်း -ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း နည်းပါးနေသည်မှာ သိသာပေါ်လွင်လာခြင်း

(က) မြေယာနှင့် သဘာဝသယံဇာတ

(ခ) ပညာရေး၊ ဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှု

၅.၃။ သုံးသပ်ချက်

အခန်း (၆) ပြိုင်ဖက်အား သွယ်ဝိုက်အင်အားချိန့်စေခြင်း (Outflanking) နှင့် လက်ကိုင်ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အာဏာ (de facto Autonomy) ယုတ်လျော့လာခြင်း ၁၇၀

၆.၁။ ၁၉၉၀ ခုနှစ်များတွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးဖြင့် အာဏာနယ်နိမိတ်ချဲ့ထွင်ခြင်း

၆.၂။ နှစ်ဦးနှစ်ဖက် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်များ နှင့် တစ်နိုင်ငံလုံး အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်ဖြင့် အာဏာနယ်နိမိတ်တိုးချဲ့ခြင်း (၂၀၁၂-၂၀၂၀)

(က) ပညာရေး

(ခ) ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု

(ဂ) မြေယာအသုံးပြုမှုနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု
၆.၃။ သုံးသပ်ချက်

**အခန်း (၇) အုပ်စုငယ်များကွဲထွက်ခြင်း၊ ဖယ်ကျဉ်ဆက်ဆံခံရခြင်းနှင့် ဖိနှိပ်ခံရခြင်းများ၊
တိုင်းရင်းသားများအား အသိအမှတ်ပြုဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စများအတွက် စဉ်းစားရမည့် အလွှာများနှင့်
ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ထားမှုများ**

၁၉၂

၇.၁။ အသိအမှတ်ပြုမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းသစ်များအား အလွှာခွဲခြားခြင်းနှင့်ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ခြင်း

- (က) အစိတ်စိတ် အမွှာမွှာခွဲရန် အခြေခံတစ်ရပ်ကို ခင်းကျင်းခြင်း
- (ခ) တိုင်းရင်းသားများ၏ တောင်းဆိုမှုများ ပိုမိုမြင့်တက်ပွားများလာခြင်း
- (ဂ) တိုင်းရင်းသားများ၏ အာဏာအား နိုင်ငံရေးအရဘောင်ဝင်မှုမရှိစေရန်နှင့် ဖိနှိပ်ရန် လုပ်ဆောင်ခြင်း

၇.၂။ သုံးသပ်ချက်

အခန်း (၈) နိဂုံး

၂၂၇

- ၈.၁။ ဒီမိုကရေစီနည်းကျ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ပိုမိုအာမခံချက်ရှိစေခြင်း
- ၈.၂။ ဆောင်ရွက်ဆဲ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်ဖြင့် အနိုင်ယူခြင်း - နိုင်ငံတော်မှ ၎င်း၏ ရည်မှန်းချက်များ ရောက်ရှိခဲ့ပုံနှင့် ရောက်ရှိခဲ့သည့် အကြောင်းအရင်း
 - (က) အစိုးရမှ မည်ကဲ့သို့ အနိုင်ရရှိနေပါသနည်း၊ မဟာဗျူဟာငါးရပ်
- ၈.၃။ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ် အဆုံးသတ်သွားခြင်း၊ ၂၀၂၁ စစ်အာဏာသိမ်းမှု

ပုံများနှင့် ဇယားများ

မြေပုံ ၁ မြန်မာပြည်မြေပုံ

မြေပုံ ၂ အမျိုးသားညီလာခံ (၁၉၉၄) တွင် အဆိုပြုခဲ့သော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ စီရင်စုများ

ဇယား ၁ နှစ်အလိုက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သည့် အင်တာဗျူးစုစုပေါင်း (အဖွဲ့အလိုက် ဆွေးနွေးမှု FGD များ)

ဇယား ၂ အုပ်စုအမျိုးအစားအလိုက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုနှင့် အဖွဲ့အလိုက်ဆွေးနွေးမှု အရေအတွက်

ဇယား ၃ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး လုပ်ငန်းစဉ် - အဓိကနယ်ပယ် သုံးရပ်

ဇယား ၄ လုပ်ငန်းစဉ်ဖြင့် အနိုင်ယူ - အဓိက ဗျူဟာ ငါးရပ်

ဇယား ၅ အာဏာခွဲဝေမှု၊ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (အကျဉ်းချုပ်)

ဇယား ၆ နှစ်ဖက် အပစ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီမှုများ (၂၀၁၁-၁၂)

ဇယား ၇ ၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံအတွင်း ရောက်ရှိခဲ့သော သဘောတူညီမှုများ၊ ၂၀၁၆-၂၀

ဇယား ၈ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရှိ လူမျိုးစု ကိုယ်စားပြုအလွှာများ

ဇယား ၉ လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများ၊ ၁၉၉၀ နှင့် ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲများ

ဇယား ၁၀ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပြည်နယ်/တိုင်း လေးခုတွင်အသုံးပြုသော မိခင်ဘာသာစကားများ

ဇယား ၁၁ မြန်မာနိုင်ငံရှိ မိခင်ဘာသာစကားနှင့် လူမှုရေးမြှင့်တင်မှု

ပုံ ၁ မြန်မာနိုင်ငံ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်

ပုံ ၂ မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူမျိုးစုပြည်နယ်များရှိ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်မှု အဝင်အထွက်

နိဒါန်းနှင့် ကျေးဇူးတင်လွှာ

စာအုပ်မျက်နှာဖုံးရှိ ဓာတ်ပုံကို ၂၀၁၅ ခုနှစ် မိုးဦးပိုင်းကာလများတွင်း ချင်းပြည်နယ်၏ ဝေးလံမြို့တော် ဟားခါမြို့သို့သွားရာ လမ်းခရီးတွင် ရိုက်ယူခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်းပုံသည် ချင်းပြည်နယ်၏ ကြမ်းတမ်းသော မြေမျက်နှာသွင်ပြင်ကိုသာမက ကျွန်ုပ်တို့၏ တင်ပြဆွေးနွေးမှုကိုပါ ထပ်ဟပ်နေပါသည်။ ပုံတွင် ပြထားသည့်အတိုင်း (မြေပြိုကျမနေသည့်အချိန်) မန္တလေးမှ ၁၇ နာရီအကြာ ခရီးစဉ်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ဖက်ဒရယ်ဝါဒဆီသို့ သွားရာလမ်းကဲ့သို့ ရှည်ကြာ၊ မတ်စောက်၊ ကွေ့ကောက်၊ လမ်းချော်ကာ အန္တရာယ်များလျက် ရှိခဲ့သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ ဤခရီးသည် အခက်အခဲများစွာရှိပြီး ယခင်က ဟားခါးသို့ ကုန်ကားဖြင့် သွားမည်ဆိုပါက ရက်များစွာကြာခဲ့ဖူးကာ ယခုအခြေအနေသည် များစွာတိုးတက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ယခုစာအုပ် ထုတ်ဝေချိန်တွင် ဟားခါးမှ ရန်ကုန်နှင့် မန္တလေးမြို့များသို့ နာရီပိုင်းအတွင်း သွားနိုင်သော ဖလမ်းလေဆိပ်အသစ်မှာ ရှိနေပြီ ဖြစ်သည်။ သို့သော်ငြားလည်း မြန်မာနိုင်ငံ၏ အရွယ်အစားနှင့် ကွဲပြားခြားနားမှု၊ မညီမျှမှုများနှင့် ဝိရောဓိဖြစ်မှုများ၊ မြန်မာပြည်သူတို့၏ အင်အားနှင့် ကြံ့ကြံ့ခံနိုင်စွမ်းများကို နားလည်ရန် လမ်းခရီးမှာတော့ မည်သည့်အရာနှင့်မျှ တူမည် မဟုတ်ပါ။ ဖြစ်တောင့်ဖြစ်ခဲ လမ်းပေါက်လာခဲ့သော ဟားခါးလမ်းသည် ယှဉ်သန်ရန် ဆန္ဒရှိသော၊ ၎င်းတို့ စရိုက်လက္ခဏာကို မြှင့်တင်လိုသော ရုန်းကြွရန်ကြိုးစားနေသည့် ရပ်ရွာနေသူတို့၏ဘဝအား လမ်းစပွင့်လင်းမှု ပေးခဲ့သည်။ တစ်ဆက်တည်းမှာပင် မငြိမ်းချမ်းသေးသော နိုင်ငံအဖျားအနားပိုင်းများနှင့် နယ်မြေတစ်ဝှမ်းလုံးအပေါ် ၎င်း၏ အာဏာဖြန့်ကြက်လျက်စုစည်းထိန်းချုပ်ရန်အတွက် နိုင်ငံတော်သည် မည်မျှအထိ ခိုင်မာပြတ်သားသည်ကို ပြသလျက်ရှိသည်။ ဤစာအုပ်တွင် အဆိုပါ ပဓာနကျသော တင်းမာမှုများကို ဖော်ထုတ်ပြသနိုင်မည်ဟု မျှော်လင့်သည်။

လွန်ခဲ့သော ဆယ်စုနှစ်တလျှောက် လျင်မြန်စွာ၊ နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းစွာ တိုးတက်ဖြစ်ပေါ်ခဲ့မှုများနှင့်အတူ ဤစာအုပ်မှ တင်ပြလိုသောအကြောင်းအရာအချို့ ပြောင်းလဲခဲ့ရသည်။ အစပိုင်းတွင် ကျွန်ုပ်တို့သုတေသနအဖွဲ့သည် ရိုးရိုးရှင်းရှင်းသာတင်ပြရန် ရည်ရွယ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ် နိုင်ငံရေးစာမျက်နှာသစ်ဖွင့်လှစ်ခဲ့ပြီးသည့်နောက်တွင် ရင်ဖိုဖွယ်ရာ၊ စိတ်လှုပ်ရှားဖွယ်ရာများ မြောက်များစွာ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ပြည်ပနေ မြန်မာနိုင်ငံသားများသည် နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေးတွင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ပါဝင်နိုင်ရန် အကောင်းဘက်မှ မျှော်လင့်လျက် နိုင်ငံထံသို့ ပြန်လာခဲ့ကြသည်။ အလားတူ များစွာသော နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံတကာ NGO များ၊ နိုင်ငံခြားသား ပညာရှင်များနှင့် အခြားသော စိတ်ဝင်စားသည့် လူပုဂ္ဂိုလ်များစွာလည်း ပါဝင်လာခဲ့ကြသည်။ ပြည်တွင်း NGO အသစ်များနှင့် သုတေသနအဖွဲ့အစည်းများလည်း ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ကြပြီး လမ်းကြောင်းသစ် များစွာဖြင့် စွမ်းအားပေးရန် ကမ်းလင့်လာခဲ့ကြသည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုတွင် ဆယ်စုနှစ်များစွာ နေထိုင်ခဲ့ပြီးနောက် လုပ်ငန်းစဉ်အသစ်များတွင် ပါဝင်ပြီး အဖွဲ့အစည်းအသစ်များအား သုတေသနနှင့် မူဝါဒချဉ်းကပ်ပုံများအကြောင်း တွေးတောနိုင်စေရန် ကူညီပေးဖို့ရာ ပြန်လာခဲ့သည့် ပညာရှင်များထဲတွင် Ardeth Thawngmung သည်လည်း တစ်ဦးအပါအဝင် ဖြစ်ခဲ့သည်။ သူမသည် တိုရန်တို တက္ကသိုလ်တွင် PhD ကျောင်းသားတစ်ယောက်အဖြစ် ရှိနေသော Alexandre Pelletier ကို ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် ဖိတ်ခေါ်ခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ ကာလရှည်ကြာဖြစ်တည်နေသော လူနည်းလူမျိုးစုများနှင့် ပြည်တွင်းစစ်အတွက် ဖြစ်နိုင်သည့် အဖြေများကို ရှာဖွေသည့် အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများတွင် ၎င်း၏ ဖက်ဒရယ်ဝါဒနှင့် ပတ်သက်သည့် အသိအမြင် ဗဟုသုတများကို အသုံးပြုရန်အတွက် ဖြစ်သည်။ များမကြာမီတွင် အင်ဒိုနီးရှား၊ ဖိလစ်ပိုင်နှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတို့ရှိ ခွဲထွက်ရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်သမားများ၏ ပဋိပက္ခများအပေါ် နှစ်ကာလအတော်ကြာ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်လေ့လာနေခဲ့သော Jacques Bertrand သည် လည်းလေ့လာမှုများအတွက်ဆွေးနွေးရာတွင် ပါဝင်လာခဲ့တော့သည်။

ကနဦးတွင် ရန်ကုန်၌ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲတစ်ခုကို ပူးတွဲကျင်းပခြင်းဖြင့် စတင်ရန် ရည်ရွယ်ခဲ့ပြီး မကြာမီ စာအုပ်တစ်အုပ် ပူးတွဲထုတ်ကြရန် စီစဉ်ခဲ့ကာ လူနည်းစု ပြည်နယ်များနှင့် တိုင်းဒေသကြီးများတွင်း ကွင်းဆင်းလေ့လာဆန်းစစ်မှုများကို နှစ်ပေါင်းများစွာကြာအောင် ဆောင်ရွက်ခဲ့တော့သည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ်အရောက်တွင် မြောက်များစွာသော နိုင်ငံတကာနှင့် အဖွဲ့အစည်းများမှ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများအပေါ် ထောက်ပံ့မှုများ တဟုန်ထိုးများပြားလာခဲ့ပြီး လေ့လာဆန်းစစ်မှုကို နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်းပြုလုပ်သွားရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၊ အစိုးရအရာရှိများ၊ လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများ၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းလေ့လာခြင်းမှ မျက်မြင်အမှန်တရားတစ်ခုကို တူးဆွရယူခြင်းသည် မည်သည့်အရာနှင့်မျှ အစားထိုး၍ရမည် မဟုတ်ပါ။ သို့ဖြစ်၍ အဆိုပါ ၇ နှစ်တာကာလအတွင်း (ရခိုင်ပြည်သည် သွားလာရန်အကန့်အသတ်ရှိနေသည့်ဧရိယာတစ်ခု ဖြစ်နေသည့်တိုင်အောင်) ရန်ကုန်တွင်သာမက ချင်း၊ ကချင်၊ ကရင်၊ ရှမ်းနှင့် မြန်မာပြည်အတွင်းရှိ သွားလာနိုင်သော အခြားသော ဒေသများသို့ ကျွန်ုပ်တို့ရောက်အောင် သွားရောက်ခဲ့ပြီး တွေ့ဆုံမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၅ နှင့် ၂၀၁၆ ခုနှစ်များအတွင်းတွင် အလွန်အလုပ်ဖြစ်သော ခရီးအများအပြားကို သွားရောက်နိုင်ခဲ့ပြီး ၎င်းနောက်တွင်လည်း ကျွန်ုပ်တို့ ကိုယ်ပိုင်အစီအစဉ်များဖြင့် ခရီးအများအပြားကို စီစဉ်နိုင်ခဲ့သည်။ အားလုံးပေါင်းစုလိုက်လျှင် ကျွန်ုပ်တို့သည် လူပေါင်း ရာချီကာ တွေ့ဆုံမေးမြန်းနိုင်ခဲ့ပြီး ယခုအားထုတ်မှုအတွက် ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုပြုလုပ်ချိန် လပေါင်းများစွာ ရရှိခဲ့သည်။

တကယ့်လက်တွေ့အဆင့်တွင် ကျွန်ုပ်တို့သည် စာအုပ်၏ လွှမ်းခြုံမည့် အတိုင်းအတာနှင့် အလေးပေးမှုကို အမြဲ ပြန်လည်သုံးသပ်မှု ပြုလုပ်သည်။ ရွှေလျားပြောင်းလဲနေသော အကြောင်းအရာတစ်ခုအပေါ် အလုပ်လုပ်ရသည်မှာ အမြဲ စိန်ခေါ်မှုရှိသည်။ အစမှတ်သဲကွဲသော်လည်း အဆုံးမှာ အပွင့်ဖြစ်နေလိမ့်မည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ ကနဦးသုတေသနသည် ကြံ့ခိုင်ရေးပါတီ (USDP) ဦးဆောင်သော အစိုးရလက်အောက်တွင် လူနည်းစုလူမျိုးစုများအပေါ် နိုင်ငံတော်၏ မူဝါဒများ ပြောင်းလဲလာပုံနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးမှုများအတွင်းသာမက နိုင်ငံတော် အစိုးရများအတွင်း လျင်မြန်သော ပြောင်းလဲမှုများကို အလေးပေးခြေရာခံခဲ့သည်။ United States Institute of Peace (USIP) မှ ပံ့ပိုးသော ရက်လျော့သည့် ဘဏ္ဍာငွေ အထောက်အပံ့ဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် နိုင်ငံတော် အဖွဲ့အစည်း/ဖွဲ့စည်းမှုများ၏ ပြောင်းလဲမှုခြေလှမ်းများနှင့် ယင်အသွင်းကူးပြောင်းသည့် ကာလအတွင်း ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးမှုများအပေါ် ၎င်းတို့၏ သက်ရောက်မှုများကို ဖမ်းဆုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲများနှင့်အတူ စာအုပ်အပြီးသတ်မည်ဟု တွေးဆခဲ့သော်လည်း ကျွန်ုပ်တို့သည် သုတေသနသမားများပီပီ သိလိုစိတ်များနေခဲ့ပြီး ကျွန်ုပ်တို့၏ ခရီးကို ယခုအချိန်မှသာ အပြီးသတ်ဖြစ်ခဲ့သည်။ အစောပိုင်းနှစ်များ (သို့) အောင်ဆန်းစုကြည် အစိုးရသက်တမ်းနှစ်နှစ်တွင် စာအုပ်အတွင်း စိတ်ဝင်စားဖွယ်ရာကောင်းသော အချက်များကို ကျွန်ုပ်တို့၏ ခရီးစဉ်များမှ စတင်တွေ့ရှိလာချိန်တွင် ကျွန်ုပ်တို့သည် တောင့်မခံနိုင်တော့ဘဲ NLD အစိုးရသက်တမ်းအတွင်း ပြောင်းလဲမှုများကိုပါ ဆက်လက်ခြေရာခံခဲ့ပြီး အစိုးရနှစ်ရပ်အကြား ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်နေမှုများ၊ ကွဲပြားမှုများကို လေ့လာရန် လူမျိုးစုပြည်နယ်များစွာသို့ ပြန်လည်သွားရောက်ခဲ့သည်။ ကျွန်ုပ်တို့ကို NLD သက်တမ်းအဆုံးအထိ ဆက်လက်လေ့လာခွင့်ရစေရန် ဘဏ္ဍာငွေအထောက်အပံ့ပေးသော International Development Research Center (IDRC) နှင့် အခြားသော ဘဏ္ဍာငွေအရင်းအမြစ် (donor) များ အား ကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ စုပေါင်းအားထုတ် လေ့လာဆန်းစစ်မှုမှာ ကြိမ်ဖန်များစွာ အထပ်ထပ်ရေးသားပြီးနောက် နောက်ဆုံး အာဏာသိမ်းမှု ဖြစ်ပေါ်ချိန်တွင် ရှုထောင့်နှင့် အပြီးသတ်ရလဒ်အပေါ် မည်သို့ကောက်ချက်ချမည်ကို သဘောတူညီမှု ရခဲ့သည်။

အာဏာသိမ်းမှုကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့၏ လေ့လာဆန်းစစ်မှု ပြောင်းလဲမသွားတော့ပါ။ တခြားစာအုပ်တစ်အုပ်တွင် NLD ၏ ပထမသက်တမ်း အကုန်အထိ နိုင်ငံတော်၏ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှု ပြည်တွင်းစစ်နှင့် လူနည်းစုလူမျိုးစုအုပ်စုများအပေါ် နိုင်ငံတော်၏ မူဝါဒများကို လေ့လာဆန်းစစ်မှု ပြုကောင်းပြုမည်။ ဤစာအုပ်သည် အာဏာသိမ်းမှုနှင့်အတူ အဆုံးသတ်သွားသော ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးမှုနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲများ၏ ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုလုံးကို လွှမ်းခြုံထားသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ အာဏာသိမ်း မှုသည် ကျွန်ုပ်တို့လေ့လာဆန်းစစ်မှုကို အပြီးသတ်လိုက်ပြီး တပ်မတော်မှ ၎င်း၏ အစီအစဉ်များ အောင်မြင်သည်

ဖြစ်စေ (သို့မဟုတ်) ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ဒီမိုကရေစီ လှုပ်ရှားမှုတစ်ခုက အောင်နိုင်သွားသည်ဖြစ်စေ လူမျိုးစုများ၏ လူများစုဖမာများနှင့် ဆက်ဆံရေး မည်သို့ ပြောင်းလဲလာသည်ကို နားလည်ဖို့ရာ လွန်ခဲ့သော ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုလုံးကို ခြေရာခံလေ့လာမှုပြုခဲ့သော ကျွန်ုပ်တို့၏ တွေ့ရှိချက်များက အဓိကကျမည်ဟု ယုံကြည်ပါသည်။

နိုင်ငံတော်၏ “အကွက်ချလုပ်ငန်းစဉ်ဖြင့် အနိုင်ယူ” ဟူသော ရှုမြင်မှုသည် ခိုင်မာသော သမိုင်းဆိုင်ရာ အစဉ်အဆက်ဖြစ်မှု၊ ဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ဆယ်စုနှစ်အပြောင်းအလဲမှ ဖော်ထုတ်ခဲ့သော လွတ်သွားသည့် အခွင့်အလမ်းများကို ပြသခဲ့သည်။ ၂၀၁၁ အရွေ့နှင့်အတူ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော လျင်မြန်သည့် ပြောင်းလဲမှုများနှင့်တူ ကျွန်ုပ်တို့သည်လည်း အများနည်းတူ စိတ်လှုပ်ရှားလျက် တပ်မတော်၏ ရည်ရွယ်ချက်များကို သံသယရှိမြဲရှိနေခဲ့ပြီး အချိန်ကြာလာသောအခါ လေးလေးနက်နက် ဆင်ခြင်နိုင်သည့် သုံးသပ်ချက်များဆီ ရောက်ရှိလာခဲ့သည်။ ကျွန်ုပ်တို့ စိတ်အနှောင့်အယှက် အဖြစ်မိဆုံးသော အရာမှာ အောင်ဆန်းစုကြည် အပိုင်းအဝန်းရှိ ဒီမိုကရေစီ ရောင်ဝါလက္ခဏာအပြည့်ရှိနေသော NLD မှာ လူနည်းစုလူမျိုးစုများ၏ ရောင်နီအသစ် ဖြစ်ရမည့်အစား ယခင်အစိုးရများကဲ့သို့ (အထူးသဖြင့် USDP နည်းတူပင်) စစ်မှန်သောအပြောင်းအလဲကို မဖော်ဆောင်နိုင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ၎င်းယူဆချက်နှင့်အဆိုကို မြန်မာအရေး ကျွမ်းကျင်သူ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များမှ သဘောထားကွဲနိုင်ပြီး ဤတွေ့ရှိချက်များနှင့် ပတ်သက်ပြီး ဆွေးနွေးငြင်းခုံရန်လည်း ဖိတ်ခေါ်ပါသည်။ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုတွင်ဖြစ်စေ နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းမှု မူဘောင်များ တွင်ဖြစ်စေ လူနည်းစုလူမျိုးစုများအတွက် တိုးတက်မှုအနည်းငယ်သာ တွေ့ရှိရသည်မှာ ထင်ရှားပြီး ၎င်းအတွက် တပ်မတော် သာမက NLD တွင်ပါ တာဝန်ကြီးကြီးမားမား ရှိသည်။ တပ်မတော်နှင့် NLD မှာ ရှားစောင်းစေးနှင့် မျက်ချေးပမာ ဖြစ်လျက် နိုင်ငံတော်မှာ ခက်ရင်းနှစ်ခွသဏ္ဍန် ဖြစ်လာချိန်တွင် လူနည်းစုလူမျိုးစုများကို စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို အပ်နှင်းရေးတွင် ၎င်းတို့နှစ်ဘက်မှာ တူညီသော ရှုထောင့်အမြင်များ ရှိနေသည်ကို အံ့ဩဖွယ်ရာ တွေ့ရှိခဲ့ရသည်။ ၎င်းအစား ဗဟိုဆက်လက် ချုပ်ကိုင်မှုနှင့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုအတွင်း လိုက်လျောမှုများကို က၊ဖျက်ယ၊ဖျက်လုပ်ခြင်း၊ အားလျော့သွားအောင်လုပ်ခြင်းများကို ကြိမ်ဖန်များစွာ တွေ့ရှိခဲ့ပြီး ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေကို တော်ရုံသင့်ရုံ ပြင်ဆင်ပြီးသည့်တိုင်အောင် လူနည်းစုလူမျိုးစုများသို့ ပေးသည့် အာဏာကို အခြေခံဥပဒေဖြင့် ကန့်သတ်ရန်ကြိုးပမ်းခြင်းများက သက်သေခံပြသလျက်ရှိသည်။

ကျွန်ုပ်တို့၏ ရှုမြင်မှုမှာ အဆိုမြင်ရှုထောင့်မှကြည့်သည်ဟု ရှုမြင်ကောင်း မြင်နိုင်ဖွယ်ရာရှိသည်။ သို့သော် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခြင်းနှင့် နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းများ၏ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးတွင် မည်သို့သောရလဒ်ဆီသို့ သွားနေသည်ဆိုသည့် အဓိက အကြောင်းချင်းရာများကို မှန်ကန်စွာ ဖော်ထုတ်ရန်သာ ကျွန်ုပ်တို့ရည်ရွယ်ပါသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးဆီသို့ သွားရာလမ်းမရှိဟု သုံးသပ်ခြင်းထက် ကျွန်ုပ်တို့၏ စာအုပ်သည် အနာဂတ် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းသူများနှင့် ၎င်းတို့၏ အကြံပေးများအတွက် လုပ်ငန်းစဉ်များ အတွင်း အပြန်အလှန် ဆက်စပ်လျက်ရှိသော ရှုပ်ထွေးမှုများကို မည်သို့ ထိန်းသိမ်းဆောင်ရွက်နိုင်မည်နှင့် ပိုမိုပွင့်လင်း အလုပ်ဖြစ်သော အပေးအယူတစ်ခုအတွက် ၎င်းတို့ကိုယ်ကို မည်သည့် အနေအထားတွင် ရပ်တည်ဖြည့်ဆည်းပေးရမည်ကို အသိပေး အကြံပြုရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

၂၀၂၁ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီနောက်ပိုင်းတွင် နိုင်ငံရေးအခြေအနေသည် မည်မျှအထိ လျင်မြန်စွာ ယိုယွင်းပျက်စီးလာခဲ့ပြီကို သတိပြုမိပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ သုတေသနကို ကူညီခဲ့သော လူအများအပြားမှာ ရုတ်တရက် တိတ်ဆိတ်သွားကြရုံသာမက ၎င်းတို့၏ အသက်အန္တရာယ်များမှာလည်း ခြိမ်းခြောက်ခံနေရသည်။ မြန်မာပြည်သူလူထုခံစားနေရသော ဆုံးရှုံးမှုများစွာ အပေါ်လည်း ကျွန်ုပ်တို့၏ စိတ်ထိခိုက်မှု နားလည်စာနာမှုကို ထပ်လောင်း ဖော်ပြချင်ပါသည်။ ထို့အတွက်ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများ မည်သူမည်ဝါဖြစ်သည်ကို စာအုပ်ရည်ညွှန်းတွင် ဖော်ပြခြင်းမရှိဘဲ မည်သူ့ကိုမှ ဘေးမဖြစ်စေရန် ဆောင်ရွက်ထားပါသည်။ အလားတူ လွန်ခဲ့သော နှစ်ကာလများအတွင်း ကျွန်ုပ်တို့အား ကူညီခဲ့သူအားလုံးကို ကျေးဇူးတင်ကြောင်း ဖော်ပြလိုသော်လည်း ကံအားလျော်စွာဖြင့် နာမည်အနည်းငယ်ကိုသာ ဖော်ပြခွင့် ရပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ နေရာဒေသအသီးသီးအတွင်း ပြုလုပ်ခဲ့သော တစ်ဦးချင်း တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများနှင့် အုပ်စုလိုက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ တလျှောက် ၎င်းတို့၏ အတွေ့အကြုံ၊ သတင်းအချက်အလက်နှင့် အနက်ဖော် ဘာသာပြန်ပေးမှုများကို မျှဝေပေးခဲ့သည့် လူတစ်ဦးချင်းစီနှင့် အဖွဲ့အစည်းများအားလုံးကို ကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။ ၎င်းတို့တွင် ကရင်၊ ချင်း၊ ကချင်၊ ရှမ်း၊ မွန်၊ ကရင်နီ၊ ပအိုဝ်းနှင့် ရခိုင်ရပ်ရွာများအတွင်းရှိသူများတို့ ပါဝင်ပါသည်။ နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ရပ်ရွာအခြေပြု ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ လူမျိုးစုလက်နက်ကိုင် တပ်ဖွဲ့များ၊ တတ်သိပညာရှင်အဖွဲ့များ၊ ပုဂ္ဂလိကစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၊ တတ်ကြွလှုပ်ရှားသူများနှင့် လူမျိုးစု ယဉ်ကျေးမှုနှင့် စာပေ အဖွဲ့အစည်းများ အစရှိသူတို့ထံမှ အချိန်ပေးကူညီကြသော ကိုယ်စားလှယ်များအားလုံးကိုလည်း အထူးပင် ကျေးဇူးတင် ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့ထဲမှ အချို့မှာ တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးများ၊ ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး ဝန်ကြီးများနှင့် ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်/တိုင်း လွှတ်တော်များမှ ရွေးကောက်ခံ ကိုယ်စားလှယ်များတို့ ဖြစ်ကြသည်။ အငြင်းပွားဖွယ်ရာ ကိစ္စရပ်များကို တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးခွင့် ပြုခဲ့သော နေပြည်တော်ရှိ အထက်အဆင့်အရာရှိများအားလည်း အထူးကျေးဇူးတင်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ ရန်ကုန်နှင့် ပဲခူးတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သော ကနဦးအလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများတွင် ပါဝင်ခဲ့ကြသော ဒေသများစွာမှ လူနည်းစုလူမျိုးစုများ နှင့် ရန်ကုန်မှ တက်ရောက်ခဲ့သူများအားလုံးကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့၏ အတွေးအမြင်များကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့၏ အစောပိုင်း ဆွေးနွေးမှုများအတွင်း ပုံဖော်ရရှိထားသော အပေါ်ယံမျက်နှာပြင်ကို ထိုးထွင်းကျော်လွန်လျက် နောက်ပိုင်းနှစ်များအတွင်း ပိုမိုဝေးဝေးကို နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်း လေ့လာသည်အထိ ရောက်သွားစေခဲ့ပါသည်။

ကျေးဇူးအထူးတင်ရှိထိုက်သည့် လူတစ်ချို့ကို ဖော်ပြလိုပါသည်။ ၎င်းတို့အထဲတွင် နာမည်ဖော်ပြခွင့်ရသူများမှာ လူမျိုးစုပြည်နယ် များ၏ အစစ်အမှန်များတည်ရာနှင့် မြေပြိုမှုကို နဖူးတွေ့ဒူးတွေ့ ကြုံဆုံခဲ့ဖူးသည့် ခက်ခဲလွန်းသော ခရီးတစ်ခုအတွင်း ကျွန်ုပ်တို့ သုတေသန၏ အနှစ်သာရကို လှစ်ဟပြနေသော စာအုပ်မျက်နှာဖုံးအတွက် ဓာတ်ပုံကို ရိုက်ယူခွင့်ရစေခဲ့သော ချင်းပြည်နယ် ကနဦးလေ့လာရေးခရီးအပါအဝင် အခြားနည်းလမ်းများစွာဖြင့် ကူညီခဲ့သော ဒေါက်တာ စင်ခမ်းလျန် (အာရုံဦး) ဖြစ်ပါသည်။ ဒေါက်တာစင်ခမ်းလျန်နှင့်အတူ စောအလ်ထူး (KLF) နှင့် မြတ်သဲသစ္စာ (EMReF) တို့သည် အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများ၊ အုပ်စုလိုက် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများနှင့် တစ်ဦးချင်းတွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများကို ၂၀၁၅ နှင့် ၂၀၁၆ ခုနှစ်တို့အတွင်း ရန်ကုန်၊ ပဲခူး၊ ကရင်နှင့် ချင်းပြည်နယ်တို့တွင် ကူညီစီစဉ်ပေးခဲ့ပြီး ကျွန်ုပ်တို့ကို လူထုမှ တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုမှုဖြင့် အလုပ်လုပ်ခွင့်ရအောင် ကူညီ ဆောင်ရွက်ပေးခဲ့သည်။ ကချင်၊ ကရင်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်များတွင် ချိတ်ဆက်မှုများနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ စီစဉ်ရာတွင် ဒေသတွင်းရှိ လူပုဂ္ဂိုလ် အချို့တို့သည် အလွန်ပင် အကူအညီရခဲ့ပါသည်။ ၎င်းတို့ကိုလည်း ဤနေရာတွင် အမည်နာမဖြင့် ဖော်ပြချင်ပါသည်။ တရားဝင် သတင်းအရင်းအမြစ်များမှ အလွန်အရေးပါသော အချက်အလက်များကို ကောက်ခံပြီး တိုက်ဆိုင် စစ်ဆေးမှုများကို အသေးစိတ်ပြုလုပ်ပေးခဲ့သော Khun Noah (အမည်မှန်မဟုတ်ပါ) ကိုလည်း အထူးပင် ကျေးဇူးတင်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ၎င်းတို့အတွေးအမြင်များကို မျှဝေပေးခဲ့ကြသော နိုင်ငံခြားသား ကျွမ်းကျင်ပညာရှင် တစ်ချို့လည်း ရှိပါသေးသည်။ ၎င်းတို့မှာ Richard Horsey၊ Suisue Mark၊ Jeremy Liebowitz (Myanmar Multiparty Democracy Program, IRI)၊ Matthew Arnold (The Asia Foundation) နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးကိစ္စရပ်များရှိ အကြီးတန်းအကြံပေးများနှင့် INGO များ၏ ဒါရိုက်တာများတို့ ပါဝင်သည်။ အောက်တွင်ဖော်ပြထားသော သူများသည် ကျွန်ုပ်တို့ သုတေသနတလျှောက် အသေးစိတ်မှတ်ချက်များပေးခြင်းကို စာမူပုံနှိပ်သည်အထိ ကူညီပေးခဲ့ကြသူများဖြစ်သည်။ စုမန်သင်အောင် (ISP)၊ ပဒိုတာဒိုမူး (KNU)၊ ပဒိုစတီမ် (KNU)၊ Ashley South၊ မြတ်သက်သစ္စာ (EMReF)၊ Mark McDowell ထံမှ အမျိုးမျိုး အကူအညီရခဲ့ပြီး Patrick Lee (IDRC) မှာ ကျွန်ုပ်တို့ ခရီးစဉ်နှစ်ခုအတွင်း အကူအညီပေးခဲ့သည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ ခရီးစဉ်နှစ်ခုအတွက် ထောက်ပံ့ပို့ဆောင်ရေး အကူအညီ ကောင်းစွာ ပေးခဲ့သော မိဂျူးကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့အား ရှင်းလင်းပြတ်သား၍ အဖိုးမဖြတ်နိုင်သော အကြံပြုချက်များအား ပေးခဲ့သော အမည်မဖော်ပြလိုသည့် ဝေဖန်သူနှစ်ဦးကိုလည်း အထူးကျေးဇူးတင်ကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။ ၎င်းတို့ဖော်ပြခဲ့သော စိန်ခေါ်မှုအချို့ကို အလေးထားပြီး ၎င်းတို့ကို တုံ့ပြန်ရန် လိုအပ်သည့် မဟာဏထက်ပိုပြီး ပြန်လည်ပြင်ဆင်မှုများကို ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ သို့သော် ကျွန်ုပ်တို့အား အရေးကြီးသည့် အချက်တစ်ချို့ကို ပြန်လည်သုံးသပ်ပြီး ယခုကဲ့သို့ ပိုမိုကောင်းမွန်သည့် စာအုပ်အဖြစ်ထွက်လာစေရန် အချို့အပိုင်းများကို ပြန်လည်ပြင်ဆင်ရေးသားခွင့်ရစေခဲ့သော အဆိုပါပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ကနဦး လမ်းစပေးမှုအပေါ် အထူးပင် ကျေးဇူး တင်ရှိပါသည်။

အလွန်အသုံးဝင်သည့် သုတေသန လက်ထောက်အကူအညီများ ပေးခဲ့ကြသော တော်ရန်တိုတက္ကသိုလ်ရှိ ပါရဂူတန်း ကျောင်းသား များကိုလည်း အထူးပင် ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။ အထူးသဖြင့် နောက်ဆုံး စာမူကို ပြင်ဆင်ရာတွင် ကူညီပေးခဲ့သော Jae Park ကို အထူးပင် ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။ Justinas Stankus သည် ရှမ်းပြည်နယ်သို့သွားသော ခရီးစဉ်တစ်ခုအတွင်း အလွန် အကူအညီ ရခဲ့ပါသည်။ Comparative Politics အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲရှိ သီအိုရီအပိုင်းဆွေးနွေးမှုအပေါ် အသုံးဝင်သည့် အကြံပြုချက်များ ပေးခဲ့ကြသော လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များနှင့် ကျောင်းသားများအားလုံးကိုလည်း အထူးကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။ Nina Boric (Asian Institute) နှင့် Julie Guzzo နှင့် ကျွန်ုပ်တို့ လုပ်ငန်းဖြစ်မြောက်စေရန် ဘဏ္ဍာငွေအထောက်အပံ့ပေးသော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် တက္ကသိုလ် ဗျူရိုကရေစီတို့အကြား အသေးစိတ် လမ်းညွှန်ကူညီပေးခဲ့သော Michael Li (Political Science) တို့ကိုလည်း အထူးကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့၏ ဇနီး/ခင်ပွန်းများအားလည်း ခရီးရှည်များကြောင့်အိမ်နှင့်ဝေးကွာရမှုများအပေါ် စိတ်ရှည်နားလည်ပေးသည့်အတွက် ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

ဘဏ္ဍာငွေထောက်ပံ့သော အဖွဲ့အများအပြားထံမှ ရက်ရောသော သုတေသနထောက်ပံ့ငွေများ ရရှိခဲ့ခြင်းအတွက်လည်း အလွန်ပင် ကံကောင်းပါသည်။ United States Institute of Peace (Grant number USIP-099013F) ၏ ရက်ရောသော ထောက်ပံ့မှုနှင့် International Development Research Center (grant no. 108739) တို့အတွက်လည်း အထူးပင် ကျေးဇူးတင်ပါသည်။ ယခုစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသော သုတေသန၏ တွေ့ရှိချက်များနှင့် သုံးသပ်ချက်များသည် စာရေးသူကျွန်ုပ်တို့နှင့်သာ သက်ဆိုင်ပြီး United States Institute of Peace (USIP) နှင့် International Development Research Center (IDRC) တို့၏ သဘောအမြင်များနှင့် သက်ဆိုင်မှုမရှိပါ။

အဆုံးအနေဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် စာဖတ်သူများကို ဟာခါးခရီးစဉ်သို့ ပြန်လည်ခေါ်ဆောင်သွားလိုပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ နောက်တစ်ကြိမ် နာရီများစွာ ခေတ္တရပ်နားခဲ့စဉ်တွင် ကျွန်ုပ်တို့၏ မိတ်ဆွေ ခရီးသွားဖော်တစ်ဦးမှ “ကျုပ်တို့ တိုင်းရင်းသားတွေက ငြိမ်းချမ်းရေးနဲ့ ဖက်ဒရယ်ဝါဒအတွက် နှစ် ၆၀ တောင်ကျော်ပြီ စောင့်ခဲ့ရတာ၊ နောက်တစ်ကြိမ် မြေပြိုတာလောက်ကတော့ ဘာမှမထူးတော့ပါဘူး” ဟု ပြောခဲ့ဖူးသည်။ ယခုစာအုပ် အဆုံးသတ်ချိန်တွင် နောက်ဆုံးအာဏာသိမ်းမှုသည် နောက်တစ်ကြိမ် မြေပြိုမှုတစ်ခု ဖြစ်ခဲ့ပြီ။ သို့သော်လည်း မြန်မာပြည်သည် ပိုမိုကောင်းမွန်သော လမ်းသစ်တစ်ခုကို ရှာတွေ့နိုင်မည်ဟု မျှော်လင့်မိ ပါသည်။

Toronto, Quebec city, Lowell - ဇွန် ၂၀၂၁

အတိုကောက်စာလုံးများ

AA - ရခိုင်တပ်မတော်

AFPFL - ဖက်ဆစ်ဆန့်ကျင်ရေး ပြည်သူ့လွတ်လပ်ရေး အဖွဲ့ချုပ်

AMRDP - All Mon Region Democracy Party

BGF - နယ်ခြားစောင့်တပ်ဖွဲ့များ

BIA - ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်

BSPP - ဗမာပြည် ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ

CEFU - ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုပေါ်ပေါက်ရေး ကော်မတီ

CNF - ချင်းအမျိုးသားတပ်ဦး

CPB - ဗမာပြည်ကွန်မြူနစ်ပါတီ

CSO - အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ

DDR - တပ်ဖျက်သိမ်းရေး၊ လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းရေးနှင့် ပြည်လည်ပေါင်းစည်းရေး

DKBA - ဒီမိုကရက်တစ် တိုးတက်သော ဗုဒ္ဓဘာသာ ကရင်တပ်မတော်

DKBA-5 - ဒီမိုကရက်တစ် တိုးတက်သော ဗုဒ္ဓဘာသာ ကရင်တပ်မတော် - ၅/ ဒီမိုကရေစီအကျိုးပြု ကရင်တပ်မတော်

DSC - ဆွေးနွေးပွဲကြီးကြပ်ရေးကော်မတီ

EAM - တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး

EAO - လူမျိုးစုလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့

FPTP - နိုင်ငံသူအကုန်ယူ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်

FUA - ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတပ်မတော်

GAD - အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေး ဦးစီးဌာန

IDP - နေရပ်ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သူများ

INGO - နိုင်ငံတကာ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်း

JMC - အပစ်ရပ်စဲရေး စောင့်ကြည့်လေ့လာမှု ပူးတွဲကော်မတီ

JPCCA - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေး ပူးတွဲလွှတ်တော်ကော်မတီ

KDHW - ကရင် ကျန်းမာရေးနှင့် လူမှုဖူလုံရေးဌာန

KED - ကရင် ပညာရေးဌာန

KHD - ကချင်လွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့ ကျန်းမာရေးဌာန

KIO - ကချင်လွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့

KIO-ED - ကချင်လွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့ ကျန်းမာရေးဌာန

KNPLF - ကရင်နီ လူမျိုးပေါင်းစုံ လွတ်မြောက်ရေးတပ်ဦး

KNPP - ကရင်နီ အမျိုးသားလွတ်လပ်ရေးပါတီ

KNU - ကရင်အမျိုးသား အစည်းအရုံး

LDU - လားဟူဒီမိုကရက်တစ် အစည်းအရုံး

MIMU - မြန်မာ သတင်းအချက်အလက် စီမံခန့်ခွဲမှုယူနစ်

MNDAA - မြန်မာအမျိုးသား ဒီမိုကရက်တစ် မဟာမိတ်တပ်မတော်

MoE - ပညာရေး ဝန်ကြီးဌာန

MP - လွှတ်တော်အမတ်

MPC - မြန်မာငြိမ်းချမ်းရေးစင်တာ

MTB-MLE - မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြု ဘာသာပေါင်းစုံ ပညာရေး

NC - အမျိုးသားညီလာခံ

NCA - နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှု

NCCT - နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှု အဖွဲ့

NCGUB - ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ အမျိုးသားညွှန်ပေါင်းအစိုးရ

NCUB - ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ အမျိုးသားကောင်စီ

NDSC - အမျိုးသားကာကွယ်ရေးနှင့် လုံခြုံရေးကောင်စီ

NGO - အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့

NLD - အမျိုးသားဒီမိုကရေစီ အဖွဲ့ချုပ်

NMSP - မွန်ပြည်သစ်ပါတီ

NRPC - အမျိုးသား ပြန်လည်ရင်ကြားစေရေးနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးစင်တာ

NULF - အမျိုးသားညီညွတ်ရေးလစ်ဘရယ်တပ်ပေါင်းစု

PM - ပြည်သူ့စစ်

RCSS - သျှမ်းပြည်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကောင်စီ

SAD - အထူးအုပ်ချုပ်ခွင့်ရခရိုင်

SAZ - ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရစီရင်စု

SLORC - နိုင်ငံတော်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးကောင်စီ

SPDC - နိုင်ငံတော်အေးချမ်းသာယာရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးကောင်စီ

SSA - ရှမ်းပြည်တပ်မတော်

SSA-N - ရှမ်းပြည်တပ်မတော် - မြောက်

SSA-S - ရှမ်းပြည်တပ်မတော် - တောင်

SSPP - ရှမ်းပြည်တိုးတက်ရေးပါတီ

TNLA - တအာဝါဒအမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေး တပ်မတော်

TRC - သျှမ်းပြည် တောင်လှန်ရေးကောင်စီ

UNFC - ညီညွတ်သော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ ဖက်ဒရယ် ကောင်စီ

UPC - ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေး ညီလာခံ

UPDJC - ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးပွဲ ပူးတွဲကော်မတီ

USDP - ပြည်ထောင်စု ကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ

UWSA - ဝပြည်သွေးစည်းညီညွတ်ရေး တပ်မတော်

UWSP - ဝပြည် သွေးစည်းရေး တပ်မတော်

VFV - မြေလွတ်၊ မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်းများ

WGEC - တိုင်းရင်းသား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေး လုပ်ငန်းကော်မတီ

ဝေါဟာရ အသုံးအနှုန်းများနှင့် ပတ်သက်သည့် မှတ်စု

ဤစာအုပ်တွင် အချို့စစ်ရေးဘက်ခြမ်းရှိ နာမည်များကိုသာ လူသိများခေါ်ဝေါ်ကြသည့် ဥပမာ - ဝပြည်သွေးစည်းညီညွတ်ရေး တပ်မတော်၊ တအာင်းအမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေး တပ်မတော်၊ ရခိုင်တပ်မတော် တို့မှအပ လူမျိုးစုလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၏ စစ်ရေးဘက်ခြမ်းရှိနာမည်များ (ဥပမာ - ကရင်အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေး တပ်မတော်၊ ကချင် လွတ်လပ်ရေး တပ်မတော်) အစား နိုင်ငံရေးဘက်ခြမ်းရှိ နာမည်များ (ဥပမာ - ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး၊ ကချင် လွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့) ကိုသာ အသုံးပြုထားသည်။ အောက်တွင် ဖော်ပြထားသော ဇယားသည် ဤစာအုပ်တွင် သုံးစွဲခေါ်ဝေါ်ထားသော အမည်များကို ရှင်းလင်းစေမည် ဖြစ်သည်။

စာအုပ်အတွင်း အသုံးပြုသောအမည်

အခြားလူသိများသော အမည်

ရခိုင်တပ်မတော် (AA)	ရခိုင်အမျိုးသား အဖွဲ့ချုပ် (ULA)
မြန်မာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ကျောင်းသားများ ဒီမိုကရက်တစ် တပ်ဦး	မရှိ
ရခိုင်ပြည် လွတ်မြောက်ရေး ပါတီ (ALP)	ရခိုင်ပြည် လွတ်မြောက်ရေး တပ်မတော် (ALA)
ရခိုင်အမျိုးသားကောင်စီ (ANC)	မရှိ
ချင်းအမျိုးသားတပ်ဦး (CNF)	ချင်းအမျိုးသားတပ်မတော် (CNA)
ဒီမိုကရက်တစ် တိုးတက်သော ဗုဒ္ဓဘာသာ ကရင်တပ်မတော် (DKBA)	မရှိ
ကချင်လွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့ (KIO)	ကချင်လွတ်လပ်ရေး တပ်မတော်(KIA)
ကရင်နီ အမျိုးသား တိုးတက်ရေးပါတီ(KNPP)	ကရင်နီ တပ်မတော်
ကရင်အမျိုးသား အစည်းအရုံး (KNU)	ကရင်အမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေး တက်မတော် (KNLA)
ကရင်အမျိုးသား အစည်းအရုံး/ငြိမ်းချမ်းရေးကောင်စီ (KNU/PC)	မရှိ
လားဟူ ဒီမိုကရက်တစ် အစည်းအရုံး	မရှိ
မြန်မာအမျိုးသား ဒီမိုကရက်တစ် မဟာမိတ်တပ်မတော် (MNDA)	မြန်မာအမျိုးသား အမှန်တရားနှင့် တရားမျှတရေး ပါတီ (MNTJP)
မွန်ပြည်သစ်ပါတီ (MNSP)	မွန်အမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေး တပ်မတော် (MNLA)
အမျိုးသား ဒီမိုကရက်တစ် မဟာမိတ် တပ်မတော် (NDAA)	မရှိ
နဂါးအမျိုးသားဆိုရှယ်လစ်ကောင်စီ (ကပ်ပလန်) (NSCN-K)	မရှိ
ပအိုဝ်းအမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေး အဖွဲ့ချုပ် (PNLO)	ပအိုဝ်းအမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေး တပ်မတော်(PNLA)
ပအိုဝ်းအမျိုးသား အဖွဲ့အစည်း (PNO)	ပအိုဝ်း အမျိုးသား တပ်မတော် (PNA)
သျှမ်းပြည်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကောင်စီ(RCSS)	ရှမ်းပြည် တော်မတော် - တောင် (SSA-S)
သျှမ်းပြည်တိုးတက်ရေးပါတီ (SSPP)	ရှမ်းပြည် တော်မတော် - မြောက် (SSA-N)
တအာင်း အမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေး တပ်မတော် (TNLA)	လောင်ပြည်နယ်လွတ်မြောက်ရေးတပ်ဦး (PSLF)
ဝပြည်သွေးစည်းညီညွတ်ရေး ပါတီ(UWSP)	ဝပြည်သွေးစည်းညီညွတ်ရေး တပ်မတော် (UWSA)
ဝအမျိုးသား အဖွဲ့အစည်း (WNO)	ဝအမျိုးသား တပ်မတော် (WNA)

မိတ်ဆက်

မြန်မာနိုင်ငံသည် နှစ်ပေါင်း ၆၀ ကျော်ကြာ ပြည်တွင်းစစ်ဒဏ်ကို အလူးအလဲခံခဲ့ရသည်။ လွတ်လပ်ရေးရအပြီး နိုင်ငံတည်သည်နှင့် လူများစု ဗမာနှင့် လူမျိုးစုငယ်များ အကြား ပြိုကွဲလွယ်ဆက်ဆံရေး စတင်ခဲ့သည်။ လွတ်လပ်ရေးရပြီးစတွင်ရှိခဲ့သော ကနဦး ဒီမိုကရေစီစနစ် ပျက်ပြားသွားခြင်းနှင့် တော်လှန်ပုန်ကန်မှုမျိုးစုံ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းကလည်း ယင်းသို့ ဗမာနှင့် လူမျိုးစုငယ်များ အကြားတင်းမာမှုများဆီသို့ ဦးတည်စေခဲ့သည်။^၁ အဆိုပါနှစ်ကာလများအတွင်း အသိအမှတ်ပြုမှုနှင့် ကိုယ့်ကြံ့ခိုင်မှုကိုယ် ပြဌာန်းခွင့်ရရေးသည် လူမျိုးစုတို့၏ အဓိကတောင်းဆိုမှုများ ဖြစ်ခဲ့သည်။ လူမျိုးစုများအနေဖြင့် ၁၉၄၇ ဖေဖော်ဝါရီတွင် ရေးထိုးခဲ့သော သမိုင်းဝင်ပင်လုံစာချုပ်တွင်ထည့်သွင်းခဲ့သော အောင်ဆန်း၏^၂ ပြည်ထောင်စုအမြင်ကို စွဲထင်ယုံမှတ်ခဲ့ကြသည်။ ပင်လုံစာချုပ်သည် အောင်ဆန်းကဲ့သို့သော ဗမာမျိုးချစ်ခေါင်းဆောင်များ၏ ဖက်ဒရယ်တည်ထောင်ရေး ကတိကဝတ်အဖြစ် လူမျိုးစုခေါင်းဆောင်များမှ ဖန်တောတောအောင်ပြောဆိုတောင့်တကြသော်လည်း ဗမာလွှမ်းမိုးသော ဗဟိုအစိုးရ နှင့် စစ်တပ်တို့မှာ ဗမာလူမျိုးကြီးမူဝါဒများ သွတ်သွင်းအကောင်အထည်ဖော်ခဲ့ကြသည်။

၂၀၁၁ တွင်တော့ မြန်မာသည် ငြိမ်းချမ်းရေးသို့ ဦးတည်ရန် လမ်းစပွင့်လာခဲ့သည်။ ဆယ်စုနှစ်ပေါင်း များစွာကြာ စစ်အစိုးရတို့ သက်တမ်းရှည်ပြီးနောက် ဖြေလျော့မှုများစတင်လာသည်။ ၂၀၁၅ တွင် လွတ်လပ်၍ မျှတသော ရွေးကောက်ပွဲဖြင့် အရပ်သား ဦးဆောင်သောအစိုးရတက်လာသည်။ မြန်မာအစိုးရဘက်ခြမ်းမှ ပြုပြင်ပြောင်းလည်းရေးလိုလားသူများနှင့် လူမျိုးစုတော်လှန်ရေး တပ်များ အနေဖြင့် ငြိမ်းချမ်းရေး အခွင့်အလမ်းများ တွေ့မြင်လာကြသည်။^၃ နှစ်ပေါင်း ၆၀ ကြာပြီးနောက် နှစ်ဘက်လုံးစစ်ကို ငြိမ်းငြော့လာကြပြီ။ တရားဝင် တွေ့ဆုံညှိနှိုင်းမှုများ ပြုလုပ်ကြပြီး နိုင်ငံတော်အဆင့် ပစ်ခတ်ရပ်ဆိုင်းရေး သဘောတူညီမှု ရရှိခဲ့ကြပြီး နောက် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းမှုများစတင်ခဲ့ကြသည်။

၂၀၁၅ တွင် အောင်ဆန်းစုကြည်ဦးဆောင်သော အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ် ရွေးကောက်ပွဲအနိုင်ရ၍ အစိုးရကိုဦး ဆောင်နိုင်သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေး နှင့် ဖက်ဒရယ်အရေးကို ဖော်ဆောင်နိုင်လိမ့်မည် ဟူသော ယူဆချက်ဖြင့် လူမျိုးစုများ၏ထောက်ခံမှုကိုလည်းရရှိခဲ့သည်။ ၂၀၂၀ တွင်လည်း NLD ပင် သောင်ပြိုကမ်းပြို နိုင်ခဲ့ပြန်သည်။ သို့သော် ၂၀၂၁ ဖေဖော်ဝါရီ စစ်အာဏာသိမ်းမှုနှင့်အတူ NLD ၏ ဒုတိယသက်တမ်း နိုင်ငံရေး ဦးဆောင်လိုမှုအိမ်မက်များပျက်ပျယ်သွားခဲ့ရသည်။ ယင်းစစ်အာဏာသိမ်းမှုနှင့်အတူ အရပ်သားဦးဆောင်အစိုးရ၊ လူမျိုးစုများ နှင့်တပ်မတော်တို့ပါဝင်သော ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုအတွင်း ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော ညှိနှိုင်းအဖြေရှာရေး လုပ်ငန်းစဉ်လည်း ရုတ်ချည်းရပ်တန့်သွားတော့ သည်။

ယင်းဆယ်စုနှစ်တစ်ခုအတွင်း အချည်းနှီးဖြစ်ခဲ့ရသော အခွင့်အလမ်းများကို ယခုစာအုပ်တွင် သုံးသပ်ဖော်ပြထားသည်။ နိုင်ငံရေး ဆွေးနွေးဘက်များအနေဖြင့် ပြည်တွင်းစစ်ကိုငြိမ်းငြော့လျက် အဆုံးသတ်စေလို သည့်တိုင် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ မည်သည့်အတွက် လမ်းစပျောက်ဝေဝါးခဲ့ရသည်ကို သုံးသပ် တင်ပြထားသည်။ ဖြတ်သန်းခဲ့သည့်ဆယ်စုနှစ်အတွင်း ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ် "တန့်" နေခဲ့သည့် အချိန်က များသည်။ "တန့်" နေခဲ့သည်ဟုဆိုရာတွင် ပဋိပက္ခများဖြေရှင်းပြီးသွားခြင်းလည်း မဟုတ်၊ စစ်ရေးအရ ပြည်တွင်းစစ်ကြီး လုံးလုံးဖြစ်သွားခဲ့ခြင်းမဟုတ်သည့်အခြေအနေကိုဆိုလိုသည်။ အချို့သော လူမျိုးစု တော်လှန်ရေး တပ်များဖြင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီမှု ရရှိခဲ့ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုများမှ ရလဒ်ကောင်းများ ရရှိနေခဲ့သလို အချို့အဖွဲ့များနှင့် နယ်မြေစိုးမိုးရေး အနေအထားများ ထိမ်းထိမ်းသိမ်းသိမ်း လုပ်ကြရင်းဖြင့် စစ်မီးမပွားအောင်ထိမ်းထားနိုင်သည်။ လူမျိုးစု တော်လှန်ရေးတပ်အနည်းငယ်ဖြင့်သာထိပ်တိုက် တိုက်ပွဲများ ရှိခဲ့သည်။ အချို့သော အပစ်ရပ်ထားသည့်အဖွဲ့အချို့ နှင့်လည်း ရံဖန်ရံခါတော့ တိုက်ပွဲများရှိသည့်တိုင် NLD အစိုးရ၏ ၅နှစ်တာကာလအတွင်း အခြေအနေကိုထိမ်းထားနိုင်သည်

ဟုပြောနိုင်သည်။ ယင်းသို့ ပဋိပက္ခ ဖြေရှင်းရေးဦးတည်စေနိုင်သော အခြေအနေကောင်းတချို့ ကနဦးတွင်ရှိခဲ့သည့်တိုင် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် ပြီးမြောက်အောင်မြင်ရေးရလဒ် မကောင်းနိုင်ခဲ့သည်မှာ အဘယ်ကြောင့်နည်း။

၂၀၂၁ ဖေဖော်ဝါရီ စစ်အာဏာသိမ်းမှုကြောင့် ရှေ့တွင်ဖြတ်သန်းခဲ့သော ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုစာသည် မည်သည့်အရွေ့မျှမရှိတော့ ဟုဆိုလျှင်တော့ မမှန်ပါ။ ၂၀၁၁ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကာလမစတင်မီ အချိန်များတွင် တပ်မတော်အနေဖြင့် လူမျိုးစုတော်လှန်ရေး တပ်များအကြား မဟာမိတ်စုဖွဲ့မှုဖြစ်နိုင်ခြေများနည်းစေရန် ခွဲခြားအုပ်ချုပ်ခြင်း (divide-and-rule) ဗျူဟာကိုသုံးခဲ့ပြီး ၎င်းအတွက် ပြည်တွင်းစစ်မျက်နှာများလျော့ချခဲ့သည်။ သို့သော် ၂၀၁၁ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများစတင်သည့်အခါ အရပ်သားအစိုးရ အသွင်ပြောင်းရေးအပြင် ပြည်တွင်းစစ် အဆုံးသတ်ရေး ဦးတည်၍ “ဒီမိုကရေစီလမ်းပြမြေပုံ” ဟုခေါ်ဝေါ်သော တွေ့ဆုံဆွေးနွေး ရေး လမ်းစဉ်ကို တပ်မတော်အနေဖြင့်ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ယခုတပ်မတော် မှအာဏာသိမ်းခြင်းသည် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ရပ်ဆိုင်းရန်လည်း မဟုတ်သလို လူမျိုးစုငယ်များနှင့် မအောင်မြင်သော ဆက်ဆံရေးဗျူဟာကို အဆုံးသတ်ရန် လည်းမဟုတ်ပေ။ အာဏာသိမ်းခြင်း၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ အောင်ဆန်းစုကြည်နှင့် ၎င်းဦးဆောင်သော NLD ပါတီတို့ အရပ်သားအာဏာပြန်မရ ရေးအတွက် ဖွဲ့ချွေရှင်းလင်းရေးဖြစ်သည်။ မထင်မှတ်သော ဘက်ပြန်တော်လှန်မှုကို ကံအကြောင်းမလွှာကြိုတွေ့ခဲ့ရပြီး အတောမသတ်နိုင်သော အကြမ်းဖက်မှုများ ပေါ်ထွက်လာခြင်းအကြောင်းပြောရလျှင် နောက်ထပ်စာတစ်အုပ်စာပင်ရှိပါလိမ့်မည်။ ဤနေရာတွင် ပြောလိုသည်မှာ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ရပ်တန့်သွားရခြင်းသည် အာဏာသိမ်းမှု၏ ဘေးထွက်ရလဒ်တစ်ခုသာ ဖြစ်ပြီး တပ်မတော်၏ အဓိကဦးတည်ချက်မဟုတ်ပေ။

အာဏာသိမ်းမှုမတိုင်မီက နိုင်ငံတော်၏ယန္တရားအချို့ ယခင်ကဖြန့်ကြက်နိုင်ခြင်း မရှိသည့် နေရာများအထိ ရောက်ရှိလာသည့် အတွက် လူမျိုးစုတပ်များ၏ ထိန်းချုပ်နိုင်မှုအားလျော့နည်းလာသည့် အခြေအနေကိုကြည့်လျှင် တပ်မတော်ဖြစ်စေ အရပ်သား အစိုးရဖြစ်စေ နိုင်ငံတော်ဟုဆိုနိုင်သောဘက်မှ အသာရနေသည်ဟုဆိုနိုင်သည်။ ဖက်ဒရယ်ရယူလိုသော လူမျိုးစုတော်လှန်ရေး အဖွဲ့များ၏ထိန်းချုပ်မှုကို လျော့ကျစေလိုသော၊ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုအားကောင်းစေလိုသော၊ ပြည်တွင်းစစ်အတွက် စရိတ်လျော့ချ လိုသော တပ်မတော်အတွက် အရှုံးကပိုများခဲ့သည်။ NLD နှင့် နိုင်ငံရေးမိတ်ဖက်ပြုရန်ပင် လူမျိုးစုတပ်ဖွဲ့များဘက်မှ ဝန်လေး နေသောခြေအနေဖြစ်နေခဲ့ရာမှ အာဏာသိမ်းပြီးနောက်ပိုင်း လူမျိုးစုတပ်များနှင့် ဒီမိုကရေစီ လိုလားသောဗမာများ တပ်မတော်ကို ပြန်လည်တွန်းလှန်ရန် မဟာမိတ်ပြုသွားကြသည်။ ဤသည်မှာလည်း အာဏာသိမ်းမှု၏ မမျှော်လင့်သောရလဒ်သာဖြစ်သည်။

ယခုစာအုပ်တွင် တန့်နေသော ပဋိပက္ခကို ကောင်းကောင်းအသုံးပြုနိုင်လျှင် နိုင်ငံတော်အတွက် ရလဒ်ကောင်းထွက်သွား နိုင်သည်ဟူသော ယူဆချက်ကိုတင်ပြထားသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတန်း- ပဋိပက္ခအတန်း အခြေအနေတွင် နိုင်ငံတော် သို့မဟုတ် ဗဟိုအစိုးရအနေဖြင့် သူရည်မှန်းရာကို ယခင်ကထက် ရှေ့တိုးဆောင်ရွက်နေနိုင်ခြင်းဖြင့် အကျိုးရလဒ် ရှိနေသည်။ စစ်ရေးကုန်ကျစရိတ်ကို လျော့ချနိုင် နေသည့်အပြင် လူမျိုးစုတပ်များကို စီးပွားရေးမက်လုံးများလည်း များများစားစား ပေးစရာမလိုပေ။ တချို့သော လူမျိုးစုတပ်များသည်လည်း သယံဇာတ ကဏ္ဍတွင် စီးပွားရေးအကျိုးစီးပွား ရှာမှီးနေနိုင်သည်ဖြစ်၍ အဆင်ပြေနေသည်။ ဤအခြေအနေတွင် ဗဟိုအစိုးရသည် ၎င်း၏ယခင်ပြိုင်ဘက်ဟောင်း လူမျိုးစုတပ်များကို အပေးအယူကြီးကြီး မားမားလုပ်စရာ မလိုပဲ ထိန်းထားလိုက်နိုင်သည့်အနေအထားဖြစ်သည်။ လူမျိုးစုတပ်များမှာမူ သူတို့တော်လှန်စစ် ဆင်နွှဲခဲ့ရခြင်း မူရင်းဦးတည်ချက်များနှင့်ဝေးသထက် ဝေးလာသလိုဖြစ်နေသည်။

ပို၍ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် သုံးသပ်ပြရလျှင် စစ်ခင်းလေ့ရှိသောပြိုင်ဘက်အုပ်စုများအနေဖြင့် စစ်ပြုခြင်းဖြင့် မရနိုင်သော မဟာ ဗျူဟာအကျိုးအမြတ်ကို ယခုကဲ့သို့ ပဋိပက္ခတန့်နေသောအနေအထားဖြင့် ရရှိနေကြသည်ဟုဆိုနိုင်သည်။ ပဋိပက္ခတန့်နေခြင်း သည် ယာယီမျှသာဖြစ်လေ့ရှိပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှု သို့မဟုတ် အပြင်းအထန်ပြန်တိုက်ကြခြင်းဆီသို့သာ ဦးတည်

လေ့ရှိသည်ဟု ပြည်တွင်းစစ်နှင့်ငြိမ်းချမ်းရေး လေ့လာသူအများစုက ရှုမြင်ကြသည်။ သက်ဆိုးရှည်နေသော ပြည်တွင်းစစ်နှင့် တန်နေသောငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် မည်သည့်ဘက်ကမှ အကျိုးမရှိဟုယေဘုယျအားဖြင့်စဉ်းစားကြလေ့ရှိသည်။ စစ်မက် ပြုနေကြသော တပ်ဖွဲ့များအချင်းချင်း အင်အားမတိမ်းမယိမ်းဖြစ်နေလျှင် မည်သည့်ဘက်ကမှ အနိုင်မယူနိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် တဘက်ဘက်မှ အရှုံးပေးရန် လုံလောက်သောမက်လုံးရှိမနေခြင်းများကြောင့် ပြည်တွင်းစစ်ရှည်ကြာနိုင်သကဲ့သို့ နှစ်ဘက် အပေးအယူမတည့်ခြင်း၊ ဆွေးနွေးဘက်များအကြား သတင်းအချက်အလက် ရရှိမှုဆတူမဖြစ်ခြင်း၊ နှင့် စစ်မက်ဖြစ်ပွားနေခြင်းမှ စီးပွားရေးအကျိုးအမြတ်ရှိနေခြင်း စသည့်အကြောင်းများကြောင့်လည်း ငြိမ်းချမ်းရေး မအောင်မြင်ခြင်း စသည်တို့အကြောင်း အရာများကို ပြောလေ့ရှိကြသည်။ ယင်းအကြောင်းချင်းရာများမှသည် မျှခြေတခုသို့ အချိန်မရွေးရောက်သွားနိုင်သည် ဟုလည်း ယခင်လေ့လာမှုများမှဆိုကြသည်။ ယခုစာအုပ်မှ တမူထူးစွာပြောလိုသည်မှာ တန်နေသော ပဋိပက္ခ၏ နောက်ကွယ်တွင် ပါဝင် ပတ်သက်နေသော ဘက်အသီးသီးမှ အကျိုးအမြတ်ရှိအောင်လုပ်ယူနေနိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ စစ်ဘောင်မကျယ်အောင်ထိန်းခြင်း တွေ့ဆုံညှိနှိုင်းမှုပြုခြင်း အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်များကိုအသုံးချခြင်း စသည့်နည်းလမ်းများကို သိမ်မွေ့စွာပေါင်းစပ်အသုံးချခြင်းဖြင့် ပြိုင်ဘက်အင်အားစုအသီးသီးမှ ကိုယ့်အကျိုးရလဒ်ရှိအောင် လုပ်ယူနေနိုင်ကြခြင်းဖြစ်သည်ဟုဆိုနိုင်ပါသည်။

(က) ဆိုလိုရင်း

ယခုစာအုပ်၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ၂၀၂၁ နှစ်ဦး တပ်မတော်မှအာဏာသိမ်းချိန်မတိုင်မီအထိ နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် စစ်တိုက်နေခြင်း သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေးညှိနှိုင်းမှုအောင်မြင်သွားခြင်းထက် (ယင်းနှစ်ခုကြား) " ဆောင်ရွက်မြဲ ဆောင်ရွက်နေသောလုပ်ငန်းစဉ်"မှ အကျိုးရလဒ်ထွက်၍အသာစီးရနေသည်။ တမင်ရည်ရွယ်ခြင်း မဟုတ်သည့်တိုင် တန်နေသောပဋိပက္ခသည် နိုင်ငံတော်ကိုပို၍ အကျိုးရလဒ်များစေသည်။ ပဋိပက္ခတွင်ပါဝင်ပတ်သက်နေသော အုပ်စုများအတွင်း စစ်ကိုနိုင်အောင်အဆုံးထိတိုက်ခြင်း သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေးကိုအရယူခြင်းများကို ရလဒ်သဖွယ်မြင်လေ့ရှိကြသော်လည်း ယင်းအမှတ်နှစ်ခုကြားတွင်ရှိနေသော အခြေအနေကို တကယ့်ရလဒ်ကောင်းဟု ရှုမြင်သူနည်းပါးလိမ့်မည်။ ယင်းလစ်ဟာချက်ကို ယခုစာအုပ်တွင် ထုတ်ဖော်ထားပြီး တန်နေသော ပဋိပက္ခသည် တချို့သောအုပ်စုများအတွက်- အထူးသဖြင့် နိုင်ငံတော်အတွက်- အကျိုးရလဒ်ကောင်းစေခဲ့ကြောင်း နားလည်စေရန် ဆောင်ရွက်ဖြတ်သန်းခဲ့သောဖြစ်စဉ်ကို သုံးသပ်တင်ပြ သွားမည်ဖြစ်ပါသည်။

ယခုစာအုပ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံတော်ကို "နိုင်ငံတော်" ဟုသာ ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲသွား မည်ဖြစ်ပါသည်။ တဖက်တွင်လည်း မြန်မာနိုင်ငံ၏လက်တွေ့ဖြစ်တည်မှု နှင့် တပ်မတော်၏ နိုင်ငံရေးတွင် လွှမ်းမိုးနေမှုကြောင့် "နိုင်ငံတော်"ဟု တစုတည်း သုံးနှုန်းရာတွင် နားလည်ရခက်သောအနေအထားရှိသည်ကိုလည်း သဘောပေါက် ပါသည်။ ၂၀၁၁ ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေး ကာလတွင် နိုင်ငံတော်၏အဖွဲ့အစည်းများအတွင်း အုပ်စုအသစ်များ ပိုမိုလက်လှမ်းမီပါဝင်လာသည် ကိုလည်းတွေ့ရသည်။

ဤနေရာတွင် "နိုင်ငံတော်" ဟုဆိုရာ၌ ထိပ်ပိုင်းအုပ်ချုပ်သူတို့ အုပ်စိုးထားသော အုပ်ချုပ်ရေး နှင့်တရားရေးမဏ္ဍိုင်များ အပါအဝင် တပ်မတော်မှထိန်းချုပ်ထားသော အရေးပါသည့် အစိုးရဌာနများကို ဆိုလိုသည်။ တဖက်တွင် တိုင်းဒေသကြီး ပြည်နယ် အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရား နှင့် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်တွင် လူမျိုးစုများအား ကိုယ်စားပြုခွင့်နှင့်စီမံခွင့် အထိုက်အလျောက် ပေးထားသည့် နိုင်ငံဖွဲ့စည်းစီမံသည့် အနေအထားတစ်ရပ်လည်းရှိနေသည်။ ယခုစာအုပ်တွင် ရည်ညွှန်းလိုသော "နိုင်ငံတော်" ဆိုသည်မှာ ပထမဆုံးသည်နှင့် ပို၍ကိုက်ညီသည်။ ယခုစာရေးသူတို့ ဆိုလိုချင်သော "နိုင်ငံတော်" သည် လူမျိုးစု ခေါင်းဆောင်များနှင့် ဆွေးနွေးရေးတွင် စကားဝိုင်း၌ လူမျိုးစုခေါင်းဆောင်များ၏အခြားတဘက်တွင် "ဘက်"တခုအနေဖြင့် တစုတည်းရပ်သော အုပ်စုကိုဆိုလိုသည်။ လူမျိုးစုများအတွက် အုပ်ချုပ်ရေးတွင် တစိတ်တပိုင်းနေရာပေးခြင်းနှင့် ဗဟိုအစိုးရထံမှ အရင်းအမြစ်များရယူမှုပုံစံ စသည့် ကျယ်ပြန့်သော ကိစ္စရပ်များကိုမူ "နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာ/နယ်ပယ်"ဟု သုံးစွဲသွားရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ဖြစ်တည်မှုတွင် တပ်မတော်၏ သမိုင်းတလျှောက်လုံး အင်အားဖြင့်ထိန်းချုပ်လာခဲ့သည့် အစဉ်အလာက အရေးပါလျက်ရှိသည်။ ကယ်လဟန် (Mary Callahan) ၏အဆိုကို ကိုးကားရလျှင် မြန်မာသည် ကိုလိုနီခေတ်နှင့် လွတ်လပ်ရေး ရပြီးကာလများတွင် စစ်နှင့် နိုင်ငံမွေးဖွားစတင်ခဲ့သည်ဟုဆိုနိုင်သည်။ ဤသို့ဖြင့် စစ်ဖက်-အရပ်ဖက် ဆက်ဆံရေးတွင် ဟန်ချက်မညီမှုများ သိသိသာသာကြီးထွားလာခဲ့သည်။ အစဉ်အဆက်တည်ရှိလာခဲ့သော စစ်တပ်၏လွှမ်းမိုးမှုသည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု ဆယ်နှစ်တာကာလအတွင်း တပ်မတော်၏ထိန်းချုပ်မှု စိမ့်ဝင်လျက်ရှိသည့် “တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဒီမိုကရေစီ” စနစ်အဖြစ်သာမြင်တွေ့ရမည် ဖြစ်သည်။ NLD ဦးဆောင်သည့် အစိုးရတက်လာပြီးနောက်ပိုင်းတွင် ဆက်လက်ရှိနေသော တပ်မတော်၏ လွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ခရင်းခွသဖွယ် ဖြစ်လာခဲ့သည့် ထူးခြားသည့် နိုင်ငံတော်အစိုးရပုံစံကို ဂရုပြုသင့်သည်။^၄ သက်ဆိုင်သည့်နေရာများတွင် တပ်မတော်၏အခန်းကဏ္ဍနှင့် အရပ်သားအစိုးရကဏ္ဍကို ခွဲခြား၍သုံးသပ်ခဲ့ပါသည်။ သို့တိုင်အောင် ယခုစာအုပ်မှ အဓိက သုံးသပ်သည်မှာ လူများစုမမာကြီးစိုးရေး အပါအဝင် တူညီသောတိုက်ဆိုင်သော ဦးတည်ချက်များကို တပ်မတော်နှင့် အရပ်သားအစိုးရ နှစ်ရပ်စလုံးတွင်စိမ့်ဝင်နေသည်ကို တွေ့ရသည်။^၅

တန်နေသော ပဋိပက္ခနှင့်ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုကို အခွင့်ကောင်းယူ၍ နိုင်ငံတော်က ပြိုင်ဘက်အများစုအကြား နိုင်ငံရေးအသွင် ကူးပြောင်းဆဲတွင် “အကွက်ချ အနိုင်ယူ” နည်းဖြင့် အသာရအောင်လုပ်ယူနိုင်ခဲ့သည်။ ပြိုင်ဘက်လူမျိုးစုတပ်များကို နိုင်ငံရေးလိုက်လျောမှု များများစားစား ပေးစရာမလိုပဲ နိုင်ငံရေးတည်ငြိမ်မှုကို တည်ဆောက်ပြီး ၎င်း၏ ဦးတည်ချက်များကို ရှေ့တိုးဆောင်ရွက်နေနိုင်သည့်အတွက် နိုင်ငံတော်ဘက်က အသာရသည်ဟု ဆိုရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း “အကွက်ချ အနိုင်ယူ” နည်းကို ထပ်မံဖွင့်ဆိုရလျှင် နိုင်ငံတော်သည် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်များ စံလုပ်ထုံးများဖြင့် ပဋိပက္ခတွင်ပါဝင်နေသော အုပ်စုများကို တရားဝင်ညှိနှိုင်းမှု၊ နိုင်ငံတော်၏အဖွဲ့အစည်းလုပ်ထုံးများ နှင့် စစ်ရေးနည်း စသည့် နယ်ပယ်သုံးခုတွင် ရင်ဆိုင်ထိတွေ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းနည်းမှာ မသိမသာ လက်သီးပုန်းထိုးသည့်နည်းဟုဆိုနိုင်ပြီး ရေရှည်ပဋိပက္ခတွင် ရလဒ်ထွက်အောင်လုပ်ရန်အတွက် အလားအလာ ရှိသည်ဟုဆိုနိုင်သည်။

ယင်းနည်းလမ်းကို အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင်ပဋိပက္ခပြေလည်မှုရရှိရေး ရည်ရွယ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်ဆင့် ပါဝင်သည်။ နောက်လာမည့်အခန်းများတွင် နိုင်ငံတော်နှင့် အခြားသောအုပ်စုများမှ မည်သို့သောဗျူဟာများသုံး၍ ယင်း ကို မိမိတို့ ဦးတည်ချက် များ အရေးသာအောင်မြင်ရေးအတွက် နိုင်ငံရေးအသွင်ပြောင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်ကိုပုံကိုင်ချယ်လှယ်ရန် ကြိုးစားခဲ့ကြသည်ကို ဖော်ပြ သွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဗျူဟာ ၅ ခုကို အဓိကဆွေးနွေးသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ပထမဗျူဟာ (Locking-in) မှာ “ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်” ထားသော ညှိနှိုင်းမှု နှင့် အပေးအယူဆိုင်ရာမူဘောင်များအတွင်း တချို့သော ဘက်များ၊ အုပ်စုများမှ လုပ်ငန်းစဉ် ဦးတည်ချက်၊ ပါဝင်ရမည့်ဆွေးနွေးဘက်များ နှင့် ဆွေးနွေးမှုရလဒ်များကတိပြုရေးဆိုင်ရာစည်းမျဉ်းများကို ဆုံးဖြတ်နိုင် ချယ်လှယ်နိုင်ကြသည်။ ဒုတိယဗျူဟာ (Sequencing) မှာ “မည်သည့် ခြေလှမ်းပြီးမည်သို့ဆက်မည်” ဆိုသည်ကို ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှု၏ တဆင့်ပြီးတဆင့် ဆောင်ရွက်မှု အပေါ်တွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်သော အားသာချက်အရယူနိုင်သောအချက်ဖြစ်သည်။ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်များ မည်သို့ပြောင်းလဲအောင်လုပ်မည်၊ ဖွဲ့စည်းပုံရေးဆွဲရေး ဆောင်ရွက်မည် သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်မည် သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ပွဲ ဆောင်ရွက်မည်၊ မည်သည့်အချိန်တွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များကို လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းမည် စသဖြင့် အဆင့်ဆင့်ကို စီစဉ် ဆုံးဖြတ်ခွင့်ရနေခြင်းဗျူဟာဖြင့်အားသာချက်ရအောင် လုပ်ယူထားနိုင်သည်။ တတိယဗျူဟာ (Layering) မှာ အာဏာ နှင့် သယံဇာတ ခွဲဝေယူခြင်းအတွက် “နယ်ပယ်အလွှာများ ထပ်ခွဲခြားပေးထားခြင်း” ဖြင့် ဆွေးနွေးရေးဘောင်ချဲ့ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ လူမျိုးစု အုပ်စုများကို ဒေသအစိုးရများတွင် ကိုယ်စားပြုခွင့် ဖန်တီးပေးပြီးနောက် ယင်းကိုယ်စားပြုခွင့်ကို ပြိုင်ဆိုင်စေခြင်း ကဲ့သို့သော နည်းများပါဝင်သည်။ ထို့ပြင် နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခွင့်ပေးခြင်း ကဲ့သို့သော မတူကွဲပြားသော ကိုယ်စားပြုမှုများဖြစ်စေခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတော်၏ပြိုင်ဘက်အုပ်စုများကို အင်အားများ ကွဲပြားသွားစေသည်။ စတုတ္ထဗျူဟာ (Outflanking) မှာ “တဘက်ဆွေးနွေးဘက်အင်အားစုများ၏ ထောက်ခံသူလူထုထံ တိုက်ရိုက်ချဉ်းကပ်ခြင်း အားဖြင့် ယင်းဆွေးနွေးဘက်အုပ်စုများကိုသွယ်ဝိုက်၍ တိုက်ခိုက်ချိနဲ့စေခြင်း” ဖြစ်သည်။ ပဉ္စမမြောက်ဗျူဟာ (Outgunning) မှာ

“လက်နက်အင်အားအသာရအောင် လုပ်ထားခြင်းအားဖြင့် အင်အားသုံး၍လည်း ဖြေရှင်းနိုင်ကြောင်း ဆွေးနွေးဘက်များအပေါ် အပေးအယူအတွက်တပန်းသာအောင် လုပ်ထားခြင်း” ဖြစ်သည်။

ဖော်ပြပါဗျူဟာများကိုအသုံးပြု၍ ဆောင်ရွက်နေသောဖြစ်စဉ်တစ်ခုလုံးအပေါ် ထိန်းချုပ်ထားနိုင်ရန် နှင့်အဓိကနယ်ပယ်သုံးခုတွင် အသာစီးရနေစေရန်ရည်ရွယ်သည်။ ပထမနယ်ပယ်မှာ ပဋိပက္ခတွင်းပါဝင်နေသော အုပ်စုများကို တွေ့ဆုံဆွေးနွေးရေး စကားပိုင်းဆီသို့ရောက်လာအောင် ဖန်တီးပေးထားသည့် တရားဝင်ညှိနှိုင်းရေး နယ်ပယ်ဖြစ်သည်။ ဒုတိယနယ်ပယ်မှာ နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်များဖြစ်သည်။ ယင်းတို့အားဖြင့် လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအဖွဲ့များ လက်လှမ်းမမှီနိုင်သော ကိုယ်စားပြုမှုနှင့် အာဏာထိန်းချုပ် ရယူထားမှုကို ပြည်တွင်းစစ်ကာလတစ်လျှောက်လုံးရရှိထားသည်။ တတိယအနေဖြင့် စစ်နယ်ဝန်း ကိုကြည့်ရမည် ဖြစ်သည်။ မဟာမိတ်အခင်းအကျင်းမည်သို့ရှိသည်ဆိုသည့်အချက်သည် တရားဝင်ညှိနှိုင်းရေး နှင့် နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှု နှင့်စည်းမျဉ်းများအပေါ် လွှမ်းမိုးနေသော စစ်နယ်ဝန်းဆိုင်ရာအရေးပါမှုဖြစ်သည်။ ဤနယ်ပယ်၌ အုပ်စုအသီးသီးမှ ရရှိထားသော အရင်းအမြစ်များနှင့်အင်အားအနေအထားများက အပေးအယူလုပ်ခြင်းများ အပေါ်သက်ရောက် လွှမ်းမိုးသည်။

ယခုဖြစ်စဉ်တွင် နှီးနှွယ်ပါဝင်နေသူများအနေဖြင့် စည်းမျဉ်းမူဘောင်များ၊ အကြောပေါင်းများစွာသော ဆွေးနွေးပွဲများ ဖြင့်စည်းနှောင်ထားသောအဝန်းအပိုင်းတွင် ၎င်းတို့၏ မျှော်လင့်ဦးတည်ချက်များ ကန့်သတ်ခံရသည်လည်းရှိသလို ပိုမိုထိရောက်မှု ရရှိသွားသည်လည်းရှိသည်။ ဆွေးနွေးပွဲ နှောင့်နှေးကြန့်ကြာ လာသည်နှင့်အမျှ လက်နက်ကိုင် တော်လှန်ရေးအဖွဲ့များဘက်မှ မျှော်မှန်းရလိုသည်များမှာ အကန့်အသတ်များအကြား ရရန်ခက်ခဲလာသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ပြည်တွင်းစစ်များကိုကြည့်လျှင် လက်နက်ကိုင် အုပ်စုကွဲများ များပြားသည့်အခါ နိုင်ငံတော်ကသာ အင်အားအသာအနေအထား ရသွားလေ့ရှိပြီး ဖြစ်စဉ်တစ်လျှောက် မိမိအသာရရေးလုပ်ယူနိုင်သည်။

၂၀၁၁ နှင့် ၂၀၂၂ ကြားတွင် မြန်မာနိုင်ငံတော် အနေဖြင့် လူမျိုးစုတိုင်းရင်းသားဒေသများကိုပါ ကိုယ်စားပြုရန် မူဘောင်အားဖြင့် ချဲ့ထွင်လာခဲ့သည်။ လူမျိုးစုတော်လှန်ရေး အဖွဲ့များအနေဖြင့် “ဖက်ဒရယ်”နှင့် “ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းပိုင်ခွင့်”များကို ဆက်လက် တောင်းဆိုနေကြသော်လည်း တချို့သော လူမျိုးစုခေါင်းဆောင်များမှာ ပုံမှန်လည်ပတ်နေသော ပြည်နယ်အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရား နှင့်နိုင်ငံရေး အခင်းအကျင်းတွင်ပါဝင်လာခြင်းဖြင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပိုမိုခိုင်မာလာအောင်ပံ့ပိုးပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်စေသည်။ နိုင်ငံစီမံအုပ်ချုပ်ရေးစည်းမျဉ်းမူဘောင်များနှင့် ကစားပွဲစည်းမျဉ်းများချမှတ်တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်မှ လူမျိုးစုလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များနှင့် နိုင်ငံတော်အကြားရှိအင်အားချိန်ခွင်လျှာ မထင်မှတ်ပဲ အပြောင်းအလဲဖြစ်ခဲ့သည်။ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်မှ ၂၀၀၈ အခြေခံဥပဒေအရသွားသော အသွင်ကူးပြောင်းရေး၊ “တနိုင်ငံလုံးအပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး” နှင့် နောက်ပိုင်း တွင် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အားရစရာမရှိသော ၂၁ရာစုပင်လုံညီလာခံ စသည့်တို့အပေါ်လွှမ်းမိုးမှုရှိ သည်ဟုဆိုနိုင်သည်။ တမင် ရည်ရွယ်သည့် ပုံစံအနေအထား အရဖြစ်စေ၊ ဆက်တိုက်ဆိုသလို ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုများအားဖြင့်ဖြစ်စေ နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် လုပ်ငန်းဖြစ်စဉ် အပေါ်တွင် ချယ်လှယ်ထိန်းချုပ်ထားသည်။ ဆိုခဲ့ပါအတိုင်း စည်းမျဉ်းမူဘောင်များ နှင့် ပဋိပက္ခကို “တန့်” နေစေခြင်းအားဖြင့် လူမျိုးစုလက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအဖွဲ့များ မျှော်လင့်လိုလားသော အနာဂတ် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံအတွက် အခြေအနေအခွင့်အလမ်းများလျော့ပါးစေသည်။

(ခ) မြန်မာနိုင်ငံတော် နှင့် လူမျိုးစုနိုင်ငံရေး (ပြည်တွင်းစစ်မှသည် နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းဖြစ်စဉ် ဖြင့် အသာစီးရအောင်လုပ်ခြင်း)

မြန်မာနိုင်ငံအနေအထားနှင့်စဉ်းစားလျှင် “လူမျိုးစု” ဆိုသည် နယ်မြေနှင့်အဓိကနီးနွယ်သက်ဆိုင် နေသည်။ “လူမျိုးစု” ဆိုသည်ကိုလည်းအမှန်တကယ်တော့ ဖွင့်ဆိုရန်ခက်ခဲလှသည်။ “လူမျိုးစုငယ်များ” ဟုဆိုရာတွင် ဘာသာစကား၊ ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာ၊ အသားအရောင်၊ နယ်မြေဒေသ စသဖြင့် နားလည်သလိုအယူအဆသတ်မှတ်ချက်အမျိုးမျိုးဖြင့် ဖွင့်ဆိုလေ့ရှိကြသည်။^၆ ဓမ္မဓိဋ္ဌာန်ကျကျဖွင့်ဆိုနိုင်ရန် ခက်ခဲသည်။ မြန်မာတွင် နိုင်ငံတော်မှ တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုထားသော (တိုင်းရင်းသား) လူမျိုးစု ၁၃၅ မျိုး^၇ ရှိသည်ဟုဆိုသော်လည်းအငြင်းပွားဖွယ်ရာအဖြစ်ရှိနေသည်။ ယင်းတို့အနက် ဗမာ^၈က အရေအတွက် အများဆုံးဖြစ်သည်။ ရှမ်း၊ ကချင်၊ ကရင်၊ ကယား၊ မွန်၊ ရခိုင်၊ ချင်း စသည့်လူမျိုးစုများမှာ အသိအမှတ်ပြု ပြည်နယ်များ ရရှိထားသည်။ သို့သော် ယင်းပြည်နယ်များအတွင်း နှင့်လူမျိုးစုများအတွင်း လူမျိုးစုများထပ်မံ ကွဲပြားလျှက်ရှိသည်။^၉ ဥပမာ- နယ်မြေအသိအမှတ်ပြုမှုအရ “ချင်း” ဟု ရှိနေသော်လည်း လူမျိုးစုငယ်များ ထပ်ကွဲလျက်တည်ရှိနေသည်။ ပအိုဝ်း၊ ဝ၊ ဓနု၊ တအာင်း (ပလောင်)၊ ကိုးကန့်၊ နာဂ စသည့်လူမျိုးစုများမှာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ အဆင့်ကို ၂၀၀၈ အခြေခံဥပဒေမှ သတ်မှတ်ပေးထားသည်။ သို့သော် ကိုယ်ပိုင်ပြည်နယ် မရကြသေးပေ။ ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင် ရိုဟင်ဂျာများမှာ နယ်မြေအရ အစုအဖွဲ့သဖွယ်နေထိုင်လျက်ရှိ ကြသော်လည်း ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်မှ ဝင်ရောက်နေထိုင်နေသူများဟု သမုတ်ထားခြင်းခံရသည်။^{၁၀} နိုင်ငံတော်မှ ယင်းတို့အား “ဘင်ဂါလီ”များဟုသာခေါ်ဝေါ် ပြီး “ရိုဟင်ဂျာ” အဖြစ်အသိအမှတ် မပြုသည့်အပြင် တိုင်းရင်းသား အဖြစ်လည်းထည့်သွင်းသတ်မှတ်ခြင်းမပြုပေ။

လူမျိုးဆိုသည်မှာ ပဝေသဏီမှစ၍ ကိုယ်စားပြုမှုအတွက်အရေးပါသောလည်း ယခုထိတိုင် ဝိရောဓိဖြစ်ရဆဲ အယူအဆဖြစ်သည်။ နိုင်ငံအစပြုစဉ်ကပင် ၁၉၄၇ အခြေခံဥပဒေမှ တိုင်းရင်းသားအုပ်စု အရေအတွက်ကို ထည့်သွင်းဖော်ပြခဲ့ခြင်းက ဝိရောဓိဖြစ်စေခဲ့ပြီး ယင်းတို့အနက်အချို့ကို ခွဲထွက်ခွင့်ပင်ပေးထားခဲ့သည်။ ၁၉၄၇ အခြေခံဥပဒေအရ ကချင်၊ ရှမ်း၊ ကယား ပြည်နယ်များကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သော်လည်း ပြည်ထောင်စုအဖြစ်သာ သမုတ်ခဲ့ပြီး ပင်လုံစာချုပ်ပါကတိအတိုင်း ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံအဖြစ်ဖွဲ့စည်းပေးခြင်း မရှိခဲ့ပေ။^{၁၁} ရခိုင်၊ ချင်း နှင့် ကရင်တို့ကို အထူးဒေသများအဖြစ်သာ သတ်မှတ်ခဲ့ပြီး ကချင်နှင့်ရှမ်းကိုပေးသည့်နိုင်ငံရေး အာဏာအချို့ကိုသာ ပေးထားစဉ်တွင်၊ မွန်ပြည်နယ်အား အသိအမှတ်ပြုခြင်းလုံးဝမရှိခဲ့ပေ။ ယင်းအခြေခံဥပဒေကပင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်အာဏာအားကောင်းစေခဲ့ပြီး တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များ၏ အခွင့်အာဏာများလျော့ပါးစေခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးတွင် ဗမာအမျိုးသားအစိုးရက “ဗမာလူမျိုးကြီးပုံစံသွင်း” သည့် အုပ်ချုပ်မှုပုံစံကို လွတ်လပ်ပြီးစ ဒီမိုကရေစီခေတ်ဟုဆိုသည့် ကာလတွင်ပင် အကောင်အထည်ဖော်လာခဲ့တော့သည်။^{၁၂} ယင်းနောက်တွင် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည့် (ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကာလမတိုင်မီ) အခြေခံဥပဒေများမှာ ဗဟိုအစိုးရ၏အာဏာကိုပို၍ပင် ကြီးထွားလာစေတော့သည်။

လွတ်လပ်ရေးရပြီးစနစ်များအတွင်းပင် နိုင်ငံ၏အင်အားချည့်နဲ့မှုအပြင် ဗမာခေါင်းဆောင်ပိုင်း စိတ်ဝမ်းကွဲမှုများ- ကြောင့် ရှိပြီးဒီမိုကရေစီစနစ်ပင် ပျက်သုဉ်းလာပြီး ပြည်တွင်းစစ်သို့ဦးတည်ခဲ့တော့သည်။ ကွန်မြူနစ်စနစ် ထောက်ခံသူများက နိုင်ငံရေး လောကမှထွက်ခွာ၍ လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးလမ်းစဉ်ကို စတင်စဉ်တွင် လူနည်းလူမျိုးစုတို့မှာ တန်းတူညီပါဝင်ခွင့် နှင့် မိမိတို့ကိုယ်စားပြုနိုင်သည့် နိုင်ငံရေးအဆောက်အအုံများ အကောင်အထည်မပေါ်လာသည့် နိုင်ငံရေးကတိကဝတ်ပျက်ယွင်းမှု အပေါ် မယုံကြည်နိုင်လောက်အောင် ဖြစ်ရသည်။ ဤတွင် ကမ္ဘာပေါ်၌ ၂၀ရာစုနှင့်၂၁ရာစုများ၏ အရှည်ကြာဆုံးသော ပြည်တွင်းစစ်ဖြစ်လာ ရတော့သည်။ ကရင်လူမျိုးတို့က ၁၉၄၉ တွင် ပြည်နယ်နယ်နိမိတ် သတ်မှတ်မှုနှင့် စပ်လျဉ်း၍ သဘောတူညီမှု မရသည့်အတွက် ပထမဆုံးသောလက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲကို စတင်သည်။ ဗမာလူမျိုးစုရိုက်ကို ချုပ်ကိုင် သွတ်သွင်းပြီး ဗမာဘာသာစကားနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဓလေ့ထုံးတမ်းတို့ကို လွန်ကဲစွာမြှင့်တင်ကျင့်သုံးလာသည့်အတွက် လူမျိုးစု ငယ်များမှာ ပင်လုံကတိကဝတ်ကို ပို၍ချိုးဖောက်ခြင်းခံရ သည်ဟုရှုမြင်လာကြသည်။ ၁၉၄၇ အခြေခံဥပဒေမှာ ပြည်နယ်များ အတွက် ပေးသင့်ပေးထိုက်သော ဘဏ္ဍာရေး နှင့်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများ ပေးအပ်ထားခြင်းမရှိသည့်အပြင် လူများစုဗမာများ အတွက်သာ ဦးတည်သည့် မူဝါဒများဖြစ်နေသည့်အတွက် လူနည်းလူမျိုးစုတို့၏ မကျေနပ်ချက်များ တိုးပွားလာတော့သည်။^{၁၃}

၁၉၆၂ စစ်တပ်မှ အာဏာသိမ်းပြီးနောက်ပိုင်းတွင် လူနည်းလူမျိုးစုတို့ကို အသိအမှတ်ပြုမှုအချို့ လုပ်ဆောင်ပြခဲ့သည်။ မွန်ပြည်နယ်ကိုအသိအမှတ်ပြုပေးခဲ့ပြီး ရခိုင်နှင့်ချင်းကို ပြည်နယ်အဆင့်တိုးမြှင့် ပေးခဲ့သည်။ သို့သော် ယင်းပြည်နယ်များတွင် မည်သည့်အခွင့်အာဏာမျှ မည်မည်ရရ မရှိပဲ ဗမာပြည်၏ အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်ခြင်းထက်မပိုပေ။^{၁၄} တချိန်တည်းတွင်ပင် စစ်အစိုးရသည် လူမျိုးစုများ၏လက်နက်ကိုင် တော်လှန်ရေးကို ပြင်းထန်သောထိုးစစ်များကြာရှည်ဆင်နွှဲနှိမ်နင်းလာတော့သည်။ နိုင်ငံရေးနည်းဖြင့်ဖြေရှင်းနိုင် ခြင်းမရှိသလို ပြည်တွင်းစစ်မီးလည်းမငြိမ်းနိုင်ဖြစ်ရသည်။ တချို့လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေး အဖွဲ့များမှာ အရေးနိမ့်ကြရသလို ဗဟိုအစိုးရကိုလိုက်လျောမှုများပြုကြရသည်။ အဖွဲ့သစ်များပေါ်ထွက်လာသည်လည်း ရှိသလို အဖွဲ့ကွဲထွက်ခြင်းများလည်းရှိလာသည်။^{၁၅} ၂၀၁၁ ခုနှစ် စစ်အစိုးရအာဏာလွှဲချိန်တွင် လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့ပေါင်းတစ်ဒါဇင်ကျော် ရှိနေသေးသည်။

အရပ်သားအစိုးရသို့အာဏာလွှဲပြောင်းမှု နှင့် ရွေးကောက်ခံဒီမိုကရေစီစနစ် မြန်မာနိုင်ငံတွင်ပေါ်ပေါက် ခဲ့မှုမှာ ယုံတမ်းသဖွယ်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးအပြောင်းအလဲက လူနည်းလူမျိုးစုတို့အပေါ် မမျှတသော မူဝါဒများလျော့ပါးစေရေး အတွက်ညှိနှိုင်းမှုပြုရန် လမ်းစဉ်များပွင့်ခဲ့သည်။ တပ်မတော်ထောက်ခံသော ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ (USDP) ၂၀၁၀ ရွေးကောက်ပွဲအနိုင်ရပြီး ယခင်တပ်မတော်ထိပ်ပိုင်း ခေါင်းဆောင်ဖြစ်သည့် ဦးသိန်းစိန် သမ္မတဖြစ်လာခဲ့သည်။

အပစ်အခတ် ရပ်ဆိုင်းရေး ဆွေးနွေးမှုများကို စနစ်တကျစတင်ခဲ့ပြီး တစ်နိုင်ငံလုံး အပစ်အခတ်ရပ်ဆိုင်းရေးရရှိရန် ဦးတည်ချက်ထားခဲ့သည်။ ယခင် စစ်အစိုးရခေတ်များတွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များဖြင့်နားလည်မှုဆိုသည်မှာ တရားဝင်မူဘောင်များဖြင့် ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းမျိုး မဟုတ်သည့်အတွက် ယခုကဲ့သို့စေ့စပ်ဆွေးနွေးရေးမူဘောင်များ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းမှာ ထူးခြားမှုတစ်ခုအဖြစ်ရှုမြင်နိုင်သည်။ ဆွေးနွေးရေးလမ်းကြောင်းတွင်ပါဝင်လာသောအဖွဲ့များအနေဖြင့် ယခုကဲ့သို့ လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် စာရွက်စာတမ်းများသည် လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်နိုင် သည်ဟုထင်မြင်သည့်အတွက် ယုံကြည်ချက်တိုးလာခဲ့ကြသည်။ ဦးသိန်းစိန်အစိုးရ လက်ထက်နောက်ဆုံးလများမှ စ၍ ပြည်ထောင်စုငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံကိုကျင်းပခဲ့ပြီး ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်လက်ထက်တွင် ဆက်လက် ကျင်းပခဲ့သည်။ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်း၏သမီးလည်းဖြစ် ၂၀၁၁ ရွေးကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရလာသည့် ပထမဆုံးသော ဒီမိုကရေစီခေါင်းဆောင်လည်းဖြစ်သည့် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်^{၁၆}အနေဖြင့် လူမျိုးစုငယ်များဖြင့် ဆွေးနွေးသည့် ဆွေးနွေးပွဲများကို ၂၁ရာစုပင်လုံဟု သမိုင်းသင်္ကေတကြီးသည့် ပင်လုံကိုမှီး၍ နာမည်ပြောင်းလဲခဲ့ သည်မှာ မထူးဆန်းလှပါ။ ဆွေးနွေးမှုမူဘောင်များမှာပြောင်းလဲမှုမရှိပဲ ဒီမိုကရေစီအစိုးရလက်ထက်တွင် ဆက်လက်ဆွေးနွေးကြခြင်းသာဖြစ်သည်။

သို့သော် ယခုစာအုပ်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဆွေးနွေးရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှာ လူမျိုးစုငယ်များ၏ မျှော်လင့်ချက်ဖြစ်သည့် မိမိကြံမ္မာ မိမိဖန်တီးနိုင်သော ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီရရှိရေးအတွက်အားလျော့ဖွယ်ရာ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ဗဟိုအစိုးရမှသာနောက်ဆုံးထိန်းချုပ် ကစားသွားသည့်အတွက် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင် အဖွဲ့များအနေဖြင့် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် သဘောတူထားခဲ့သောမူဘောင် များအတွင်း ပြန်လည်ခြေချုပ်မိသကဲ့သို့ ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးအတွက်မျှော်လင့်ချက်ကြီးကြသော်လည်း မရေရာ သည့်ရလဒ်များဖြင့်ဆွေးနွေးမှု၏ ဦးတည်ချက်ပျောက်သလိုဖြစ်လာရတော့သည်။

ဖြစ်ပေါ်လာသောနိုင်ငံရေး အပြောင်းအလဲနှင့် ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေးမှ နိုင်ငံတော်ဦးဆောင်သည့် အုပ်ချုပ်ရေး အသွင်ကူးပြောင်းရေးတစ်ရပ်သည်လည်း တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအဆင့်တွင်ပေါ်ပေါက် လာစေသည်။ သိန်းစိန်၏ အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစိုးရစတင်အကောင်အထည်ဖော်သည့် အခြေခံဥပဒေကို ၂၀၀၈ ခုနှစ်တွင် စစ်အစိုးရမှပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ယင်းအခြေခံဥပဒေပုဒ်မများအရ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများနှင့် သယံဇာတခွဲဝေမှုများတွင် သိသိသာသာပြောင်းလဲသွားသည်။ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ် များတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များရှိလာပြီး ပြည်နယ်ဝန်ကြီးချုပ်မှ ဘဏ္ဍာရေးစီမံခန့်ခွဲမှု ပိုမိုရရှိလာသည်တိုင်အောင် ပြည်နယ်ဝန်ကြီးချုပ်ကို သမ္မတကသာ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းဖြစ်၍ ဗဟိုအစိုးရလက်အောက်တွင် လုပ်ပိုင်ခွင့် နည်းပါးသည့် အနေအထားသာဖြစ်သည်။ လူနည်းလူမျိုးစုတို့ အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်မဟုတ်သောပြည်နယ်များတွင် လူဦးရေများစွာစုဝေးနေထိုင်မှုပေါ်မူတည်၍ တိုင်းရင်းသားရေးရာ ဝန်ကြီးများကို ရွေးချယ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားသော်လည်း ယင်းဝန်ကြီးများမှာ ယဉ်ကျေးမှုရေးရာကိစ္စရပ်များကိုသာ အဓိက တာဝန်ယူရသည်။

ဒီမိုကရေစီဝန်းကျင်သစ်မှ ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ရေးအတွက် အခင်းအကျင်းအသစ်ကိုဖန်တီးပေး သကဲ့သို့ တဘက်တွင်လည်း နိုင်ငံတော်ကလိုလားသောဦးတည်ချက်ပြည့်ရေးအတွက် ပုံဖော်ထားသော လမ်းကြောင်းတွင် လူနည်းစုလူမျိုးစုများ လိုက်ပါ လျှောက်လှမ်းစေရန် တွန်းပို့သကဲ့သို့ ဖြစ်နေစေသည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ရှိလာခြင်းကြောင့် ဖြစ်နိုင်ချေ များကိုမှန်းရန် ပိုမိုလွယ်ကူလာပြီး ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုစည်းမျဉ်းများပေါ်လာခြင်းနှင့်ပြည်နယ်များကိုမည်သို့အုပ်ချုပ်မှုပြုမည်ကို သိရှိနိုင်လာသည်ဟု အကြမ်းဖျင်းလောက်တော့ပြောနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ထင်မှတ်မထားပဲဖြစ်လာသည်မှာ လူနည်းစု တိုင်းရင်းသားများကိုယ်တိုင်အဆိုပြုခဲ့သော ဆွေးနွေးရေးလမ်းကြောင်းမှ ၎င်းတို့ကိုပြန်လည်ခြေချုပ်မိစေ သကဲ့သို့ဖြစ်လာ ခြင်းဖြစ်သည်။ လူနည်းလူမျိုးစုများအတွင်း ညှိရန်ခက်သည့်မတူညီကွဲပြားမှု မျိုးစုံကလည်း ၎င်းတို့အတွင်း သဘောတူညီမှု ရရန်ခက်ခဲစေသည်။ လူမျိုးစုလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအတွင်း လွတ်လပ်စွာစီမံအုပ်ချုပ်ခွင့်အတွက် ဦးတည်တိုက်ပွဲဝင်နေသော

အဖွဲ့များနှင့် စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်းအတွက် တပ်မတော်နှင့် အပေးအယူပြုပူးပေါင်းသော အဖွဲ့များအကြား အဟ
များရှိနေသည်။ ထို့ပြင် ရွေးကောက်ပွဲ နိုင်ငံရေးနည်းဖြင့် သွားလိုသော တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေးပါတီများနှင့်
လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေး နည်းလမ်းကို အားပြုလိုသော တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအဖွဲ့များဟူ၍
လူမျိုးစုများအတွင်းကွဲပြားမှု ကိုလည်း တွေ့လာရသည်။ ယင်းအုပ်စုများအတွင်း ဗမာလွှမ်းမိုးနေသည့်နိုင်ငံတော်နှင့်မည်မျှမည်မျှ
အပေးအယူ ပြုရမည်၊ အနာဂတ် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံမှာမည်သို့ဖွဲ့စည်းမည်စသည်ကို စိတ်တူသဘောတူရှိမနေကြပါ။
ဤအခြေအနေတွင် ဗဟိုအစိုးရမှ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်လျက်ရှိပြီး တိုင်းဒေသကြီး
ပြည်နယ်များအဆင့်တွင် အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာဖြေလျှော့မှုများ၊ ဘဏ္ဍာရေးစီမံခန့်ခွဲမှုများ လည်ပတ်စေလျက်ရှိသည်။

သို့ဖြစ်ရာ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များတွင်အရပ်သားအစိုးရအာဏာရလာပြီးနောက်ပိုင်း လူနည်းစု တိုင်းရင်းသားတို့ အနေဖြင့်
ရေးရာကိစ္စအချို့ကိုစီမံခန့်ခွဲစပြုလာပြီဖြစ်သည်။ ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေး တို့တွင်စီမံခွင့် အခွင့်အလမ်းများစတင်
နေပြီဖြစ်သည်။ ဗဟိုအစိုးရမှဆက်လက်၍ ထိန်းကွပ်မှု ပြုထားသော်လည်း ပြည်နယ်နှင့်ဒေသအစိုးရတို့အနေဖြင့်
အခြေခံအဆောက်အအုံနှင့်ဒေသဖွံ့ဖြိုးရေး လုပ်ငန်းများကို စီမံလုပ်ပိုင်ခွင့် ရလာခြင်းကြောင့်
တိုးတက်မှုများမြင်တွေ့လာရသည်။ ပညာရေးနှင့်ကျန်းမာရေး ကဏ္ဍများတွင် တိုးချဲ့ဆောင်ရွက် လာနိုင်သည်။
ဆင်းရဲမွဲတေမှုကိုရင်ဆိုင်နေရဆဲဖြစ်သော်လည်း ယခင်အာဏာ ရှင်ခေတ် ယိုယွင်းယိမ်းယိုင်မှုများမှ ရုန်းထစပြုလာသည်။
ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍကျယ်ပြန့်အားကောင်းလာခြင်းကြောင့် ဒေသအာဏာပိုင်များ၊ လူမျိုးစုခေါင်းဆောင်များ နှင့်
လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ခေါင်းဆောင်များပင် စီးပွားရေး အကျိုးအမြတ်ရှိသော လုပ်ငန်းများကို လက်လှမ်းမှီလာသည်။

ဤသည်ကိုကြည့်လျှင် မြန်မာနိုင်ငံတော်သည် အသွင်ကူးပြောင်းရေးတွင် “အကွက်ချ အနိုင်ယူနည်း” ဖြင့် အသာစီးရအောင်
လုပ်ထားနိုင်သည်။ တဘက်တွင် ၂၁ရာစုပင်လုံတွင်ဆွေးနွေးနေခြင်း၊ ၂၀၀၈ အခြေခံဥပဒေ အရနိုင်ငံရေး အသွင်ပြောင်းမှုကို
အကောင်အထည်ဖော်နေခြင်း စသည်များဖြင့် မပီပြင်သော၊ ဘောင်ခတ်ထားသော ဖက်ဒရယ်ကိုသာ ဖော်ဆောင်နေ
ခြင်းဖြစ်သည်။ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးရေးနှင့် ပြည်နယ်များတွင်တိုး၍တည်ဆောက်လာသော နိုင်ငံတော်ယန္တရားများက
အမှန်တကယ် အာဏာဖြေလျှော့မှု ပြုရန် ပိုမိုခက်ခဲလာစေပြီး လူနည်းလူမျိုးစုတို့ကိုသာ နိုင်ငံတော်ကလိုလားသည့်
ပုံစံခွက်အတွင်းသို့ ရောက်လာအောင်လုပ်သကဲ့သို့ဖြစ်သည်။ ဤလမ်းစဉ်အတိုင်းသွားနေသည်မှာ တပ်မတော်နောက်ခံပြု
ပေးထား သော USDP ပါတီနှင့် NLD ဦးဆောင်သောအရပ်သားအစိုးရအကြားသိသိသာသာကွဲပြားမှုမရှိပေ။ သို့ရာတွင်
လူနည်းလူမျိုးစုတို့နှင့် အပေးအယူပြုညှိနှိုင်းမှုတွင် ကွာခြားမှုအနည်းငယ်ရှိနေသည်။ NLD အနေဖြင့်
တိုင်းရင်းသားတို့တောင်းဆိုမှုအပေါ်တွင် လိုက်လျောမှုကြီးကြီးမားမားလုပ်ပေးရန်ကြိုးစားခြင်းမျိုးမရှိပဲ ၂၀၀၈
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ တပ်မတော်၏နိုင်ငံရေးတွင် ပါဝင်နေသော အခန်းကဏ္ဍလျော့ချရန် အခြေခံဥပဒေကို
ပြင်ဆင်ရန်ကြိုးစားခြင်းနှင့် ယင်းအရရှိနေသော ဗဟိုမှထိန်းချုပ်သည့် အင်အားကောင်းသော နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးကိုသာ
ပို၍အာရုံစိုက်လျက်ရှိသည်။ သို့ဖြစ်ရာ NLD ဦးဆောင်သောအစိုးရမှ စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်ရရှိရေးဟု
ထုတ်ဖော်ပြောဆိုနေသည့်တိုင်အောင် လူနည်းလူမျိုးစုတို့ အမှန်တကယ်မျှော်မှန်းသော ဖက်ဒရယ်အချင်းအရာများနှင့်
အလှမ်းဝေးလာနေတော့သည်။

(ဂ) ဆိုလိုရင်းကိုအကျယ်ရှင်းလင်းခြင်း

“ဆောင်ရွက်စံဖြစ်စဉ်တွင် အကွက်ချအနိုင်ယူနည်း” (winning by process) သည် လူသိများသည့် အခြားသောနည်းလမ်းနှစ်ခု
နှင့်ကွာခြားပါသည်။ ယင်းနည်းလမ်းနှစ်ခုမှာ စစ်ရေးဖြင့်အနိုင်ယူနည်း (winning by war) နှင့် “သဘောတူညီမှုဖြင့် အနိုင်ယူ”
နည်း (winning by agreement) ဖြစ်ပါသည်။ “စစ်ရေးဖြင့် အနိုင်ယူ” နည်းတွင် ဘက်တစ်ဘက်မှ တဘက်ကို ရှုံးနိမ့်စေခြင်း
သို့မဟုတ် အပြီးတိုင်ချေမှုန်း၍ နိုင်ငံကိုထိန်းချုပ်ထားလိုက်ခြင်း မျိုးဖြစ်သည်။^{၁၇} “သဘောတူညီမှုဖြင့် အနိုင်ယူ” နည်းတွင်

ပါဝင်နေသောသက်ဆိုင်ရာဘက်များမှ ညှိနှိုင်းထားသော သဘောတူညီမှုဖြင့် ပဋိပက္ခပြေလည်မှုရရှိသွားခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ ယင်းသဘောတူညီမှုတွင် စစ်အပြီးနိုင်ငံရေး အဆောက်အအုံတည်ဆောက်ရာတွင် အရေးပါသည့် အာမခံချက်ပေးထားသော ကိုယ်စားပြုမှု၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ ကျင့်သုံးနိုင်သော ဗီတိုသဖွယ်ထိရောက်သောအာဏာ၊ နှင့် နယ်မြေပိုင်စိုးရေး စသည်တို့ ပါဝင်နေဖို့လိုသည်။

ယင်းနည်းလမ်း နှစ်ခုကို ရလဒ်နှစ်ခုသဖွယ်လည်းရှုမြင်နိုင်သည်။ ရလဒ်နှစ်ခု ဖြစ်သော စစ်နှင့်ငြိမ်းချမ်းရေးအကြား ဖြစ်စဉ်နှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းမူဘောင်များကို မည်သို့ပေါ်ပေါက်အောင် ဆောင်ရွက်သည် ဆိုသည်ကို သတိပြုမိရန်လိုသည်။ ယင်းရလဒ်နှစ်ခု အကြား "တန့်" နေသော အခြေအနေ သို့မဟုတ် "ပဋိပက္ခရှည်ကြာနေခြင်း" အခြေအနေမျိုးကို များသောအားဖြင့် လစ်လျူရှု ကြလေ့ရှိသည်။

လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အများအပြားပါဝင်နေလျှင် စစ်ပွဲပြီးဆုံးရေးအတွက် စစ်ရေးနည်းကိုသုံးခြင်းမှာ ထိရောက်မှုနည်းသည်ဟု ပြည်တွင်းစစ်အကြောင်းလေ့လာမှုများကပြောသည်။^{၁၈} ယင်းလေ့လာမှုများက နိုင်ငံတော်နှင့်လက်နက်ကိုင် အုပ်စုများ ညှိနှိုင်းရာတွင် မည်သို့မဟာမိတ်ပြုကြသည်၊ မည်သို့သောဗျူဟာရှုထောင့်မှ အပေးအယူပြုကြသည်၊ မည်သည့်အကြောင်းတို့က ၎င်းတို့ကို အပြီးသတ်အောင်ပွဲရရန်အလှမ်းဝေးစေသည် စသည်တို့ကို အလေးပေးသုံးသပ် လေ့ရှိကြသည်။^{၁၉}

အပေးအယူပြုညှိနှိုင်းမှုတို့ကိုလေ့လာသူတို့က မည်သည့်အကြောင်းတို့က ပဋိပက္ခအတွင်းပါဝင်သူ များအား သဘောတူညီမှုရရှိရန် ခက်ခဲစေသည် နှင့် အပေးအယူပြုညှိနှိုင်းမှုဖြစ်စဉ်များ နှင့် ယင်းဖြစ်စဉ်များကိုလွှဲမိးလျှက်ရှိသော အခြေအနေ အချင်းအရာများကို အာရုံစိုက်ကြလေ့ရှိသည်။^{၂၀} အချို့လေ့လာသူများက အပေးအယူပြုညှိနှိုင်းမှု အောင်မြင်စေရေးတွင် ဖက်ဒရယ်စနစ်၊ နယ်မြေပိုင်စိုးခွင့် နှင့် နိုင်ငံရေးအာဏာခွဲဝေပေးခြင်းကဲ့သို့ နိုင်ငံရေးအဆောက်အအုံများ မည်မျှမည်မျှအရေးပါမှုရှိသည်ကို ငြင်းခုံမှု ပြုကြသည်လည်းရှိသည်။^{၂၁} အပေးအယူပြုညှိနှိုင်းမှုတွင်ပါဝင်နေသော "ဘက်"များအတွင်းယုံကြည်မှု တည်ဆောက်ခြင်း၊ အသစ်ဖြစ်ထွန်းလာသော နိုင်ငံရေးမူဘောင်များအတွင်း ညှိနှိုင်းမှုပြုခြင်းနှင့် သဘောတူညီမှု များခိုင်မာစေရန် အခြေနေကောင်များ ရှိနေခြင်း စသည်များကိုကြည့်ခြင်းဖြင့် အဆုံးသတ်ရလဒ် မည်သို့ရှိမည်ကို လေ့လာသူတို့ကအာရုံထားကြသည်။^{၂၂}

ယခုစာအုပ်၏ အဓိကဆိုလိုရင်းအနေဖြင့် ဖြစ်စဉ်တစ်လျှောက်လုံးကို အလေးထားသည့်အပြင် "တန့်နေသောပဋိပက္ခ" အပေါ်အဓိကထားသုံးသပ်မှုပြုပါသည်။ "တန့်နေသောပဋိပက္ခ" ကို ဆိုသည်မှာစစ်ပြုနေသော "ဘက်" များအတွင်း ခဏတာစစ်ပွဲများရပ်ဆိုင်းထားသော အခြေအနေမျိုးထက် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြစ်ပေါ်နေခြင်း၊ စစ်ပြုမှုအခြေအနေ ပြင်ပတွင် ရှိနေသော "ဘက်" များအချင်းချင်းပြန်လည် စည်းနှောင်ရန် လိုက်လျောညှိနှိုင်းမှုပြုနိုင်ရန် နှင့် ပဋိပက္ခပြေလည်ရေးအထိရောက်ရှိစေနိုင်သည့် သဘောတူညီမှု အသေး/အကြီးများ ရလာစေရေးကို အထောက်အပံ့ဖြစ်စေသည့် စည်းမျဉ်းမူဘောင်များ ဖြစ်ပေါ်နေသော အနေအထားမျိုးကိုဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းအခြေအနေဖြစ်စဉ်များအပေါ်တွင် ယခုစာအုပ်အဓိကထား သုံးသပ်ရာတွင် သမရိုးကျသွားနေသော တရားဝင်လမ်းကြောင်းဖြင့်ဆွေးနွေးနေမှုများထက် ကျော်လွန်၍ ကြည့်ရှုပါသည်။ သမရိုးကျလမ်းကြောင်းနှင့်အပြိုင်ရှိနေသော နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ ဒေသဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ နှင့် အရပ်ဘက် လူထုအဖွဲ့အစည်းများ၏ အခန်းကဏ္ဍရှိနေသောလမ်းကြောင်းများကိုလည်း ထည့်သွင်းသုံးသပ် ထားပါသည်။^{၂၃} ဤသို့ကျယ်ကျယ် ပြန့်ပြန့်ကြည့်ရှုခြင်းဖြင့် မည်သည့်လမ်းကြောင်းဖြစ်စဉ်ကမည်မျှမည်မျှ ထိရောက်၍ မည်သည့်လမ်းကြောင်းဖြစ်စဉ်က အလုပ်မဖြစ်ဆိုသည်ကို နှိုင်းယှဉ်နားလည်လာနိုင်စေသည်။ "တန့်နေသောပဋိပက္ခ" ၏ နောက်ကွယ်တွင် သူဗျူဟာနှင့်သူကစားနေသော "ဘက်"များရှိနေသည်။ အဆုံးတွင် ညှိနှိုင်းမှုဖြစ်စဉ်ကို ထိန်းချုပ်ထားနိုင်ပြီး ယင်းဖြစ်စဉ်ကို ကောင်းစွာအသုံးပြုနိုင်သော"ဘက်"၊ အထူးသဖြင့်နိုင်ငံတော်ကဲ့သို့သော ဇာတ်ကောင် အနေဖြင့် အသာစီးရလဒ်ထွက်အောင်

လုပ်ယူသွားနိုင်လေ့ ရှိသည်။ ထိုခိုက်နစ်နာခဲ့ရသောအုပ်စုများဖြစ်သည့် လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအဖွဲ့များ အနေဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဆွေးနွေးမှုမူဘောင်များ နိုင်ငံရေးအဆောက်အအုံများ နှင့် မည်သို့မည်ပုံ ရင်ဆိုင်ညှိနှိုင်းမှုပြုသည် သို့မဟုတ် လက်သင့်မခံပဲငြင်းဆန်သည် စသည့်အချက်များကို စိတ်ဖြာသုံးသပ်ခြင်းဖြင့် “တန်နေဒောပဋိပက္ခ” အခြေအနေတစ်ရပ် ရှိနေခြင်းအကြောင်းကို ပို၍နားလည်သဘောပေါက်လာပါသည်။ အမှန်တော့ တန်နေဒောအခြေအနေဆိုသည်ပင် ဆွေးနွေးအပေးအယူပြုမှုဖြစ်စဉ်၏ ဗျူဟာတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ရှည်လျားသောဖြတ်သန်းမှုအလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၏ အင်အားချိန်ခွင်လျှာအနေအထား အပြောင်းအလဲများဖြစ်နိုင်သည့်အပြင် ပဋိပက္ခတန်နေဒောသည့်အတွက် စစ်ရေးစရိတ်ကလည်း လျော့ချနိုင်ပေးသေးသည်။

ခြုံ၍ပြောရလျှင် ယခုစာအုပ်တွင် မည်သည့်အကြောင်းချင်းရာက အခြားအကြောင်းချင်းရာများနှင့် မည်သို့ဆက်စပ်သည် ဆိုသည်ကို ပြောလိုခြင်းထက် ဖြစ်စဉ်အပေါ်တွင်သုံးသပ်မှုပြုလိုခြင်းအဓိကဖြစ်သည်။ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှု၏အဓိကအဆင့်များ၊ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုမူဘောင်များနှင့်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ ချိတ်ဆက်လျှက် ရှိသော ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုနယ်ပယ်များ၊ နိုင်ငံတော်နှင့် လူနည်းလူမျိုးစုတို့ အပေးအယူပြုညှိနှိုင်းမှုတွင် တဘက်နှင့်တဘက် အသာစီးရရန် သုံးကြသည့်ဗျူဟာများ စသည်တို့ကို ယခုစာအုပ်တွင် စုစည်းသုံးသပ်ထားသည်။ လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုမျိုးစုံမှ မည်သို့ နိုင်ငံတော်နှင့် ရင်ဆိုင်ညှိနှိုင်းမှုပြုသည် သို့မဟုတ် စစ်ရေးနည်းကိုသုံးသည်ကို စိတ်ဖြာသုံးသပ်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတော်နှင့်၎င်းတို့အကြား မည်သည့် တွေ့ဆုံမှုက အခြားတခုပေါ်တွင် လွှမ်းမိုးသက်ရောက်မှုရှိသည်ကို သိရှိလာရသည်။

ယခုစာအုပ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ “တန်နေဒောပဋိပက္ခ” အခြေအနေတစ်ရပ် ဖြစ်ပေါ်နေခဲ့သော၊ နိုင်ငံတော်နှင့်လူနည်းလူမျိုးစု လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအုပ်စုမျိုးစုံတို့ အပေးအယူပြုညှိနှိုင်းမှုဖြစ်စဉ် ရှိနေခဲ့သော ၂၀၁၁-၂၀၂၁ ဆယ်စုနှစ်ကာလကို အဓိကထားသုံးသပ်ထားပါသည်။ ယင်းအခြေအနေဖြစ်စဉ်တို့ကို တပ်မတော်နှင့် အရပ်သားအစိုးရတို့မှ ၎င်းတို့လိုလားသည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုအလေးသာသည့် မြန်မာနိုင်ငံတော်ဆီသို့ဦးတည်ရေးအတွက် မည်သို့မည်ပုံ အသုံးချခဲ့ကြသည်ကို သုံးသပ်ဆွေးနွေး ထားသည်။ ယင်းသို့သုံးသပ်ရာတွင် လေ့လာမှုအုပ်စုနှစ်ခုကိုလည်းနီးနွယ်ထည့်သွင်းထားပါသည်။ ပထမတစ်ခုမှာ မြန်မာနိုင်ငံ၏ လွတ်လပ်ရေးရပြီးစ ဒီမိုကရေစီတစ်ပိုင်းကာလအပါအဝင် တပ်မတော်မှလွှမ်းမိုးချယ်လည်ခဲ့သော နိုင်ငံရေးသမိုင်းနှင့် လူနည်း လူမျိုးစုတို့နှင့်ဆက်ဆံရေးအပေါ် ယင်း၏အကျိုးဆက်သက်ရောက်မှု မည်သို့ရှိခဲ့သည်ကို လေ့လာခြင်း နှင့် ဒုတိယ လေ့လာမှုအုပ်စုမှာ ၂၀၀၈ အခြေခံဥပဒေကြောင့်ပေါ်ပေါက်လာသော နိုင်ငံရေးပွင့်လင်းလာမှုကြောင့် လူနည်းလူမျိုးစုတို့အတွက် အခွင့်အလမ်းများ သိသိသာသာရရှိလာသည့် အပေါ်တွင်မျှော်လင့်ချက်ထား၍လေ့လာခြင်းဖြစ်သည်။

လူနည်းလူမျိုးစုတို့နှင့်အပေးအယူပြုညှိနှိုင်းမှုတွင် နိုင်ငံတော်အနေဖြင့်မည်သို့ချဉ်းကပ်မှု ပြုသည်ကိုနားလည်ရန် ၎င်းကျင့်သုံးသော ဗျူဟာကိုနားလည်ရန်လိုအပ်ပါသည်။ Mary Callahan ၏ လူသိများသော ဗမာ့တပ်မတော်၊ တန်ပြန် တော်လှန်ပုန်ကန်မှုများ၊ နှင့် ကိုလိုနီခေတ်ပြီးနိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ခြင်းအကြောင်း လေ့လာမှုမှ စစ်အာဏာပြုလွှမ်းမိုးမှု ဖြင့်ယှဉ်၍ဖြစ်တည်လာသော မြန်မာနိုင်ငံတော် နှင့် ယင်း၏လားရာအဖြစ် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလတွင်ပင် စစ်တပ်၏လွှမ်းမိုး ချယ်လှယ်မှုကြီးပုံကို ပို၍နားလည်နိုင်ရန် အထောက်အကူပြုပါသည်။^၉ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုပုံစံအမျိုးမျိုးပေါ်ပေါက်လာခြင်း အပါအဝင် ဒီမိုကရေစီ အဆောက်အအုံများပေါ်ပေါက်လာခြင်းကို ပို၍နားလည်စေရန် သမိုင်းတလျှောက်တပ်မတော်မှ နိုင်ငံရေးတွင်လွှမ်းမိုးချုပ်ကိုင်ခဲ့ခြင်း၊ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုပြုခဲ့ခြင်း၊ လူနည်းလူမျိုးစုတို့အား ဗမာလွှမ်းမိုးသော နိုင်ငံတော်ကို လက်သင့်ခံလာစေရန် သွတ်သွင်းမှုပြုခဲ့ခြင်း နှင့် တချိန်တည်းတွင် အင်အားသုံးဖိနှိပ်ခဲ့ခြင်း စသော ဗျူဟာများကျင့်သုံးခဲ့သည်ကို လေ့လာသုံးသပ်ရန်လိုအပ်ပါသည်။

ပြည်တွင်းစစ်၏အစောပိုင်းကာလများတွင် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအဖွဲ့များနှင့် တပ်မတော်၏အင်အားအနေအထားများကို လေ့လာသုံးသပ်မှုများက အာရုံစိုက်ခဲ့ကြသည်။ မာတင်စမစ် (Martin Smith) ၏ တော်လှန်ပုန်ကန်မှုနှင့်လက်နက်ကိုင်နိုင်ရေး စာအုပ်မှာ အချိန်တော်ကြာအထိ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပဋိပက္ခအကြောင်း အကျယ်တဝင့်ပြောပြထားသည့် တစ်အုပ်တည်းသောစာအုပ်ဖြစ်ခဲ့သည်။^၁ လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအဖွဲ့များ ၏ သဘောတရားရေးရာကွဲပြားမှုများ၊ မဟာမိတ်ပြုမှု နှင့် အုပ်စုကွဲများ၊ အချင်းချင်းစုစည်းမှုမပြုနိုင်ခြင်းကြောင့် ၎င်းတို့၏ရည်မှန်းချက်များ အကြိမ်ကြိမ်ပျက်ပြားခြင်းအကြောင်းများ အပေါ်တွင်အဓိကသုံးသပ်ထားသည်။ ယင်းစာအုပ်၏ အသေးစိတ်သုံးသပ်တင်ပြမှုက ရှုပ်ထွေးနက်နဲသော လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ပုန်ကန်မှုနှင့် အုပ်စုကွဲများအကြောင်း ပို၍နားလည်လာစေသည်။ ယင်းစာအုပ်က ၁၉၉၀မတိုင်မီ တပ်မတော်နှင့် လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေး အဖွဲ့များအကြားဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော တိုက်ပွဲများအကြောင်း အဓိကထားသုံးသပ်ထား သော်လည်း နောက်ပိုင်း ဖြစ်ပေါ်ပြောင်းလဲခဲ့သော တပ်မတော်၏ စစ်ရေး-ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် အပေးအယူပြု ညှိနှိုင်းရေး ဗျူဟာမျိုးစုံအသုံးပြုခဲ့ပုံများလည်းတင်ပြထားသည်။ ၁၉၉၀ပြည့်လွန်နှစ်များတွင် ဗိုလ်ချုပ်ခင်ညွန့်မှ ဆောင်ရွက်ခဲ့သော တိုင်းရင်းသားတို့၏လက်နက်ကိုင်တို့နှင့် အပေးအယူပြုညှိနှိုင်းရေးက တပ်မတော်၏ ချဉ်းကပ်ပုံပြောင်းလဲသွားသည်ဟု ယူဆစရာဖြစ်သော်လည်း အပစ်အခတ်ရပ်ဆိုင်းမှုနှင့်အခြားသော မူဘောင်ဆိုင်ရာပြောင်းလဲမှုများကို ၎င်း၏နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေးအပေါ်နားလည်လက်ခံထားသော သဘောထား ရပ်တည်ချက်ကို စိန်ခေါ်မှုမပြုသဖြင့် ရှေ့ဆက်နိုင်သည့်အနေအထားမျိုးရှိနေခြင်းသာဖြစ်သည်။^၂ အက်ရှလေ စမစ်သ် (Ashley South) ၏ “မြန်မာနိုင်ငံ၏လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးနှင့်ပဋိပက္ခအခြေအနေများ” စာအုပ်မှ တိုင်းရင်းသားတို့၏လက်နက်ကိုင် တော်လှန်ပုန်ကန်မှု နှင့်ပဋိပက္ခအခြေအနေများကို ၂၀၀၈ခုနှစ်ထိပါဝင်အောင် သုံးသပ်တင်ပြထားသည်။^၃

၂၀၁၁ နောက်ပိုင်းကာလများအထိ နိုင်ငံတော်၏အာဏာမှာ အဓိကအားဖြင့်တပ်မတော်ထံတွင်သာ စုပုံအပ်ထား သကဲ့သို့ဖြစ်သည်။ တချိန်တည်းတွင် ၂၀၀၈ အခြေခံဥပဒေအရ နိုင်ငံပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးရာ ကြိုးပမ်းမှုများကိုလည်း တွေ့ရမည်ဖြစ်သည်။ အရပ်သားအစိုးရသို့ကူးပြောင်းရေးမှာ နိုင်ငံဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံ အသစ်ပြုခြင်းများ နှင့်ဒွန်တိုက်ပါလာသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်လွှတ်တော်များ တည်ရှိလာခြင်း၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်ဝန်ကြီးချုပ်များ၏ အခန်းကဏ္ဍရှိလာခြင်း နှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ပီပြင်လာခြင်းတို့ကိုမြင်တွေ့နိုင်သည်။ သို့သော် ခရောက်ချ် (Crouch) ပြောသကဲ့သို့ ၂၀၀၈ အခြေခံဥပဒေမှာ ယခင်အခြေခံဥပဒေများကို ခြေရာနင်းထားခြင်းဖြစ်၍ တပ်မတော်အားလွှမ်းမိုး ချယ်လှယ်နိုင်သော အခန်းကဏ္ဍကိုဆက်လက်ပေးအပ်ထားသည်။^၄ ထို့ထက်ပို၍ ချစ်မန် (Cheeseman) မှပြောထားသည်မှာ ယခင် အာဏာရှင်စနစ်မှစ၍ မျက်မှောက်ခေတ်တိုင်အောင် ဥပဒေယန္တရားတစ်ခုလုံးမှာ “ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေး”နှင့် ပြင်းထန်သော အာဏာကျင့်သုံးမှုကိုသာအလေးပေးထားပြီး တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအတွက်ပင်ထည့်သွင်းစဉ်းစား မှုအားနည်းသည်ကို တွေ့ရသည်။^၅ သို့ဖြစ်ရာ တပ်မတော်မှဆက်လက်လွှမ်းမိုးချယ်လှယ်နေနိုင်သော နိုင်ငံရေးအဝန်းအဝိုင်းတွင် နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးမူဘောင်စည်းမျဉ်းများကို ဖော်ဆောင်နေခြင်းဖြစ်သည်။ တချိန်တည်းတွင် အောက်ခြေ၌ ယခင်အာဏာရှင် အငွေ့အသက်ပါသော လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် တရားမဝင်စီးပွားရေးရာများဆက်လက်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။

ယခုဖော်ပြဆွေးနွေးခဲ့သော ကျယ်ပြန့်သည့် လေ့လာမှုနယ်ပယ်များကိုထည့်သွင်းစဉ်းစားလျက် ဤစာအုပ်မှ အပေးအယူ ပြုညှိနှိုင်းရေးဖြစ်စဉ်၊ ၂၀၀၈ အခြေခံဥပဒေကိုအကောင်အထည်ဖော်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံတော်နှင့်တိုင်းရင်းသားတို့၏လက်နက်ကိုင် တော်လှန်ရေးအဖွဲ့များ၏ ဆက်ဆံရေးများကို လေ့လာသုံးသပ် တင်ပြထားပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဖြတ်သန်းခဲ့သောသမိုင်းနှင့် အချင်းအရာများ၊ တပ်မတော်မှဆက်လက်၍အာဏာလွှမ်းမိုးထားမှု စသည်များကိုကြည့်လျှင် ယခုအာဏာသိမ်းမှုဖြစ်သည်မှာ မထူးဆန်းလှပါ။ သို့သော် တပ်မတော်မှအရပ်သားအစိုးရကို အာဏာလွှဲပြောင်းပေးခဲ့ပြီး ပြည်တွင်းစစ်ကိုပုံစံပြောင်း၍ အဖြေရှာမှုပြုခဲ့သော အရေးပါသည့်အပြောင်းအလဲဆယ်စုနှစ်တစ်ခု အမှန်တကယ်ရှိခဲ့ပါသည်။ ယင်းဆယ်စုနှစ်၏အစောပိုင်း ကာလများတွင် ပို၍သိသာသောဖြေလျှော့မှုများရှိခဲ့ပြီး အပေးအယူပြုညှိနှိုင်းရေးများ သိသာစွာဖြစ်ထွန်းနိုင်ရေးအတွက် အမှန်တကယ်ဖြစ်ပေါ်လာသောအခွင့်အလမ်း များရှိခဲ့ပါသည်။ ခြုံ၍ပြောရလျှင် အသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလ အချိန်ကြာလာသည်

နှင့်အမျှ တပ်မတော်မှသာ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှု၏ ဦးတည်ချက်များ၊ ကာလအတိုင်းအတာများ
 အပေါ်တွင်ဆက်လက်လွှမ်းမိုးထားပြီး ၂၀၀၈ အခြေခံဥပဒေအရ အရပ်သားအစိုးရ၏
 အကောင်အထည်ဖော်မှုများ၏နောက်ကွယ်တွင်ရှိနေခဲ့သည့် အချိန်တွင် လူနည်းလူမျိုးစုတို့၏
 တုံ့ပြန်ပါဝင်လာမှုများလည်းလျော့နည်းလာတော့သည်။

တစ်ဘက်တွင် လေ့လာသူ ဒုတိယအုပ်စု တစ်စုကမူ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ လက်တွေ့ကျင့်သုံးမှုမှ ပေါ်ထွက်လာသည့်
 အပြောင်းအလဲများကိုသာမက USDP နှင့် NLD တို့၏ လူနည်းလူမျိုးစုရေးရာ မူဝါဒများကိုပါ အလွန်အမင်း အကောင်းမြင်သော
 ရှုမြင်မှုဖြင့် သုံးသပ်ကြသည်။ အချို့က ယခင်မကြုံဖူးခဲ့သည့် တစ်နိုင်ငံလုံး အပစ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက် (NCA)
 ဖြစ်ရပ်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး (KNU) ၏ ပထမဦးဆုံး အပစ်ရပ်စဲမှု
 ဖြစ်ရပ်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ လူနည်းလူမျိုးစုတို့အား ဒေသတွင်းပညာရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုထိန်းသိမ်းရေးတို့အတွက်
 နေရာပိုပေးထားသည့် ပညာရေးကဏ္ဍ ကဲ့သို့သော နိုင်ငံတော်၏ အချို့အချို့သော မူဝါဒများကိုသော်လည်းကောင်း အသားပေး
 ရှုမြင်ကြသည်။^{၃၀} အစိုးရ သို့မဟုတ်လည်း အစိုးရ၏ စေ့စပ်ရေးအဖွဲ့များလက်အောက်မှနေ၍ ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင်
 ကိုယ်တိုင်ပါဝင်ကြသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များ (ရာထူးမြင့်အရာရှိများ၊ အကြံပေးများ) ရေးသားပြီး သုတေသနသဘော မဆန်လှသည့်
 စာတမ်းအတော်များများမှာ ငြိမ်းချမ်းရေး ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှု ခြေလှမ်းများအား အပေါင်းသဘောဘက် အများဆုံး
 ဇောင်းတင်လျက် ပုံဖော် မှတ်တမ်းတင်ကြသည်။^{၃၁} ပြည်တွင်း အကြံပေးအဖွဲ့များနှင့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ၏
 မှတ်တမ်းမှတ်ရာများကလည်း ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံ ဘောင်အတွင်းမှ ဗဟိုထိန်းချုပ်မှု ဖြေလျှော့လာမှု အစအနများအပေါ်
 အလေးပေးကြသည်။ အချို့ကမူ လက်ရှိဖွဲ့စည်းပုံအား “တစ်ဝက်တစ်ပျက် ဖက်ဒရယ်စနစ်” အဖြစ် ရှုမြင်ရုံမက
 ယင်းဖွဲ့စည်းပုံအောက်တွင် ဖက်ဒရယ်လက္ခဏာများနှင့် မြန်မာ့အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် တစ်ခုလုံးပါ ပိုမိုအားကောင်း၊
 နက်ရှိုင်းလာမယောင်ပင် စောဒက တက်ကြသည်။^{၃၂} အံ့ဩဖွယ် ကောင်းသည်ကား၊ အဆိုပါအဖွဲ့အစည်းများ ဟူသည် လွန်ခဲ့သော
 နှစ်အနည်းငယ်ခန့်ကမှ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအား ဒီမိုကရေစီ စံမညီ၊ ဖက်ဒရယ်မပီသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအဖြစ် ရှုမြင်ခဲ့ကြသေးသည်။
 သို့သော်လည်း အဖွဲ့အစည်းအများအပြားပင် အနာဂတ် ဖွဲ့စည်းပုံ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ဆက်လက်ဆွေးနွေးရန် အခရာ ကျသည့်
 အခြေခံအုတ်မြစ်အား နိုင်ငံတော်နှင့် အထူးသဖြင့် စစ်တပ်က စနစ်တကျ စီမံထားခဲ့ဟန် ပြောဆိုလျက်
 တစ်ဆင့်ချင်းပြောင်းလဲမှုများအား လက်တွေ့ကျသည့် ဒုတိယအကောင်းဆုံး ရွေးချယ်စရာအဖြစ် လက်ခံလိုက်ကြခြင်းပင်။

၂၀၂၁ အာဏာသိမ်းမှုကြောင့် ဒုတိယလေ့လာသူအုပ်စုအပေါ်ထက် ပထမအုပ်စုအပေါ်တွင်သာ ယုံကြည် လက်ခံနိုင်မှု
 အလေးသာသည့်နယ် ဖြစ်လာသည့်အခြေအနေတွင် လွန်ခဲ့သောဆယ်စုနှစ်အတွင်း ပုံဖော်ခဲ့သည့် အပြောင်းအလဲများမှာ
 အရေးပါလာပြီး ၎င်းတို့မှာ အတိတ်နှင့် အပြီးတိုင် လမ်းခွဲလိုက်ကြလေသည်။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့်အတူ အထင်ကရ
 အပြောင်းအလဲအချို့ ရှိခဲ့သည် အမှန်ပင်။ လူမျိုးစု တော်လှန်ရေး အဖွဲ့အစည်းများနှင့်အပြိုင် လူနည်းလူမျိုးစုတို့အား
 ကိုယ်စားပြုသည့် ကိုယ်စားလှယ်သစ်များ ပါဝင်ခွင့်ရလာသည်။ နိုင်ငံအဝန်း အပစ်ရပ်စဲရေး၊ နိုင်ငံရေး ဆွေးနွေးမှု
 စကားဝိုင်းအပါအဝင်၊ ပညာရေးစနစ်အရသော်လည်းကောင်း၊ ဗဟိုထိန်းချုပ်မှု ထပ်မံဖြေလျှော့သည့် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်
 အရသော်လည်းကောင်း နိုင်ငံတော် အတွင်းပိုင်း အပြောင်းအလဲများက မြန်မာပြည်တွင်း လူမျိုးစုများဆက်ဆံရေး
 စီမံခန့်ခွဲရာတွင် ချဉ်းကပ်နည်း ထောင့်စုံစေရန် အမှန်ပင် အရေးပါခဲ့ကြသည်။ တပ်မတော်၏ ၎င်းတို့ဘာသာ အပြီးသတ်ကစားပွဲ
 ပေးထားချက်နှင့်အတူ ယင်းတို့သာ ဆက်လက်လွှမ်းမိုးထားရေး သာဓကအဖြစ်ဖြင့်သာ ထိုဆယ်စုနှစ်အား ရှုမြင်မည်ဆိုပါက
 ချဲ့ကားရာ ရောက်လိမ့်မည်။ အလားတူစွာပင် အဆိုပါ အပြောင်းအလဲများအား လူနည်းလူမျိုးစုတို့ မျှော်မှန်းသည့်
 ပိုမိုကျယ်ပြန့်သည့် ဖက်ဒရယ်ပန်းတိုင်အတွက် သိသာထိရောက်သည့် အထောက်အပံ့များအဖြစ် ရှုမြင်ပါကလည်း အလွန်အမင်း
 အကောင်းမြင်ရာ ကျလိမ့်မည်။ ထိုအမြင်နှစ်မျိုးလုံးအစား အထက်တွင်ဆိုခဲ့သလိုပင် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှု ဘောင်ချဲ့ခြင်းနှင့်
 ပါဝင်ညှိနှိုင်းမှု ကွန်ယက် ကျယ်သထက် ကျယ်ဝန်းရန် စီမံရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်သည် သိသာထင်ရှားသော လိုက်လျောမှုများ
 ဆီသာမက ထိရောက်သည့် သဘောတူညီမှုများဆီအထိပါ ဦးတည်ကောင်း ဦးတည်သွားနိုင်သည်။ လက်တွေ့ သိလာရသည်မှာ

အဆိုပါလုပ်ငန်းစဉ်ကို ပြည်တွင်းစစ်ကြောင့် ဆုံးရှုံးခဲ့ရသည့် မြန်မာနိုင်ငံတော်အတွက် အခွင့်အရေးအဖြစ် အသုံးပြုပြီး နိုင်ငံတော်၏ မျှော်မှန်းရာပန်းတိုင်အရောက် အမြတ်ထုတ် ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် စွမ်းဆောင်ရည်မှာ တပ်မတော်နှင့် အရပ်သားအစိုးရတို့တွင် ရှိကြောင်း ပေါ်လွင်လာခြင်းပင်။ ရလဒ်အားဖြင့်၊ အာဏာသိမ်းမှု ဖြစ်ရပ်သည် လူမျိုးစုများဆက်ဆံရေး စီမံခန့်ခွဲမှုဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် မအောင်မြင်သော လုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ် တပ်မတော်က သဘောထားခြင်းကို ပြသည်ထက် အမှန်စင်စစ် နိုင်နေသည့် ဗျူဟာ တစ်ခုအား ကြားဝင်နှောက်ယှက်လိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

နိဂုံးချုပ်အားဖြင့် အချို့လူမျိုးစု အုပ်စုများအကြား သီးသန့်ဖြစ်ပွားလျက်ရှိသည့် သီးခြားပဋိပက္ခများ၊ တမူထူးခြား ပြဿနာများအကြောင်း ဦးစားပေး လေ့လာထားသည့် အခြားစာတမ်းများအားလည်း အသိအမှတ်ပြုလျက် ဤစာအုပ်တွင် မြန်မာပြည်အတွင်း ဖြစ်ပေါ်နေသော လူမျိုးစုပဋိပက္ခနှင့် ပြည်တွင်းစစ် အကြောင်း ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နှိုင်းယှဉ်မှုဘောင်တစ်ခုအတွင်း လေ့လာသုံးသပ်ထားသည်။ နမူနာအားဖြင့် အားဒတ်မောင်သောင်မုမ်း (Ardeh Maung Thawngmung) ရေးသည့် ကရင်လူမျိုးများအကြောင်းစာတမ်းတွင် တိုင်းရင်းသား ပြည်နယ်ပြင်ပရှိ လူနည်းလူမျိုးစု အဖွဲ့ဝင်များအကြောင်း အပါအဝင် လူမျိုးစု တော်လှန်ရေး အဖွဲ့အစည်းများ၏ ထိန်းချုပ်မှုအကြောင်း ကျွန်ုပ်တို့ သတိထားမိလာစေရန် တင်ပြထားသည်။^{၇၃} ထို့ပြင် လက်နက်ကိုင် အုပ်စုများ၏ အဆင့်ဆင့် စီမံအုပ်ချုပ်ပုံ၊ ဝန်ဆောင်မှု ဖြန့်ကျက်ရေးကဏ္ဍ (ကရင်၊ ကချင်၊ မွန်၊ ပအိုဝ်း) တို့အပြင် ငြိမ်းချမ်းရေး ဖော်ဆောင်မှု လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း သက်ဆိုင်ရာ မဲဆန္ဒရှင်များ၊ အစိုးရအာဏာပိုင်များနှင့် ယင်းတို့အကြား မတူကွဲပြားသော ဆက်ဆံရေး ပုံစံများအကြောင်း မီးမောင်းထိုးပြသည့် လတ်တလောထွက် အခြားလေ့လာချက်များလည်း ရှိသေးသည်။^{၇၄} သို့သော် လူမျိုးစုပြည်နယ်များကို အလေးပေးထားသော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး၏ အရေးပါသော ဆက်နွယ်မှုများကို အဖွဲ့အစည်း၏ အခြေခံယူနစ်အဖြစ် ထားထားခြင်းနှင့်အတူ ကရင် သို့မဟုတ် လူနည်းလူမျိုးစုတို့အပေါ် အကန့်အသတ်ပြု လေ့လာထားမှုကြောင့် ယခုဖြစ်ရပ်က မည်မျှမည်မျှ ကြီးမားကျယ်ပြန့်ပြီး မည်သည့် အတိုင်းအတာအထိ အခြားလူမျိုးစု အုပ်စုများအပေါ် ပြန့်နှံ့မှု ရှိသည်ဆိုသည့် သုံးသပ်ချက်မျိုး လေ့လာချက်တွင် လစ်ဟာကျန်ရစ်လေ့ရှိသည်။ ဤစာအုပ်တွင်မူ အဆိုပါ သုံးသပ်ချက်အား ထည့်သွင်းထားပြီး လူနည်းစုများ ၎င်းတို့ပြည်နယ် ပြင်ပတွင် ပိုမိုဖြန့်ကျက်နေထိုင်မှု အပါအဝင် လူမျိုးစုကိုယ်စားပြုရေး အခြားအသွင်သစ်များ ဖွဲ့စည်းဖြစ်ပေါ်လာမှုတို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်ပြည်နယ် လိုလားမှု ပြင်းပြလာကာ တင်းမာမှုများ ပေါ်ပေါက်လာပုံအကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ ဤသို့ ထည့်သွင်းခြင်းဖြင့် လူမျိုးစုအုပ်စု တစ်စုစုမှ နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံများနှင့် လက်တွေ့လုပ်ဆောင်မှု အပြောင်းအလဲများအကြား ခရီးဆက်ကြပုံကို အလေးပေးသည့် လေ့လာချက်များအပေါ် ထပ်လောင်း ဖြည့်စွက်ရာ ရောက်သည်။^{၇၅} သို့သော် အချို့သော အထင်ကရ ပဋိပက္ခကဏ္ဍများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ဆန်းစစ်ချက်များကိုမူ ဤစာအုပ်တွင် ချန်လှပ်ထားခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် ဘာသာရေးကို အခြေခံသည့် စစ်ရေးလှုပ်ရှားမှုမျိုး၊ ရိုဟင်ဂျာပဋိပက္ခမျိုးတို့ ဖြစ်သည်။ လေ့လာမှု အများအပြားသည် ရခိုင်ပြည်နယ်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ပဋိပက္ခနောက်ပိုင်း၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ လူများစုအတွင်း ဖြစ်လျက်ရှိသည့် လူမျိုးရေးဝါဒ၊ ယင်းလူမျိုးရေးဝါဒနှင့် နိုင်ငံသားဖြစ်၊ မဖြစ်ဆိုင်ရာ ဆက်နွယ်မှုတို့အပေါ် ဦးလှည့်လာကြသည်။^{၇၆} ယင်းပဋိပက္ခကဏ္ဍမှာ အခြားလူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများနှင့် ဖြစ်ပွားလျက်ရှိသည့် ပဋိပက္ခများနှင့် နည်းမျိုးစုံ ခြားနားပြီး အပြန်အလှန်ဆက်စပ်မှုလည်း မရှိသလောက်နီးပါးပင်။ သို့အတွက် ဤစာအုပ်ပါ လေ့လာချက်အား ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အကျိုးဆက်ကြောင့် ပေါ်ပေါက်လာသည့် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများ စစ်ရေးလှုပ်ရှားမှုနှင့် ရခိုင်အမျိုးသားရေးဝါဒီများမှ ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် မနှစ်မြို့မှုတစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် ပေါ်ပေါက်လာသည့် နည်းနာပုံစံများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အချက်များချက်အား အဓိက ထည့်သွင်းထားသည်။

(ဃ) သုတေသန နည်းလမ်းဆိုင်ရာမှတ်ချက်

ယခုစာအုပ်မှာ ၂၀၁၄ မှ ၂၀၁၉ ခုနှစ်အတွင်း တိုင်းဒေသကြီးအစုံနှင့် လူမျိုးစုပြည်နယ်မျိုးစုံတို့တွင် ပြုလုပ်ထားသည့် သုတေသနများအပေါ် အခြေခံသည်။ ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် ရံဖန်ရံခါ သုတေသနအဖွဲ့လိုက် သော်လည်းကောင်း၊ ရံဖန်ရံခါ

တစ်ဦးတည်းအနေဖြင့်သော်လည်းကောင်း နှစ်စဉ် ခရီးများစွာ ထွက်ခဲ့သည်။ အဆိုပါခရီးစဉ်များမှာ ကြံ့ခိုင်ရေးပါတီ၏ အသွင်ကူးပြောင်းရေး အစိုးရကာလ၊ ၂၀၁၅ ခုနှစ်နောက်ပိုင်း အောင်ဆန်းစုကြည်၏ အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ် အစိုးရကာလဟူသော ကာလနှစ်ရပ်စလုံး ခြုံမိသည့် ခရီးများ ဖြစ်ကြသည်။ လူတွေ့မေးမြန်းမှုပေါင်း ၁၇၉ ကြိမ်၊ လေ့လာရေးအုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှု (FGD) ပေါင်း ၈ ကြိမ် ကျွန်ုပ်တို့ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ လေ့လာရေးအုပ်စု (FGD) များတွင် လူမျိုးစု တော်လှန်ရေး ခေါင်းဆောင်များ၊ အစိုးရအဖွဲ့အရာရှိများ၊ ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များ၊ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်း (NGOs) များ၊ ချင်း၊ ရှမ်း၊ မွန်၊ ကချင်၊ ကယား၊ ကရင်ပြည်နယ်၊ ပဲခူးတိုင်း၊ စစ်ကိုင်းတိုင်း၊ ရန်ကုန်နှင့် နေပြည်တော်တို့မှ အခြားအခြား ပုဂ္ဂိုလ်များ ပါဝင်သည်။

ကျွန်ုပ်တို့ သုတေသနအဖွဲ့ဝင် တစ်ဦးမှ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီးအတွင်း ကရင်၊ ကချင် ခေါင်းဆောင်များ၊ နိုင်ငံရေး ဦးဆောင်သူများနှင့် တွေ့ဆုံကာ ကနဦးကွင်းဆင်းလေ့လာမှု ပြုခဲ့သည် (ဇယား ၁ ကို ကြည့်ပါ)။ သုတေသနအဖွဲ့လိုက်အနေဖြင့် ကွင်းဆင်းသုတေသန ပြုမှုအား ၂၀၁၅ တွင် စတင်ခဲ့သည်။ လေ့လာရေး အုပ်စုဖွဲ့ ဆွေးနွေးမှု ၃ ကြိမ်တိတိ ဆောင်ရွက်ခဲ့ရာတွင် ပထမအကြိမ်အား လူမျိုးစု နိုင်ငံရေးပါတီများမှ ကိုယ်စားလှယ်များ၊ ချင်း၊ ကချင်၊ ကယား၊ နာဂ၊ မွန်၊ ရခိုင်ပြည်နယ်များမှ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် သုံးရက်ကြာ ရန်ကုန်တွင်လည်းကောင်း၊ ဒုတိယအကြိမ်အား ကချင်၊ ချင်း၊ ကယားပြည်နယ်များမှ ဘာသာရေး ခေါင်းဆောင်များနှင့် ရန်ကုန်ရှိ မြန်မာနိုင်ငံ ဓမ္မတက္ကသိုလ်တွင်လည်းကောင်း၊ တတိယအကြိမ် နှစ်ရက်ကြာ အုပ်စုဖွဲ့ ဆွေးနွေးမှုအား ကရင်တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး၊ စာပေယဉ်ကျေးမှုအသင်းများမှ အများစု အပါအဝင် နိုင်ငံရေးပါတီများမှ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ပဲခူးမြို့တွင်လည်းကောင်း အသီးသီး ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ အလားတူစွာ မွန်ပြည်နယ်သို့သွားကာ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၊ NLD အောက်ခြေလွှာမှ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများအပြင် မွတ်စလင်နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ခေါင်းဆောင်များနှင့်ပါ လူတွေ့မေးမြန်းမှုများ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။

ဇယား ၁ နှစ်အလိုက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သည့် အင်တာဗျူးစုစုပေါင်း (အဖွဲ့အလိုက် ဆွေးနွေးမှု FGD များ)

	၂၀၁၄	၂၀၁၅	၂၀၁၆	၂၀၁၈	၂၀၁၉	၂၀၂၀	စုစုပေါင်း
ချင်း			၆ (၁)		၁၂		၁၈ (၁)
ကချင်				၇	၈	၂	၁၇
ရှမ်း					၉		၉
ကရင်					၁၃		၁၃
မွန်	၃	၆ (၁)	၁				၇ (၁)
ရန်ကုန်	၇	၃၈ (၃)	၃၇ (၁)	၁	၉		၉၂ (၄)
ကယား						၂	၂
ပဲခူး		၁ (၁)					၁ (၁)
စစ်ကိုင်း						၅ (၁)	၅ (၁)
နေပြည်တော်	၁၇၉ (၈)				၇		၇
စုစုပေါင်း	၁၀	၄၅ (၅)	၄၄ (၂)	၈	၅၆	၉ (၁)	

၂၀၁၆ ခုနှစ် မိုးရာသီကာလအတွင်း တောတောင်၊ ကမ်းပါးပြိုများစွာအကြား (စာအုပ်မျက်နှာဖုံးပါ ပုံအတိုင်း) နာရီပေါင်း ၃၀ ကြာ ကားမောင်းလျက် ချင်းပြည်နယ်၊ ဟားခါးမြို့တွင် ကျင်းပသည့် ချင်းအမျိုးသား ညီလာခံ အကြိုဆွေးနွေးပွဲသို့

တက်ရောက်ခဲ့ကြသည်။ ဟားခါးတွင်လည်း နိုင်ငံရေးပါတီ ကိုယ်စားလှယ်များ၊ ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များ၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ချင်းအမျိုးသားတပ်ဦးနှင့် အစိုးရအရာရှိများ ပါဝင်သည့် လူတွေ့မေးမြန်းမှု အများအပြား ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ ချင်းပြည်နယ်မှအပြန် စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးတွင် လူတွေ့မေးမြန်းမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး ကရင်ပြည်နယ်သို့ လှည့်ကာ KNU (ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး)နှင့် တွေ့ဆုံခဲ့သည်။ အလားတူ ၂၀၁၆ တွင် သုတေသနအဖွဲ့ဝင် တစ်ဦးမှ ပင်လုံညီလာခံ ဖြစ်မြောက်ရေးနှင့် အကြံဆွေးနွေးပွဲများသို့လည်း တက်ရောက်ခဲ့သည်။

၂၀၁၈ နှင့် ၂၀၁၉ ခုနှစ်များအတွင်း ကချင်ပြည်နယ်သို့ နှစ်ကြိမ်တိုင်တိုင် သွားကာ ကချင်လွတ်မြောက်ရေး အဖွဲ့နှင့် ဒေသတွင်း အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် တွေ့ဆုံခဲ့ရုံမက ပြည်တွင်းစစ်ရှောင်စခန်းများသို့ပါ ဝင်ရောက် လေ့လာခဲ့သည်။ ဒုတိယအကြိမ် ခရီးစဉ်အတွင်း လီဆူးနှင့် ရှမ်းနီ လူမျိုးစု ကိုယ်စားလှယ်များနှင့်လည်း တွေ့ဆုံခဲ့ကြသည်။ ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် ချင်းပြည်နယ်သို့ တဖန် ပြန်သွားကာ လူတွေ့မေးမြန်းမှုများ ထပ်မံ ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး ယခုတစ်ကြိမ်တွင် အစိုးရ အရာရှိများနှင့် အဓိကထား မေးမြန်းမှုများ ပြုခဲ့ကြသည်။ ထို့အတူ ကရင်ပြည်နယ်သို့ နောက်တစ်ကြိမ် ထပ်သွားကာ ပြည်နယ်အတွင်းရှိ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး တာဝန်ရှိသူများ၊ KNU ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေးဌာနမှ အဖွဲ့ဝင်များအပြင် အစိုးရ KNU နှစ်ဖက်လုံး ပါဝင်သည့် ပူးတွဲစောင့်ကြည့်ရေး ကော်မတီ အဖွဲ့ဝင် အများအပြားနှင့်ပါ လူတွေ့မေးမြန်းခဲ့ကြသည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် ရှမ်းပြည်နယ်သို့ သွားကာ ပအိုဝ်းအမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးတပ်အပါအဝင် ပအိုဝ်းကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ရှမ်းပြည်ပြန်လည် ထူထောင်ရေးကောင်စီတို့နှင့် တွေ့ဆုံခဲ့ကြသည်။ အဆိုပါတွေ့ဆုံမှုများအား ငါးနှစ်တာအတွင်း ရန်ကုန်နှင့် နေပြည်တော်တို့တွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည့် ဒေသတွင်းကျွမ်းကျင်သူများ၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံရေးပါတီ ကိုယ်စားလှယ်များ၊ အစိုးရအရာရှိများ ပါဝင်သည့် ယခင်လူတွေ့မေးမြန်းမှုများတွင် ထပ်လောင်းဖြည့်စွက်ခဲ့ကြသည်။

ဇယား ၂ အုပ်စုအမျိုးအစားအလိုက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုနှင့် အဖွဲ့အလိုက်ဆွေးနွေးမှု အရေအတွက်

NGO နှင့် CSO ကိုယ်စားလှယ်များ	၄၃
မွတ်စလင် ခေါင်းဆောင်များ	၃
ခရစ်ယာန် ခေါင်းဆောင်များ	၉
ဗုဒ္ဓဘာသာ ခေါင်းဆောင်များ	၆
ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် သက်ဆိုင်သော အဖွဲ့အစည်းများ	၁၆
လူမျိုးစု ခေါင်းဆောင်များ	၁၅
လူမျိုးစု လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့အစည်းများ	၂၂
နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် နိုင်ငံရေးသမားများ	၁၂
ပြည်တွင်း ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များ	၂၁
နိုင်ငံတကာ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များ	၁၀
ပြည်နယ် အရာရှိများ	၂၀
အခြား	၁၀
စုစုပေါင်း	၁၈၇

ဇယား-၂ တွင် မြန်မာပြည်အတွင်း ပြုလုပ်ခဲ့သည့် ကျွန်ုပ်တို့၏ သုတေသနအဆင့်ဆင့်အား ဖော်ပြထားသည်။ ငါးနှစ်တာကာလအတွင်း အမျိုးသမီးများ အဖွဲ့အစည်း၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးအဖွဲ့အစည်း၊ ယဉ်ကျေးမှု မြှင့်တင်ရေး အဖွဲ့အစည်း စသည် ထောင့်ပေါင်းစုံမှ ဒေသခံ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ (NGOs) သို့မဟုတ် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ (CSOs) မှ

ကိုယ်စားလှယ် ၃၄ ဦးတို့နှင့် တွေ့ဆုံခဲ့သည်။ CSO နှင့် NGO များမှာ ဒေသတွင်း ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ပတ်သက်သော အခြေအနေ၊ EAO များ၊ နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ အစိုးရအရာရှိများနှင့် ဆက်ဆံရာတွင် အောင်မြင်မှု၊ စိန်ခေါ်မှု စသည် ဆွေးနွေးရန် အသင့်တော်ဆုံးအုပ်စုများ ဖြစ်နေတတ်ကြသည်။ အလားတူပင် ဘာသာရေးခေါင်းဆောင် ၁၆ ဦးတို့နှင့် ကျွန်ုပ်တို့ တွေ့ဆုံဖြစ်သည်။ ဤစာတမ်းပါ ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်ဟုဆိုရာတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော်များ၊ ခရစ်ယာန် ဘုန်းတော်ကြီးများ၊ တရားဟောဆရာများ၊ အီမန်ရှင်နှင့် ဥလမာများ ဟူသည့် သာမန်အရပ်သား မဟုတ်သည့် ဘာသာရေးဦးဆောင်များကိုသာ ထည့်သွင်းထားသည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု အများဆုံး ပြုလုပ်ခဲ့သည့် စာရင်းတွင် ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် တိုက်ရိုက်ပါဝင်သည့် လူမျိုးစုခေါင်းဆောင်၊ နိုင်ငံရေး ဦးဆောင်သူ၊ လက်နက်ကိုင်အုပ်စု ကိုယ်စားလှယ်စသည့် တိုက်ရိုက်ဆက်နွယ်သူများနှင့် ယခင်မြန်မာ့ငြိမ်းချမ်းရေး ဗဟိုဌာနကဲ့သို့သော ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ဆက်နွယ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများ ပါဝင်သည်။ ဒေသတွင်း ကျွမ်းကျင်သူများ စာရင်းတွင် ဒေသခံ သုတေသီများ၊ ဒေသခံ သတင်းသမားများ ပါဝင်ပြီး အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူများ အုပ်စုတွင်မူ ကမ္ဘာ့ဘဏ်၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ပဋိပက္ခ လေ့လာစောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့ ကဲ့သို့သော နိုင်ငံတကာ အစိုးရမဟုတ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများမှ ကိုယ်စားလှယ်များ ပါဝင်သည်။ ထို့အပြင် ဗဟိုထိန်းချုပ်မှု ဖြေလျှော့ရေးကိစ္စနှင့် နေပြည်တော်အစိုးရ၏ တုန့်ပြန်မှုများအကြောင်း ကျွန်ုပ်တို့ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သည့် ပုဂ္ဂိုလ်များမှာ နိုင်ငံတော်အဆင့် အရာရှိများ အများစု ဖြစ်ကြသည်။ နေပြည်တော်အစိုးရနှင့် ဆက်သွယ်ခွင့် ရရှိရေးမှာ အစဉ်သဖြင့် စိန်ခေါ်မှုတစ်ရပ် ဖြစ်နေလေ့ရှိပြီး အထူးသဖြင့် ပြည်ပသုတေသီအများစုအတွက် ယင်းအဆိုက ပို၍ မှန်နေတတ်သည်။ ထိုကြားထဲကမှ ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေးဌာန အဆင့်မြင့်အရာရှိများနှင့် တွေ့ဆုံခွင့်ရခဲ့ပြီး ဗဟိုထိန်းချုပ်မှု ဖြေလျှော့ရေးကိစ္စနှင့် ပတ်သက်ပြီး ပြည်ထောင်စုအဆင့်၏ သဘောထားအရိပ်အယောင်အချို့ သိမြင်ခဲ့ရသည်။ နောက်ဆုံး “အခြားအခြား လူတွေ့မေးမြန်းမှုများ” စာရင်းတွင်မူ နေ့စဉ်သာမန်ပြည်သူများ၊ ဥပမာ ကချင်ပြည်နယ်၊ စစ်ဘေးရှောင်စခန်းရှိ ဒုက္ခသည်များ၊ မော်လမြိုင်မှ ရွှေပြောင်းမွတ်ဆလင်များ စသည့်တို့နှင့် မေးမြန်းမှု အများစု ပါဝင်သည်။

ဤစာအုပ်တလွှား သာဓကပြု သို့မဟုတ် ကိုးကားအပ်သည့် လူတွေ့မေးမြန်းမှုများအား အမည်ရင်းများ ထိန်းချိန်ကာ ဖော်ပြရန် ကျွန်ုပ်တို့ ဆုံးဖြတ်ထားသည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်နောက်ပိုင်း မြန်မာပြည်တွင် အစိုးရအရာရှိများ၊ နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ CSO များ၊ NGO များအပါအဝင် ခေါင်းဆောင်များနှင့် ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူ အများအပြားပင် ၎င်းတို့၏ အရေးကိစ္စအဝဝအား လူအများရှေ့ ရှင်းပြရန် ပိုမိုထက်သန်လာကြသည် အမှန်ပင်။ သို့ရာတွင် ယခုအာဏာသိမ်းမှုက ကျွန်ုပ်တို့ထံ သတင်းအချက်အလက် ပေးပို့ခဲ့သူများအတွက် ခြိမ်းခြောက်မှုအဖြစ် အပြောင်းလဲကြီး ပြောင်းလဲသွားကာ ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် အန္တရာယ်တစ်စုံတရာ ဖြစ်လာမည်ကို အလိုမရှိပါ။ နောက်အကြောင်းတစ်ချက်မှာမူ ကျွန်ုပ်တို့ထံ အချက်အလက် ပေးပို့သူအချို့ကိုယ်တိုင်ကပင် ၎င်းတို့၏ အမည်ရင်းကို ဖော်ပြခြင်းမျိုး အလိုမရှိကြပါ။ သို့အတွက် အဆိုပါပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ဆန္ဒအရ ၎င်းတို့၏အမည်များကို ဤစာအုပ်မှ ဖယ်ရှားထားပါသည်။

(c) သုံးသပ်ချက်

လာမည့်အခန်းအဆက်ဆက်သည် မြန်မာနိုင်ငံတော်၏ ယခင်မကြုံသဖူးသည့်အတိုင်းအတာအားဖြင့် ပွင့်လင်းလာပုံနှင့် တစ်ချိန်တည်းတွင် နိုင်ငံတော်က လုပ်ငန်းစဉ်ရလဒ်များအား ယင်းတို့ရည်ရွယ်ရာ စံပန်းတိုင်နှင့် ကိုက်ညီစေရန် ပုံစံ ချထားပုံတို့အား လေ့လာဆန်းစစ်ထားချက်များပင် ဖြစ်သည်။ အာဏာသိမ်းမှု မတိုင်မီ နိုင်ငံတော် အနေဖြင့် စစ်စားရိတ်မလို၊ နိုင်ငံရေး လိုက်လျောမှု အထွေအထူး ပြုစရာ မလိုဘဲ လူမျိုးစုအုပ်စုများ အားလျှော့မှေးမှိန်အောင် မည်သို့မည်ပုံ လုပ်ဆောင်နိုင်ပုံကို ယခုဆန်းစစ်ချက်က တင်ပြထားသည်။ အခန်း-၁ တွင် လုပ်ငန်းစဉ်ဟူသည့် စကားလုံးကို အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုလျက် ဆန်းစစ်ချက်အား ကျောရိုးတည်ထားသည်။ လုပ်ငန်းစဉ် အစတည်လာသည့် (တရားဝင်ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးခြင်း၊ နိုင်ငံတော်ဖွဲ့တည်ပုံ၊ စစ်မက်မူဘောင်များဟူသည့်) ပင်မမူဘောင်ကြီး သုံးချက်နှင့် နိုင်ငံတော် တည်းဟူသော ဘက်တစ်ဘက်တည်းကသာ ယင်းရည်မှန်းရာဘက် လိုသလို မောင်းနှင်နိုင်အောင် စီမံထားသည့် (ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ခြင်း၊

ရလဒ်အလိုက် အဆင့်ဆင့် ရှေ့ဆက်ခြင်း၊ အလွှာချခြင်း၊ အပိုင်ချုပ်ခြင်းနှင့် စစ်ရေးအသာစီး ယူခြင်းဟူသည့်) ပင်မယန္တရားကြီး ငါးချက်တို့အား တစ်ခုချင်း ထုတ်ဖော်လျက် ကျောရိုးတည်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။

အခန်း ၂ နှင့် ၃ တို့တွင် လက်ရှိညှိနှိုင်းဆွေးနွေးပွဲများနှင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံ ကျင့်သုံးမှုတို့နှင့် ဆန့်ကျင်စွာ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဆက်စပ်အခြေအနေကို တစ်ဆင့်တိုး တင်ပြထားသည်။ ပထမအခန်း ၂ တွင် အသွင် ကူးပြောင်းရေးကာလ (၂၀၁၁-၂၀၂၁) အတွင်း အသစ် ဖြစ်ထွန်းမှုအား သာဓကထားလျက် အစိုးရ အစဉ်အဆက် ကိုင်စွဲခဲ့သည့် ဗမာကြီးစိုးရေးလမ်းစဉ်ကိစ္စ ရှင်းပြထားသည့်အပြင် စစ်အစိုးရမှ နောက်တစ်ဆင့် တက်ရာတွင် အဓိက အုတ်မြစ် ဖြစ်စေမည့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအသစ်အား အသေသော့ခတ် (ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်) ထားနိုင်ပုံကိုပါ ဖော်ပြထားသည်။ အခန်း ၃ တွင်မူ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းပင် ဖြစ်လင့်ကစား ဒီမိုကရေစီ ဖော်ဆောင်မှုမှ ကိုယ်စားပြုအဖြစ် ပါဝင်လုပ်ကိုင်သူ အရေအတွက် တိုးပွားလာစေရန် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအသစ်များ အလွှာလွှာ ချမှတ်နိုင်ခဲ့ပုံနှင့် ဗဟိုထိန်းချုပ်မှု လျှော့ချရေးအတွက် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ အကျိုးရှိစေမည့် အာဏာမျှဝေမှု အသစ်အသစ်များ ဖန်တီးနိုင်ခဲ့ပုံတို့ကို အသိပေးထားသည်။

နောက်ထပ်လေးခန်းတွင်မူ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး မူဘောင်သုံးခုအကြောင်း အဆင့်ဆင့် ဆန်းစစ်ထားသည်။ အခန်း ၄ တွင် “နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်” နှင့် တစ်ဆင့်တက် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပိုင်းများအထိ ခရီးရောက်ခဲ့သည့် တရားဝင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကိစ္စ ဆန်းစစ်ထားသည်။ အခန်း ၅ တွင် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံ ကျင့်သုံးမှုမှသည် လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများအပေါ် နိုင်ငံတော်၏ သြဇာ အဆုံးစွန် ခိုင်မာစေမည့် ဗဟို ထိန်းချုပ်မှု ဖြေလျှော့ရေး နည်းနာအသစ်အား ဖန်တီးထားပုံအကြောင်း ဆွေးနွေးထားသည်။ အခန်း ၆ တွင် အပစ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက် အညှိရောင် နယ်မြေများအတွင်း ရှေ့တိုးဝင်ရောက်ကာ နိုင်ငံတော်မှ အပိုင် ချုပ်လာခြင်း ဗျူဟာနှင့် ယင်းမှတစ်ဆင့် အချို့ဒေသရှိ လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများ ယခင် ပိုင်ဆိုင်ထားသည့် လက်ငင်းမျက်တွေ့ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရစနစ်အား လှိုက်စားခံရပုံအကြောင်း ရှင်းပြထားသည်။ နောက်ဆုံးပိတ် အခန်း ၇ တွင်မူ အဆိုပါ ကာလအပိုင်းအခြားအတွင်း ကိုယ်စားပြုဖွဲ့စည်းပုံသစ်များ အလွှာလွှာ ချထားခြင်းကြောင့် လူမျိုးစုအုပ်စုများ တစ်ဆထက်တစ်ဆ အစိတ်စိတ် ကွဲကာ အားနည်းမှေးမှိန်လာရပုံအကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။

^၁Jacques Bertrand and Alexandre Pelletier, “Violent Monks in Myanmar: Scapegoating and the Contest for Power,” *Nationalism and Ethnic Politics* 23, no. 3 (2017): 257–279; Matthew J. Walton and Susan Hayward, *Contesting Buddhist Narratives: Democratization, Nationalism, and Communal Violence in Myanmar* (Honolulu, HI: East-West Center, 2014); Mikael Gravers, “Anti-Muslim Buddhist Nationalism in Burma and Sri Lanka: Religious Violence and Globalized Imaginaries of Endangered Identities,” *Contemporary Buddhism* 16, no. 1 (2015): 1–27; Ardeth Maung Thawngmung, “The Politics of Indigeneity in Myanmar: Competing Narratives in Rakhine State,” *Asian Ethnicity* 17, no. 4 (2016): 527–547.

^၂တရားဝင်အာဏာလွှဲအပ်မှုမတိုင်မီ ခြောက်လအလိုတွင် လုပ်ကြံခံရသော်လည်း ဖက်ဆစ်ဆန့်ကျင်ရေးနှင့် ပြည်သူ့လွတ်လပ်ရေးအသင်းကို တည်ထောင်သူ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းသည် နိုင်ငံတော်၏ဖခင်အဖြစ်၊ လွတ်လပ်ရေးရရန် ဦးဆောင်ခဲ့သော ပထမဆုံး အမျိုးသားရေးခေါင်းဆောင် အဖြစ် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လက်ခံထားကြသည်။ ၁၉၈၉ ခုနှစ်တွင် မြန်မာစစ်တပ်က အင်္ဂလိပ်အမည်များဖြင့်မှည့်တွင်ခဲ့သော ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းများ၊ မြို့ကြီးများ၊ မြို့များ၊ လမ်းများ၊ နိုင်ငံသားများ၊ လူမျိုးစုများအတွက် ပို၍စစ်မှန်သောယူဆချက်ဖြင့် ယခုလက်ရှိခေါ်ဝေါ်နေသော မြန်မာနာမည်များသို့ အစားထိုးပြောင်းလဲမှည့်တွင်ခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် ဘားမား (ဗမာ) နိုင်ငံသည် မြန်မာနိုင်ငံဖြစ်လာပြီး ဗမာနိုင်ငံသားများသည် မြန်မာနိုင်ငံသားများ ဖြစ်လာကြသည်။ ရန်ကုန် (Rangoon) မြို့သည် ရန်ကုန် (Yangon) မြို့ဖြစ်လာကာ ကရင် (Karen) ကဲ့သို့သော လူမျိုးစုများကို ကရင် (Kayin) ဟု အမည်ပြောင်းပစ်ခဲ့သည်။

ယခုစာအုပ်တွင် ၁၉၈၉ ခုနှစ်မတိုင်ခင်က ဖြစ်ပျက်ခဲ့တဲ့ အဖြစ်အပျက်များဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးချက်များအား ၁၉၈၉ ခုနှစ်မတိုင်မီ ခေါ်ဝေါ်သော အမည်များကိုအသုံးပြုထားပြီး ၁၉၈၉ နောက်ပိုင်း အဖြစ်အပျက်များကို ဆွေးနွေးရာတွင် နာမည်အသစ်များကို အသုံးပြုထားပါသည်။

^၃ကြည့်ပါ Mary P. Callahan, *Making Enemies: War and State Building in Burma*. (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2005).

^၄မြန်မာနိုင်ငံနဲ့ မြန်မာ့လူ့အဖွဲ့အစည်းမှာ “ဗမာလူမျိုးဖြစ်လာခြင်း (Burman-ness)” ဘယ်လို ပုံနှိပ်လာပြီး အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ လွှမ်းမိုးမှုချုပ်ကိုင်စနစ်ကို ဘယ်လို ဖွဲ့စည်းထားလဲ ဆိုတဲ့ အလားတူ အငြင်းပွားမှုတစ်ခုအတွက် Matthew J. Walton, “The ‘Wages of Burman-ness’: Ethnicity and Burman Privilege in Contemporary Myanmar,” *Journal of Contemporary Asia* 43, no. 1 (2013): 1–27 ကိုကြည့်ပါ။

^၅Donald L. Horowitz, *Ethnic Groups in Conflict* (Berkeley, CA: University of California Press, 1985).

^၆ဤစာအုပ်တွင် လူမျိုးစုများ၏ မျိုးရိုးဗီဇ၊ မွေးရာပါ လူမျိုးစု၏ သဘာဝသွင်ပြင်လက္ခဏာနှင့် ဆက်စပ်သည့် ထင်မြင်ယူဆချက် မပြုမိအောင် ကျွန်ုပ်တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဗမာလူမျိုးအပါအဝင် အဓိက နိုင်ငံရေးအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့သော အုပ်စုများကို ဖော်ပြရာတွင် “လူမျိုးစုများ” ဟူသော အသုံးအနှုန်းကို အသုံးပြုထားပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ယခုဝေါဟာရအသုံးအနှုန်းများသည် စွဲချက်တင် အငြင်းပွားစရာဖြစ်နိုင်ကြောင်းကို ကျွန်တော်တို့ သိရှိနားလည်ထားပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လူမျိုးစုအမှတ်အသားများကို လူမျိုးစု (သို့) မျိုးနွယ်စု (သို့) လူပုဂ္ဂိုလ်အစု များနှင့် ဆက်စပ်ပြီး “လူမျိုး” ဟု အမျိုးအစားခွဲခြား ခေါ်ဝေါ်သုံးနှုန်းလေ့ရှိပါသည်။ လူမျိုးကို “တိုင်းရင်းသား (indigenous)” ဆိုတဲ့ အင်္ဂလိပ်အခေါ်အဝေါ်နှင့် နီးစပ်သည့် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများ အတွက် ခေါ်ဝေါ်သုံးနှုန်းလေ့ရှိကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးဆိုသည်မှာ မည်သူမည်ဝါ ဖြစ်ကြောင်းကို မျိုးရိုးဗီဇ၊ မွေးဖွားရာဇာတိ၊ အတိအကျရှိသည့်မျိုးရိုးစဉ်ဆက် မွေးရာပါပြောင်းလဲလို့မရသည့်သရုပ်သဘာဝကို စစ်ဆေးဖော်ပြနိုင်သည့် အမှတ်အသားကို ရည်ညွှန်းပါသည်။ Mary Callahan, *Distorted, Dangerous Data?* “Lumyo” in “the 2014 Myanmar Population and Housing Census,” *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia*, July 2017, Vol. 32, No. 2 (July 2017), 459 ကို ကြည့်ပါ။ မြန်မာအစိုးရသည် ၁၈၂၄ ခုနှစ်၊ ဗြိတိသျှ နိုင်ငံကို ပထမဆုံး သိမ်းပိုက်မခံရခင် မြန်မာနိုင်ငံမှာ နေထိုင်ခဲ့သည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုး (သို့) ‘မူလနေထိုင်သူ’ ၁၃၅ မျိုးရှိသည်ဟု တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုခဲ့သော်လည်း ပညာရှင်တွေ၊ ကျွမ်းကျင်သူတွေနဲ့ လူမျိုးစုအဖွဲ့အစည်းတွေက သက်ဆိုင်ရာအကြောင်းအရာ အထောက်အထား နှင့် သီးခြားသဘာဝအပေါ် အခြေခံပြီး အဆိုပါ သတ်မှတ်ချက်များအပေါ် စောဒကတက်ကြပါသည်။ ဒီလိုအထောက်အထားများကို လူမှုဗေဒအရ တည်ဆောက်ထားကြောင်း နှင့် ၎င်းတို့၏ အဓိပ္ပာယ်များ နှင့် သက်ရောက်မှုများသည် နိုင်ငံရေးအခြေအနေပြောင်းလဲနေတဲ့အချိန်ပေါ်မူတည်ပြီး ဆင့်ကဲဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်နေသည် ဟု ပညာရှင်များ မှ သဘောတူညီထားပြီး ဖြစ်သည့် အတွက် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ (ethnic nationalities) ဟု သုံးနှုန်းရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အချို့သော လူမျိုးစု ခေါင်းဆောင် များ သည် “လူနည်းစုများ” ဟူသော ဝေါဟာရ ကို အသုံးပြု ရန် ငြင်းဆို ကြရခြင်းမှာ အဆိုပါအသုံးအနှုန်း သည် ၎င်း တို့၏ အခြေအနေ ကို နိမ့်ကျစေ ပြီး နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အရေးပါမှု အပေါ် သက်ရောက်မှုရှိနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်လည်း ကျွန်တော်တို့အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အခန်းကဏ္ဍ နှင့် အခြေအနေ အပေါ် မည်သည့် နိုင်ငံရေး ထုတ်ပြန် ချက်ကိုမျှ မပြုလုပ် ဘဲ အများစု ဗမာလူမျိုး နှင့် ၎င်းတို့၏လူမျိုးစုများကို ကွဲပြားစေရန် ဗမာမဟုတ်သော လူမျိုးစုများကို “တိုင်းရင်းသား လူနည်းစုများ”ဟု မကြာခဏ ရည်ညွှန်းခေါ်ဝေါ် ခဲ့ပါသည်။

^၇Mary P. Callahan, “Distorted, Dangerous Data?,” *Transnational Institute*, “Ethnicity Without Meaning, Data Without Context” (Burma Policy Briefing no. 13, *Transnational Institute*, February 24, 2014); Ardeth Maung Thawngmung, “The Politics of Indigeneity in Myanmar: Competing Narratives in Rakhine State,” *Asian Ethnicity* 17, no. 4 (2016):527–547.

လူမျိုးစုအများစုအတွက် “ဗမာ” ဟူသောအမည်ကိုအသုံးပြုထားပါသည်။ အချို့သော ပညာရှင်များကလည်း လူအများစုကို ‘ဗမာ’ ဟု ရည်ညွှန်းသုံးနှုန်းထားကြပါသည်။

^၈လူမျိုးစုများ၏ လက်ရှိ တရားဝင် အမှတ်အသားသည် များပြားသည့် (လူဦးရေ)အရေအတွက်အပေါ် အခြေခံနေသောကြောင့် လူနည်းစုများ၏ ပါဝင်မှုစွမ်းအားကို လျော့ကျစေပါသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် နိုင်ငံတော်အနေဖြင့်လည်း နှစ်ရှည်လများအသိအမှတ်ပြုထားပြီးကြတဲ့ လူမျိုးစု (၇) စု၏လွှမ်းမိုးမှုအောက်မှ ဖယ်ရှားနိုင်စွမ်းမရှိသေးပေ။

^၉Ardeth Maung Thawngmung, “Contending Approaches to Communal Violence in Rakhine State,” in *Burma Myanmar: Where Now?*, ed. Mikael Gravers and Flemming Ytzen (Copenhagen: Nordic Institute of Asian Studies, 2014), 323–338.

^{၁၀}Smith, *Burma*, 77–80; and Matthew J. Walton, “Ethnicity, Conflict, and History in Burma: The Myths of Panglong,” *Asian Survey* 48, no. 6 (2008): 889–910.

^{၁၁}Smith, *Burma*, 98.

^{၁၂}Ibid., 80.

^{၁၃}Ibid., 304.

^{၁၄}Zaw Oo and Win Min, *Assessing Burma’s Ceasefire Accords* (Washington, DC: East-West Center, 2007).

^{၁၅}အောင်ဆန်းစုကြည်သည် ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲ ပြီးနောက် ရွေးကောက်ခံအစိုးရ၏ လက်ထွေ ဦးဆောင်မှုကို ပေးစွမ်းနိုင်ရန်ဖန်တီးခဲ့သော အထူးရာထူး တစ်ခုဖြစ်သည့် နိုင်ငံတော်အတိုင်ပင်ခံရာထူးကို တရားဝင်ရယူ ထားသူဖြစ်ပါသည်။ သူမသည် ၁၉၈၈ ခုနှစ်တွင် အမြစ်တွယ်နေခဲ့သည့် စစ်အုပ်ချုပ်မှုကို ဆန့်ကျင်သည့် ဒီမိုကရေစီလှုပ်ရှားမှု မှတဆင့် လူကြိုက်များသည့် ခေါင်းဆောင် ဖြစ်လာခဲ့ပြီး ၁၉၈၉-၂၀၁၀ ခုနှစ်များအတွင်း နေအိမ်အကျယ်ချုပ်ဖြင့် ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခံခဲ့ရပါသည်။

၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေအရ နိုင်ငံခေါင်းဆောင်များသည် နိုင်ငံခြားသားအားအိမ်ထောင်ဖက် မပြုရန်နှင့် နိုင်ငံခြားသားကလေးများမရှိရဟူသော ကန့်သတ်ချက်ကြောင့် အောင်ဆန်းစုကြည်အနေဖြင့် သမ္မတ ရာထူး ရယူရန်အတွက် အဟန့်အတားပြုထား ခံရဆဲဖြစ်ပါသည်။

^{၁၆}Edward N. Luttwak, "Give War a Chance," *Foreign Affairs* 78, no. 4 (July-August 1999): 36-44; Roy Licklider, ed., *Stopping the Killing: How Civil Wars End* (New York: NYU Press, 1993); Roy Licklider, "The Consequences of Negotiated Settlements in Civil Wars, 1945-1993," *American Political Science Review* 89, no. 3 (1995): 681-690.

^{၁၇}David E. Cunningham, Skrede K. Gleditsch, and Idean Salehyan, "It Takes Two: A Dyadic Analysis of Civil War Duration and Outcome," *Journal of Conflict Resolution* 53, no. 4 (2009): 570-597.

^{၁၈}Joakim Kreutz, "How and When Armed Conflicts End: Introducing the UCDP Conflict Termination Dataset," *Journal of Peace Research* 47, no. 2 (2010): 243-250.

^{၁၉}Michael G. Findley, "Bargaining and the Interdependent Stages of Civil War Resolution," *Journal of Conflict Resolution* 57, no. 5 (2013): 905-932

^{၂၀}Findley, "Bargaining and the Interdependent Stages of Civil War Resolution"; David E. Cunningham, "Veto Players and Civil War Duration," *American Journal of Political Science* 50, no. 4 (2006): 875-892; Paul R. Pillar, *Negotiating Peace: War Termination as a Bargaining Process* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2014).

^{၂၁}(ဥပမာကိုကြည့်ပါ), Sujit Choudhry, ed., *Constitutional Design for Divided Societies: Integration or Accommodation?* (Oxford: Oxford University Press, 2008); Richard Simeon and Daniel-Patrick Conway, "Federalism and the Management of Conflict in Multinational Societies," in *Multinational Democracies*, ed. Alain G. Gagnon and James Tully (Cambridge, Cambridge University Press, 2001), 338-365; Ian Lustick, "Stability in Deeply Divided Societies: Consociationalism Versus Control," *World Politics* 31, no. 3, (1979): 325-344; Arendt Lijphart, *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration* (New Haven, CT: Yale University Press, 1977); Kanchan Chandra, "Ethnic Parties and Democratic Stability," *Perspectives on Politics* 3, no. 2, (2005): 235-52.

^{၂၂}Barbara F. Walter, "The Critical Barrier to Civil War Settlement," *International Organization* 51, no. 3 (1997): 335-364; Jacques Bertrand, *Democracy and Nationalism in Southeast Asia: From Secessionist Mobilization to Conflict Resolution*, Cambridge: Cambridge University Press, 2021. ဒီမိုကရေစီဖော်ဆောင်ရေးက ပိုပြင်းထန်တဲ့လှုပ်ရှားမှုတွေကို ဘယ်လို မြှင့်တင်ပေးနိုင်ကြောင်းကို ဆန်းစစ်နိုင်ဖို့အောက်ကို Jack L. Snyder, *From Voting to Violence: Democratization and Nationalist Conflict* (New York: WW Norton, 2000) ကို ကြည့်ပါ။

^{၂၃}Mary P. Callahan, *Making Enemies*.

^{၂၄}Smith, *Burma*; Martin J. Smith, *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity*. 2nd Ed. (London: Zed Books, 1999). အလားတူစွာပင် သတင်းထောက်သမား ဘာတီလ်လင်ထန် (Bertil Lintner) က အကူးအပြောင်းကာလမတိုင်မီ မြန်မာနိုင်ငံ နယ်နိမိတ်အတွင်း မူးယစ်ဆေးဝါးစီးပွားရေးနှင့် သောင်းကျန်းသူများ၏ ဆက်စပ်မှုကို ပထမဆုံးနှင့် အကျယ်ပြန့်ဆုံး ဖော်ပြခဲ့သည့်အပြင် အာဏာရှင်ခေတ်ကို စောင်းပေးဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ Bertil Lintner, *Burma in Revolt: Opium and Insurgency Since 1948* (Chiang Mai: Silk Worm Books, 1999).

^{၂၅}ခင်ညွန့်ကိုဖြုတ်ချပြီးတဲ့နောက်မှာတော့ ဒီနည်းဗျူဟာကို သိပ်မသုံးတော့ပါဘူး။ Andrew Selth, "Myanmar's Intelligence Apparatus and the Fall of General Khin Nyunt," *Intelligence and National Security* 34, no. 5 (2019): 619-636 ကိုကြည့်ပါ။

^{၂၆} အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သည့် the Asia Foundation နဲ့ Transnational Institute ကဲ့သို့သော အဖွဲ့အစည်းများကလဲ လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအုပ်စုများနှင့် တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေး ပါတီများနဲ့ပါတီသက်ပြီး ပြည်နယ်အစိုးရ ကနေတစ်ဆင့် ပေါ်ထွက်လာတဲ့ ဖွဲ့စည်းပုံများနှင့် အလေ့အကျင့်တွေကိုအခန်းကဏ္ဍအလိုက် ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် လေ့လာဆန်းစစ်မှု များကို အကျယ်တဝင့်ဖော်ပြခဲ့ကြပါသည်။ သို့သော်လဲ အဆိုပါ ဆန်းစစ်ချက်များသည် ပိုမိုကျယ်ပြန့်ပြီး နိုင်ငံရေး အခြေအနေအရ အပြန်အလှန် ဆက်သွယ်လှုပ်ရှားမှုတွေအကြောင်း တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအနေနဲ့ ဆန်းစစ်ခြင်းမျိုးထက် လူနည်းစုများအတွက်သီးခြားဆန်းစစ်ချက်များ ဖြစ်နေကြပါသည်။ (ဥပမာအားဖြင့်), Hamish Nixon, Cindy Joeline, Thet Aung Lynn, Kyi Pyar Chit Saw, and Matthew Arnold, *State and Region Governments in Myanmar* (Asia Foundation and Myanmar Development Research Institute - Centre for Economic and Social Development, 2018); Transnational Institute, "Ethnic Politics and the 2015 Elections in Myanmar" (Myanmar Policy Briefing, Transnational Institute, September 2015); Kim Joliffe, *Ethnic Armed Conflict and Territorial Administration in Myanmar* (Asia Foundation, 2015); John Buchanan, *Militias in Myanmar* (Asia Foundation, 2016).

^{၂၇}Melissa Crouch, *The Constitution of Myanmar: A Contextual Analysis* (Oxford: Hart Publishing, 2019).

^{၂၈}Nick Cheesman, *Opposing the Rule of Law: How Myanmar's Courts Make Law and Order*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2015). (အောက်ပါကိုလဲကြည့်ပါ) Melissa Crouch and Tim Lindsey, ed., *Law, Society and Transition in Myanmar* (London: Bloomsbury Publishing, 2014)

၂၀၁၁ ခုနှစ်မှ စပြီး မြန်မာနိုင်ငံ ဥပဒေကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဆန်းစစ်နိုင်ရန်အတွက် (ကြည့်ပါ) ထုတ်ဝေမှုအချို့သည် အကူးအပြောင်းကာလ၏ အချို့ကဏ္ဍများဖြစ်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ဒီမိုကရေစီ၊ လူမှုရေးအပြောင်းအလဲ၊ ပဋိပက္ခများကို အလေးပေးဖော်ပြကြသည်။ Andrew Harding and Khin Khin Oo, ed., *Constitutionalism and Legal Change in Myanmar* (London: Bloomsbury Publishing, 2017); Renaud Egretreau and François Robinne, ed., *Metamorphosis: Studies in Social and Political Change in Myanmar* (Singapore: NUS Press, 2015); Nick Cheesman and Nicholas Farrelly, ed., *Conflict in Myanmar: War, Politics, Religion* (Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute, 2016).

^{၂၉} အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး လေ့လာဆန်းစစ်ချက်အနေနဲ့ ဥပမာအားဖြင့် Jacques Bertrand, Alexandre Pelletier, and Ardet Maung Thawngmung, "First Movers, Democratization and Unilateral Concessions: Overcoming Commitment Problems and Negotiating a 'Nationwide Cease-Fire' in Myanmar," *Asian Security* 16, no. 1 (2020): 15-34; Ardet Maung Thawngmung, "Signs of Life in Myanmar's Nationwide Ceasefire Agreement?"

Finding a Way Forward,” *Critical Asian Studies* 49, no. 3 (2017): 379–395. On policies toward language and education, see Ashley South and Marie Lall, “Language, Education and the Peace Process in Myanmar,” *Contemporary Southeast Asia* 38, no. 1 (2016): 128–153.

၃၀ Ye Htut, *Myanmar’s Political Transition and Lost Opportunities (2010–2016)* (Singapore: ISEAS – Yusof Ishak Institute Publishing, 2019); Thant Myint Oo, *The Hidden History of Burma: Race, Capitalism, and the Crisis of Democracy in the 21st Century* (New York: WW Norton, 2020); U Soe Thein, *Myanmar’s Transformation & U Thein Sein: An Insider’s Account by U Soe Thane* (Yangon: Tun Foundation Literature Committee, 2018); Aung Naing Oo, *Pathway To Peace: An Insider’s Account of the Myanmar Peace Process* (Yangon: Mizzima Media Group, 2016).

၃၁ ဥပမာအားဖြင့် Marcus Brand, “Achieving ‘Genuine Federalism’?—Myanmar’s Inexorable Path towards Constitutional Devolution and Decentralized Governance,” in *Constitutionalism and Legal Change in Myanmar*, ed. Andrew Harding and Khin Khin Oo (London: Bloomsbury Publishing, 2017), 135-156. မယ်လ် ရေနဒီ (Mael Raynaud)က လည်း အလားတူအနေအထား နဲ့တူညီတဲ့ အစီရင်ခံစာ အများအပြား ကို ရေးသား ခဲ့ပါ သည်။ ။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် the Asia Foundation နှင့် the Myanmar Development Resource Institute တို့က ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ မြန်မာနိုင်ငံ၏ လက်ရှိ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချရေးအခြေအနေနှင့် သက်ဆိုင်သည့် အစီရင်ခံစာများစွာ ရေးသားခဲ့ပါသည်။

၃၂ Ardeth Maung Thawngmung, *The Karen Revolution in Burma: Diverse Voices, Uncertain Ends* (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2008); Ardeth Maung Thawngmung, *The “Other” Karen in Myanmar: Ethnic Minorities and the Struggle Without Arms* (Lanham: Lexington Books, 2011).

၃၃ David Brenner, *Rebel Politics: A Political Sociology of Armed Struggle in Myanmar’s Borderlands* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2019); Helene Kyed, *Everyday Justice in Myanmar* (Copenhagen: NIAS, 2020); Ashley South and Marie Lall, “Language, Education and the Peace Process in Myanmar”; Si Thura and Tim Schroeder, “Health Service Delivery and Peacebuilding in Southeast Myanmar,” in *Myanmar Transformed? People, Places and Politics*, ed. Justine chambers et al. (Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute, 2018), 85–108.

၃၄ သီးခြားလူမျိုးစုနဲ့ပါတ်သက်ပြီး ဥပမာအားဖြင့်

Ashley South, *Mon Nationalism and Civil War in Burma: the Golden Sheldrake* (London: Routledge, 2013); Mandy Sadan, ed., *War and Peace in the Borderlands of Myanmar: the Kachin Ceasefire, 1994-2011* (Copenhagen: NIAS Press, 2016); Mandy Sadan, *Being & Becoming Kachin: Histories Beyond the State in the Borderworlds of Burma* (Oxford: Oxford University Press, 2013).

၃၅ Jacques Bertrand and Alexandre Pelletier, “Violent Monks in Myanmar: Scapegoating and the Contest for Power,” *Nationalism and Ethnic Politics* 23, no. 3 (2017): 257–279; Matthew J. Walton and Susan Hayward, *Contesting Buddhist Narratives: Democratization, Nationalism, and Communal Violence in Myanmar* (Honolulu, HI: East-West Center, 2014); Mikael Gravers, “Anti-Muslim Buddhist Nationalism in Burma and Sri Lanka: Religious Violence and Globalized Imaginaries of Endangered Identities,” *Contemporary Buddhism* 16, no. 1 (2015): 1–27; Ardeth Maung Thawngmung, “The Politics of Indigeneity in Myanmar: Competing Narratives in Rakhine State,” *Asian Ethnicity* 17, no. 4 (2016): 527–547.

အခန်း (၁)

နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းဖြစ်စဉ်ဖြင့် အသာစီးရအောင်လုပ်ဆောင်ခြင်း တရားဝင်ညှိနှိုင်းမှု၊ နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်များနှင့် စစ်ရေးတို့ကို တွန်းအားပေးလုပ်ဆောင်ခြင်း

“နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ် (သို့) “ဆောင်ရွက်မြဲ ဆောင်ရွက်နေသောလုပ်ငန်းစဉ်” မှတစ်ဆင့် တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများအတွင်း အာဏာချိန်ခွင်လျှာကို ပြောင်းလဲသွားအောင် ပြုလုပ်ပြီး ပြည်တွင်းစစ်ကိုပါ အဆုံးသတ်သည်အထိ ပြုလုပ်နိုင်ကြောင်းကို မြန်မာ့အရေးမှတစ်ဆင့် သာဓကတစ်ရပ်အဖြစ် အကောင်းဆုံးလေ့လာနိုင်သည်။ နိုင်ငံတော်သည် ၎င်း၏အကျိုးအတွက် စစ်ရေးနယ်ပယ်အတွင်း တစ်ဖက်ရန်သူကို အင်အားနည်းအောင်လုပ်ထားရင်းဖြင့် တစ်ဖက်တွင် တရားဝင်ညှိနှိုင်းမှုဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းမူဘောင်များနှင့် နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်များကို ဖန်တီးကစားထားခြင်းဖြင့် လူမျိုးစုတော်လှန်ရေးတပ်များအပေါ် အသာစီးရနေစေသည်။ ပဋိပက္ခမှာ “တန့်” နေကောင်းနေမည် သို့သော် နိုင်ငံတော်သည် ၎င်းတန့်နေသည့်အနေအထားအပေါ် များစွာအမြတ်ထုတ်နိုင်သည်။

ဤအခန်းတွင် “ဆောင်ရွက်မြဲ ဆောင်ရွက်နေသောလုပ်ငန်းစဉ်” ကို အဓိကထား သုံးသပ်သည်။ ပဋိပက္ခများကို ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးပွဲများရှိရာ တရားဝင်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရေးနယ်ပယ် အတွင်းတွင်သာ အပြီးသတ်နိုင်သည် မဟုတ်ပါ။ လက်ရှိ နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှု အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်ဆိုင်ရာနယ်ပယ်နှင့် စစ်နယ်ပယ်ဆိုင်ရာ နယ်ပယ်များအတွင်းတွင်လည်း သွယ်ဝိုက်သောနည်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းအောင် လုပ်နိုင်သည်။ ဖော်ပြပါ နယ်ပယ်အသီးသီးအတွင်း နိုင်ငံတော်နှင့် တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရသည့် အနေအထားသည် ကန့်သတ်ချက်မူဘောင်များ၊ ညှိနှိုင်းမှုဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့် စစ်ရေးနယ်ပယ်အတွင်း အသာစီးရမှုကို ပြောင်းလဲသွားစေသည့် အပြန်အလှန် တုန်ပြန်ဆောင်ရွက်ချက်များကို ဖန်တီးပေးသည်။ ဤနေရာတွင် “တန့်နေသော ပဋိပက္ခ” သည် နိုင်ငံတော်ကို အဘယ်ကြောင့် အကျိုးဖြစ်စေသနည်း၊ “နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ် (သို့) ဆောင်ရွက်မြဲ ဆောင်ရွက်နေသောလုပ်ငန်းစဉ်”ဖြင့် အသာစီးရအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း Winning by process” ဆိုသည်မှာ မည်သည်ကို ညွှန်းဆိုသနည်းကို ရှင်းလင်းပြမည် ဖြစ်သည်။ Winning by process ဆိုသည်မှာ နောက်ဆုံးရလဒ်မဟုတ်သကဲ့သို့ ပြန်ပြောင်းမရသော အခြေအနေလည်း မဟုတ်ပါ။ သို့သော် ပဋိပက္ခတစ်ခုမှတစ်ဆင့် အထူးသဖြင့် နိုင်ငံတော်ကို တိတိပပ အကျိုးဖြစ်စေသည်မှာတော့ မှန်သည်။

(၂၀၁၁-၂၀၂၁) ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ၏ အသွင်ကူးပြောင်းမှုအတွင်း လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများနှင့် နိုင်ငံတော်အကြား ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုအပေါ် ချဉ်းကပ်သည့်ပုံစံ ပြောင်းလဲသွားသည်။ ပထမတစ်ခုမှာ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ညှိနှိုင်းမှုရလဒ်များယခင်ထက်ပိုပြီး ထွက်ပေါ်လာလိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်ချက်မြင့်မားခဲ့သည်။ ဒုတိယတစ်ခုမှာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုတွင် ပါဝင်သည့်သူ/အုပ်စု အရေအတွက်မှာ ယခင်ထက်ပိုများခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်ဘက်တွင် ရွေးကောက်ခံ အရပ်သားအစိုးရနှင့် တပ်မတော်သည် စင်ပြိုင်အနေအထားဖြင့် တည်ရှိနေပြီး လူနည်းလူမျိုးစုများအကြားတွင် ယခင်က ၎င်းတို့သက်ဆိုင်ရာအုပ်စုအတွက် သီးခြားခေါင်းဆောင်မှုနှင့် ကိုယ်စားပြုမှုကို တောင်းဆိုခဲ့ကြသော လူမျိုးစုတော်လှန်ရေးတပ် များနှင့်အတူ လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများ၊ ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များရှိ တိုင်းရင်းသားကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ရပ်ရွာခေါင်းဆောင်များမှာ ပိုမို ပါဝင်လာခဲ့ကြသည်။ တတိယတစ်ခုမှာ တရားဝင်ဆွေးနွေးမှုနယ်ပယ်နှင့် စစ်ရေးနယ်ပယ်အပြင် တခြားသော ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုနယ်ပယ်အသစ်များကိုလည်း ချဲ့ထွင်လာခဲ့သည်။ ပြည်ထောင်စုနှင့် တိုင်း/ပြည်နယ်အဆင့်များတွင် ဒီမိုကရေစီစည်းမျဉ်းမူဘောင်အသစ်များ ဖော်ဆောင်လာခြင်းနှင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေကို

အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့ဖြင့် နိုင်ငံတော်သည် ဖန်တီးထားသော ကိုယ်စားပြုရေးရာနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဘောင်များအတွင်းမှ လူနည်းလူမျိုးစုများ၏ အခွင့်အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်ရပိုင်ခွင့်များကို ညှိနှိုင်းရယူနိုင်သည့် အနေအထားတစ်ရပ်ကို ဖန်တည်းလာသည်။

အဆိုပါ နယ်ပယ်များအချင်းချင်းအကြား တုံ့ပြန်ဖြစ်ပေါ်နေသည့်ပုံစံများကို ကြည့်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတော်မှ ၎င်းဆောင်ရွက်မြဲ လုပ်ငန်းစဉ်မှတစ်ဆင့် မည်သို့အကျိုးဖြစ်အောင် လုပ်ဆောင်သည်၊ ပြိုင်ဖက်များအနေဖြင့် ကြိုတောင်းမထားမိသော အကြပ်အတည်းအတွင်း မည်သို့နှောင်မိသွားစေသည်ကို နားလည်သိရှိစေရန် ဤအခန်းတွင် သုံးသပ်ပြထားသည်။ ပထမတစ်ခု အနေဖြင့် နိုင်ငံတော်၏ ဆောင်ရွက်မြဲလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုသည် အရေးကြီးသော်လည်း ပဋိပက္ခ၏ရလဒ်များကို နားလည်စေရန် ကြိုးစားရာတွင် ၎င်းကို သတိပြုရန် အမြဲတစေ ကျန်သွားတတ်သည်။ ဒုတိယမှာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုတစ်ခုတွင် ပုံမှန်ဗျူဟာများ၊ စည်းမျဉ်းများနှင့် ပါဝင်ပတ်သက်သူများ၏ ဦးတည်ချက်များကို ပုံဖော်ပြီး ဘုံသဘောတူသည့် နယ်ပယ်ကို ချမှတ်နိုင်ရန်စေမည့် ချိန်ဆတွက်ချက်မှုများ စသည်တို့ထက်ပိုပြီး များစွာပါဝင်သည်။ တရားဝင်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုပြင်ပတွင် တည်ရှိနေသော ပါဝင်နေသူများ၏ စည်းမျဉ်း၊ အကန့်အသတ်၊ လိုလားချက်များသည် ပဋိပက္ခ၏ရလဒ်များအပေါ် များစွာလွှမ်းမိုးမှုရှိသည်။ တတိယမှာ နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် ပုံမှန်ဆောင်ရွက်နေကျ လုပ်ငန်းစဉ်များဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် အသာစီးရယူရာတွင် အဓိကလုပ်ငန်းစဉ် ၅ ခုကို ပါဝင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့မှာ ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ခြင်း "locking-in"၊ ရလဒ်များအပေါ် ကြည့်ပြီး တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်သွားခြင်း "sequencing"၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်နယ်ပယ်အလွှာများခွဲခြမ်းပေးပြီး ဆွေးနွေးရေးဘောင်ချဲ့ပေးခြင်း "layering"၊ ဆွေးနွေးအုပ်စုများ၏ ထောက်ခံသူလူထုထံ တိုက်ရိုက်ချဉ်းကပ်ခြင်းဖြင့် ပြိုင်ဖက်ကို သွယ်ဝိုက်ချိနဲ့စေခြင်း "outflanking"နှင့် လက်နက်အင်အား အသာရအောင် ပြုလုပ်ခြင်း "outgunning" တို့ဖြစ်ကြသည်။

ဤအခန်းတွင် "Process" ၏ အရေးပါမှုကိုသာ အဓိကဆွေးနွေးထားပြီး ရလဒ်တစ်ခုကို ဖြစ်ပေါ်စေသည့် ၎င်း၏ နောက်ဆက်တွဲများ၊ လားရာများ၊ (သို့) လုပ်ဆောင်ပုံများကို မဆွေးနွေးထားပါ။ ယင်းအစား ပဋိပက္ခ၏ ရလဒ်များကို ဆန်းစစ်ရာတွင် Process ကို ထည့်သွင်းလေ့လာရန် အရေးကြီးကြောင်းနှင့် လုပ်ငန်းစဉ် Process အတွင်းရှိ ဖြစ်စဉ်တစ်ခုစီသည် အကြောင်းအရာအပေါ်မူတည်ပြီး အဆိုပါရလဒ်များကို ကွဲလွဲဖြစ်တည်စေသည်ကို သတိပြုမိစေရန်လည်း ဖြစ်သည်။

၁.၁။ အဘယ်ကြောင့် လုပ်ငန်းစဉ် (Process) မှာ အရေးကြီးသနည်း။

ပြည်တွင်းစစ်အများစုမှာ စစ်ရေးဖြင့်သာ အပြီးသတ်သွားတတ်သည်များသည်။^၁ စစ်ဖြင့်အနိုင်ရခြင်းဆိုသည်မှာ တစ်ဖက်မှ တခြားတစ်ဖက်သို့ အောင်နိုင်ပြီးနောက် ၎င်းလိုလားသည့် အခြေအနေများကို တစ်ဖက်သတ်ပြဌာန်းလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ တော်လှန်ရေးအင်အားစုများအနေဖြင့် အောင်နိုင်ခြင်းဆိုသည်မှာ နိုင်ငံတော်အပေါ် ထိန်းချုပ်နိုင်လိုက်ခြင်း (သို့) ခွဲထွက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ အစိုးရအင်အားစုများအနေဖြင့် အောင်နိုင်ခြင်းဆိုသည်မှာ တော်လှန်ရေးအင်အားစုများကို ချေမှုန်းခြင်း၊ လက်နက်ကိုင်အဖြစ်မှ စွန့်လွှတ်စေခြင်း (သို့) ဖိနှိပ်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ တစ်ဖက်မှနိုင်လျှင် တစ်ဖက်မှ ရှုံးနိမ့်မည် ဖြစ်သည်။ ပြည်တွင်းစစ်များကို အဆုံးသတ်ရာတွင် စစ်ရေးဖြင့် အနိုင်ယူခြင်းသည် အများအားဖြင့် တာရှည်ခံသည့် သဘောရှိတတ်သည်။ ရောဘတ် အိတ်ရှ် (Robert H.) ၏ ငြိမ်းချမ်းရေး၏ အကြောင်းတရားများ "Causes of Peace" ဟူသော စာအုပ်တွင် စစ်ရေးဖြင့်အနိုင်ရခြင်းသည် ဆွေးနွေးခြင်း၍ရသော ရလဒ်ထက်ပိုပြီး တည်ငြိမ်တာရှည်ခံသည့်သဘောရှိသည်ဟု ဆိုထားသည်။^၂ အကြောင်းမှာ စစ်မီးပြန်မပွားနိုင်လောက်အောင် တဖက်လူကို အပြီးသတ် ခြေမှုန်းလိုက်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ စစ်ရေးဖြင့် အနိုင်ရအပြီးသတ်ခြင်းသည် ဒုရင်းအခြေအနေသို့ ပြန်ရောက်နိုင်ခြေနည်းပြီး ရေရှည်တွင် အသေအပျောက်လည်း ပိုနည်းနိုင်သည်ဟု မော်နီကာ တော်ဖ် (Monica Toft) မှ ဆိုထားသည်။^၃ သို့သော်ငြားလည်း ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးခြင်းဖြင့် အပြီးသတ်ခြင်းသည် လူမျိုးတုန်းသုတ်သင်ခြင်း (သို့) အတိုက်အခံအုပ်စုတစ်ရပ်လုံးကို သုတ်သင်ခြင်းတို့ ပါဝင်သည့်

အကြမ်းဖက်မှုများကို အကောင်းဆုံးရှောင်ရှားနိုင်သည့် နည်းသာဖြစ်သည်ဟု ရှိုင်းလစ်လီဒါ (Roy Licklider) က ဆိုထားပြန်သည်။^၉

သဘောတူညီနှိုင်းမှုဖြင့် အနိုင်ရခြင်းဆိုသည်မှာ ပဋိပက္ခကို ကျေအေးဖို့ရာ ပါဝင်ပတ်သက်သူတို့ သဘောတူလက်ခံနိုင်သည့် ညှိနှိုင်းမှုရလဒ်တစ်ခုထွက်သည်အထိ အဖြေရှာခြင်း ဖြစ်သည်။ “ပဋိပက္ခကို အောင်မြင်စွာ ညှိနှိုင်းနိုင်ခြင်းသည် အဆိုပြုသော အကြောင်းချင်းရာများအပေါ်တွင် မူတည်သည်။”^{၁၂} မြန်မာ့ပြည်တွင်းစစ်များတွင် “လူမျိုးစုအုပ်စုများနှင့် ဖြစ်သည့် ပြည်တွင်းစစ်များ”သည် ကြီးမားသည့် အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်နေသည်။^{၁၆} လူမျိုးစုပဋိပက္ခများကို လေ့လာသည့် ပညာရှင်များမှာလည်း ထိရောက်ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးအခွန်ရှည်သည့် ရလဒ်ဖြစ်ဖို့ရာ အားလုံးစုစည်းသွားစေသည့် ဗဟိုချဉ်း (centripetal) အဖြေရှာနည်းသည် အကောင်းဆုံးလား၊ ခွာဖြာထွက်သွားစေသည့် ဗဟိုခွာ (centrifugal) အဖြေရှာနည်းသည် အကောင်းဆုံးလားဆိုသည်ကို ယခုထိအငြင်းပွားလျက်ရှိသည်။^၂ အချို့ကိစ္စရပ်များတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် နယ်မြေများပေးခြင်း၊ တန်းတူ အခွင့်အာဏာပေးခြင်းနှင့် ဥပမာ လူမျိုးစုများအတွက် တန်းတူညီမျှသော အခွင့်အရေးများကို အချိုးအစားမျှတစွာပေးအပ်ထားသော “consociational” ဒီမိုကရေစီအစီအမံများအား ဖော်ဆောင်ပေးခြင်းတို့သည် လူများစုများနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ခြင်းအတွက် အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုထားသည်။^{၁၈} သို့သော်လည်း လူမျိုးစုများအား လူမျိုးအမှတ်တံဆိပ်ခတ်နိုင်လိုက်ပြီး အုပ်ချုပ်မှုအစီအမံများ ပုံသေအပ်နှင်းခြင်းသည် နိုင်ငံတော်ဘက်မှ လူမျိုးစုများကို ပိုမိုကွဲပြားသွားအောင် ဖန်တီးပစ်လိုက်သလို ဖြစ်တတ်သည်။^{၁၉} ဒေသအလိုက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပေးလိုက်သည့်နည်းဖြင့် ပဋိပက္ခကို ဖြေရှင်းလိုက်ပြန်သော်လည်း အဆိုပါကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ဒေသများအတွင်း အမြစ်တွယ်နေသော အခြားလူမျိုးစုပြဿနာများကို ထည့်စဉ်းစားရန် ကျန်သွားနိုင်သည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း လူမျိုးစုတစ်စုနှင့်တစ်စုအကြား ညွှန်ပေါင်းအစိုးရများဖွဲ့စေရန် မက်လုံးများပေးခြင်း၊ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များ ထားရှိစေခြင်း၊ လူမျိုးစုဟူသော အကွက်ကိုကိုင်ပြီး မကစားနိုင်စေရန် လူမျိုးစုပါတီများကို ကန့်သတ်ပိတ်ပင်ထားခြင်း စသည်တို့သည်လည်း တာရှည်ခံနိုင်သည့် အဖြေရှာနည်းလမ်းများဖြစ်သည်ဟု ဟိုရိုတစ်စ် (Horowitz) က အဆိုပြုသုံးသပ်ထားပြန်သည်။^{၂၀} အဆိုပါအတွေးအခေါ်နှစ်ရပ်သည် လားလားဆန့်ကျင်လျက် အငြင်းပွားဖွယ်ရာဖြစ်နေခဲ့သည်မှာ ဆယ်စုနှစ်များစွာ ကြာပြီဖြစ်သည်။ မတူသည့်ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံအခင်းအကျင်းအရ မတူသည့်လမ်းကြောင်းကိုသွားနိုင်သည်ဟူသော အချက်ကိုလည်းကောင်း၊ အချို့သော သမိုင်းနောက်ခံ အခြေအနေများသည် တချို့သော ရလဒ်များကို ဦးတည်သွားစေသည် ဟူသော အချက်ကိုလည်းကောင်း၊ ထည့်သွင်းမစဉ်းစားဘဲ ဖွဲ့စည်းမှုအခင်းအကျင်းပုံစံများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာဖို့ရာ အခက်အခဲများ မူလကတည်းက ရှိနေခြင်းဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းမှု/အုပ်ချုပ်ပုံအစီအမံအသစ်များမှာ ဘယ်သောအခါမှ အကြောင်းမဲ့ပေါ်ထွန်းလာခြင်းမဟုတ်ပါ (ဝါ) ၎င်းတို့ကို အစွန်းအထေးမရှိသော အစီအမံများအဖြစ် တင်ကြိုညှိနှိုင်းပြီးမှ ဖန်တီးခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ (အပြန်အလှန်ဆွေးနွေးမှုများနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ရလဒ်များပါဝင်နေသော) ညှိနှိုင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ် Process တစ်ရပ်မှ ယင်းအုပ်ချုပ်ပုံအစီအမံအသစ်များ မည်သို့မည်ပုံထွက်ပေါ်လာသည်ကို ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအစီအမံများကို လေ့လာသူများမှာ ပြည့်ပြည့်ဝဝ သုံးသပ်မထားသေးပါ။ ပါဝင်ပတ်သက်သူအသီးသီးမှ သဘောတူညီသည့် အခြေအနေတစ်ရပ်ကို ရောက်ရှိဖို့ရာ ရှိရင်းစွဲ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံနှင့် အဖွဲ့အစည်းများဆိုင်ရာ အခင်းအကျင်းများ၊ ယခင်တုန်းကနှင့်လက်ရှိတွင် ဖြစ်ပေါ်နေသော စိတ်ဆန္ဒဦးတည်ချက်များအပြင် ညှိနှိုင်းမှုတွင် ပါဝင်သူ/အဖွဲ့အစည်း မည်မျှမည်မျှ ပါဝင်ပတ်သက်သည်၊ မည်မျှကြာကြာ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုပြုသည်နှင့် ဆူပူအုံကြွမှုများ မည်မျှတစ်ခါဖြစ်နေသည် ဟူသော အကြောင်းချင်းရာတို့မှ များစွာလွှမ်းမိုးထားသည်။ Horowitz မှ သုံးသပ်ခဲ့ဖူးသကဲ့သို့ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံပိုင်းဆိုင်ရာ ရလဒ်များသည် မူလရရှိရန်ရည်ရွယ်သည့်ပုံစံနှင့် ကွဲလွဲနေတတ်သည်။ လူများစုအုပ်စုတစ်စုနှင့် လိုလားချက်များ တစ်ဖက်စောင်းနင်းရှိနေသည့် အခြေအနေတွင်သော်လည်းကောင်း၊ ပါဝင်သည့် “အုပ်စုများနှင့် ဦးတည်ချက်များ အကွဲကွဲအပြားပြား” ဖြစ်နေလျှင်သော်လည်းကောင်း ရည်ရွယ်သည့် နမူနာပုံစံဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံတစ်ရပ်ကို တိတိပပရလာရန် ဖြစ်နိုင်ခြေနည်းသည်။ နှစ်ဖက်အပေးအယူလုပ်ခြင်းတွင်

လိုလားချက်များကို တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် ဖလှယ်ရပြီး အဆိုပါဖလှယ်ခြင်းကပင် ဦးတည်ထားသော ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုပုံစံတစ်ရပ် ဖြစ်ထွန်းလာရေးတွင် အဟန့်အတားတစ်ခုအဖြစ်ရှိတတ်သည်။ “စနစ်ကျနသော ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုပုံစံများပင်လျှင် အဆိုပါဖွဲ့စည်းပုံကို လက်ခံကျင့်သုံးသည့်ဖြစ်စဉ်အတွင်း စနစ်မကျနမှုများကို သတိလက်မဲ့ထားလျက် ပေါ်ထွန်းလာခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။”^{၁၁}

အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ (Institutional) နှင့် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံဆိုင်ရာ (Constitutional) အဖြေရှာမှုများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာမှုများတွင် “menu-choice” နည်းလမ်း (ပြဋ္ဌာန်းပြီးအဖြေများမှ တစ်ခုရွေးချယ်စေခြင်း) သည် ဘယ်သောအခါမျှ အလုပ်မဖြစ်သည်ကို ထည့်တွက်ရန် လွတ်သွားတတ်ကြသည်။ အဖွဲ့အစည်းပိုင်းဆိုင်ရာ အဖြေရှာမှု (ဥပမာ- ဖက်ဒရယ်ဝါဒ) များတွင် သမိုင်းအဆက်ဆက်ရှိခဲ့သော လူမျိုးစုကိုယ်ပိုင်လက်ကွဏာ တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်း၊ စစ်မက်ရေးရာနှင့် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ခြင်းတို့ ပါဝင်နေကြသည်။ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ခြင်းတွင် အချို့ရွေးချယ်မှုလိုလားချက်များကို နိုင်ငံရေးအရ အံ့ကြွအောင်လုပ်ထားပြီး အချို့ရွေးချယ်မှုလိုလားချက်များကို လက်တွေ့လိုက်နာအကောင်အထည်ဖော်ရန် မဖြစ်နိုင်သော ဂယက်အနက်များအောက်တွင် နှစ်မြုပ်ထားသည်။ ဥပမာ - အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံကိုကြည့်ပါ။ ဒတ်ရှ်လူမျိုးတို့၏ ကိုလိုနီစနစ်နှောင်းပိုင်းတွင် ကျင့်သုံးခဲ့သော ခွဲခြားသိမ်းပိုက်သည့် ဗျူဟာကြောင့် ဖက်ဒရယ်ဝါဒဟု ဆိုလိုက်ရုံမျှနှင့်ပင် အင်ဒိုနီးရှားတစ်နိုင်ငံလုံး၏ ခွဲထွက်ရေး၊ ပိုင်းခြားရေးတို့ဖြင့် ဆက်နွယ်လာမည်ဖြစ်သောကြောင့် အဆိုပါဝေါဟာရကို ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံရေးဆွဲရေး၏ မည်သည့်ရှုထောင့်တွင်မှာမှ မထည့်သုံးနိုင်ပေ။^{၁၂} မြန်မာနိုင်ငံတွင် “ဖက်ဒရယ်ဝါဒ”ကို အကြောင်းအရာအပေါ်အခြေတည်ပြီး ဂယက်အနက်ဖွင့်ကြသည်။ ၎င်းကို တပ်မတော်မှ လူမျိုးစုတောင်လှန်ရေးအင်အားစုများ၏ လွတ်မြောက်ရန် လိုလားချက်အဖြစ် အနက်ဖော်ပြီး လူနည်းလူမျိုးစုများမှ ရှေးယခင်ပင်လုံစာချုပ်အရ ပေးအပ်ရန် ကတိကဝတ်ပြုခဲ့ခဲ့သော လိုလားချက်တစ်ရပ်အဖြစ် သတ်မှတ်ကြသည်။ သို့သော် ၎င်း၏ အနှစ်သာရကိုတော့ အသေအချာ သိရှိမှုနည်းသေးသည်။

စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဖြစ်စဉ်ကို အဆိုပါသမိုင်းတလျှောက် အမြစ်တည် တည်ရှိခဲ့သောအရာများမှ ကန့်သတ်ပုံဖော်လျက် ရှိသည်ကိုလည်း အထူးလေ့လာပြထားသည်။ ပြည်တွင်းစစ်များ မည်သည့်အစဉ်အတိုင်း ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်၊ အဖွဲ့အစည်းပိုင်းဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲများနှင့် ရှေးယခင်မှ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ စသည်တို့သည် အပေးအယူလုပ်သော ဖြစ်စဉ်အပေါ်တွင် သက်ရောက်လျက်ရှိသည်။ သဘောတူညီသည့်အမှတ်သို့ ရောက်နိုင်ခြေအတိုင်းအတာနှင့် အဖြေရှာမည့်ပုံစံတို့အပေါ်တွင်လည်း များစွာလွှမ်းမိုးလျက်ရှိသည်။

စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဖြစ်စဉ်ကို လေ့လာခြင်းဖြင့် ညှိနှိုင်းမှု၏ ကြန့်ကြာခဲ့ပုံနှင့် အကြောင်းအရင်း၊ အပေးအယူလုပ်သည့် ဗျူဟာများ၊ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအတွက် အဆင့်ဆင့်သဘောတူညီချက် ရရှိခဲ့ပုံတို့ကို သိမြင်စေသည်။ ထို့အပြင် အပေးအယူလုပ်ခဲ့သည့် အဆင့်တိုင်းအဆင့်တိုင်းသည် အန္တိမသဘောတူညီချက်ရမည်လား၊ ပြည်တွင်းစစ်ဆီသို့ဦးတည်မည်လား ဆိုသည်အပေါ် သက်ရောက်လျက်ရှိသည်။ ဥပမာ လက်ရှိဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံဥပဒေများတွင် နောက်ပိုင်းသဘောတူညီမှုများကို မည်သို့အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးမနည်းဟူသော အခက်အခဲရှိသည်။ အချို့ကိစ္စရပ်များတွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းသည် တချို့အုပ်စုများကို ပါဝင်ခွင့်မရအောင် လုပ်သလိုဖြစ်ပြီး စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများကိုပါ လမ်းချော်သွားစေသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသည့် အကြောင်းချင်းရာများကို အောက်ကြေးပေးလွှမ်းမိုးမှုများ၊ ပါဝင်ပတ်သက်သူများကို လက်သိပ်ထိုးရွေးချယ်မှုများ (သို့) တစ်ဖက်ပြိုင်ဖက်အပေါ် ဖိအားပေးရန် အကြမ်းဖက်နည်းများ သုံးခြင်းများ စသည့်အချက်တို့က များစွာလွှမ်းမိုးနိုင်ခြေရှိသည်။ အခွင့်အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များကို တစ်ဖက်သက်ပေးထားခြင်းသည် တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုအတွင်း တောင်းဆိုချက်များကို အားလျော့သွားစေရန် ရန်ရွယ်သည်။ ထို့ကြောင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဖြစ်စဉ် မည်သို့ဖြစ်ထွန်းလာသည်။

ဆန့်ကျင်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများအကြား သဘောတူညီသည့်အမှတ်များကို မည်သို့ရောက်ရှိခဲ့သည်ကို သတိပြုလေ့လာရန် လိုသည်။

စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုပါဝါကို ထုတ်သုံးပုံဗျူဟာများနှင့် ထုတ်သုံးသည့်အခြေအနေတို့သည် ပိုပြီးအခရာကျသည်ဟု လေ့လာသူမှ ယူဆသည်။ ပြည်တွင်းစစ်နှင့် အပေးအယူစေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးကို လေ့လာသည့် စာပေများအရ ဗျူဟာများဟုဆိုရာတွင် စစ်ရေးကိုအသုံးပြုခြင်းသည် နိုင်ငံဖိုရယ်မှမဟုတ်ဘဲ သဘောတူရန်ပျက်ကွက်ခြင်းအတွက် ပေးဆပ်ရမှုကို ပိုမိုကြီးမားအောင်လုပ်လိုခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ၎င်းတို့သည် ရှိရင်းစွဲ နိုင်ငံတော်၏ အဖွဲ့အစည်းများကို တွန်းအားတော့ပေးနိုင်သည်။

ပြည်တွင်းစစ်တွင် ပါဝင်ပတ်သက်နေသော ပြိုင်ဖက်များမှ အခွင့်အာဏာထည့်ပြီး ဆွေးနွေးမှုကို ပုံဖော်သည့်ဆီသို့ရောက်ရန် နယ်ပယ်သုံးခုမှ ဖန်တီးပေးသည်။ ထိုနယ်ပယ်သုံးခုမှာ အချင်းချင်း ဆက်စပ်လျက်ရှိသည်။ ပထမတစ်ခုမှာ တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးနယ်ပယ် ဖြစ်ပြီး ၎င်းမှာ မြင်သာထင်သာအရှိဆုံးနှင့် နားလည်ရအလွယ်ဆုံးနယ်ပယ်ဖြစ်သည်။ ထိုနယ်ပယ်တွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများကို ယခင်သဘောတူညီထားသော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်း၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအရ ရှေ့ဆက်ဆောင်ရွက်သည် (ဇယား ၃ ကိုကြည့်ပါ)။^{၁၃} ၎င်းနယ်ပယ်တွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးဆောင်ရွက်ရာ၌ ထိပ်သီးပိုင်းပုဂ္ဂိုလ်များ၏ အတိအလင်း ဆွေးနွေးပွဲများနှင့် ပြည်တွင်း/ပြည်ပ လေ့လာသူများနှင့် တတိယလူနေရာမှ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးသမားများ အများအားဖြင့် ပါဝင်တတ်သည့် မီဒီယာဖိုရမ်များတို့ ပါဝင်သည်။ အဆိုပါနယ်ပယ်တွင်ပင် ဥပမာ - လူမျိုးစု၊ ဘာသာရေးနှင့် အသိပညာရှင်များကဲ့သို့သော ရပ်ရွာခေါင်းဆောင်များအကြား အောက်ပိုင်း ဆွေးနွေးမှုများ၊ ပြဿနာကို အဖြေရှာသည့် အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများ၊ သင်တန်းများကို ကမကထပြုပေးသူတစ်ဦးနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးကော်မရှင်များ ပါဝင်လေ့ရှိသည်။^{၁၄} ဤအခင်းအကျင်းတွင် ဆန့်ကျင်ဘက်အဖွဲ့များနှင့် နိုင်ငံတော်တို့အကြား ကစားပွဲအတွင်း မျှမျှတတဖြစ်စေရန်အတွက် ချမှတ်ထားသော စည်းမျဉ်းများကို ကျင့်သုံးရန် တတ်နိုင်သမျှအားထုတ်သည့်ပုံစံကို တွေ့မြင်ရနိုင်ခြေရှိသည်။ တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးများသည် ပဋိပက္ခတစ်ခုအတွင်း ပါဝင်သူအသီးသီး၏ မိမိသဘောအလျောက်ပါဝင်မှုအပေါ် အခြေတည်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အင်အားအနည်းဆုံးသောပါဝင်သူပင်လျှင် ၎င်း၏ပါဝင်မှုတည်မြဲနေစေရန်အတွက် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို လိုက်နာထိန်းသိမ်းထားပြီး ၎င်း၏အမှန်ဩဇာရှိမှုထက်ပင် ပိုနိုင်သည့် လွှမ်းမိုးနိုင်စွမ်းကို အရယူထားတတ်သည်။^{၁၅}

ဇယား ၃ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး လုပ်ငန်းစဉ် - အဓိကနယ်ပယ် သုံးရပ်

တရားဝင် နယ်ပယ်	<ul style="list-style-type: none"> • စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများကို နိုင်ငံတော်မှတစ်ဆင့် ပြုလုပ်ခြင်း၊ စည်းမျဉ်းနှင့် လုပ်ထုံးများဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းစီမံဆောင်ရွက် • ထိပ်ပိုင်း နိုင်ငံရေးသမားများ၊ စစ်တပ်အထုပ်အလွှာမှသူများ၊ ရပ်ရွာခေါင်းဆောင်များနှင့်အထက်အဆင့်နှင့် အောက်အဆင့် ဆွေးနွေးမှုများ
နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာ နယ်ပယ်	<ul style="list-style-type: none"> • ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်တိုင်းဒေသအဆင့်များရှိ/ ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေး မဏ္ဍိုင်များရှိ နိစ္စဓူဝ နိုင်ငံရေး
စစ်နယ်ပယ်	<ul style="list-style-type: none"> • စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု ဗျူဟာတစ်ရပ်အနေဖြင့် ကြမ်းတမ်းရက်စက်သော အာဏာကို သုံးခြင်း • ချိန်ခွင်ညှာညှိခြင်း၊ မိုးခါးရေသောက်ခြင်း၊ မိတ်ဖက်ပြောင်းလဲခြင်းနှင့် ရန်စောင် ဖျက်ဆီးခြင်း

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၂၀၁၁ နှင့် ၂၀၁၂ ခုနှစ်များအတွင်း တပ်မတော်နှင့် လူမျိုးစုတော်လှန်ရေးတပ်များအကြား ရယူခဲ့သော နှစ်ဦးနှစ်ဖက် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသည် နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီမှု (NCA) ဆီသို့ရောက်လာစေသည့် အဆင့်တစ်ဆင့်ဖြစ်သည်။ ထိပ်သီးပိုင်းဆွေးနွေးမှုများ ၉ ကြိမ်နှင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုခေါင်းဆောင်များ ညီလာခံ ၅ ကြိမ်ပြုလုပ်အပြီးတွင် NCA သည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးစောင့်ကြည့်လေ့လာမှုအပါအဝင် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများနှင့် သက်ဆိုင်သည့် သဘောတူညီမှုအလွန်တွင်ရှိသော အစီအမံများကို စတင်ခဲ့သည်။ ပထမဆုံးအကြိမ် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုဖြစ်သည့် ပြည်ထောင်စုငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံကို ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ကျင်းပခဲ့သည်။ မရေမရာမှုများရှိလျက်ကပင် အသစ်တက်လာသော အောင်ဆန်းစုကြည်အစိုးရသည် NCA ကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားပြီး တခြားအဖွဲ့များပါ ပါဝင်လက်မှတ်ရေးထိုးလာစေရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ အသေးစားပြုပြင်မှုများကိုသာ ပြုလုပ်လျက် အစိုးရမှ အများအားဖြင့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများအတွက် ကျယ်ပြန့်သောမူဘောင်ကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားပြီး “၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံ” ဟု အမည်ပြောင်းလဲ သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ ၎င်းတွင် အဆင့်ဆင့်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့် လုပ်ငန်းစဉ်အသီးအသီးအပြင် အဖွဲ့အစည်းများအကြား အပေးအယူပြုရန်ဆွေးနွေးပွဲများ (ပြည်နယ်အဆင့်ဆွေးနွေးမှုများ၊ ဦးဆောင်ကော်မတီများ၊ ပူးတွဲကော်မတီများ၊ ပြည်ထောင်စုညီလာခံ၊ အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်)တို့ ပါဝင်သည်။ ၎င်းဆွေးနွေးပွဲများတွင် ထိပ်သီးပိုင်းရော ထိပ်သီးပိုင်းမဟုတ်သည့် ဆွေးနွေးမှုများပါ ပါဝင်နေသည်။

ဒုတိယနယ်ပယ်မှာ စစ်နယ်ဝန်းဆိုင်ရာအရေးပါမှု ဖြစ်သည်။ တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး အခင်းအကျင်း၏ ပြင်ပတွင်လည်း စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးဖြစ်စဉ်များ ဖြစ်ထွန်းနိုင်သည်။ နိုင်ငံတော်နှင့် လူနည်း လူမျိုးစုများသည် စည်းမျဉ်းဥပဒေများ၊ တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ (သို့) နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းမှုများကို ထိန်းသိမ်းနေစေရာမလိုဘဲ စစ်နယ်ဝန်းအတွင်းတွင် အချင်းချင်း တုံ့ပြန်ကြသည်။ ပြိုင်ဖက်နှင့် အခွင့်အာဏာကို အကြမ်းနည်းဖြင့်သုံးပြီး အခြားသော ညှိနှိုင်းရေးနယ်ပယ်များအတွင်း အသာစီးရရန် ဆောင်ရွက်သည်။ စစ်ဆီသို့ပြန်သွားခြင်းသည် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးစားပွဲဝိုင်းအတွင်း သဘောတူညီမှုအဆင့်တက်လာစေရန် လုပ်ဆောင်သည့် နည်းတစ်ခုလည်း ဖြစ်သည်။ တော်လှန်ရေးအဖွဲ့များအတွက် အာဏာပြခြင်းသည် အဆိုပါအရှိန်အဟုန်ကို ထိန်းထားနိုင်သည့် တစ်ခုတည်းသော နည်းလမ်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော်အတွက်ဆိုလျှင် စစ်ဆီသို့ပြန်သွားခြင်းဖြင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုကို ပြန်လည်ချိန်ညှိစေရန်နှင့် ဖိအားဖြင့် လိုက်လျောမှုများရယူရန် ရည်ရွယ်သည်။ ဖျက်လိုဖက်ဆီးပြုသူများ၏ အကြမ်းဖက်မှုများကြောင့် တောင်လှန်ရေးအုပ်စုများ ကွဲသွားခြင်း (သို့) မကျေမချမ်းဖြစ်စေခြင်းတို့ ရှိတတ်သည်။ ယင်းအကြမ်းဖက်မှုသည် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို တမင်ဖျက်ဆီးရန် ရည်ရွယ်လိုခြင်းမဟုတ်ပါက တရားဝင်ဆွေးနွေးရေးစားပွဲဝိုင်းတွင် နေရာတစ်နေရာရရန် ကြံဆောင်ခြင်း (သို့) တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များ၏ကိုယ်စားလှယ်များကို အယုံအကြည်မရှိခြင်းကို ပြလိုခြင်းသာဖြစ်သည်။

မြန်မာ့နိုင်ငံအရေးတွင် တပ်မတော်၏အခန်းကဏ္ဍသည် ကြီးမားသည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်သစ်အောက်တွင် တပ်မတော်သည် အထူးသဖြင့် လုံခြုံရေးကိစ္စရပ်များတွင် ကိုယ့်လက်ကိုယ်ခြေပြုမှုနိုင်အောင် လုပ်ထားသည်။ သို့သော်လည်း တစ်ဖက်တွင် ယခင်တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များမှ နယ်ခြားစောင့်တပ် (သို့) ပြည်သူ့စစ်များအဖြစ်ပြောင်းလဲထားသော အဖွဲ့များနှင့် တရားဝင်အစီအမံများရှိသလို တစ်ဖက်တွင်လည်း လူနည်းလူမျိုးစုများကို ဖိနှိပ်လျက်ရှိသည်။ လူမျိုးစုတော်လှန်ရေးတပ်များစွာသည် တရားဝင်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုကို အလေးမထားခြင်း (သို့) ဖိအားပေးခြင်းတစ်ရပ်အနေဖြင့် စစ်ပွဲဆင်နွှဲခြင်းကို ဗျူဟာတစ်ရပ်အနေဖြင့် လုပ်ဆောင်ကြသည်။ ကချင်လွတ်မြောက်ရေးတပ်မတော် (KIO)၊ ရခိုင်တပ်မတော် (AA)၊ တအာင်းအမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးတပ်မတော် (TNLA)၊ မြန်မာအမျိုးသားဒီမိုကရက်တစ် မဟာမိတ်တပ်မတော် (MNDA)နှင့် ရှမ်းပြည်တပ်မတော် (မြောက်ပိုင်း) (SSA-N) တို့ဖြင့် စစ်ပွဲများ ဆက်လက်ဆင်နွှဲခဲ့သည်။ တပ်မတော်နှင့် ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး (KNU)၊ ရှမ်းပြည်တပ်မတော် (တောင်ပိုင်း) (SSA-S)ကဲ့သို့သော အပစ်အခတ်ရပ်စဲထားသော

အုပ်စုများအကြား ပစ်ခတ်မှုများရှိခဲ့သည်။ တပ်မတော်၏ တိုက်ရိုက်ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုသည် ညှိနှိုင်းနိုင်မှုအတိုင်းအတာများနှင့် ဒီမိုကရေစီဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုပုံစံအသစ်ကို များစွာပုံဖော်လျက်ရှိသည်။ တစ်ဆက်တည်းမှာပင် တပ်မတော်သည် လွတ်လပ်မြဲလွတ်လပ်နေပြီး ဆယ်စုနှစ်များစွာ အခွန်ရှည်လာသည့် စစ်အုပ်ချုပ်ရေးသည် အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုပုံစံများကို ပုံဖော်မြဲ ပုံဖော်လျက်ရှိသည်။

တတိယနယ်ပယ်မှာ နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်/နယ်ပယ် ဖြစ်ပြီး စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးကို လေ့လာသည့် စာပေများတွင် ၎င်းကို ထည့်တွက်ရန် ကျန်သွားတတ်သည်။ အာဏာရှင်စနစ်တွင် တရားဝင်ညှိနှိုင်းရေးနယ်ပယ်နှင့် စစ်နယ်ဝန်းအတွင်းတွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများကို လုပ်သည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင်မူ လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်ကြောင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများသည် နိုင်ငံတော်နယ်ပယ်အတွင်း ပျံ့နှံ့သွားလေ့ရှိသည်။ နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းနယ်ပယ်တွင် ပြည်ထောင်စုအဆင့်နှင့် ဒေသဆိုင်ရာအဆင့်ဆင့်ရှိ နိုင်ငံတော်အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သည့် ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားရေးဌာနများကို ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေမှ ဖွင့်ဆိုသတ်မှတ်သည်။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ ပြုလုပ်နေသည့် တစ်ချိန်တည်းမှာပင် လူနည်းလူမျိုးစုအဖွဲ့များသည် စီမံအုပ်ချုပ်မှုအပိုင်းတွင် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ပါဝင်ကြသည်။ အဆိုပါ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာဌာနများသည် စစ်ဖြစ်နေသောနေရာများတွင် မပတ်သက်သကဲ့သို့ ရှိနေသော်လည်း တခြားအခြေအနေများတွင်မှာတော့ ၎င်းတို့သည် လူနည်းတိုင်းရင်းသားများ၏ ပိုင်နက်ကိုယ်စားပြုမှု၊ လက်ရှိအခွင့်အာဏာနှင့် နိုင်ငံတော်အရင်းအမြစ်များကို လက်လှမ်းမီသုံးစွဲမှုများအတွက် စည်းမျဉ်းလုပ်ထုံးများကို ဖော်ဆောင်ပေးသည်။ နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများသည် တရားဝင်ညှိနှိုင်းရေးနယ်ပယ်အတွင်း ပြန်လည်ညှိနှိုင်းမှုများ ပြုလုပ်နေစဉ်အတွင်းမှာပင် နိုင်ငံတော်နှင့် လူနည်းတိုင်းရင်းသားများအကြား ဆက်ဆံရေးအတွက် စည်းမျဉ်းများပြဋ္ဌာန်းပြီး ၎င်းကို ထွက်ရှိလာမည့် မူဝါဒအတွင်း အကျုံးဝင်သက်ရောက်အောင် လုပ်ဆောင်သည်။ အရေးကြီးသည့်အချက်မှာ (အထူးသဖြင့် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းသည့်ကိစ္စတွင်) နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများကိုလည်း အသစ်တည်ထောင်ရသည့်အတွက် ယင်းအဖွဲ့အစည်းများသည် ယခင်ကအခွင့်အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်ခွဲဝေမှုပုံစံများကို ပြန်လည်မွမ်းမံရင်းပင် ၎င်းတို့၏လိုလားမှုအသစ်များကို အုတ်မြစ်ချသည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် နိုင်ငံရေးလုပ်ကွက်နေရာပိုကျယ်လာသည့်အတွက် ယခင်သိရှိထားသော “လူနည်းလူမျိုးစုများ”၏ အကျိုးလိုလားချက်များသည် ပိုမိုကျယ်ပြန့်ရှုပ်ထွေးလာသည်။

အရေးကြီးသည့်အချက်မှာ ပြည်တွင်းစစ်တွင် တစ်ဖက်ခြမ်း၌ရှိနေသော “နိုင်ငံတော်” ဆိုသည်နှင့် အဆင့်ဆင့်သော အစိုးရများနှင့် ၎င်းတို့၏ ဌာနအသီးသီး အကျုံးဝင်ပါဝင်နေသော “နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်/နယ်ပယ်” ဆိုသည်ကို ခွဲခြားသိရန်လိုသည်။ လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများ (သို့) စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ၏ ပြိုင်ဖက်အဖြစ် နိုင်ငံတော်” ကိုညွှန်းဆိုပါက ၎င်းကို တပြည်ထောင်စနစ်ရှင်အဖြစ်ယူဆပြီး ယင်းနိုင်ငံတော်သည် ၎င်းနှင့်စစ်ပြိုင်နေသောသူများအကြား စစ်ရေးစစ်ရာနှင့် တရားဝင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများကို စီမံအုပ်ချုပ်ရေးမှတစ်ဆင့် ထိန်းချုပ်ထားသည်။ “နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်/နယ်ပယ်” အတွင်းရှိ “နိုင်ငံတော်” တွင်မူ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံယန္တရားအတွင်း လိုလားချက်အမျိုးမျိုး ကွဲပြားလျက်ရှိသည့် မတူညီသော အဖွဲ့အစည်းများပါဝင်နေသည်။ အဆိုပါ ယန္တရားအတွင်းတွင် ပဋိပက္ခများကို ဖြေရှင်းခြင်း၊ ကန့်သတ်ခြင်းများကို စီမံအုပ်ချုပ်မှုအစီအမံများဖြင့် ပြုလုပ်သည်။ “နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်း မူဘောင်/နယ်ပယ်” သည် အကွဲကွဲအပြားပြားရှိနေသော လိုလားချက်များကို စုစည်းရန်လုပ်ရသည့် ဒီမိုကရေစီဝါဒသစ်ကို စဖွင့်ဖွင့်ခြင်းအချိန် (သို့) အလုံးစုံကျင့်သုံးသည့်အချိန်တွင် ပိုပြီး မြင်သာထင်သာရှိလာသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုများပြုလုပ်နေသည့် ဆယ်စုနှစ်လျှောက် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေသည် တရားဝင်ဆွေးနွေးမှုနှင့် စစ်ရေးနယ်ပယ်များအပြင် တခြားသောသက်ဆိုင်ရာနယ်ပယ်များကို ချဲ့ထွင်သွားစေခဲ့သည်။ ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသများတွင်

ဒီမိုကရေစီဖွဲ့စည်းမှုအသစ်များကို ထုဆစ်ပုံဖော်ခြင်း၊ စစ်အစိုးရ၏ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှု အခြေခံဖြစ်သော ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း စသည်တို့အားဖြင့် နိုင်ငံတော်သည် လူနည်းတိုင်းရင်းသားများ၏ အခွင့်အာဏာနှင့် ရင်းမြစ်ရယူမှုတို့အတွက် ညှိနှိုင်းရာ နေရာသစ်တစ်ခု ဖြစ်လာခဲ့သည်။ အဆိုပါ နိုင်ငံတော်နယ်ပယ်အတွင်း တိုးတက်မှုများသည် တရားဝင်ဆွေးနွေးမှုများနှင့် စစ်နယ်ဝန်းတို့အပေါ် လွှမ်းမိုးမှုရှိသည်။ နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းမှုအသစ်များအတွင်း စစ်နယ်ဝန်းအတွင်းအရေးပါမှုသည် လူနည်းလူမျိုးစုများအတွက် အကန့်အသတ်နှင့် အခွင့်အရေးများကို ပုံဖော်လျက်ရှိသည်။ ၂၀၂၁ ခုနှစ် အာဏာသိမ်းမှုသည် အဆိုပါ နိုင်ငံတော်နယ်ပယ်ကို ချုပ်ငြိမ်းသွားစေသည်။

၁.၂။ “နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ် (သို့) မှတဆင့်” ဆောင်ရွက်မြဲ ဆောင်ရွက်နေသောလုပ်ငန်းစဉ်” အသာစီးရအောင် လုပ်ဆောင်ခြင်း

စစ်ဖြင့်အနိုင်ရရန် (သို့) အပြီးသတ်ငြိမ်းချမ်းရေးရရန် လမ်းမမြင်သောအခြေအနေတွင် အပေးအယူပြုလုပ်သည့် ဖြစ်စဉ်သည် နယ်ပယ် ၃ ရပ်အပြင် သက်တမ်း၊ အချိန်အတိုင်းအတာတစ်ခုကို ဖော်ပေးထားသည်။ စစ်ဖြင့်အနိုင်ရအဆုံးသတ်မည့် ဆီရောက်မည်လား၊ သဘောတူညီချက်ရယူနိုင်သည့်ဆီ ရောက်မည်လား မသိသေးဘဲ ခေတ္တငြိမ်သက်နေသော အခြေအနေ (သို့) တဝက်တပျက် မျှခြေရောက်နေသည့် အနေအထားပင် ဖြစ်လင့်ကစား ယင်းသို့ကြားလပ်နေသောအခြေအနေကို အမြတ်ထုတ်ပြီး အကျိုးအမြတ်ထွက်အောင် လုပ်နိုင်သည်။

စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများမှ အပြောင်းအလဲထွက်ရန် ခဲယဉ်းပြီး ပေရှည်နေတတ်သည်ကများသည်။^{၁၆} မြေပြင်ရှိ အဖွဲ့များ ဘက်ညီညှိရှိနေသည့်အချိန်၊ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအတွင်း မဟာမိတ်အခင်းအကျင်း ပြောင်းသွားသည့်အချိန် (သို့) တစ်ဖွဲ့ဖွဲ့မှ ငြိမ်းချမ်းရေးကြိုးပမ်းမှုကို ဖျက်ဆီးလိုက်သည့်အချိန်မျိုးတို့တွင် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုမှာ တန်ဖိုးတန်သည်။^{၁၇} တစ်ခါတရံ ၎င်းကို “ဗျူဟာချ ခေတ္တရပ်နားချိန်များ”၊ အနားယူမှု၊ ပြန်လည်အုပ်စုဖွဲ့မှုနှင့် ပြန်လည်လက်နက်တပ်ဆင်မှု (သို့) ပြင်ပဖိအားများကို အလျော့ပေးမှုများအဖြစ် အသုံးပြုသည်။^{၁၈} တခါတရံတွင် တော်လှန်ပုန်ကန်မှုသည် စီးပွားရေးသဘောဖြစ်လာသည် (သို့) အချို့သောအုပ်စုများသည် ၎င်းမှ အမြတ်ထွက်ကြသည်။^{၁၉} သို့သော်လည်း ထိုမျှခြေဖြစ်နေသော အနေအထားသည် ပျက်စီးသွားနိုင်သည်။ သရေဖြစ်နေသည့်အနေအထားမှ “နှစ်ဖက်စလုံးအထိနာမည့်အနေအထား” သို့ ပြောင်းသွားသည့်အချိန်၊ ပဋိပက္ခမှ အနိုင်ရသည့်အခြေအနေသို့ မရောက်နိုင်တော့သည်ကို သဘောပေါက်သည့်အချိန်၊ ကျင်းထဲကြပ်ထဲအနေအထားတွင် အားလုံးပိုပြီးအထိနာလာသည့်အချိန်မျိုးတို့တွင် ငြိမ်းချမ်းရေးဘက် စိတ်ရောက်လာတတ်သည်ဟု ဇာမန် (Zartman) မှ ဆိုခဲ့ဖူးသည်။^{၂၀} စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုသည် ကတိကဝတ်ပြဿနာများကို အာမခံချက်ရှိရှိ ဖြေရှင်းပြီးမှသာ ရှေ့ဆက်တက်သည်။ အဆိုပါအာမခံချက်များတွင် တတိယလူမှ ပါဝင်ပေးမှု (သို့) စစ်လွန်ကာလအတွင်း စစ်ပြုသောအုပ်စုများအတွက် လုံခြုံရေးအာမခံချက်များ စသည်တို့ ပါဝင်သည်။^{၂၁}

တန်ဖိုးသောပဋိပက္ခများမှ အမြတ်ရနိုင်သည်။ Process သည် ပြည်တွင်းစစ်ရပ်တန့်သွားဖို့ရာ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု ရလဒ်အဖြေများစွာကို ကန့်သတ်နိုင်သည့် လမ်းကြောင်းများကို ဖန်တီးပေးသည်။ နှစ်ဖက်အပေးအယူပြုမှုမှ အမှန်စင်စစ် သဘောတူညီချက်တစ်ခုရသည့်အဆင့်အထိ မရောက်သည့်တိုင်အောင်တိုင်အောင် ယင်း Process အတွင်း ပါဝင်နေသောသူများသည် ထိုအချက်ကို ၎င်းတို့အကျိုးအတွက် အသုံးပြုနိုင်သည်။ “ဆောင်ရွက်မြဲလုပ်ငန်းစဉ်မှ အသာစီးရအောင်ပြုလုပ်ခြင်း” သည် အန္တိမနှင့် တည်ငြိမ်သောရလဒ်တစ်ခု မဟုတ်သော်ငြားလည်း ၎င်းမှ အမြတ်ထုတ်နိုင်သည်။ မည်သည့်အုပ်စုကမှ စစ်တွင် အနိုင်မရ၊ မည်သည့်သဘောတူညီချက်မှမရ၊ ပါဝင်သူမည်သူကမှ ၎င်းလိုလားသောရလဒ်ကို မရောက်သည့်အခါမျိုးတွင် ဆောင်ရွက်မြဲလုပ်ငန်းစဉ်မှ အသာစီးရအောင် လုပ်နိုင်သည်။

ဆောင်ရွက်မြဲလုပ်ငန်းစဉ်မှ အများဆုံးအမြတ်ထွက်သည်မှာ နိုင်ငံတော်ဖြစ်သည်။ စစ်ဖြင့်အနိုင်ရခြင်းမဟုတ်သော်လည်း နိုင်ငံတော်သည် အသာစီးအနေအထားတွင်ရှိပြီး ၎င်းတွင် စီမံနေရာချထားရန် အစီအမံများစွာရှိသည်။ ထိုအထဲတွင် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာအစီအမံများနှင့် အရင်းအမြစ်များကို ရယူမှုများလည်း ပါဝင်သည်။

တဖက်တွင် ဆောင်ရွက်မြဲလုပ်ငန်းစဉ်တွင်ပါဝင်ခြင်းနှင့် တန်ဖိုးသောပဋိပက္ခတစ်ခုကို ကိုင်ကစားခြင်းတို့ဖြင့် လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများဘက်မှလည်း လက်နက်ပြန်လည်တပ်ဆင်ရန် အင်အားတည်ဆောက်ခြင်း၊ ၎င်းယူထားသည့်နေရာကို ပိုခိုင်မာအောင်လုပ်ခြင်းနှင့် ၎င်း၏ပိုင်နက်ကို ရယူခြင်း စသည့်အကျိုးများထွက်အောင် ရယူနိုင်သည်။ နိုင်ငံတော်မှ ပြည်တွင်းစစ်အတွင်းရှိ ၎င်း၏ပြိုင်ဖက်များအပေါ် ဘက်ညီမှုမရှိစွာ မည်သို့အသာစီးရအောင်လုပ်သည်ကို ပိုဇောင်းပေး လေ့လာထားသည်။

“ဆောင်ရွက်မြဲလုပ်ငန်းစဉ်မှ အသာစီးရအောင်လုပ်ခြင်း” ဆိုသည်မှာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုစည်းမျဉ်းသတ်မှတ်ချက်များ၊ အပေးအယူပြုလုပ်သည့် ပုံစံများ၊ အာဏာညှိနှိုင်းခြင်းနှင့် နယ်ပယ် ၃ ခုအတွင်းရှိ အရင်းအမြစ်များကို ကိုင်တွယ်ကစားခြင်းဖြင့် အသာစီးအနေအထားကိုရယူသည့် နိုင်ငံတော်၏ စွမ်းရည်တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ၎င်းမှာ စစ်နှင့် အလျော့ပေးလိုက်ရောနှောရပ်လုံးကြောင့်ရလာမည့် အရှုံးများကိုရှောင်ပြီး စစ်ရပ်တန့်ရေးဟူသော ပန်းတိုင်ကိုလည်း သွားမြဲသွားနေသည့် လုပ်ရပ်တစ်ခု ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံတော်မှ ဆောင်ရွက်မြဲလုပ်ငန်းစဉ် (Process) တစ်ခုကို ကိုင်တွယ်ကစားသည့် ဗျူဟာများစွာရှိသည်။ ၎င်းတို့မှ ၅ ခုကို ဖော်ပြထားသည်။ ၎င်းတို့မှာ ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ခြင်း “locking-in”၊ ရလဒ်များအပေါ်ကြည့်ပြီး တဆင့်ပြီးတဆင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်သွားခြင်း “sequencing”၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်နယ်ပယ်အလွှာများခွဲခြမ်းပေးပြီး ဆွေးနွေးရေးဘောင်ချဲ့ပေးခြင်း “layering”၊ ဆွေးနွေးအုပ်စုများ၏ ထောက်ခံသူလူထုထံ တိုက်ရိုက်ချဉ်းကပ်ခြင်းဖြင့် ပြိုင်ဖက်ကို သွယ်ဝိုက်ချိန့်စေခြင်း “outflanking” နှင့် လက်နက်အင်အား အသာရအောင် ပြုလုပ်ခြင်း “outgunning” တို့ဖြစ်ကြသည်။

ဇယား 4 လုပ်ငန်းစဉ်ဖြင့် အနိုင်ယူ - အဓိက ဗျူဟာ ငါးရပ်

<p>ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ခြင်း (Locking-in)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • လုပ်ငန်းစဉ်ချမှတ်ခြင်း (ဆွေးနွေးရန် ကိစ္စရပ်များကို အကျဉ်းခြီးခြင်း၊ အကျယ်ချဲ့ခြင်း (သို့) ရွှေ့ဆိုင်းခြင်း) • စည်းမျဉ်း၊ လုပ်ထုံးများအပေါ် သဘောတူညီချက်ယူခြင်း (စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု အရှိန်၊ သဘောသဘာဝနှင့် အကြောင်းအရာတို့ကို ဘောင်ခတ်ခြင်း) • ဆွေးနွေးပွဲစားပွဲဝိုင်းအတွင်း ပါဝင်မည့်သူများကို ထည့်သွင်းခြင်း၊ ဖယ်ထားခြင်း
<p>တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်ခြင်း (Sequencing)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုနှင့် အကောင်အထည်ဖော်မှု လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်ဆင့်ကို ချမှတ်ဆောင်ရွက်ခြင်း (အကျပ်အတည်း၊ ကြန့်ကြာမှု၊ ဗီတိုချမှတ်ရမည့်နေရာမှား၊ ညှိနှိုင်းရေး ပြဿနာများ) • တစ်ခါတရံ ခြွင်းချက်လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်များနှင့် အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲမှုများ၏ မည်သည်ပြီးလျှင် မည်သည်လာမည်ဟူသော အဆင့်ကို သတ်မှတ်ခြင်း
<p>လုပ်ပိုင်ခွင့်နယ်ပယ်အလွှာများ ခွဲခြားဆောင်ရွက်ခြင်း (Layering)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး၊ အာဏာနှင့် အကျိုးစီးပွား နေရာများ တိုးထည့်ခြင်း • ပါဝင်သူများကို ပိုမိုများပြားလာစေခြင်းနှင့် တစ်စစီ တစ်ပိုင်းစီ ဖြစ်သွားစေခြင်း
<p>ပြိုင်ဖက်ကို သွယ်ဝိုက်ချိန့်စေခြင်းဖြင့် အပိုင်ချုပ်ခြင်း (Outflanking)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ပြိုင်ဖက်၏ တရားဝင်ကိုယ်စားလှယ်များကို လမ်းလွှဲစေခြင်းဖြင့် ပြိုင်ဖက်ကို မျက်နှာစာအမျိုးမျိုးဖွင့် တိုက်ခိုက်ခြင်း

- လူတို့၏ စိတ်နှလုံးကို သိမ်းပိုက်အနိုင်ယူခြင်း၊ ပြိုင်ဖက်၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကို အားနည်းအောင်လုပ်ခြင်း

စစ်ရေးအသာစီးယူခြင်း (Outgunning)

- စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးတွင် အကြမ်းဖက် အင်အားသုံး အာဏာတည်စေခြင်း
- သဘောတူထားသော အပစ်ရပ်စဲရေးကို ဖောက်ဖျက်ခြင်း (သို့) (စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးကို ဖိအားပေးရန်အတွက် ဦးတည်တိုက်ခိုက်မှုပြုခြင်း

(က) ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ခြင်း “locking-in”

စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုတစ်ခု၏ အစောပိုင်းအဆင့်များသည် နှောင်းပိုင်းညှိနှိုင်းမှုအဆင့်များနှင့် အကောင်အထည်ဖော်မှုများအပေါ် မျှတမှုမရှိသော အကျိုးဆက်ကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ပါဝင်သူများမှ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများကို သဘောတူ (သို့) အလျော့ပေးခြင်းကို အဆိုပါအစောပိုင်းအဆင့်များတွင် ပြုလုပ်ကြပြီး နိုင်ငံတော်နှင့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များသည် သဘောတူညီချက်တစ်ခုဆီသို့ရောက်ရန် တရားဝင်လုပ်ငန်းစဉ်မှ သွားကြသည်။ ပါဝင်သူများအကြား သဘောတူညီချက်ဆီသို့ မည်သို့သွားမည်ကို ဆွေးနွေးမှုစည်းမျဉ်းများဖြင့် စတင်သည့်အချိန်ဖြစ်သည့်အတွက် ၎င်းပထမအဆင့်သည် အရေးပါသည်။ ယင်းသို့ စစ်ခြင်းတွင် သဘောတူညီ (သို့) လိုက်လျောခဲ့သော စည်းမျဉ်းများသည် အုပ်စုတစ်စုနှင့်တစ်စုအပေါ်ချည်ထားသော လိုလားချက်များအဖြစ် ရှိလာတော့သည်။

လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ တစ်ဖွဲ့ထက်မကရှိနေခြင်းကြောင့် နိုင်ငံတော်သည် စည်းမျဉ်းချမှတ်ရာတွင် အသာစီးအနေထားတွင်ရှိသည်။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းစရာအရင်းအမြစ်များ ပိုရှိရုံသာမက အဖွဲ့စုံသည့်အတွက် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန်ခက်ခဲပြီး အဖွဲ့အချင်းချင်းအကြားတွင်လည်း သဘောတူညီမှုရရန် ခဲယဉ်းသည်။ အဆိုပါ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုခက်ခဲမှုဒဏ်များကို နိုင်ငံတော်မှ မခံရဖို့များသည်။ ရလဒ်အားဖြင့် အဆိုပါစည်းမျဉ်းများသည် ရေတိုတွင် အပေးအယူလုပ်ရာနေရာ အခင်းအကျင်းတစ်ခုအသွင် တည်ရှိနေသော်လည်း ရေရှည်တွင် မမျှမတဖြစ်လာသည်။

အထူးသဖြင့် နှောင်းပိုင်းစေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဖြစ်စဉ်အပေါ်သက်ရောက်နေသော ကနဦးညှိနှိုင်းမှုဆိုင်ရာ ရှုထောင့် ၃ ရပ်ရှိသည်။ ၎င်းတို့မှာ ၁) လုပ်ငန်းစဉ်အစီအစဉ်သတ်မှတ်ခြင်း ၂) ပါဝင်မည်သူများ ထည့်သွင်းခြင်းနှင့် ချန်လှပ်ခြင်း ၃) စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့် လုပ်ထုံးများတို့ ဖြစ်သည်။ အဆိုပါကနဦးသဘောတူညီမှုများသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုလုပ်သည့်နေရာရှိ အင်အားချိန်ခွင်လျှာညှိမှုအပေါ် သက်ရောက်လျက်သော်လည်း အချိန်ကြာလာသည်နှင့်အမျှ လက်ရှိမြေပြင်ရှိ တကယ့်အင်အား ချိန်ခွင်လျှာညှိမှုနှင့် အဆက်အစပ်မရှိတော့ပေ။ အဆိုပါအခြေအနေမျိုးသည် ပြိုင်ဖက်အချင်းချင်း အသာစီး ယူနိုင်သည့် အနေအထားကို ဖန်တီးပေးသည်။

၁) လုပ်ငန်းစဉ်အစီအစဉ်သတ်မှတ်ခြင်း

အပေးအယူပြုလုပ်ရေး ကနဦးအဆင့်များအတွင်း ပါဝင်သူများသည် သဘောတူညီမှုဆီသို့ ရောက်နိုင်ခြေရှိသည့် ကိစ္စရပ်အမျိုးမျိုးကို ဆွေးနွေးကြသည်။ ၎င်းတွင် ဆွေးနွေးရန်အကြောင်းအရာစာရင်းအပြင် အချို့ကိစ္စရပ်များ (ဥပမာ - ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်) ကဲ့သို့သော ပိုမိုကျယ်ပြန့်သည့် ကိစ္စရပ်များအတွက် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သဘောတူညီချက်ယူမည်၊ မယူမည် စသည်တို့ပါဝင်သည်။ အဆိုပါ အကြံပြုညှိနှိုင်းမှုဆွေးနွေးချက်များမှ မည်သည့်အရာကို လိမ့်မည်ကို ကန့်သတ်လေ့ရှိသည်။ ၎င်းအပြင် တခါတရံ ညှိနှိုင်းမှုကို ရှေ့ရောက်စေဖို့ရာ တချို့ကိစ္စရပ်များကို

ဆွေးနွေးရန်ရွှေ့ဆိုင်းထားခြင်းများ ပြုလုပ်လျက် လုပ်ငန်းစဉ်၏ ဘောင်အကျဉ်းအကျယ်ကို သတ်မှတ်နိုင်သည်။^{၁၁}

၂) ပါဝင်မည်သူများ ထည့်သွင်းခြင်းနှင့် ချန်လှပ်ခြင်း

မည်သူ့ကိုပေးပါမည်နည်းကို သဘောတူညီမှုယူရာတွင် အရေးကြီးသည့် ရှုထောင့်နှစ်ခုရှိသည်။ အရေးကြီးသည့်အချက်များထဲမှ တစ်ခုမှာ တတိယလူ ကြားခံစေစပ်ညှိနှိုင်းမည်သူ့ကို ဖိတ်ခေါ်မည်လားဟူသော အချက်ဖြစ်သည်။ တတိယလူကို ပါဝင်စေခြင်းသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများအတွင်း ကတိကဝတ်ပြုမှုများကို ပိုပြီးယုံကြည်အာမခံချက်ရှိလာစေသည်။ ၎င်းအပြင် တခြားသူများမှ သဘောတူကမ်းလှမ်းမှုများသည် ပိုပြီးစစ်မှန်လာမည်၊ သဘောတူပြီးသားအရာများကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ခြေနှင့် ရေရှည်ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ခြေပိုရှိမည်ဟု မျှော်လင့်ရသည်။ တတိယလူများမှ သဘောတူညီမှုများကို ထိန်းသိမ်းထားရန် အာမခံချက်ရယူပြီး အကောင်အထည်ဖော်မှုကို စောင့်ကြည့်သည်။^{၁၂} နောက်အချက်တစ်ခုမှာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုတွင်ပါဝင်သည့်သူများ ထည့်သွင်းခြင်းဖြစ်သည်။ အားလုံးအလုံးစုံပါဝင်သော ငြိမ်းချမ်းရေးစေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုကို ဖော်ဆောင်မည်လား၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းချန်လှပ်သော ညှိနှိုင်းမှုကိုဖော်ဆောင်မည်လားဟူသည့် အချက်နှစ်ချက်အကြားတွင် ချိန်ညှိမှုရှိသည်။ ချန်လှပ်သည့်နည်းတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုကို လမ်းချော်သွားရန် အဖျက်အမှောင့်လုပ်နိုင်သည့် အဖွဲ့အချို့ကို ဖယ်ထားခဲ့လေ့ရှိသည်။^{၁၃} တစ်ဖက်တွင်လည်း အားလုံးအလုံးစုံပါဝင်သောနည်းသည် တော်လှန်ရေးအုပ်စုများ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပါဝင်လာသောကြောင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုကို ပိုပြီးတရားဝင်ဖြစ်စေသည်။ သို့သော်လည်း အမျိုးမျိုးသောအဖွဲ့များဆီမှ သဘောတူညီချက်ရအောင်ယူရသောကြောင့် ရလာသောရလဒ်သည် ပိုပြီး လျော့ရဲပြီး အပေါ်ယံဆန်တတ်သည်။^{၁၄}

၃) စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့် လုပ်ထုံးများ

အကြံပြုညှိနှိုင်းမှုအဆင့်တွင် ဆွေးနွေးမှုများကို မည်သို့ရှေ့ဆက်မည်၊ သဘောတူညီချက်ကို မည်သို့ရယူမည်တို့အတွက် စည်းမျဉ်းလုပ်ထုံးများချမှတ်ရန် အစည်းအဝေးများပြုလုပ်လေ့ရှိသည်။ အဆိုပါစည်းမျဉ်းများတွင် အနာဂတ်တွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုပြုလုပ်မည့်ပုံစံကို ပြောင်းနိုင်စွမ်းမရှိအောင် ကန့်သတ်ထားသည့် စည်းမျဉ်းများပါရှိသည်။ ထိုအထဲတွင် သဘောတူညီချက်များကို တရားဝင်လက်မှတ်ရေးထိုးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်လည်း ပါဝင်သည်။ အဆိုပါ စည်းမျဉ်းဆိုင်ရာဆွေးနွေးမှုများကို သဘောရိုးနှင့် ဆွေးနွေးကောင်းဆွေးနွေးတတ်ကြသော်လည်း အနာဂတ်တွင် ထိုစည်းမျဉ်းများသည် မည်သည့်အုပ်စုကို အလေးသာစေမည်၊ မသာစေမည်ကို ခန့်မှန်းရန် မလွယ်ပေ။ တစ်ဖက်ပြိုင်ဖက်အပေါ် မျှော်မှန်းထားသည်ထက် ပိုအလေးသာသွားစေသည်ကို သိရှိသည့်အချိန်တွင် အချို့သောအုပ်စုများသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဘောင်အတွင်းပိတ်မိသွားခြင်းကို နောင်မှ နောင်တရကြသည်။

စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများအတွက် အဆင့်ချမှတ်ဖြတ်သန်းခြင်းသည် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးအတွင်းပါဝင်သူများကို မောင်းနှင်ပေးသည့် စည်းမျဉ်းများကို အကြမ်းပြုစုပေးရန် ဗျူဟာကျကျ အားထုတ်မှုတစ်ခုဖြစ်သည်။ Jupille ၏ “ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုနှင့်အစွမ်းကုန်မြှင့်တင်ခြင်းအယူအဆ” တွင် ပါဝင်သူများသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းပြီး ၎င်းတို့၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုကို အစွမ်းကုန်မြှင့်တင်နိုင်သည့် စည်းမျဉ်းများကို သဘောတူကြသည်။^{၁၅} ချမှတ်ထားသောမူဘောင်တစ်ခု အတွင်း ဆွေးနွေးပွဲတွင်ပါဝင်သူတို့မှ မည်သို့သော ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုမျိုးကို ရယူမည်ကို စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ မတိုင်မီတွင် ကြိုတင်ခန့်မှန်းရန် ခဲယဉ်းသည်။ သို့သော်လည်း အဓိကပန်းတိုင်မှာ စည်းမျဉ်းများသည် လိုလားသည့်အဖြေများ ထွက်လာစေသည်။ အားကောင်းသော အဖွဲ့များမှာ စည်းမျဉ်းများကို ဖြစ်နိုင်သမျှ ဖြေလွယ်လျော့လွယ်ဖြစ်ရေးနှင့် ၎င်းတို့ဩဇာကို မကျနိုင်သမျှ မကျရေးကို အစွမ်းကုန်ကြိုးစားမည်ဖြစ်သည်။ တဖက်မှာလည်း အားနည်းသောအဖွဲ့များမှာ စည်းမျဉ်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို လိုက်ပါကျင့်သုံးခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့ရှိရင်းစွဲထက်ပိုပြီး ဩဇာကြီးလာအောင် ကစားနိုင်သည်။

တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုစတင်လိုက်သည်နှင့် အဆိုပါ စည်းမျဉ်းလုပ်ထုံးသတ်မှတ်ချက်များသည် ကန့်သတ်ချက်များကို ဖြစ်ပေါ်စေပြီး ပါဝင်သူအသီးသီးမှ ကိုယ်စားပြုခြင်း၊ ချိန်ဆခြင်းနှင့် အဆိုပြုထားသော ပြေငြိမ်းရေးအချက်များကို သဘောတူခြင်းတို့အတွက် အခွင့်အာဏာအတိုင်းအဆကို ပြဋ္ဌာန်းပေးသည်။ ပါဝင်သူတို့ ကျင့်သုံးရမည့် ဗျူဟာအရပ်ရပ်ကို စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးမတိုင်မီကတည်းက ပြဋ္ဌာန်းရန် မဖြစ်နိုင်သော်လည်း စည်းမျဉ်းလုပ်ထုံးများနှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးမူဘောင်တို့သည် အမှန်ဩဇာအာဏာနှင့် ထွက်ရှိလာမည့် ရလဒ်များအကြားရှိ အခန်းကဏ္ဍတစ်ရပ်အနေဖြင့် လုပ်ဆောင်သည်။ အဆိုပါ စည်းမျဉ်းများနှင့် လုပ်ထုံးများကိုယ်၌ကပင် မည်သည့်ကိစ္စရပ်များကို မည်သည့်အချိန်တွင် မည်သို့ဆွေးနွေးမည်ဆိုသည့် အတိုင်းအတာနှင့် မက်လုံးများကို ဖော်ဆောင်ပေးသည်။

ဗျူဟာများသည် ကနဦးချမှတ်ထားသော စည်းမျဉ်းများနှင့် အမြဲတစေ ရှေ့နောက်ညီညွတ်မနေတတ်ဘဲ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဆောင်ရွက်နေစဉ်တလျှောက် မခန့်မှန်းထားသောအရာများလည်း ရှိနေတတ်သည်။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဆိုသည်မှာ ပရိယာယ်ဖြင့်ကိုင်တွယ်ကစားခြင်း “အနုပညာ” တစ်ရပ်ဖြစ်သည်ဟု ရိုက်ကာ (Riker) က အခိုင်အမာဆိုထားသည်။^၂ စည်းမျဉ်းများအထိုင်ကျသွားပြီဆိုသည်နှင့် နိုင်ငံရေးဇာတ်ကောင်တို့သည် ယင်းစည်းမျဉ်းများကို အသုံးပြုပြီး ၎င်းတို့ပြိုင်ဖက်နှင့် မည်သို့ပညာသုံးကစားရမည်ကို စတင်ကြံဆောင်တော့သည်။ မိမိအလိုရှိသော ရလဒ်မထွက်လာပါက ကစားပွဲ၏စည်းမျဉ်းများကို ပြောင်းလဲရန် ကြိုးစားကြသည်။^၃ အင်အားအကြီးဆုံးကစားသမားများသည် အင်အားငယ်သည့်အုပ်စုများကို နိုင်လိုမင်းထက်ပြုခြင်း (သို့) ခြိမ်းခြောက်ခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်သည်။ ခြိမ်းခြောက်ခြင်း၊ အောက်ကြေးပေးကစားခြင်း (သို့) စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးနယ်ပယ်အပြင်ရှိ အခြားအခြားသော အာဏာသုံးသည့်ပုံစံများ အားလုံးတို့သည် အပေးအယူလောကအတွင်း ပါဝင်နေသည်။^၄

အပေးအယူပြုခြင်းမူဘောင်သည် ဆင်ထားပြီးသားစေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ယင်းမူဘောင်အတွင်းအပြင်ရှိ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှု အဆင့်ဆင့်တို့ကို ထင်ဟပ်သည်။ အဆိုပါမူဘောင်တွင် နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်နှင့် စစ်နယ်ဝန်းနှစ်ရပ်ကို အသုံးပြုခြင်းလည်း ပါဝင်သည်။ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ငယ်များကဲ့သို့သော အားနည်းသည့်အုပ်စုများသည် ၎င်းတို့ဩဇာကို ပိုကြီးအောင်လုပ်ပေးနိုင်သည့် စည်းမျဉ်းများကို ညှိယူ၍ရကောင်းရလိုက်နိုင်သည်။ သို့သော် ရှေ့ညှိနှိုင်းမှုများထပ်ရလာသည့်အခါ အခြားသောအင်အားကြီးအုပ်စုများမှ အဆိုပါစည်းမျဉ်းများကိုပင် မည်သို့အသုံးပြုမည်ကို အင်အားငယ်အုပ်စုများမှ တွက်ဆမရနိုင်ပေ။ ဦးစွာစေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများကို သဘောတူညီသည်။ ပြီးနောက် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးတွင် လက်မှတ်ရေးထိုးမည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ကတိကဝတ်ပြုမည်။ အဖွဲ့များအမျိုးမျိုး အထွေထွေကွဲပြားစွာ ရှိနေသောအခြေအနေတွင် ခွဲထွက်ရေးများ ပြုလုပ်မည်။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုကို ပြင်ပမှလွှမ်းမိုးနိုင်ရန် အခွင့်အာဏာနည်းလွန်းသည့် အခြေအနေတွင် မည်သည့်အုပ်စုမှ ညှိနှိုင်းရေးစားပွဲမှ မစွန့်ခွာလိုကြပေ။ ပြည်တွင်းစစ်ကို ပြန်ဖော်ရန် လောက်လောက်လားလား ခြိမ်းခြောက်မှုမပြုနိုင်သေးသရွှိ အခြားသောအဖွဲ့များနှင့် ယာယီပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ကာ ညှိနှိုင်းရေးစားပွဲဝိုင်းအတွင်း ထိုင်မြဲထိုင်ပြီး အပေးအယူတွင် အပေါ်စီးရနိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းကို ရှာဖွေခြင်းသည် အရှုံးနည်းသည်။ အပေးအယူနှင့် မိတ်ဖက်ဖွဲ့စည်းမှုကို လေ့လာသည့် စာပေများအရ အဖွဲ့များအကွဲကွဲအပြားပြား ပါဝင်လေလေ အရေးနိမ့်နိုင်ခြေ များလေလေဖြစ်သည်။ စားပွဲဝိုင်းတစ်ဖက်ခြမ်းတွင် နိုင်ငံတော်ရှိပြီး တခြားတစ်ဖက်တွင် အသီးသီးသော အဖွဲ့များရှိသည်။ ယင်းအခြေအနေသည် စားပွဲတစ်ဖက်သည် စုစည်းညီညွတ်သောအခြမ်း၊ တခြားတစ်ဖက်သည် ကွဲလွယ်အက်လွယ်အခြမ်းဖြစ်သည်ကို ပြသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အဖွဲ့အမျိုးမျိုးရှိသည့်ဘက်တွင် လိုလားချက်များကွဲပြားနေခြင်းကြောင့် အပေးအယူလုပ်ရာတွင် အားလျော့စေသည်။ ထိုအခြေအနေသည် နိုင်ငံတော်အတွက် အားနည်းချက်များကိုအသုံးပြု၊ ပြိုင်ဖက်များကိုခွဲထုတ်လျက် ညှိနှိုင်းရေးစည်းမျဉ်းများကို ပရိယာယ်ဖြင့် ကိုင်ကစားလျက် အသာစီးရအောင် လုပ်နိုင်သည်။ အပေးအယူလုပ်နိုင်စွမ်းတတ်လာစေရန် အဖွဲ့များအကြား မိတ်ဖက်ပြုခြင်းသည်လည်း အဖွဲ့အသီးသီးအကြား အကွဲကွဲအပြားပြားတည်ရှိနေသော အကျိုးလိုလားချက်များနှင့် ဦးတည်ချက်များကြောင့် အားနည်းသွားနိုင်သည်။

အခန်း ၄ တွင် တွေ့မြင်ရမည့်အတိုင်း လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အမျိုးမျိုးအကြား ရှုပ်ထွေးသည့်ညှိနှိုင်းမှုများကို ကျော်လွှားနိုင်ပြီဆိုသည်နှင့် “နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်”ကို ညှိနှိုင်းရန် မူဘောင်တစ်ခုကို ဦးစွာဖန်တီးသည်။ ဒုတိယအနေနှင့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုတစ်ရပ်ကို စတင်သည်။ သို့ရာတွင် အဆိုပါမူဘောင်ကို လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များမှ အဆိုပြုခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး ၎င်းသည် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများကို ကန့်သတ်လျက်လည်းရှိသည်။ အထူးသဖြင့် အချက် ၃ ချက်သည် အဖွဲ့များ၏ ညှိနှိုင်းနိုင်စွမ်းအာဏာကို ယုတ်လျော့စေသည်။ ပထမတစ်ခုမှာ ၎င်းတို့အချင်းချင်း စည်းစည်းရုံးရုံးမရှိသည့် အားနည်းချက်သည် နိုင်ငံတော်ဘက်မှ စည်းမျဉ်းများကို ကိုင်တွယ်ကစားပြီး အဖွဲ့များကွဲသွားအောင်လုပ်နိုင်သည့် အခွင့်အရေးကို လမ်းဖွင့်ပေးသလို ဖြစ်စေသည်။ ဒုတိယတစ်ခုမှာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးမှ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုဆီသို့ ကူးပြောင်းလာသည့်အချိန်တွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များနှင့် ပတ်သက်ခြင်းမရှိသည့် နိုင်ငံတော်၊ အစိုးရ မဟုတ်သူများ “Non-state Actors” လူမျိုးစုအုပ်စုများအကြား ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပါဝင်လာခြင်းသည် နိုင်ငံတော်နှင့် ၎င်းကစားမည့်အကွက်များကို ရင်ဆိုင်ရန် ပိုအားနည်းသွားစေသည်။ တတိယတစ်ခုမှာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုပြင်ပရှိ အာဏာယှဉ်ပြိုင်မှုများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများလျင်မြန်စွာ ပြောင်းလဲဖြစ်တည်လာမှုသည် ဘောင်အတွင်းဝင်ကစားနေသော အဖွဲ့များ၏ အပေးအယူလုပ်နိုင်သည့်အစွမ်းကို ထပ်တလဲလဲ လျော့ကျစေသည်။

ထို့အပြင် လူမျိုးစုလက်နက်ကိုင်တပ်များ အကွဲကွဲအပြားပြားတည်ရှိနေခြင်းကြောင့် ဘုံတူညီသော ဗျူဟာတစ်ခုဖြစ်ရန်နှင့် အားလုံးညီမျှစွာပါဝင်ရန် မဖြစ်နိုင်ပေ။ ၎င်းတို့အကျိုးစီးပွားအတွက် အခွင့်ပိုရလာနိုင်သည့် အနေအထားကြောင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို သဘောမတူဘဲ တောင့်ခံထားသည့်သူများကို အင်အားချိန်ခွင်လျှာညှိသူများအဖြစ် Cunningham ၏ “နောက်ဆုံးသီဆိုသူများ” ၏ အခန်းကဏ္ဍစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသည်။^{၃၀} အချို့သောအဖွဲ့ကြီးများထဲတွင် (“နောက်ဆုံးသီဆိုသူ” အဖြစ်) အပေးအယူလုပ်နိုင်သည့်ပါဝါ ပိုရကောင်းရလာနိုင်သည်ဟု မျှော်လင့်သည့်အတွက် ညှိနှိုင်းရေးစားပွဲဝိုင်းကိုရှောင်ပြီး စစ်နယ်ဝန်းအတွင်း ၎င်းတို့လိုလားချက်များကို အရယူလိုသည့် ဆန္ဒများရှိနေတတ်သည်။^{၃၁} ပါဝင်သူများအကြား မိတ်ဖက်ပြုမှုများ များပြားလာပြီး သဘောတူညီမှုတစ်ခုကို ကတိကဝတ်ပြုသည့်အချိန်တွင် “နောက်ဆုံးမှလုပ်ရှားသူ၏ အကျိုးအမြတ်” တစ်ခုထွက်လာသည်။ အဆုံးသတ်အမှတ်သို့ရောက်ရှိချိန်တွင် ကျန်ရှိသူများမှာ မူဘောင်အတွင်း ၎င်းတို့နေရာကိုသေချာစေရန် လိုက်လျောမှုများ သိသိသာပြုကြသည်။^{၃၂} ဥပမာ AA နှင့် KIO ကဲ့သို့သော အဖွဲ့များအကြား ပြည်တွင်းစစ်ပွဲများ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေခြင်းသည် အနာဂတ်ညှိနှိုင်းမှုတွင် ၎င်းတို့အကျိုးစီးပွားကို ပိုမိုအာမခံချက်ပေးနိုင်သည့် အခြေအနေတစ်ရပ်ကို ရယူလိုခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။

(ခ) ရလဒ်များအပေါ်ကြည့်ပြီး တဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်သွားခြင်း (Sequencing)

တရားဝင်ညှိနှိုင်းမှုများနှင့် အခြားသော အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ ဝိသေသများကို အဆင့်အလိုက် စတင်ချမှတ်ကျင့်သုံးခြင်းအားဖြင့် “Sequencing” လုပ်ခြင်းသည် ပါဝင်သူအသီးသီး၏ နောက်ပိုင်းအကျိုးအမြတ်ရအောင် စွမ်းဆောင်နိုင်စွမ်းအပေါ် များစွာသက်ရောက်မှုရှိသည်။ ယခုမူဘောင်တွင် နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်တစ်ရပ် စတင်ကျင့်သုံးခြင်းနှင့် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းခြင်းနှင့် ဖြေလျှော့သည့်ကာလအတွင်း နိုင်ငံတော်နယ်ပယ်ဖွင့်လှစ်မှုသည် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများအပေါ် မည်သို့သက်ရောက်တို့ အကျိုးဝင်သည်။

ယခင်ဖော်ပြခဲ့သကဲ့သို့ ဒီမိုကရေစီကူးပြောင်းခြင်းသည် ပြုပြီးကတိကဝတ်များအား ပိုမိုခိုင်မာမှုရှိအောင် လုပ်ဆောင်ပေးသော်လည်း ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှုများကို ကျင့်သုံးသည့် အဆင့်အလိုက် အစီအစဉ်၊ ဒီမိုကရေစီဖွဲ့စည်းမှုပုံစံသစ်များနှင့် ရွေးကောက်ပွဲတို့သည် ရလဒ်အပေါ်များစွာ သက်ရောက်လျက်ရှိသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အနေဖြင့် အရင်းအမြစ်အသစ်များ၊ ကိုယ်စားပြုမှုပုံစံအသစ်များ (သို့) အဆင့်အလိုက် ကျင့်သုံးမည့် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအသစ်များကို ပေးစွမ်းမည့် မူဝါဒများ သတ်သတ်မှတ်မှတ်ရှိသည်။

အဓိကမှာ တပ်ဖွဲ့သိမ်းရေး၊ လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းရေးနှင့် ပြည်လည်ပေါင်းစည်းရေး (DDR) ၏ အချိန်ကာလ ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော်သည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုမလုပ်မီတွင် တပ်ဖွဲ့သိမ်းမှုနှင့် လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းမှုကို အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ တောင်းဆိုတတ်ပြီး တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များမှာလည်း ၎င်းတို့လိုလားချက်ကို ရယူရန်အတွက် စစ်ပြန်ပြုခြင်းကို နောက်ဆုံးအရင်းအမြစ်တစ်ခုအဖြစ် ထုတ်သုံးကြသည်။ အခြားပါဝင်သည့်အရာများမှာ အခြေခံအဆောက်အအုံများနှင့် စီးပွားရေးပြန်လည်တည်ဆောက်မှုဆိုင်ရာ အစီအမံများ၊ ပြည်လည်သွေးစည်းညီညွတ်မှု (သို့) အကူးအပြောင်းကာလ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များကို မြှင့်တင်ခြင်း အစီအမံများတို့ ဖြစ်ကြသည်။^{၃၃} ယင်းတို့ကို စတင်ချမှတ်ကျင့်သုံးသည့်အချိန်နှင့် ချမှတ်ကျင့်သုံးသည့်ပုံစံတို့သည် အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့နှင့်တစ်ဖွဲ့အကြား ကစားသည့်အာဏာအနေအထားအပေါ် များစွာသက်ရောက်မှုရှိသည်။ အဆိုပါအစီအမံများအတွက် စိတ်ချရသည့် အာမခံချက်များ ရှိရန်လိုသည်။ ထို့ကြောင့် DDR အတွက် သဘောတူညီချက်၊ အဖွဲ့အစည်းနှင့် ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံအသစ်များ (သို့) စီးပွားရေးပြန်လည်တည်ဆောက်မှု (သို့) ပဋိပက္ခအတွင်း အခြားသောမကျေလည်မှုများကို သဘောတူညီမှုဒီဇိုင်းရေးဆွဲမှုဆိုင်ရာ ဦးစားပေးလိုအပ်ချက်တစ်ခုဖြင့် အစားထိုးသည်။ အဆိုပါဦးစားပေးလိုအပ်ချက်တွင် တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များအတွက် အာမခံချက်ကို ပြည့်ပြည့်ဝဝပေးပြီး တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့ဝင်များဟူသော အသုံးကိုလည်း အလေးပေးအသိအမှတ်ပြုမှုရှိမည်။ ၎င်းတို့တွင် လုပ်ငန်းစဉ်အကောင်အထည်ဖော်မှုကို စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းအတွက် ပူးတွဲသဘောတူညီချက်များနှင့် နောက်ထပ်အဆင့်များသို့ မတက်မီတွင် ပြည့်မီရမည့် အကောင်အထည်ဖော်မှုဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ပန်းတိုင်များအတွက် ရှိရမည့်အခြေအနေများတို့ ပါဝင်သည်။^{၃၄}

စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုနှင့် အန္တိမသဘောတူညီချက်တစ်ခုကို ဖော်ဆောင်ရန်အတွက် သွားရမည့်လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်ဆင့်ကို ချမှတ်ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်ခြင်း အဆိုပါပန်းတိုင်ကိုရောက်ရန် လမ်းလွဲသွားနိုင်ခြေပိုများသည်။ အဆိုပါအဆင့်များတွင် အာဏာဖြင့်ပိတ်ဆို့/ပယ်ချနိုင်သည့် နေရာများရှိသည်။ ပါဝင်သူတစ်ဦးဦး၏ သဘောတူညီမှုပန်းတိုင်သို့ သွားနေသည့်လမ်းကို ရပ်တန့်သွားစေနိုင်ခြင်း (သို့) ၎င်း၏အကောင်အထည်ဖော်မှုတွင် အတားအဆီးဖြစ်စေနိုင်ခြင်းတို့ကို ဆိုလိုသည်။ လုပ်ငန်းစဉ်နောက်တစ်ဆင့် ထပ်မတက်မီတွင် သဘောတူထားသော ရလဒ်တစ်ခုပြီးမြောက်ရမည့် သတ်မှတ်အချိန်များ ပါဝင်သည်ဖြစ်ဖြစ်၊ သဘောတူလိုက်လျောမှုများကို အဆင့်ဆင့် အကောင်အထည်ဖော်သည်ဖြစ်ဖြစ် အဆင့်များများဖန်တီးလေလေ မျှော်မှန်းထားသော အပြုသဘောဆောင်သည့် ရလဒ်ကိုရရှိရန် ခဲယဉ်းလေလေ ဖြစ်သည်။^{၃၅}

အဖွဲ့အစည်းနှင့်ဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို အဆင့်အလိုက် စတင်ကျင့်သုံးခြင်းသည် ညှိနှိုင်းမှုနယ်ပယ်၏ ဘောင်ကို ပြောင်းလဲသွားစေသည်။ ဥပမာ အထူးသဖြင့် အသစ်ရွေးကောက်တင်မြောက်ခံရသော ခေါင်းဆောင်များမှ တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များ၏ တောင်းဆိုမှုများအပေါ် လိုက်လျောလိုမှုပုံစံ သိသိသာသာ ပြောင်းသွားသည့်အခြေအနေတွင်သော်လည်းကောင်း၊ တော်လှန်ရေး တပ်ဖွဲ့တစ်ခုတွင်ပါဝင်နေသော လူနည်းလူမျိုးစုများ၏ မဟာမိတ်ဖွဲ့မှုများအပေါ် မှုတည်ပြီးလည်းကောင်း ရွေးကောက်ပွဲများသည် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ၏ လားရာကို သိသိသာသာ ပြောင်းသွားစေနိုင်သည်။ စောကြောလုပ်ဆောင်သည့် ရွေးကောက်ပွဲများသည် တည်ငြိမ်မှုကို ပျက်ပြားစေသည်ဟု အချို့လေ့လာသူပညာရှင်များမှ ဆိုသည်။ Brancati နှင့် Snyder မှ “ပြည်တွင်းစစ်တစ်ခုပြီးပြီးချင်းတွင် ရွေးကောက်ပွဲများပြုလုပ်ခြင်းသည် စစ်ကိုပြန်အစဖော်နိုင်ခြေများသည်။ သို့သော် ပြတ်ပြတ်သားသားအောင်ပွဲရခြင်း၊ တပ်ဖွဲ့သိမ်းခြင်း၊ ငြိမ်းချမ်းရေးယူထားခြင်း၊ အခွင့်အာဏာမျှဝေခြင်းကဲ့သို့သော အခြေအနေကောင်းများနှင့် တောင့်တင်းခိုင်မာသော နိုင်ငံရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းနှင့်ဖွဲ့စည်းမှုများသည် အဆိုပါ ပျက်ပြားနိုင်ခြေကို လျော့ချနိုင်သည်” ဟု ဆိုထားသည်။^{၃၆} ရွေးကောက်ပွဲများမတိုင်မီတွင် လိုက်လျောမှုဆိုင်ရာ အစီအမံများကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းသည် ငြိမ်းချမ်းရေးကို ပိုမိုဖော်ဆောင်နိုင်ခြေများသည်ဟု အချို့ပညာရှင်များက ဆိုသည်။^{၃၇} ထို့ကြောင့် မည်သည့်အဖွဲ့အစည်းနှင့်ဖွဲ့စည်းပုံများကို ဖော်ဆောင်မည်နှင့် ပြည်တွင်းစစ်ကို အဆုံးသတ်ရာတွင် ၎င်းတို့ကို

စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအတွင်း မည်သည့်အချိန်တွင် စတင်ကျင့်သုံးမည်ဆိုသည့်အချက်များသည် ငြိမ်းချမ်းရေးအခွင့်ရှည်မှုအပေါ် များစွာသက်ရောက်လျက်ရှိသည်။

မြန်မာ့အရေးတွင် မည်သည့်အရာတို့ကို အဆင့်ဆင့်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်ဆိုသည့်အချက်မှာ အရေးကြီးသည်။ စစ်အစိုးရသည် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရန်အတွက် ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပြီး ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ မူဘောင်များကို ချမှတ်ခဲ့သည်။ အကူးအပြောင်းကာလ အရပ်သားအစိုးရသည် ပထမအကြိမ် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများကို ဦးဆောင်ခဲ့ပြီး နောင်လာမည့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများအတွက် မူဘောင်ကိုထူထောင်ထားသော “နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှုရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်” ကို ဖော်ထုတ်ခဲ့သည်။ ပထမဆုံးရွေးကောက်ပွဲများကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပလျက် ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီလက်အောက်ရှိ အရပ်သားအစိုးရသည် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို ပြီးမြောက်ရန် အားထုတ်ခဲ့ပြီး အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအစိုးရ (NLD) အနိုင်မရမီတွင် ပထမဆုံး ပြည်ထောင်စုငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံကို ဦးဆောင်ကျင်းပခဲ့သည်။ စစ်အစိုးရသည် ယင်းအဆင့်ကို ဆောင်ရွက်လိုက်ခြင်းဖြင့် ပထမဆုံးရွေးကောက်တင်မြောက်ခံ အစိုးရတက်မလာခင်တွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများကို ချမှတ်ခွင့်ရသွားသည်။ ယင်းအတွက်ကြောင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှ ထွက်ခွာသွားနိုင်စွမ်းနည်းသွားသည့်အပြင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုကို ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ဘောင်အပြင်မှ စဉ်းစားရန် ခက်ခဲသွားသည်။ ၎င်းနှင့်အလားသဏ္ဍန်တူစွာ ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုသည် အချိန်တစ်နှစ်ကျော်မှ တန်နေပြီနောက် ၂၀၂၀ ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်မီ ၂ လအလိုတွင် NLD အစိုးရသည် စတုတ္ထအကြိမ်မြောက် ၂၁ ရာစု ပင်လုံငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံတွင် တချို့သဘောတူညီချက်များကို ရယူရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။

(ဂ) လုပ်ပိုင်ခွင့်နယ်ပယ်အလွှာများခွဲခြမ်းပေးပြီး ဆွေးနွေးရေးဘောင်ချဲ့ပေးခြင်း (Layering)

Layering တွင် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုမရှိသည့် နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းနယ်ပယ်နှင့် စစ်နယ်ဝန်းအတွင်း ညှိနှိုင်းမှုတည်ရာနေရာအစုစုကို စုစည်းခြင်းပါဝင်သည်။ လုပ်ငန်းစဉ်လုပ်ဆောင်သည့် အလွှာအဆင့်ဆင့်သည် အဆိုပါနယ်ပယ်များအတွင်း အပြန်အလှန် ဆက်စပ်နေသည်။ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းခြင်းနှင့်အတူ ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသအဆင့် လွှတ်တော်များ၊ တရားရုံးများ၊ အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းအုပ်စုများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများစသည့် အဖွဲ့အစည်းအသစ်များကို ထူထောင်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတော်နယ်ပယ်ကို ချဲ့ထွင်သည်။ လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအဖွဲ့များ ဆက်လက်တိုက်ပွဲဝင်နေကြစဉ်တွင် ဖိနှိပ်ခံအားနည်းအုပ်စုများမှာ ကိုယ်စားပြုမှု (သို့) အုပ်ချုပ်ခွင့် ပိုရလာကြသည်။ နိုင်ငံတော်နယ်ပယ်အတွင်း ရယူထားသော အရင်းအမြစ်များနှင့် အာဏာတို့သည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး နေရာအသစ်များကို ဖန်တီးပေးပြီး တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအတွင်း နောက်ပိုင်းတောင်းဆိုမှုများအပေါ် လွှမ်းမိုးမှုရှိသည်။ အဖွဲ့အစည်းအသစ်များကို အလွှာအလိုက်ထားရှိခြင်းဖြင့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များသည် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများ၏ တဦးတည်းမူပိုင် ကိုယ်စားပြုသူများအဖြစ် ရှိမနေတော့ပေ။ ထို့သို့အဆင့်အလွှာထားခြင်းသည် နိုင်ငံရေးဝန်းကျင်ကို သိသိသာသာ ပြောင်းသွားစေပြီး လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များကိုလည်း အဓိကနေရာမှ ရွေ့ထုတ်လိုက်သလိုလည်း ဖြစ်သည်။

လက်ရှိနိုင်ငံတော်အဖွဲ့အစည်းများသည် အများစုသောအုပ်စုနှင့် လူနည်းလူမျိုးစုများအကြား အာဏာခွဲဝေခြင်းအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိသည်။ ၎င်းတို့သည် အရင်းအမြစ်များကို ခွဲဝေနေရာချထားပေးခြင်း၊ အစိုးရအဆင့်ဆင့်တွင် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ကို ပိုင်းခြားပေးခြင်း၊ အခွင့်အရေးများကို ထိန်းသိမ်းထားပေးခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်သည်။ လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများမှ ပြဿနာကို အခြားနည်းလမ်းဖြင့် ဖြေရှင်းစရာမရှိတော့သည့်အခါ (သို့) နိုင်ငံတော်မှ ၎င်းတို့ကို ဖိနှိပ်သည့်အခါ နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများသည် ပဋိပက္ခကို မရှင်းနိုင်တော့ဘဲ ပြည်တွင်းစစ် ပြန်စတင်သည်။^{၅၈} တချို့အခြေအနေများတွင် ပြည်တွင်းစစ်ဖြစ်နေလျက်ကပင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ ဆက်ရှိနေပြီး

ယခင်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများဆက်ရှိနေလျက်ကပင် အချို့လူမျိုးစုအုပ်စုများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအလုပ်မလုပ်သော လုပ်နေသည့်နယ်ပယ်အတွင်း ဆက်လုပ်လုပ်ကြသည်။^၉ အဆိုပါ ကနဦးစီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများသည် အများအားဖြင့် ပြဿနာ၏ မူလအကြောင်းအရင်း ဖြစ်နေတတ်ပြီး ၎င်းတို့ကိုယ်၌ကပင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရမည့် ကိစ္စဖြစ်နေသည်။ နိုင်ငံတော်နယ်ပယ်အတွင်း ၎င်းတို့၏ အခန်းကဏ္ဍသည် အနည်းဆုံးအဖြစ် ဆက်ရှိနေမည် (သို့) ၎င်းတို့သည် နှစ်ဦးနှစ်ဖက်အကြား အာဏာခွဲဝေခြင်းအပေါ် အနည်းငယ်သာ သက်ရောက်မှုရှိသည်။ တခါတရံ ၎င်းတို့ကို အနာဂတ်ပြောင်းလဲမှုပုံစံနှင့် နှိုင်းယှဉ်စရာ ပုံစံတစ်ရပ်အဖြစ် ထားရှိသည်။

ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုများ အပြိုင်ဖြစ်ပေါ်သည့်အချိန်တွင် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာနယ်ပယ်သည် ပိုပြီးထင်သာမြင်သာရှိသည်။ ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် အရေးကြီးသည် သက်ရောက်မှု ၂ ခုရှိသည်။ ပထမတစ်ခုမှာ ၎င်းသည် နိုင်ငံရေးကိုယ်စားပြုမှုနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ ပုံစံအသစ်များကို အရေးဆိုမည့် အုပ်စုကို ချဲ့ထွင်လာစေသည်။ သို့မှသာ လူနည်းလူမျိုးစုများသည် နိုင်ငံတော်နှင့် အပေးအယူလုပ်နိုင်စွမ်း မြင့်လာမည်။ ဒုတိယတစ်ခုမှာ အသွင်ကူးပြောင်းသည့်ကာလအစိုးရသည် အများအားဖြင့် အာဏာခွဲဝေပေးခြင်း၊ ယခင်အာဏာ တင်းကြပ်ထားသော နေရာများကို ဖြေလျှော့ပေးခြင်းတို့ဖြင့် အရင်ကအာဏာထိန်းကျောင်းသည့်ပုံစံကို ပြောင်းလဲပေးသည့် စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းအသစ်များကို စတင်ဖန်တီးသည်။^{၁၀} နိုင်ငံရေးပါတီအသစ်များမှ လွှတ်တော်ကို လက်လှမ်းမီလာခြင်း၊ အစိုးရအဖွဲ့တွင် နေရာရလာခြင်း၊ ဒုတိယအဆင့်လွှတ်တော်များသည် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသများကို ကိုယ်စားပြုခြင်း၊ ဒေသအဆင့်အစိုးရများ၏ ကိုယ်စားပြုမှု မြင်သာထင်သာရှိခြင်းများ ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ နိုင်ငံတော်အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များကို ရယူရန်နည်းလမ်းများ ပေါများလာသည်ဖြစ်စေ ဒီမိုကရေစီစီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများ၏ သဘောသဘာဝကိုယ်၌ကပင် ပါဝင်ခွင့်နှင့် ကိုယ်စားပြုခွင့်နယ်ပယ်များကို ချဲ့ထွင်ပေးသည်။ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းသည့် နိုင်ငံတော်သည် လောကသစ်တစ်ရပ်ကို ဖွင့်လှစ်ပေးသည်။ ယင်းလောကသစ်တွင် ယခင်က လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများအားဖြင့်သာ ကိုယ်စားပြုခဲ့ရသော လူနည်းလူမျိုးစုများသည် နိုင်ငံတော်အရင်းအမြစ်များကို လက်လှမ်းပြီး ကိုယ်စားပြုခွင့်ကို တောင်းဆိုလာနိုင်သည်။ အဆိုပါ လက်လှမ်းမီမှုမြင့်မားလာခြင်းသည် စစ်ကိုအပြီးသတ်ရန် တရားဝင်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ (သို့) စစ်ပြုခြင်းဗျူဟာဖြင့် အမြတ်ရအောင်လုပ်ခြင်းများ စသည်တို့နှင့် ကင်းလွတ်ပြီး ပေါ်ပေါက်မလာပေ။

ပြည်တွင်းစစ်ကိုအဆုံးသတ်စေရန် စင်ပြိုင်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှု သဘောတရားတွင် လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများနှင့်အတူ နိုင်ငံရေးဇာတ်ကောင်အသစ်များ ပေါ်လာပြီး ၎င်းတို့၏မဲဆန္ဒနယ်မှာ ထပ်နေမည်ဖြစ်သည်။ အဆိုပါနိုင်ငံရေးဇာတ်ကောင်သည် အုပ်စုတစ်စုအပေါ် အလုံးစုံနီးပါ အုပ်စိုးကောင်းအုပ်စိုးနိုင်သည့် အနေအထားတွင် ပြည်တွင်းစစ်အတွင်း ၎င်းတို့ကို ကိုယ်စားပြုရန် တောင်းဆိုကြသည်။ အုပ်စုများနှင့် နိုင်ငံရေးဇာတ်ကောင်များ များပြားစွာပါဝင်ခြင်းသည် ၎င်းတို့နေရာကိုရယူရာတွင် အခက်အခဲရှိစေသည်။ လူမျိုးစုအုပ်စုများ၏ ကိုယ်စားပြုမှုများကို အပြိုင်တောင်းဆိုကြရာတွင် ထိုခက်ခဲမှုကို မြင်သာထင်သာ တွေ့နိုင်သည်။

ထို့အပြင် စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းအသစ်များသည် အာဏာနှင့် အကျိုးစီးပွားနေရာအသစ်များကို ဖန်တီးပေးသည်။ လွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲများသည် နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် နောက်ပိုင်းကိုယ်စားလှယ်များကို နိုင်ငံရေးကိုယ်စားပြုခွင့်ရယူရေးတွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များနှင့် တိုက်ရိုက်ပြိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို ပေးသည်။ ၎င်းတို့သည် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ နေရာပျောက်သွားအောင်လုပ်ပြီး လူမျိုးစုကိုယ်စားပြုခွင့်ကို တစ်ဦးတည်း လက်ဝါးကြီးအုပ်ကောင်း အုပ်နိုင်သည်။^{၁၁} တခြားသောအဖွဲ့အစည်းများမှလည်း အကျိုးသစ်များရနိုင်သည်။ လူမျိုးစုအစုံပါဝင်နေသော လူမှုအဖွဲ့အစည်းများတွင် အာဏာခွဲဝေမှုနယ်ပယ်အသီးသီး ပိုင်းခြားပေးခြင်းသည် အာဏာနေရာသစ်များကို ဖန်တီးပေးသည်။ ၎င်းတို့သည် လူမျိုးစုကိုယ်စားပြုခွင့်ကို တောင်းဆိုနိုင်သော ပြည်နယ်အဆင့်ရှိ အာဏာနေရာသစ်များကိုပါ ဖန်တီးပေးသည်။^{၁၂}

အဆိုပါ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုပုံစံများအား ဖန်တီးခြင်းနှင့် အလွှာများအား အဆင့်ဆင့်ထည့်ထားခြင်းကြောင့် လူမျိုးစုအဖွဲ့များအကြား လိုလားချက်များ ကွဲပြားလာပြီး တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ရှုပ်ထွေးစေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံကိစ္စသည် ဤပုံစံနှင့် ဆင်တူသည်။ ပထမဦးစွာ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် ဒေသအဆင့်အစိုးရများကိုပေးအပ်ထားသည့် အခွင့်အာဏာမှာ နည်းပါးပြီး လမ်းလွှဲမှုများ ရှိနိုင်သည့်တိုင် အကျိုးလိုလားချက်နှင့်အုပ်ချုပ်မှုပုံစံအသစ်များကို ထွက်ပေါ်လာစေသည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် အရပ်သားအုပ်ချုပ်မှုအသွင်ကူးပြောင်းပြီးနောက် နိုင်ငံတော်သည် စစ်အစိုးရပုံဖော်ခဲ့သော ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ပိုမိုကျိုးပမ်းခဲ့ပြီး နိုင်ငံရေးဖြေလျှော့မှုတွင် လက်ဦးမှုရရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေသည် တကယ့်အင်အားကြီးပြိုင်ဖက်ဖြစ်သည့် စစ်တပ်အတွက် အထူးအခွင့်အာဏာပေးထားသော်လည်း ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသအဆင့်များတွင် အုပ်ချုပ်မှုပုံစံအသစ်များကိုတော့ ဖော်ပေးထားသည်။ နိုင်ငံတော်မှ အဆိုပါပြောင်းလဲမှုများကို ၎င်း၏ အုပ်ချုပ်ရေးခွဲဝေမှုပုံစံအသစ်အဖြစ် ဖော်ဆောင်စဉ်တွင် လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများမှာ ၎င်းတို့ယူဆသော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတော်သစ်အတွက် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုပြုကြသည်။

ဒုတိယမှာ တရားစီရင်ခွင့်အာဏာများနှင့် ဘဏ္ဍာရေးအရင်းအမြစ်များခွဲဝေခြင်းအတွက် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုသည် လူမျိုးစုအုပ်စုတစ်ခုအတွင်းနှင့် အုပ်စုများအချင်းချင်းအကြား လိုလားချက်များကို အကွဲကွဲအပြားပြား ဖြစ်စေသည်။ ၎င်းကို အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှ ထွက်ပေါ်လာသော တင်းမာမှုများမှ ပြသနေသည်။ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးများအကြား လုပ်ပိုင်ခွင့် အခွင့်အာဏာက ညီတူညီမျှ ခွဲဝေပေးခြင်းဖြင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်သည် ဖက်ဒရယ်စနစ်ဆီသို့ အချိုးညီညွှန်နေသည်ဟု ယူဆချိန်တွင် အချို့အုပ်စုများမှာ ခွဲဝေပေးထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအချို့နှင့် တင်းတိမ်ဟန်ရှိပြီး အချို့အုပ်စုများမှာ တင်းတိမ်ဟန်မရှိပေ။ အချို့လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများသည် စံထုတ်သေးသော ဖက်ဒရယ်စနစ်ပုံစံကို လိုလိုလားလားရှိပြီး စီးပွားရေးလုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် နယ်မြေနည်းနည်း အုပ်ချုပ်ခွင့်ရထားသော အဖွဲ့များမှာ ၎င်းတို့မူလအနေအထားကိုပဲ လိုလားပုံရသည်။ နောက်ဆုံးတစ်ခုမှာ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေသည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များအားဖြင့် နောက်ထပ် အနေအထားအလွှာတစ်ခုကို တရားဝင်လက်ခံထားပြီး ၎င်းသည် အခွင့်အာဏာခွဲဝေမှုကို မညီမမျှဖြစ်စေလျက် လူမျိုးစုအုပ်စုငယ်များမှလည်း အလားတူအခွင့်အရေးမျိုးရရှိရန် တောင်းဆိုလာလိုမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။

အခန်း ၄၊ ၅ နှင့် ၇ တို့တွင် ဖော်ပြထားသကဲ့သို့ ၂၁ ရာစုပင်လုံညီလာခံနှင့်အတူ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းသည် ဒေသဆိုင်ရာအဆင့်များတွင် စီမံအုပ်ချုပ်မှုမူဘောင်အသစ်ကို ဖန်တီးပေးခဲ့သည်။ ဗဟိုမှာအာဏာကို အောက်ခြေသို့ခွဲဝေပေးခြင်း၊ ဘဏ္ဍာရေးအရင်းအမြစ်များကို ခွဲဝေပေးခြင်း၊ လွှတ်တော်များ ဖန်တီးပေးခြင်းနှင့် ဒေသတွင်း ဗျူရိုကရေစီကို ချဲ့ထွင်ပေးခြင်းတို့သည် အနာဂတ်ရွေးချယ်မှုများကို ကန့်သတ်သည့် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုမူဘောင်အသစ်တစ်ခုကို ဖန်တီးပေးခဲ့သည်။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများသည် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုအစီအမံအသစ်များကို ဖန်တီးပေးသည်။ သို့သော် “သွေးရိုးသားရိုး ပုံစံများ” တော့ မဖြစ်နိုင်ပေ။ အထူးသဖြင့် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလအတွင်း ပါဝင်သူများကို တရားဝင်ဖြစ်မှုနှင့် ကိုယ်စားပြုမှု သဘောထားသစ်တစ်ခုကို ဝင်သွားအောင်သွင်းပေးသော ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုအစီအမံအသစ်များ ဖော်ဆောင်လိုက်သည့်အချိန်တွင် ပိုပြီးမဖြစ်နိုင်တော့ပေ။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများကို ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်များရှိ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုအစီအမံများနှင့် ကျင့်သုံးနေသော အလေ့အထများမှ များစွာအကြောင်းဆက်သွယ်မှု ပြုလျက်ရှိသည်။ ယင်းကပင် လိုလားချက်အသစ်များကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပြီး ထိုလိုလားချက်များသည် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုလုပ်ငန်းစဉ် စားပွဲဝိုင်းအပေါ် ပြန်ရောက်သွားစေပြန်သည်။ လက်ရှိစနစ်အတွင်း ပေါင်းစည်းရသည့်အတွက် အဆိုပါပြောင်းလဲမှုများတွင် အချို့လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများ ပေါင်းစည်းခြင်း၊ တစ်စတစ်စ

လက်နက်ဖြတ်သိမ်းခြင်းနှင့် ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုကဲ့သို့သော ဝန်ဆောင်မှုပေးသည့် စနစ်အသစ်များကို ပါဝင်လာခဲ့သည်။

(ဃ) ဆွေးနွေးအုပ်စုများ၏ ထောင်ခံသူလူထုထံ တိုက်ရိုက်ချဉ်းကပ်ခြင်းဖြင့် ပြိုင်ဖက်ကို သွယ်ဝိုက် ချိန်စေခြင်း (Outflanking)

Outflanking သည် ပါဝင်သူတစ်ဦးဦးမှ ၎င်း၏ ပြိုင်ဖက်ကို လှီးလွှဲလျက် ချိန်အောင်လုပ်သည့် ဗျူဟာတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံတော်မှ တော်လှန်ရေးအုပ်စုများ ကိုယ်စားပြုနေသည့် အရပ်သားလူထုနှင့် ဆက်ဆံရေးတည်ဆောက်ခြင်းကို ညွှန်းဆိုလိုသည်။ အဆိုပါလူထုထံမှ သစ္စာခံမှု (သို့) လိုလားချက်အသစ်များကို ရယူလျက် တော်လှန်ရေးအုပ်စုများကို ချိန်စေခြင်း ဖြစ်သည်။ ပြည်တွင်းစစ်သုတေသနများတွင် လေ့လာထားသကဲ့သို့ တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များသည် ၎င်းတို့ဆက်လက်တည်မြဲရန်နှင့် နိုင်ငံတော်၏ အတိုက်အခံအဖြစ် တရားဝင်ဆက်လက်ရပ်တည်နိုင်ရန် ပံ့ပိုးရာမဲဆန္ဒနယ်များကို ရှာဖွေကြသည်။

ပြည်တွင်းစစ်အတွင်း အရပ်သားပြည်သူလူထု၏ ရွေးချယ်မှုများနှင့် စစ်၏ကြာချိန်နှင့် တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များ၏ ပန်းတိုင်များအပေါ် အဆိုပါရွေးချယ်မှုများမှ မည်သို့သက်ရောက်သည်ကို ပညာရှင်တို့မှ လေ့လာမှုများ ပြုခဲ့ကြသည်။ အရပ်သားပြည်သူလူထုသည် ၎င်းတို့အတွက် အခရာကျသည့်အတွက် ယေဘုယျအားဖြင့် တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များသည် အရပ်သားလူထုထံမှ ထောက်ခံမှုကို ယူကြသည်။^{၉၃} တပ်ဖွဲ့များသည် အကျပ်ကိုင်ခြင်း (သို့) ဘဏ္ဍာရေးမက်လုံးများဖြင့်သာမက အဆိုပါ လူထုထောက်ခံမှုကို နည်းမျိုးစုံဖြင့် အသုံးပြုသည်။

၎င်းတို့ထိန်းချုပ်ထားသော နယ်မြေများအတွင်းရှိ အုပ်ချုပ်မှုစနစ်များသည် တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များ၏ အတွေးအခေါ် (သို့) ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ယုံကြည်မှုများနှင့် အဆိုပါ ထောက်ခံအားပေးမှုကို အထောက်အကူဖြစ်စေမည့် ကုန်စည်နှင့်ဝန်ဆောင်မှုများအတွက် လမ်းအသွယ်သွယ်ကို ဖော်ဆောင်ပေးသည်။ ရပ်ရွာအတွင်းရှိ ရှိရင်းစွဲအုပ်ချုပ်မှုပုံစံများကို စိန်ခေါ်သကဲ့သို့ဖြစ်ပြီး ရပ်ရွာလူထုမှ ၎င်းတို့ကို ဆန့်ကျင်ကောင်း ဆန့်ကျင်သွားနိုင်သည့်အတွက် အဆိုပါဆက်ဆံရေးများတွင် သင့်လျော်မှန်ကန်သောအဖွဲ့အစည်းများ၊ စည်းမျဉ်းအုပ်ချုပ်မှုစနစ်များနှင့် ထိရောက်သော ဆက်သွယ်ရေးပုံစံများ လိုအပ်သည်။^{၉၄} ဒေသအဖွဲ့အစည်းများ ခိုင်ခိုင်မာမာ တည်ရှိနေသော အနေအထားတွင်တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များ အကောင်အထည်ဖော်လိုသော စီမံအုပ်ချုပ်မှုပုံစံအသစ်ကိုထည့်ရန် ခဲယဉ်းနိုင်ပြီး တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခံရမှုနှင့် ဝန်ဆောင်မှုများ ထောက်ပံ့မှုတို့အတွက် အပြိုင်အဆိုင် ဖြစ်သွားနိုင်သည်။^{၉၅}

အဆုံးမှာ နိုင်ငံတော်သည် တခါတရံတွင် အရပ်သားလူထုနှင့် ချိတ်ဆက်မှုရအောင်ယူပြီး တရားဝင်ဖြစ်ရန်၊ ဝန်ဆောင်မှုများကို ထိထိရောက်ရောက်ပေးရန် တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များနှင့်ပြိုင်ဆိုင်ရတော့သည်။ ဤအခြေအနေမျိုးသည် ပြည်တွင်းစစ်ကြောင့် နိုင်ငံတော်အဖွဲ့အစည်းများမှ အရပ်သားလူထုကို လက်လှမ်းမမီနိုင်သည့် ဒေသများတွင် ပို ဖြစ်တတ်သည်။ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှုလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပြည်တွင်းစစ်ဖြစ်နေသည့် ဒေသများအတွင်း နိုင်ငံထက်စီးနင်းပြုလုပ်ခြင်းများ ပါဝင်နေသော်လည်း ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံဆိုင်ရာ ကွန်ယက်ချိတ်ဆက်မှုများတည်ဆောက်ခြင်းနှင့် စီးပွားရေးအကျိုးအမြတ်များ ထောက်ပံ့ပေးခြင်းတို့အပေါ် ပိုပြီးထိထိရောက်ရောက် တည်မီနေသည်။ အစိုးရ၏အသုံးစရိတ်သည် လူများများ ပိုမိုပေါင်းစည်းလာစေရန်နှင့် နိုင်ငံတော်ဆီသို့ ပိုမိုသစ္စာခံလာရန် စွဲဆောင်ရာတွင် အခရာကျသည်။^{၉၆} အဆိုပါအသုံးစရိတ်နည်းကို အသုံးပြုလျက် သစ္စာခံမှုကို ဝယ်ယူခြင်း၊ ယခင်တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့အချို့ကို အနည်းငယ်သူကောင်းပြုပေးခြင်း^{၉၇} (သို့) လူအများအကျိုးဖြစ်စေဖို့အတွက် အခြေခံအဆောက်အအုံများကဲ့သို့ ပြည်သူ့ကုန်စည်များ ထောက်ပံ့ပေးခြင်းတို့ဖြင့် ပြိုင်ဖက်များကို ပြောင်းလဲပစ်နိုင်သည်။^{၉၈}

အခန်း ၆ တွင် ဖော်ပြထားသကဲ့သို့ NCA နှင့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအားဖြင့် ပိုမိုခိုင်မာမှုရှိပြီး တရားဝင်ဖြစ်သော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်တစ်ရပ်ကို ပိုပြီးအာမခံချက်ပေးသော်လည်း အကူးအပြောင်းကာလ မသေချာမရေရာမှုများကြောင့် နိုင်ငံတော်အတော်သည် ယခင်ရှိခဲ့သော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို တစ်စတစ်စ ယုတ်လျော့အောင်လုပ်ရန် အခွင့်အရေးအလမ်းများ ပွင့်သွားစေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံတော်သည် ဒေသတွင်း လူမျိုးစုပြည်သူများမှ တောင်းဆိုသည့် ဖွံ့ဖြိုးရေး၊ လူမှုဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ပညာရေးတို့အတွက် အထောက်အပံ့ပေးခဲ့သည်။ ထိုသို့ထောက်ပံ့ပေးခြင်းသည် EAO များ၏ ဝန်ဆောင်မှုများပေးနိုင်မှု၊ လူနည်းလူမျိုးစုများရှေ့မှောက်တွင် တရားဝင်ဖြစ်စေမှုတို့ကို ယုတ်လျော့စေသည်။ နိုင်ငံတော်သည် လူမျိုးစုပြည်နယ်များသို့ လွှမ်းမိုးမှုချဲ့ထွင်နိုင်ခြင်းမှာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီမှုများတွင် နယ်မြေပိုင်းခြားသတ်မှတ်ထားမှုများ ရှိမနေခြင်းနှင့် ဒေသတွင်းစီမံအုပ်ချုပ်မှုအတွက် ကြားဖြတ်အစီအမံများ မရှိခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် နိုင်ငံတော်သည် ယခင်ကစစ်ဖြစ်နေသော နေရာများကို အလှမ်းမှီမှု ချဲ့ထွင်လာနိုင်ပြီး တရားစီရင်ရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် နေရာတော်တော်များများအပေါ် ဗဟိုထိန်းချုပ်မှု ပြန်ရသွားသည်။ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု၊ ပညာရေးနှင့် မြေယာစီမံခန့်ခွဲမှုတို့သည် ဗဟိုအစိုးရမှ အဓိကမြှုပ်နှံထားသော အခရာကျသည့် ဧရိယာများ ဖြစ်ကြသည်။

အခန်း ၇ တွင် တပ်မတော်မှ လူနည်းလူမျိုးစုများအတွင်းရှိ လူနည်းစုအုပ်စုများနှင့် ဆက်ဆံရေးတည်ဆောက်ပုံကို ဖော်ပြထားသည်။ ထိုသို့လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် ပြည်နယ်များကို အဓိကရယူထားပြီး စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုတွင် ပင်မကိုယ်စားပြုမည့် လူမျိုးစုအုပ်စုကြီးများကို အင်အားချိန့်စေသည်။ အဖွဲ့ငယ်များကို အသိအမှတ်ပြုမှုနှင့် အခွင့်အာဏာအသစ်များ ပေးစွမ်းသည့် Layering ဗျူဟာနှင့်အတူ အဆိုပါအုပ်စုငယ်များသို့ အထောက်အပံ့ပေးခြင်းဖြင့် တပ်မတော်သည် ကိုယ်စားပြုမှုကြီးကြီးမားမားပေးမည့် အဓိကလူမျိုးစုအုပ်စုများကို အင်အားချိန့်အောင် သွယ်ဝိုက်တိုက်ခိုက်ရန် ရည်ရွယ်သည်။

(c) လက်နက်အင်အား အသာရအောင် ပြုလုပ်ခြင်း (Outgunning)

Outgunning သည် “စစ်သည် နိုင်ငံရေးတစ်မျိုးဖြစ်သည်” ဆိုရိုးစကားအတိုင်း ဖြစ်သည်။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုတွင် အင်အားကို လက်နက်တစ်ခုအနေဖြင့် အသုံးပြုခြင်းကို Outgunning အဖြစ် ယူဆကြသည်။ အင်အားသုံးခြင်းသည် အနိုင်ရရန် ရည်ရွယ်လိုခြင်းဖြစ်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်များကို ဖောက်ဖျက်ခြင်း (သို့) တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုအတွင်း ရယူရန်ကြိုးပမ်းနေသော လိုလားချက်များကို တိုက်ရိုက်တုန့်ပြန်အားအားဖြင့် ရည်ရွယ်တိုက်ခိုက်ခြင်း စသည့် ကိစ္စရပ်မျိုးများလည်း ရှိနေသည်။ စစ်နယ်ဝန်းသည် အခြားစေ့စပ်ညှိနှိုင်းစရာ နည်းလမ်းမရှိတော့သည့် အခြေအနေကို ဖော်ပြနေသော်လည်း ၎င်းသည် အပြိုင်သွားနေသော အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး (သို့) ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် နိုင်ငံတော် အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်အပြောင်းအလဲများကို နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုနယ်ပယ်မှတစ်ဆင့် စည်းနှောင်ပေးသည်။ ထို့ကြောင့် Outgunning သည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုကို မဖြစ်မနေ ဖောက်ဖျက်စရာမလိုသည့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းပုံ နည်းနာနိသရအသွယ်သွယ်ထဲမှ တစ်ခုဖြစ်သည်။

လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ အများအပြားပါဝင်နေသော အခြေအနေတွင် အထူးသဖြင့် မဟာမိတ်ပြောင်းလဲခြင်းကဲ့သို့သော အလားတူဗျူဟာများကို ပြည်တွင်းစစ်လေ့လာမှုများတွင် တွေ့နိုင်သည်။ တော်လှန်ရေးအုပ်စုများသည် ရေရှည်တွင် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများကို လမ်းလွဲကောင်း လွဲသွားစေနိုင်သည့်တိုင်အောင် ၎င်းတို့လိုအပ်မှုများကို (ရေတိုအတွက်ပဲဖြစ်ဖြစ်) ပြည့်မီသွားစေမည့် အခွင့်အလမ်းများကို ရှာဖွေတတ်ကြသည်။ နှစ်ဖက်သဘောတူညီမှုများသည် ပါဝင်ကစားမည့်သူ အရေအတွက်ကို ပြောင်းလဲပေးသည်။ ထို့အပြင် နောက်ပိုင်းအပေးအယူများ ရယူမှုသည်လည်း ပိုမိုခဲယဉ်းလာချိန်တွင် ၎င်းသည် အခြားသော တော်လှန်ရေးအုပ်စုများကို ယင်းတို့၏ ဗျူဟာအပေါ်ပြန်သုံးသပ်ကြရန် ဖိအားပေးသည်။^၉

Snyder မှ အခိုင်အမာထောက်ပြခဲ့သကဲ့သို့ အသွင်ကူးပြောင်းချိန်များတွင် အချို့သောအုပ်စုများသည် အနိုင်ရရှိရန်အတွက် အမျိုးသားရေးစရိုက်လက္ခဏာများကို ခုခံကာကွယ်ရန်နှင့် မြှင့်တင်ရန်အတွက် အကြမ်းနည်းသုံးပြီး ကြိုးပမ်းလိုကြသည်။^{၁၀} အကြမ်းဖက်တိုက်ခိုက်ခြင်း (သို့) အကြမ်းဖက်မှုအတွက် ဆော်ဩစည်းရုံးမှုကို တိုးမြှင့်ခြင်းတို့သည် ဒီမိုကရေစီစီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းအသစ်များကို ထိန်းချုပ်ရန် နည်းလမ်းအသွယ်သွယ်ထဲမှ တစ်နည်းဖြစ်လာသည်။ ဒီမိုကရေစီစီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများကို ထူထောင်မှုနှင့် နိုင်ငံတော်နှင့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအကြား ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများသည် အပြိုင်ဖြစ်ပေါ်တည်ရှိနေပါက ၎င်းတို့သည် ဤကစားပွဲ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ် ဖြစ်လာသည်။

သို့သော် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အများအပြားမှ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးခြင်း (သို့) စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုတွင် ပူးပေါင်းပါဝင်ခြင်းများ ရှိသည့်တိုင် စစ်ပွဲများကို ဆက်လက်ထားရှိလိုကြသည်။ အပေးအယူတွင် အသာစီးရရန် အဓိကအုပ်စုတစ်စုသည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီမှုကို မလိုက်လျောသေးပေ ဆက်လက်တောင့်ခံထားနိုင်သည်ဟု Cunningham မှ အခိုင်အမာဆိုထားသည်။^{၁၁} ပါဝင်သူများအကြား မိတ်ဖက်ပြုမှုများ များပြားလာပြီး သဘောတူညီမှုတစ်ခုကို ကတိကဝတ်ပြုသည့်အချိန်တွင် “နောက်ဆုံးမှလုပ်ရှားသူ၏ အကျိုးအမြတ်” တစ်ခုထွက်လာသည်။ အဆုံးသတ်အမှတ်သို့ရောက်ရှိချိန်တွင် ကျန်ရှိသူများမှာ မူဘောင်အတွင်း ၎င်းတို့နေရာကိုသေချာစေရန် လိုက်လျောမှုများ သိသိသာပြုကြသည်။^{၁၂}

သေးငယ်ပြီး အားနည်းသော အဖွဲ့ငယ်များသည် ၎င်းတို့ရည်မှန်းချက်များ ပေါက်ရောက်သွားနိုင်ခြေများသော ပင်မအဖွဲ့ကြီးများ၏ သဘောအတိုင်း မိုးခါးရေသောက်လိုဟန်ရှိသည်။ သို့သော်လည်း ထိုအဖွဲ့ငယ်များ၏ အပြုအမူကို ခန့်မှန်းရန် ခဲယဉ်းသည်။ ၎င်းတို့မည်သို့မိတ်ဖက်ပြုသည်ကို အချက် ၃ ချက်မှ သက်ရောက်နေသည်။ အားကောင်းသည့် အဖွဲ့ဘက်ခြမ်းတွင် မဖြစ်မနေ ကတိကဝတ်ပြုမှုမျိုး ရှိမနေသည့်အတွက် မိတ်ဖက်ပြုမှုအတွင်း အဖွဲ့ငယ်များတွင် စိုးရိမ်စိတ်နှင့် ဘက်ပြောင်းမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်ဟု Fotini Christia မှ ဆိုဖူးသည်။^{၁၃} စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအတွင်း အဖွဲ့ကြီးများဘက်မှ မိမိတို့၏ အကျိုးစီးပွားကို အကာအကွယ်ပေးရန် မသေချာသည့်အတွက် သဘောတူညီမှုကို ဖောက်ဖျက်ပြီး ယခင်မိတ်ဖက်များဖက်သို့ ပြန်လှည့်သွားနိုင်သည်။ ဒုတိယတစ်ခုမှာ “မိတ်ဖက်ပြောင်းလဲမှုတစ်ခုစီတွင် တစ်ဖွဲ့စီတိုင်းသည် ၎င်းတို့ပြန်ရချက်များကို ထည့်သွင်းတွက်ချက်လျက် မိတ်ဖက်ပြုမှုအခင်းအကျင်းကို ပြောင်းလဲသည်။ ထို့ကြောင့် မိတ်ဖက်ပြောင်းလဲမှုတစ်ခုစီသည် အာဏာခွဲဝေမှုအတွက် အရေးပါသည့် အပြောင်းအလဲနေရာ တစ်ခုစီအဖြစ်ရှိသည်” ဟု Christia မှ လေ့လာခဲ့သည်။ အဖွဲ့ငယ်များအကြား အားကြီးသည့်နောက်လိုက်ကာ မိုးခါးရေသောက်ကြခြင်းကို အောင်မြင်မှုလက်တစ်ကမ်းတွင် မြင်သာလာသည့် အချိန်မျိုးတွင် တွေ့မြင်နိုင်သည်။^{၁၄} အုပ်စုကြီးတစ်စုမှ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရန် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် သဘောတူလိုက်စဉ်တွင် အဖွဲ့ငယ်များသည် ထိုသဘောတူညီမှုမှ ရှုံးကျန်ခဲ့မည်စိုးသော်ကြောင့် အဖွဲ့ကြီးများသဘောအတိုင်း မိုးခါးရေသောက်လိုက်ကြသည်။ တတိယတစ်ခုမှာ ဩဇာလွှမ်းမိုးနိုင်မှု အပိုင်းအဝန်းသည် အဖွဲ့ငယ်များအပေါ် သိသိသာသာ သက်ရောက်သည်။ အဖွဲ့ငယ်များသည် ၎င်းတို့နှင့် ပထဝီဝင်ရေမြေအနေအထားနီးစပ်သော အဖွဲ့ကြီးများနောက်လိုက်ကာ မိုးခါးရေသောက်ကြခြင်းမှာ ၎င်းတို့ထံမှ ဘဏ္ဍာရေး (သို့) စစ်ရေးအထောက်အပံ့များ အကျိုးအမြတ်ရနိုင်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။^{၁၅}

စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအတွင်း အဆိုပါ မဟာမိတ်ဖွဲ့မှုအခင်းအကျင်း ပြောင်းလဲမှုသည် အချို့အဖွဲ့များကို ခွဲထွက်သွားစေခြင်း (သို့) ခွဲထွက်သွားအောင် အကျပ်ကိုင်ခြင်းများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ဆက်လက်တည်ရှိနေသော စစ်နယ်ဝန်းသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း အမြတ်ရရန် (သို့) သဘောတူလိုက်လျောမှုကို ခြိမ်းခြောက်ရယူရန် ပြင်ပလက်နက်တစ်ခုအဖြစ်ရှိနေသည်။

တခြားတစ်ဖက်တွင်လည်း နိုင်ငံတော်သည် တစ်ခါတရံတွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးအတွင်းက နည်းလမ်းတစ်ခုအနေဖြင့် တိုက်ခိုက်ရေးဆီသို့ ပြန်သွားခြင်း (သို့) အကြမ်းဖက်တိုက်ခိုက်မှုကို အရှိန်မြှင့်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်တတ်သည်။ မြန်မာကိစ္စတွင် တပ်မတော်သည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် သီးခြားကင်းလွတ်စွာ ရပ်တည်လျက် စစ်အင်အားကို အသုံးပြုပြီး ညှိနှိုင်းရေးခုံပေါ် ရှိ ကစားသမားများကို ဖယ်ထုတ်ခြင်း (သို့) KIO ကဲ့သို့သော အချို့အင်အားကြီး ကစားသမားများ၏ အင်အားကို ယုတ်လျော့အောင်ပြုလုပ်ခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပြည်တွင်းစစ်သည် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ များစွာပါဝင်နေခြင်းကြောင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းသည့်နည်းဖြင့် အဆုံးသတ်ရန် ခဲယဉ်းသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အကြမ်းဖက်တိုက်ခိုက်မှုကို အဆုံးသတ်ပြီး စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးတွင် အဖွဲ့အားလုံးပါဝင်စေမည့် ဘုံသဘောတူညီသည့် အခြေအနေတစ်ရပ်ကို ရရှိရန် ခက်ခဲခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ မိတ်ဖက်ပြုခြင်းပြောင်းလဲမှုများနှင့် “အပစ်အခတ်” ရပ်စဲအဖွဲ့များနှင့် “အပစ်အခတ်” မရပ်စဲအဖွဲ့များအကြား စစ်ကစားသည့် ဗျူဟာများသည် လုပ်ငန်းစဉ် (process) အများအပြားကို ပုံဖော်ချက်ရှိသည်ကို ပြည်တွင်းစစ်အကြောင်းလေ့လာမှုပြုထားသည့် စာပေများမှ တွေ့မြင်နိုင်သည်။ အဓိကဆိုရသော် အင်အားငယ်အုပ်စုများမှာ မိမိတို့အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်ရန် အာဏာရှိသည့်အဖွဲ့များနောက်လိုက် မိုးခါးရေသောက်နေကြသည့်အချိန် အင်အားကြီးလက်နက်ကိုင်အုပ်စုများအကြားတွင် အာဏာချိန်ခွင့်လျှာညှိနေကြပြီး တပ်မတော်နှင့် နိုင်ငံတော်မှလည်း အဆိုပါအကွဲအပြေမှ အမြတ်ထုတ်ရန် ကြံဆောင်နေသော ကစားပွဲတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ဖော်ပြခဲ့ကဲ့သို့ KNU၊ KIO နှင့် ဝပြည်သွေးစည်းညီညွတ်ရေး တပ်မတော် (UWSA) တို့သည် မဟာမိတ်ပြောင်းလဲခြင်း (သို့) မဟာမိတ်ဖွဲ့ခြင်းမှ ဖောက်ဖျက်ခြင်းတို့ကို ညှိနှိုင်းမှုအတွင်း အသာစီးရရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ပြုလုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်နှောင်းပိုင်းရှိ နှစ်ဖက်သဘောတူညီချက်များမှသည် ပထမဆုံး တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီမှု လက်မှတ်ရေးထိုးမှုများအထိ တည်ရှိခဲ့သော အရွှေ့အပြောင်းများသည် အဖွဲ့များအကြား မိမိနေရာ မိမိယူထားရန်၊ မိမိအဖွဲ့အတွက် ညှိနှိုင်းရေးတွင် အသာစီးရနေစေရန် ကြံဆောင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း စစ်နယ်ဝန်းကို ဖွင့်ထားချိန် အဆိုပါ မဟာမိတ်ပြုမှု အရွှေ့အပြောင်းများသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုကို သက်ရောက်လျက် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုမူဘောင်ကို ရရှိအောင်မြင်ရန် ခက်ခဲစေပြီး နိုင်ငံတော်မှ အမြတ်ထုတ်ခွင့် ရသွားစေသည်။

၁.၃။ သုံးသပ်ချက်

ပဋိပက္ခမှာ တန်နေသည့်အချိန် ယခင်စစ်ရေးဖြင့် ရယူနိုင်ခြင်းမရှိခဲ့သော အကျိုးအမြတ်များကို ကျယ်ပြန့်သော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ပါဝင်သည့်ဇာတ်ကောင်များမှ မည်သို့ရယူသည်ကို လေ့လာသည့် မူဘောင်တစ်ရပ်ကို ဤအခန်းတွင် အဓိကသုံးသပ်ပြထားသည်။ နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်နယ်ပယ်နှင့် စစ်နယ်ဝန်းတို့ကို တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ထုံးနှောင်စေမှုနှင့်အတူ နယ်ပယ် ၃ ရပ်အတွင်း ဗျူဟာ ၅ ရပ်ကို အသုံးပြုသည်။ မည်သူမှ စစ်ရေးတွင်လည်းကောင်း၊ ငြိမ်းချမ်းရေးတွင်လည်းကောင်း အနိုင်ရသူမရှိ ပဋိပက္ခ “ရှည်ကြာ” နေသည့် (သို့) မတိုးသာမဆုတ်သာ ဖြစ်နေသည့် အခြေအနေတွင် လုပ်ငန်းစဉ်ကို သေချာလေ့လာခြင်းအားဖြင့် အင်အားကြီးဇာတ်ကောင် (ဥပမာ -နိုင်ငံတော်) သည် အသာစီးရအောင် မည်သို့လုပ်ဆောင်သည်ကို သုံးသပ်ပြသည်။ အဆိုပါဗျူဟာများကို အသုံးပြုမှုတစ်ရပ်ပါဝင်နေသော လုပ်ငန်းစဉ်ကိုယ်၌ကပင် မျှခြေတစ်ခုဖြစ်လာပြီး တစ်ဖက်သောသူသည် ညှိနှိုင်းရေးများအတွင်း တန်နေသော ပဋိပက္ခမှ အကျိုးအမြတ်ရမည် ဖြစ်သည်။ ထိုတစ်ဖက်သောသူသည် တန်နေသော ပဋိပက္ခကို ဆက်လက်တည်ရှိရန် ဆန္ဒရှိသည်။ အကြောင်းမှာ စစ်အတွက် ပေးရမည့် အရင်းအနှီးကို လျော့ချလျက် မိမိလိုလားသည့် ရည်မှန်းချက်များစွာကို ရယူနိုင်ခြင်းနှင့် ၎င်းမှတစ်ဆင့် အနာဂတ် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များကို အရင်းအနှီးနည်းနည်းဖြင့် ပြုနိုင်ခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ မြန်မာကိစ္စတွင် အဆိုပါကျယ်ပြန့်သော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဖြစ်စဉ်ကြောင့် နိုင်ငံတော်သည် တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများအတွင်း လိုက်လျောမှုနည်းနည်းဖြင့် EAO များချိန့်စေရန် ဗျူဟာများကို

အသုံးပြုနိုင်ရန် အခွင့်အရေးရလျက် ၎င်း၏ အလှမ်းမီမှုကို ချဲ့ထွင်ပြီး ယခင် EAO များကိုင်ထားသော နယ်မြေများကို သိမ်းသွင်းခွင့် ရသွားနိုင်စေသည်။

^၁Joakim Kreutz, "How and When Armed Conflicts End: Introducing the UCDP Conflict Termination Dataset," *Journal of Peace Research* 47, no. 2 (2010): 243–250.; Fearon, James D. and David D. Laitin. 2007. "Civil War Termination." Unpublished Paper, Stanford University; Barbara F. Walter, "The Critical Barrier to Civil War Settlement," *International Organization* 51, no. 3 (1997): 335–364.

^၂Robert Harrison Wagner, "The Causes of Peace." *Stopping the Killing: How Civil Wars end* (1993): 235-268. See also Edward N. Luttwak, "Give War a Chance." *Foreign Affairs* (1999): 36-44.

^၃Monica Duffy Toft, "Ending Civil Wars: A Case for Rebel Victory?." *International Security* 34, no. 4 (2010): p. 20. For a response to Toft, see Laurie Nathan, "Civil War Settlements and the Prospects for Peace." *International Security* 36, no.1 (2011): 202-210.

^၄Roy Licklider, "The Consequences of Negotiated Settlements in Civil Wars, 1945-1993." *American Political Science Review*, 89, no. 3 (1995): 681-690.

^၅I. William Zartman, "Ripeness: The Hurting Stalemate and Beyond," in *International Conflict Resolution after the Cold War*, ed. Paul C. Stern and Daniel Druckman (Washington, DC.: National Academy Press, 2000), 225–250.

^၆တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဆိုင်ရာ ပြည်တွင်းစစ်အကြိမ်ရေတိုးများလာခြင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆက်လက်လေ့လာ ရန်အောက်ကြည့်ပါ။ James D. Fearon and David D. Laitin, "Ethnicity, Insurgency, and Civil War," *American Political Science Review* 97, no. 1 (2003): 75-90; James D. Fearon and David D. Laitin. "Sons of the Soil, Migrants, and Civil War." *World development* 39, no.2 (2011): 199-211; and Nicholas Sambanis, "Do Ethnic and Nonethnic Civil Wars have the Same Causes? A Theoretical and Empirical Inquiry (Part 1)." *Journal of Conflict Resolution* 45, no.3 (2001): 259-282.

^၇အလွန်ကောင်းမွန်သော ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်တစ်ခုကို ကြည့်ပါ။

Sujit Choudhry, ed., *Constitutional Design for Divided Societies: Integration or Accommodation?* (Oxford: Oxford University Press, 2008).

^၈Arend Lijphart, *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration* (New Haven, CT: Yale University Press, 1977).

^၉Carol Skalnik Leff, "Democratization and Disintegration: The Breakup of the Communist Federal States," *World Politics* 51, no. 2 (1999): 205-35; Svante E. Cornell, "Autonomy as a Source of Conflict: Caucasian Conflict in Theoretical Perspective," *World Politics* 54, no. 2 (2002): 245-76; Dawn Brancati, "Decentralization: Fueling the Fire or Dampening the Flames of Ethnic Conflict and Secessionism?" *International Organization* 60, no. 3 (2006): 651–685; Jan Erk and Lawrence Anderson, "The Paradox of Federalism: Does Self-Rule Accommodate or Exacerbate Ethnic Divisions?," *Regional & Federal Studies* 19, no. 2 (2009): 191–202.

^{၁၀}Donald L. Horowitz, *Ethnic Groups in Conflict* (Berkeley, CA: University of California Press, 1985); Benjamin Reilly, *Democracy in Divided Societies: Electoral Engineering for Conflict Management* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001); Matthijs Bogaards, "The Favourable Factors for Consociational Democracy: A Review," *European Journal of Political Research* 33, no. 4 (1998): 475–496; Rudy B. Andeweg, "Consociational Democracy," *Annual Review of Political Science* 3, no. 1 (2000): 509–536.

^{၁၁}Donald L. Horowitz, "Constitutional Design: Proposals Versus Processes," in *The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy*, ed. Andrew Reynolds (Oxford: Oxford University Press, 2002), 29.

^{၁၂}See Bertrand, Jacques. *Nationalism and Ethnic Conflict in Indonesia*. (Cambridge : Cambridge University Press, 2004); Horowitz, Donald L. *Constitutional Change and democracy in Indonesia*. (Cambridge : Cambridge University Press, 2013) and A. Arthur Schiller, *The Formation of Federal Indonesia, 1945-1949* (The Hague/Bandung: W. Van Hoeve Ltd, 1955).

^{၁၃}Paul R. Pillar, *Negotiating Peace: War Termination as a Bargaining Process*. (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2014); Lindsey Doyle and Lukas Hegele. "Talks Before the Talks: Effects of Pre-Negotiation on Reaching Peace Agreements in Intrastate Armed Conflicts, 2005–15." *Journal of Peace Research* 58, no .2 (2021): 231-247.

^{၁၄}John Paul Lederach, *Sustainable Reconciliation in Divided Societies*. (Washington, DC: USIP, 1997), p. 39.

- ၁၅ Joseph Jupille, *Procedural Politics: Issues, Influence, and Institutional Choice in the European Union* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), 24.
- ၁၆ See Roger Mac Ginty, *No War, No Peace: The Rejuvenation of Stalled Peace Processes and Peace Accords* (New York, NY : Palgrave), chapt 1.
- ၁၇ Stephen John Stedman, "Spoiler Problems in Peace Processes." *International security* 22, no .2 (1997): 5-53; Marie-Joëlle Zahar, "Reframing the spoiler debate in peace processes." *Contemporary Peacemaking* (London : Palgrave Macmillan, 2008): 159-177. Fotini Christia, *Alliance Formation in Civil Wars* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012) and Seden Akcinaroglu, "Rebel Interdependencies and Civil War Outcomes." *Journal of Conflict Resolution* 56, no. 5 (2012): 879-903.
- ၁၈ (ကြည့်ပါ) William Zartman, "Ripeness," p. 227.
- ၁၉ Paul Collier and Anke Hoeffler, "Greed and Grievance in Civil War," *Oxford Economic Papers* 56 (2004) pp. 563–95 ; Mats Berdal and David M. Malone (eds), *Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars* (Boulder, CO: Lynne Rienner 2000) and Michael Ross, 'How Do Natural Resources Influence Civil Wars? Evidence From Thirteen Cases', *International Organization* 58, no. 1 (2004) pp. 35 – 67 ^[1] _{SEP}
- ၂၀ Zartman, "Ripeness," p. 228.
- ၂၁ Barbara F. Walter, "Critical Barrier to Civil War Settlement." and Matthew Hoddie and Caroline Hartzell. "Civil War Settlements and the Implementation of Military Power-Sharing Arrangements." *Journal of Peace Research* 40, no. 3 (2003): 303-320.
- ၂၂ (ကြည့်ပါ) Janice Gross Stein, "Getting to the Table: The Triggers, Stages, Functions, and Consequences of Pre-Negotiation," *International Journal* 44, no. 2 (1989): 490-91; Lindsey Doyle and Lukas Hegele, "Talks Before the Talks: Effects of Pre-Negotiation on Reaching Peace Agreements in Intrastate Armed Conflicts, 2005–15," *Journal of Peace Research* 58, no. 2 (2020): 3; Zartman, *Ripe for Resolution*, 246.
- ၂၃ Walter, "The Critical Barrier to Civil War Settlement," 340.
- ၂၄ Stephen J. Stedman, "Spoiler Problems in Peace Processes," *International Security* 22, no. 2 (1997): 5-53.
- ၂၅ Fritz W. Scharpf, "The Joint Decision Trap: Lessons From German Federalism and European Integration," *Public Administration* 66, no. 3 (1988): 239-278.
- ၂၆ Jupille, *Procedural Politics*, 24.
- ၂၇ William H. Riker, *The Art of Political Manipulation* (New Haven, CT: Yale University Press, 1986).
- ၂၈ Jupille, *Procedural Politics*, 25–26.
- ၂၉ Ibid., 16.
- ၃၀ David E. Cunningham, *Barriers to Peace in Civil War* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011).
- ၃၁ Ibid., 48.
- ၃၂ Ibid., 5.
- ၃၃ Arnim Langer and Graham K. Brown, eds. *Building Sustainable Peace: Timing and Sequencing of Post-Conflict Reconstruction and Peacebuilding* (Oxford: Oxford University Press, 2016).
- ၃၄ Barbara F. Walter, "Designing Transitions from Civil War: Demobilization, Democratization, and Commitments to Peace," *International Security* 24, no. 1 (1999): 127-155.
- ၃၅ George Tsebelis, *Veto Players: How Political Institutions Work* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2002); Joshua N. Weiss, "Trajectories Toward Peace: Mediator Sequencing Strategies in Intractable Communal Conflicts," *Negotiation Journal* 19, no. 2 (2003): 109-115; Roger Mac Ginty, "Issue Hierarchies in Peace Processes: The Decommissioning of Paramilitary Arms and the Northern Ireland Peace Process. Lessons for ending conflicts," *Civil Wars* 1, no. 3 (1998): 24-45.
- ၃၆ Dawn Brancati and Jack L. Snyder, "Time to Kill: The Impact of Election Timing on Postconflict Stability," *Journal of Conflict Resolution* 57, no. 5 (2013): 822-853.

၃၇ Madhav Joshi, Erik Melander, and Jason Michael Quinn, "Sequencing the Peace: How the Order of Peace Agreement Implementation Can Reduce the Destabilizing Effects of Post-Accord Elections," *Journal of Conflict Resolution* 61, no. 1 (2017): 4-28.

၃၈ Ted Gurr, *Peoples Versus States* (Washington, DC: United States Institute of Peace Press, 2000).

၃၉ ဥပမာအားဖြင့် အာခေ (Aceh), တာကီ (Turkey), ကိုလမ်ဘီယာ (Columbia) နိုင်ငံ များသည် ပြည်တွင်းပဋိပက္ခကာလအတွင်းတွင် ပြည်နယ်အဖွဲ့အစည်းများ ဆက်လက်ထားရှိပြီး အုပ်ချုပ်ရေးလုပ်ငန်းများ ဆက်လက်လည်ပတ်နေခဲ့ပါသည်။ ဤ ကိစ္စ များ သည် အာဖဂန်နစ္စတန် ၊ ဆူဒန် ၊ လစ်ဗျား ၊ နှင့် အီရတ် ကဲ့သို့သော နိုင်ငံများရှိ ပြည်တွင်းစစ်မှ တိုင်းပြည်ပျက်သုဉ်းမှုကို ဦးတည်စေခဲ့သည်အခြေအနေများ နှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်စေပါသည်။ Edward Aspinall, *Islam and Nation: Separatist Rebellion in Aceh, Indonesia* (Stanford, CA: Stanford University Press, 2009); Robert I. Rotberg, "Failed States in a World of Terror," *Foreign Affairs* 81, no. 4 (2002): 127-140; Mustafa Coşar Ünal, "Is it Ripe Yet? Resolving Turkey's 30 Years of Conflict with the PKK," *Turkish Studies* 17, no. 1 (2016): 91-125.

၄၀ David A. Lake and Donald Rothchild, "Territorial Decentralization and Civil War Settlements," in *Sustainable Peace: Power and Democracy after Civil Wars*, ed. Philip G. Roeder and Donald Rothchild (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2005), 109-32; Caroline Hartzell and Matthew Hoddie, "Institutionalizing Peace: Power Sharing and Post-Civil War Conflict Management," *American Journal of Political Science* 47, no. 2 (2003): 318-332.

၄၁ ဥပမာ-ဒါက ETA ထက် ရွေးကောက်ပွဲ ယှဉ်ပြိုင်မှုမှ နိုင်ငံရေးပါတီအသစ်များ ပေါ်ပေါက်လာစေတယ် ဆိုတာဟာ ဘတ်စ်ကီး (Basque) နိုင်ငံမှာ တကယ်ဖြစ်ခဲ့တာပါ။

၄၂ ဖက်ဒရယ်စနစ်နှင့် တိုင်းရင်းသား (လူမျိုးစု)ကိုယ်စားပြုရေးဆိုင်ရာ စာပေများက အဖွဲ့အစည်းအသစ်များသည် အရင်းအမြစ် အသစ်များကို ထောက်ပံ့ပေးပြီး စည်းရုံးဆော်ငြာမှု (mobilization) ဆိုင်ရာ အခြေခံအသစ်များကို ဖန်တီးပေးကြောင်း ဖော်ပြကြပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကြည့်ပါ။

Valerie Bunce, *Subversive Institutions: The Design and the Destruction of Socialism and the State* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999); Dawn Brancati, "Decentralization."

၄၃ Stathis N. Kalyvas, *The Logic of Violence in Civil War* (Cambridge: Cambridge University Press, 2006)

၄၄ Megan A. Stewart, "Civil War as State-Making: Strategic Governance in Civil War," *International Organization* 72, no. 1 (2018): 210; Ana Arjona, Nelson Kasfir, and Zachariah Mampilly, eds., *Rebel Governance in Civil War* (Cambridge: Cambridge University Press, 2015), 3; Jeremy M. Weinstein, *Inside Rebellion: The Politics of Insurgent Violence* (New York: Cambridge University Press, 2006).

၄၅ Ana Arjona, "Civilian Resistance to Rebel Governance," in *Rebel Governance in Civil War*, ed. Ana Arjona, Nelson Kasfir, and Zachariah Mampilly (Cambridge: Cambridge University Press, 2015): 180-202.

၄၆ Bruce Bueno de Mesquita et. al., *The Logic of Political Survival* (Cambridge, MA: MIT Press, 2003).

၄၇ Jean-Paul Azam, "How to Pay for the Peace? A Theoretical Framework with Reference to African Countries," *Public Choice* 83, no. 1/2 (1995): 173-184; Jennifer Gandhi and Adam Przeworski, "Cooperation, Cooptation and Rebellion Under Dictatorships," *Economics and Politics* 18, no. 1 (2006): 1-26.

၄၈ Hanne Fjelde and Indra De Soysa, "Coercion, Co-optation, or Cooperation? State Capacity and the Risk of Civil War, 1961-2004," *Conflict Management and Peace Science* 26, no. 1 (2009): 5-25.; Acemoglu et al., "Revisiting the Determinants of Democracy" (unpublished manuscript, 2004); Michael Bratton and Nicholas van de Walle, *Democratic Experiments in Africa: Regime Transitions in Comparative Perspective* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997).

၄၉ Cunningham, *Barriers to Peace in Civil War*, 212, 215.

၅၀ Jack L. Snyder, *From Voting to Violence*; Thomas Carothers, "How Democracy Emerge: The 'Sequencing' Fallacy," *Journal of Democracy* 18, no. 1 (2007): 12-27; Hugh Miall, *Emergent Conflict and Peaceful Change* (London: Palgrave Macmillan, 2007).

၅၁ Ibid.

၅၂ Ibid., 5.

၅၃ Christia, *Alliance Formation in Civil Wars*, 34.

ခရစ္စတီယာ (Christia) သည် နိုင်ငံရေး ထိန်းချုပ်မှု ရရှိရေးအတွက် တဖွဲ့နှင့်တဖွဲ့ အပြန်အလှန်တိုက်ခိုက်နေသည့် အုပ်စု များကို လေ့လာဆန်းစစ်မှုပြုလုပ်ခဲ့ပြီး ထိုအထဲမှ အချို့ သည် စစ်ပြီးကာလအလွန်တွင် နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်ထဲ မှ ချန်လှပ်ထားခြင်းခံရမည်ကို စိုးရိမ်ကြကြောင်းသိရပါသည်။

အဆိုပါဖော်ပြချက်တွင် ဟန်ချက်ညီအောင်ထိန်းညှိနိုင်ရန် အုပ်စုတစ်စုချင်းစီ၏ အာဏာခွဲဝေမှုဆိုင်ရာ အကဲဖြတ်မှု၊ ၎င်းတို့၏အနိုင်ရနိုင်မည့် အခွင့်အလမ်း နှင့် အာဏာခွဲဝေမှုကို အများဆုံးရယူနိုင်သည့် ရည်မှန်းချက်များ အဖြင့် တွန်းအားပေးနေသည်ဟုဖော်ပြထားပါသည်။ ထို အခြေအနေ တွင် ၊ မျှတ မှု ကို အုပ်စု တစ် ခု စီ ၏ အကဲဖြတ် မှု ၊ ၎င်း ၏ အနိုင် ရ ဖို့ အခွင့်အလမ်း များ ၊ နှင့် ၎င်း ၏ စွမ်းအား ၏ ဝေစု ကို အများဆုံး တိုးမြှင့် ရန် ၎င်း ၏ ရည်မှန်းချက် များ ကြောင့် ဖြစ် သည် ။ အုပ်စုငယ်များအနေဖြင့်လည်း အလွန်ကြီးမားသည့် အုပ်စုများနှင့် မဟာမိတ်အဖြစ်ပူးပေါင်းမှုပြုလုပ်ရန် ရှောင်ရှားကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံမှာတော့ အထက်ပါဖော်ပြချက်နှင့်မတူညီသော အခြေအနေဖြစ်နေပါသည်။ အစုအဖွဲ့ များ သည် စစ်လွန်ကာလ နိုင်ငံရေးထိန်းချုပ်မှုတွင် အခြားအစုအဖွဲ့များကို ဖယ်ထုတ်ရန် တိုက်ခိုက်နေကြခြင်းမဟုတ်ပေ။ ၎င်းတို့သည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုစနစ်ကို တိုက်ထုတ်နေကြခြင်းဖြစ်ပြီး မိမိပြည်နယ်ကို မိမိတို့ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရနိုင်ရန်အတွက် တိုက်ခိုက်နေကြခြင်းဖြစ်သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုကာမူဟန်ချက် ညီအောင်ထိန်းချုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ အယူအဆကတော့ အသုံးဝင်ဆဲပင်ဖြစ်သည်။ အစုအဖွဲ့များသည် ပြည်နယ်၏လုပ်ပိုင်ခွင့် တိုးမြှင့်ရရှိရေးကို ရှာဖွေလျက်ရှိပြီး မဟာမိတ်အဖွဲ့၏ အောင်မြင်နိုင်မည့် အလားအလာကို အကဲဖြတ်ကြည့်ပြီး လုပ်ဆောင်နေကြပါသည်။

^{၅၉}Ibid., 50.

^{၆၀} ဟန်ချက်ညီမှု နှင့် လုပ်ဆောင်ကြိုးပမ်းချက်များဆိုင်ရာ သမားရိုးကျအဆိုပြုမှုတစ်ခုအတွက်အောက်ကို ကြည့်ပါ

Stephen M. Walt, *The Origins of Alliance* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1990), 24; Charles A. Kupchan, “After Pax Americana: Benign Power, Regional Integration, and the Sources of a Stable Multipolarity,” *International Security* 23, no. 2 (1998): 40–79.

အခန်း (၂)

စစ်ဖြင့်အနိုင်ယူခြင်း မအောင်မြင်မှု - ဗမာကြီးစိုးလွမ်းမိုးမှု၏ အတိုင်းအတာများနှင့် လူနည်းစုလူမျိုးစုများအား ဖိနှိပ်မှု

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပဋိပက္ခသည် လူနည်းစုလူမျိုးစုအုပ်စုများကို ဗမာကြီးစိုးထားသော နိုင်ငံတော်မှ ဖိနှိပ်ရန် အစဉ်သဖြင့် ကြိုးပမ်းမှုပုံစံတစ်ရပ်ကို ပြသလျက်ရှိသည်။ ဗြိတိသျှကိုလိုနီအုပ်ချုပ်မှုအတွင်း လူမျိုးစုကိုယ်ပိုင်လက္ခဏာများကို ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ပြုခဲ့ပြီး အများစုဗမာများ အသာမရစေသော လူမျိုးစုတိုင်းရင်းသားများကို မျက်နှာသာပေးသည့် ခွဲခြားအုပ်ချုပ်မှု မူဝါဒများကို ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ ထိုသို့အုပ်ချုပ်ခြင်းဖြင့် ဗမာနိုင်ငံတစ်ဝန်းလုံးတွင် လူများစုနှင့် လူနည်းစု လူမျိုးစုများအားလုံး တစ်စုတစ်စည်းတည်း ပေါင်းစည်းသွားစေနိုင်သည့် အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေး လှုပ်ရှားမှုတစ်ရပ် ပေါ်ပေါက်လာအောင် တားဆီးခဲ့သည်။ လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုတွင်လည်း ဗမာများကသာ ဦးဆောင်ခဲ့ပြီး လူနည်းစုလူမျိုးစုများမှာ ကြိုးပမ်းမှု၏ ပြင်ပတွင်သာရှိနေခဲ့သည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် ၁၉၄၈ မြန်မာနိုင်ငံ လွတ်လပ်ရေးရရှိချိန်တွင် စိမ့်ဝင်သွားသော အဆိုပါနိုင်ငံရေးအဟုတ် ဗမာနှင့် လူနည်းစုလူမျိုးစုများကို ပိုင်းခြားခဲ့သည်။ အဆိုပါ အကွဲအပြားသည် ပြည်တွင်းစစ်၊ ဆယ်စုနှစ်များစွာ ဆက်စပ်ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော ပဋိပက္ခများနှင့် လူမျိုးစုလူနည်းစုအုပ်စုများကို (ကြီးစိုးရာယဉ်ကျေးမှု၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း တစ်သားတည်းစိမ့်ဝင်သွားအောင်) သိမ်းသွင်းခြင်း၊ ဖိနှိပ်ခြင်းတို့နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် နိုင်ငံတော်မူဝါဒချမှတ်မှုများကို အတုမြစ်ချပေးခဲ့သည်။ ပုံစံကွဲချင်လျင်သာကွဲမည် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် အရပ်သားအစိုးရအုပ်ချုပ်မှုပုံစံကို အသွင်ကူးပြောင်းခဲ့မှုနှင့် ၂၀၂၁ အာဏာသိမ်းမှုတို့သည် အဆိုပါဗမာကြီးစိုးရေးရေရှည်လုပ်ငန်းစဉ်ကြီးမှ နှိုးဆွဖြစ်ပေါ်လာသည့် သဘောဖြစ်သည်။

အဆက်ဆက်သော အစိုးရများသည် လူမျိုးစု “ပြဿနာ” ကို စစ်ရေးဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဖိနှိပ်သောမူဝါဒများဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ လူနည်းစုလူမျိုးစုအုပ်စုများကို အဆုံးစွန် (ကြီးစိုးရာယဉ်ကျေးမှု၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း တစ်သားတည်းစိမ့်ဝင်သွားအောင်) သိမ်းသွင်းခြင်း (သို့) အင်အားချိန်အောင်ပြုလုပ်ခြင်းတို့ဖြင့်သော်လည်းကောင်း အဖြေရှာရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။ ဆယ်စုနှစ်များစွာရှိ အုပ်ချုပ်သူတို့သည် ပဋိပက္ခအဟောင်းများကို ကျူးလွန်သူ၊ ပဋိပက္ခအသစ်များကို ဖန်တီးသူများ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဗမာကြီးစိုးရေးမူဝါဒများနှင့် ပြည်တွင်းစစ်တို့ ပေါင်းစည်းလျက် သိမ်းသွင်းခြင်း၊ ဖယ်ရှားပစ်ခြင်းတို့ကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ နိုင်ငံတော်မှ အချို့သော လူမျိုးစုတော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များ (EAOs) ကို သိမ်းသွင်းခြင်းဖြင့် ယာယီသဘောတူညီမှုများ ရယူခဲ့ကြသည်။ သို့သော် အဆိုပါသဘောတူညီမှုများသည် ခေါင်းဆောင်များ၏ ပုဂ္ဂလအကျိုးစီးပွားများကို ရှေ့ရှုခဲ့သော်လည်း အမြစ်တည်နေသော မကျေနပ်ချက်များကို လစ်လျူရှုခဲ့သည်။ အခြားသောဗျူဟာများဖြင့်လည်း လူမျိုးစုအုပ်စုကြီးများကို စိတ်ဝမ်းကွဲအောင် လုပ်ခဲ့ပြီး ၎င်းတို့၏ ခုခံနိုင်စွမ်းကို ကျဆင်းစေခဲ့သည်။ အချုပ်အစားဖြင့် အဆိုပါဆယ်စုနှစ်များတွင် မပြီးဆုံးနိုင်သော ပဋိပက္ခအတွင်း တပ်မတော်နှင့် EAO များ ဖက်ပြိုင်အံ့တုခဲ့ကြပြီး နှစ်ဖက်စလုံးအတွက် အသာစီးယူနိုင်သော ဗျူဟာမှာ စစ်တွင် အနိုင်ရရေးသာ ဖြစ်ခဲ့သည်။

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေသည် ၁၉၈၈ ခုနှစ်ကာလအလွန် စစ်အစိုးရ၏ စစ်မှရှောင်လွှဲရန် ပထမဆုံးကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် ဆယ်စုနှစ်တစ်စုစာ ကြာမြင့်ခဲ့သော အမျိုးသားညီလာခံမှတစ်ဆင့်

လူနည်းစုလူမျိုးစုများကို နှစ်သိမ့်ရန်ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ အမျိုးသားညီလာခံသည် အပြင်ပန်းအားဖြင့် လူနည်းစုလူမျိုးစုများကို နေရာပေးသော ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုပုံစံ/အစီအမံအသစ်များဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံအတွက် ဒီမိုကရေစီကို ပြင်ဆင်ပေးခဲ့သည်။ သို့သော်ငြားလည်း လုပ်ငန်းစဉ်သည် ကန့်သတ်ချက်အလွန်များပြား အထက်မှ ထိန်းချုပ်ထားကာ ယခင်ကျင့်သုံးသော “စစ်ဖြင့်အောင်နိုင်ခြင်း” ဗျူဟာနှင့် ထူးထူးခြားခြား ကွဲပြားနေခြင်း မရှိပေ။ အမျိုးသားညီလာခံသည် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးနယ်ပယ်ပုံစံတစ်ရပ် ဖြစ်သော်လည်း လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ညီလာခံအတွင်း ပါဝင်ခွင့်အခြေအနေများကို ကြိုတင်သတ်မှတ်ပြဌာန်းထားချက်များဖြင့် တင်းတင်းကြပ်ကြပ် စည်းနှောင်ထားသည်။ ထို့အတွက်ကြောင့် လူနည်းစုလူမျိုးစုများမှာ စိတ်ရင်းဖြင့်ပါဝင်ရန် မက်လုံးမရှိခဲ့ပေ။ ထို့အတွက်ကြောင့် စစ်နယ်ဝန်းအခင်းအကျင်း၏ တစ်ဖက်တွင် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည်လည်း အာမခံချက် လျော့တိလျော့ရဲသာ ရှိခဲ့သည်။

စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုမှာ အောင်မြင်ခြင်းမရှိခဲ့သော်ငြားလည်း ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေသည် လူနည်းစုလူမျိုးစုများနှင့် လူများစုဗမာများအကြား ဆက်ဆံရေးကို ပုံဖော်ခဲ့သော ၂၀၁၁ အလွန် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း- ဒီမိုကရေစီ အုပ်ချုပ်ရေး၏ အခြေခံတစ်ရပ်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုဥပဒေသည် ယခင် “စစ်ဖြင့်အောင်နိုင်ခြင်း” ဗျူဟာမှ စွန့်ခွာနိုင်မည့် နိုင်ငံရေးနေရာအသစ်တစ်ရပ်ကိုလည်း ဖွင့်လှစ်ပေးထားသေးသည်။ ၎င်းဖြင့် နယ်ပယ်သစ်နှစ်ရပ်ကို ပိုမိုအာမခံချက်ရှိအောင်နှင့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်မှုရှိအောင် ဖော်ဆောင်ထားသည်။ ထိုနယ်ပယ်နှစ်ရပ်မှာ EAO များ ပိုပြီး အပြုသဘောဆန်ဆန် ပါဝင်လိုစိတ်ရှိခဲ့ကြသော တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးနယ်ပယ်နှင့် ကိုယ်စားပြုမှုနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ပုံစံအသစ်များပါဝင်နေသည့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုနယ်ပယ်ဟူသောတို့ ဖြစ်ကြသည်။

ဤအခန်းတွင် အချက် ၃ ချက်ကို အဓိကဖော်ပြထားသည်။ ပထမအချက်မှာ ဗမာလူများစုကြီးစိုးမှုအပေါ် မျက်နှာသာပေးမှုကို ထပ်ဟပ်လျက်ရှိသည့် (နှင့်) ထိုမျက်နှာသာပေးမှုကို မကျော်လွှားနိုင်ဖြစ်ရသည့် ဗမာနိုင်ငံတော်၏ ပုံစံအထွေထွေဖြစ်သည်။ ဒုတိယအချက်မှာ “စစ်ဖြင့်အောင်နိုင်ခြင်း” ဗျူဟာနှင့် ဖိအားပေးသိမ်းသွင်းခြင်းဖြင့် ဖိနှိပ်ရန်ကြိုးပမ်းမှုတို့တွင် ရှုံးနိမ့်ခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ တတိယအချက်မှာ ဇာတ်ညွှန်းကိုအလွန်အမင်း ကြပ်မတ်ထားသည့် ပထမအကြိမ် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးဗျူဟာသစ်များ ဖော်ဆောင်ရန်ကြိုးပမ်းခဲ့မှုမှာ မအောင်မြင်ခဲ့သော်လည်း ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံအသစ်တစ်ရပ်ဖြစ်သည့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် အခြေခံတစ်ရပ်ကို ချမှတ်ထားခဲ့သည်ဟူသော အချက်ဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံးအပိုင်းတွင် နောက်ပိုင်းတရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုနှင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ နယ်ပယ်/မူဘောင် နှစ်ရပ်စလုံးအတွင်း စေ့စပ်ဆောင်ရွက်မှုကို ပုံဖော်သော ပထမဆုံးသော ဖွဲ့စည်းပုံဆိုင်ရာအလွှာတစ်ရပ်ကို ဖော်ထုတ်ပေးသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အရေးကြီးသည့် လက္ခဏာရပ်များကို သုံးသပ်ပြထားသည်။

၂.၁။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ လူမျိုးစုပဋိပက္ခများ၏ မူလအရင်းအမြစ်

ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်ရေးမှ လွတ်မြောက်လာမှုသည် ကိုလိုနီစနစ်ဆန့်ကျင်ရေး အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုများစွာကို ပေါ်ထွန်းစေခဲ့သည်။ အဆိုပါလှုပ်ရှားမှုများသည် ကိုလိုနီစနစ်အောက်ရှိ အုပ်ချုပ်ရေးနယ်ပယ်ဘောင်များနှင့် တိုင်းတပါးအုပ်ချုပ်ရေးကြီးစိုးမှုအောက် နေထိုင်လျက်ရှိကြသော ကွဲပြားလျက်ရှိသည့် လူအမျိုးမျိုးအား ညီညွတ်စေရန် အခြေခံအကြောင်းအရင်းတစ်ရပ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ လွတ်လပ်ပြီးနိုင်ငံတော်အများအပြား (ဥပမာ - အင်ဒိုနီးရှား) သည် ဘုံယဉ်ကျေးမှုတစ်ရပ်၊ အမျိုးသားရေးဝါဒများ (သို့) မတူကွဲပြားနေသော လူအမျိုးမျိုးအား ပေါင်းစည်းရန် ပုံစံထုတ်ထားသော မူဝါဒအစုစုကို ဆက်လက်ဖော်ဆောင်ခြင်းဖြင့် အဆိုပါ “တရားဝင်” (သို့) “နိုင်ငံတော်” အမျိုးသားရေးဝါဒကို မြှင့်တင်ခဲ့ကြသည်။ တရားဝင်ဖြစ်မှုစည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို အစောဆုံးသော ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ထိန်းသိမ်းထားတတ်သည်ကို မကြာခဏ တွေ့ရသည်။”

သို့သော်ငြားလည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဗြိတိသျှကိုလိုနီစနစ် (၁၈၂၄-၁၉၄၈) သည် “ဗမာလူမျိုးသည် တစ်ဖက်၊ တခြားသော လူနည်းစုလူမျိုးစုများမှာတစ်ဖက်” ဟူသည့် လူမျိုးစုများအကြား မတူကွဲပြားခြင်းနှင့် ဖက်ပြိုင်ဆန့်ကျင်မှုတစ်ခုကို ပေါ်ထွန်းစေခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ အုပ်စုများအားလုံး ပိုမိုပါဝင်ရမည့်အစား “ဗမာ” အမျိုးသားရေးဝါဒသည် ဗမာလူမျိုးသီးသန့် သဘောဆောင်ခဲ့ပြီး ၎င်းသည် “ဗမာလူမျိုးယဉ်ကျေးမှုနှင့် သမိုင်းအကြောင်းချင်းရာတို့ကို “ဗမာနိုင်ငံ” ကြီးတစ်ခုလုံး၏ ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်သဖွယ်ဖြစ်အောင် ညီမျှခြင်းထိုးခဲ့ဟန်ရှိသည်။”^{၁၂}

မြန်မာနိုင်ငံတွင် လူမျိုး၊ ဘာသာ၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကားကွဲအုပ်စုများ များစွာရှိကြသည်။ လူမျိုးစုများတည်ရှိမှုနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ယုံကြည်လက်ခံဖွယ် စာရင်းအင်း အခိုင်အမာမရှိသော်လည်း နိုင်ငံတော်သည် ၁၃၅ အုပ်စုကို “တိုင်းရင်းသားလူမျိုး” များအဖြစ် တရားဝင် အသိအမှတ်ပြု ထုတ်ပြန်ထားသည်။ ပညာရှင်များမှ ဤယူဆချက်အပေါ် ငြင်းခုံမှုများရှိသော်လည်း (တခြားနည်းလမ်းအားဖြင့်) ယင်းအုပ်စုသတ်မှတ်ခဲ့ခြင်းထားမှုမှာ ရှိမနေခြင်းကြောင့် တရားဝင်သတ်မှတ်ထားမှုများကိုသာ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ညွှန်းဆိုနေခဲ့တော့သည်။^{၁၃} ဗမာလူမျိုးသည် လူများစုအုပ်စုဖြစ်ပြီး နိုင်ငံလူဦးရေ၏ ၆၈ ရာခိုင်နှုန်း ရှိသည်။ ဗမာလူမျိုးတို့သည် အများအားဖြင့် ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသနှင့် မြေပြန့်ဒေသများတွင် နေထိုင်ကြပြီး ဗမာစကားပြောကြသည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု အများစုမှာ လူမျိုးစုကြီး ၇ စု၏ အစိတ်အပိုင်းများ ဖြစ်ကြသည်။ ဥပမာ - ရှမ်း (၈.၅ ရာခိုင်နှုန်း)၊ ကရင် (၆.၂ ရာခိုင်နှုန်း)၊ ရခိုင် (၄.၅ ရာခိုင်နှုန်း)၊ မွန် (၂.၄ ရာခိုင်နှုန်း)၊ ကချင် (၁.၄ ရာခိုင်နှုန်း)၊ ကရင်နီ (၂.၂ ရာခိုင်နှုန်း)၊ နှင့် ချင်း (၀.၄ ရာခိုင်နှုန်း) တို့ဖြစ်သည်။^{၁၄} အများစုသော အဆိုပါလူမျိုးစုများမှာ လက်ရှိမြန်မာနိုင်ငံ အဖျားအနားနှင့် တောင်တန်းဒေသများတွင် တည်ရှိကြသည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် လူဦးရေစစ်တမ်းအရ ၈၇.၉ ရာခိုင်နှုန်းသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ဖြစ်ကြပြီး အများစုမှာ ဗမာ၊ မွန်၊ ရခိုင်နှင့် ရှမ်းလူမျိုးများအတွင်း တည်ရှိကြသည်။ နိုင်ငံလူဦးရေ၏ ၆.၂ ရာခိုင်နှုန်းသည် ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များနှင့် ၄.၃ ရာခိုင်နှုန်းသည် မွတ်စလင်ဘာသာဝင်များ ဖြစ်ကြသည်။^{၁၅} ၎င်းတို့သည် အများအားဖြင့် ကရင်၊ ရိုဟင်ဂျာနှင့် အိန္ဒိယမူလမှ ဆင်းသက်လာသူများတို့ ဖြစ်ကြသည်။

၁၈၂၆ ခုနှစ် ဗြိတိသျှတို့ဝင်မလာခင်ကာလတွင် လူမျိုးစုနှင့် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုသည် နိုင်ငံရေးအရ အရေးပါသည့်အနေရာတွင် မရှိသေးပေ။^{၁၆} ဗမာဘုရင်များသည် နယ်မြေ၊ သယံဇာတနှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်တို့အတွက် တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသော်လည်း လူမျိုးစုအရေးအပေါ် အခြေမခံပေ။^{၁၇} (တောင်ကြားနေလူမျိုးစု) ဗမာ၊ ရခိုင်နှင့် မွန်တို့သည် အချင်းချင်း မကြာခဏတိုက်ခိုက်မှုများ ရှိခဲ့ကြသော်လည်း ၎င်းတို့အကြား လက်ထပ်ခြင်းများနှင့် လူမျိုးရောများရှိကြပြီး အထူးသဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ကိုးကွယ်မှုမှာ တူကြသည်။ သစ္စာခံမှုသည် လူမျိုးစုအပေါ်အခြေမတည်ဘဲ မျိုးရိုးစု၊ သွေးသားတော်စပ်မှု (သို့) လက်သင့်ရာစားတော်ခေါ်မှုတို့အပေါ်တွင်သာ မူတည်ခဲ့သည်။^{၁၈} ဗမာဘုရင်များသည် တောင်ကြားဒေသများတွင် အခြေစိုက်ကြပြီး ယေဘုယျအားဖြင့် တောင်တန်းဒေသရှိ (ပညာမတတ်၊ ယဉ်ကျေးမှုမဖွံ့ဖြိုးသေးသော) လူနည်းစုလူမျိုးများအား လစ်လျူရှုခဲ့သည်။ သို့သော် ကချင်၊ ရှမ်းနှင့် ကရင်နီလူမျိုးတို့ကိုမူ သီးခြားလွတ်လပ်စွာ နေခွင့်ပေးထားပြီး လူမျိုးစုတို့မှာ အလဲအလှယ်အားဖြင့် မင်းဧကရာဇ်အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် လာဘ်ဆောင်ပဏာဆက်သရခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့ရသည်။^{၁၉}

ဗြိတိသျှကိုလိုနီစနစ် (၁၈၂၆-၁၉၄၉) သည် တောင်ကြားဒေသနှင့် တောင်တန်းဒေသများကြား နေထိုင်သည့်သူများကို မြေမျက်နှာသွင်ပြင်နှင့် ယဉ်ကျေးမှုတို့အရ ခွဲခြားအုပ်ချုပ်လိုက်ခြင်းအားဖြင့် အချင်းချင်း မတူကွဲပြားစွာ ဖက်ပြိုင်ဆန့်ကျင်စေသည့် နိုင်ငံရေးသဘောတရားကို သက်ဝင်စေခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် ဗမာပြည်ကို အုပ်ချုပ်မှုပုံစံ ၂ မျိုးဖြင့် အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ဗမာအများစုနေထိုင်သော မြေပြန့်ဒေသများကို တိုက်ရိုက်အုပ်ချုပ်သောစနစ်ဖြင့် အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ဗမာပြည်ကို “Ministerial Burma” (မြန်မာပြည်မ) ဟု ခေါ်ဆိုလျက် တိုင်းများနှင့် ခရိုင်များပိုင်းခြားခဲ့ပြီး တိုင်း/ခရိုင်တစ်ခုစီကို မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးနှင့် ဒုတိယမဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးတို့ လက်အောက်တွင် ထားရှိခဲ့သည်။^{၂၀} တခြားတစ်ဖက်တွင်လည်း ဗြိတိသျှတို့သည် လူမျိုးစုများ အများစုနေထိုင်လျက်ရှိသော အထက်ဗမာပြည်အတွက်

တဆင့်ခံအုပ်ချုပ်ရေးကို ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ အဆိုပါ “တောင်တန်းဒေသများ” တွင် ယနေ့ခေတ် ကရင်၊ ကရင်နီနှင့် ရှမ်းပြည်နယ်တို့နှင့် ရခိုင်၊ ချင်း၊ ကချင်ပြည်နယ်၊ နာဂတောင်တို့၏ အစိတ်အပိုင်းများ ပါဝင်ခဲ့သည်။ ရှမ်း၊ ကရင်နီနှင့် ကချင်တို့၏ အချို့သော ရိုးရာ၊ မိရိုးဖလာခေါင်းဆောင်များကို ဒေသတွင်း တရားမရေးရာ၊ ပြစ်မှုရေးရာနှင့် ဘဏ္ဍာရေးရာကိစ္စရပ်များအတွက် စီရင်ခွင့်ကို အတိုင်းအတာကြီးကြီး ပေးထားခဲ့သည်။

ဗမာနိုင်ငံကို ၁၉၃၇ ခုနှစ်အထိ ဗြိတိသျှအိန္ဒိယ၏ ပြည်နယ်တစ်ခုအဖြစ် ထားရှိခဲ့ပြီး ဗြိတိသျှအစိုးရသည် ၁၉၀၉ မှ ၁၉၃၅ ခုနှစ်အတွင်း ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် (home rule) ကို အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ပေးထားခဲ့သည်။ သို့သော် အဆိုပါပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုသည် တောင်ပေါ်မြေပြန့် ပိုင်းခြားအုပ်ချုပ်မှုကို ဖယ်ရှားရမည့်အစား ဖွဲ့စည်းပုံဆိုင်ရာ မူဘောင်များကိုသာ တိုးချဲ့ခဲ့သည်။ မြေပြန့်ဒေသများတွင် ဗြိတိသျှအစိုးရသည် လွှတ်တော်စနစ်ကို အစပြုပေးခဲ့ပြီး ဒီမိုကရေစီ အနည်းအကျဉ်းပေးခဲ့သည်။^{၁၁} သို့သော် တောင်ပေါ်ဒေသများတွင် ပိုင်းခြားသည့် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်မှာ ရှိမြဲဖြစ်ခဲ့သည်။

၁၉၃၅ ခုနှစ်တွင် ဗြိတိသျှတို့သည် နှစ်ထပ်အုပ်ချုပ်ရေး ပုံစံတစ်ရပ်ကို ဖန်တီးခဲ့ပြီး တောင်တန်းဒေသများကို “အလုံးစုံချန်လှုပ်ဒေသ”နှင့် “တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းချန်လှုပ်ဒေသ” များဟူပြီး ၂ မျိုး ပိုင်းခြားခဲ့သည်။ အချို့သော “တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းချန်လှုပ်ဒေသများ” မှာ လွှတ်တော်အဖွဲ့ဝင်များအတွက် ရွေးကောက်တင်မြောက်ခွင့်ရှိပြီး အချို့မှာ မရရှိပေ။ “အလုံးစုံချန်လှုပ်ဒေသ”များမှာ ရွေးကောက်ခံအုပ်ချုပ်ရေးစနစ်၏ ပြင်ပတွင် လုံးလုံးလျားလျား တည်ရှိနေခဲ့ပြီး ၎င်းတို့ကို ဘုရင်ခံတစ်ဦး၏လက်အောက် (သို့) ဒေသမိရိုးဖလာအုပ်ချုပ်ရေးခေါင်းဆောင်များ၏ လက်အောက်တွင် ဆက်လက်ထားရှိခဲ့သည်။

ထို့အပြင် Ministerial Burma (မြန်မာပြည်မ) တွင် ရပ်ရွာမှကိုယ်စားပြုမှုပုံစံတချို့ ပါရှိသော်လည်း လူမျိုးစုများအားလုံး ပါဝင်မနေပေ။ ကရင်နှင့် အခြေစိုက်နေထိုင်နေကြသော တရုတ်၊ အိန္ဒိယနှင့် အင်္ဂလိပ်-ဗမာစပ်တို့သည် လွှတ်တော်တွင် အရန်နေရာများ ရရှိခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ဗြိတိသျှတို့သည် (ဥပမာအားဖြင့်) မွန်၊ တောင်ပိုင်းချင်း၊ ရခိုင် (သို့) ရခိုင်မြောက်ပိုင်းရှိ လူများစုမှတ်စလင်များကို လွှတ်တော်တွင် အဆိုပါနေရာများ တစ်နေရာမှ မပေးခဲ့ပါ။ ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်ရေးပြီးဆုံးသွားချိန်တွင် “ဗမာပြည်မြေပုံသည် အုပ်ချုပ်ရေးအရပိုင်းခြားထားသော ကျွန်းငယ်အစုစုကို အစပ်စပ်အဖာဖာလုပ်ထားသကဲ့သို့ ဖြစ်ခဲ့သည်” ဟု Martin Smith မှ ဖော်ပြခဲ့ဖူးသည်။^{၁၂}

ဗမာအမျိုးသားရေးဝါဒသည် ဗမာများအား ဖယ်ကျဉ်ခြင်းကြောင့်သာမက အချို့သော လူနည်းစုလူမျိုးစုများအား လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ပေးခြင်းကြောင့်လည်း ပေါ်ထွက်လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် ဗမာတို့သည် “essentialist” အမျိုးသားရေးဝါဒ (လူနည်းစုလူမျိုးစုများနှင့် အခြားနိုင်ငံမှ ဝင်ရောက်အခြေစိုက်နေထိုင်သူများကို နိုင်ငံ၏အပြင်လူများအဖြစ်သဘောထားခြင်း၊ ၎င်းတို့သည် နိုင်ငံစည်းလုံးညီညွတ်ရေးကို ခြိမ်းခြောက်နိုင်သူများဖြစ်ခြင်းဟူသော အယူအဆရှိသည့် အမျိုးသားရေးဝါဒ) ပုံစံတစ်ရပ်ကို ဖော်ထုတ်ခဲ့ပြီး ဗမာလူမျိုးယဉ်ကျေးမှု၊ ခေါင်းဆောင်မှုများဖြင့် လွှမ်းမိုးစေခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် လူများစုဒေသခံအုပ်စုများထဲမှ ရွေးကောက်ခြင်းကို တမင်ရည်ရွယ်ရှောင်ကြဉ်ခဲ့ပြီး လူနည်းစုလူမျိုးစုများကို အချိုးအစား မမျှမတစွာဖြင့် ထည့်သွင်းထားခဲ့ကြသည်။ စစ်တပ်တွင် ဗမာလူမျိုး မပါရှိသလောက်နည်းပါးပြီး စစ်တပ်ရဲတွင် ဗမာလူမျိုး လုံးဝမပါရှိပေ။ ၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် ချင်း၊ ကချင်နှင့် ကရင်တို့သည် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များအတွင်း ဒေသခံပါဝင်မှုရာခိုင်နှုန်းအချိုးအစား၏ ၈၃ ရာခိုင်နှုန်းခန့် ရှိခဲ့သည်။ သို့သော် ၎င်းတို့သည် စုစုပေါင်းတိုင်းပြည်လူဦးရေ၏ ၁၃ ရာခိုင်နှုန်းသာရှိသည်။ ၁၉၃၅ ခုနှစ်တွင် ဗြိတိသျှတို့သည် ဗမာလူမျိုးများအား ရာထူးနေရာပေးခြင်းများ ရှိလာခဲ့သော်လည်း ကိုယ်စားပြုမှုအချိုးအစားအားဖြင့် အလွန်အမင်း နည်းပါးသေးသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ဖြစ်ပွားကာနီးအချိန်တွင် စစ်တပ်အတွင်း ဗမာ ၄၇၂ ဦး (စင်စစ်အားဖြင့် မွန်နှင့် ရှမ်းလူမျိုးများလည်း ပါဝင်ပြီး

မြတ်သောတို့မှ ဗမာလူမျိုးအဖြစ်သာ ရေတွက်ခဲ့သည်) နှင့် လူမျိုးစုအုပ်စုများဘက်မှ ၃,၃၆၅ ဦး ရှိခဲ့သည်။ လူများစုဗမာတို့သည် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များအတွင်း ခွဲခြားဆက်ဆံခံခဲ့ရခြင်းများအပေါ် မကျေချမ်း ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။^{၁၃}

ဗမာတို့သည် ကိုလိုနစ်ခေတ် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ခြင်းမူဝါဒများနှင့် စီးပွားရေးခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းတို့ အပေါ်တွင်လည်း မကျေနပ်ခဲ့ကြပေ။^{၁၄} ဗမာနိုင်ငံသည် ၁၉၃၇ အထိ မြတ်သောအိန္ဒိယ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်ဖြစ်ခဲ့ပြီး ကိုလိုနစ်ခေတ်အာဏာပိုင်များသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံသားများကို ဗမာနိုင်ငံသို့ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ခွင့် ပေးခဲ့သည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ ကုန်သည်အချို့၊ ငွေတိုးချေးသူများနှင့် အလယ်အလတ်လူတန်းစားများသည် ကိုလိုနစ်ခေတ်မြို့တော်ရှိစီးပွားရေး၊ စပါးစိုက်ပျိုးရေးတွင် အဓိကကျသော စီးပွားရေးဇုန်များနှင့် ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသတို့တွင် ကြီးစိုးရန်လာရောက်ခဲ့ကြသည်။^{၁၅} စီးပွားရေးဆုတ်ကပ်ကြီးပြီးနောက်တွင် လေးပုံတစ်ပုံကျော်သော ကျေးလက်မြေတို့ကို အိန္ဒိယလူမျိုး ချစ်တီးများလက်သို့ လွှဲပြောင်းပေးခဲ့ပြီး ကျေးရွာများမှာ ချစ်တီးများခေါ်ဆောင်လာသော အိန္ဒိယလယ်သမားများနှင့် သိပ်သည်းသွားတော့တယ်။ မြို့ပြများတွင် အိန္ဒိယလူမျိုးများမှာ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးနေရာများနှင့် အစိုးရအရာရှိနေရာများကို ကြီးစိုးထားပြီး ဇာတ်နိမ့်အိန္ဒိယလူမျိုးများမှာ အခြေခံအလုပ်များအားလုံးတွင် နေရာယူထားခဲ့ကြသည်။ ၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်လူဦးရေ၏ ထက်ဝက်ကျော်သည် အိန္ဒိယလူမျိုးများ ဖြစ်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယလူမျိုးဆန့်ကျင်ရေး၊ မွတ်စလင်ဆန့်ကျင်ရေးဖိနှိပ်သတ်ဖြတ်မှုများနှင့် ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်များ၊ ၁၉၃၀-၃၁ နှင့် ၁၉၃၈ အဓိကရုန်းများတို့သည် အဆိုပါမကျေချမ်းမှုကို မီးထိုးပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်ခဲ့သည်။ အဆိုပါ အဓိကရုန်းများတွင် တရုတ်လူမျိုးများလည်း ပစ်မှတ်ထားခံခဲ့ရသည်များ ရှိသည်။

ဗမာလူမျိုးတို့သည် မြတ်သောတို့နှင့် ခရစ်ယာန်သာသနာပြုများ၊ လူနည်းစုလူမျိုးစုများအကြား နီးကပ်သောဆက်ဆံရေးများကြောင့်လည်း သံသယစိတ် ပိုကြီးလာခဲ့သည်။ အခြားသောလူမျိုးစုအုပ်စုများအကြားတွင်လည်း ဘာသာရေးသည် အမျိုးသားစရိုက်လက္ခဏာကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖော်ဆောင်ဖို့ရာအတွက် အားကောင်းသော လှုံ့ဆော်မှုတစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သည်။ ချင်း၊ ကချင် နှင့် ကရင်တို့သည် သာသနာပြုခြင်းကိစ္စကြောင့် အမျိုးသားစရိုက်လက္ခဏာများမှာ ပိုမိုခိုင်မာလာခဲ့သည်။ ဥပမာ ကချင်တွင် အဓိကအားဖြင့် မျိုးနွယ်စု ၆ စုရှိပြီး ကရင်ဆိုသည်မှာ အုပ်စု ၂၀ အတွက် စုပေါင်းပေးထားသော အမည်ဖြစ်သည်။^{၁၆} ထို့ကြောင့် ခရစ်ယာန်သာသနာပြုများသည် အဆိုပါအုပ်စုများကို လွှမ်းမိုးနိုင်သော အဖွဲ့အစည်းများကို ချဉ်းကပ်ခဲ့သည်။ ၎င်းတို့သည် အချို့လူမျိုးစုဘာသာစကားမျိုးကို စနစ်တကျစီရင်ဖော်ထုတ်ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ၎င်းတို့သည် စာရေးသားပုံနည်းစနစ်များဖော်ထုတ်ခြင်း၊ ကျမ်းစာကိုဘာသာပြန်ခြင်းများနှင့် အဘိဓာန်ရေးသားခြင်းများကိုလည်း ပြုလုပ်ခဲ့သည်။^{၁၇} တောင်တန်းဒေသမှလူမျိုးများအကြား စာပေယဉ်ကျေးမှု ထွန်းကားလာခြင်းသည် ဘုံတူညီသော သမိုင်းဇစ်မြစ်၊ ဘာသာစကား၊ အမျိုးသားရေးရိုးရာဝတ်စုံများ၊ ယဉ်ကျေးမှုမလေ့ထုံးတမ်းများနှင့် ကျင့်ဝတ်သတ်မှတ်ချက်များ၏ ဖြစ်စဉ်အထွေထွေအရ အခြေခံသော ပုံဆောင်လိုသည့် ရပ်ရွာအစုအဖွဲ့အသစ်များ ပေါ်ထွန်းလာရေးကို အထောက်အကူပြုခဲ့သည်။^{၁၈} ခရစ်ယာန်သာသနာပြုများသည် ဘုရားရှိခိုးကျောင်းများ၊ ကျောင်းများ၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ကွန်ယက်များကိုလည်း ဖော်ဆောင်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ပြုလုပ်ခြင်းအားဖြင့် ၎င်းတို့သည် ဒေသတွင်း နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များ၏ အမျိုးသားရေးစရိုက်လက္ခဏာအပေါ် အခြေပြုစည်းရုံးရေးပြုလုပ်ခြင်းကို ပံ့ပိုးပေးနေသော အဖွဲ့အစည်းများကို ထောက်ပံ့ပေးခဲ့ပြီး ပိုပြီး ဩဇာရှိသောသူများကိုလည်း ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပံ့ပိုးပေးခဲ့သည်။ ၎င်းနည်းသည် မျိုးနွယ်စုများ အကွဲကွဲအပြားပြားတည်ရှိနေသော ချင်းနှင့် ကချင်တို့တွင် ပိုအလုပ်ဖြစ်ခဲ့သည်။^{၁၉} နောက်ဆုံးတွင် ခရစ်ယာန်သာသနာပြုများနှင့် ကျောင်းများသည် အနောက်တိုင်းပညာတတ်အလွှာတစ်ရပ်ကို ဖန်တီးခဲ့ပြီး ထိုသူတို့ကပင် အခြေတည်စ အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုတွင် အဓိကဦးစီးဦးဆောင်ပြုသူများ ဖြစ်လာခဲ့သည်။

စစ်ကာလအတွင်း အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားသူတပ်ဖွဲ့ဝင်များမှာ ဗမာများသာဖြစ်ခဲ့ကြပြီး လူနည်းစုလူမျိုးစုအများစုမှာ ဗြိတိသျှအစိုးရအပေါ်တွင် သစ္စာခံမြဲရှိခဲ့ပြီး ရံဖန်ရံခါတွင် ဗမာတို့နှင့် တိုက်ပွဲများပင် ဖြစ်ခဲ့သည်။ လူနည်းစုလူမျိုးစုများမှာ ဗြိတိသျှတို့ကို ဗမာတို့ရန်မှ ကာကွယ်ပေးနေသူများအဖြစ် မြင်ခဲ့ကြပြီး ကိုလိုနီအစိုးရကိုလည်း ၎င်းတို့၏ လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအတွင်း ရာထူးရာခံရရှိရာ အရင်းအမြစ်တစ်ခုအဖြစ် ရှုမြင်ကြသည်။ ၁၉၄၀ ပြည့်နှစ်များအတွင်း ကိုလိုနီနယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးလှုပ်ရှားမှုအတွက် ဖွဲ့စည်းခဲ့သော “ရဲဘော်သုံးကျိပ်” တွင် ရှမ်းလူမျိုးနှစ်ဦးမှအပ ကျန်သူများမှာ ဗမာများချည်းဖြစ်သည်။ ၁၉၄၅ ခုနှစ်တွင် အဆိုပါအဖွဲ့သည် ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော် (BIA) ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဂျပန်တို့နှင့် မဟာမိတ်ပြုထားသော တပ်သား ၁၀,၀၀၀ ပါဝင်သော အဆိုပါ စစ်တပ်သည် ဗမာအများစုနှင့်သာ ဖွဲ့စည်းထားခြင်းဖြစ်ပြီး ရှမ်းနှင့် မွန် အနည်းငယ်ပါဝင်သည်။ ကရင်၊ လားဟူ၊ ချင်း၊ နာဂ၊ ကချင်နှင့် (ရခိုင်ပြည်ရှိ) ရိုဟင်ဂျာတို့သည် ဗြိတိသျှအစိုးရအပေါ် သစ္စာခံမြဲရှိခဲ့ပြီး BIA နှင့် ဂျပန်တပ်မတော်တို့ကို တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် ဗမာတို့သည် လူမျိုးစုအုပ်စုများကို ဗြိတိသျှတို့အတွက် အလိုတော်ရိများအဖြစ် မြင်ခဲ့ကြပြီး လူမျိုးစုအုပ်စုများမှာ ဗမာတို့ကို အာဏာအတွက် မည်သူနှင့်မဆို မိတ်ဖက်ပြုမည့်သူများအဖြစ် မြင်ကြသည်။ စစ်ပြီးနောက်ပိုင်းအချိန်တွင် ဗမာအမျိုးသားရေးဝါဒီများသည် ဂျပန်ကို ဆန့်ကျင်ခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ဗမာများကိုသာ အဖွဲ့အတွင်း ဆက်လက်ဝင်စေခဲ့ကြပြီး လူမျိုးစုများကို ဗြိတိသျှလက်ကိုင်တုတ်များ အဖြစ်သာ ရှုမြင်ခဲ့ကြသည်။^{၁၀}

လူများစုဗမာများနှင့် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများအကြား စိတ်ဝမ်းကွဲမှုသည် လူနည်းစုလူမျိုးများ အားလုံးပါဝင်သော စုပေါင်းအမျိုးသားစရိုက်လက္ခဏာသစ်တစ်ရပ် ပေါ်ထွန်းမှုကို အဟန့်အတားဖြစ်စေခဲ့သည်။ ယင်းကနဦးအကွဲအပြသည် အလွန်ပင် မြဲမြံမြဲမြံ အမြစ်တွယ်သွားခဲ့ပြီး လွတ်လပ်ပြီးခေတ် နိုင်ငံရေးအလားအလာကို များစွာပုံဖော်သွားခဲ့သည်။

၂.၂။ စစ်ရေးဖြင့် အနိုင်ယူခြင်း မအောင်မြင်မှု - ဗမာကြီးစိုးလွှမ်းမိုးမှု၏ အတိုင်းအတာများနှင့် လူနည်းစု လူမျိုးစုများအား ဖိနှိပ်မှု

ဗြိတိသျှအစိုးရသည် ၁၉၄၅ ခုနှစ်တွင် ကိုလိုနီကို ပြန်လည်ထိန်းချုပ်မှုရရှိခဲ့ပြီး အောင်ဆန်းနှင့်သူ၏ ပါတီဖြစ်သော ဖက်ဆစ်ဆန့်ကျင်ရေး ပြည်သူ့လွတ်လပ်ရေး အဖွဲ့ချုပ် (ဖဆပလ) နှင့် (အလွန်လိုလိုချင်ချင်မဟုတ်သော်ငြားလည်း) စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရန် သဘောတူညီခဲ့သည်။ ဖဆပလကို နိုင်ငံရေးအတွေးအခေါ်အမျိုးမျိုးရှိသော ဗမာအများစုဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပြီး အထူးသဖြင့် အများစုမှာ ကွန်မြူနစ်နှင့် ဆိုရှယ်လစ်ဝါဒီများ ဖြစ်ကြသည်။ အရေးအကြီးဆုံးမေးခွန်းမှာ တောင်တန်းဒေသများသည် မြန်မာပြည်မ (Ministerial Burma) နှင့် သက်ဆိုင်မည်လား၊ သီးခြားလွတ်လပ်စွာထားရှိမည်လား ဟူသောအချက်ဖြစ်သည်။ အစောပိုင်းတွင် ရှမ်း၊ ကရင်၊ ကရင်နီနှင့် ချင်းတို့သည် ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်ခွင့်ဖြင့် နေမည်ဟု တောင်းဆိုခဲ့သည်။ လူမျိုးစုများမှာ ၎င်းတို့သည် ဗြိတိသျှကျူးကျော်သူများ ရောက်ရှိမလာခင်အချိန်ကတည်းက ကိုယ်ပိုင်ယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာစကားတို့ဖြင့် လွတ်လပ်စွာ နေထိုင်ခဲ့ကြသူများ ဖြစ်သည့်အတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို တောင်းဆိုခြင်းဖြစ်သည်ဟု အခိုင်အမာဆိုခဲ့သည်။ ဗမာတို့နှင့်အတူ တောင်ကြားဒေသများတွင် နေထိုင်ကြသော မွန်နှင့် ရခိုင်လူမျိုးများမှလည်း ၎င်းတို့သည် ၁၈ ရာစုနှစ် ဗမာဘုရင်များ မကျူးကျော်လာခင်အချိန်ကတည်းက သမိုင်းအစဉ်အလာ အခိုင်အမာရှိခဲ့သည့်အတွက် သီးခြားပြည်နယ်များအဖြစ် ခွဲထွက်နေလိုသည်ဟု တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် တောင်ကြားဒေသများ (သို့) ဗမာ “ပြည်မ” ကို ၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် လွတ်လပ်ရေးပေးမည်ဟု ကတိပြုခဲ့ကြသည်။ တောင်တန်းဒေသများ (ပြည်နယ်များ) မှာ ကျန်ရှိသည် ဗမာပြည်နှင့် ပေါင်းစည်းလိုသည့်အချိန်ရောက်သည်အထိ ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်မှုအောက်မှာပင် ဆက်လက်ထားရှိမည်ဟု ကတိပေးခဲ့သည်။ ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်ခွင့်နှင့် တန်းတူညီမျှမှုတို့ကို ကတိကဝတ်ပြုလျက် ပင်လုံညီလာခံကို ပြည်နယ်-ပြည်မ ပေါင်းစည်းရန် ရည်ရွယ်ချက်အတွက် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ချင်း၊ ကချင်

နှင့် ရှမ်းကိုယ်စားလှယ်များ တက်ရောက်ခဲ့ကြပြီး ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ကျင်းပခဲ့သည်။ ညီလာခံတွင် တောင်ကြားဒေသမှ ကိုယ်စားလှယ်များမှ တောင်တန်းဒေသများကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ပေးမည်ဟု ကတိပြုခဲ့ကြသည်။ “ဗမာတစ်ကျပ် သင်တို့တစ်ကျပ်” တန်းတူအခွင့်အရေးရမည်ဟု အောင်ဆန်း၏ ကတိပြုမှုသည် ရာဇဝင်တွင် တွင်ကျန်ခဲ့သည်။^၁ အဆိုပါကတိကဝတ်သည် လူမျိုးစုခေါင်းဆောင်များ၏ မှတ်ဉာဏ်ထဲတွင် ယနေ့အချိန်အထိ စွဲထင်နေခဲ့သည်။

ပင်လုံညီလာခံရှိ သဘောတူညီမှုများသည် ၁၉၄၇ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထမဆုံးသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် အခြေခံဖြစ်ခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဖက်ဒရယ် (သို့) ဖက်ဒရယ်ဝါဒဟူ၍ တစ်လုံးတစ်ပါးမဟုတ်ဘဲ မပါရှိသော်လည်း “အဓိက ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဖက်ဒရယ်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားသည်”။^၂ ၎င်းတွင် တောင်တန်းဒေသများကို ရှမ်း၊ ကရင်နီနှင့် ကချင်ပြည်နယ်များအဖြစ် အသစ်ပိုင်းခြားခဲ့သည်။ ရှမ်းပြည်နယ်ကို သီးသန့်ပြည်နယ်ကြီးတစ်ခုအဖြစ် ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ဆယ်နှစ်ကြာလျှင် ခွဲထွက်ခွင့်ရှိသည်ဟု အထူးအခွင့်အရေးပေးခဲ့သည်။ ကရင်နီပြည်နယ်များကိုလည်း ပြည်နယ်ကြီးတစ်ခုအဖြစ် ပေါင်းစည်းစေခဲ့ပြီး အလားတူခွဲထွက်ခွင့် အခွင့်အရေးပေးခဲ့သည်။ ကချင်မှာ မြစ်ကြီးနားနှင့် ဗန်းမော်ကို ကချင်ပြည်နယ် နယ်နိမိတ်အတွင်း ထည့်သွင်းခဲ့ခြင်းအတွက် အဆိုပါ အခွင့်အရေးကို လက်လွှတ်ခဲ့သည်။ ဗမာတို့သည် လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ထားရှိပြီး အမျိုးသားလွှတ်တော်တွင် ၁၂၅ နေရာနှင့် ပြည်သူ့လွှတ်တော်တွင် ၂၅၀ နေရာရှိခဲ့သည်။

သို့ရာတွင် သဘောတူညီချက်မှာ အားလုံးပါဝင်မှုမရှိပေ။ ညီလာခံတွင် ကရင်၊ ကရင်နီ၊ ရခိုင်နှင့် မွန်တို့သည် ကိုယ်စားပြုခဲ့ခြင်း မရှိပေ။^၃ သဘောတူညီချက်တွင် ၎င်းတို့ကို ထည့်တွက်ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်သည်လည်း ၎င်းအုပ်စုတို့ကို ထပ်ဟပ်ခြင်းမရှိပေ။ တခြားတဖက်တွင်လည်း ပြည်နယ်အသစ်များကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် တချို့တဝက်ပေးခဲ့သည်။ ကချင်၊ ကရင်နီနှင့် ရှမ်းပြည်နယ်များရှိ ရွေးကောက်ခံနှင့် မျိုးနွယ်စုခေါင်းဆောင်များသည် အုပ်ချုပ်ရေး၊ တရားစီရင်ရေး၊ ဥပဒေပြုရေးနှင့် စီးပွားရေးစီမံမှုများမှ အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ အကျိုးအမြတ်ရကြသည်။ သို့သော်ငြားလည်း ပြည်နယ်အစိုးရများသည် ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ ဥပဒေအရသော်လည်းကောင်း၊ ဘဏ္ဍာရေးအရသော်လည်းကောင်း လက်အောက်ခံဖြစ်မြဲပင် ဖြစ်သည်။^၄ ကရင်ပြည်နယ်နှင့် ၎င်း၏ နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများအတွက် အနေအထားကို လွတ်လပ်ရေးရပြီးမှ ဆုံးဖြတ်ရန် ချန်ထားခဲ့သည်။ ကရင်တို့သည် ပျံ့နှံ့နေထိုင်သူများဖြစ်ပြီး အများစုမှာ ကရင်ပြည်နယ် နယ်နိမိတ်ပြင်ပတွင် ရှိနေခဲ့ရာ ၎င်းအတွက် နယ်နိမိတ်နှင့် အနေအထား ပြဿနာကို ဖြေရှင်းရန် ခဲယဉ်းခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ကရင်တို့ကို အသိအမှတ်ပြုမှု ပုံစံတစ်ရပ်ပေးထားပြီး လွှတ်တော်တွင် အရံနေရာ ၂ နေရာ၊ ကရင်ရေးရာကောင်စီတစ်ခုနှင့် ကရင်ဝန်ကြီးတစ်ပါး ထားရှိခဲ့သည်။^၅ တဖက်တွင် မွန်နှင့် ရခိုင်တို့သည် မည်သည့်အသိအမှတ်ပြုမှုမှ မရရှိထားပေ။ ဗမာတို့သည် အဆိုပါအုပ်စုနှစ်ခုကို ဗမာပြည်မ၏ အစိတ်အပိုင်းအဖြစ်သာ စဉ်းစားသည်။ အကြောင်းမှာ ဗြိတိသျှတို့ရောက်မလာခင်အချိန်ကတည်းက ၎င်းတို့သည် ဗမာအင်ပါယာအတွင်း တည်ရှိခဲ့ကြပြီး လူမျိုးစရိုက်လက္ခဏာများမှာလည်း ဗမာနှင့် များစွာဆင်တူခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ ညီလာခံအတွင်း ပါဝင်ခွင့်ရသော ချင်းအတွက်ပင်လျှင် ဖက်ဒရယ်ရေးညှိနှိုင်းရန်မှာ အလှမ်းဝေးသေးသည်။ ၎င်းတို့ကို ပြည်နယ်တစ်ခုအနေနှင့် သက်သက်မပေးခဲ့ဘဲ အထူးခရိုင်/စိတ်ပိုင်းစုများအဖြစ်သာထားခဲ့ပြီး ရှမ်းနှင့် ကချင်ပြည်နယ်များကို ပေးထားသော နိုင်ငံရေးလုပ်ပိုင်ခွင့် တချို့တဝက်ကို ပေးခဲ့သည်။

လွတ်လပ်ပြီး ဗမာနိုင်ငံသည် လူမျိုးစုပေါင်းစုံပါဝင်သော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတော်တစ်ခုမဟုတ်သည်မှာ စောလျင်စွာပင် မြင်သာသွားခဲ့သည်။ ထို့အပြင် အထက်အဆင့် (အထူးအလွှာ) မှဗမာတို့သည် နိုင်ငံတော်နှင့် လက်နက်ကိုင်တပ်များကို ဖမ်းဆုပ်ထားလိုက်ပြီး တိုင်းပြည်ကို ဗဟိုမှစတင်ချုပ်ကိုင်လာခဲ့တော့သည်။ အစိုးရသည် ဗမာစကားကို အုပ်ချုပ်ရေးအတွက် မထားမနေရ ဘာသာစကားအဖြစ် ထားရှိခဲ့ပြီး ကျောင်းများတွင် စတုတ္ထတန်းအထိ ဗမာစကားဖြင့်သာ ပညာသင်စေခဲ့သည်။ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပြည်သူ့ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနကို တည်ထောင်ခဲ့ပြီး ၎င်းမှာ သဘောတရားအရ လူမျိုးစုများ၏ ယဉ်ကျေးမှုတန်ဖိုးများကို မြှင့်တင်ရန်ဖြစ်သော်လည်း စင်စစ်တွင် ဗမာ့သမိုင်းနှင့် ယဉ်ကျေးမှုလွှမ်းမိုးရေးအတွက်

ထားရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။^{၁၆} အစိုးရသည် တောင်တန်းဒေသများ (အထူးသဖြင့် ကရင်) သို့ ဗုဒ္ဓသာသနာပြုပုဂ္ဂိုလ်များအား စေလွှတ်ခဲ့ပြီး အရေးယူပိတ်ဆို့မှုနှင့် မြင့်တင်မှုတို့ကို သာသနာရေးရာဝန်ကြီးဌာနနှင့် ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့အစည်းများမှ လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်များတွင် ဗဟိုအစိုးရ (အထက်အဆင့်ရှိ ဗမာများနှင့် စစ်ဖက်မှလူများ) သည် လူနည်းစုလူမျိုးစုပြည်နယ်များရှိ မိရိုးဖလာစည်းမျဉ်းများအား တဖြည်းဖြည်း လစ်လျူရှုလျက် အာဏာကို ဗဟိုမှထိန်းချုပ်ခဲ့ကြသည်။^{၁၇}

လွတ်လပ်ရေးရပြီး အစောပိုင်းကာလများတွင် ဦးနှုတ်အစိုးရသည် ဘက်ပေါင်းစုံမှ တော်လှန်တိုက်ခိုက်ခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဖဆပလအစိုးရသည် အများစုသောလူမျိုးစုများကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် လွတ်လပ်ခွင့်ပေးရန် ပျက်ကွက်ခဲ့ကြသည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် လူမျိုးစုများမှာ လက်နက်ကိုင်ခုံတိုက်ခိုက်လာတော့သည်။ ထို့အပြင် အထက်အဆင့်ရှိ ဗမာတချို့ စစ်တပ်၊ ရဲတို့မှ သဘောထားကွဲလွဲပြီး ခွဲထွက်လာသူတို့နှင့် ပြည်သူ့ရဲဘော်တပ်တို့မှ စစ်ဝန်ထမ်းဟောင်းများသည် ဗမာ့ကွန်မြူနစ်ပါတီ (CPB) ကို ထူထောင်ပြီး တောင်လှန်ပုန်ကန်ခဲ့သည်။ တောင်ကြားဒေသတစ်လျားတွင် ပျံ့နှံ့ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော ကွန်မြူနစ်အုံကြွမှုတွင် စစ်တပ်၏ သုံးပုံတစ်ပုံနီးပါး ပါဝင်ခဲ့သည်။ ပအိုဝ်း၊ မွန်၊ ရခိုင်နှင့် ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်းရှိ မူဂျာဟစ် တော်လှန်ပုန်ကန်မှုများသည် ၁၉၄၈ ဝန်းကျင်တွင် ပေါ်ပေါက်လာခဲ့တော့သည်။^{၁၈} အနာဂတ် ကရင်ပြည်နယ်၏ (အနေအထား) နေရာနှင့် နယ်မြေပိုင်းခြားသတ်မှတ်မှုတို့အပေါ်တွင် သဘောထားကွဲလွဲပြီး တစ်နှစ်အကြာကာလတွင်မှာမှ ကရင်တော်လှန်ပုန်ကန်မှု ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ အစောပိုင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ကရင်အများစုရှိနေသော ဝေးလံဒေသများကိုသာ ကရင်ပြည်နယ်အဖြစ် နယ်မြေပိုင်းခြား သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ သို့သော်ငြားလည်း ကရင်ခေါင်းဆောင်များသည် ကရင်နှင့် ဗမာများ ရောနှောနေထိုင်နေကြသော မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသအတော်များများကို လိုချင်ခဲ့ကြသည်။^{၁၉}

ဒုတိယအကြိမ်တော်လှန်ပုန်ကန်မှုများသည် ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်များနှင့် ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ် အစောပိုင်းကာလများအတွင်း ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ အစောပိုင်းတွင် ရှမ်း၊ ကရင်နီနှင့် ကချင်တို့သည် ဗမာအစိုးရကို ဆယ်နှစ်တာကာလကြာအောင် သစ္စာခံခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့သည်သာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် နေရာပေးခံခဲ့ရသော လူမျိုးစုများဖြစ်သည်။ သို့သော်ငြားလည်း ဗဟိုအစိုးရမှ တစ်ဖက်တစ်ဖက် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများလာချိန်တွင် တင်းမာမှုများ မြင့်တက်လာခဲ့သည်။ ကူမင်တန်တို့ ဝင်ရောက်ကျူးကျော်ပြီးနောက် ဗမာတပ်များနှင့် ဗဟိုအစိုးရမှ ရာထူးယူထားသူများ ရှမ်းပြည်နယ်သို့ အမြောက်အများ စီမံဝင်လာချိန်တွင် ရှမ်းတော်လှန်ပုန်ကန်မှု (၁၉၅၉ တွင်) စတင်ခဲ့တော့သည်။ ၁၉၆၁ ခုနှစ်တွင် ဦးနုသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ဗမာနိုင်ငံ၏ တရားဝင်ဘာသာအဖြစ် သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ ၎င်းမှာ ကွန်မြူနစ်များကို လျော့ပါးစေသည့် ဗြဟ္မာတစ်ခု ဖြစ်ကောင်းဖြစ်နိုင်ခဲ့သော်လည်း ခရစ်ယာန်ဘာသာကို အများစုကိုးကွယ်သော ကချင်နှင့်ချင်းတို့ကို စိတ်ပျက်အားလျော့မှုများ ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ၁၉၆၁ ခုနှစ်တွင် ကချင်၏ ပုန်ကန်မှုစခဲ့ပြီး ၁၉၆၄ ခုနှစ်တွင် ချင်း၏ ပုန်ကန်မှုစခဲ့သည်။ ပုန်ကန်မှုမှာ ယေဘုယျအားဖြင့် နေဝင်းအာဏာသိမ်းခြင်းကြောင့် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော်လည်း အမှန်မှာ လူမျိုးစုများအားနေရာမပေးခြင်းကို အခြေခံဖြစ်ပေါ်လာသော မကျေနပ်မှုများကြောင့်လည်း ဖြစ်သည်။^{၂၀}

ဗိုလ်ချုပ်နေဝင်းသည် တိုင်းပြည် “အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာပြိုကွဲ” သွားခြင်းမှ ကာကွယ်ရန် ၁၉၆၅ ခုနှစ်တွင် အာဏာသိမ်းခဲ့သည်။ သို့သော်ငြားလည်း အာဏာသိမ်းမှုသည် အရပ်သားဆီမှ အာဏာကို စစ်တပ်သို့ ပေးလိုက်ရုံသာအဖတ်တင်ပြီး ဗဟိုအစိုးရတွင် လူမျိုးစုများမှာ အာဏာမရမြဲ မရလျက်ရှိခဲ့သည်။^{၂၁} ဗမာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးဆူပူအုံကြွမှုများအတွက် အဖြစ်တစ်ခုဖြစ်ဖို့ဝေးစွာ အာဏာသိမ်းမှုသည် လူမျိုးစုတော်လှန်ပုန်ကန်မှုများကို ပိုပြီး “မီးလောင်ရာလေပင့်” လိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်ခဲ့သည်။^{၂၂}

တော်လှန်ရေးကောင်စီ (၁၉၆၂-၇၄) သည် လူမျိုးစုများ၏ တောင်းဆိုမှုများကို နိုင်ငံရေးနည်းလမ်းဖြင့် အဖြေရှာခြင်းထက် စစ်ရေးဖြင့်သာ အဖြေရှာလိုခဲ့သည်။ ၎င်းသည် ၁၉၆၃-၆၄ ခုနှစ်တွင် လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများနှင့်

ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးခဲ့သော်လည်း လူမျိုးစုများ၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်တောင်းဆိုချက်ကို မဆိုင်းမတွ ငြင်းဆိုခဲ့ပြီး နိုင်ငံရေးအရ မည်သည့်ခွဲထွက်ခွင့်ကိုမှ မပေးခဲ့ပေ။^{၃၇} တန်ပြန်အားဖြင့် လူမျိုးစုခေါင်းဆောင်များမှာ ၎င်းတို့ကို ဟန်ပြနေရာပေးထည့်သွင်းခြင်းကို ငြင်းဆန်ခဲ့ကြသည်။ ထို့အတွက်ကြောင့် တော်လှန်ရေးကောင်စီသည် စစ်ရေးဖြင့် မြေလှန်တိုက်ခိုက်ခဲ့ပြီး အကျိုးဆက်အားဖြင့် ပဋိပက္ခဒေသများတွင်ရှိ ပြည်သူများမှာ သေကြေမှုများ၊ ဆင်းရဲဒုက္ခများနှင့် အခြေပျက်အနေပျက်တိမ်းရှောင်ရမှုများကို ခံစားခဲ့ရတော့သည်။ စစ်တပ်နှင့် အစိုးရအပေါ် မကျေချမ်းမှုများမှာ လျော့ပါးခြင်း မရှိခဲ့တော့ပါ။

စစ်တပ်မှ ဤသို့မြေလှန်ချေမှုန်းခဲ့သော်လည်း လူမျိုးစုတော်လှန်ရေးတပ်များမှာ ပေါကြွယ်လှသော သယံဇာတအရင်းအမြစ်များ၊ အခွန်များနှင့် ဘိန်းတို့မှရရှိသော ငွေကြေးဖြင့် နယ်စပ်ဒေသများတလျှောက် ဆက်လက်ထိန်းချုပ်မှု ယူထားခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့အထဲတွင် အင်အားအကြီးဆုံးမှာ ပဲခူးရိုးမ၊ ရောဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသ (၁၉၇၀ ပြည့်နှစ်များအထိ)နှင့် ဗမာပြည်မြောက်ဘက်ပိုင်း ဝေးလံဒေသများကို ထိန်းချုပ်ထားသော ဗမာ့ကွန်မြူနစ်ပါတီ ဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် ဗမာပြည်အနောက်ပိုင်း၊ ရှမ်းပြည်နယ်ဗဟိုနှင့် ကချင်ပြည်နယ်တို့တွင်လည်း တပ်ချထားခဲ့သည်။ ကွန်မြူနစ်ပါတီကို ဗမာတို့မှလွှမ်းမိုးထားချိန်တွင် သာမန်တပ်သားအများစုမှာ လူနည်းစုလူမျိုးစုအုပ်စုများ ဖြစ်သည်။ လူမျိုးစုလက်နက်ကိုင်အုပ်စု အကြီးဆုံး ၅ စုမှာ ကချင်လွတ်မြောက်ရေးအဖွဲ့ (KIO)၊ ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး (KNU)၊ ရှမ်းပြည်တိုးတက်ရေးပါတီ (SSPP)၊ ရှမ်းပြည်တော်လှန်ရေးကောင်စီ (TRC)နှင့် မွန်ပြည်သစ်ပါတီ (NMSP) တို့ဖြစ်ကြသည်။ အဆိုပါအဖွဲ့အများစုသည် ပြည်နယ်များကဲ့သို့အလုပ်လုပ်ပြီး ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးကဲ့သို့သော လူမှုဝန်ဆောင်မှုများမှအစ တရားစီရင်ရေးအထိ ၎င်းတို့ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိသော လူထုအား ဆောင်ရွက်ပေးသည်။ ဤသို့အားဖြင့် ဗမာပြည်နယ်မြေများမှာ အစိုးရထိန်းချုပ်၊ တော်လှန်ရေးအဖွဲ့များထိန်းချုပ်နှင့် ဗိုလ်လုဆဲနယ်မြေများဟူ၍ ပိုင်းခြားသွားခဲ့သည်။ ၁၉၆၀နှစ်များ နှောင်းပိုင်းတွင် ယခင်ဗမာပြည်ဝန်ကြီးချုပ်ဟောင်း ဦးနုသည် KNU နှင့်အတူ ပေါင်းစည်းခုခံရန် ထိုင်းနိုင်ငံနယ်စပ်ဒေသများသို့ ထွက်ပြေးသွားပြီး ဗမာပြည်တောင်ပိုင်းရှိ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များနှင့် ယာယီမိတ်ဖက်ပြုလျက် အမျိုးသားညီညွတ်ရေးလစ်ဘယ်တပ်ပေါင်းစု (NULF) ကို ထူထောင်ခဲ့သည်။ KNU နှင့် NMPS တို့၏ အနာဂတ် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုသမ္မတနိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ခွဲထွက်ခွင့် အဆိုပြုချက်ကို ဦးနုမှ လက်ခံလိုစိတ်မရှိခြင်းကြောင့် မိတ်ဖက်ပြုမှုမှာ ပြိုကွဲသွားခဲ့သည်။^{၃၈} အချို့သော လူမျိုးစုတော်လှန်ရေးတပ်များ (EAOs) မှာ ဗမာ့ကွန်မြူနစ်ပါတီနှင့် မိတ်ဖက်ပြုကြသော်လည်း ကျန်အဖွဲ့များမှာ ဗမာလွှမ်းမိုးသောခေါင်းဆောင်မှုနှင့် လူမျိုးစုတို့၏ မကျေလည်မှုများအပေါ် အလေးမထားခြင်းကြောင့် မိတ်ဖက်ပြုမှုကို ရှောင်လွှဲခဲ့ကြသည်။

၁၉၇၄ ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်ကို ကျင့်သုံးခဲ့ခြင်းဖြင့် အစိုးရကို တစ်ပါတီဆိုရှယ်လစ်နိုင်ငံတော်အဖြစ် အသွင်ပြောင်းခဲ့ပြီး အခြေခံအားဖြင့် လူနည်းစုလူမျိုးစုများအတွက် မည်သည့်ခွဲထွက်ခွင့်အသစ်မှ မရှိတော့ပေ။ အသစ်ဖွဲ့စည်းခဲ့သော ဗမာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ (BSPP) (၁၉၇၄-၈၈) ၏ လမ်းညွှန်မှုအောက်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဗမာလွှမ်းမိုးသော ဒေသ ၇ ခုနှင့် (အသိအမှတ်ပြုမှု၏ ပြရုပ်တစ်ခုအဖြစ်) ဗမာမဟုတ်သည့် လူမျိုးစုဒေသ ၇ ခုတို့ကို ပိုင်းခြားဖွဲ့စည်းခဲ့သော်လည်း ပြည်နယ်များရှိ အခြားသော ခွဲဝေမှုများမှာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မြဲနှင့် ဗမာတို့လွှမ်းမိုးထားမြဲ ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှာ ဖက်ဒရယ်အသွင်ဆောင်သော်လည်း စင်စစ်တွင် မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ ဖက်ဒရယ်ဖြစ်မနေခဲ့ပါ။ ပြည်နယ်များမှာ အခွဲသက်သက်အဖြစ်သာ ရှိနေခဲ့ပြီး အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များကို ဗဟိုအစိုးရမှ တင်းတင်းကြပ်ကြပ် ချုပ်ကိုင်ထားသည်။ အစိုးရသည် လွှတ်တော်ကို ဖျက်သိမ်းခြင်း၊ အသင်းအဖွဲ့များ၊ သမဂ္ဂများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများကို ပိတ်ပင်တားဆီးခြင်းနှင့် ဆန္ဒပြမှုများနှင့် လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်တို့ကို ဖိနှိပ်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အစိုးရသည် တိုင်းပြည်ကို ပြင်ပကမ္ဘာနှင့် အဆက်အသွယ်ဖြတ်ခြင်း၊ နိုင်ငံခြားသား သာသနာပြုများ၊ ပညာရှင်များနှင့် အနောက်တိုင်းဖောင်ဒေးရှင်းများအား နှင်ထုတ်ခြင်းတို့ဖြင့် အာဏာရှင်စနစ်ကို ဖော်ဆောင်ခဲ့ပြီး စီးပွားရေးအများစုကိုလည်း နိုင်ငံပိုင်အဖြစ် ပြောင်းလဲခဲ့သည်။

အစိုးရသည် နိုင်ငံရေးအားလျော့စေသော ၎င်းကိုယ်ပိုင်မှု ယဉ်ကျေးမှုပုံစံတစ်ရပ်ကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းဖြင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်တောင်းဆိုမှုများကို ယုတ်လျော့စေရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ တော်လှန်ရေးကောင်စီသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ပြည်နယ်များ၏ ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာအဖြစ်မှ ဖယ်ရှားပေးခဲ့ပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်မဟုတ်သည့် လူနည်းစုများအကြား ဘာသာအယူဝါဒသိမ်းသွင်းခြင်းကို ဆက်လက်ဟန့်တားခြင်း မပြုတော့ပေ။ အစိုးရသည် လူနည်းစုလူမျိုးစုများမှ ၎င်းတို့ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကားအား မြှင့်တင်ခြင်းများအပေါ် နိုင်ငံစည်းလုံးမှုကို ခြိမ်းခြောက်မလာသ၍ ခွင့်ပြုထားခဲ့သည်။ ဥပမာ လူနည်းစုလူမျိုးစုဒေသများတွင် ၎င်းတို့ဘာသာစကားဖြင့် ကျောင်းစာသင်ခြင်းကို ဒုတိယတန်းအထိ ခွင့်ပြုထားခဲ့သည်။ အဆိုပါကာလများအတွင်းမှာပင် ဗုဒ္ဓဘာသာဘုန်းကြီးကျောင်းများနှင့် ခရစ်ယာန်ဘုရားကျောင်းများမှာ ကျောင်းချိန်ပြင်ပ (သို့) နေရာသီတို့တွင် ဘာသာစကားများကို မကြာခဏ သင်ကြားခဲ့ကြသည်။^{၁၅} သို့သော်ငြားလည်း နေဝင်းသည် ဗမာစာကို အစိုးရရုံးများနှင့်ကျောင်းများတွင် အသုံးပြုခွင့်ရှိသည့် တစ်ခုတည်းသော ဘာသာစကားအဖြစ်သတ်မှတ်ခြင်း၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာရေးလှုပ်ရှားမှုများကို ကန့်သတ်ခြင်းတို့ဖြင့် တိုင်းပြည်ရှိလူအားလုံးအပေါ် “ဗမာလူမျိုးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုသွင်သွင်းခြင်း”အမှုကို ပြုခဲ့သည်။^{၁၆} ကျောင်းများတွင် တိုင်းပြည်စည်းလုံးညီညွတ်မှုနှင့် လူများစုအုပ်စုများ၏ ရိုးရာအမွေအနှစ်များကို အမွှမ်းတင်သော၊ (တစ်ဖက်တွင်) လူနည်းစုအုပ်စုများ၏ အာဇာနည်များကို “သုပုန်” (သို့) “ကိုလိုနီအစိုးရ၏ အလိုတော်ရီ” များအဖြစ် အပုပ်ချသော သင်ရိုးညွှန်းတမ်းများကို ထည့်သွင်းသင်ကြား စေခဲ့သည်။^{၁၇} နိုင်ငံ၏လူမျိုးပေါင်းစုံနေထိုင်မှုကို ပြည်ထောင်စုနေ၊ နှစ်သစ်ကူးများနှင့် လူမျိုးစုအုပ်စုအသီးသီး၏ သက်ဆိုင်ရာအမျိုးသားနေ့များတွင် ကျင်းပပေးခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့မှာ အထက်-အောက်ပုံစံဖြင့်သာဖြစ်ပြီး လူမျိုးအသီးသီးအတွက် တရားဝင်သတ်မှတ်ထားသော ယဉ်ကျေးမှုကိုယ်စားပြုပုံစံများမှ သွေဖယ်အသွားမခံပေ။ လူနည်းစုလူမျိုးစုများကိုလည်း အာဏာနေရာများမှ ဖယ်ကျဉ်ထားခဲ့ကြသည်။ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုကို နေဝင်းနှင့် သူ၏ ဗမာကြီးစိုးသော အထက်အလွှာအုပ်စုနှင့် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသများရှိ နာမည်ကြီးအစိုးရရုံးများကို ကြီးစိုးထားသော အနည်းငယ်သော လူနည်းစုလူမျိုးစုများမှ ပြုလုပ်ကြသည်။ အဆုံးတွင် နိုင်ငံစစ်တပ်သည် ဗမာကြီးစိုးသော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအဖြစ် ပြောင်းလဲသွားခဲ့သည်။

နေဝင်းအစိုးရသည် စစ်တပ်၏လွှမ်းမိုးမှုကို ပိုမိုတောင့်တင်းခိုင်မာအောင်ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး ခနော်နီခနော်နဲ့ ဒီမိုကရေစီအစိုးရတစ်ရပ်ကို အစားထိုးခဲ့သည်။ သို့သော် လူနည်းစုလူမျိုးစုများအတွက်ထားရှိသော ၎င်း၏ဗျူဟာကိုတော့ ဆက်လက်မြဲဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီအုပ်ချုပ်မှု၏ ဆယ်စုနှစ်ကာလအတွင်း ပြည်တွင်းစစ် ပြန်လည်စတင်ခဲ့ပြီး အထူးသဖြင့် နေဝင်းအစိုးရနှင့် ဗမာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၏ ဖိနှိပ်သောစည်းမျဉ်းများအောက်တွင် ပြည်တွင်းစစ်မှာ ပိုမိုပျံ့နှံ့ပြင်းထန်ခဲ့သည်။ ဆက်လက်တည်ရှိနေသော (ကြီးစိုးရာယဉ်ကျေးမှု၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း တစ်သားတည်းစိမ့်ဝင်သွားအောင်) သိမ်းသွင်းမှုများနှင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများ၏အောက်တွင် လူနည်းစုလူမျိုးစုများ၏ ဘာသာစကားများအတွက် ပေးထားသောနေရာနည်းနည်းသည် သေးနုတ်သွားတော့သည်။ အဆိုပါသိမ်းသွင်းမှုပြုလုပ်သည့် ပုံစံများသည် ဦးနုလက်ထက်အတွင်း ဆောင်ရွက်ခဲ့မှုများနှင့် ရည်ရွယ်ချက်အားဖြင့် အတူတူပင်ဖြစ်ပြီး အကောင်အထည်ဖော်ပုံနှင့် ဖော်ပြပုံသာ ကွဲပြားထားသည်။ အဆုံးတွင် အစိုးရ၏ဗျူဟာသည် နှစ်ဖက်စလုံး၏ ရည်မှန်းချက်များ ရောက်ရှိဖို့ခဲယဉ်းစွာ စစ်ဆီသို့သာ ဦးတည်သွားတော့သည်။

၂.၃။ ၁၉၈၈ အုံကြွမှုနှင့် ပြောင်းလဲသွားသောဗျူဟာ

၁၉၈၈ ဒီမိုကရေစီရရှိရေးအုံကြွမှုသည် ဗမာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ (BSPP) ၏ ကျဆုံးခန်းဆီသို့ ဦးတည်သွားခဲ့ပြီး လူနည်းစုလူမျိုးစုများအတွက်ထားသော အစိုးရ၏ဗျူဟာ ပြောင်းလဲသွားခဲ့သည်။ အစိုးရသည် နောက်ထပ် အုံကြွမှုတစ်ခု ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ဖြစ်မလာခင် ပြည်တွင်းလုံခြုံရေးအန္တရာယ်ကို အတတ်နိုင်ဆုံးလျှော့ချပစ်ရန် အရေးတကြီးလိုအပ်ကြောင်း သဘောပေါက်သည်။ အထူးသဖြင့် ကွန်မြူနစ်ပါတီနှင့် EAO များ မိတ်ဖက်ပြုသွားမည့်အရေးကို ရှောင်ရှားလိုသည်။ ထို့အပြင်

နယ်စပ်ဒေသများအား ထိန်းချုပ်မှုပြန်ယူခြင်း၊ မှောင်ခိုဈေးကွက်လှုပ်ရှားမှုများကို လျှော့ချခြင်းနှင့် လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများဆီမှ ဝင်ငွေများကို နိုင်ငံတော်ဆီသို့ လွှဲယူခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်လိုသည်။ “စစ်ဖြင့်အလုံးစုံအနိုင်ရရေးမှာ လက်တွေ့တွင်မဖြစ်နိုင်ကြောင်း ဆယ်စုနှစ်လေးစုကြာ ပြည်တွင်းစစ်ပွဲမှ သက်သေပြလျက်ရှိသည်။”^{၃၈} ၁၉၈၈ ခုနှစ်နောက်ပိုင်းတွင် အစိုးရအသစ်သည် အဓိကဗျူဟာနှစ်ရပ်ကို ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ စစ်နယ်ဝန်းအတွင်း တခြားတစ်ဖက်တွင် အောင်နိုင်ရန် စစ်မျက်နှာတစ်ဖက်ကိုပိတ်သိမ်းခြင်းနည်းအားဖြင့် မိရိုးဖလာအပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးညှိနှိုင်းမှုများကို စတင်ခဲ့တော့သည်။ တပြိုင်နက်တည်းတွင် နိုင်ငံတော်သည် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးနယ်ပယ်တစ်ခုကို ထူထောင်လျက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်တစ်ရပ်ကို စတင်ခဲ့တော့သည်။ သို့သော်ငြားလည်း စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးနယ်ပယ်သည် အမည်ခံသက်သက်သာဖြစ်ပြီး အစိုးရသည် ခိုင်အာထိန်းချုပ်ထားခဲ့သည်။

ဒီမိုကရေစီရရှိရေးအံ့ကြံမှုကို နှိမ်နင်းရန်အတွက် တပ်မတော်သည် ၁၉၈၈ ခုနှစ်တွင် အာဏာသိမ်းယူခဲ့သည်။ တစ်နိုင်ငံလုံးရှိ ဆန္ဒပြမှုများကို စစ်တပ်မှ ရက်ရက်စက်စက်နှိမ်နင်းခဲ့သည်။ လူထောင်နှင့်ချီ သေဆုံး၊ ဒဏ်ရာရ (သို့) အကျဉ်းချခံခဲ့ရသည်။ အချို့မှာ တော်လှန်ရေးတပ်များ ထိန်းချုပ်ထားသော ဒေသများသို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ကာ လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များနှင့် ပူးပေါင်းခဲ့သည်။ စစ်တပ်သည် နိုင်ငံတော်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးကောင်စီ (SLORC) ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ၁၉၉၀ ခုနှစ်တွင် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲကို ကျင်းပခဲ့သည်။ သို့သော် အောင်ဆန်းစုကြည်၏ အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ် (NLD) မှ အပြတ်အသတ်အနိုင်ရသည့် မဲရလဒ်ကို ပယ်ချခဲ့သည်။ စစ်တပ်၏ ရက်စက်သော နှိမ်နင်းမှုများကြောင့် ၁၉၈၈ ဆန္ဒပြမှုတွင် ပါဝင်ခဲ့သည့် ကျောင်းသားခေါင်းဆောင်များနှင့် ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်များသည် နယ်စပ်ဒေသများသို့ ထွက်ပြေးသွားခဲ့ပြီး EAO တို့ထံ လက်နက်ကိုင်ခုခံရန် ပေါင်းစည်းခဲ့ရသည်။ NLD ရွေးကောက်ခံများမှ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ အမျိုးသားညွန့်ပေါင်းအစိုးရ (NCGUB) ကို ပြည်ပရောက်အစိုးရအဖွဲ့အဖြစ် ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ဒီမိုကရေစီဖက်ဒရယ်စနစ်ကို ထူထောင်ရန်အတွက် ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ အမျိုးသားကောင်စီ (NCUB) ကို EAOများမှ ကိုယ်စားပြုသူအများအပြားပါဝင်စေလျက် မိတ်ဖက်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။^{၃၉} NLD နှင့် လူနည်းစုလူမျိုးစုအုပ်စုများ မိတ်ဖက်ပြုပြီး ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖွဲ့စည်းထားခြင်းဖြင့် ဖြစ်သည့်အတွက်ကြောင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်အရ လူမျိုးစုပြည်နယ်များအတွက် ကိုယ်စားပြုမှုနှင့် အခွင့်အာဏာ ကြီးကြီးမားမား ရရှိခွင့်ပေးနိုင်သော မြန်မာနိုင်ငံတစ်ရပ်ကို ပုံဖော်ရန် အခွင့်အရေးတစ်ချို့တော့ ရှိခဲ့သည်။

အစိုးရသည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုနှင့် ဗမာသွတ်သွင်းမှုဗျူဟာများကို ဆက်လက်ရှေ့ဆက်မြဲဖြစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၉၀ နောက်ပိုင်းတွင် အစိုးရသစ်သည် အဆိုပါဗျူဟာကို ထောက်ကန်ပေးသည့် အရင်းအမြစ်များ၊ နိုင်ငံရေး သဘောထားနှင့် ပြစ်မှုဆိုင်ရာတားဆီးပိတ်ပင်မှုများကို သာပြီးကျူးလွန်ခဲ့သည်။ ၎င်းကို Mary Callahan မှ “၂၁ ရာစုနှစ်အတွင်း အစိုးရ၏ လူနည်းစုလူမျိုးစုများအား သွတ်သွင်းခြင်းနှင့် စွမ်းအားယုတ်လျော့အောင်လုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ အဆုံးစွန်ကြံစည်အားထုတ်မှု” ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့သည်။^{၄၀} အစိုးရ၏ နိုင်ငံတော်ပြန်လည်တည်ဆောက်မှုနှင့် ဆူပူအံ့ကြံမှုကို ရပ်ဆိုင်းစေခြင်းတို့အတွက် ဘာသာစကားသည် အခရာကျသော လက်နက်တစ်ခုဖြစ်လာခဲ့သည်။ ထို့အတွက်ကြောင့် အစိုးရသည် လူနည်းစုလူမျိုးစုများအပေါ် ကျူးကျော်သွတ်သွင်းမှုများကို ပိုပြီးပြုလုပ်လာခဲ့သည်။ ဥပမာ - လူမျိုးစုဘာသာစကားဖြင့် စာသင်ကြားသော ကျောင်းဆရာ/ဆရာမများနှင့် ဘုန်းကြီးများအား ဖမ်းဆီးခြင်း။^{၄၁}

အစိုးရ၏ အရပ်ဆိုးအကျဉ်းတန်လှသော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများအပေါ် နိုင်ငံတကာမှ ရုတ်ရုတ်သဲသဲကန့်ကွက်ပြောဆိုမှုများနှင့်အတူ တိုင်းပြည်စီးပွားရေးကို ပြန်အဖတ်မဆည်နိုင်မှုတို့ကြောင့် ဗျူဟာပြောင်းရန် လိုလာတော့သည်။ SLORC သည် ၎င်း၏ သီးခြားရပ်တည်ရေးနှင့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း-ဆိုရှယ်လစ်မူဝါဒများကို စွန့်လွှတ်လိုက်ပြီး စီးပွားရေးကို (ကန့်သတ်ပိတ်ပင်မှုများ အများအပြားထားရှိလျက်) နိုင်ငံခြားနှင့် ပြည်တွင်းရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများထံသို့ ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၈၈ ငွေလိုနေသော အစိုးရသည် တရုတ်၊ ထိုင်း၊ အိန္ဒိယနှင့်

ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နယ်စပ်များတစ်လျှောက်တွင် အစိုးရထိန်းချုပ်ထားသော စစ်ဆေးရေးနေရာများကိုချထားလျက် နယ်စပ်ကုန်သွယ်ရေးကို ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ အစိုးရသည် နယ်စပ်ဒေသ အမြောက်အများ သစ်ကုန်သွယ်မှု၊ သတ္တုတူးဖော်မှု၊ ဆည်ဆောက်လုပ်ခြင်းများ၊ ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့ပိုက်လိုင်းများ ဖောက်လုပ်ခြင်းနှင့် စိုက်ပျိုးရေး၊ ရေလုပ်ငန်းနှင့် ကျောက်မျက်တူးဖော်ခြင်းလုပ်ငန်းတို့တွင် နိုင်ငံခြားနှင့် ပြည်တွင်းကုမ္ပဏီများအား လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးခြင်းတို့ကို ကြီးကြပ်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။^{၇၂} တရုတ်နှင့် ထိုင်းတို့သည် သဘာဝအရင်းအမြစ်များအား လက်လှမ်းမီရန်နှင့် နယ်စပ်ဒေသကုန်သွယ်မှုကို ချဲ့ထွင်ရန်ရည်ရွယ်လျက် နယ်စပ်ဒေသတစ်လျှောက်ရှိ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအပေါ် ပံ့ပိုးမှုများကို လျော့ချပြီး မြန်မာနိုင်ငံဗဟိုအစိုးရနှင့် ပိုမိုလက်တွဲခဲ့သည်။ အနောက်နိုင်ငံများ၏ မြန်မာနိုင်ငံအပေါ် စီးပွားရေးဒဏ်ခတ်ပိတ်ဆို့မှုသည် တရုတ်နိုင်ငံအပေါ် မြန်မာနိုင်ငံ၏ မီဒီယံကို တိုးသွားစေရုံသာရှိခဲ့ပြီး တရုတ်သည် များမကြာမီတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အကြီးဆုံး ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူနှင့် ရှေ့ဆောင်လက်နက်ပေးသွင်းသူ ဖြစ်လာခဲ့သည်။^{၇၃}

ပို၍ပဓာနကျသည့်အချက်မှာ စစ်တပ်သည် လုပ်ငန်းစဉ် (Process) နှင့် ရလဒ်များအပေါ် ထိန်းချုပ်ခွင့်မပျက်ဘဲ ၎င်းမြေစွာဆုပ်ကိုင်ထားသော အာဏာကို ဖြည်းဖြည်းချင်းလွှတ်နိုင်သည့်နည်းကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။^{၇၄} ထိုသို့ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အလို့ငှာ စစ်တပ်သည် ပြည်တွင်းစစ်ကို အရှိန်သတ်လျက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်တစ်ခုကို ဖော်ဆောင်ထုတ်ဆစ်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့တော့သည်။ EAO များနှင့် နှစ်ဖက်သဘောတူ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများကို ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး “ဒီမိုကရေစီ လမ်းပြမြေပုံ” ကို ဆွေးနွေးရန် အမျိုးသားညီလာခံကို ဖန်တီးခဲ့သည်။ ထိုလုပ်ငန်းစဉ်သည် (ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကြီးကြီးနှင့် စစ်တပ်ကို အဓိကနေရာမှာပင် တည်ထားခဲ့သော၊ ပဋိပက္ခ၏ ရေသောက်မြစ်ပြဿနာများကိုမူ လိမ့်မူထားခြင်းမရှိသော) ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်ကို ကျင့်သုံးခြင်းဆီသို့ ရောက်လာစေသည့် အကြောင်းအရင်းဖြစ်သည်။

(က) နှစ်ဖက်သဘောတူ အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုများ

၁၉၉၀ ခုနှစ်တွင် NLD ကို အာဏာလွှဲပြောင်းပေးရန် ငြင်းဆိုခဲ့ပြီးနောက် SLORC သည် လူမျိုးစုအုပ်စုများကို ချွေးသိပ်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ၎င်းသည် စစ်နယ်ဝန်းကိုဖွင့်ထားလျက်မှပင် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု နယ်ပယ်အသစ်တစ်ခုကို ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ၎င်း၏ အစောပိုင်း အပစ်အခတ်ရပ်စဲရန် ဆောင်ရွက်ခဲ့မှုများသည် တရားဝင်မဆန်ဘဲ အကြိုညှိနှိုင်းမှုများမပါသလောက်ရှိသည်။ အဆိုပါသဘောတူညီမှုများသည် တပ်မတော်၏ EAO များကို ကွဲသွားစေအောင်နှင့် ၎င်းမှ စစ်မျက်နှာစာဖွင့်ထားရသည့် အရေအတွက်လျော့သွားစေအောင် ပြုလုပ်သည့် ဗျူဟာများဖြစ်လာတော့သည်။

၁၉၈၉ ခုနှစ်တွင် CPB ပြိုကွဲမှုနှင့်အတူ ပထမဆုံးအကြိမ် အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုများ စတင်ခဲ့ပြီး ၎င်းနောက်တွင် EAO များ အများအပြား ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ ၁၉၈၉ ခုနှစ်ပါတီပြိုကွဲခြင်းမှာ တိမ်ရှောင်ဖိန့်အစိုးရလက်ထပ်တွင် တရုတ်ပြည်၏ ဘဏ္ဍာရေး ထောက်ပံ့မှုများ လျော့နည်းသွားခြင်းနှင့် အလွန်အမင်း အထက်အောက်ပုံစံနှင့် ကြီးစိုးဗမာများအား ပစားပေးသော ခေါင်းဆောင်မှုစနစ်ကို သာမန်အဖွဲ့ဝင် (အများအားဖြင့်) လူမျိုးစုခေါင်းဆောင်များမှ မကျေနပ်ခြင်းများကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထောက်ပံ့အရင်းအမြစ်များ ခြောက်ခမ်းလာချိန်တွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အများအပြားမှာ မူးယစ်ဆေးဝါးကုန်သွယ်မှုတွင် ပါဝင်ပတ်သက်လာကြပြီး မူလကျောထောက်နောက်ခံပြုထားသော ခံယူချက်များမှ သွေဖယ်လာစေတော့သည်။ ၎င်းမှ ၁၉၈၈ အစိုးရဆန့်ကျင်ဆန္ဒပြသူများအတွက် ကွန်းခိုရာနှင့် လှုံ့ဆော်အားပေးမှုတစ်ရပ်ကို မပေးနိုင်ဘဲရှိချိန်တွင် EAO များမှ ကွန်မြူနစ်ဆန့်ကျင်ရေးအမျိုးသားဒီမိုကရေစီတပ်ပေါင်းစု (NDF) ကို (၁၉၇၆ ခုနှစ်တွင်) ထူထောင်ခဲ့ခြင်းသည် လူနည်းစုလူမျိုးစုများအတွက် ခွဲထွက်ရေးတောင်းဆိုချက်မပါဘဲ ပိုမိုစည်းစည်းလုံးလုံးရှိစေမည့် ဖက်ဒရယ်ပန်းတိုင်ဆီသို့သွားရန် လမ်းကြောင်းတစ်ကြောင်း ပွင့်လာစေသည်။^{၇၅} အကျိုးဆက်အားဖြင့် အချို့အဖွဲ့များသည် CPB မှ ခွဲထွက်ကုန်ကြတော့သည်။ ကိုးကန့်အဖွဲ့ခွဲထွက်အပြီးတွင် ဝအဖွဲ့မှာ ခွဲထွက်သွားခဲ့သည်။ ဝတပ်ဖွဲ့သည်

၎င်းတို့နယ်မြေအတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို တောင်းဆိုခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် SSPP နှင့် ပလောင်ပြည်နယ်လွတ်မြောက်ရေးတပ်ဦးတို့အပါအဝင် ရှမ်းပြည်နယ်ရှိ အဖွဲ့အများအပြား ခွဲထွက်သွားတော့သည်။

SLORC သည် ယင်းအခြေအနေကို အခွင့်ကောင်းယူလျက် (ယခင် CBP ကို အမာခံဖွဲ့စည်းခဲ့သော) အဓိကသင်းကွဲအုပ်စု ၄ စု နှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ၎င်းအဖွဲ့တို့၏ အကွဲအပြဲသည် စစ်နယ်ဝန်းနှင့် ၎င်းတို့၏ မိတ်ဖက်များကို ပြန်လည်ပုံဖော်တည်ဆောက်နိုင်ခြင်းကြောင့် စစ်တပ်သည် လျင်မြန်စွာတုံ့ပြန်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ အများအားဖြင့် ထိုင်းနယ်စပ်တစ်လျှောက်တွင် ကာလရှည်ကြာတည်ရှိခဲ့သော လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များမှာ အသစ်ခွဲထွက်လာသော အဖွဲ့များနှင့် မိတ်ဖက်ပြုကြသည်။ ၁၉၇၆ ခုနှစ်ကတည်းက ကွန်မြူနစ်ဆန့်ကျင်ရေး NDF ကို ဦးဆောင်ခဲ့သော KNU သည် ကိုးကန့်နှင့် ဝကို စောလျင်စွာလမ်းဖွင့်ပေးခဲ့သည်။ သို့သော်ငြားလည်း တပ်မတော်၏ NDF အဖွဲ့များအပေါ် အပြင်းအထန် ထိုးစစ်ဆင်မှုများကြောင့် ဆက်သွယ်ရေးမှာ ခက်ခဲခဲ့သည်။ SLORC အစိုးရသည် ယခင် CBP အဖွဲ့ဝင်များနှင့် ချိတ်ဆက်ခြင်းဖြင့် လက်ဦးမှုရယူသည်။ ခင်ညွန့်သည် အခြားအဖွဲ့များ မိတ်ဖက်အသစ်များ ရမသွားစေရေးအတွက် ကိုးကန့်နှင့် ဝတို့ကို စီးပွားရေးဖြင့် ညှိနှိုင်းသိမ်းသွင်းသည်။ Smith မှ ဆိုခဲ့သကဲ့သို့ “[...] တော်လှန်ပုန်ကန်သူများကို အပစ်အခတ်ရပ်စဲရန်သဘောတူခြင်း၊ ကုန်စည်နှင့်လောင်စာများထောက်ပံ့ခြင်းတို့ကို ထောက်ရှုခြင်းဖြင့် (မြို့များတွင် ပြဿနာဗဟုရှိနေသော) တပ်မတော်သည် စစ်ကို အသဲအသန်ရပ်နားလိုနေသည်မှာ မြင်သာသည်”။^{၆၆} အချို့အဖွဲ့များမှာ တပ်မတော်နှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲချိန်တွင် အချို့အဖွဲ့များမှာလည်း စစ်မှအလွန်အမင်း ခေတ္တအနားယူလိုခဲ့ကြသည်။ လအနည်းငယ်ကြာသောအခါ စစ်တပ်သည် ရှမ်းပြည်နယ်တွင် ရှမ်းပြည်တပ်မတော် (SSA) နှင့် ကချင်ပြည်နယ်တွင် ကချင်ပြည်နယ်ဒီမိုကရေစီသစ်တပ်မတော် တို့နှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲခဲ့သည်။

စစ်အစိုးရသည် အချို့သောလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များနှင့် “အပေးအယူ” ပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် အသေအချာပင် အမြတ်ထွက်ခဲ့သည်။ (ကချင်နှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးမှအပ) အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုများအားလုံးသည် ပေါ်တင်ထုတ်မပြထားသော အပေးအယူသဘောများသာဖြစ်သည်။ နှစ်ဖက်စလုံးမှ အပစ်အခတ်များရပ်နားသွားပြီး အချို့လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များကို နိုင်ငံတော်မှ ဒေသထိန်းချုပ်ခွင့်ပေးပြီး အချို့ကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပေးထားခဲ့သည်။ ထိုအတွက် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များဘက်မှ အစိုးရအာဏာပိုင်များအား EAO ထိန်းချုပ်ထားသော နယ်မြေများအတွင်း ဝင်ထွက်ခွင့်ပြုပေးရန်သာ သဘောတူရသည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုကြောင့် တပ်မတော်သည် ၎င်း၏ အရင်းအမြစ်များကို အခြားအဖွဲ့များအားနည်းသွားအောင် လုပ်ဆောင်သည့်ဘက်တွင် ပိုအသုံးပြုနိုင်သွားသည်။ ဤသည်မှာ နောက်ပိုင်းတွင် EAO များကို သွယ်ဝိုက်အင်အားချိန့်စေသည့် ဗျူဟာတစ်ရပ်ဖြစ်လာစေမည့် လမ်းစဖြစ်သည်။ ယခုနည်းမှာ EAO များကို စီးပွားရေးကမ္ဘာအတွင်း အကွဲကွဲ ပြန့်ကျဲသွားစေသော နည်းဖြစ်သည်။

“SLORC ခေတ်အတွင်း အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုများသည် နေဝင်းခေတ်အတွင်း ရယူခဲ့သော အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုများထက် ပိုအရေးပါခဲ့ပြီး ၎င်းသည် ယခင် ဗမာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီမှ ထွက်ခွာမှုအတွက် အအောင်မြင်ဆုံးသော ခြေလှမ်းဖြစ်ခဲ့သည်။ အဖိုးတန်အရင်းအမြစ်များကို ထိန်းသိမ်းထားပြီး တပ်များကို ပိုပြဿနာများသော ဒေသများတွင် ပြောင်းရွှေ့ချထားခဲ့သည်။ ထို့အပြင် စီးပွားရေးလောကအတွင်း အားစိုက်ဝင်ခြင်းဖြင့် တပ်မတော်သည် ပြည်တွင်းစီးပွားရေးအကွက်အကွင်းများကို အတိုက်အခံလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များထက် လက်ဦးမှုယူ ရယူနိုင်ခဲ့ပြီး ထိုအခွင့်အရေးသည် ၂၆ နှစ်တာကာလအတွင်း တစ်ခါမျှမရခဲ့ဖူးသော အနေအထားဖြစ်သည်။...”^{၆၇}

အထူးသဖြင့် တပ်မတော်သည် မြေလှန်တိုက်ခိုက်မှုကို အင်အားအကြီးဆုံးအဖွဲ့များအတွင်းမှ တစ်ဖွဲ့ဖြစ်သည့် KNU နှင့် အရှိန်တင်ခဲ့သည်။ KNU တို့သည် ၎င်းတို့နယ်မြေအများအပြားအပေါ် ထိန်းချုပ်မှုလက်လွှတ်ခဲ့ပြီး ကရင်ပြည်သူတို့သည် စစ်ဘေးရှောင်ရင်း ထိုင်း-ဗမာ နယ်စပ်တလျှောက်တွင် ဒုက္ခသည်များဖြစ်ခဲ့ကြရသည်။^{၆၈}

“တပ်မတော်အပြင် အစိုးရဆန့်ကျင်ရေး လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များ၊ ဒုစရိုက်ဂိုဏ်းများ (သို့) ပြည်သူ့စစ်အဖွဲ့များ”၏ လက်များအတွင်းအမျိုးမျိုးတည်ရှိနေသော နိုင်ငံရေးအာဏာတို့နှင့်အတူ အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုများသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ “ပြောင်းလဲမှုပွဲထွေး” နေသော အာဏာရပ်စဲကားချပ်ကြီးကို ချယ်မှုန်းပေးခဲ့သည်။^{၇၉} အဆိုပါအစီအမံများမှ မူးယစ်ရာဇာများနှင့် စစ်နယ်ရှင်များ၏ အကျိုးစီးပွားများကို အကာအကွယ်ပြုထားချိန်တွင် အခြားသောလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များမှာ လူမှုရေးဝန်ဆောင်မှုလုပ်ငန်းများကို ထူထောင်ခဲ့ပြီး အိုးအိမ်ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရသူများအား အကူအညီပေးခဲ့သည်။ ဥပမာ ၁၉၉၅ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးနောက်တွင် NMSF သည် ၎င်းထိန်းချုပ်ထားသော “အထူးဒေသ” နှစ်ခုတွင် မွန်စာသင်ခြင်းနှင့် ဝန်ဆောင်မှုပေးခြင်းများကို ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ၎င်းအပြင် ထိုင်းနိုင်ငံသို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ခဲ့ရပြီး မြန်မာပြည်သို့ပြန်ရန် ဖိအားပေးခံနေရသော မွန်ဒုက္ခသည်များအတွက်လည်း ကိုယ်ပိုင်ဒုက္ခသည်စခန်းများဖြင့် ပြန်လည်နေရာချထားပေးခဲ့သည်။ KIO သည်လည်း ကျောင်းများနှင့် အခြားသောလူမှုရေးဝန်ဆောင်မှုများကို ထောက်ပံ့ပေးခဲ့သည်။^{၈၀}

တပ်မတော်သည် ၁၉၈၉ ခုနှစ်နှင့် ၁၉၉၅ ခုနှစ်များအတွင်းတွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ ၁၆ ဖွဲ့ဖြင့် သဘောတူညီချက် ရယူခဲ့သည်။ ဝပြည်နယ်သွေးစည်းညီညွတ်ရေးပါတီ (YWSP) နှင့် ပအိုဝ်းအမျိုးသားအဖွဲ့ချုပ် (PNO) တို့မှာ ၁၉၈၉ နှင့် ၁၉၉၁ တို့တွင်း အသီးသီးသဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပြီး အထူးအုပ်ချုပ်ခွင့်ကို ရယူခဲ့သည်။ ၎င်းတို့၏ လူမျိုးစုအုပ်စုကြီးများကို အသီးသီးကိုယ်စားပြုနေသော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ကြီးများမှာ ၎င်းတို့အဆိုပြုသော ဒေသများကို အထူးထိန်းချုပ်ခွင့်တစ်စုံတရာရကြချိန်တွင် ကျန်သည့်ဒေသများမှာ စစ်ရင်ဆိုင်လျှင်ဆိုင်၊ အစိုးရမှ ထိန်းချုပ်လျှင်ထိန်းချုပ်လျက် ရှိကြသည်။ MNMF နှင့် ဒီမိုကရေစီအကျိုးပြု ကရင်တပ်မတော် (DKBA) နှင့် KIO တို့သည် အဆိုပါကာလများအတွင်း သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြပြီး အချို့သောနယ်မြေများကို ထိန်းချုပ်စီမံခွင့် တစ်စုံတစ်ရာရသွားခဲ့ကြသည်။ အခြားသော ဒေသခံမွန်၊ ကရင်နှင့် ကချင်တို့နေထိုင်သော နေရာများမှာတော့ အစိုးရမှ ဆက်လက်စီမံအုပ်ချုပ်လျှင်ချုပ် မဟုတ်လျှင် စစ်မက်ဖြစ်လျက် ရှိခဲ့ကြသည်။

အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးတွင် ပါဝင်ခဲ့သည် လုပ်ငန်းစဉ် (Process) သည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဖွင့်လှစ်ပေးသည့် လက္ခဏာရပ်တစ်ခုဟုဆိုခြင်းထက် စစ်နယ်ဝန်းအတွင်းမှ ဗျူဟာတစ်ရပ်ဟုဆိုလျှင် ပိုမှန်ပေလိမ့်မည်။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုတွင် စည်းမျဉ်းအနည်းငယ်သာပါရှိပြီး ညှိနှိုင်းသည့် သဘောသဘာဝသည်လည်း အလွန်ပင် တရားဝင်မဆန်ပေ။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် အချို့သောဒေသများတွင် တိုက်ခိုက်မှုများ ခေတ္တစဲနေခဲ့ပြီး အချို့ဒေသများတွင် ဝန်ဆောင်မှုနှင့် စီမံအုပ်ချုပ်မှုများကို ယာယီချဲ့ထွင်ထားနိုင်ခဲ့သည်။ အဆိုပါအပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုများသည် စစ်တပ်အတွက် KNU ကဲ့သို့သော အင်အားကြီးကြီးနှင့် မြဲမြံမြဲမြံတည်ရှိနေသည့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များကို စစ်ဖြင့်အနိုင်ယူရန် ကုတ်အားသစ်တစ်ရပ်ကို ပေးခဲ့သည်။ သို့သော်ငြားလည်း တရားဝင်မဆန်သည့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်များနှင့်အတူ တပ်မတော်နှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်းအတွက် နောက်ဆက်တွဲကတိကဝတ်နှင့်အာမခံချက်များ ရှိမနေခြင်းတို့ကြောင့် ယခုရလဒ်သည် ရှုပ်ထွေးသော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဆိုသည်ထက် စစ်နယ်ဝန်းအတွင်းရှိ ယာယီတိုက်ပွဲစဲချိန်တစ်ခုအဖြစ်မျှသာ ပိုပြီးရှုမြင်နိုင်သည်။

(ခ) အမျိုးသားညီလာခံ

အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုများနှင့် တစ်ပြိုင်နက်တည်းထဲတွင် SLORC သည် ၁၉၉၂ ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်တစ်ရပ်ကို ရေးဆွဲရန်အတွက် အမျိုးသားညီလာခံကို ကြေငြာခဲ့သည်။ စီမံကိန်းချပြီးဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအောက်မှ လူနည်းစုလူမျိုးစုများ ၎င်းတို့၏ အခွင့်အာဏာအသစ်များကို ညှိနှိုင်းယူနိုင်သည့် ဖိုရမ် (ဆွေးနွေးပွဲ) တစ်ခု ထည့်သွင်းထားခြင်းဖြင့် ညီလာခံသည် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဆီသို့ အနည်းငယ်ပိုပြီး အာမခံချက်ရှိရှိသွားနိုင်မည့် အရိပ်အယောင်တစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သည်။ သို့သော်

လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုလုံးကို စစ်တပ်မှသာ အလုံးစုံထိန်းချုပ်ထားပြီး တကယ့်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုမှာ ယောင်ယောင်သာပါရှိကြောင်း မြင်သာလာခဲ့သည်။

အစိုးရသည် ကနဦးတွင် အတိုက်အခံ NLD နှင့် လူနည်းစုလူမျိုးစုအုပ်စုများ (အပစ်အခတ်ရပ်စဲထားသော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့နှင့် နိုင်ငံရေးပါတီနှစ်ခုစလုံး) ကို အမျိုးသားညီလာခံတွင် ထည့်သွင်းရန်ရည်ရွယ်ခဲ့သည်။ လက်တွေ့မှာကား တက်ရောက်ကြသူများမှာ တိုင်းရင်းသားများ၊ တောင်သူလယ်သမားများ၊ အလုပ်သမားများ၊ ပညာတတ်များနှင့် ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းများ၏ တရားဝင်ကိုယ်စားပြုသူများအဖြစ် အမည်ခံခေါင်းစဉ်တပ်ထားသော SLORC မှ စနစ်တကျရွေးချယ်ထားသည့် မြို့နယ်အဆင့်အရာရှိများသာ ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။ ကိုယ်စားပြုတက်ရောက်သူ ၇၀၂ ယောက်တွင် ၉၉ ယောက်သာလျှင် လွှတ်တော်အဖွဲ့ဝင်များ ဖြစ်ကြသည်။^{၁၁} ပါဝင်မှုကို EAO များချည်းသာမက လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီအသစ်များအထိ အနည်းငယ်ဘောင်ချဲ့ထားသော်လည်း ညီလာခံသည် ၎င်းတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်ကို ခွင့်ပြုတံဆိပ်ထုရန် အကွက်ဆင်ထားသော ဆွေးနွေးပွဲအစုစုတစ်ခုသာ ဖြစ်ခဲ့သည်။

အကျိုးဆက်အားဖြင့် ၁၉၉၂ ခုနှစ်နောက်ပိုင်းတွင် အမျိုးသားညီလာခံသည် ၎င်း၏တရားဝင်ဖြစ်မှု လျင်မြန်စွာ ယုတ်လျော့လာခဲ့သည်။ နှစ်နှစ်ကြာအပြီးတွင် အစိုးရသည် အတိုက်အခံများနှင့် လူမျိုးစုကိုယ်စားလှယ်များ၏ အပြင်းအထန်သဘောထားကွဲလွဲမှုများကြောင့် ညီလာခံကို ခေတ္တရပ်ဆိုင်းခဲ့သည်။ နောက်ထပ်လအနည်းငယ်အကြာတွင် နောက်ထပ်ခါရပ်ဆိုင်းခဲ့ပြီး တစ်နှစ်အကြာတွင် ထပ်မံရပ်ဆိုင်းခဲ့ပြန်သည်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် NLD နှင့် ရွေးကောက်ခံလူမျိုးစုအတိုက်အခံပါတီများမှာ တင်းကြပ်ပြီး အလွန်အမင်း ဗဟိုချုပ်ကိုင်ထားသော ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို ကန့်ကွက်ဆန္ဒပြသည့်အသို့ ရောက်သွားခဲ့သည်။ နိုင်ငံရေးပါတီမှ ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးမှ

“ကျုပ်တို့ကို အနီးကပ်စောင့်ကြည့်နေကြတာ။ စစ်တပ်ထောက်လှမ်းရေးတွေက အစည်းအဝေးအခန်းထဲ နေရာအနံ့မှာရှိတယ်။ BBC လိုမျိုး နိုင်ငံခြားသတင်းဌာနတွေနဲ့ အင်တာဗျူးလက်ခံပြောပြီဆို အဲဒီတပ်ထောက်လှမ်းရေးတွေက နောက်နေ့ဆို ကျုပ်တို့ကိုခေါ်စစ်ပြီး၊ ကျုပ်တို့အခန်းကိုပြန်ပြီဆို ခေါင်းဦးတွေ၊ စောင်တွေ ခြေရာလက်ရာပျက်နေတာကိုတွေ့ပြီဆို အဲဒါ အခန်းကိုဝင်ရှာထားတဲ့လက္ခဏာပဲ”^{၁၂}

၁၉၉၆ ခုနှစ်တွင် ညီလာခံကိုရပ်နားခဲ့သည်။ ညီလာခံမှာ မအောင်မြင်ကြောင်း မြင်သာခဲ့ပြီး စစ်အစိုးရသည် ၎င်း၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကို အထောက်အပံ့ပေးရန်အတွက်သာ ညီလာခံကိုပြုလုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး အမှန်တကယ်ဖြေလျှော့လိုသည့်ဆန္ဒ မည်ကားမထွာသာ ပါဝင်ခဲ့သည်။ အစိုးရသည် အမျိုးသားညီလာခံမစတင်မီကပင် ဦးတည်ချက် ၆ ရပ်နှင့် အခြေခံစည်းမျဉ်းစည်းကမ်း ၁၀၄ ချက်ကို ဆွဲထားခဲ့ဟန်တူသည်။

ဗိုလ်ချုပ်ခင်ညွန့်၏ ရှေ့ဆောင်လမ်းပြမှုအောက်တွင် အစိုးရသည် “ဒီမိုကရေစီလမ်းပြမြေပုံ” ဆီသို့သွားရာ အဆင့် ၇ ဆင့်ကို ကြေငြာပြီး အမျိုးသားညီလာခံကို ၂၀၀၃ ခုနှစ်တွင် ပြန်စခဲ့သည်။ အများဆုံးသော ဆန့်ကျင်မှုများမှာ လူမျိုးစုအဖွဲ့များဆီမှ ဖြစ်ခဲ့သောကြောင့် အစိုးရသည် ၂၀၀၄ ခုနှစ် အမျိုးသားညီလာခံ ပြန်လည်စတင်ချိန်တွင် လူနည်းစုလူမျိုးစုများ၏ ထောက်ခံအားပေးမှုကို စွဲဆောင်နိုင်မည့် ဗျူဟာသစ်တစ်ရပ်ကို ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ ယခင် NLD နှင့် မိတ်ဖက်ဖြစ်ခဲ့သော လူမျိုးစုအုပ်စုများကို စစ်တပ်မှ ဆွေးနွေးမှုများအတွင်း သိမ်းသွင်းတော့သည်။ ၁၀၈၈ ယောက်သော ကိုယ်စားလှယ်များတွင် ၎င်းလူမျိုးစုအုပ်စုတို့ တဝက်ကျော်ပါဝင်ပြီး စုစုပေါင်းကဏ္ဍအုပ်စုကြီး ၈ စုအတွင်း ၃ စု၏ အများစုမှာ ၎င်းတို့ဖြစ်ကြသည်။^{၁၃} ၎င်းမှာ ယခင်ညီလာခံနှင့် အသံထွက်မတူအောင် ပြောင်းလဲထားသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ ယခင်က “ဓားပြများ၊ အဖျက်အမှောင့်လုပ်ငန်းလုပ်ဆောင်သူများ၊ လူမျိုးရေးအစွန်းရောက်များ (သို့မဟုတ်) လက်ဝဲ (သို့) လက်ယာ အစွန်းရောက်ဝါဒီများ” စသဖြင့် သုံးနှုန်းခေါ်ဆိုခဲ့သော ယခင်တောင်လှန်အုပ်စုများအပေါ် တရားဝင်မူဝါဒပြောင်းလဲလာမှုကို

Martin Smith မှ ထုတ်နုတ်ဖော်ပြခဲ့ဖူးသည်။ အဆိုပါအဖွဲ့များကို အမျိုးသားညီလာခံကို တက်ရောက်လာသော “အထူးဖိတ်ကြားထားသော ဧည့်သည်တော်များ” ဟု နိုင်ငံတော်မှထိန်းချုပ်ထားသော သတင်းဌာနများမှ ပြောင်းလဲခေါ်ဆိုလာသည်ကို ကြည့်ခြင်းဖြင့် သိနိုင်သည်။

ကချင်၊ ရှမ်း၊ မွန်၊ ပအိုဝ်းနှင့် ဝတို့ကဲ့သို့သော ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များအတွင်း အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီထားသော တော်လှန်ရေးအုပ်စုများသည် ကာလရှည်ကြာတည်ရှိခဲ့သော ညှိနှိုင်းမှုတစ်ခုအတွက် အကောင်းဘက်ကို မျှော်လင့်ခဲ့ကြသည်။ ညီလာခံအသစ် ပြောင်းလဲမှုအတွက် မှတ်တိုင်တစ်ခုဖြစ်ရန် အလားအလာရှိသောကြောင့် တိုင်းရင်းသားပါတီများမျှော်လင့်နေသော အခိုက်အတန့်တစ်ခုလည်း ဖြစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၉၀ အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲတွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲထားသော လက်နက်ကိုင် အတိုက်အခံအဖွဲ့များမှာ ဝင်ရောက်အရွေးခံနိုင်ခြင်းမရှိခဲ့ဘဲ အချို့မှာ ၁၉၉၃-၁၉၉၆ အကြား အစောပိုင်း အမျိုးသားညီလာခံတွင် ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။ ရန်ကုန်တွင် မျက်နှာချင်းဆိုင်ဆွေးနွေးပွဲအစပြုမှုသည် ပြန်လည်ရင်ကြားစေရေးနှင့် ဆယ်စုနှစ်တစ်စုကျော်ကြာအောင် စတင်ပြီးခဲ့သော ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးတို့အတွက် ၎င်းတို့၏ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးပျူဟာနီဂိုးရလဒ်အဖြစ် ရှုမြင်ခဲ့ကြသည်။^{၅၄}

အဆုံးတွင် ညီလာခံအသစ်တွင် ငြင်းခုံဆွေးနွေးမှုများ အသက်ဝင်ခဲ့သည်။ လူနည်းစုလူမျိုးစုများမှာ ၎င်းတို့ကြိုက်ရာ ကိုယ်စားလှယ်ကို ရွေးချယ်ခွင့်ရှိပြီး ၎င်းတို့တွင်ရှိခဲ့သော အရေးကိစ္စများကို ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့် ရှိခဲ့သည်။^{၅၅} အချို့သော EAO များမှာ အတွေးအမြင်အသစ်များကိုပင် အဆိုပြုခွင့်ရခဲ့သည်။ (UWSP၊ မြန်မာအမျိုးသား ဒီမိုကရက်တစ် မဟာမိတ်တပ်မတော်နှင့် ဝ၊ ကိုးကန့်၊ မိုင်းလားတို့ကို ကိုယ်စားပြုသော အမျိုးသားဒီမိုကရေစီသွေးစည်းညီညွတ်ရေးတပ်မတော်) ပါတီ ၃ ခုပေါင်းနှင့် (SSA၊ KIOနှင့် NMSF ကဲ့သို့သော အဓိကလက်နက်ကိုင် အတိုက်အခံအုပ်စုများနှင့် ဖွဲ့စည်းထားသော) ပါတီ ၁၃ ခု မဟာမိတ်တို့၏ အဆိုပြုချက်များမှာ အာရုံစိုက်အံ့ရဆုံးဖြစ်ခဲ့သည်။ ဥပမာ ^{၅၆}ဝ-ကိုးကန့်-မိုင်းလား အဖွဲ့မှ ရှမ်းပြည်နယ်အတွင်း ပိုမိုအင်အားတောင့်တင်းသော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသများကို တောင်းဆိုခဲ့ပြီး ၎င်းကို ရှမ်းပြည်နယ်အတွင်းရှိ လူမျိုးစုရှမ်းပါတီများနှင့် အခြားသော လူနည်းစုဒေသအဖွဲ့များမှ ကန့်ကွက်မှုများ ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ “တပ်မတော်အပါအဝင် အခြားအဖွဲ့ငယ်တွေက ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသတွေနဲ့ပတ်သက်ပြီး အဆိုပြုချက်တွေရော ကန့်ကွက်ချက်တွေရော တင်ခဲ့ကြတယ်။ ကချင်ပြည်နယ်က ရှမ်းနီက ကချင်ကနေ ခွဲထွက်ခွင့်တောင်းပြီး ရှမ်းမှာရှိတဲ့ ကိုးကန့်ဒေသထဲက ကချင်က ကချင်ပြည်ထဲကို ပေါင်းစည်းဖို့ အဆိုပြုတယ်” ဟု အမျိုးသားညီလာခံကို နိုင်ငံရေးပါတီကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် တက်ရောက်ခဲ့သူတစ်ဦးမှ ပြန်ပြောင်း ပြောပြခဲ့သည်။^{၅၇}

အထက်ပါ ငြင်းခုံမှုများနှင့် အသက်ဝင်နေသော်ငြားလည်း နိုင်ငံတော်သည် ဆွေးနွေးသည့်အကြောင်းအရာ၊ အတိမ်အနက်နှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ၏လားရာတို့ကို တင်းတင်းကြပ်ကြပ် စီမံထိန်းချုပ်ထားခဲ့သည်။ “ကျုပ်တို့အဖွဲ့တွေကို အကြံပြုဆွေးနွေးချက်တင်ဖို့ ပြောပေမယ့်လည်း ဘယ်အရေးကြီးကိစ္စကိုမှ အကြံပေးခွင့်မရှိသလို [ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေ] မူကြမ်းတွေကိုဆိုလည်း အသေးအဖွဲ့လေးတောင် ပြင်ခွင့်မပေးထားဘူး။ ဥပမာ ကျုပ်တို့အဖွဲ့ထဲက ကိုယ်စားလှယ်တစ်ယောက်က အလံအသစ်က ဂါနာနိုင်ငံအလံနဲ့ဆင်နေလို့ ပြန်စဉ်းစားဖို့ပြောတာတောင် သူ့အဆိုကို ဖယ်ချခံခဲ့ရတယ်။ ဗမာစာလုံးပေါင်းတွေမှာနေတာကို အဖွဲ့ထဲက မြန်မာစာကျမ်းကျင့်တဲ့ကိုယ်စားလှယ်က ထောက်ပြတာတောင် ပြင်ပေးတာမဟုတ်ဘူး။ စစ်အရာရှိတစ်ယောက်ကို အစည်းအဝေးမှတ်တမ်းရေးတဲ့လူနေရာမှာထားထားပြီး အဲဒီလူက ဒါတွေက အကြမ်းပါ ပြင်စရာရှိတာ ပြန်ပြင်မှာပါဆိုပြီး ပြောပေမယ့် သူတို့ဘာချရေးနေသလဲ ကျုပ်တို့လည်း မမြင်ခဲ့ရဘူးလေ” ဟု “အတတ်ပညာရှင်” တစ်ဦးအနေဖြင့် အမျိုးသားညီလာခံတွင် တက်ရောက်ခဲ့သော ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးမှ ပြန်ပြောပြခဲ့သည်။^{၅၈}

ဖယ်ဒရယ်ဝါဒဆိုသည့်စကားကို ဟပင်ဟခွင့်မရှိပါ။ တခြားတစ်ဖက်တွင် ၀၊ ကိုးကန့်နှင့် မိုင်းလားတို့၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အဆိုပြုချက်ကို “အထူးအုပ်ချုပ်ခွင့်ရစီရင်စုများ (SAZs)” များ ဖန်တီးပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေအတွင်း ထည့်သွင်းလိုက်ခြင်းဖြင့် ချွေးသိပ်ခဲ့သည်။ ၁၃ ပါတီ မိတ်ဖက်များမှ အဆိုပြုထားသော ဖက်ဒရယ်ဝါဒတွင် မဖြစ်မနေရှိရမည့် “ရှင်းလင်းဖော်ပြထားသော သဘောတူလက်ခံချက်” များကိုမူ ပယ်ချခဲ့သည်။^{၅၉} “အားလုံးပါဝင်” စေသည်။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို “ထောက်ခံအားပေးသည်” ဟု အထင်ရောက်အောင် အသေအချာ ပုံဖော်ထားသော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသများ ဖော်ပေးခြင်းသည်လည်း အပြင်ပန်းအားဖြင့်သာ ဖြစ်ခဲ့သည်။^{၆၀} “BBC က အမျိုးသားညီလာခံရဲ့ရလဒ်ကို သဘောကျပါရဲ့လားမေးတုန်းက ကျပါတယ်လို့ ဖြေခဲ့တယ်။ အနာဂတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် အခြေခံမူ ၁၀၄ ချက်အပေါ် အကြံပြုချက်ပေးခဲ့ကြတယ်။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်တောင်းတော့လည်း ရခဲ့တယ်။ ဒါပေမယ့် နောက်ဆုံးသဘောပေါက်ခဲ့တာက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရဲ့ နောက်ဆုံးအတည်ပြုရေးသားလိုက်တဲ့ စကားအသုံးအနှုန်းတွေအပေါ် ကျုပ်တို့ဘာမှ ပြောရေးဆိုခွင့်မရှိခဲ့ဘူးဆိုတာနဲ့ SAZ တွေကို ပေးထားတဲ့ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ဆိုတာက စားကျက်မြေကွက်လေးတစ်ကွက်ကို ပေးသလောက် အတိုင်းအတာပဲရှိတယ် ဆိုတာကိုပဲ။” ဟု ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသရှိ လူနည်းစုလူမျိုးစုအုပ်စုမှ နိုင်ငံရေးသမားဟောင်းတစ်ဦးမှ ပြောပြခဲ့သည်။^{၆၁}

ညီလာခံသည် နိုင်ငံတော်အေးချမ်းသာယာရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးကောင်စီ (SPDC) ကို ၎င်း၏ ဒီမိုကရေစီလမ်းပြမြေပုံ အားဖြင့် ကောက်ကြောင်းဖော်ထားသော သတ်မှတ်အချက်များအတွင်း မြဲမြံစွာ ထားရှိသည်။ ညီလာခံသည် ဆွေးနွေးမှုများ၏ အရှိန်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ ရလဒ်များကိုသော်လည်းကောင်း ထိန်းချုပ်ထားသည်။ အမျိုးသားညီလာခံမှတစ်ဆင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲခဲ့သည်။ ထိုဥပဒေမှာ ပိုပြီးလမ်းဖွင့်ပေးထားသော်လည်း “စည်းကမ်းပြည့်ဝသောဒီမိုကရေစီ” ဟု အထူးပြုလျက် နိုင်ငံရေးတွင် စစ်တပ်မှ ဆက်လက်ပါဝင်မှုကို ထည့်သွင်းထားသည်။ စစ်အစိုးရသည် (၉၄% သောပြည်သူတို့မှ ထောက်ခံသည့်) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲကြီးကို ဇာတ်လမ်းစဉ်ပြုလုပ်လျက် ၎င်း၏ လမ်းပြမြေပုံ စတုတ္ထအဆင့်ကို အပြီးသတ်ပစ်ခဲ့သည်။^{၆၂}

အဆုံးတွင် တပ်မတော်သည် ၎င်းထာဝစဉ်တမ်းတစ်ခုသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို ရေးဆွဲနိုင်ခဲ့သော်လည်း တရားဝင်ဖြစ်မှုကိုတော့ မျှော်မှန်းသလောက် မရရှိခဲ့ပေ။ ဒုတိယအမျိုးသားညီလာခံသည် ပိုပြီးအာမခံချက်ရှိသော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်ခဲ့သော်လည်း ၎င်းတွင် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများဖန်တီးထားခြင်း၊ အစီအစဉ်များ ခွင့်ချရေးဆွဲထားခြင်းနှင့် တပ်မတော်မှ မလိုလားသော ရလဒ်များထွက်မလာစေရန် အပိတ်နည်းဖြင့် ညှိနှိုင်းမှုကို ထိန်းချုပ်ထားခြင်းတို့ဖြင့် ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ခြင်းဗျူဟာကို အလွန်အမင်းသုံးစွဲခဲ့သည်။ အချို့သောကိုယ်စားလှယ်များမှာ လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ခေတ္တအဆင်ပြေနေခဲ့သော်လည်း လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အများစုမှာ ခပ်ခွာခွာပင် နေမြဲရှိခဲ့သည်။ အချို့သော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ဝင်များ (သို့) အကျိုးအမြတ်ရနိုင်ခြေရှိသော အဖွဲ့များမှာ ညီလာခံတွင် ဆက်ရှိနေခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့မှာ တရားမဝင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးမှတစ်ဆင့် ၎င်းတို့၏လိုလားချက်များကို အပိုင်ယူထားပြီး ဖြစ်သည်။ ဤကိစ္စတွင်တော့ တပ်မတော်သည် မြေကြီးလက်ခတ်မလွဲ အနိုင်ရခဲ့သည်။

၂.၄။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ - နောင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများအတွက် ဇာတ်ကွက်စဉ်ခြင်း

အမျိုးသားညီလာခံ၏ အဓိကရလဒ်ဖြစ်သည့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အတူ နိုင်ငံတော်သည် နောင်နှစ်ပေါင်းများစွာအကြာရှိ လုပ်ငန်းစဉ် (Process) ကို ပိုပြီးအရာရောက်စွာ အသုံးပြုနိုင်ရေးအတွက် ၎င်း၏ဗျူဟာကို ပုံဖော်နေခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းခြင်းသည် စစ်အုပ်ချုပ်သူတို့သည် အကျိုးစီးပွားကို မည်သို့ ကောင်းကောင်းကြီး ခြိမ်းခြောက်နိုင်သည် ဟူသည့်အချက်ကို လျော့တွက်ခဲ့ကြကြောင်းကို ၂၀၂၁ ခုနှစ် အာဏာသိမ်းမှုမှ

ပြသနေသည်။ သို့သော်လည်း လူနည်းစုလူမျိုးစုများနှင့် ဆက်ဆံရေးအရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် စစ်တပ်အတွက် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးနယ်ပယ်ကို ဖွင့်လှစ်ရန်အတွက် အာမခံချက်များနှင့် နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာနယ်ပယ်/အတွင်း လွတ်လပ်မှုတို့ကို လုံလုံလောက်လောက် ပေးထားခဲ့သည်။

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဘယ်သောအခါကမှ ဖက်ဒရယ်ဖြစ်ရန် မရည်ရွယ်ခဲ့ပါ။ ၎င်းမှာ (အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်အများစုကို ဆက်လက်ထိန်းချုပ်ထားဆဲဖြစ်သော) ဗမာနှင့် စစ်တပ် အစဉ်သဖြင့်ကြီးစိုးထားသော ဗဟိုအစိုးရရှိသည့် ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်ကို အနည်းငယ်ပြုပြင်ထားသည့် ပုံစံတစ်ရပ်သာဖြစ်သည်။ ရလဒ်အားဖြင့် ၎င်းတွင် လူနည်းစုလူမျိုးစုများ၏ တောင်းဆိုချက်အချို့ကို ဟန်ပြုထည့်ထားပြီး ဖက်ဒရယ်နှင့်စပ်လျဉ်းသည့်အရာ စိုးစဉ်းမျှသာ ပါရှိသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်း ၇ ခု၊ ပြည်နယ် ၇ ခု ပိုင်းခြားထားပြီး ၎င်းတို့သည် မဲဆန္ဒနယ်မြေအရ သဘောညီမျှသည်။ ၎င်းမှာ ၁၉၇၄ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း နယ်မြေပိုင်းခြားသတ်မှတ်မှုနှင့် အတူတူပင်ဖြစ်ပြီး နယ်မြေများ၏ ထက်ဝက်ကျော်မှာ ဗမာအများစုနေထိုင်သော ဒေသများအတွင်းကျရောက်ပြီး ကျန်တစ်ဝက်မှာ လူမျိုးစုဒေသများအတွင်း ကျရောက်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဗဟိုမှခန့်အပ်ထားသော ဝန်ကြီးချုပ်နှင့် သက်ဆိုင်ရာ ဝန်ကြီးဌာနမှ အစိုးရအဖွဲ့ဝန်ကြီးများတို့ ခေါင်းဆောင်သည့် တိုင်း/ပြည်နယ်အဆင့် အစိုးရများကို ပြန်လည်ထားရှိခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ဒေသဆိုင်ရာဝန်ကြီးများမှာ အာဏာမရှိဘဲ ပြည်ထောင်စုအဆင့် သက်ဆိုင်ရာဝန်ကြီးဌာနများ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များကို ကြီးကြပ်ပေးရုံ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ပေးရုံသာ လုပ်ရသည်။^{၆၃} ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်တို့တွင် လွှတ်တော်တစ်ရပ် (ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်) ထားရှိသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အမတ်များကို မြို့နယ်တစ်ခုစီမှ ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ် ၂ ဦးကျစီဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားခဲ့ပြီး ၂၅% သော နေရာများကို ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သည့် စစ်တပ်အဖွဲ့ဝင်များအတွက် အခြေခံဥပဒေအရ အာမခံပေးထားသည်။

တိုင်း/ပြည်နယ်အဆင့် အစိုးရများကို ပြန်လည်ထားရှိထားသော်လည်း ဗဟိုအစိုးရတွင်သာ အဓိကဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်နိုင်သည့် အာဏာနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ ကာကွယ်ရေး၊ လုံခြုံရေး၊ နိုင်ငံခြားရေးရာ၊ တရားစီရင်ရေးကိစ္စရပ်များနှင့် ငွေကြေးနှင့် ငွေစက္ကူ၊ ဗဟိုဘဏ်၊ မြေယာခွန်နှင့် ယစ်မျိုးခွန်တို့မှအပ အခြားသော ဘဏ္ဍာရေးလုပ်ပိုင်ခွင့်များနှင့် ပတ်သက်သည့် ဥပဒေပြုကိစ္စရပ်များအားလုံးကို ပြည်ထောင်စုအဆင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အမတ်များကို အခွင့်အာဏာအပြည့်အဝ ပေးထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် နိုင်ငံတော်သမ္မတကို ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး ဝန်ကြီးချုပ်များကို ခန့်အပ်ခွင့်အာဏာပေးသည်။ အဆိုပါဝန်ကြီးချုပ်များသည် ဌာနလက်ကိုင်အသီးသီး၏ အရပ်သားဝန်ကြီးများပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသော ဝန်ကြီးအဖွဲ့၊ နယ်စပ်ဒေသနှင့် လုံခြုံရေးကိစ္စရပ်များအတွက် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသ ဝန်ကြီးတစ်ပါး၊ တပ်မတော်ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်မှ ရွေးချယ်တင်မြောက်ထားသော တပ်ဘက်မှ အရာရှိတစ်ဦးနှင့် သက်ဆိုင်ရာဒေသလူဦးရေ၏ အနည်းဆုံး ၀.၁ ရာခိုင်နှုန်းရှိသော လူမျိုးစုအုပ်စုများအတွက် ရွေးကောက်ခံတိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးများတို့ကို ခန့်အပ်ခွင့်ရှိသည်။^{၆၄} ကျန်သည့် အခွင့်အာဏာများကို ပြည်ထောင်စုအစိုးရမှ ကိုင်ထားသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသများသို့ ပေးမထားသည့် မည်သည့်အခွင့်အာဏာမဆိုသည် အလိုအလျောက်အားဖြင့် ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ တရားစီရင်ခွင့်အောက်သို့ ရောက်သွားသည်။^{၆၅}

ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးများ၏ ဥပဒေပြုရေးအာဏာသည် အနည်းငယ်သာရှိပြီး အထူးသဖြင့် ထိန်းညှိကွပ်ကဲရသည့် သဘောပိုဆောင်သည်။ ဥပမာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဇယား ၂ တွင်ဖော်ပြထားချက်အရ ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသအစိုးရများသည် “စွမ်းအင်၊ လျှပ်စစ်၊ သတ္တုတွင်းနှင့် သစ်တော”တို့တွင် ဥပဒေပြုရေးအာဏာများရှိကြသည်။ သို့ရာတွင် အဆိုပါတရားစီရင်အာဏာများကို အစိုးရဓာတ်အားလှိုင်းမှ ဓာတ်အားပေးဝေမှု၊ ဆားထုတ်ကုန်များနှင့်ပတ်သက်သည့်

စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ၊ ဒေသထွက် ကျောက်မျက်သွေးခြင်း (တွင်းထွက်ကျောက်များမဟုတ်)နှင့် ထင်းစသည်တို့အတွက်သာ ပေးထားသည်။ အလားတူ လူမှုရေးကဏ္ဍတွင် တိုင်းရင်းဆေး၊ လူမှုဖူလုံမှုနှင့် ဆိပ်ကမ်းကုန်တင်ကုန်ချလုပ်ငန်းများအား စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်းတို့အတွက်လောက်သာ ပေးထားသည်။ စက်မှုကဏ္ဍတွင်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြည်နယ်များကို ဗျူဟာမကျသော (သို့) အသေးစား လုပ်ငန်းများ (သို့) “ပြည်ထောင်စုအဆင့်၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အောက်တွင် ဖော်ပြထားခြင်းမရှိသော လုပ်ငန်းများ” နှင့် “အိမ်တွင်းမူလုပ်ငန်းများ” ကိုသာ စီရင်ပိုင်ခွင့်ပေးထားသည်။

ဇယား ၅ အာဏာခွဲဝေမှု၊ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (အကျဉ်းချုပ်)

ကဏ္ဍများ	ပြည်ထောင်စု (ဇယား ၁)	တိုင်းဒေသ/ပြည်နယ် (ဇယား ၂)
၁။ ပြည်ထောင်စု ကာကွယ်ရေးနှင့် လုံခြုံရေး	ကာကွယ်ရေး၊ စစ်နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး၊ ဥပဒေနှင့် ဥပဒေစိုးမိုးရေး၊ ပြည်ထဲရေး၊ သံတမန်ရေးရာ၊ နှစ်နိုင်ငံသဘောတူစာချုပ်များ၊ လူ့ဝင်မှုကြီးကြပ်ရေး၊ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခဲ့ရာ တိုင်းပြည်သို့ တရားခံလွှဲအပ်ရေး	
၂။ နိုင်ငံခြားရေးရာ	ငွေကြေး၊ ဗဟိုဘဏ်၊ ဝင်ငွေခွန်၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းခွန်၊ ဂျပူတီခွန်များ၊ ကာလရှည်ချေးငွေများနှင့် ထိလုပ်ငန်း	မြေခွန်၊ ယစ်မျိုးခွန်၊ စီပင်သာယာခွန်များ၊ အသေးစား ချေးငွေများနှင့် လုပ်ငန်းများ၊ ဒေသတွင်း စီမံကိန်း
၃။ ဘဏ္ဍာရေးနှင့် စီမံခန့်ခွဲရေး	စီးပွားရေး၊ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး၊ သွင်းကုန် ပို့ကုန်၊ ကော်ပိုရေးရှင်းများ၊/ ဟိုတယ်၊ ခရီးသွားကဏ္ဍ စသည် ..	စီးပွားရေး၊ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးနှင့် ပြည်ထောင်စုဥပဒေများအရ သမဝါယမ ကိစ္စရပ်များ
၄။ စီးပွားရေး	မြေယာစီမံခန့်ခွဲခြင်း၊ ပလပ်မြေ၊ မြေတိုင်းနှင့်မြေစာရင်း၊ ပင်လယ်ငါးဖမ်း၊ မွေးမြူရေး၊ ဆည်များ	စိုက်ပျိုးရေး၊ အပင်များနှင့် သီးနှံဖျက်ပိုးနှင့်ရောဂါ၊ ဓာတုဓာတ်မြေဩဇာများ၊ စိုက်ပျိုးရေးချေးငွေနှင့် စုငွေများ၊ ရေချိုငါးဖမ်းလုပ်ငန်းနှင့် တိရစ္ဆာန်မွေးမြူရေး
၅။ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး	ဓာတ်ဆီ၊ သဘာဝဓာတ်ငွေ့နှင့် အခြား မီးလောင်လွယ်သော အရည်များ၊ သတ္တုတိုင်းများ၊ ဓာတ်သတ္တုများ၊ ကျောက်မျက်၊ ပုလဲ၊ သစ်တောများ၊ ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေး	လျှပ်စစ်ဓာတ်အား ထုတ်လုပ်မှုနှင့် ဖြန့်ဖြူးမှု (အသေးစားနှင့် အလတ်စား)၊ ကျောက်မျက်များ ဖြတ်ခြင်း၊ သွေးခြင်း၊ ကျေးရွာထင်းစိုက်ခင်း
၆။ စွမ်းအင်၊ လျှပ်စစ်၊ သတ္တုနှင့် သစ်တော	စက်မှုဇုန်များ၊ ထုတ်လုပ်ကုန်များကို စံနှုန်းသတ်မှတ်မှု၊ တီထွင်ဖန်တီးမှု မူပိုင်ခွင့်၊ သုတေသန	ပြည်ထောင်စုအဆင့်၏ စီရင်ခွင့်အောက်တွင် မပါရှိသော အခြား စက်မှုလုပ်ငန်းများ၊ အိမ်တွင်းစက်မှုလက်မှုလုပ်ငန်းများ
၇။ စက်မှု	ပြည်တွင်းရေကြောင်းပို့ဆောင်မှု၊ ဆိပ်ကမ်းများ၊ ပင်လယ်ရေကြောင်း ကုန်သွယ်မှု၊ ကုန်တိုင်းပို့ဆောင်မှု၊ လေကြောင်းပို့ဆောင်မှု၊ အဝေးပြေးလမ်းများ၊ တံတားများ၊ ရုပ်မြင်သံကြား၊ ရိတ်တု	ဆိပ်ကမ်းများ၊ ဆိပ်ခံတံတားများ၊ လမ်းများ၊ တံတားများ၊ ဒေသမှ စီမံခွင့်ရထားသော ဗောတံတားများ
၈။ ပို့ဆောင်ဆက်သွယ်ရေးနှင့် ဆောက်လုပ်ရေး		

	ဆက်သွယ်ရေး၊ စာပို့လုပ်ငန်းနှင့် အင်တာနက် ဝန်ဆောင်မှုများ	
၉။ လူမှုရေးကဏ္ဍ	ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ စားကုန်ပစ္စည်း၊ ကလေး၊ လူငယ်နှင့် အမျိုးသမီးများ လူမှုဖူလုံမှု၊ မီးသတ်၊ လူမှုဖူလုံမှု၊ အလုပ်သမား အဖွဲ့အစည်းများ	တိုင်းရင်းဆေးများ၊ ဒေသတွင်း လူမှုဖူလုံရေးလုပ်ငန်းများ၊ ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ပြုတိုက်၊ ကဇာတ်ရုံ၊ ရုပ်ရှင်ရုံနှင့် ဓာတ်ပုံပြပွဲများ
၁၀။ စီမံခန့်ခွဲရေး	အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေး၊ မြို့နှင့် ရွာမြေများ၊ အဖွဲ့အစည်းများ၊ အကျားထောင်များ၊ နယ်စပ်ဒေသများ၊ သန်းခေါင်စာရင်းနှင့် နိုင်ငံသားဖြစ်မှု	ဖွံ့ဖြိုးရေး ကိစ္စရပ်များ၊ မြို့ရွာနှင့် အိုးအိမ်ဖွံ့ဖြိုးရေး၊ ဂုဏ်ပြုလက်မှတ်များ
၁၁။ တရားစီရင်ရေး	တရားစီရင်ရေး၊ ရှေ့နေများ ပြစ်မှုဆိုင်ရာ ဥပဒေ၊ တရားမ ဥပဒေ	

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အထူးအုပ်ချုပ်ခွင့်ရစီရင်စု (SEZ) အသစ် ၅ ခုနှင့် လူမျိုးစုအုပ်စုများအတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသတို့ကို ဖွဲ့စည်းပေးခဲ့သည်။ အဆိုပါလူမျိုးစုအုပ်စုများမှာ ၎င်းတို့ပြည်နယ်အတွင်း လူနည်းစုဖြစ်ပြီး ကပ်လျက်မြို့နယ်နှစ်ခုအတွင်းမှာတော့ လူများစုဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်မရှိသော လူနည်းစုများအတွက် နောက်ထပ်အုပ်ချုပ်ရေးအလွှာအသစ်တစ်ရပ်ထားရှိသည့်အကြံကို ၁၉၉၃ ခုနှစ် အမျိုးသားညီလာခံအတွင်း အဆိုပြုခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ SEZ များမှာ ဝနှင့် ပအိုဝ်းတို့ကဲ့သို့သော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နယ်မြေအချို့ပေးထားသော အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးအဖွဲ့များ၏ နေရာအတွက် ဖြေရှင်းပေးထားခြင်း ဖြစ်သည်။ အဆိုပါဒေသများကို သွယ်ဝိုက်ရွေးကောက်ခန့်အပ်ထားသော “ဦးဆောင်အဖွဲ့များ” မှ စီမံအုပ်ချုပ်သည်။ အဆိုပါဦးဆောင်အဖွဲ့ကို ဥက္ကဋ္ဌတစ်ယောက်၊ ရွေးကောက်ခံလွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များ၊ စစ်တပ်မှ ခန့်အပ်ထားသူများနှင့် တခြားသောလူနည်းစုများ၏ ကိုယ်စားလှယ်များမှ ခေါင်းဆောင်ထားသည်။ ပြည်နယ်များမှာတောင် အခွင့်အာဏာနည်းနည်းသာရှိသောကြောင့် အဆိုပါဒေသများမှာတွင် အခွင့်အာဏာသာရှိပင် မရှိပေ။ ၎င်းတို့ကို မရေမရာအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ထားသော ကျေးလက်နှင့် မြို့ပြစီမံကိန်းများ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးကိစ္စရပ်များ၊ ပြည်သူ့ကျန်းမာရေး၊ မီးအန္တရာယ်ကာကွယ်ရေး၊ စားကျက်မြေများ စီမံခန့်ခွဲရေး၊ ရေနှင့်လျှပ်စစ်နှင့် အများပြည်သူလမ်းများအတွက် တာဝန်ပေးအပ်ထားသည်။

ဒေသဆိုင်ရာအစိုးရများ၏ လွတ်လပ်ခွင့်အတွက် အဓိကအဟန့်အတားမှာ အခွန်ဘဏ္ဍာငွေ လွတ်လပ်စွာစီမံခန့်ခွဲခွင့် မရှိသလောက်နည်းပါးခြင်း ဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်/တိုင်းများ၏ အခွန်ဘဏ္ဍာငွေ လွတ်လပ်စွာစီမံခန့်ခွဲခွင့် အာဏာများမှာ ဥပဒေပြုရေးအာဏာများကဲ့သို့ပင် အလွန်ကန့်သတ်ချက်များသည် (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဇယား ၅)။ ၎င်းတို့တွင် မြေခွန်၊ ယစ်မျိုးခွန်၊ ဆည်များ၊ မော်တော်ကားနှင့် သင်္ဘောရေယာဉ်များနှင့် ဒေသတွင်း အသေးစားသစ်တောထုတ်ကုန်နှင့် ဆားထုတ်လုပ်မှု၊ အမျိုးမျိုးသော ဝန်ဆောင်မှုကြေးများ၊ ဒဏ်ငွေနှင့် လမ်းတံတားဖြတ်သန်းခများ၊ အိမ်၊မြေယာနှင့် တိုင်းဒေသ (သို့) ပြည်နယ်မှ လုပ်ဆောင်နေသော အဆိုပါနိုင်ငံပိုင်စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများမှ ကောက်ခံရရှိငွေများတို့ ပါဝင်သည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း ပြည်ထောင်စုအစိုးရသည် စီးပွားရေး၊ ဝင်ငွေနှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များမှ အခွန်ငွေများတို့ပါဝင်သည့် အကျိုးအမြတ်အများဆုံးရှိသည့် အခွန်ဘဏ္ဍာများကို ထိန်းသိမ်းထားသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြည်ထောင်စုအစိုးရမှ ခွင့်ပြုလိုက်သည့် ဥပဒေနှင့်စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို (၎င်းတို့မှာ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးအစိုးရများ၏ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အောက်တွင်ရှိလင့်ကစား) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ဆန့်ကျင်ခွင့်မရှိ တည်မြဲစေသည်ဟု ဖွင့်ဆိုထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပုဒ်ခွဲ ၄၄၆ တွင် တည်ဆဲဥပဒေများသည်

ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က ပယ်ဖျက်ခြင်း၊ ပြင်ဆင်ခြင်း မပြုသေးမီ ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် မဆန့်ကျင်သမျှ အတည်ဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ အပုဒ်ခွဲ ၄၄၇ တွင် တည်ဆဲဥပဒေများ၊ စည်းမျဉ်းများ၊ စည်းကမ်းများ၊ အမိန့်ကြော်ငြာစာများ၊ အမိန့်များ၊ ညွှန်ကြားချက်များနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ပြည်ထောင်စုအစိုးရအဖွဲ့က ပယ်ဖျက်ခြင်း၊ ပြင်ဆင်ခြင်းမပြုသေးမီ ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် မဆန့်ကျင်သမျှ အတည်ဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။

အကျိုးဆက်အားဖြင့် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသအစိုးရများကို လက်ရှိဥပဒေပြုရေးနှင့် စီမံခန့်ခွဲရေးမူဘောင်များမှ တရားစီရင်ရေးအားလုံးအပေါ်တွင် ကန့်သတ်ထားပြီး ပြည်ထောင်စုအစိုးရကသာလျှင် ၎င်းကို ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲခွင့်ရှိသည်။

တရားစီရင်ရေးကို ဗဟိုမှ ခိုင်မာစွာချုပ်ကိုင်ထားသည်။ နိုင်ငံတော်သမ္မတသည် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်နှင့် ဆွေးနွေးတိုင်ပင်လျက် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသ တရားလွှတ်တော်ချုပ်များကို ရွေးကောက်သည်။ တရားရုံးများအားလုံးသည် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်၏ လက်အောက်ခံများဖြစ်ကြသည်။ ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်တွင် “ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် တိုင်းဒေသ (သို့) ပြည်နယ်အစိုးရများအကြား (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာမှအပ) အငြင်းပွားမှုများများ” အပါအဝင် အခြားသော အလွှာအဆင့်ဆင့်အပေါ်တွင် အပြီးသတ်အယူခံအခွင့်အာဏာ ရှိထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြည်ထောင်စု၊ တိုင်းဒေသနှင့် ပြည်နယ်များအကြား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းရန်အတွက်မူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးတစ်ရပ်ကို ဖွဲ့စည်းထားသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးများတွင် သီးသန့်ဗျူရိုကရေစီ ဖန်တီးပေးထားပေ။ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသများရှိ အစိုးရရုံးများသည် အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေး ဦးစီးဌာန (GAD) အပေါ်တွင် တည်ရှိနေရသည်။ GAD သည် ၂၀၁၈ ခုနှစ်အထိ စစ်တပ်ဦးဆောင်သော ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာန၏ ဌာနခွဲတစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သည်။^{၆၆} GAD သည် တိုင်းပြည်၏ အဓိက အုပ်ချုပ်ရေးနေရာ ၂ ခုဖြစ်သည့် ခရိုင်နှင့် မြို့နယ်များကို ထိန်းချုပ်ထားသည်။^{၆၇} ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသအစိုးရရုံးများတွင် အလုပ်လုပ်နေသော ဝန်ထမ်းအများစုမှာ ဗဟိုအစိုးရမှ ဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း အစိုးရအဖွဲ့ရုံးများတွင် ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင်ဝန်ထမ်းမရှိပေ။

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ယခင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ ရှုထောင့်အတော်များများကို ပြန်လည်မွေးစားထားရုံသာမက မသေချာမရေရာမှု နေရာသစ်တစ်ခုကိုလည်း ဖန်တီးထားသည်။ ၎င်းသည် ပြည်ထောင်စု၊ ပြည်နယ်၊ တိုင်းဒေသအစိုးရများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ၊ ဆောင်ရွက်ပုံနှင့် အာဏာတို့ကို ပြောင်းလဲထားသော်လည်း ဘဏ္ဍာရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာများကို ကိုင်ဆောင်ထားသော ဗဟိုအစိုးရတစ်ရပ်ကိုတော့ မခိုင်အမာ ထိန်းသိမ်းထားခဲ့ဖြစ်သည်။ အမျိုးသားညီလာခံသည် လူနည်းစုလူမျိုးစုများကို တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုမှုရရှိရေး ဗျူဟာအရ ထည့်သွင်းခဲ့သော်လည်း လူမျိုးစုတို့၏ တောင်းဆိုချက် တချို့တလေကိုသာ စဉ်းစားပေးခဲ့ပြီး ယင်းအစား အသွင်ကူးပြောင်းပြီးနောက် ဗဟိုအစိုးရ၏ အာဏာကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းရန် ပုံစံထုတ်ထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်ကိုသာ ပြဌာန်းခဲ့တော့သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အဖွဲ့အစည်း/ဖွဲ့စည်းပုံအုပ်ချုပ်မှု အလွှာအသစ်များ၊ ဇာတ်ကောင်အသစ်များ၊ ယခင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် မတူသော တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ပုံ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းအသစ်များကို ဖန်တီးပေးခဲ့ပြီး ၎င်းတို့သည်လည်း လူနည်းစုလူမျိုးစုများ၏ အစွမ်းကို အားပျော့စေမည့် ဗျူဟာချအလွှာခွဲမှုတစ်ရပ် ဖြစ်လာတော့သည်။

၂.၅။ သုံးသပ်ချက်

ဤအခန်းတွင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း-ဒီမိုကရေစီ ကြားကာလအတွင်း နိုင်ငံတော်၏ ဗျူဟာများကို ဆန်းစစ်ပြသထားခြင်း ဖြစ်သည်။ လွတ်လပ်ပြီးနောက် ဗမာနိုင်ငံဖြစ်တည်လာပုံ အဆင့်ဆင့်နှင့် ၎င်း၏ တိုင်းရင်းသားတို့နှင့် ဆက်ဆံရေးတို့အကြောင်း အရေးကြီးသည့် ကာလအပိုင်းအခြားများကို ခြုံငုံသုံးသပ်ကြထားသည်။ အရှင်းဆုံးဆိုရမည်ဆိုလျှင် အဓိကအချက် ၃ ချက်ကို သုံးသပ်ချက်ပြုခဲ့သည်။

ပထမတစ်ချက်မှာ ကိုလိုနီခေတ် အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံနှင့် လွတ်လပ်ရေးသို့သွားရာ လမ်းကြောင်းမှာ လူနည်းစုလူမျိုးစုများနှင့် လူများစုဗမာများကို နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်း သွေးကွဲစေခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ပထမဆုံးဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း တင်းမာမှုများ မြင့်တက်လာချိန်နှင့် နိုင်ငံတော်မူဝါဒများမှာ လူနည်းစုလူမျိုးစုများ၏ တောင်းဆိုမှုများကို နေရာမပေးဘဲ ဗမာတို့ကိုသာ မျက်နှာသာပေးလွန်းလာချိန်တွင် ဗမာနှင့် လူနည်းစုလူမျိုးစုများအကြား မည်သို့မျှ ပေါင်းကူးပေး၍မရ ဖြစ်ခဲ့ခြင်းမှာ အဆိုပါသွေးကွဲမှု၏ သက်သေပင် ဖြစ်သည်။

ဒုတိယမှာ ပြည်တွင်းစစ်နှင့် ဆူပူအုံကြွမှုများ ပိုပြီးအမြစ်တွယ်လာခြင်း၊ နိုင်ငံတော်မဟုတ်သည့် လူမျိုးစုအုပ်စုများ၏ ကိုယ်စားပြုမှုကို EAO များမှ မောင်ပိုင်စီးလိုက်ခြင်းနှင့် နေဝင်းအစိုးရလက်ထက် ဗမာကြီးစိုးရေးကို အရှိန်အဟုန်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းတို့နှင့်အတူ နိုင်ငံတော်၏ စစ်ပြင်ဆင်မှုသည် ဆက်ဆံရေးတို့ကို ပိုမိုဆိုးရွားသွားစေခဲ့သည်ဟူသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ ၁၉၇၄ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် လူမျိုးစုများအား စတိသဘောကိုယ်စားပြုမှုသာပေးပြီး ၎င်းတို့၏ တောင်းဆိုချက်များကို သိသိသာသာလိုက်လျော့ခြင်းမျိုး မရှိခဲ့ပါ။ စစ်နှင့် ဖိနှိပ်မှုများမှာ အဓိကဗျူဟာများအဖြစ်သာ ဆက်လက်ရှိနေခဲ့သည်။

နောက်ဆုံးတစ်ခုမှာ စစ်တပ်ကြီးစိုးထားသော SLORC/SPDC သည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုများနှင့် လူမျိုးစုကိုယ်စားပြုမှုများကို ဖိတ်ခေါ်ထားသော အမျိုးသားညီလာခံတို့ဖြင့် လမ်းကြောင်းပြောင်းလိုဟန်ရှိခဲ့သော်လည်း ဗမာကြီးစိုးရေးနှင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်ရေးတို့ကို မလွတ်ပဲထားရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်ဟူသော အချက်ဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် စစ်တပ်ရင်ဆိုင်နေရသည့် စစ်မျက်နှာများအား လျှော့ချရေးကိုသာလုပ်ဆောင်လိုခြင်းဖြစ်ပြီး ဗျူဟာအားဖြင့် ယခင်နှင့် ကွဲပြားခြင်းမရှိပေ။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုအတွင်း EAO များကို သိမ်းသွင်းရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သော်လည်း ထိုညှိနှိုင်းမှုမှ ထွက်ရှိလာရမည့် အာမခံချက်များကိုမူ အသေအချာထိန်းချုပ်အကွက်ချထားခဲ့သည်။ အမျိုးသားညီလာခံမှ ထွက်ပေါ်လာသော ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်သောနိုင်ငံတော်တစ်ရပ်နှင့် အခွင့်အာဏာ နည်းနည်းသာရထားသော လူမျိုးစုပြည်နယ်များ၏ လူနည်းစုကိုယ်စားပြုမှုပုံရိပ်ကို ထည့်သွင်းဖွဲ့စည်းထားသည်။

လွန်ခဲ့သော ဆယ်စုနှစ်အနည်းငယ်တလျှောက်တွင် လူနည်းစုလူမျိုးစုအုပ်စုများနှင့် ပတ်သက်ပြီး နိုင်ငံတော်၏ လိုလားချက်နှင့် ချဉ်းကပ်ပုံမှာ မပြောင်းလဲဘဲရှိနေခဲ့သည်။ ပြည်တွင်းစစ်ကို နောက်ခံပြုလျက် နိုင်ငံတော်၏ မူဝါဒများမှာ ဗမာလူမျိုးစုကြီးစိုးမှု၊ ဗမာယဉ်ကျေးမှု၊ ထုံးတမ်းအစဉ်အလာများကို နိုင်ငံတန်တလျား သွတ်သွင်းလျက် “မြန်မာ့” စံနှုန်းဖြစ်လာစေရန် ကြိုးပမ်းမှုနှင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်သော စီမံအုပ်ချုပ်မှုတစ်ရပ်ကို မျက်နှာသာပေးမှုတို့ဖြင့် ရှေ့ဆက်လျက်ရှိခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်ဆိုသည်တွင် ဗမာနိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှုတွင် အဓိကနေရာမှကြီးစိုးနေရာယူထားသော **တပ်မတော်၏** ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံဆိုင်ရာ တစ်ကိုယ်ရေ လိုလားချက်များနှင့် ကျင့်သုံးမှုများ ထင်ဟပ်လျက်ရှိသည်။ တပ်မတော်နှင့် နိုင်ငံတော်သည် ခွဲခြားပြု၍မရလောက်ကိုပင် ရောပြွန်းတည်ရှိနေလေတော့သည်။

၂၀၁၁ ခုနှစ်အလွန် ကာလများတွင် အတိတ်ကာလမှအရိပ်များ အခိုင်အမာလွှမ်းမိုးလျက်ရှိခဲ့သည်။ **တပ်မတော်၏** သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်၊ ကြီးကြပ်ခွင့်နှင့် သီးသန့်အာဏာတို့ကို ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း ထိန်းသိမ်းထားရှိခဲ့ခြင်း၏နောက်တွင် အရပ်သားစီမံအုပ်ချုပ်မှုပုံစံများတွင်လည်း အတိတ်မှစစ်တပ်ပုံစံ

အလေ့အထများထင်ဟပ်လျက်ရှိခဲ့သည်။ ပေါ်ထွန်းလာသော ဒီမိုကရေစီအင်အားစုများသည် နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုကို ထိုးဖောက်ခဲ့ကြသည်။ ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲတွင် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်၏ NLD ပါတီမှ အပြတ်အသတ်အနိုင်ရခဲ့သည်ကို ဥပမာအဖြစ် မြင်နိုင်သည်။ နိုင်ငံတော်သည် ခရင်းသွားနှစ်ခုသဖွယ် ဖြစ်လာချိန်တွင် တပ်မတော်နှင့် အများစုဗမာများတွင် တူညီသည့် လိုလားချက်များလည်း ရှိနေခဲ့သည်။ ဤသည်တို့ကို နိုင်ငံတော်၏ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအကောင်အထည်ဖော်မှု၊ ဆက်လက်တည်ရှိနေသော ပြည်တွင်းစစ်အနည်းငယ်နှင့် လူနည်းစုလူမျိုးစုများကို အင်အားယုတ်လျော့စေသော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးဗျူဟာများတွင် ထင်ဟပ်လျက် တွေ့မြင်နိုင်သည်။ ၎င်းတို့ကို နောက်ပိုင်းအခန်းများတွင် ဖော်ပြထားသည်။

^၁ Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (London: Verso books, 2006); Jacques Bertrand, *Nationalism and Ethnic Conflict in Indonesia*. (Cambridge: Cambridge University Press, 2004).

^၂ Matthew J. Walton, "The 'Wages of Burman-ness': Ethnicity and Burman Privilege in Contemporary Myanmar," *Journal of Contemporary Asia* 43, no. 1 (2013): 8.

^၃ ဥပမာအားဖြင့် ကြည့်ပါ Transnational Institute, "Ethnicity without Meaning, Data without Context" (Burma Policy Briefing no. 13, Transnational Institute, February 24, 2014); Mary P. Callahan, "Distorted, Dangerous Data? *Lumyo* in the 2014 Myanmar Population and Housing Census," *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia* 32, no 2 (July 2017): 452-78.

^၄ ယခုကိန်းဂဏန်းများ သည် မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရ မှ ၁၉၈၃ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းတွင် ပြုစု ခဲ့သော သတင်း အချက်အလက်အပေါ် အခြေခံထားပါသည်။ အောက်ပါမှီငြမ်းချက်များကိုကြည့်ပါ။

Josef Silverstein, "Fifty Years of Failure in Burma," in *Government Policies and Ethnic Relations in Asia and the Pacific*, ed. Michael Brown and Sumit Ganguly (Cambridge, MA: MIT Press, 1997), 169.

အနည်းငယ်ကွဲပြားခြားနားသည့် သန်းခေါင်စာရင်းဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို အမေရိကန်ဗဟို ထောက်လှမ်းရေး အေဂျင်စီ (US Central Intelligence Agency)ဝက်ဆိုက်တွင် ရရှိနိုင်ပါသည်။ ။ အောက်တွင်ကြည့်ပါ

"The World Factbook," CIA, accessed May 5, 2013, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bm.html>.

^၅ The Republic of the Union of Myanmar, "The 2014 Myanmar Population and Housing Census: the Union Report, Religion" (Census Report Vol 2-C, 2016), 3.

^၆ Victor B. Lieberman, "Reinterpreting Burmese History," *Comparative Studies in Society and History* 29, no. 1 (January 1987): 162-194; Edmund R. Leach, *Political Systems of Highland Burma* (Boston, MA: Beacon Press, 1965)

^၇ François Robinne. "Making Ethnonyms in a Clan Social Organisation: The Case of the So-Called Kachin Subgroups (Burma)," in *Inter-Ethnic Dynamics in Asia. Considering the Other Through Ethnonyms, Territories and Rituals*, ed. Christian Culas and François Robinne (London: Routledge, 2009), 59-60.

^၈ Ashley South, *Ethnic Politics in Burma: States of Conflict* (London: Routledge, 2008), 4.

^၉ Silverstein, "Fifty Years of Failure in Burma," 138.

^{၁၀} Martin J. Smith, *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity* (London: Zed Books, 1999), 208.

^{၁၁} *Ibid.*, 42.

^{၁၂} *Ibid.*, 43.

^{၁၃} Andrew Selth, "Race and Resistance in Burma, 1942-1945," *Modern Asian Studies* 20, no. 3 (1986): 489

^{၁၄} Smith, *Burma*, 44.

^{၁၅} John T. Sidel, "The Fate of Nationalism in the New States: Southeast Asia in Comparative Historical Perspective," *Comparative Studies in Society and History* 54, no. 1 (2012): 129.

^{၁၆} (ကြည့်ပါ) Alexandre Pelletier, "Identity formation, Christian networks, and the Peripheries of Kachin Ethnonational Identity." *Asian Politics & Policy* 13, no. 1 (2021): 72-89.

- ^{၁၇} (ဥပမာအားဖြင့်) S'gaw Karen in 1831, Lai Chin in 1893, and Jingpho Kachin in 1906.
- ^{၁၈} Ardeth Maung Thawngmung, *The "Other" Karen in Myanmar: Ethnic Minorities and the Struggle Without Arms* (Lanham: Lexington Books, 2011), 140.
- ^{၁၉} Lian H. Sakhong, "Christianity and Chin Identity," in *Exploring Ethnic Diversity in Burma*, ed. Michael Gravers (Copenhagen: NIAS press, 2007), 216.
- ^{၂၀} Sidel, "The Fate of Nationalism in the New States," 130.
- ^{၂၁} Smith, *Burma*, 78.
- ^{၂၂} *Ibid.*, 79.
- ^{၂၃} *Ibid.*, 79.
- ^{၂၄} Ardeth Maung Thawngmung, *The "Other" Karen in Myanmar*, 142.
- ^{၂၅} *Ibid.*
- ^{၂၆} David Brown, *The State and Ethnic Politics in Southeast Asia* (London: Routledge, 2003), 34.
- ^{၂၇} *Ibid.*
- ^{၂၈} (ကြည့်ပါ) Moshe Yegar, *Between Integration and Secession: The Muslim Communities of the Southern Philippines, Southern Thailand, and Western Burma/Myanmar* (Lanham: Lexington Books, 2002).
- ^{၂၉} Ardeth Maung Thawngmung, *The "Other" Karen in Myanmar*, 143-144.
- ^{၃၀} Paul Keenan, *By Force of Arms: Armed Ethnic Groups in Burma* (New Delhi: VIJ Books, 2014), 123.
- ^{၃၁} Robert H. Taylor, "Perceptions of Ethnicity in the Politics of Burma." *Southeast Asian Journal of Social Science* 10, no. 1 (1982): 19.
- ^{၃၂} Smith, *Burma*, 198.
- ^{၃၃} Zaw Oo and Win Min, *Assessing Burma's Ceasefire Accords* (Washington, DC: East-West Center, 2007): 7-9.
- ^{၃၄} Martin J. Smith, *State of Strife: The Dynamics of Ethnic Conflict in Burma* (Singapore: ISEAS Publishing, 2007), 34-35.
- ^{၃၅} Ardeth Maung Thawngmung, *The "Other" Karen in Myanmar*, 147.
- ^{၃၆} (ဥပမာအားဖြင့်ကြည့်ပါ) Mary P. Callahan, "Making Myanmar: Language, Territory, and Belonging in Post-socialist Burma," in *Boundaries and Belonging: State, Society, and the Formation of Identity*, ed. Joel Migdal (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), 99-120; Mary P. Callahan, "Language Policy in Modern Burma," in *Fighting Words: Language Policy and Ethnic Relations in Asia*, ed. Michael Brown and Sumit Ganguly (Cambridge, MA: MIT Press, 2003), 143-176; Centre for Peace and Conflict Studies, "Listening to Voices from Inside: Ethnic People Speak," (Centre for Peace and Conflict Studies, 2010). For a more comprehensive view of official policies on Karen people, see Ardeth Maung Thawngmung, *The "Other" Karen in Myanmar*.
- ^{၃၇} Ardeth Maung Thawngmung, *The "Other" Karen in Myanmar*, 149.
- ^{၃၈} Zaw Oo and Win Min, *Assessing Burma's Ceasefire Accords*, 14.
- ^{၃၉} Smith, *State of Strife*, 39.
- ^{၄၀} Mary P. Callahan, "Making Myanmar," 100.
- ^{၄၁} *Ibid.*, 101, 117.
- ^{၄၂} John Buchanan, Tom Kramer, and Kevin Woods, *Developing Disparity: Regional Investment in Burma Borderlands* (Amsterdam: Transnational Institute - Burma Center Netherlands, 2013).
- ^{၄၃} SLORC သည် အောင်ဆန်းစုကြည်နှင့် အန်အယ်လ်ဒီပီတီ၏ ၁၉၉၀ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲ အောင်နိုင်မှုကို အသိအမှတ်ပြုပေးရန်ငြင်းဆန်ခဲ့ပြီးသည့်နောက် အနောက်နိုင်ငံအများစုသည် SLORC ၏ အုပ်ချုပ်မှုကို အသိအမှတ်ပြုရန်ငြင်းဆိုခဲ့ကြသည်။
- ^{၄၄} Robert H. Taylor, "The Evolving Military Rule in Burma," *Current History* 89, no. 545, (1990): 105-108, 134-135; Robert H. Taylor, *The Armed Forces in Myanmar's Politics: A Terminating Role?* (Singapore ISEAS Publishing, 2015); Robert H. Taylor, "Myanmar from Army Rule to Constitution Rule?" *Asian Affairs* 43, no. 2 (2012): 221-236.

^{၄၅} Bertil Lintner, *The Rise and Fall of the Communist Party of Burma (CPB)*. (Singapore: SEAP Publications, 1990): 39–45

^{၄၆} Smith, *Burma*, 379.

^{၄၇} *Ibid.*, 441.

^{၄၈} Ardeth Maung Thawngmung, *The Karen Revolution in Burma: Diverse Voices, Uncertain Ends* (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2008).

^{၄၉} Mary P. Callahan, *Political Authority in Burma's Ethnic Minority States: Devolution, Occupation and Coexistence* (Washington DC: East-West Center, 2007), 2–3.

^{၅၀} Ashley South et al., “Between Ceasefire and Federalism: Exploring Interim Arrangements in the Myanmar Peace Process” (Covenant Consultancy, 2018), 29.

^{၅၁} Smith, *Burma*, 64.

^{၅၂} ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ တောင်ကြီးမြို့တွင် စာရေးသူများမှ ပြုလုပ်သော လူတွေ့မေးမြန်းမှု (interview)

^{၅၃} Smith, *Burma*, 63.

^{၅၄} *Ibid.*, 45.

^{၅၅} *Ibid.*

^{၅၆} *Ibid.*, 64

^{၅၇} ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၂၉) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများမှ ပြုလုပ်သော လူတွေ့မေးမြန်းမှု (interview)

^{၅၈} ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၁၃) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများမှ ပြုလုပ်သော လူတွေ့မေးမြန်းမှု (interview)

^{၅၉} Smith, *Burma*, 65; Euro-Burma Office, “The Kachins’ Dilemma: Become a Border Guard Force or Return to Warfare” (EBO Analysis Paper no. 2, 2010).

^{၆၀} Martin J. Smith, “Ethnic Participation and National Reconciliation,” in *Myanmar’s Long Road to National Reconciliation*, ed. Trevor Wilson (Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute, 2006), 63–66.

^{၆၁} ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ တောင်ကြီးမြို့တွင် စာရေးသူများမှ ပြုလုပ်သော လူတွေ့မေးမြန်းမှု (interview)

^{၆၂} “Burma ‘Approves New Constitution’”, *BBC News*, May 15, 2008. By all accounts, the population was intimidated into voting in favour of the constitution.

^{၆၃} Kim Jolliffe, *Ethnic Armed Conflict and Territorial Administration in Myanmar* (Asia Foundation, 2015), vi.

^{၆၄} ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသတစ်ခုစီတွင် ပျမ်းမျှအားဖြင့် ဝန်ကြီးဌာနခွဲကိုးခုရှိပါသည်။

^{၆၅} ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသများ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများတွင် ဈေးကွက်၊ စားကျက်များ၊ သစ်တော ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ပါတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ လျှပ်စစ်နှင့်ရေရရှိရေး၊ မီးဘေးကာကွယ်ရေး၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် ဒေသတွင်း လမ်းတံတားဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲခွင့်အဆင့် များပါဝင်သည်။

^{၆၆} Jolliffe, *Ethnic Armed Conflict and Territorial Administration in Myanmar*, iv.

^{၆၇} Kyi Pyar Chit Saw and Matthew Arnold, *Administering the State in Myanmar: An Overview of the General Administration Department* (Yangon: MDRI and Asia Foundation, 2010).

အခန်း (၃)

ဒီမိုကရေစီဖော်ဆောင်ရေး နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံဆိုင်ရာ မူဘောင်အတွင်း - လုပ်ပိုင်ခွင့်နယ်ပယ်အလွှာများ ခွဲခြမ်းလျက် ညှိနှိုင်းမှု ဘောင်ချဲ့ခြင်းနှင့်

စစ်အစိုးရ၏ နိုင်ငံရေးပါတီ အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေး လမ်းဖွင့်ကာ ဒီမိုကရေစီဖော်ဆောင်ရေး လမ်းစဉ်စတင်မှု ဆုံးဖြတ်ချက်မှ နိုင်ငံတော်နှင့် လူနည်းလူမျိုးစုများအကြား ဆက်ဆံရေးအပေါ်တွင် အထင်ကရ သက်ရောက်မှုများ ရှိခဲ့သည်။ ယခင်က လူမျိုးစုတော်လှန်ရေးအုပ်စုများနှင့် ညှိနှိုင်းလိုစိတ်ရှိခဲ့သော စစ်အရာရှိတစ်စုအား အချိန်တစ်ခုထိ ဦးဆောင်ခဲ့ဟန်ရှိသည့် ခင်ညွန့်မုလွဲလျှင် စစ်အစိုးရ တစ်ရပ်လုံး၏ ဗျူဟာမှာ မယိမ်းမယိုင်ကျောက်စာတိုင်ကဲ့သို့အာဏာတည်သည့် (Monolithic) ပုံစံဖြစ်ခဲ့သည်။ မည်သို့ဆိုစေ၊ လူနည်းလူမျိုးစုများနှင့် ပတ်သက်သည့် နိုင်ငံတော်၏ မူဝါဒများမှာမူ များသောအားဖြင့် အခိုင်အမာ တစ်သံတည်း ဖြစ်ခဲ့ဟန်ပင်။ ယင်းအချက်ကပင် တော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများအား ကိုယ်စားပြုသည့် လူနည်းလူမျိုးစု တော်လှန်ရေးအုပ်စုမျိုးစုံနှင့် ထိပ်တိုက်ဖြစ်စေခဲ့ပြီး အခြားသော အလားအလာရှိ နိုင်ငံရေးကိုယ်စားပြုသူများမှာ ၁၉၉၀ ကျော် ကာလများတွင် ပိတ်ပင်ခံခဲ့ရသည်။ သို့သော် ၂၀၁၁ ခုနှစ် စစ်အစိုးရမှ ဒီမိုကရေစီဖော်ဆောင်ရေး စတင်ချိန်တွင် ပူးပေါင်းပါဝင်သည့် အဖွဲ့အစည်းများ တိုးပွားလာခဲ့သည်။ ပိုမိုခိုင်မာအားကောင်းသော လွှတ်တော်နှင့်၊ ပြည်နယ်၊ တိုင်းဒေသကြီး လွှတ်တော်များ ပါဝင်လာခြင်းအားဖြင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံမှာ မယိုင်းမယိုင်ကျောက်စာတိုင်ကဲ့သို့အာဏာတည်သည့်ပုံစံလက္ခဏာ နည်းပါးလာပြီး မတူကွဲပြားသော အကျိုးစီးပွားမျိုးစုံဘက် ပိုမို ထင်ဟပ်လာစေသည်။ အထူးသဖြင့် စစ်တပ်မှ အရပ်သားအစိုးရနှင့်မဆိုင် သီးသန့်ကင်းလွတ်လျက်ရှိသော ၎င်း၏အမြင်နှင့်အကျိုးစီးပွားများအား ကာကွယ်ရန် လွှတ်တော်နှင့် အစိုးရအဖွဲ့အတွင်း ထိုင်ခုံနေရာများ ဦးထားသည့်အချိန်တွင် နိုင်ငံတော်၏ခေါင်းဆောင်များ ကိုယ်တိုင်အကြား ကွဲပြားမှုမှာလည်း ပိုမိုလာစေသည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် လူမျိုးစုအမျိုးမျိုးအပေါ် ကွဲပြားစွာ အခြေတည်လျက်ရှိသော အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့်အတူ လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများ တိုးပွားလာခြင်းကြောင့် EAO တို့မှာ ၎င်းတို့လက်ဝါးကြီးအုပ်ထားသော ဆိုင်ရာလူမျိုးစုများအတွက် ကိုယ်စားပြုမှုများကို ဆုံးရှုံးလာကြတော့သည်။ ပြည်နယ်အစိုးရနှင့် ဥပဒေပြုရေးကိစ္စများတွင် လူမျိုးစုအုပ်စုများလည်း ခေါင်းဆောင်မှုနှင့် ကိုယ်စားပြုမှုနေရာများ ရခဲ့ကြသည်။

၁၉၈၈ ခုနှစ်တွင် အာဏာ သိမ်းယူခဲ့သည့် စစ်အစိုးရမှ ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု ဖော်ဆောင်ရန် မည်သည့်အတွက်ကြောင့် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်ကို ပညာရှင်များ အကြောင်းအချက်မျိုးစုံ တင်ပြလျက် ဆွေးနွေးခဲ့ကြပြီး ဖြစ်သည်။ အချို့ပညာရှင်များအလိုအရ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှု အစဉ်တစိုက် နှေးကွေးနေမှု၊ နိုင်ငံအဝှန်း ဆင်းရဲမွဲတေမှုတို့အပြင် တလွဲစီမံခန့်ခွဲမှု၊ စီးပွားရေးဒဏ်ခတ်ပိတ်ဆို့မှု၊ ၂၀၀၈ ခုနှစ် နာဂစ်မုန်တိုင်းဒဏ်တို့မှ ရိုက်ခတ်လာသည့် နောက်ဆုံးပိတ် စီးပွားရေးအကြပ်အတည်းတို့ကြောင့် သေးသိမ်လာသည့် ယင်းတို့၏ ပုံရိပ်ကို မြှင့်တင်ရန် စစ်တပ်သည် နိုင်ငံရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ စတင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြသည်။^၁ အချို့ကမူ ယင်းပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများအား စစ်တပ်၏ ၁၉၈၈ ခုနှစ် နိုင်ငံတဝှန်း ဆန္ဒပြမှုများအား ဖြိုခွင်းခဲ့ခြင်းအပေါ် နိုင်ငံတကာ ဝေဖန်မှုများအား ရပ်တန့်သွားစေရန်နှင့် ၁၉၉၀ ခုနှစ်တွင် အမြစ်တွယ်ခဲ့ပြီး ၂၀၀၇ ခုနှစ် ရွှေဝါရောင် တော်လှန်ရေးတွင် ပိုမိုအသံကျယ်လာသည့် ဆန့်ကျင်ဘက် အင်အားစုများအား တုန့်ပြန်ရန် ကြိုးပမ်းမှု ရလဒ်အဖြစ် ငြင်းဆိုကြသည်။ အချို့ပညာရှင်များကလည်း အနောက်အုပ်စု၏ စီးပွားရေး ပိတ်ဆို့မှုကြောင့် ပိုမိုဆိုးရွားလာသည့် မြန်မာပြည်၏ တရုတ်ပြည်အပေါ် အလွန်အမင်း မှီခိုမှုအား လျော့ချရန် စစ်တပ်မှ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ စတင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်ကြောင်း ဆိုကြသည်။^၂ မည်သို့ဆိုစေ ယင်းပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ဖောင်ဆောင်မှုများအား

မည်သည့်အနာဂတ်မြန်မာပြည်တွင်မဆို စစ်တပ်၏ အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်ပြီးဖြစ်ရန်နှင့် နိုင်ငံရေးအာဏာကို အခြေခံကစပြီး ပြန်ထိန်းညှိစရာမလိုဘဲ ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင်အား “ပြန်လည်ပြရပ်တင်” ရန် ဗျူဟာကျကျ ကြိုးပမ်းမှုတစ်ရပ် ဖြစ်ကြောင်းကိုမူ ပညာရှင်အားလုံး ယေဘုယျ သဘောတူကြသည်။^၃ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်အား ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပသည့် နိုင်ငံတော်နှင့် ပြည်နယ်၊ တိုင်းဒေသကြီး ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ခေါ်ယူရေး ရွေးကောက်ပွဲများအတွင်း စစ်တပ်ကျောထောက်နောက်ခံပြု ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ (USDP) မှ သောင်ပြိုကမ်းပြို သေချာပေါက် အနိုင်ရရေး အထူးကြပ်မတ်ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် စတင်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံရေးပါတီ သုံးဆယ့်ခုနစ်ခု ထက်ဝက်မှာ လူနည်းလူမျိုးစုပါတီများမှ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့သော်လည်း ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ဖွင့်ဖြိုးပါတီသာ အလွယ်တကူ အနိုင်ရခဲ့သည်။ အမျိုးသားဒီမိုကရေစီ အဖွဲ့ချုပ် (NLD)မှ ရွေးကောက်ပွဲ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆိုင်ရာ အခြေခံအချက်များနှင့် မကိုက်ညီဟုဆိုကာ ရွေးကောက်ပွဲအား သပိတ်မှောက်ခဲ့ခြင်းကြောင့်လည်း တစ်ကြောင်း ပါသည်။ အဆိုပါအခြေခံအချက်များတွင် ၂၀၀၉ ခုနှစ်၊ ဧပြီလတွင် ထုတ်ပြန်ခဲ့သည့် ရွှေဂုံတိုင် ကြေငြာချက်ပါ နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားအားလုံး ခြွင်းချက်မရှိ လွှတ်ပေးရေး၊ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ဒီမိုကရေစီနည်းမကျသော စံချိန်စံညွှန်းများအား ပြန်လည်သုံးသပ်ရေးနှင့် နိုင်ငံတကာ စောင့်ကြည့်လေ့လာမှုအောက်တွင် အားလုံးပါဝင်သော လွှတ်လပ်၍ မျှတသော ရွေးကောက်ပွဲ ဖြစ်ရေးတို့ ပါဝင်သည်။^၄

မည်သို့ဆိုစေ မြန်မာနိုင်ငံတော်၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဒီမိုကရေစီ ဖော်ဆောင်မှုသည် ပူးပေါင်းပါဝင်သူမျိုးစုံကို ခွဲဖြန့်သွားစေပြီး အကျိုးစီးပွားနယ်ပယ်များကို ပိုမိုကျယ်ဝန်းအောင် ချဲ့ထွင်နိုင်ခဲ့သည်။ လူမျိုးစု အုပ်စုများ၏ ဖယ်ဒရယ်စနစ် တောင်းဆိုချက်နှင့် ဗမာလူများစု၏ လွှမ်းမိုးခြယ်လှယ်မှုအပေါ် မကျေနပ်ချက်စသည့် အဓိကကျသည့် မကျေလည်မှုများ၊ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရေးပြဿနာများ ယခင်အတိုင်း ကျန်ရှိနေသော်လည်း ယင်းအချက်များအား ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရေးနယ်ပယ်အသစ်များအတွင်း ထည့်သွင်းဆွေးနွေးစပြုလာခဲ့သည်။ အစိုးရကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ခေါင်းဆောင်များသည် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အကန့်အသတ်များအတွင်းမှနေ၍ လူမျိုးစုပြည်နယ်များနှင့် လူနည်းလူမျိုးစုများအပေါ် ချပေးထားသည့် အခွင့်အာဏာအသစ်၊ ရင်းမြစ်အသစ်များကို ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာဖော်ဆောင်နိုင်ရေးကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ နိုင်ငံတော်မှ ပထမဦးစွာ လူမျိုးစုတော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အပစ်အခတ် ရပ်စဲနိုင်ရေးကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် အကောင်အထည်ဖော်ရန် တရားဝင်ညှိနှိုင်းမှု စတင်ခဲ့သည်။ ပြီးနောက် နောက်ဆုံးပိတ် နိုင်ငံရေးအဖြေ ရရှိသည်အထိ အောင်မြင်ရန် ပိုမိုစုံလင်သော လူမျိုးစုကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့များနှင့် တရားဝင် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပိုင်းအတွင်း ဆွေးနွေးအဖြေရှာသည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် အချို့သောဒေသများတွင် မြန်မာ့စစ်တပ်နှင့် လူမျိုးစုတော်လှန်ရေး အဖွဲ့အစည်းများကြား ပြည်တွင်းစစ်ကား ဆက်လက် ဖြစ်ပွားလျက်ရှိခဲ့သည်။

ဒီမိုကရေစီ ဖော်ဆောင်မှုမှ လူမျိုးစုအုပ်စုများနှင့် နိုင်ငံတော်အကြား အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ် ညှိစပ်ခွဲဝေရေးဟူသည့် နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်/နယ်ပယ် အသစ်တစ်ခု ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ယင်းမူဘောင်အား တရားဝင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများ၊ မကြုံစဖူး နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပိုင်းများအားဖြင့် အသက်ဝင်လာသည့် တရားဝင် ညှိနှိုင်းရေးမူဘောင်အတွင်း ထည့်သွင်းထားသည်။ ညှိနှိုင်းရေးမူဘောင်များ ကျယ်ပြန့်လာခြင်းမှတစ်ဆင့် ရံဖန်ရံခါ ဝိရောဓိသဘော သက်ရောက်သည့် ရလဒ်များ ပေါ်ထွက်လာစေခဲ့သည်။ ယင်းရလဒ်များမှ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ပိုမိုထိရောက်စေရေး ဖိအားပေးလုပ်ဆောင်ရာ ဝန်းကျင်သစ်ကိုသာမက နိုင်ငံတော်အရေး ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများမှ လူနည်းစု ပြည်သူလူထု အကျိုးစီးပွားအတွက် အာမခံနိုင်မည့် မူဝါဒများ ကတိပေးနိုင်စေရန် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ မက်လုံးများကိုပါ ဖန်တီးပေးခဲ့သည်။ သို့သော် တစ်ချိန်တည်းတွင် ယင်းရလဒ်များသည် ဝိရောဓိဖြစ်နေသည့် အကျိုးစီးပွားလိုလားမှုအစုံစုံနှင့် မဆုတ်သာမတိုးသာ (ဘုံသဘောတူညီမှု အနည်းဆုံးသော) အခြေအနေများကို ဖြစ်စေခဲ့သည် (သို့မဟုတ်) လူဦးရေများရာအုပ်စု (ဗမာလူမျိုးများ) အား အသာစီးရစေခဲ့သည် (သို့မဟုတ်) ညှိနှိုင်းရေးအာဏာ အားအသာဆုံးသူများ (စစ်တပ်) အား အလေးသာစေခဲ့သည်။ စစ်အစိုးရလက်အောက် အမျိုးသားညီလာခံ (NC) အတွင်း ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးပွဲဟူသည့် ခေတ်နှင့် တိုင်းတာလျင်ကား ဒီမိုကရေစီ ဖော်ဆောင်မှုခေတ်တွင် နယ်ပယ်အသီးသီးအတွင်း အမှန်တကယ် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုနှင့်

အာဏာမျှဝေချထားရေးတို့အတွက် အခွင့်အလမ်းများ ပိုမိုဖွင့်လာသည်မှာတော့ သေချာသည်။ သို့သော် အစိုးရအတွင်းရှိ ရှေးရိုးစွဲအင်အားစုများသည် ညှိနှိုင်းရေး လုပ်ငန်းစဉ် (Process) အပေါ်လွှမ်းမိုးမှု ပြန်လည်ရရှိထားပြီး ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများ၏ အတိုင်းအတာကို ကန့်သတ်ထားသည်။

အမျိုးမျိုးဆက်နွယ်ယှက်ငင်နေသော အဖွဲ့အစည်း/ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံအစုစုနှင့် အမျိုးမျိုးသောလိုလားမှုများကို နိုင်ငံတော်မှ မည်သို့မည်ပုံ ပုံဖော်သည်ကို နားလည်သိရှိစေရန်အတွက် အခရာကျသည့် လုပ်ငန်းစဉ် (Process) အပေါ် အသားပေးလေ့လာခြင်းအားဖြင့် အောက်ခြေကို အာဏာဖြန့်ဝေခဲ့မှုသည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုပိုနည်းသော မြန်မာပြည်ကို ဖန်တီးခဲ့သော်ငြားလည်း ပိုမိုမြင်သာသော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတော်တစ်ခုဖြစ်ရေးအတွက် ညှိနှိုင်းအကောင်အထည် ဖော်နိုင်စွမ်းကိုတော့ ကန့်သတ်ထားခဲ့သည်ကို ပိုမိုသိရှိနားလည်စေသည်။ ရလဒ်အလိုက် အဆင့်ဆင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် အခရာအချက် ဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီဖော်ဆောင်မှုမပြုခင် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို မွေးစားယူခြင်းက အုတ်မြစ်သဘောဖြစ်ပြီး ယင်းအုတ်မြစ်ပေါ်တွင်မှ ၂၀၁၁ ခုနှစ်နောက်ပိုင်း နိုင်ငံတော်စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်/နယ်ပယ်ကို လည်ပတ်စေသည်။ နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအသစ်များဖြင့် အလွှာများခွဲခြမ်းထားခြင်းက လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများ၏ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး အဓိပ္ပာယ်ကို ဝေဝါးလာစေသည် မှန်သော်လည်း ယင်းတို့အတွက် အကျိုးအမြတ် ရရန် အခွင့်အလမ်းသစ်များလည်း ရလာစေသည်။ အချို့သော ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ၏ အရှိန်နှင့် အတိမ်အနက်မှာ ပြတ်ပြတ်သားသား ပုံစံချမှတ်ထားခြင်းမျိုး လုံးလုံးလျားလျား ရှိသည်မဟုတ်ပေ။ အစိုးရအတွင်း ယေဘုယျသဘောတူညီချက် တစ်ရပ်မှာ လူမျိုးစုများ ပိုမိုအေးချမ်းတည်ငြိမ်ရေးအတွက် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု ဖြေလျှော့ရေးကို အတိုင်းအတာ တစ်ခုအထိ ခွင့်ပြုရန်၊ သို့သော်လည်း လိုက်လျောမှုများအား အကန့်အသတ်နှင့် ဖြစ်စေပြီး ပြောင်းလဲလိုက ပြောင်းလဲနိုင်ရုံမက ယင်းလိုက်လျောမှုများအား ဗဟိုမြန်မာနိုင်ငံတော်မှ ဂရုတစိုက် ထိန်းချုပ်ရန်တို့ ဖြစ်သည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများမှာ စစ်တပ်နှင့် အစိုးရအတွင်းရှိ ရှေးရိုးစွဲအင်အားစုများ အလိုရှိရာအတိုင်းအတာထက် ပိုတာသွားခဲ့သည် မှန်သော်လည်း ခြုံလိုက်လျင်ကား နိုင်ငံတော်ကသာ လူနည်းလူမျိုးစု အုပ်စုများအပေါ် ဩဇာဆက်ထိန်းထားပြီး နိုင်ငံတော်၏ ပန်းတိုင်များဆီ ယင်းတို့အား တိုးလျှိုးစီးဆင်းစေခဲ့သည်။ ထို့အပြင် အာဏာရှင်စနစ်အုပ်ချုပ်မှု၏ ဆက်ခံမွေ့များက ပြောင်းလဲလာစ နိုင်ငံရေးယဉ်ကျေးမှုနှင့် အကောင်အထည်ဖော်မှုများအပေါ် လွှမ်းမိုးမှု ရှိနေခဲ့သည်။ ယင်းအချက်များကလည်း ညှိနှိုင်းပြေလည်ရေး ကိစ္စရပ်များအတွက် အကန့်အသတ် ဖြစ်စေပြန်သည်။ နိဂုံးတွင် မြန်မာ “နိုင်ငံတော်” အတွင်း တပ်မတော်က တစ်ဖက်၊ အထူးသဖြင့် ၂၀၁၅ ခုနှစ် NLD အနိုင်ရပြီးနောက်ပိုင်း အရပ်သားအစိုးရက တစ်ဖက်ဖြင့် အဖွဲ့နှစ်ဖွဲ့ တိုး၍တိုး၍ ကွဲပြားလာသည်။ သို့သော် နိုင်ငံတော်၏ ပင်မလိုလားချက်များမှာ ယခင်အတိုင်း မပြောင်းမလဲ၊ အထိုက်အလျောက် ဆက်လက် ရှိမြဲ ရှိနေသည်ဆိုသည်ကိုကား သက်သေအချက်အလက်များက ပြနေသည်။ ၎င်းတို့မှာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကို အမြင့်ဆုံး ရေချိန်အထိ ထားရှိလိုခြင်းနှင့် လူနည်းမျိုးနွယ်စုများ လိုလားသည့် ဖက်ဒရယ်ဝါဒ ပန်းတိုင်များအပေါ် လိုက်လျောလိုမှု အာသီသ နည်းပါးခြင်းဆိုသည့် လက္ခဏာများ ရှိနေခြင်းပင်။

အောက်ပါအခန်းများတွင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဒီမိုကရေစီအဖွဲ့အစည်း/ဖွဲ့စည်းပုံအုပ်ချုပ်မှုများမှ လူနည်းလူမျိုးစုများကို (အထူးသဖြင့် အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုအတွင်း အုပ်စုအသီးသီးအကြား အာဏာလွန်ဆွဲမှုများအရ) မျှော်မှန်းမထားသော အကျိုးအမြတ်များရယူနိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းများ မည်သို့ဖန်တီးပေးသည်ကို ပထမဦးစွာ လေ့လာပြထားသည်။ ဒုတိယမှာ အသွင်ကူးပြောင်းမှုသည် ကိုယ်စားပြုမှုတောင်းဆိုကြသည့် ဇာတ်ကောင်အရေအတွက်နှင့် ၎င်းတို့၏ အသီးသီးသော အကျိုးစီးပွားမြှင့်တင်မှုတို့ကို ချဲ့ထွင်ပေးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော်ကိုယ်၌အတွင်းမှာပင် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသလွှတ်တော်များသို့ အခွင့်အာဏာအသစ်များ ခွဲဝေဖန်တီးပေးခဲ့ခြင်းသည် အကျိုးစီးပွားလိုလားမှု နောက်ထပ်အလွှာများကို ထပ်ထည့်လိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ယင်းတို့သည် အစိုးရရည်မှန်းချက်များ၏ ညီညွတ်မှုကို လျော့ကျသွားစေသကဲ့သို့ တစ်ခါတရံ အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များ ခွဲဝေမှုအတွက် အဆင်ပြေရာမိတ်ဖက်အသစ်များကိုလည်း ဖော်ဆောင်ပေးခဲ့သည်။ လူနည်းလူမျိုးစုများ၏ ကိုယ်စားပြုမှုများကို တောင်းဆိုသော အဖွဲ့အစည်းအသစ်များ

ပေါ်ပေါက်လာချိန်တွင် လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများမှာ နိုင်ငံတော်၏ အချို့သောဖွဲ့စည်းပုံအသစ်များအတွင်း ပိုပြီးကျယ်ကျယ်ပျံ့ပျံ့ ပါဝင်လာခဲ့သည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် EAO များမှာ ၎င်းတို့လက်ဝါးကြီးအုပ်ထားသော ကိုယ်စားပြုမှုများကို ဆုံးရှုံးရတော့သည်။ EAO များအကြား ညီညွတ်ရန် ခဲယဉ်းလာချိန်တွင် အသစ်ပေါ်ထွန်းလာသော အဖွဲ့များသည် (ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတော်သစ်တစ်ရပ်ကို ထုဆစ်ရန် ဘုံတူညီသော ရည်မှန်းချက်များ ရှိကြသည့်တိုင်အောင်) ပေါင်းစည်းညီညွတ်သောဗျူဟာတစ်ရပ် ထွက်လာရေးအတွက် အဟန့်အတားများကို သာ၍ပင် ဖန်တီးခဲ့ကြသည်။ တတိယမှာ NLD အာဏာရရှိချိန်တွင် ၎င်း၏ ထိရောက်မှုနှင့် ရည်ရွယ်ချက်များ အားပျော့မသွားစေရေးအတွက် ဗဟိုမှအာဏာကိုချုပ်ကိုင်ထားခြင်းဖြင့် ယခင် USDP အုပ်ချုပ်ရေးခေါင်းဆောင်များကို တုံ့ပြန်ခဲ့သည့် အချက်ဖြစ်သည်။ အောင်ဆန်းစုကြည်သည် NLD နှင့် အရပ်သားစီမံအုပ်ချုပ်မှုဘက်ခြမ်းကို ကောင်းစွာချုပ်ကိုင်ထားခဲ့သည်။ သို့သော် သူမသည် လူနည်းလူမျိုးစုများကို လိုက်လျောရန်အတွက် ၎င်းရရှိထားသော ခိုင်မာလှသည့် ရွေးကောက်ပွဲ အသိအမှတ်ပြုမှုကို အသုံးမချနိုင်ခဲ့ပေ။ ယင်းအစား သူမသည် NLD ၏ မဲရရှိမှုအတွက် အခိုင်အမာထောက်ကန်ထားသော လူများစုဗမာများစုများကို ချင့်တွက်လျက် လိုက်လျောမှုများကို ချိန်တွက်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။

၃.၁။ ဒီမိုကရေစီအဖွဲ့အစည်း/ဖွဲ့စည်းမှုများ - အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာကွဲပြားလျက်ရှိသော အကျိုးလိုလားချက်များနှင့် ခဏပေါ်ထွက်လာသော အခွင့်အလမ်းများ

ဒီမိုကရေစီဖွဲ့စည်းမှုပုံစံအသစ်များသည် အစိုးရအုပ်ချုပ်မှု၏ အတွင်း၊ အပြင်နှစ်ရပ်စလုံးတွင်ရှိသော ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး သမားများကို ရဲဆေးတင်ပေးခဲ့သည်။ အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုအတွင်း အကွဲအပြားများ စတင်ပေါ်ထွက်လာချိန်တွင် အုပ်စုအသစ်များသည် ပြောင်းလဲမှုဖန်တီးရန် ဖိအားပေးခဲ့ကြသည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသမား အများစုမှာ စီးပွားရေးဖွင့်လှစ်ရန်၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများဖွဲ့စည်းခွင့်နှင့် ဆောင်ရွက်ခွင့်ကို လွှပ်လွှပ်လပ်လပ်ပေးရန်၊ စစ်တပ်ထိန်းချုပ်မှုလျော့နည်းလာအောင် ညှိနှိုင်းရန်နှင့် အာဏာရှင်စနစ်အလေ့အထများကို သုတ်သင်ရန် ဖိအားပေးခဲ့ကြသည်။ သို့သော်ငြားလည်း ခက်ခဲနက်နဲသော ကိစ္စရပ်များဖြစ်သည့် ပြည်တွင်းစစ်အဆုံးသတ်ခြင်းနှင့် EAO များနှင့် ငြိမ်းချမ်းလမ်းဆီသို့သွားရေးတို့တွင် ပျံ့နှံ့အကျိုးသက်ရောက်မှုများ ရှိနေခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်ကို မည်မျှမည်မျှသော အတိုင်းအတာအထိ ပြန်လည်တည်ဆောက်မည် (အထူးသဖြင့် လူမျိုးစုအုပ်စုများကို မည်မျှအထိနေရာပေးမည်) ဆိုသည်နှင့် ပတ်သပ်ပြီး ကွဲပြားမှုများ အခိုင်အမာရှိနေသည်ကို ပြသသည့် နိုင်ငံတော်အတွင်းအပိုင်းပိုင်းကွဲနေမှုများမှာ ပထမအချက်ဖြစ်သည်။ အလယ်အလတ်သမားများမှာ အဆိုပါ ကွဲပြားမှုများဆီမှ အခွင့်အလမ်းများကို ဖမ်းဆုပ်ပြီး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို ယခင်စစ်ခေါင်းဆောင် ဗိုလ်ချုပ်ကြီး သန်းရွှေထက် ပိုတာသွားရန် အစကတည်းက ရည်ရွယ်ခဲ့ဟန်တူသည်။ ယင်းမှာ ဒုတိယအချက်ဖြစ်သည်။ တတိယတစ်ခုမှာ ဗမာအများစုမှာ အရေးပါသော ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို လိုချင်ခဲ့ပြီး ၎င်းတို့ထဲမှအချို့မှာ လူနည်းလူမျိုးစုများ၏ အကျိုးအတွက်အတွက် ကတိကဝတ်ပြုထားခဲ့သည်။ ဖော်ပြပါအချက်များ အားလုံးစုဆုံလျက် အရေးပါသောပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ပေါ်ပေါက်လာဖို့ရာ အခွင့်အလမ်းများကို ဖော်ဆောင်ပေးခဲ့ပြီး အဆိုပါပြောင်းလဲမှုသည်လည်း ပြတ်ပြတ်သားသား ပုံစံချမှတ်ထားခြင်းမျိုး လုံးလုံးလျားလျား ရှိသည်မဟုတ်ပေ။

စစ်တပ်သည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဂရုပြုစောင့်ကြည့်နေခဲ့သော်လည်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသည် မည်မျှအထိ တာသွားမည် (သို့) မည်သို့အပြီးသတ်ရလဒ်များ ထွက်ရှိလာမည်ကို ကြိုတင်တွက်ဆထားခြင်း ရှိခဲ့ပုံမရပေ။^၁ သန်းရွှေသာ ဆက်လက်ပါဝင်လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါက နိုင်ငံရေးဦးဆောင်မှုမှာ မသေချာပါ။ သူသည် ယခင်က ဗိုလ်ချုပ်ဟောင်းနှင့် ၂၀၀၇-၂၀၁၀ ခုနှစ်များတွင် ဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်ခဲ့သော ဦးသိန်းစိန်ကို သမ္မတအဖြစ် ရွေးချယ်ခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ ဦးသိန်းစိန်သည် သဘောထားပျော့ပြောင်းပြီး သစ္စာရှိကာ အငြင်းပွားဖွယ်ရာမရှိခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဦးသိန်းစိန်ကို ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် (၎င်းမှ သမ္မတနေရာ ၃ နေရာ (တစ်ယောက်မှာ အထက်လွှတ်တော်၊ တစ်ယောက်မှာ

အောက်လွှတ်တော်နှင့် တစ်ယောက်မှာ တပ်မတော်သားကိုယ်စားလှယ်) ကို ရွေးကောက်သည်) မှ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခဲ့သည်။ သို့သော် သိန်းစိန်သည် များမကြာမီတွင်ပဲ အသွင်ကူးပြောင်းမှုများ၏လားရာကို ခွင်ချပြီးသားပြဌာန်းချက်များအတိုင်း စတင်ထိန်းချုပ်ပြီး ၎င်း၏ အာဏာစက်ကို သက်ရောက်စေတော့သည်။^၆

သို့သော်ငြားလည်း ပြောင်းလဲမှုများသည်ကား အတော်ခရီးပေါက်လာခဲ့သည်။ အမျိုးသားညီလာခံနှင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့ကို ၂၀၁၀-၂၀၁၁ လမ်းဖွင့်မှုဆီသို့သွားရာ လှေခါးထစ်များအဖြစ် ပုံဖော်ခဲ့ကြသော်လည်း အဆုံးသတ်အမှတ်သည် ပြတ်ပြတ်သားသားရှိမည်လား (သို့) အသွင်ကူးပြောင်းမှုအတွင်း လမ်းပျောက်နေမည်လားဆိုသည်ကိုမူ တစတစ ဝေဝေဝါးဝါး ဖြစ်လာခဲ့သည်။

“အသွင်ကူးပြောင်းမှုက သမ္မတမျှော်လင့်မထားတဲ့ ပုံစံအထိကို ရောက်သွားတယ်။ လူတွေက သူတို့အနေအထားအစစ်ကို ထုတ်ပြတဲ့အချိန်မှာမှ အသွင်ကူးပြောင်းမှုက စတာ။ တောင့်ခံနေရင် သူတို့အတွက် အကျိုးမရှိဘူးဆိုတာသိတယ်။ အစကတည်းကလည်း သူတို့အတွေးအခေါ်တွေက ကွဲပြားပြီးသား၊ လက်တွေ့ကျကျ လှုပ်ရှားရမယ်၊ မတူကွဲပြားပြီးတော့လည်း ရှိနေရမှာပေါ့။ အဲဒီအချိန်မှာ တကယ့်ပြောင်းလဲမှုတွေ စလာတော့တာပဲ။”^၇

အကျိုးဆက်အားဖြင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများသည် တစ်ခါတရံ အရှိန်အနိမ့်အမြင့်မမှန်စွာ၊ တစ်ခါတရံ နိုင်ငံရေးအလှည့်အပြောင်းများစွာဖြင့် အစိတ်စိတ်ကွဲပြားလာတော့သည်။ ပြဌာန်းအုပ်ချုပ်သူများအတွင်း မိတ်ဖက်ပြုမှုများနှင့် တိုးတက်များပြားလာသော နိုင်ငံတော်မဟုတ်သည့် ဇာတ်ကောင်များနှင့် မိတ်ဖက်ပြုမှုများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းသည် အဆိုပါ အလှည့်အပြောင်းဖြစ်မှုကို ထင်ဟပ်နေသည့် သာဓကဖြစ်သည်။^၈

ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလိုအပ်သည်ကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် သဘောတူကြသော်လည်း အုပ်ချုပ်သူများအတွင်း ကွဲလွဲမှုများ ပေါ်လာတော့သည်။ နိုင်ငံရေးဖြေလျှော့ရေး (သို့) စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကိုဖော်ဆောင်ရန်နှင့် နိုင်ငံရေးတည်ငြိမ်မှုကို ပြန်လည်ရယူရန်အတွက် ပြည်တွင်းစစ်ရပ်တန့်စေရေးတို့ လိုအပ်ကြောင်း မည်သူမျှ ငြင်းဆိုနေခြင်းမရှိပေ။ သို့သော်ငြားလည်း ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေး၏ သဘောသဘာဝ၊ အတိုင်းအတာနှင့် အရှိန်အနှေးအမြန်တို့အပေါ်တွင် သဘောကွဲလွဲမှုများ ရှိလာခဲ့သည်။ ယခင်အစိုးရဆီမှ အကျိုးအမြတ်ရခဲ့သောသူတို့မှ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကြောင့် ၎င်းတို့အကျိုးစီးပွားထိခိုက်မည်ကို စိုးရိမ်ကြချိန်တွင် တခြားလူများမှ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို အားမရဖြစ်ကြသည်။^၉ ခေါင်းဆောင်မှုအတွင်း အနည်းငယ်ပြောင်းလဲမှုများ ရှိလာသော်လည်း စစ်တပ်သည် အစိုးရအတွင်း ရှေးရိုးစွဲနှင့် တရားသေအဖြစ်ဆုံးသောအုပ်စုကို ဆက်လက်ထားရှိသည်။ USDP အစိုးရသည် တရားသေသမားများ (အများအားဖြင့် စစ်တပ်အတွင်းရှိ) ရာထူးအဆင့်ပေးထားသော အလယ်အလတ်သမားများနှင့် ထိုနှစ်ခုကြားရှိသူများအားလုံးအကြား တည်ရမလွယ်သည့် ဟန်ချက်ကို ကိုင်ထားခဲ့သည်။

အလတ်အလတ်သမားများဟု ခေါ်တွင်နေကြသော်လည်း အကွဲအပြဲများ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ အောက်လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌနေရာရထားပြီး SPDC အတွင်း “အလယ်အလတ်” သဘောထားပျော့ပြောင်းသူအဖြစ် အမည်ပေါက်သော သူရရွှေမန်းသည် တပ်မတော်ညှိနှိုင်းကွပ်ကဲရေးမှူးအဖြစ် ၁၉၉၂ ခုနှစ် သန်းရွှေလက်ထက်တွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ဖူးသည်။ သူသည် SPDC တွင် တတိယဩဇာအာဏာအရှိဆုံးသူဖြစ်ပြီး သန်းရွှေနှင့် နီးကပ်သောဆက်ဆံရေးရှိထားခဲ့သူ ဖြစ်သည်။^{၁၀} ရွှေမန်းသည် ဦးသိန်းစိန်ကို သမ္မတနေရာပေးခဲ့ခြင်းအပေါ် အစာမကြေဖြစ်ဟန်တူသည်။ သို့ဖြစ်စေကာမူ ၎င်းအား ဥက္ကဋ္ဌနေရာပေးထားခြင်းကြောင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ထိန်းညှိခွင့်ရထားသည်။ အဆိုပါနေရာသည် သိန်းစိန်နှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးအရ ယှဉ်ပြိုင်ရန် စင်မြင့်တစ်ခု ဖြစ်လာတော့သည်။^{၁၁} အဆိုပါ မကျေလည်မှုများကြောင့် ရွှေမန်းသည် အစိုးရ၏ မူဝါဒများနှင့် လုပ်ဆောင်ချက်များကို လွှတ်တော်အတွင်း

ပွင့်လင်းစွာမေးခွန်းထုတ်လာခြင်း၊ ၂၀၁၀ နှောင်းပိုင်း အောင်ဆန်းစုကြည် နေအိမ်အကျယ်ချုပ်မှလွတ်လာပြီး ၂၀၁၂ တွင် သူမပါဘဲ လွတ်တော်သို့ဝင်ရောက်လာပြီးသည့်အချိန်တွင် အောင်ဆန်းစုကြည်နှင့်အတူ စတင်နီးကပ်စွာ အလုပ်လုပ်ခြင်းတို့ဖြင့် အစိုးရကို စိန်ခေါ်မှုများ ပြုလာခဲ့သည်။^{၂၂} ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲ နီးကပ်လာစဉ်တွင် ရွှေမန်းနှင့် သိန်းစိန်တို့သည် USDP မှ ၎င်းတို့အား သမ္မတအဖြစ် ရွေးကောက်တင်မြောက်ရေးအပေါ် အပြိုင်အဆိုင် ဖြစ်လာခဲ့သည်။ စစ်တပ်တွင် အလယ်အလတ်သဘောထားပျော့ပြောင်းသူများအဖြစ် အမည်ပေါက်သော SPDC ခေတ် ဗိုလ်ချုပ်ဟောင်းနှစ်ဦး၏ ပြိုင်ဆိုင်မှုသည် နိုင်ငံပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို မူလရည်ရွယ်သည်နှင့် ပို၍ပင်ဝေးသွားအောင် တွန်းပို့ခဲ့တော့သည်။

အချုပ်အားဖြင့် ဒီမိုကရေစီအင်စတီကျူးရှင်းများသည် အစိုးရအဖွဲ့အတွင်းရှိ အလယ်အလတ်အုပ်စုများအတွက် ရွေးကောက်ပွဲမကလုံးများကို ဖော်ထုတ်ပေးသည်။ အဆိုပါမကလုံးများဖြင့် အချင်းချင်းအကြား ပညာပြုကစားကြပြီး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို လူနည်းလူမျိုးစုများဆီအထိ ရောက်လာစေဖို့ရာ တွန်းပို့ပေးသည်။ နိုင်ငံတော်မဟုတ်သော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များနှင့် ညှိနှိုင်းရေးဆိုင်ရာအစိုးရအဖွဲ့မှ အထင်ကရအဖွဲ့ဝင်တစ်ယောက်မှ ဤသို့ဆိုခဲ့သည်။

“ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းတာကို ဒီလောက်အထိသွားဖို့ ဘယ်တုန်းကမှ မရည်ရွယ်ခဲ့ဘူး။ အသွင်ကူးပြောင်းမှုစတော့ အဖွဲ့အစည်းအသစ်တွေ ပေါ်လာတယ်။ စစ်တပ်ထဲမှာတောင် လိုချင်လာတဲ့ အကျိုးစီးပွားတွေ မတူတော့ဘူး (ဗိုလ်ချုပ်တွေချည်းပဲသက်သက်မဟုတ်တော့ဘူး)။ ပြီးတော့ နိုင်ငံရေးပြောင်းလဲမှုကို ပုံဖော်နေတဲ့ အဓိကဇာတ်ကောင်တွေ များလားတယ်။ ဘယ်သူကမှ လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်လုံးကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ထားလို့ မရတော့ဘူး။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုက အရင်အစိုးရချထားတဲ့ လမ်းပြမြေပုံ ၇ ချက်နှင့် အတော်ကွဲပြားတော့ကို ဖြစ်လာတယ်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသမားတွေကို လျှော့တွက်ခဲ့မိတာ။ နောက်မကြာဘူး ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသမားတွေက ခရီးအတော်ပေါက်သွားပြီကို သဘောပေါက်လာတယ်။”^{၂၃}

၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲများအတွင်း သိန်းစိန်နှင့်ရွှေမန်းတို့၏ နေရာရယူရန်ကြိုးစားခြင်းသည် နိုင်ငံတော်၏ လူနည်းလူမျိုးစုများသို့ချဉ်းကပ်ပုံအပေါ် ပျံ့နှံ့အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိခဲ့သည်။ ၎င်းတို့သည် USDP အတွင်း ၎င်းတို့ကို လူကြိုက်များလာစေရန်နှင့် လူနည်းလူမျိုးစုနေရာများတွင် ပါတီအနိုင်ရလာစေရန်ရည်ရွယ်လျက် လူနည်းလူမျိုးစုများ၏ ထောက်ခံမှုကို ရယူရန်ကြိုးပမ်းတော့သည်။ အဆိုပါပြိုင်ဆိုင်မှုသည် မူဝါဒအလှည့်အပြောင်းဖြစ်မှုကို ဖြစ်ပေါ်စေပြီး အချို့သောပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို တရားသေအမာခံသမားများ မျှော်မှန်းထားသည်နှင့် ပိုဝေးအောင် (သို့) ပိုမြန်ဆန်အောင် တွန်းပို့ခဲ့သည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် လူမျိုးစုခေါင်းဆောင်များမှာ အဆိုပါအခွင့်အရေးကို ဖမ်းဆုပ်အမြတ်ထုတ်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ “ရွှေမန်းက အာဏာခွဲဝေပေးရေးနဲ့ပတ်သက်ပြီး လူမျိုးစုတွေတောင်းဆိုတဲ့အပေါ် အလေးထားတယ်။ လွတ်တော်အမတ်တွေက သိန်းစိန်ထက်စာရင် ရွှေမန်းကို မဲပိုပေးကြတယ်လို့ ခံစားရတယ်။ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့တွေကျပြန်တော့ သိန်းစိန်ကို ပိုအကောင်းမြင်တယ်”^{၂၄} ဟု လွတ်တော်အတွင်းရှိ လူမျိုးစုဝင်တစ်ဦးမှ ဆိုခဲ့သည်။ ရွှေမန်းသည် လွတ်တော်အမတ်များကို လွှမ်းမိုးရန်ကြိုးစားခဲ့ပြီး ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို အသုံးပြုလျက် ၎င်း၏အနေအထားကို မြှင့်တင်ခဲ့သည်။ တစ်ဖက်တွင် သိန်းစိန်သည် EAO များနှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းသည့်အလုပ်ကို ဇောက်ချလုပ်ကိုင်ခဲ့သည်။

ဦးသိန်းစိန်သမ္မတဖြစ်လာချိန်တွင် နှစ်လိုလက်ခံဖွယ်ရာ ကိစ္စအများအပြားကို ဦးစီးဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ သမ္မတရုံး (တရားဝင်အားဖြင့် သမ္မတရုံးဝန်ကြီးဌာန) တွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချရေးကို အထူးအလေးပေး လုပ်ဆောင်ရန်အတွက် အကြံပေးတစ်ဦးခန့်အပ်ခဲ့သည်။ သိန်းစိန်သည် “စီးပွားရေးနှင့်လူမှုရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု မူဘောင်” လေ့လာမှုတစ်ရပ်ကို ထုတ်နုတ်ရန် တာဝန်ပေးခဲ့ပြီး အဆိုပါမူဘောင်တွင် ဒေသဆိုင်ရာအစိုးရများကို ယခင်စာရင်းတွင်ပါရှိသည့် အာဏာခွဲဝေမှုများထက် ဧရိယာများထပ်တိုးပေးရန် ထောက်ခံအရေးဆိုမှုများ ပါရှိသည်။^{၂၅} သမ္မတရုံးသည် ၂၀၁၂ ခုနှစ် ရပ်ကွက်နှင့်ကျေးရွာအုပ်စု စီမံခန့်ခွဲရေးဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းရေးကို ကြီးကြပ်ခဲ့ပြီး ၎င်းမှ ကျေးရွာအုပ်စုနှင့်

ရပ်ကွက်အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများကို သွယ်ဝိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းဆီ ရောက်သွားစေခဲ့သည်။^{၁၆} ၂၀၁၁-၂၀၁၆ ခုနှစ်အတွင်း ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်တွင် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော ဥပဒေ ၂၂၂ ခု၏ အများစုကို အစိုးရမှ လမ်းပြလုပ်ဆောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။^{၁၇} ၎င်းတို့တွင် “တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ” ၏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့်ဘာသာစကားကို မြှင့်တင်ခြင်း၊ အရင်းအမြစ်များ ထုတ်ယူသုံးစွဲရာတွင် ဒေသခံများ၏ သဘောတူညီမှုကိုရယူခြင်းနှင့် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသအစိုးရများ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခွင့်အာဏာနှင့် ဘဏ္ဍာငွေများကို ချဲ့ထွင်ပေးခြင်းစသည်တို့ဖြင့် လူနည်းလူမျိုးစုများအတွက် အကျိုးဖြစ်စေမည့် ပြောင်းလဲမှုအစီအမံများ ထည့်သွင်းထားသည်။^{၁၈}

အစိုးရ၏ အစောဆုံးမူဝါဒကျင့်သုံးမှုတစ်ရပ်အဖြစ် မြစ်ဆုံဆည်စီမံကိန်းကို ရပ်တန့်ပေးရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ခြင်းသည် ဦးသိန်းစိန်၏ လူနည်းလူမျိုးစုများထံမှ ထောက်ခံမှုနှင့် ၎င်း၏ပြိုင်ဖက်ကို အရာမရောက်အောင်လုပ်မှု ကြိုးပမ်းချက်တစ်ခုဖြစ်သည်။ SPDC အစိုးရသည် မေခန့်မလီခ ပေါင်းဆုံသည့်နေရာတွင် မြစ်ဆုံရေးအားလျှပ်စစ်စီမံကိန်းစက်ရုံကို တည်ဆောက်ရန် တရုတ်နိုင်ငံနှင့် စာချုပ်လက်မှတ် ထိုးထားခဲ့သည်။ သမိုင်းဝင် ဘုရားကျောင်းနှင့် ဘုန်းကြီးကျောင်းများအပါအဝင် ဇီဝမျိုးစေ့နှင့် ယဉ်ကျေးမှုကြွယ်ဝသော ဒေသတစ်ခုတွင် အမေရိကန်ဒေါ်လာငွေ ၃.၆ ဘီလီယံရှိသော ဆည်တည်ဆောက်ရေးစီမံကိန်းကြီး တည်ရှိခဲ့သည်။ ဆည်တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းကြီးကြောင့် လူပေါင်းများစွာကို အိမ်အိမ်မဲ့ဖြစ်စေလျက် နိုင်ငံ၏ မြစ်ချောင်းစနစ်နှင့် စပါးစိုက်ပျိုးသော ဒေသများကို ဆိုးရွားစွာထိခိုက်စေမည် ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် ကချင်လွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့ (KIO)နှင့် နောက်ပိုင်းတွင် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများမှ ဖိအားပေးမှုများနှင့် ပြည်သူ့လူထုမှ တားမြစ်ဆန္ဒပြနေသည့်တိုင်အောင် အစိုးရသည် စီမံကိန်းကို ၂၀၀၉ ခုနှစ်တွင် စတင်ခဲ့သည်။ ဦးသိန်းစိန်သည် စီမံကိန်းအတွက် တာဝန်ရှိသူဝန်ကြီး၊ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်များ၏ ဦးလျှောင်နှစ်ဦး (သို့) ဒုသမ္မတနှစ်ဦးတို့နှင့် ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်းမပြုဘဲ စီမံကိန်းကို ၂၀၁၁ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၃၀ ရက်နေ့တွင် ရွှေ့ဆိုင်းကြောင်း ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ အရေးကြီးသော မူဝါဒရေးရာ ချိန်ဆဆုံးဖြတ်ခြင်းများမှ ရွှေ့မန်းကို ချောင်ထိုးခြင်းလုပ်ရပ်အဖြစ် ၎င်းကိစ္စမှ မြင်ရသည်။^{၁၉} ဆည်တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းကို ကန့်ကွက်လျက်ရှိသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး အုပ်စုများ၊ လူ့အခွင့်အရေးတက်ကြွလှုပ်ရှားသူများနှင့် နိုင်ငံတကာတို့အပါအဝင် ပြည်တွင်း အောက်ခြေလူတန်းစားအဖွဲ့အစည်းများထံမှ အားပေးမှုများစွာ ရရှိခဲ့ပြီး သမ္မတကို လူကြိုက်များသွားစေခဲ့သည်။ အဆိုပါဆုံးဖြတ်ချက်သည် အာဏာရအထက်အဆင့်ပုဂ္ဂိုလ်များ (အထူးသဖြင့် ရွှေ့မန်း) ကို အံ့အားသင့်သွားစေခဲ့သည်။ ရွှေ့မန်းသည် လူထု၏ သဘောထားများကို အမြဲအလေးပေးမှုပြခဲ့သူဖြစ်ပြီး ယခုဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုတွင် ၎င်းသာပါဝင်ခွင့်ရခဲ့ပါက နိုင်ငံရေးအရ သူ့တွင်လည်း အကျိုးအမြတ်ရမည် ဖြစ်သည်။ ထိုဆုံးဖြတ်ချက်ကို သမ္မတရွှေ့မန်းကို နောက်ဆုံးမှ အသိပေးခဲ့ပြီး နာမည်ကောင်းများကို ၎င်းအားဖယ်ထုတ်လျက် တစ်ဦးတည်းကျုံးယူသွားခဲ့ဟန်ရှိသည်။^{၂၀} အဆိုပါဆုံးဖြတ်ချက်သည် သိန်းစိန်၏ လူမျိုးစုအုပ်စုများထံမှ ဖိအားသစ်များကို တုံ့ပြန်ခြင်း၊ နိုင်ငံရေးအမြတ်ကို လက်ဦးမှုရယူခြင်း၊ အစိုးရမူဝါဒအလှည့်အပြောင်းများတွင် ၎င်း၏ပြိုင်ဖက်ကို အရင်အကွက်ရွှေ့လျက် ပင်မနေရာတွင် မကစားနိုင်စေရန်လုပ်ဆောင်ခြင်းတို့ကို ပြသနေသည်။ ၎င်း၏ ဤအပြုအမူသည် သိန်းစိန်နှင့် ရွှေ့မန်းတို့အကြား တင်းမာမှု၏ လမ်းစဖြစ်ခဲ့ပြီး နောက်ပိုင်း ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ်တွင်လည်း များစွာသက်ရောက်ခဲ့သည်။

အလားတူပါ သိန်းစိန်သည် ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုတွင် ရွှေ့မန်း၏ ပါဝင်မှုကို လျော့ချထားခဲ့ပြီး နိုင်ငံရေးအမြတ်မရအောင် လုပ်ထားခဲ့သည်။ ကနဦးတွင် အစိုးရဦးဆောင်သောအဖွဲ့နှင့် လွှတ်တော်ဦးဆောင်သောအဖွဲ့ဟူ၍ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးအဖွဲ့နှစ်ဖွဲ့ရှိခဲ့သည်။ အစိုးရအဖွဲ့ကို ဝန်ကြီးအောင်မင်းမှ ဦးဆောင်ပြီး လွှတ်တော်အဖွဲ့ကို အထူးသဖြင့် EAO များနှင့် ရှမ်းပြည်နယ်ကို အဓိကထားသည့် ဗိုလ်မှူးချုပ်သိန်းဇော်မှ ဦးဆောင်ခဲ့သည်။ အောင်မင်း၏အဖွဲ့သည် ရွှေ့မန်းကိုဘေးဖယ်လျက် ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုတစ်ရပ်လုံးကို အုပ်စီးသွားခဲ့ပြီး ပြည်ထောင်စုငြိမ်းချမ်းရေးအလုပ် အမှုဆောင်ကော်မတီဝင်များဖြစ်သည့် လွှတ်တော်အဖွဲ့ဝင်များမှာ ၎င်းတို့၏ အလုံးစုံဖယ်ကြည့်ခံခဲ့ရမှုအတွက် မကျေနပ်ဖြစ်ကြတော့သည်။^{၂၁} ဥပမာအားဖြင့် အောင်မင်းသည် KNU ခေါင်းဆောင် ဗိုလ်ချုပ်မှူးတူးစေးဖိုးမှိုကို သမ္မတနှင့်သာ တွေ့ဆုံရန်တိုက်တွန်းခဲ့သည်။ စင်စစ်တွင် မူတူးစေးဖိုးသည် ရွှေ့မန်း၊ တပ်ချုပ်တို့နှင့်ပါ တွေ့ဆုံခွင့် တောင်းဆိုခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

“အမျိုးသားကာကွယ်ရေးနှင့် လုံခြုံရေးကောင်စီ (NDSC) အစိုးရအဖွဲ့အတွင်း ၎င်းနှင့် သမ္မတတို့နှစ်ဦးသား အခြားရှေးရိုးစွဲ (စစ်တပ်ဗဟိုပြု) အဖွဲ့ဝင်များ၏သဘောထားနှင့် ဆန့်ကျင်ရပ်တည်ခဲ့သူများ ဖြစ်သည်” ဟု ၎င်းမှ အကြောင်းပြခဲ့သည်။^{၂၂}

အပြန်အလှန်အားဖြင့် ရွှေမန်းမှာ အစိုးရကို ပွင့်လင်းစွာဝေဖန်လာခဲ့ပြီး အစိုးရအုပ်ချုပ်သူများအတွင်း အကွဲအပြဲကို အများပြည်သူမှ စမြင်လာရတော့သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို နားလည်သိရှိရန်အတွက် လွှတ်တော်အမတ်များကို မပြတ်အကြောင်းကြားရန်လိုအပ်ကြောင်း ရွှေမန်းမှ ပြောခဲ့သည်။ ထို့အပြင် NDSC အနေဖြင့် ပုံမှန်တွေ့ဆုံရန် အရေးကြီးကြောင်း၊ အောင်မင်းဦးဆောင်သော အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ၏ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုမဲ့မှုကို မေးခွန်းထုတ်သင့်ကြောင်းနှင့် EAO များအတွက် လိုက်လျောမှုများသည် တရားမဝင်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် မကိုက်ညီဖြစ်သွားနိုင်ကြောင်း သတိပေးခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အဆုံးတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို အထောက်အပံ့ပြုသော စီမံကိန်းများအတွက် (စာရင်းစစ်ဆေးခြင်း မပြုနိုင်သော) နိုင်ငံခြားထောက်ပံ့ငွေများ အသုံးပြုမှုကို ဝေဖန်ထောက်ပြခဲ့သည်။^{၂၃} ၎င်း၏ ဝေဖန်မှုမှာ အဆိုပါလုပ်ငန်းများအတွက် နိုင်ငံတကာထောက်ပံ့ငွေများအစား ပြည်သူ့ဘဏ္ဍာငွေများကိုသာ ပြောင်းလဲအသုံးပြုရန်ချမှတ်သည့် ၂၀၁၃ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ NDSC ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ်တွင် ဩဇာသက်ရောက်မှုရှိခဲ့သည်။ ထို့နောက် နိုင်ငံတော်သမ္မတသည် လွှတ်တော်မှခွင့်ပြုချက်ပေးရသော ၂၀၁၄-၂၀၁၅ ဘဏ္ဍာနှစ်အတွက် နိုင်ငံတော်ဘဏ္ဍာငွေမှ မြန်မာကျပ်ငွေ ၇ ဘီလီယံ (အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၇.၁ သန်း) ကို ငြိမ်းချမ်းရေးကိစ္စရပ်များတွင် အသုံးပြုရန်အတွက် တောင်းခံခဲ့ပြီး ၎င်းကို ရွှေမန်း၏ အောင်မြင်မှုတစ်ရပ်အဖြစ် ရှုမြင်နိုင်သည်။ သို့ဖြစ်စေသော်ငြားလည်း NDSC နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အမတ်များသည် အောင်မင်း၏ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို အမှန်တကယ်စောင့်ကြည့်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ဘဲ ၎င်းမှာ USDP အစိုးရသက်တမ်းကုန်ဆုံးသည့်အချိန်ထိ ဆက်သွားနေခဲ့သည်။^{၂၄} “ဤနည်းအားဖြင့် နိုင်ငံတော်သမ္မတသည် ၎င်း၏အဓိကပြိုင်ဖက် အောက်လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌကို လုပ်ငန်းစဉ်မှ ဖယ်ထုတ်လျက် EAO များနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ခြင်းမှ ပြည်သူနှင့် နိုင်ငံတကာအသိအမှတ်ပြုမှုများကို ရယူခဲ့သည်” ဟု စုမွန်သင်္ဃေမှ ရေးသားဖော်ပြခဲ့သည်။^{၂၅}

ရွှေမန်းသည်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးနှင့် အကောင်အထည်ဖော်မှုကော်မတီကို ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်းဖြင့် ပြည်သူ့အကျိုးလိုလားသူ ချန်ပီယံတစ်ယောက်အဖြစ် ပုံဖော်ခဲ့ပြန်သည်။ အဆိုပါကော်မတီကို ပြည်နယ်/တိုင်းအဆင့် အစိုးရနှင့် ဥပဒေပြုအမတ်များအတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်များ တိုးပေးခြင်းဟူသော အချက်တစ်ချက်အပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရန် အချက်များကို အဆိုပြုရန် ဖွဲ့စည်းထားခြင်း ဖြစ်သည်။^{၂၆} စစ်တပ်မှဥပဒေပြုအမတ်များ၏ ကန့်ကွက်မှုကြောင့် ကော်မတီမှ အဆိုပြုတင်ပြခဲ့သော ပြင်ဆင်ချက်ခြောက်ချက်အနက် (သမ္မတအတွက် လိုအပ်ချက်ကြောင့် “စစ်တပ်” ကို “ကာကွယ်ရေး” အဖြစ် ပြောင်းလဲခေါ်ဆိုရန်) တစ်ချက်သာ ခွင့်ပြုပေးခဲ့သည်။ အဆိုပြုခဲ့သော အချက်များအနက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရန် အထမြောက်မှုကို လွှတ်တော်အမတ်အားလုံး၏ သဘောတူဆန္ဒမဲ ၇၅% မှ ၇၀% ကို လျော့ချပေးရန်၊ အပုဒ်ခွဲ ၅၉ (စ) ဖြစ်သည့် ပြည်ပနိုင်ငံသားခံယူထားသော သားသမီး (သို့) ဇနီး/ခင်ပွန်းရှိသူတို့ကို သမ္မတ (သို့) ဒုသမ္မတ များအဖြစ်ခန့်အပ်ခွင့်မရှိဟူသော အချက်ကို ပယ်ပျက်ရန်နှင့် သမ္မတ (သို့) ဒုသမ္မတလောင်းများသည် လွှတ်တော်အမတ်များဖြစ်ရမည်ဟူသော အချက်ကို ပယ်ဖျက်ရန်တို့ ပါဝင်ကြသည်။ ၎င်း၏ အစီအစဉ်သည် နောက်ပြန်ကန်ပြီး ၎င်းအား USDP ပါတီဥက္ကဋ္ဌနေရာမှ ထုတ်ပယ်ခံရသော်လည်း ရွှေမန်းသည် အဆိုပါပြင်ဆင်ချက်များကို မအောင်မြင်မှန်းသိသိနှင့် နောင်လာမည့် ရွေးကောက်ပွဲအတွင်း ၎င်းအတွက် ဆန္ဒမဲများများရရှိစေရန် ကြံရွယ်လျက် အဆိုတင်သွင်းပြခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။^{၂၇}

အစိုးရအတွင်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆောင်ရွက်နေသူများသည် အစိုးရပြုပြီးသော လိုက်လျောမှုများကို တရားသေအမာခံသမားများမှ ပြောင်းပြန်မလှန်နိုင်မည်ကို စိုးရွံ့လျက် အချို့ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို အလျင်အမြန် တံဆိပ်ခတ်နှိပ်ထားရန်လိုကြောင်း ရိပ်စားမိသည်။ အဆိုပါစိုးရွံ့မှုသည် အခြားကျယ်ပြန့်သော ဒီမိုကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများနှင့် သက်ဆိုင်သော်လည်း အထူးသဖြင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအတွင်း မတင်မကျဖြစ်နေသော

လူနည်းလူမျိုးစုများအရေးအပေါ်တွင် ပိုပြင်းထန်သည်။ မြန်မာငြိမ်းချမ်းရေးစင်တာ (MPC)^{၂၈} ၏ ဦးဆောင်အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးမှ “ပြုပြင်ပြောင်းလဲပြီးထားတာတွေကို ပြန်ပြောင်းမရအောင် ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲမလာခင်မှာ ဥပဒေပြုတာတွေ တော်တော်ပြီးစီးပြီး မြဲသွားအောင် တွန်းနေရတာ”^{၂၉} ဟု ထုတ်ဖော်ပြောကြားခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် လွှတ်တော်အမတ် (MP) များနှင့် အရေးပါသော အချို့ EAO များသည် အစိုးရအတွင်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသမားနှင့် တရားဝင်သမားများ၊ စစ်တပ်တို့ကို နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက် (NCA) နှင့် ဖက်ဒရယ်စည်းမျဉ်းများကို လက်ခံရန် အစွမ်းကုန် စည်းရုံးကြိုးပမ်းကြသည်။ သူတို့သည် ဖက်ဒရယ်စနစ်သည် ကြောက်စရာမဟုတ်ကြောင်း ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများသို့ လေ့လာရေးခရီးများစေလွှတ်ခြင်း၊ တတိယလူ၏ ကြားဝင်ဆောင်ရွက်မှုမှတစ်ဆင့် ဖိအားပေးခြင်း စသည်တို့ဖြင့် လုံခြုံရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအကျိုးအမြတ်များကို အလေးပေးစည်းရုံးကြသည်။^{၃၀} အဆိုပါအားထုတ်ကြိုးပမ်းမှုများသည် ဖက်ဒရယ်ဝါဒ၏ ခံရာခံစစ်မေးခွန်းအပါအဝင် ငြိမ်းချမ်းသောဆွေးနွေးမှုဆီသို့ မရောက်နိုင်ဖြစ်ရသည့် ယခင်တားထားသော အဟန့်အတားအချို့ကို ချိုးဖျက်နိုင်ခဲ့သည်။

“ဖက်ဒရယ်ဝါဒက အန္တရာယ်မရှိဘူးဆိုတာကို အစိုးရက လက်ခံတဲ့အဆင့်ထိရောက်လာဖို့ကို နှစ်နှစ်ကြာခဲ့တယ်။ အခုတော့ အစိုးရက ဖက်ဒရယ်ဝါဒက မကောင်းဆိုးဝါးမဟုတ်ဘူး ခွဲထွက်တဲ့ဆီသွားတာလည်းမဟုတ်ဘူးဆိုတာကို နားလည်တယ်။ အစိုးရက ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို လက်မခံရတဲ့အကြောင်းအရင်း ၂ ခုရှိတယ်။ ပထမတစ်ခုက ပြည်ထောင်စုကို အစိတ်စိတ်အပြိုကွဲမခံနိုင်တာ။ နောက်တစ်ခုက အချုပ်အခြာအာဏာကို အဆုံးအရှုံးမခံနိုင်တာ။ အဲဒီတော့ ဖက်ဒရယ်ဝါဒနဲ့ပတ်သက်ပြီး အာဏာခွဲဝေတာ၊ အရင်းအမြစ်ခွဲဝေတာတွေကို ဆွေးနွေးချင်ဆွေးနွေးလို့ရတယ် သို့ပေမယ့်လည်း ဒါကို အစိုးရအနေနဲ့ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုလုပ်ဖို့ရှိတဲ့အခါကျမှပဲ ဆွေးနွေးနိုင်မယ်လို့ သဘောတူတယ်။”^{၃၁}

အချုပ်ဆိုရသော် USDP အစိုးရလက်အောက်ရှိ ကာလများသည် အစကတည်းက ကြိုတင်ခွင့်ချဖန်တီးခဲ့သော ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေး အစီအမံများအတွင်း မူလတွက်ဆထားပြီးသား ကွဲပြားမှုများထက်ပိုသော အစိုးရအုပ်ချုပ်သူ လူတန်းစားများအတွင်း ကွဲပြားမှု (အကွဲအပြဲ) များကို ပြသလျက်ရှိသည်။ သိန်းစိန်အုပ်ချုပ်မှုအတွင်း အားကောင်းစစ်မှန်သည့် သူတချို့မှာ ငြိမ်းချမ်းရေးကို အမှန်ပင်အားစိုက်လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြောင်း အငြင်းပွားရန် မရှိပေ။ သို့သော်ငြားလည်း ရွေးကောက်ပွဲမလုံးများ၊ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရည်မှန်းချက်များနှင့် ပြိုင်ဆိုင်မှုများ၊ လူနည်းလူမျိုးစုများ နိုင်ငံရေးအကျိုးအမြတ်ရရှိစေရေး ဖြည့်ဆည်းရန်လိုအပ်ချက် စသည်တို့သည် ဒီမိုကရေစီနှင့် လူမျိုးစုအခွင့်အရေးများကို စစ်တပ်ကြိုတင်ကြိုစည်ခဲ့သည်ထက်ပိုပြီး ခရီးရောက်အောင် စတင် တွန်းပို့ပေးခဲ့ကြသည်။ ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်း ရေးစတင်ချိန်တွင် အာမခံချက်အနည်းငယ်တော့ ရှိခဲ့ပုံရပြီး ယခင်အစိုးရလက်ထက် နှင့်နှိုင်းယှဉ်ပါက ချုပ်ကိုင်မှုနှင့် ကြိုးကိုင်ချယ်လှယ်မှု အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ လျော့နည်းခဲ့သည်ဟု ယူဆရသည်။

၃.၂။ ဇာတ်ကောင်များ မတူကွဲပြားစွာခွဲဖြန့်ထွက်လာမှု (၂၀၁၁-၂၀၁၆) - နိုင်ငံတော်နှင့် လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများအကြား နယ်ပယ်အလွှာများခွဲခြားခြင်းနှင့် ပိုင်းခြားခြင်း

တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးကြောင့် နိုင်ငံတော်အတွင်းထဲမှာပင် လိုလားချက်အမျိုးမျိုး ကွဲပြားလာခဲ့ပြီး လူမျိုးစုအုပ်စုများအတွက် ကိုယ်စားပြုမှုကို အချို့ဇာတ်ကောင်များမှ တောင်းဆိုခွင့်ရှိလာခဲ့သည်။ သန်းရွှေ၏ အာဏာရှင်စနစ်အောက်တွင်ရှိသည့် SPDC ၏ အလွန်အမင်းခိုင်ခန့်သော ဗဟိုချုပ်ကိုင်အုပ်ချုပ်မှုပုံစံတစ်ရပ်မှ သိန်းစိန်၏ သမ္မတစနစ် အရပ်သားအုပ်ချုပ်မှုပုံစံတစ်ရပ်ဆီသို့ အသွင်ကူးပြောင်းမှုသည် ခေါင်ဆောင်မှုအတွင်း မတူညီသော အမြင်များရှိသည့် ဇာတ်ကောင်အသစ်တချို့ကို (အဆိုပါ နိုင်ငံတော်အတွင်းမှာပင်) ဖန်တီးပေးခဲ့သည်။ တစ်ဆက်တည်းမှာပင် အဆိုပါနိုင်ငံတော်အတွင်း၌ပင် လူနည်းလူမျိုးစုများသည် (အာဏာရ USDP ပါတီဝင်များအဖြစ်အပါအဝင်) ကိုယ်စားပြုမှုအတွက် နေရာသစ်များကို ရရှိလာခဲ့ကြသည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း နိုင်ငံတော်ပြင်ပရှိ

လူမျိုးစုကိုယ်စားပြုရေးတောင်းဆိုချက်များမှာ ပိုမိုတိုးပွားလျက်ရှိခဲ့သည်။ EAO များမှ (အထူးသဖြင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင်) ၎င်းတို့၏ သက်ဆိုင်ရာအုပ်စုများအတွက် မူလရရှိထားသော ကိုယ်စားပြုမှုကို ဆက်ထိန်းထားရန် ကြိုးပမ်းကြစဉ်တွင် လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီအသစ်များနှင့် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ များပြားစွာ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် လူမျိုးစုကိုယ်စားပြုသူအမျိုးမျိုးတို့၏ အသံများနှင့် နိုင်ငံတော်ဇာတ်ကောင်အသစ်တို့ ပေါင်းစည်းလျက် ကာလရှည်ကြာ မကြေလည်ခဲ့သော အရေးကိစ္စရပ်များကို လိမ်မူသည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအချို့ ပေါ်ထွန်းလာစေရန် ဖိအားပေးခဲ့ကြသည်။ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်၏ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အမတ်များနှင့် စွမ်းအားသစ်တပ်ဆောက်ထားသော ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသအစိုးရများသည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများအတွင်း ပါဝင်ခဲ့ကြပြီး ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးကို ဖိအားပေးခဲ့ကြသည်။ လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများ အများစုနေရာရထားသော (သို့) (ချင်း၊ ကရင်နှင့် ရခိုင် ကဲ့သို့) ပြည်နယ်လွှတ်တော်များကို လွှမ်းမိုးထားသော ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသအစိုးရအဖွဲ့များနှင့် ညီလာခံများတွင် အာဏာခွဲဝေမှု ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပေးရန် ပိုအသံထွက်ခဲ့သည်။ အာဏာရ USDP အတွင်းမှာပင် အချို့အဖွဲ့ဝင်များသည် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသများကို လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာပိုင်ရစေမည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုပုံစံများကို ဖိအားပေးအရေးဆိုခဲ့ကြသည်။ အချို့သော USDP တိုင်းဒေသ (ပဲခူး (သို့) ဧရာဝတီ) ဝန်ကြီးများဖြစ်သည့် ပြည်နယ်/တိုင်း အစိုးရများ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်နည်းပါးခြင်းကို စိတ်ပျက်ကြောင်း ထပ်တလဲလဲ ပြောကြားခဲ့ကြသည်။^{၃၂} USDP မှ ပြည်နယ်/တိုင်း အစိုးရများနှင့် ဝန်ကြီးချုပ်များသည် နိုင်ငံရေးအာဏာခွဲဝေမှုကို ထောက်ခံမှုပြုခဲ့ကြသည်။^{၃၃} မွန်ပြည်နယ်လွှတ်တော်အတွင်း (၂၃ နေရာတွင် ၁၄ နေရာရရှိထားသော) USDP သည် (၇ နေရာရရှိထားသော) မွန်ဒေသလုံးဆိုင်ရာ ဒီမိုကရေစီပါတီ (AMRDP) နှင့် ရည်မှန်းချက် သဘောထားတူရှိခဲ့သည်။ ၎င်းတို့နှစ်ဦးစလုံးသည် ပြည်နယ်/တိုင်း ဒေသအစိုးရများကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခွင့်အာဏာ ပိုပေးခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဝန်ကြီးချုပ်များကို ရွေးကောက်ခံအဖြစ် ပြောင်းလဲခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသအစိုးရများ၏ အာဏာကို မြှင့်တင်လိုခဲ့ကြသည်။^{၃၄} တနင်္သာရီဒေသတွင် ဒေသတွင်း USDP ပါတီသည် ဒေသပါတီများနှင့် ပူးပေါင်းလျက် စီမံကိန်းချထားသော ထားဝယ်အထူးစီးပွားရေးဇုန်တွင် အခွင့်အာဏာပိုပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။^{၃၅}

ဗမာကြီးစိုးသော တိုင်းဒေသလွှတ်တော်များ၏ ရွေးကောက်ခံလွှတ်တော်အမတ် အများစုထံမှ သွယ်ဝိုက်ထောက်ခံအားပေးမှုများ ရရှိခဲ့သည်။ ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသ အစိုးရများကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် အာဏာခွဲဝေမှုပိုပေးရန် လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများနည်းတူ ဆန္ဒရှိကြောင်း ၎င်းတို့မှ ပြောကြသည်။ ၎င်းတို့သည် ၂၀၁၁ ခုနှစ်အလွန် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလွန်ကဲသော အရပ်သားနိုင်ငံတော်ကို ဝေဖန်ကန့်ကွက်ကြပြီး ၂၀၁၃ ခုနှစ် တိုင်းဒေသနှင့် ပြည်နယ် လွှတ်တော်ဥပဒေကြမ်း အသစ်ကို ထောက်ခံခဲ့ကြသည်။ ဗဟိုအစိုးရ၏ ထိန်းချုပ်မှုကင်းလွတ်သော လွပ်လပ်သည့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသ လွှတ်တော်များပေါ်ပေါက်လာရေး၊ လွှတ်တော်အစည်းအဝေးပွဲများကို အများပြည်သူ တက်ရောက်ခွင့်ရှိရေး၊ ရွေးကောက်ခံခရိုင်များသို့ ဘဏ္ဍာငွေခွဲဝေပေးရေးနှင့် သီးခြားလွတ်လပ်သော ကိုယ်စားပြုရုံးများ ပေါ်ထွန်းလာရေးတို့ကို ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်အတွင်းမှာပင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ထောက်ခံမှုများရှိခဲ့သည်။^{၃၆}

ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်များသည် ဖိအားပေးမှုအချို့ကို ပြုပေးခဲ့ပြီး လူနည်းစုအုပ်စုများနှင့် ညှိနှိုင်းလျက် ဥပဒေကြမ်းရေးဆွဲရေးတို့တွင် ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။ ဥပမာ တိုင်းရင်းသားရေးရာ ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီးများသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အခွင့်အရေးများ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သည့် ဥပဒေ (၂၀၁၅) မူကြမ်းရေးဆွဲရာတွင် များစွာပါဝင်ခဲ့ကြသည်။^{၃၇} ဥပဒေတွင် ပြည်ထောင်စုအဆင့်အတွင်း သီးသန့်ကိုယ်ပိုင်ဘဏ္ဍာငွေဖြင့် ပြည်ထောင်စုတိုင်းရင်းသားရေးရာ ဝန်ကြီးနေရာများ ဖွဲ့စည်းပုံကို ပြဌာန်းထားပြီး တိုင်းရင်းသားတို့၏အခွင့်အရေးများကို အာမခံချက်ပေးရန်နှင့် ၎င်းတို့ဒေသများအတွင်း ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းကြီးများနှင့် တွင်းထွက်သယံဇာတတူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများလုပ်ဆောင်ပါက ၎င်းတို့၏ သဘောတူညီမှုရယူရန် ပါရှိသည်။^{၃၈} USDP ပါတီအတွင်းရှိ သြဇာရှိလူနည်းစုလူမျိုးစုဝင်အချို့တို့မှာ အချို့ပြောင်းလဲမှုများကို သဘောတူကြသည်။ ဥပမာ ကချင်လူမျိုးနှင့်

USDP ဦးဆောင်သော ပြည်သူ့လွှတ်တော်ဥပဒေကြမ်းကော်မတီ၏ ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်သူ တီခွန်မြသည် မြန်မာနိုင်ငံတိုင်းရင်းသားများ၏ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သော ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းရေးအတွက် မူကြမ်းတစ်ရပ်ကို အဆိုတင်သွင်းခဲ့သည်။^{၇၉} ကချင်ပြည်နယ် အထက်လွှတ်တော်မှ USDP အဖွဲ့ဝင်တစ်ယောက်သည် ရွှေမန်း၏ ဖက်ဒရယ်ဝါဒစည်းမျဉ်းများ ထောက်ပံ့ပေးမှုကို သဘောတူညီခဲ့သည်။^{၈၀}

ပြည်နယ်များအတွင်း ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသများအတွက် အာဏာခွဲဝေပေးရန် တောင်းဆိုမှုများ ပိုမိုမြင့်တက်လာခဲ့သည်။ လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ကိုယ်စားပြုများနှင့် (USDP အတွင်းရှိသူများ အပါအဝင်) စွမ်းအားရှိလာသော လူနည်းလူမျိုးစုများသည် အစွမ်းကုန်ဖိအားပေးလာကြပြီး အာဏာခွဲဝေမှုပိုပေးရေးအတွက် ပုံစံထုတ်ထားသော ဥပဒေများပြဋ္ဌာန်းရေးတွင် အားစိုက်ပါဝင်လာခဲ့တော့သည်။ ထိုသူတို့သည် USDP ဝန်ကြီးများနှင့် ကိုယ်စားလှယ်များမှ အလွန်အမင်းဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကို စောဒကတက်လျက်ရှိသော အများစုဗမာတိုင်းဒေသများအတွင်း မိတ်ဖက်ပြုနိုင်သည့် အခြေအနေတချို့ ရရှိခဲ့သည်။

ထို့အပြင် EAO များမှာ လူနည်းလူများစုများအတွက် ကိုယ်စားပြုမှုအပေါ် လက်ဝါးကြီးအုပ်ထားမှုများ ဆုံးရှုံးလာကြသည်။ ရွေးကောက်ပွဲအတွင်း ၎င်းတို့၏ အောင်မြင်မှုမှာ သေးဖွဲ့သော်လည်း လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများသည် လူနည်းလူမျိုးစုများအတွက် ကိုယ်စားပြုမှုကို စတင်တောင်းဆိုလာကြသည်။ ၎င်းအဖွဲ့တို့သည် ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် မှတ်ပုံတင်ထားသော နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ထက်ဝက်ခန့်ရှိသည်။ သို့သော်လည်း လူမျိုးစုပါတီ ၂၄ ပါတီအနက် ၁၃ ပါတီသာ ရွေးကောက်ပွဲတွင် နေရာရခဲ့သည်။ ယခင်က NLD နှင့်အတူ ၁၉၉၀ ရွေးကောက်ပွဲများတွင်ပါဝင်ရန် ထူထောင်ခဲ့သော ပါတီများမှာ ၂၀၁၀ ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ပါဝင်ရန်ငြင်းဆိုခဲ့သော်လည်း ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ပါဝင်ခဲ့သည်။ ၎င်းတို့သည် ၂၀၁၀ ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ဝင်ပြိုင်ရန် တည်ထောင်ခဲ့သော ပါတီများနှင့် အပြိုင်ဖြစ်လာတော့သည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ဦးသိန်းစိန်အစိုးရလက်ထက်တွင် ရွေးကောက်ခံနှင့် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သော နိုင်ငံရေးပါတီများအားလုံးသည် အရေးဆိုမှုများ ပြုခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့သည် ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုများအတွင်း ပါဝင်ခွင့်ရရန်နှင့် နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများအတွက် ဆွေးနွေးတိုင်ပင်မှုများ ပြုခဲ့ကြသည်။ ပြည်သူ့သို့ထုတ်ပြန်ခြင်းများ၊ အင်တာဗျူးဖြေဆိုခြင်းများနှင့် လွှတ်တော်အတွင်း မေးခွန်းတင်သွင်းခြင်းများ ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့ မဲဆန္ဒရှင်များ၏ လိုလားချက်များကို “ပြည်ထောင်စု” အရေးများအတွင်း လိမ်မူခဲ့ကြပြီး ယင်းတို့ကို ရုပ်မြင်သံကြားနှင့် သတင်းစာများတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြစေခဲ့သည်။^{၈၁} အဆိုပါဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းများကြောင့် အစိုးရနှင့် လွှတ်တော်အပေါ် ဖိအားအသစ်များ ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ USDP နှင့် NLD အစိုးရများလက်ထက်တွင် ၁၁.၄% နှင့် ၁၁.၆% အသီးသီးသော လွှတ်တော်နေရာများသာ စုပေါင်းရရှိထားခဲ့သော်ငြားလည်း ၎င်းတို့သည် လူနည်းစုပြဿနာများကို ထုတ်ဖော်ခဲ့ကြပြီး နိုင်ငံရေးအခန်းကဏ္ဍအတွင်း လူမျိုးစုများဆက်လက်ပါဝင်စေရန် လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။^{၈၂}

သို့အတွက်ကြောင့် ၂၀၁၁-၂၀၁၅ ကာလ နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်တစ်ဝန်းတွင် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရန် ထောက်ခံအားပေးမှုများ နေရာအမျိုးမျိုးမှ ထွက်ပေါ်လာခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်အတွင်းတွင် USDP အဖွဲ့ဝင်များနှင့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသ အစိုးရကိုယ်စားလှယ်များအကြား ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသများသို့ အခွင့်အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ် ပိုမိုခွဲဝေပေးရန် သဘောထားမညီမျှမှုအချို့လည်း ရှိသည်။ ကျန်သူများမှာ အလားတူတောင်းဆိုမှုများဖြင့် လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများ ပေါ်ထွက်လာခြင်းကို ထောက်ခံအားပေးခဲ့သည်။ သို့သော်ငြားလည်း အန္တိမရည်မှန်းချက်များမှာကား ကွဲပြားကြသည်။ ၎င်းတို့၏ ဖက်ဒရယ်ရည်မှန်းချက်များ ပြည့်ဝစေရန် ရေတိုဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေး ပန်းတိုင်များအတွက် နိုင်ငံတော်နှင့် မည်မျှမည်မျှ ပူးပေါင်းမည်ဟူသော အတိုင်းအတာသည် လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများအကြား သာ၍ပင် ပိုကွဲပြားကြသည်။ ၎င်းတို့အချင်းချင်းအကြားတွင် ပြိုင်ဆိုင်လျက်ရှိသကဲ့သို့ EAO များနှင့်လည်း

လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများ၏ ခေါင်းဆောင်မှုနှင့် ကိုယ်စားပြုမှုတို့အတွက် ပြိုင်ဆိုင်ကြသည်။ ၎င်းတို့၏ စုပေါင်းလှုပ်ရှားမှု တိုးမြှင့်လာမှုသည် အစိုးရအပေါ် ဖိအားဖြစ်စေသကဲ့သို့ ၎င်းတို့အကြား ကွဲပြားမှုသည်လည်း မဲကွဲမှုများကို ဖန်တီးပေးခြင်းကြောင့် နိုင်ငံတော်ဆီမှ လိုက်လျောမှုများ ပိုမိုရယူနိုင်သည့် ဘုံဗျူဟာတစ်ရပ်ကို ပုံဖော်ရန် ပိုမိုခဲယဉ်းလာတော့သည်။

ထို့အပြင် USDP အစိုးရ၏ မူဝါဒများသည် လူမျိုးစုပြည်နယ်များနှင့် တိုင်းဒေသနှစ်ရပ်စလုံးကို အာဏာခွဲဝေပေးခြင်းကဲ့သို့သော ဗမာလူများစုများကိုပါ တပါတည်းအကျိုးဖြစ်စေသည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများကို ထောက်ပံ့ရန် ရည်ရွယ်သည်။ ၎င်းတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြောင်းလဲရန်လိုအပ်သည့် အဆိုပြုမှုများကို ရှောင်ပြီး လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများအတွက် သီးသန့်အကျိုးဖြစ်စေမည့် အဆိုပြုမှုများကိုလည်း ကန့်ကွက်ပယ်ချခဲ့သည်။

ဥပမာအားဖြင့် ၂၀၁၁-၂၀၁၅ ခုနှစ်အတွင်း ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်သည် လက်ရှိဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်နှင့် ဆန့်ကျင်ကွဲလွဲလွန်းနေသည်ဟု ယူဆသည့် အဆိုပြုချက်များကို ပယ်ချခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အခွင့်အရေးများ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သည့် ဥပဒေ (၂၀၁၅) ကို လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများကို ကာကွယ်ရန် ဒီဇိုင်းဆွဲထားသော်လည်း တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများထဲတွင် ဗမာသည်လည်း လူမျိုးတစ်မျိုးအဖြစ် ပါဝင်နေသည့်အချက်သည် လွှတ်တော်တွင် အဆိုပါဥပဒေပြဋ္ဌာန်းသည်အထိ ဖြစ်လာရေးအတွက် အထောက်အကူပြုခဲ့ဟန်တူသည်။^{၉၃} ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်သည် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသအစိုးရများ၏ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်နှင့် ဘဏ္ဍာငွေသုံးစွဲပိုင်ခွင့်နယ်ပယ်များကို ချဲ့ထွင်ပေးခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့မှာ ဗျူဟာအရသော်လည်းကောင်း၊ ဘဏ္ဍာရေးအရသော်လည်းကောင်း အရေးမပါသည့် နေရာများအတွက်သာ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဥပမာ - စုပေါင်းဖြည့်စွက်ချက် ၃၄ ချက်ကို (မူလက ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသ လွှတ်တော်များအောက်ရှိ ကဏ္ဍခွဲ ၄၁ ကို ထုတ်နုတ်ထားသော) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဇယား ၂ တွင်လည်းကောင်း၊ ဖြည့်စွက်ချက် ၂၀ ကို ဇယား ၅ (အခွန်ကောက်ခံခြင်း) တွင် လည်းကောင်း အသီးသီးထည့်သွင်းခဲ့ခြင်း။ အဆိုပါ ဖြည့်စွက်ချက်များသည် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသလွှတ်တော်များ၏ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းမှုနှင့် အခွန်ကောက်ခံမှု အာဏာများကို ချဲ့ထွင်ပေးထားသော်လည်း ဟိုတယ်နှင့် ခရီးသွားလုပ်ငန်း၊ စက်မှုဇုန်များနှင့် တောရိုင်းတိရိစ္ဆာန်ကာကွယ်ခြင်းများ ကဲ့သို့သော အသေးစားဧရိယာများအတွက်သာဖြစ်ပြီး အဆိုပါဧရိယာများအတွင်းတွင်လည်း အချို့သောအခွင့်အာဏာများအတွက် သာဖြစ်ပြီး အခွင့်အာဏာကို တကျယ်တပြန့်ပေးထားခြင်းမျိုးမဟုတ်ပေ။ ဇယား ၅ တွင် ဝင်ငွေခွန်၊ ကုန်သွယ်ရေးနှင့် အကောက်ခွန်၊ ရေနံနှင့်သဘောဝဓာတ်ငွေများအတွက် အခွန်တို့အပါအဝင် အခွန်အသစ် ၂၀ ကို ခွင့်ပြုရန် ရည်ရွယ်ချဲ့ထွင်ပေးခဲ့သည်။ သို့သော်ငြားလည်း အခန်း ၅ ပြင်ဆင်ဖြည့်စွက်ချက်တွင် ကျွန်းသစ်နှင့် အခြားသောသစ်မာများနှင့် သတ္တုလိုက်များကဲ့သို့သော သဘာဝအရင်းအမြစ်များစွာ မပါဝင်ပေ။ လူမျိုးစုဒေသ (အထူးသဖြင့် ကချင်၊ ရှမ်းနှင့် ကရင်ပြည်နယ်) တို့သည် အဖိုးတန်ကျောက်များ၊ ရွှေ၊ သစ်ကဲ့သို့သော သဘာဝသယံဇာတများ ပေါကြွယ်ကြသော်လည်း အဆိုပါသယံဇာတများကို ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက် ဆက်လက်ထားရှိခဲ့သည်။

ဝန်ကြီးချုပ်များသည် ဗဟိုမှတိုက်ရိုက်အာဏာပေးခြင်းအရ လုပ်ဆောင်ရသည့် “ယခင်” အုပ်ချုပ်ပုံဟောင်းများကို ကိုယ်စားပြုရသူများဖြစ်ကြသော်လည်း ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသများတွင်တော့ အမြင့်ဆုံးသော အုပ်ချုပ်ရေးနေရာကို ယူထားသူများဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်/တိုင်း ၁၄ ခုကို ကိုယ်စားပြုနေသော ဝန်ကြီးချုပ် ၁၄ ယောက်ရှိသည်။ ၎င်းတို့ထဲမှ တစ်ဝက်ခန့်သည် လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုဝင်များဖြစ်သော်ငြားလည်း အားလုံးသည် ၂၀၁၁-၂၀၁၅ တွင် USDP နှင့် ၂၀၁၅-၂၀၂၀ တွင် NLD ကိုယ်စားပြုခဲ့ကြသူများ ဖြစ်သည်။ ဦးသိန်းစိန်အစိုးရလက်ထက်တွင် ဝန်ကြီးချုပ်များသည် ၎င်းတို့သက်ဆိုင်ရာဒေသများတွင် အာဏာအရှိဆုံးသောသူများ ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၎င်းတို့အများစုသည် ဒေသအစိုးရအဖွဲ့အတွင်းရှိ အခြားသောကဏ္ဍဝန်ကြီးများထက် စီနီယာကျသော တပ်ဖက်မှလာသူများ ဖြစ်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့တွင် ရွေးကောက်ခံရော ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သူများရောပါဝင်သော

ကိုယ်ပိုင်အစိုးရအဖွဲ့များကိုဖွဲ့စည်းရန် ဖွဲ့စည်းပုံဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာရှိသည်။ မူဝါဒအကောင်အထည်ဖော်မှုသည် အထက်မှအောက်သို့သွားသော်လည်း USDP ဝန်ကြီးချုပ်များသည် ၎င်းတို့အကျိုးစီးပွားအတွက်သော်လည်းကောင်း၊ ၎င်းတို့ပြည်နယ်များ၏ အကျိုးစီးပွားအတွက်သော်လည်းကောင်း ၎င်းတို့ရထားသော လက်ကိုင် (de facto) အာဏာကို အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ အသုံးပြုခွင့်ရထားသည်။

NLD လက်အောက်တွင်ရှိသော ဝန်ကြီးချုပ်များသည် သိန်းစိန်အစိုးရလက်ထက်ရှိ ဝန်ကြီးချုပ်များလောက် အခွင့်အာဏာနှင့် လွှမ်းမိုးမှု မရကြပေ။ အကြောင်းမှာ ၎င်းတို့သည် အရပ်သားများဖြစ်ခြင်းနှင့် ယခင်စစ်တပ် (သို့) အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုအတွေ့အကြုံများ မရှိခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။^{၄၄} NLD ဝန်ကြီးချုပ်များ၏ မူဝါဒများနှင့် ကျင့်သုံးမှုများသည် ဒေသပြည်သူလူထုထက် NLD ၏ အနေအထားနှင့် လိုလားချက်များကိုသာ ထင်ဟပ်ပြီး လူနည်းလူမျိုးစုများကို သူ့ချည်းထားထားသည်။ တိုင်းရင်းသားရေးရာပြည်ထောင်စုဝန်ကြီးနေရာများနှင့် တိုင်းရင်းသားဝန်ကြီး ၂၉ ဦး (၁၉ ဦးမှာ NLD အဖွဲ့ဝင်များဖြစ်သည်) တို့မှ အများစုသည်လည်း NLD ၏ တရားဝင် လမ်းကြောင်းအတိုင်း လိုက်ကြသည်။

အလွှာများခွဲခြားခြင်းနှင့် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးသည် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ မူဘောင်/နယ်ပယ်ကို ပိုမိုကွဲပြားစေခဲ့ပြီး လူနည်းလူမျိုးစုများအတွင်း နိုင်ငံရေးဇာတ်ကောင်အသစ်များ ပေါ်ထွက်လာစေရန် နေရာချပေးခဲ့သည်။ အတိုင်းအတာတစ်ခုအားဖြင့် ယင်းအခြေအနေသည် ဇာတ်ကောင်နှင့်လိုလားချက်အသစ်များ မတူကွဲပြားစွာပေါ်ထွက်လာမှုအစုစုကို ဖော်ပြနေသည်။ အဆိုပါ မတူကွဲပြားမှုများ ပေါ်ထွက်လာမှုကို ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေး၏ သဘောသဘာဝနှင့် အတိုင်းအတာအရသော်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံတော်အတွင်းနှင့်ပြင်ပရှိ လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများ၏ ကိုယ်စားပြုမှုအတွက် တောင်းဆိုမှုအသစ်များအရသော်လည်းကောင်း အရေးပါသည့် အခြေအတင်ဖြစ်အနေအထားများအတွင်းတွင် တွေ့ရသည်။

၃.၃။ ပြန်လည်ဗဟိုချုပ်ကိုင်ခြင်းနှင့် ဗမာလူမျိုးမဲဆန္ဒရှင် ချိန်ညှိမှု (၂၀၁၆-၂၀၂၀)

အောင်ဆန်းစုကြည်နှင့် NLD ပါတီ၏ ၂၀၁၅ ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲများတွင် သောင်ပြိုကမ်းပြို အနိုင်ရလိုက်ခြင်းသည် ၎င်းတို့ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို တွန်းရန် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုမှုပေးခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး လူနည်းလူမျိုးစုများနှင့် ဆက်ဆံရေးအသစ်တစ်ခုတို့ကို ထွက်ရှိလာစေခဲ့သည်။ သို့သော်ငြားလည်း NLD အစိုးရသည် အဆိုပါတရားဝင်အသိအမှတ်ပြုမှုကို အသုံးပြုပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုများအတွက်သော်လည်းကောင်း (သို့) ဖက်ဒရယ်ရည်မှန်းချက်အရ လူမျိုးစုဒေသများ၏ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးအတွက်သော်လည်းကောင်း သိသိသာသာပြောင်းလဲမှု မလုပ်နိုင်ခဲ့ပါ။ အောင်ဆန်းစုကြည်သည် နိုင်ငံတော်ကို ပြန်လည်ဗဟိုချုပ်ကိုင်ခဲ့ပြီး USDP အစိုးရလက်ထက်တွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည့် အကွဲအပြဲမျိုး ဖြစ်မလာစေရန်အလို့ငှာ NLD အုပ်ချုပ်မှုယန္တရားများကို စနစ်ချစုစည်းပစ်ခဲ့သည်။ သူမ၏ အစိုးရသည် ရှေ့အစိုးရများထက် ပိုပြီး ဗဟိုချုပ်ကိုင်ခဲ့ပြီး မတူကွဲပြားမှုများနှင့် နေရာပေးရန်တောင်းဆိုမှုများအတွက် အရေးဆိုရန် အခွင့်အရေးများမှာ ရှေ့ယခင်ကထက် နည်းပါးသွားခဲ့သည်။ ထိုသို့ပြုမှုများမှာ စစ်တပ်နှင့် အနေအထားကြပ်သော ဆက်ဆံရေးရှိခြင်းနှင့် ၎င်း၏အင်အားကို လက်နက်ကိုင်အင်အားစုများအရ ထိန်းထားရန်လိုခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်နိုင်သော်ငြားလည်း အတိတ်မှ အာဏာရှင်အမွေများကို ဆက်ခံသကဲ့သို့ ဖြစ်ခဲ့သည်။ NLD သည် ဖက်ဒရယ်ဝါဒအပေါ်နှင့် လူနည်းလူမျိုးစုများအား လိုက်ရောမှုများစားစားပေးရန် ဟက်ဟက်ပက်ပက်မရှိလှသော လူများစုဗမာများ၏ ထောက်ခံမှုအပေါ်တွင် များစွာမှီခိုနေခဲ့သည်။ ၎င်းမှရလဒ်အားဖြင့် နိုင်ငံတော်၏ ပိုမိုကျစ်လစ်စုစည်းလာသည့် နိုင်ငံတော်၏အရပ်သားဘက်ခြမ်းနှင့် အလုံးစုံစည်းလုံးမှုရှိနေသေးသော နိုင်ငံတော်၏ စစ်တပ်ဘက်ခြမ်းဟူ၍ ခက်ရင်းခွဲပုံသဏ္ဍန် နိုင်ငံတော်ပုံစံအသစ်တစ်ရပ်ကို ပေါ်ပေါက်စေခဲ့သည်။^{၄၅} အာဏာလွန်ဆွဲပွဲ ပေါ်ထွက်လာမည်ဆိုပါက လူနည်းလူမျိုးစုများ၏ အကျိုးအမြတ်ထုတ်နိုင်ခွင့်မှာ ပထုတ်ခံရတော့မည်

ဖြစ်သည်။

NLD ၏ ၂၀၁၂ ကြားဖြတ်ရွေးကောက်ပွဲအတွင်း ပါဝင်ရန်ဆုံးဖြတ်ခဲ့ခြင်းနှင့် ၂၀၁၅ တွင် အပြတ်အသတ် အနိုင်ရလိုက်ခြင်းသည် ကနဦးတွင် ပိုပြီးပွင့်လင်းလွတ်လပ်သော နိုင်ငံရေးဝန်းကျင်တစ်ခုကို ဖန်တီးပေးခဲ့သည်။ ၎င်းသည် အရပ်သားအများစုနှင့် အခြေခံပြည်သူလူထု၏ တောင်းဆိုမှုများကို အထူးအလေးထားသော ကိုယ်စားလှယ်တို့ကို ထိပ်ပိုင်းအုပ်ချုပ်ရေးဌာနများတွင် နေရာပေးခြင်းဖြင့် ဒီမိုကရေစီစီမံအုပ်ချုပ်မှုပုံစံတစ်ခုသို့ အမြစ်လှန်ပြောင်းလဲခဲ့သည်။ အောင်ဆန်းစုကြည်သည် အစောပိုင်းတွင် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လိုက်နာရေးအတွက် ကျမ်းသစ္စာကြိမ်ဆိုမှုကို ငြင်းဆိုခဲ့သော်လည်း ၂၀၁၂-၂၀၁၅ လွှတ်တော်အတွင်း လွှတ်တော်အမတ်တစ်ယောက်အဖြစ် တာဝန်ထမ်းပြီးနောက် ၎င်းအပေါ်အလျှော့ပေးခဲ့ပြီး ၂၀၀၈ အခြေခံဥပဒေဘောင်အတွင်းမှပင် အပြောင်းအလဲများကို အမြတ်ထုတ်ယူရန် ကြိုးပမ်းခဲ့တော့သည်။ ယခင်ဦးသိန်းစိန်ကဲ့သို့ပင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အသုံးပြုပြီး သူမအာဏာအားကန့်သတ်ထားသည့် အရာများ (ယခုကိစ္စတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ သူမအား သမ္မတမဖြစ်စေရန် တားဆီးထားခြင်း) ကို ရှောင်လွှဲရန် လုပ်ဆောင်တော့သည်။ မူလမှယူရန်စီစဉ်ထားသည့် နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးနေရာအစား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ လွတ်ပေါက်ကို အသုံးပြုလျက် နိုင်ငံတော်အတိုင်ပင်ခံနေရာကို ဖန်တီးရယူခဲ့သည်။ စစ်တပ်မှ ကန့်ကွက်ခဲ့သည့်ကြားမှ သူမ၏ အာဏာကို သမ္မတနှင့် လွှတ်တော်အထက်တွင် တရားဝင်တည်စေခဲ့သည်။^{၉၆}

တစ်ဆက်တည်းမှာပင် EAO တို့မှ လက်ဝါးကြီးအုပ်ထားသော လူနည်းလူမျိုးစုကိုယ်စားပြုမှုများသည် တစ်ထက်တစ် ပိုမိုကျဆင်းလာကြသည်။ ၂၀၁၅ နှင့် ၂၀၂၀ ခုနှစ်များတွင် လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများ ပိုမိုများပြားလာခဲ့သည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ၅၅ ပါတီရှိခဲ့ပြီး ၂၀၂၀ ခုနှစ်တွင် ၅၄ ပါတီရှိခဲ့သည်။^{၉၇} ရွေးကောက်ပွဲနှစ်ရပ်စလုံးတွင် ၁၂ ပါတီမျှသာ နေရာရခဲ့သည်။ ၎င်းတို့မှာ အမျိုးမျိုးကွဲပြားလျက်ရှိပြီး အုပ်စုတူအချင်းချင်းအတွင်းမှာပင် ကွဲပြားမှုများ ရှိခဲ့သည်။ ၂၀၁၅ နှင့် ၂၀၂၀ ခုနှစ်များတွင် လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီအများစုသည် ၎င်းတို့လွှတ်တော်အတွင်းနေရာရရေးတွင် ဟန့်တားနေသော အချင်းချင်းအကြား ပြိုင်ဆိုင်မှုများကို လျော့ချရန် မိတ်ဖက်ပေါင်းစည်းမှုများ လုပ်ခဲ့ကြသည်။ သို့သော်လည်း ပြိုင်ဖက်ဖြစ်သည့် NLD ပါတီနှင့် ယှဉ်ပြိုင်ရန် အဖွဲ့အနည်းငယ်သာ ၎င်းတို့အကြား အကွဲအပြဲကို ပြန်လည်ပေါင်းကူးစေစပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ထိုအခြေအနေကို ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲနှင့် (သိသိသာသာဆိုလျှင်) ၂၀၂၀ ရွေးကောက်ပွဲတို့တွင် တွေ့နိုင်သည်။ ရလဒ်အားဖြင့် ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ရခိုင်အမျိုးသားပါတီနှင့် ရှမ်းတိုင်းရင်းသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်တို့သည် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များတွင် နေရာအများဆုံးရခဲ့ကြပြီး တစ်ဖက်တွင် NLD သည် အခြားနေရာများအားလုံးကို ရယူခဲ့သည်။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်တွင် ပါတီ ၁၆ ခုသည် ပါတီကြီး ၆ ခုအဖြစ် ပေါင်းစည်းလိုက်ကာ ချင်း၊ ကချင်၊ ကရင်၊ ကယား၊ မွန်နှင့် ဝ တို့အတွက် ကိုယ်စားပြုခဲ့ ပြီး လူမျိုးစုပါတီများ ပိုမိုအောင်မြင်မှုရခဲ့ သည်။^{၉၈}

ကန့်သတ်ချက်အရဖြစ်စေ နှစ်မြုပ်လုပ်ကိုင်ပေးလိုမှုအရဖြစ်စေ စုကြည်အစိုးရသည် နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်းပြောင်းလဲရန်နှင့် လူနည်းလူမျိုးစုများ၏ တောင်းဆိုချက်များကို နေရာပေးရန် ထက်သန်မှု မပြခဲ့ပေ။ အောင်ဆန်းစုကြည်ကို သူမ၏ နိုင်ငံရေးအရင်းခံ၊ ခေါင်းဆောင်မှုပုံစံနှင့် ယုံကြည်မှုများမှ တစ်နည်းတစ်ဖုံ ကန့်သတ်ထားသည်။ သူမသည် ဗမာလူထုထံမှ အထူးထောက်ခံအားပေးမှုနှင့်အတူ အာဏာရရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ သို့အတွက်ကြောင့် အဆိုပါလူများစုသည် မြန်မာနိုင်ငံအနာဂတ်ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ သဘောသဘာဝနှင့် တည်ဆောက်ပုံတို့အပေါ်တွင် များစွာ သွယ်ဝိုက်လွှမ်းမိုးနိုင်စွမ်း ရှိခဲ့သည်။

အောင်ဆန်းစုကြည်၏ ခေါင်းဆောင်မှုပုံစံသည် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း အာဏာရှင်စနစ်ဖြစ်ပြီး ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုမရှိ အပိတ်သဘောဆန်သောကြောင့် လူနည်းလူမျိုးစုများအပေါ် အကျိုးဆက်ဆိုးကျိုးများ သက်ရောက်စေခဲ့သည်။ သူမ၏ NLD ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး ဝန်ကြီးချုပ်များကို ထိန်းချုပ်လျက် “ဗဟိုပြန်ချုပ်ကိုင်” ခြင်း၊ အာဏာခွဲဝေပေးရန် ငြင်းဆိုခြင်းတို့ဖြင့်

ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်လုံးကို အသေးအဖွဲ့မှအစ ဝင်ရောက်စီမံလိုခဲ့ခြင်းတို့သည် စစ်တပ်နှင့် အရပ်သားအစိုးရခေတ်တို့ရှိ ရှေ့ဗမာများလုပ်ခဲ့ပုံနှင့် မနီးရိုးစွဲတူခဲ့သည်။^{၇၉} NLD သည် ယခင်အစိုးရထက် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုမှု မြင့်မြင့်မားမားရထားခြင်းဖြင့် ၎င်း၏ဗျူဟာကို ကာကွယ်ထားခဲ့သည်။^{၈၀} အဆုံးတွင် NLD အာဏာဆက်ခံခဲ့ခြင်းသည် ယခင်အာဏာရှင်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်မှ မြင်သာသော ခွဲထွက်မှုတစ်ရပ်ကို ကိုယ်စားပြုနေစဉ်တွင် NLD အစိုးရသည် ယခင်အစိုးရများ၏ စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမူဘောင်အတွင်းတွင်သာ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ခဲ့ပြီး ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတော်ကို ပုံဖော်ခဲ့ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။

ထို့အပြင် NLD နှင့် စစ်တပ်ကြားရှိ ကာလရှည်ကြာတည်ရှိခဲ့သော ရန်ငြိုးရန်စများနှင့် တွေးခေါ်မှုဆိုင်ရာ ပဋိပက္ခများသည် ဘုံတူညီသော ဗျူဟာတစ်ရပ်ထွက်လာရေးကို အဟန့်အတားဖြစ်စေခဲ့ပြီး အဆုံးတွင် ၂၀၂၁ ခုနှစ် အာဏာသိမ်းခြင်းဆီသို့ ရောက်သွားစေခဲ့သည်။ USDP အစိုးရကို ယခင်စစ်အရာရှိကြီးများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့မှာ စစ်တပ်အတွင်းရှိ ၎င်းတို့ညီနောင်များအပေါ် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ဩဇာလွှမ်းမိုးထားနိုင်ခဲ့ ဖြစ်သည်။ ထို့အတွက်ကြောင့် ၎င်းတို့သည် EAO များနှင့် ညှိနှိုင်းရာတွင် မူဝါဒရေးရာကွဲပြားမှုများကို ပေးကူးပေးနိုင်ခဲ့သည်။^{၈၁} NLD အစိုးရလက်ထက်တွင် စစ်တပ်သည် နိုင်ငံရေးနှင့်လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ အဓိကကိစ္စရပ်များအတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုများတွင် ဆက်လက်အာဏာရှိမြဲဖြစ်ခဲ့ပြီး တစ်ဖက်တွင်လည်း အောင်ဆန်းစုကြည်နှင့် သူမ၏ NLD ပါတီတို့နှင့် စစ်တပ်အကြား ဆက်ဆံရေးမှာ ပိုမိုတင်းမာလာခဲ့သည်။ စစ်တပ်သည် NLD နှင့် မပူးပေါင်းလိုခြင်းမှာ ဆန္ဒမဲရရှိမှုအရေးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အောင်မြင်မှုရရှိသွားပါက NLD ကို လူကြိုက်များမှု ပိုတိုးသွားစေနိုင်ပြီး ၎င်းသည် နောင်ရွေးကောက်ပွဲတွင် USDP ကို ထိခိုက်စေမည် ဖြစ်သည်။

အကျိုးဆက်တစ်ခုအားဖြင့် လူနည်းလူမျိုးစုများနှင့် ပတ်သက်သည့် NLD ၏ မူဝါဒများမှာ USDP ကာလကထက် သာလွန်တိုးတက်လာခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ NLD သည် လူနည်းလူမျိုးစုများကို နှစ်လိုဖွယ်ရှိသော်လည်း ၎င်း၏ ဗျူဟာမှာ NLD သာ ပဓာနဖြစ်ကြောင်း မြင်သာခဲ့သည်။ ထို့အပြင် NLD သည် လူနည်းလူမျိုးစုများ၏ မကျေလည်မှုများကို တုံ့ပြန်လျက် ဆက်ဆံရေးအသစ်များ တည်ဆောက်ရန် အထောက်အကူပြုသည့် ဝန်းကျင်တစ်ရပ်ကို ဖော်ဆောင်ရန် ဝိရောဓိဖြစ်နေခဲ့သည်။

အစောပိုင်းတွင် NLD သည် USDP အစိုးရနှင့်မတူစွာ ရာထူးကြီးနေရာများတွင် လူနည်းလူမျိုးစုကိုယ်စားလှယ်အချို့ကို ခန့်အပ်ခဲ့သည်။ ဥပမာ - ချင်းလူမျိုး ဟင်နရီဗန်ထီးယူသည် ဒုသမ္မတနှစ်ဦးအနက်မှ တစ်ဦးဖြစ်လာပြီး တိုင်းရင်းသားများဖြစ်သည့် တီခွန်မြတ်၊ မန်းဝင်းခိုင်သန်းနှင့် အေးသာအောင်တို့သည် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်၏ ဥက္ကဋ္ဌနှင့် ဒုဥက္ကဋ္ဌများ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ သမိုင်းသစ်ဖွင့်လှစ်ခဲ့ပြီး မကြာမီတွင် NLD အစိုးရသည် (ယခင်အုပ်ချုပ်ရေးအတွင်း ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်မှ ပြဌာန်းခွင့်ပြုထားသော) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အခွင့်အရေးများ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် NLD သည် တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးဌာနကို တည်ထောင်လျက် ၎င်း၏ မိတ်ဖက်ဖြစ်သည့် မွန်အမျိုးသားပါတီမှ နိုင်သက်လွင်ကို တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးအဖြစ် ခန့်အပ်ခဲ့သည်။^{၈၂}

တိုင်းဒေသနှင့် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များတွင် တိုင်းရင်းသားပါဝင်မှုပိုများသည်။ လူနည်းလူမျိုးစုဝန်ကြီးများပါဝင်မှု အချိုးအစားသည် ဦးသိန်းစိန်အစိုးရလက်ထက်နှင့်ယှဉ်ပါက မတိမ်းမယိမ်းပင်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသလွှတ်တော် ဥက္ကဋ္ဌများအဖြစ်ပါဝင်မှု အချိုးအစားမှာ NLD လက်ထက်တွင် ပိုနည်းသည်။ ၎င်းမှာ NLD လက်ထက်တွင် ၁၄ ဦးတွင် ၅ ဦး၊ USDP အစိုးရလက်ထက်တွင် ၁၄ ဦးတွင် ၇ ဦးတို့ ဖြစ်သည်။^{၈၃}

သို့ရာတွင် ပေါ်ပေါက်လာသော ကိစ္စရပ်များအပေါ်တွင် အောင်ဆန်းစုကြည်သည် တင်းမာခြင်း၊ ငဲ့ညှာထောက်ထားမှုမဲ့ခြင်းများ

ရှိခဲ့သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ၂၀၁၅ ခုနှစ်နောက်ပိုင်း အရှိန်အဟုန်နှင့် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော ပဋိပက္ခများအတွင်း အသက်အိုးအိမ်ပျက်စီးမှုများနှင့် အရပ်သားပြည်သူများ အိုးမဲ့အိမ်မဲ့ဖြစ်ရမှုတို့အပေါ်တွင် သူမ၏ နှုတ်ဆိုတံနေမှုကို လူနည်းလူမျိုးစုများစွာမှ အံ့အားသင်ခဲ့ကြသည်။ ၂၀၁၅ NCA တွင် လက်မှတ်ထိုးထားသော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၏ ခေါင်းဆောင်များမှာ သူမ၏ အထက်စီးဆန် အထင်အမြင်သေးသော သဘောထားများအပေါ် ပြစ်တင်ဝေဖန်ခဲ့ကြသည်။^{၅၄} သူမသည် လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် ပြန်လည်ရင်ကြားစေရန် အခွင့်အရေးများကို ဆုံးရှုံးခဲ့သည်။ ဥပမာ ခေါင်းဆောင်မှုနေရာများတွင် လူနည်းလူမျိုးစုများကို ခန့်အပ်လျှင် ရပါလျက် ဝန်ကြီးချုပ်နေရာများကို ၎င်းတို့ပြည်နယ်များအတွင်း အများဆုံးအနိုင်ရထားသော ရခိုင်နှင့် ရှမ်းပါတီတို့မှပေးရန် ငြင်းဆိုခဲ့သည်။ ယင်းအစား NLD မှ ဝန်ကြီးချုပ်များကိုသာ ခန့်အပ်ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် မွန်နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် NLD တို့အကြား ဆက်ဆံရေးမှာ ယိုယွင်းခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ ၂၀၁၇ ခုနှစ် မတ်လအတွင်း NLD ကြီးစိုးထားသော အောက်လွှတ်တော်မှ တံတားအသစ်တစ်ခုကို (တိုင်းပြည်၏ လွတ်လပ်ရေးသူရဲကောင်း၊ အောင်ဆန်းစုကြည်၏ အဖေ) ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းအမည်ပေးရန် ဆန္ဒမဲပေးခဲ့ကြခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ အဆိုပါတံတားမှာ သံလွင်မြစ်ကိုဖြတ်လျက် မော်လမြိုင်နှင့် ဘီလူးကျွန်း (ချောင်းဆုံကျေးလက်မြို့နယ်များ) ကို ဆက်သွယ်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။^{၅၅} မွန်နိုင်ငံရေးပါတီများမှ အဖွဲ့ဝင် ၉၆ ယောက်ကော်မတီ၊ ရပ်မိရပ်ဖများ၊ အမျိုးသမီးအဖွဲ့များ၊ ရဟန်းသံဃာများ၊ လူငယ်ခေါင်းဆောင်များနှင့် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် နိုင်ငံရေး တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများတို့ပါဝင်လျက် လူထုစည်းဝေးပွဲတစ်ရပ်ကို ကျင်းပခဲ့ပြီး လူပေါင်း ၉၀,၀၀၀ လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော အသနားခံစာတစ်စောင်ကို သမ္မတရုံးထံ တင်သွင်းခဲ့သည်။ ဆန္ဒပြသူများသည် တံတားကို မွန်ဒေသအမှတ်လက္ခဏာရှိသည့် သံလွင် (သို့) ရာမညဟု ခေါ်တွင်လိုခဲ့ကြသည်။ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်သည် ဒေသခံလူထု (သို့) ပြည်နယ်အစိုးရများနှင့် လွှတ်တော်များနှင့် ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်းမရှိဘဲ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခဲ့သည့်အပေါ်လည်း မကျေလည်ခဲ့ကြပေ။^{၅၆} အဆိုပါအယူခံတင်သွင်းမှုကို ပယ်ချခံရပြီးနောက် လှုံ့ဆော်ရေးတွင် ပါဝင်ခဲ့သူများသည် NLD အစိုးရကို “ဗိုလ်ကျစိုးမိုးသည်” ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို လစ်လျူရှုသည်ဟု စွတ်စွဲခဲ့ကြသည်။

အလားတူအခြေအနေမျိုး ကရင်နီပြည်နယ်တွင်လည်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ၎င်းတို့ဒေသ၏ သူရဲကောင်းအစား ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းရုပ်တု တည်ဆောက်သည့်အရေးနှင့် ပတ်သက်ပြီး ကန့်ကွက်ဆန္ဒပြခဲ့သည့် အဖြစ်ကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထိုအပြုအမူမှာ ယခင်စစ်အစိုးရ၏ ဗမာကြီးစိုးရေး (သို့) ကြီးစိုးရာအုပ်စုအတွင်း တစ်သားတည်းဖြစ်သွားရေး မူဝါဒများကို ထောက်ခံအားပေးခြင်းမျိုး ဖြစ်သည်။^{၅၇} ကရင်နီခရစ်ယာန် NDL ဝန်ကြီးချုပ်မှ ဆန္ဒပြမှုကို လူစုမခွဲပါက နှိမ်နင်းမည်ဟု ခြိမ်းခြောက်ခဲ့ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ ပုဒ်မ ၅၀၅ (ခ) နှင့် ၅၀၅ (ဂ) တို့အောက်ရှိ အသရေဖျက်မှုနှင့်လှုံ့ဆော်မှုဆိုင်ရာ ပုဒ်မတို့ဖြင့် ပါဝင်သူလူငယ် ၁၀ ဦးကို တရားစွဲဆိုခဲ့ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း ပိုပြီး ဒေါသအမြတ်ထွက်ခဲ့ကြသည်။^{၅၈} အလားတူပင် ကရင်အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများသည် ပြည်သူ့အခန်းအနားတစ်ခုအတွင်း ဘဦးကြီး (လွတ်လပ်ရေးကာလအတွင်း မြန်မာစစ်တပ်မှ သတ်ပစ်ခဲ့သည့် ကရင်တော်လှန်ရေးခေါင်းဆောင်) ကို ကရင် “အာဇာနည်” အဖြစ် ရည်ညွှန်းခဲ့ခြင်းကို NLD အစိုးရမှ တားမြစ်ခဲ့ခြင်းအပေါ် နာကြည်းခဲ့ကြသည်။^{၅၉} အဆိုပါ ဥပမာများသည် အရေးကိစ္စတစ်ခုပေါ်လာပါက NLD အစိုးရ၏ လူနည်းလူမျိုးစုများအပေါ်မင့်ကွက်မှုကို ဖော်ပြနေသည်။

အောင်ဆန်းစုကြည်နှင့် NLD ပါတီသည် ရွေးကောက်ပွဲအနိုင်ရရေးအတွက် လူများစုဗမာများထံမှ ထောက်ခံမှုကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားရန် အမြဲသတိရှိခဲ့သည်။ အဆိုပါလူများစုများသည် ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို မည်မျှမည်မျှ လိုလားသည်၊ လူနည်းလူမျိုးစုများကို မည်မျှမည်မျှ လိုက်လျောစေလိုသည်ဆိုသည်ကိုမူ မသဲကွဲပေ။ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ပြည်သူ့လှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့ (PACE) မှ ပြုလုပ်ခဲ့သော စစ်တမ်းအရ တိုင်းဒေသများအတွင်းရှိ စစ်တမ်းဖြေဆိုသူများ (အများစုဗမာများ) သည် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသအဆင့်များသို့ အာဏာပိုင်ခွဲဝေပေးခြင်းကို ထောက်ခံမှုနည်းကြပြီး ပိုနေမြဲကျားနေမြဲ အနေအထားကို ပိုအလိုရှိကြသည်။^{၆၀} ၎င်းတို့သည် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရန် အဓိကထောက်ခံအားပေးသူများ ဖြစ်ကြသော်လည်း ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတော်သစ်တစ်ရပ် တည်ဆောက်ရေးထက် ဖွဲ့စည်းပုံအတွင်း

စစ်တပ်၏ အခန်းကဏ္ဍလျော့သွားရေးကိုသာ ပိုအာရုံထားကြသည်။ ရန်ကုန်အခြေစိုက် သုတေသနပညာရှင်နှင့် နိုင်ငံရေးလေ့လာဆန်းစစ်သူတစ်ယောက်မှ “အစိုးရဘက်ကကြည့်မယ်ဆို ပြီးချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ထဲမှာ ထည့်မဆွေးနွေးဖူးသေးတာ ဗမာတွေဆိုတာ မမေ့နဲ့။ ဒါပေမယ့် အဲဒီဗမာတွေက မဲအသာစီးအရထားဆုံး လူတွေဖြစ်နေတာပဲ”^{၆၁} ဟု ထောက်ပြခဲ့ဖူးသည်။ ယခင်စစ်အစိုးရ၏ ဝါဒဖြန့်မှုနှင့် သတင်းမီဒီယာအား ထိန်းချုပ်ထားမှုများအရ လူနည်းစုများ၏ အတိဒုက္ခများအား လစ်လျူရှုထားသော ဗမာအများစုသည် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၏ တောင်းဆိုမှုများအပေါ် ၎င်းတို့၏ ထိတ်လန့်မှုများကို လူမှုနှင့်တစ်ကိုယ်ရေမီဒီယာများအတွင်း ပိုမိုဖော်ပြလာကြသည်။ အဓိကနေရာများရှိ အချို့ဗမာတို့သည် လူနည်းလူမျိုးစုများမှာ ဗမာတို့ကို မည်သည့်အတွက်ကြောင့် မယုံကြည်မနှစ်သက်သည်နှင့် အရင်အစိုးရသည် ဗမာစကားကို အစိုးရရုံးများ၊ တရားရုံးများနှင့် ကျောင်းများတွင် ကြားခံဘာသာစကားအဖြစ် ထူထောင်လိုခဲ့သည်ကို နားမလည်နိုင်ခဲ့ကြပေ။^{၆၂} ၂၀၁၀ အလွန်ကာလများအတွင်း ဗမာစစ်တပ်နှင့် KIO၊ ရခိုင်စစ်တပ်၊ ကိုးကန့်တပ်ဖွဲ့များအကြား ဖြစ်ပွားသော စစ်ပွဲများနှင့် ရိုဟင်ဂျာအရေးကိစ္စအား နိုင်ငံခြားမီဒီယာများ၏ ဖော်ပြမှုအပေါ် လူအများမှ အပြင်းအထန် လက်မခံခဲ့ကြမှုတို့သည် စစ်တပ်နှင့် ဗမာဗုဒ္ဓဘာသာ မျိုးချစ်ဝါဒီများကို ထောက်ခံအားပေးမှု တိုးသွားစေသကဲ့သို့ ရှိခဲ့သည်။^{၆၃} “ကိုးကန့်မှာဆို မျိုးချစ်ဝါဒီတွေရဲ့ အပြင်းအထန်လက်မခံမှုတွေရှိတယ်။ သူတို့က မြန်မာအမျိုးသား ဒီမိုကရက်တစ် မဟာမိတ်တပ်မတော် (MNDA) နောက်မှာ တရုတ်ရှိတယ်လို့ မြင်ကြတာ။ ဒါပေမယ့်အကြိမ် ဗမာတွေ စစ်တပ်ကို ပေါ်တင်ထောက်ခံတာ ဖြစ်မယ်ထင်တယ်။ လူတွေက စစ်တပ်တံဆိပ် ဖေ့ဘုတ်ပရိုဖိုင်ပုံတွေ ပြောင်းကြတာ”^{၆၄}

အထက်ပိုင်းအလွှာရှိဗမာများမှာ အလုံးစုံဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကို လိုလားကြသည့်တိုင်အောင် ဖက်ဒရယ်ဝါဒနှင့်ပတ်သက်ပြီး တခါတရံ ဝိရောဓိဖြစ်လျက် တစ်ခါတရံ အပြင်းအထန်ဆန့်ကျင်ခြင်းများပင် ရှိခဲ့သည်။ အချို့မှာ ဖက်ဒရယ်ဝါဒသည် NLD ၏ မူဝါဒဖြစ်သောကြောင့် ၎င်းကို မူအရ ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း ထောက်ခံအားပေးကြသည်။ ၂၀၁၆ ရန်ကုန်အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲတစ်ခုတွင် NLD အကြီးပိုင်းအဖွဲ့ဝင်တစ်ယောက်သည် “အရင်က ဗမာနိုင်ငံအတွက် ဖဒရယ်ပုံစံကို လက်မခံခဲ့ဘူး။ ဒါပေမယ့် အခြေအနေအချိန်အခါပြောင်းလဲလာတာကြောင့် အခုလက်ခံရတော့မယ်။ NLD ရဲ့လက်ရှိမူဝါဒက ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို အဓိကထားတယ် ဒါကြောင့် ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို ဆန့်ကျင်တဲ့သူတွေဟာ အဖျက်သမားတွေပဲ” ဟု ပြောကြားခဲ့သည်။^{၆၅} ဗမာကြီးစိုးသော တိုင်းဒေသတစ်ခု၏ NLD ဝန်ကြီးချုပ်တစ်ဦးကို ဗမာနိုင်ငံတွင် မည်သို့သော ဖက်ဒရယ်စနစ်ကိုဖော်ဆောင်တာ မြင်ချင်သနည်းဟု မေးမြန်းခဲ့စဉ်တွင် “အထက်ကညွှန်ကြားတဲ့ ဘယ်ပုံမဆိုကို ဖော်ဆောင်မှာပါ” ဟု ဖြေကြားခဲ့ဖူးသည်။^{၆၆} NLD ဗမာအဖွဲ့ဝင်တို့သည် ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို မကြာခဏ ကန့်ကွက်ခဲ့ကြပြီး လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများမှ ၎င်းတို့သက်ဆိုင်ရာဒေသများအတွင်း ၎င်းတို့ဘာသာစကားများကို တရားဝင်နှင့် ကြားခံဘာသာစကားအဖြစ် ဆက်သွယ်ရေးတွင် အသုံးပြုခြင်းကို အသိအမှတ်ပြုရန် အဆိုပြုချက်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဒေါသတကြီးတုံ့ပြန်သည်များ ရှိခဲ့သည်။^{၆၇} ၁၉၈၈ ကျောင်းသားဟောင်းတစ်ဦးဖြစ်သည့် ကိုကိုကြီးမှ “လူနည်းတိုင်းရင်းသားကိစ္စတွေကို ဆွေးနွေးကြပြီဆို ဗမာကိုအမြဲဖယ်ထားခဲ့ကြတာပဲ။ ဗမာဆိုတာ တိုင်းရင်းသားထဲ တစ်မျိုးအပါအဝင်ပဲဆိုတာကိုလည်း မမေ့စေချင်ဘူး”ဟု ဗမာတစ်ဦးအနေဖြင့်လည်း တန်ပြန်ခဲ့ခြားဆက်ဆံခံရခြင်းအပေါ် မကျေလည်မှုကို မှတ်ချက်ပြုခဲ့သည်။^{၆၈} ဇာတ်လမ်းဆန်ဆန် သုတေသနသက်သေများဖြစ်သော်လည်း ယင်းကဲ့သို့ ပြောဆိုမှုများ အမှန်ပင်ရှိခဲ့ကြပြီး သဘောထားအမျိုးမျိုးပေါ်ထွက်လာကာ ၎င်းတို့ကို ၂၀၁၅ ခုနှစ် NLD အာဏာရရှိပြီး လူနည်းလူမျိုးစုကိစ္စရပ်များကို စတင်လိမ့်မူလာချိန်တွင် ပိုမိုမြင်သာလာခဲ့သည်။^{၆၉} ၎င်းတို့၏ မူဝါဒများမှာ ယခင် USDP အစိုးရလက်ထက်မှာကဲ့သို့ပင် ဝိရောဓိဖြစ်နေခဲ့ပြီး ဗမာများအကြား လူနည်းလူမျိုးစုများကို နေရာပေးရန်တောင်းဆိုမှုများအပေါ် လက်သင့်မခံမှုကို ထင်ဟပ်လျက်ရှိသည်။^{၇၀}

လူနည်းလူမျိုးစုများအတွင်း အထိခိုက်ရဆုံးမှာ ဗြိတိသျှကိုလိုစနစ်အတွင်း စစ်တကောင်း (ယခု ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်) မှ ဆင်းသက်နေထိုင်လာကြသော ရိုဟင်ဂျာလူမျိုးများ ဖြစ်ကြသည်။ ရိုဟင်ဂျာတို့သည် ဗုဒ္ဓဘာသာလွှမ်းမိုးသည့်ရခိုင်ပြည်နယ် လူဦးရေ၏ သုံးပုံတစ်ပုံရှိပြီး ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်းရှိ မြို့နယ်နှစ် မြို့နယ်တွင်တော့ လူများစုဖြစ်ကြသည်။

စစ်အစိုးရလက်ထက်အတွင်း ၎င်းတို့ကို တရားဝင် တိုင်းရင်းသား ၁၃၅ မျိုးအတွင်း အသိအမှတ်မပြုထားဘဲ ၎င်းတို့မှာ အမျိုးမျိုးသော ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းနှင့် အိုးမဲ့အိမ်မဲ့ဖြစ်မှုများကို ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာရခိုင်များနှင့် (အဆက်ဆက်သော စစ်အစိုးရများအတွင်း ကန့်သတ်ခံထားရသော) မွတ်စလင် ရိုဟင်ဂျာများအကြား ဆယ်စုနှစ်များစွာကြာအောင် တည်ရှိခဲ့သော တင်းမာမှုများနှင့် ဟိုဟိုဒီဒီဖြစ်ပွားခဲ့သော ဆူပူအကြမ်းဖက်မှုများသည် ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် အုပ်စုနှစ်စုအကြားဆူပူအကြမ်းဖက်မှုကြီးတစ်ခုအဖြစ် ပေါက်ဖွားလာခဲ့သည်။ ၎င်းသည် နိုင်ငံအတွင်း တခြားနေရာများသို့ လျင်မြန်စွာ ပျံ့နှံ့သွားခဲ့သည်။^{၇၂} အသစ်ဖွဲ့စည်းထားသော ဒီမိုကရေစီစည်းမျဉ်းများသည်လည်း လူများစုကို အခွင့်ထူးပေးထားပြီး ၎င်းတို့၏ မွတ်စလင်များမုန်းတီးရေး အစွဲများမှာ ပိုကြီးလာခြင်းသည် ရွေးကောက်ခံ MP များကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်အတွင်း အစွဲလမ်းဘာသာဝင် ဆန့်ကျင်ရေး ဥပဒေများ ပြဌာန်းစေရန် ဖိအားပေးခဲ့သည်။^{၇၃} ၂၀၁၆ NLD အာဏာရရှိပြီးချိန်တွင် ရိုဟင်ဂျာများ၏ အခြေအနေမှာ ပိုပင် ယိုယွင်းလာခဲ့သည်။

ဤကိစ္စတွင် အောင်ဆန်းစုကြည်နှင့် NLD သည် ညှိမရသောအမြင်များရှိသည့် ဆန့်ကျင်ဘက် ဘက်နှစ်ခုအကြား ကြားညပ်လျက်ရှိခဲ့သည်။ အကယ်၍ အောင်ဆန်းစုကြည်သည် ဗုဒ္ဓမျိုးချစ်ဝါဒီများဘက် လိုက်ခဲ့ပါက ရိုဟင်ဂျာများနှင့် မြန်မာပြည်တွင်ရှိသော အခြားသော မွတ်စလင်လူထု၏ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်မပေးခြင်းအတွက် နိုင်ငံတကာ၏ အပြစ်တင်မှုကို ရရှိမည်ဖြစ်သည်။ အကယ်၍နိုင်ငံတကာဘက်လိုက်ပြီး ရိုဟင်ဂျာတို့၏ အခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်ပြုခဲ့ပါက ပြည်တွင်းနိုင်ငံရေးတွင် အဖိုးကြီးကြီးပေးဆပ်ရမည်ဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ မြန်မာလူထုမှာ မွတ်စလင်ရော ရိုဟင်ဂျာရောအပေါ်တွင် လက်ခံခြင်းမရှိသေးသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ အဆိုပါတင်းမာမှုများကို အားပျော့သွားစေခြင်းငှာ စုကြည်သည် ၂၀၁၆ ခုနှစ်တွင် ကုလသမဂ္ဂအတွင်းရေးမှူးချုပ်ဟောင်း Kofi Annan ကို ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ်ထားရှိလျက် အကြံပေးကော်မရှင်တစ်ရပ်ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၎င်းဖြင့် အစိုးရမှ ရခိုင်ပြည်ပြဿနာများကို အဖြေရှာနိုင်ရန်အတွက် “တိကျ၍ ဘက်မလိုက်သော” လေ့လာဆန်းစစ်မှုများနှင့် အကြံပြုထောက်ခံချက်များ ပေးနိုင်ရန် ရည်ရွယ်ခဲ့သည်။^{၇၄} သို့သော် Kofi Annan ၏ အစီရင်ခံစာထွက်ရှိပြီး နောက်တစ်ညတွင် အာရ်ကန် ရိုဟင်ဂျာ ကယ်တင်ရေးတပ်မတော် (ARSA) သည် ရခိုင်ပြည်နယ်ရှိ အစိုးရတပ်စခန်းများကို စတင်တိုက်ခိုက်ခဲ့တော့သည်။ ယင်းကြောင့် တပ်မတော်အတွက် ပြည်သူ့စစ်အဖွဲ့များကို မြေလှန်ချေမှုန်းရန် အကြောင်းပြစရာရသွားခဲ့ပြီး ရိုဟင်ဂျာ ထောင်ချီသေးဆုံးကာ ၇၀၀,၀၀၀ ကျော်ခန့် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံဘက်သို့ ထွက်ပြေးခဲ့ရသည်။^{၇၅} အကျိုးဆက်အားဖြင့် ကုလသမဂ္ဂမှ လွတ်လပ်သော နိုင်ငံတကာအချက်အလက်ရှာဖွေရေး မစ်ရှင်တစ်ခုကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ရာ ရခိုင်ပြည်စစ်ရေးလှုပ်ရှားမှုများအတွင်း စစ်တပ်၏ အလွန်ဆိုးညစ်သော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှု သက်သေများကို ရှာဖွေတွေ့ရှိခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အောင်ဆန်းစုကြည်အပေါ် နိုင်ငံတကာ၏ ပြစ်တင်ရှုံ့ချမှုများနှင့် ဒဏ်ခတ်မှုများသည် ဗမာတို့ကို အစိုးရရော စစ်တပ်ရောကို ထောက်ခံရန် တွန်းအားပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်ခဲ့သည်။ စစ်တပ်၏ လုပ်ရပ်များကြောင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာတရားရုံး (ICJ) ၏ ဆင့်ခေါ်မှုကို ခံရတော့သည်။ ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် အစွဲလမ်းနိုင်ငံများ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးအဖွဲ့ (OIC) ၏ ကိုယ်စား ဂမ်ဘီယာနိုင်ငံမှ တရားစွဲဆိုခဲ့သည်။ မထင်မှတ်စွာ မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုဗယ်ငြိမ်းချမ်းရေးဆုရှင် နိုင်ငံတော်အတိုင်ပင်ခံသည် သူမ၏ နိုင်ငံနှင့် တပ်မတော်ဘက်မှ ရပ်တည်လျက် လူမျိုးတုံးသတ်ဖြတ်မှုစွတ်စွဲချက်ကို ငြင်းဆိုရန် ICJ တရားရုံးစင်မြင့်ထက်တွင် တရားရင်ဆိုင်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ရင်ဆိုင်ခဲ့ခြင်းမှာ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးတွင် တပ်မတော်ကို တသွေးတည်းတည်ရှိနေစေရန် ဗျူဟာချရည်ရွယ်သည်လား (သို့) ရိုဟင်ဂျာများနှင့်ပတ်သက်သော ပုဂ္ဂလိက ဘက်လိုက်မှုကြောင်းလား မသဲကွဲပါ။ သို့ရာတွင် သေချာသည်မှာ ၂၀၁၉ ဒီဇင်ဘာ The Hague မြို့တွင် သူမပေါ်လာခဲ့ပြီးနောက် သူမပေါ် ထောက်ခံမှုနှင့် လူကြိုက်များမှုမှာ ပြည်တွင်းတွင် ပိုတက်သွားခဲ့သည်။^{၇၆}

အဆိုပါကိစ္စရပ်အပြီးတွင် NLD နှင့် အောင်ဆန်းစုကြည်သည် လူနည်းလူမျိုးစုများကို ပေးထားခဲ့သော ကတိများ ပျက်ကွက်ခဲ့ရုံသာမက ယခင်အုပ်ချုပ်သူများပိုင်းဖြတ်ထားသကဲ့သို့ (ထိုထက်ပင်ပိုစွာ) ဗဟိုချုပ်ကိုင်စနစ်ကို

ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားတော့သည်။ ၎င်းကို၎င်း ဒီမိုကရေစီကို ထီးတည်းခုခံကာကွယ်သူအဖြစ် လူနည်းလူမျိုးစုဒေသများတွင်အပါအဝင် ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲအောင်နိုင်မှုတွင်လည်းကောင်း၊ တဖန် ၂၀၂၀ တို့တွင် ၎င်း၏ အသိအမှတ်ပြုမှုရယူမှုကို ပိုသေချာစေရန်အတွက်လည်းကောင်း ပုံဖော်ခဲ့သည်။ ၎င်းသည် လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများ (သို့) လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များတို့နှင့် ညှိနှိုင်းခြင်းသိပ်မရှိခဲ့ဘဲ ၎င်း၏ မူလရည်ရွယ်ချက်ဖြစ်သော စစ်တပ်၏ အာဏာလျှော့ချရေးအတွက်သာ လုံးပမ်းနေခဲ့ပြီး လူနည်းလူများစုများအပေါ်လိုက်လျောမှုအနည်းငယ်သာ ပြုခဲ့သည်။

၃.၄။ သုံးသပ်ချက်

၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် စတင်ပြီး ၂၀၂၁ ခုနှစ်တွင် ပြီးဆုံးခဲ့သော တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုသည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအတွက် အခွင့်အလမ်းများကို ဖွင့်လှစ်ပေးခဲ့သော်လည်း လူနည်းလူမျိုးစုများ၏ အရေးကိစ္စရပ်များအပေါ် လိုက်လျောမှုများမှာ များသည့်စည်းမျဉ်းအရ အကန့်အသတ်ဖြစ်ခဲ့သည်။ အစောပိုင်းတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးစေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများအတွက် ကတိကဝတ်ပြုမှုအသစ်များနှင့် လူနည်းလူမျိုးစုများအပေါ် လိုက်လျောမှုများ ရှိခဲ့သော်လည်း ဒီမိုကရေစီအင်စတီကျူးရှင်းအသစ်များမှ အကန့်အသတ်များစွာ ထွက်ပေါ်လာခဲ့သည်။

တပ်မတော်သည် ပြည်တွင်းပိုင်း မှ အတိုက်အခံများကို စီမံခန့်ခွဲပြီး ပြည်ပပိုင်းမှ ဖိအားပေးမှု ကို ဗျူဟာကျကျ ဖြေရှင်းရန် အုပ်ချုပ်ရေးတစ်ရပ် ဖွင့်လှစ်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သော်လည်း လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများနှင့် ပတ်သက်သော ကြီးမားသည့် ရလဒ်အချို့ထွက်ရှိခဲ့သည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း အရပ်သားအစိုးရနှင့် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးကို စတင်ခဲ့မှုနှင့်အတူ လူနည်းလူမျိုးစုများအတွက် အာဏာနှင့်အရင်းအမြစ်များခွဲဝေရေးကို ဆွေးနွေးရန် နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာနယ်ပယ်/ မူဘောင်အသစ်တစ်ရပ်ကို ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံတော်တစ်ရပ်သည် လူနည်းလူမျိုးစုများမှ ၎င်းတို့ပြည်နယ်များအတွင်း ကိုယ်စားပြုမှုနှင့် အကျိုးစီးပွားများ မြှင့်တင်နိုင်ခွင့်အတွက်သာမက တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးများနှင့် စစ်နယ်ဝန်းအတွင်း အလားတူအကျိုးများ ရရှိခံစားနိုင်စေရန် စည်းမျဉ်းအသစ်များ၊ ဥပဒေများ၊ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခွင့်အလမ်းများကို ဖန်တီးပေးခဲ့သည်။

အဆိုပါနေရာသစ်သည် ပြောပလောက်အောင် မရှိခဲ့ပါ။ အမျိုးသားညီလာခံ၏ တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး နယ်ပယ်သည် အာမခံချက်မရှိခဲ့ဘဲ အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုရရှိစေရန်အတွက်သာ သက်ဆိုင်ရာအုပ်စုများကို အခြေခံလိုက်လျောမှုနည်းနည်း ပေးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့အတွက်ကြောင့် နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာနယ်ပယ်မူဘောင်အသစ်သည် နိုင်ငံတော်အတွင်း ပိုမိုအကျိုးဖြစ်သော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုနှင့် လိုက်လျောမှုများ ဖြစ်ပွားစေရန် မြေပြင်အခြေအနေတစ်ရပ်ကို အခိုင်အမာ ချပြခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ၎င်းနှင့်အတူ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဒီမိုကရေစီအုပ်ချုပ်မှုကို အသွင်ကူးပြောင်းသည့်အချိန်တွင် စတင်ခဲ့သော ပိုအာမခံချက်ရှိသည့် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုနယ်ပယ်ချိန်ညှိမှုတစ်ရပ် ရှိလာတော့သည်။

USDP လက်ထက်တွင် နိုင်ငံတော်ဇာတ်ကောင်များမှာ ပိုပြီး ကွဲပြားစွာရှိခဲ့သည်။ အစပိုင်းတွင် နိုင်ငံတော်သည် လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများကို လိုက်လျောမှုအနည်းငယ်ပေးရန်သာ ရည်ရွယ်ခဲ့သည်။ အသွင်ကူးပြောင်းမှုစတင်ပြီးသည်နှင့် စစ်တပ်နှင့် အစိုးရအတွင်းရှိရှေးရိုးစွဲများ လိုလားသည့်အတိုင်းအတာထက် ပိုပြီး တာသွားခဲ့သည်။ လူနည်းလူမျိုးစုခေါင်းဆောင်များ၏ မကျေလည်မှုများကို ဖော်ပြခွင့်ရရန် လမ်ကြောင်းပေးသော ဒီမိုကရေစီစည်းမျဉ်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ အစိုးရအတွင်းရှိ "အလယ်အလတ်" သဘောထားအုပ်စုများအတွင်း အာဏာလွန်ဆွဲပွဲများနှင့် ဗမာတိုင်းဒေသများအကြားရှိ မထင်မှတ်သော ဖိအားများတို့သည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို ပိုပြီး နက်ရှိုင်းသွားစေခဲ့သည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေ USDP အစိုးရအတွင်းရှိ စစ်တပ်နှင့်ရှေးရိုးစွဲအုပ်စုများသည် လိုက်လျောမှုများအတွက် ကန့်သတ်ချက်များကို

ချမှတ်ထားနိုင်ခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းအခန်းများတွင် ဖော်ပြထားသကဲ့သို့ မည်သည့်ပြီးလျှင် မည်သည့်ကိုလုပ်သည်ဟူသော အစီအစဉ်သည် ပိုအရေးပါသည်။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ခြင်းသည် အဖွဲ့အစည်း/ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအသစ်များ၊ လူမျိုးစုပြည်နယ်များ စီမံခန့်ခွဲသည့် အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များကို ခွဲဝေပေးခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးအတွက် ရည်မှန်းချက်မြင့်မြင့်ထားနိုင်ခဲ့ခြင်းတို့ကို ဖန်တီးပေးခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်ဇာတ်ကောင်များ များပြားလာခြင်းအရသော်လည်းကောင်း၊ လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းဇာတ်ကောင်များကို လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအတွက် အခြားရွေးချယ်စရာများ ဖန်တီးပေးနိုင်ရန် ကူညီဖော်ဆောင်ရန်နေရာပေးခြင်းအရသော်လည်းကောင်း အလွှာခွဲခြမ်းလုပ်ဆောင်မှု (Layering) မှာ မကြာခဏ တည်ရှိခဲ့သည်။ အလွှာများကွဲသွားခြင်းသည် အချို့မသဲမကွဲရလဒ်များနှင့် အမှန်ရလဒ်များကို (တပ်မတော်ချမှတ်ထားသော တင်းကြပ်သည့်မူဘောင်အတွင်းမှသာ) ရယူရန် အခွင့်အလမ်းများကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။

ရွေးကောက်ပွဲအပြီးတွင် NLD သည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအသစ်များနှင့် ၎င်း၏ ဦးစားပေးဖြစ်သည့် ငြိမ်းချမ်းရေးစေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများကို ဆောင်ရွက်ရန် အသိအမှတ်ပြုမှု ခိုင်ခိုင်မာမာ ရလာခဲ့သည်။ သို့သော် အထူးသဖြင့် အောင်ဆန်းစုကြည် ညွှန်ကြားချက်အရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဗဟိုပြန်လည်ချုပ်ကိုင်မှုများ လုပ်ဆောင်ခဲ့ခြင်းကြောင့် နိုင်ငံတော်အတွင်းမှာပင် အတွေးအမြင်ကွဲပြားမှုများ အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ရှိခဲ့သည်။ အတိုက်အခံအဖြစ် ကာလရှည်ကြာရပ်တည်ခဲ့သော ပါတီတစ်ခု၏ ခုခံမှုပုံစံတစ်ရပ် ဖြစ်ကောင်းဖြစ်နိုင်သော်လည်း ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုသည် ပရမ်းပတာဖြစ်မှုနှင့် အကွဲအပြဲများကို ရှောင်ရှားနိုင်သည်မှာလည်း အမှန်ပေ။ စစ်တပ်မှ သီးခြားလွတ်လပ်စွာ ဆက်ရှိနေချိန်တွင် NLD အစိုးရသည်လည်း လက်တုံ့ပြန်မှု (သို့) ဆုတ်ဆိမ်းမှုများကို ဖြစ်စေနိုင်သော ပဋိပက္ခဖြစ်ဖွယ် ဗျူဟာများကို သတိထားရှောင်ကြဉ်လျက် ရှိခဲ့သည်။ ရွေးကောက်ပွဲများမှ အသိအမှတ်ပြုမှုနှင့် လူနည်းလူမျိုးစုများအပေါ် အပြုသဘောဆောင်သည့် သဘောထားများ ကနဦးတွင် မည်မျှပင် ရှိခဲ့စေကာမူ မူဝါဒများအား ကြပ်ကြပ်တည်းတည်း ထိန်းချုပ်ထားခြင်းကြောင့် ရှေးရိုးစွဲအဖြစ်သာ အဆုံးသတ်ခဲ့သည်။

အဆိုပါ ဖွဲ့စည်းပုံဆိုင်ရာ မက်လုံးများနှင့် အကန့်အသတ်များသည် ငြိမ်းချမ်းရေးစေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု လုပ်ငန်းစဉ်ကို မည်သို့ပုံဖော်သည်နှင့် လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများအတွက် လိုက်လျောမှုများကို မည်သို့ခွဲဝေပေးသည်ဆိုသည်ကို အောက်ပါအခန်းများတွင် လေ့လာထားသည်။ USDP နှင့် (ထို့နောက်) NLD လက်ထက်များရှိ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို နယ်ပယ်နှစ်ခုအတွင်း လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ပထမမှာ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်နှင့် နောက်ဆက်တွဲ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲ (၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံ) တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများအတွင်း ဖြစ်သည်။ ဒုတိယမှာ နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာနယ်ပယ်မူဘောင်ပြင်ပရှိ EAO များနှင့် စစ်တပ်တို့ ဆက်လက်တည်ရှိနေသော စစ်နယ်ဝန်းအတွင်း ဖြစ်သည်။ အစိုးရရည်မှန်းချက်နှင့် (စစ်တပ်နှင့် နှစ်မျိုးအုပ်ချုပ်မှုစနစ်အပါအဝင်) ကန့်သတ်ချက်များအပေါ် မူတည်လျက် နိုင်ငံတော် (de facto) သည် ၎င်း၏ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးပန်းတိုင်ဆီသို့ မည်သို့ရွှေ့ခဲ့သည်ကို နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာနယ်ပယ်/မူဘောင် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အကောင်အထည်ဖော်မှုမှ ပြသနေသည်။ ၎င်းမှသက်ရောက်မှုများသည် ယခင် EAO များကိုထားသော ဧရိယာများကို ချဉ်းနင်းဝင်ရောက်လျက် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပုံစံ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုကို ထင်ဟပ်သော ထာဝရမြေမြေသည့် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံများကို ဖန်တီးရန်ဖြစ်သည်။

^၁ စာရေးသူများသည် ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ပတ်သက်နေသော အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းကြီးတစ်ခု၏ ခေါင်းဆောင်ကို မြန်မာနိုင်ငံရန်ကုန်မြို့တွင် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့ပါသည်။ အခြားတွေ့ဆုံ မေးမြန်းမှု နှစ်ခုကလည်း ထိုထင်မြင်ချက်ကို အတည်ပြု ခဲ့ကြပါသည်။

ပထမမြေကြားသူမှာ ပြည်နယ်ပြိုကွဲခြင်းကိုရှောင်ရှားရန် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု အကြောင်း ပြောကြားရင်း အတည်ပြုခဲ့ပါသည်။ (မြန်မာငြိမ်းချမ်းရေးစင်တာ (Myanmar Peace Center) မှ အကြီးတန်းအရာရှိအား စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ တွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။) အခြားတစ်ယောက်ကတော့ မြန်မာနိုင်ငံသည် ကျွန်းနိုင်ငံအဖြစ်ရောက်ရှိနေပြီဖြစ်ကြောင်းကို စစ်တပ် နှင့် အထက်တန်းလွှာတန်းစားများက သိရှိပြီးဖြစ်ကြောင်းပြောခဲ့ပါသည်။ (မြန်မာနိုင်ငံရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာ နေသည့် အကြီးတန်းဆန်းစစ်လေ့လာသူအား စာရေးသူများမှ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူး ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။) Thant Myint-U, *Hidden History of Burma: Race, Capitalism, and the Crisis of Democracy in the 21st Century* (New York: WW Norton, 2020) ကိုလဲကြည့်ပါ။

^၂ Kyaw Yin Hlaing, *Prisms on the Golden Pagoda: Perspectives on National Reconciliation in Myanmar* (Singapore: NUS, 2014); Marie Lall, *Understanding Reform in Myanmar* (London: Hurst and Compa

^၃ Roger Lee Huang, “Re-thinking Myanmar’s Political Regime: Military Rule in Myanmar and Implications for Current Reforms,” *Contemporary Politics* 19, no. 3 (2013):247-261; Renaud Egretreau, *Caretaking Democratization: The Military and Democracy in Myanmar* (Oxford: Oxford University Press, 2016), 22;

^၄ Robert H. Taylor, “The Evolving Military Rule in Burma,” *Current History* 89, no. 545 (1990): 105-108, 134-135; Robert H. Taylor, *The Armed Forces in Myanmar’s Politics: A Terminating Role* (Singapore: ISEAS Publishing, 2015); Robert H. Taylor, “Myanmar from Army Rule to Constitution Rule?” *Asian Affairs* 43, no. 2 (2012): 221-236.

^၅ Saw Yan Naing, “Tokyo Support for NLD Stand on 2010 Election,” *The Irrawaddy*, November 23, 2009.

^၆ (- ကိုလဲကြည့်ပါ) Marie Lall, *Understanding reform in Myanmar: People and Society in the Wake of Military Rule* (London: Hurst and Company, 2016) on the role of civil society; Huang, “Re-thinking Myanmar’s Political Regime”; Robert H. Taylor, *The Armed Forces in Myanmar Politics*.

^၇ ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ (၂၁) ရက်နေ့၊ မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများမှ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သော ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ပတ်သက်နေသော အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းကြီးတစ်ခု၏ ခေါင်းဆောင်။ (- ကိုလဲကြည့်ပါ) Ye Htut, *Myanmar’s Political Transition and Lost Opportunities (2010–2016)* (Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute Publishing, 2019); Thant Myint-U, *The Hidden History of Burma*.

^၈ (မြန်မာနိုင်ငံရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာ နေသည့် အကြီးတန်းဆန်းစစ်လေ့လာ သူအား စာရေးသူများမှ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၂၅) ရက်နေ့ တွင် မြန်မာနိုင်ငံရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူး ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။)

^၉ ၂၀၁၁-၂၀၁၅ ခုနှစ်အတွင်း ဦးသိန်းစိန်အစိုးရလက်ထက်တွင် ရှေးရိုးစွဲအုပ်စု (Conservative) နှင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအုပ်စုများ (reformist) အကြား တည်ရှိခဲ့သော တင်းမာမှုများကို လေ့လာဆန်းစစ်လေ့လာသူ ဆုမွန်သဖေအောင် ၏ သုံးသပ်ချက်ကို ကြည့်ပါ။ Su Mon Thazin Aung, “Governing The Transition: Policy Coordination Mechanisms In The Myanmar Core Executive, 2011–2016” (PhD diss., University of Hong Kong, 2017).

^{၁၀} ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဇွန်လ (၁၁) ရက်နေ့၊ မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများမှ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သော ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ပတ်သက်နေသော အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းကြီးတစ်ခု၏ ခေါင်းဆောင်။

^{၁၁} Ye Htut, *Myanmar’s Political Transition and Lost Opportunities (2010–2016)*; Thant Myint-U, *The Hidden History of Burma*.

^{၁၂} ၂၀၁၁ခုနှစ် ကစပြီး မြန်မာနိုင်ငံတွင်းနေထိုင်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံရေးအကြောင်း လေ့လာရေးသားခဲ့သော သတင်းထောက်တစ်ဦးနှင့် အစိုးရနှင့်အလုပ်လုပ်ခဲ့သည့် (သို့) အစိုးရအဖွဲ့အကြား ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးပြုလုပ်လိုသူနှင့် အနီးကပ်ဆက်ဆံရေး ရှိခဲ့သော တတ်သိပညာရှင် (၂) ဦး အား စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် ၂၀၁၄၊ ၂၀၁၅၊ ၂၀၁၆ နွေရာသီကာလတွင် သွားရောက်တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဇွန်လ (၁၁) ရက်နေ့၊ မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးဆရာများမှ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သော ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ပတ်သက်နေသော အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းကြီးတစ်ခု၏ ခေါင်းဆောင်။ သို့သော်လည်း နိုင်ငံရေးတွင် စစ်တပ်၏ အခန်း ကဏ္ဍလျော့ချရေးအပါအဝင် တင်းကျပ်သည့်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက်တစ်ခုကို တောင်းဆိုပြီးတုံ့နောက်မှ တော့သူရဦးရွှေမန်းဟာ USDP ပါတီရဲ့ ထိပ်တန်းရာထူး ကနေဖယ်ရှားခံလိုက်ရပါသည်။ ကြည့်ပါ။ Sithu Aung Myint, “Why was Thura Shwe Mann Fired,” *Myanmar Times*, August 26, 2015.

^{၁၃} Tha Lun Zaung Htet, “Thein Sein, Shwe Mann Rivalry Ripples Through Parliament,” *Irrawaddy*, August 28, 2013; (အထက်ပါကိုလည်း ကြည့်ပါ။) Sithu Aung Myint, “Wither Shwe Mann?” *Frontier Myanmar*, February 14, 2016.

^{၁၄} ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၅) ရက်နေ့၊ မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများသည် မြန်မာ့ ငြိမ်းချမ်းရေး စင်တာ (Myanmar Peace Center) မှ အကြီးတန်းအဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးကို အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၁၅} ချင်းအမျိုးသားတပ်ဦး (Chin National Front) နှင့် တရင်းတနီးရှိသည့် အကြံပေးတစ်ဦး ကို မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၂၄) ရက်နေ့တွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၁၆} Asia Foundation, *State and Region Governments in Myanmar* (Asia Foundation, 2018), 21.

^{၁၇} Kyi Pyar Chit Saw and Matthew Arnold, “Administering the State in Myanmar: An Overview of the General Administration Department.” (Policy Dialogue Brief Series no. 6, Asia Foundation, March 2015); interview with Matthew Arnold of the Asia Foundation by the authors, January 6, 2016.

^{၁၈} Renaud Egretreau, *Parliamentary Development in Myanmar: An Overview of the Union Parliament, 2011-16* (Asia Foundation, 2017), 30.

^{၁၉} ယင်းတို့ထဲမှအချို့မှာ- ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ဥပဒေ အမှတ် ၅၇/၂၀၁၄၊ တိုင်းဒေသကြီး သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အဆင့် ပုဂ္ဂိုလ် များ၏ ချီးမြှင့်ငွေ၊ စရိတ်နှင့် အဆောင်အယောင်များဆိုင်ရာ ဥပဒေပြင်ဆင်ချက် (၂၀၁၄ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလ (၁၀) ရက်နေ့၊ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ဥပဒေ အမှတ် ၄၁/၂၀၁၄၊ အမျိုးသားပညာရေး ဥပဒေ (၂၀၁၄ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ (၅) ရက်နေ့၊ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ဥပဒေ အမှတ် ၂၂/၂၀၁၃၊ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီး လွှတ်တော်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ ဥပဒေ (၆) ရက်၊ ဇွန်လ ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်ဥပဒေအမှတ် ၈/၂၀၁၅၊ ၂၀၁၅၊ ဖေဖော်ဝါရီ ၂၄ ရက်နေ့ လူမျိုးစုအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အကာကွယ်ပေးရေးဥပဒေ၊ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ဥပဒေ အမှတ် ၄၄/၂၀၁၅၊ နယ်စပ်ဒေသနှင့်တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဥပဒေ ဒုတိယအကြိမ်ပြင်ဆင်ချက် (၂၂ရက်၊ဇွန်လိုင်လ၊ ၂၀၁၅)၊ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ဥပဒေ အမှတ် ၄၅/၂၀၁၅၊ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၂၂ ရက် နေ့ မြန်မာပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်သည့် ဥပဒေ-များပါဝင်ပါသည်။

^{၂၀} Su Mon Thazin Aung, *Governing The Transition*, 132, 191, 208.

^{၂၁} *Ibid.*, 219.

^{၂၂} *Ibid.*, 211; USDP ဝန်ကြီးများ၊ အစိုးရဝန်ထမ်းများ နှင့် အင်တာဗျူးကျယ်ကျယ်ပြန့်လုပ်ခဲ့သူ စုမွန်သဇင်အောင် အား စာရေးသူများမှ ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ မေလ (၇) ရက်နေ့တွင် ဖုန်းဖြင့်အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ အစိုးရ၏ အနီးကပ်အသိုင်းအဝိုင်းနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်ဆိုင်းရေးသဘောတူညီချက် (NCA) ဆွေးနွေးမှုမှ ပါဝင်သည့် အဖွဲ့ဝင်များကို စာရေးသူများမှ ၂၀၁၅-၂၀၁၆ တွင်မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် အလွတ်သဘော အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၂၃} ချင်းအမျိုးသားတပ်ဦး (Chin National Front) နှင့် တရင်းတနီးရှိသည့် အကြံပေးတစ်ဦး ကို မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၂၄} Su Mon Thazin Aung, *Governing The Transition*, 201.

^{၂၅} မြန်မာ သုတေသီတစ်ဦးကို စာရေးသူများမှ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။ (- ကိုလည်းကြည့်ပါ)

Tha Lun Zaung Htet, "Shwe Mann Demands Parliament's Involvement in Burma's Peace Process," *The Irrawaddy*, July 3, 2013.

^{၂၆} Su Mon Thazin Aung, *Governing The Transition*, 200-201.

ယခုအမြင် ကို အစိုးရနှင့် နီးစပ်သည့်အသိုင်းအဝိုင်းများနှင့် အလွတ်သဘော ပြောခဲ့သည့် စကားဝိုင်းများမှ တဆင့် အတည်ပြုခဲ့ပါသည်။

^{၂၇} Su Mon Thazin Aung, *Governing The Transition*, 200

^{၂၈} Ei Ei Toe Lwin, "U Shwe Mann Dismisses NLD 436 Campaign," *Myanmar Times*, July 7, 2014.

^{၂၉} Michael F. Martin, "Burma's Parliament Defeats Constitutional Amendments," *CRS Insights*, June 30, 2015.

^{၃၀} Myanmar Peace Center သည် EAOs နဲ့ အပစ်အခတ်ရပ်ဆိုင်းရေးသဘောတူညီချက် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများကို ဦးဆောင်နိုင်ရန် ဂျပန် နှင့် EU အစိုးရများ၏ ငွေကြေးအထောက်အပံ့ဖြင့် ဦးသိန်းစိန်အစိုးရလက်ထက်တွင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သော အစိုးရဆိုင်ရာအကြံပေး အဖွဲ့ဖြစ် ပါသည်။ ၎င်းကို သမ္မတ ဦးသိန်းစိန် နှင့် နီးကပ်စွာ မဟာမိတ်ဖွဲ့ ထားသော " တိုးတက်သော " အင်အားတစ်ခု အဖြစ် ယူဆခဲ့ပါသည် ။

^{၃၁} ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၅) ရက်နေ့၊ မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးဆရာများမှ မြန်မာ့ ငြိမ်းချမ်းရေး စင်တာ (Myanmar Peace Center) မှ အကြီးတန်းအဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးကို အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၃၂} ၂၀၁၄-၂၀၁၆ ခုနှစ် များတွင် မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန် နှင့် နေပြည်တော်မြို့များတွင် MPC ဝန်ထမ်း (၃) ဦး နှင့် အတူ KNU ခေါင်းဆောင်များ နှင့် NCA ဆွေးနွေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်များတွင်ပါဝင်ခဲ့သူများ နှင့် အင်တာဗျူး ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ရန်ကုန်အခြေစိုက် မြန်မာကျွမ်းကျင်သူက MPC တွင် ဖက်ဒရယ်ဝါဒ၏ မူများကို လက်ခံရန် ပထမဦးဆုံး ဝန်ကြီးအောင်မင်းကို အသိပေးတင်ပြရပြီးထိုမှတဆင့် သမ္မတ အားအသိပေးတင်ပြကြောင်းနှင့် ထိုမှတဆင့် သမ္မတ သည် တပ်ချုပ်ထံသို့ အသိပေးတင်ပြကြောင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။

မြန်မာသုတေသီ နှင့် လေ့လာဆန်းစစ်သူတစ်ဦးအား စာရေးသူများမှ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ တွင် အင်တာဗျူး ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ချင်းအမျိုးသားတပ်ဦး (Chin National Front) နှင့် တရားတန်းရှိသည့် အကြံပေးတစ်ဦး ကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလတွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါ အကြံပေးမှ “တပ်ချုပ်ဟာ သမ္မတ ကိုအမြဲတမ်းလေးစားပြီး အမိန့်တိုင်းကိုလဲ အမြဲလိုက်နာ လေ့ရှိပါတယ်” ဟုပြောဖူးသည်။

^{၃၃} ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၅) ရက်နေ့တွင် စာရေးသူများသည် မြန်မာ့ ငြိမ်းချမ်းရေး စင်တာ (Myanmar Peace Center) မှ အကြီးတန်းအဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးကို အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၃၄} USDP သည် ဗမာလူမျိုးလွှမ်းမိုးသည့် ပြည်နယ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ခုနစ်ခုလုံးကို လွှမ်းမိုးခဲ့သော်လည်း ၊ တိုင်းရင်းသားဥပဒေပြုလွှတ်တော်များတွင် တိုင်းရင်းသားပါတီ များနှင့်အတူ နေရာဝေမျှမှုများပြုလုပ်ပါသည်။ Transnational Institute ၏ ပြောင်းလဲနေတဲ့တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုအခြေအနေ-မြန်မာနိုင်ငံ၏ ၂၀၁၀ ရွေးကောက်ပွဲ မဲရလဒ်များကို ဆန်းစစ်ခြင်း (မြန်မာနိုင်ငံရေးမူဝါဒ အကျဉ်းချုပ် အမှတ် ၄၊ Transnational Institute, 2010) ကိုကြည့်ပါ။

^{၃၅} ပဲခူးတိုင်းဒေသမှ တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးအား ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ဇွန်လ (၂၈) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ယခု ထင်မြင်ချက်များကို USDP ပါတီဝင်များနှင့် များစွာသော စကားဝိုင်းများ နှင့် အင်တာဗျူးများမှ တဆင့်လည်း အတည်ပြုခဲ့ပါသည်။

^{၃၆} AMRDP ၏ မွန်ပြည်နယ် ဝန်ကြီးအား စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ၊ မော်လမြိုင်မြို့တွင် ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၃၇} Asian Foundation, *State and Region Governments in Myanmar*, 67.

^{၃၈} Ibid.

^{၃၉} ဤအစပြုလုပ်ဆောင်မှု နောက်ကွယ်တွင် အဓိက တွန်းအားပေးနေသော တိုင်းရင်းသားရေးရာ ဝန်ကြီးများနှင့် အတူဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုထားသော အခွင့်အရေးများကိုမြှင့်တင်ရန် သမ္မတနှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲအပြင် အားလုံးပါဝင်ဆွေးနွေးပြီးဥပဒေကြမ်းတစ်ရပ် ရေးဆွဲနိုင်ဖို့ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲ တစ်ခုအား ကျင်းပရန် လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့် မြန်မာနိုင်ငံမှ ဘရေဟတ် ဖောင်ဒေးရှင်း (Braveheart Foundation)၏ ဒါရိုက်တာဖြစ်သူ ရတနာ အား စာရေးသူများမှ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ဇွန်လ (၂၁) ရက်နေ့တွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး (၂) ဦးကိုလည်း စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ (၁၅) ရက်နေ့တွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ Ardeth Thawngmung and Yadana, “Citizenship and Minority Rights: The Role of National Race Affairs Ministers in Myanmar’s 2008 Constitution,” in *Citizenship in Myanmar: Ways of Being in and from Burma*, ed. Ashley South and Marie Lall (Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute, 2018), 113-139.

^{၄၀} Ibid.; Pyidaungsu Hluttaw Law No. 8/2015, February 24, 2015. “Law protecting the rights of ‘Taing Yin Thar’”; (ကြည့်ပါ) Thawngmung and Yadanar, “Citizenship and Minority Rights”.

^{၄၁} Egretau, *Parliamentary Development in Myanmar*, 32

^{၄၂} ချင်းအမျိုးသားတပ်ဦး (Chin National Front) နှင့် တရားတန်းရှိသည့် အကြံပေးတစ်ဦး ကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၂၄) ရက်နေ့တွင် စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၄၃} Egretau, *Parliamentary Development in Myanmar*, 28; Members of ethnic political parties and civil societal groups interviewed by the authors, 2012–2016.

^{၄၄} Egretau, *Parliamentary Development in Myanmar*, 27; Transnational Institute, “A Changing Ethnic Landscape,” 2; Transnational Institute, “The 2015 General Election in Myanmar: What Now for Ethnic Politics?” (Myanmar Policy Briefing no. 17, Transnational Institute, December 2015), 6.

^{၄၅} စာရေးသူများမှ မရတနာအား ၂၀၁၄ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ တွင်မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၄၆} ၂၀၁၆ ခုနှစ် ၊ ဇွန်လတွင် ဟားခါး၊ မော်လမြိုင် နှင့် ဘားအံမြို့များရှိ နိုင်ငံရေးသမား များကို စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၄၇} Ardeth Maung Thawngmung and Saw Eh Htoo. “The Fractured Center: ‘Two-headed Government’ and Threats to the Peace Process in Myanmar,” *Modern Asian Studies* (2021): 1-29.

^{၄၈} Htoo Thant, State Counselor Bill Passed Despite Military Voting Boycott,” *Myanmar Times*, April 5, 2016.

^{၄၉} Transnational Institute, “The 2020 General Election in Myanmar: A Time for Ethnic Reflection” (Myanmar Policy Briefing no. 24, Transnational Institute, December 2020), 12.

^{၅၀} Transnational Institute, “Myanmar: Ethnic Politics and the 2020 General Election” (Myanmar Policy Briefing no. 23, Transnational Institute, September 2020), 9.

^{၅၁} သူမ (ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်) သည် အရေးကြီးပြီး တင်းကျပ်သော ပါတီ သစ္စာစောင့် သိ မှု နှင့် စည်းမျဉ်း စည်းကမ်းလိုက်နာရန်လိုအပ်နေသော ကော်မတီအားလုံး နီးပါးကို ဦးဆောင်ခဲ့ပြီး အထက်အောက်ညွှန်ကြားမှု (top-down) နှင့် အာဏာရှင်ဆန်သော ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ် ခြင်း ပုံစံ တို့ကို ပြဌာန်း ခဲ့ သည်။ နိုင်ငံခြားသတင်းထောက်မှ အဆိုပါ အကြောင်းအရာအား သတင်းရေးသားတင်ပြချက်ကြောင့် ရန်ကုန်အခြေစိုက် အကြံပေးအဖွဲ့နှင့် NLD အစိုးရအဖွဲ့ဝင် ဝန်ထမ်းများကို စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် ၂၀၂၆-၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် စာရေးသူများမှ အလွတ်သဘော မေးမြန်းမှုအင်တာဗျူးများ ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၅၂} တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များနှင့်တွေ့ဆုံ စကားပြောခဲ့စဉ်က အောင်ဆန်းစုကြည်မှ ရှင်းလင်းစွာ ပြောကြားခဲ့သည်။ တစ်နိုင်ငံလုံး အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်တွင်လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သော တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်ခေါင်းဆောင်များကို စာရေးသူများမှ ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလတွင် မြန်မာနိုင်ငံရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူး ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ Ardeth Maung Thawngmung, “Signs of Life in Myanmar’s Nationwide Ceasefire Agreement? Finding a Way Forward,” *Critical Asian Studies* 49, no. 3 (2017): 379–395.

^{၅၃} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံရန်ကုန်မြို့ တွင် အစိုးရမဟုတ်သောနိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ၏ ဝန်ထမ်းများနှင့် အစိုးရဝန်ထမ်းများအား စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ချင်းအမျိုးသားတပ်ဦး (Chin National Front) နှင့် တရင်းတနီးရှိသည့် အကြံပေးတပ်ဦး ကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၅) ရက်နေ့တွင် စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၅၄} စာရေးသူများမှ မရတနာအား ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလတွင်မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ တိုင်းရင်းသားရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန မှ တိုင်းနှင့်ပြည်နယ် ပါလီမန်များတွင် တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး ၂၉ ဦးအတွက် ညှိနှိုင်းရေးအဖွဲ့အဖြစ် ဆောင်ရွက်ပေးခဲ့ပါသည်။

^{၅၅} မြန်မာ ဂေဇက်တာ (*Gazetteer*) မှ အချက်အလက်များကို အခြေခံ၍ ဆန်းစစ်ခြင်း။ USDP နှင့် NLD အစိုးရများမှ ကနဦးခန့်အပ်ထားသည့် ဝန်ကြီးချုပ် ၁၄ ဦးအနက် ၆ဦးမှာ လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများဖြစ်ကြသည်။

သို့သော် ဦးသိန်းစိန်အစိုးရလက်ထက် ရခိုင်ပြည်နယ်ဝန်ကြီးချုပ်နေရာတွင် ဗမာတိုင်းရင်းသားဖြစ်သည့် ဦးမောင်မောင်အုန်းအား အစားထိုးခန့်အပ်လိုက်ပြီးသည့်နောက် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားကိုယ်စားပြုဝန်ကြီး ၅ ဦးသာကျန်ခဲ့ပါသည်။

^{၅၆} မြန်မာနိုင်ငံရေးအပြောင်းအလဲနှင့်ပတ်သက်ပြီး ၂၀၁၁ တည်းက လေ့လာသုံးသပ်နေသည့် နိုင်ငံခြားသား သတင်းထောက်တစ်ဦးအား မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ (၁၈) ရက်နေ့တွင် စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများမှ ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ (၂၂) ရက်နေ့တွင် အောင်ဆန်းစုကြည်နှင့် အချိတ်အဆက်ရှိသူများ (သို့) NLD စက်ဝန်းအတွင်းရှိသူများအား အင်တာဗျူး ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၅၇} “Controversial Bogyoke Aung San Bridge Opens today,” *Eleven*, April 27, 2017; Nyan Hlaing Lynn, “Union Minister Criticises Own Daughter, NLD over Mon Bridge Name Dispute,” *Frontier Myanmar*, March 16, 2017.

တိုင်းရင်းသားရေးရာ ဝန်ကြီး နိုင်သက်လွင်၏သမီး ဖြစ်သူ ဥပဒေပြု သူ မီကွန်ချန်းအား မွန် ပြည်နယ် ရှိ တံတား တစ် စင်း ကို ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်း ဟု အမည်ပေး ရန် ပါလီမန် သို့ အဆို ပြု ခြင်း အပေါ် ပစ်တင်ဝေဖန် ခဲ့ သည် ။ ထိုအဆိုပြုချက်ကို ပါလီမန်ကထောက်ခံခဲ့ပါသည်။ နာအမည်အဆိုပြုချက်ကို စစ်တပ်ပါလီမန် အဖွဲ့ဝင်အများစုက မဲပေးခဲ့ကြပေ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အမတ် ၁၁၆ ဦး၏ မဲအရ ၂၁၇-၄၃ ဖြင့်အတည်ပြုခဲ့ပါသည်။

^{၅၈} Hinthamee, “Protesters Submit Petition Against Naming of Gen Aung San Bridge in Mon State,” *The Irrawaddy*, May 2, 2017.

၅၂၀၃ ပေရှိသည့် တံတားအား ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ဖေဖော်ဝါရီလတွင်တည်ဆောက်ခဲ့ပြီး မူလအမည်မှာ သံလွင်တံတား၊ချောင်းဆုံ (Salween Bridge) ဖြစ်သည်။ အဆိုပါတံတားကို ငွေကျပ် ၅၉ ဘီလီယံ (အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၄.၄ သန်း) ဖြင့်တည်ဆောက်ခဲ့ပါသည်။ အောက်ပါအချက်အလက်များ ကိုလည်းကြည့်ပါ။ (- ကိုလည်းကြည့်ပါ) Nyan Hlaing Lynn, “Union Minister Criticizes Own Daughter, NLD over Mon Bridge Name Dispute.”

^{၅၉} Aung Theinkha, Nay Rein Kyaw, and Thinn Thiri, “Myanmar’s NLD Cautions Protesters Who Oppose Aung San Statue in Karenni State,” *Radio Free Asia*, July 6, 2018.

^{၆၀} “Army Slaps Down Karenni State Chief over Threat to Use Troops Against Statue Riots,” *The Irrawaddy*, July 24, 2018; Chan Thar, “Bogyoke Statue Protesters to Appear in Court,” *Myanmar Times*, July 5, 2018.

^{၆၁} Nyein Nyein, “Karen Martyrs’ Day Case Shows Ethnic Rights in Retreat Under Present Myanmar Govt,” *The Irrawaddy*, September 19, 2019.

^{၆၂} People’s Alliance for Credible Elections, *Public Opinions on Citizen’s Democratic Aspirations* (People’s Alliance for Credible Elections, 2018).

^{၆၃} မြန်မာနိုင်ငံရေးတိုးတက်ပြောင်းလဲလာမှုများနှင့်ပတ်သက်ပြီး အကြီးတန်းလေ့လာသုံးသပ်သူအား ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၂၂) ရက်နေ့တွင် စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၆၄} မြန်မာ့ထိပ်သီးနိုင်ငံရေးသမားများနှင့် ၂၀၁၄-၂၀၁၆ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့နှင့် မော်လမြိုင်မြို့များတွင် အလွတ်သဘော ပြောဆိုဆွေးနွေးခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၈-၁၁ ရက်နေ့အထိ၊ မန္တလေးတက္ကသိုလ်တွင်ကျင်းပသည့် ယဉ်ကျေးမှုနှင့်ဘာသာစကား မူဝါဒဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာညီလာခံတွင် မြန်မာကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးမှပေးသော ဝေဖန်ချက်။

^{၆၅} မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၁၇) ရက်နေ့တွင် စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံရေးသုတေသီ နှင့် လေ့လာသုံးသပ်သူတစ်ဦးအား အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများနှင့်ပတ်သက်သည့် အကြီးတန်းလေ့လာသူ တစ်ဦးကို ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၂၂) ရက်နေ့တွင် စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၆၆} မြန်မာနိုင်ငံရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများနှင့်ပတ်သက်သည့် အကြီးတန်းလေ့လာသူ တစ်ဦးကို ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၆၇} ၂၀၁၆ ခုနှစ် ၊ ဇွန်လ (၂၅) ရက်နေ့ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်ကျင်းပသော ဒိန်းမတ်ပါတီစုံဒီမို ကရေစီအဖွဲ့အစည်း ဆိုင်ရာ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲတွင်ပါဝင်ခဲ့သူတစ်ဦး၏ ဝေဖန်ချက်မှာကောက်နုတ်ထားသည်။

^{၆၈} ၂၀၁၅ခုနှစ်ဖေဖော်ဝါရီလ (၂၁)ရက်နေ့၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်တွင်ပါဝင်သော အစိုးရမဟုတ်သည့်အဖွဲ့အစည်းကြီး ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးအား အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၆၉} ၂၀၁၄-၂၀၁၆ တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ နေပြည်တော်နှင့် ရန်ကုန်မြို့များတွင် အစိုးရမဟုတ်သော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများမှ ကျင်းပသည့် အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲနှင့် ညီလာခံများကို စာရေးသူများထဲမှ တစ်ဦးက တက်ရောက်ခဲ့ပါသည်။

^{၇၀} ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁၂-၁၅ ရက်နေ့အထိကျင်းပခဲ့သည့် ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံမှ မှတ်ချက်တစ်ခုခုကောက်နုတ်ထားသည်။

^{၇၁} တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များစွာကို စစ်တပ်ရဲ့ ဆက်လက်တိုက်ခိုက်သည့်အပေါ်တိတ်ဆိတ်နေခြင်း နှင့် NCA ကိုအားကောင်းအောင်လုပ်ဆောင်ပြီး အကောင်အထည်ဖော်ရမည့် လုပ်ငန်းများအပေါ် စွမ်းစွမ်းတမံလုပ်ဆောင်မှုမရှိခြင်း သို့ လုပ်ဆောင်နိုင်စွမ်းမရှိခြင်းတို့သည် NLD ၏ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုမရှိခြင်းနှင့် ရန်လိုမှုများ၏လက္ခဏာတွေအဖြစ် ထင်ဟပ်နေပါတယ်။ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူများစွာသည် အောင်ဆန်းစုကြည်၏ တိုင်းရင်းသားအုပ်စုများအပေါ်ထားသည့် သဘောထားကို ရည်ညွှန်းပြောဆိုကြသည့်အပြင် သူမသည် အသေးအမွှားကိစ္စများအထိ စီမံအုပ်ချုပ်မှု နှင့် အငြင်းပွားဖွယ်ရာ ရှိနေသော NCA လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် ထိန်းချုပ်ထားမှု ကို ထောက်ပြပြောဆိုကြသည်။ NLD အဖွဲ့ဝင်များ၊ ဝန်ထမ်းများ၊ NCA လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့်ခေါင်းဆောင်များနှင့် ကျွမ်းကျင်သူများ နှင့် အင်တာဗျူးများမှ ကောက်နုတ်ထားသည်။

^{၇၂} Matthew J. Walton, "The 'Wages of Burman-ness': Ethnicity and Burman Privilege in contemporary Myanmar," *Journal of Contemporary Asia* 43, no. 1 (2013): 1-27.

^{၇၃} See Francis Wade, *Myanmar's Enemy Within: Buddhist Violence and the Making of a Muslim "Other"* (London: Zed Books, 2017); Ardeth Maung Thawngmung, "The Politics of Indigeneity in Myanmar: Competing Narratives in Rakhine State," *Asian Ethnicity* 17, no. 4 (2016): 527-547; Jacques P. Leider, "Transmutations of Rohingya Movement in Post-2010 Rakhine State Crisis," in *Ethnic and Religious Identities and Integration in Southeast Asia*, ed. Oi Keat Gin and Volker Grabowsky (Chiang Mai: Silkworm Books, 2017), 191-239; Jacques Bertrand and Alexandre Pelletier, "Violent Monks in Myanmar: Scapegoating and the Contest for Power," *Nationalism and Ethnic Politics* 23, no. 3 (2017): 257-279.

^{၇၄} "Burma: Four 'Race and Religion Protection Laws' Adopted," *Global Legal Monitor*, <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/burma-four-race-and-religion-protection-laws-adopted/>

^{၇၅} "Kofi Annan's Contribution to Myanmar's Pressing Rakhine Crisis," *The Irrawaddy*, August 21, 2018.

^{၇၆} See "Rohingya Emergency," UNHCR, <https://www.unhcr.org/en-us/rohingya-emergency.html>

^{၇၇} Yun Sun, "Aung San Suu Kyi Comes Out on Top in ICJ Rohingya Ruling," *Nikkei Asian Review*, February 8, 2020.

အခန်း (၄)

စစ်ရေးအလွန် လုပ်ငန်းစဉ် - အပစ်ရပ်ဆဲရေးမှသည်

နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုဆီသို့

စပ်ကူးမတ်ကူးကာလ သိန်းစိန်အစိုးရနှင့် ၎င်းနောက် အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်ဦးဆောင်သည့် NLD အစိုးရတို့သည် မုန့်လုံးစက္ကူကပ်ဖြစ်နေသော ပြည်တွင်းစစ်ကို ဖြတ်တောက်ဖို့ရာ လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများနှင့် အထူးငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုများ ပြုရန်ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။ ယခင်အစိုးရခေတ်တွင် လူမျိုးစုလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ (EAO) များနှင့် နှစ်ဖက် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို လုပ်ဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။ သို့သော်ငြားလည်း ၎င်းတို့၏ တရားဝင်မဆန်မှုနှင့် အနှစ်သာရနည်းပါးမှုကြောင့် လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများနှင့် ဖြစ်ပွားလျက်ရှိသော ပဋိပက္ခကို ကျေလည်စေနိုင်သည့် တာရှည်ခံသော နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုတစ်ရပ်ကို ရှာဖွေရမည့်အစား ပြည်တွင်းစစ်အတွင်း နိုင်ငံတော်မှ ရင်ဆိုင်နေရသည့် စစ်မျက်နှာစာများကို လျော့ပါးရေးအတွက် အားထုတ်မှုအဖြစ်သာ ရှိခဲ့သည်။ အားလုံးပါဝင်သော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများသည် ၂၀၁၅ “နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာအပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်” (NCA) ဆီသို့ဦးတည်သွားစေပြီး အနည်းဆုံးအားဖြင့် EAO များ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုစည်းမျဉ်းများ ထုတ်နုတ်ရာတွင် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ပါဝင်ခွင့်ရလာခြင်းနှင့် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအဖြစ် ပွင့်လင်းမြင်သာရှိလာခြင်းတို့အားဖြင့် နောက်ဆက်တွဲနိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများသည် အတိတ်ပုံစံမှ ခွဲထွက်လာခဲ့သည်။

ရှုပ်ထွေးပြီး တစ်ခါတရံ ဗလုံးဗထွေးဖြစ်နေသော လုပ်ငန်းစဉ်ပင်ဖြစ်လင့်ကစား နိုင်ငံတော်မှ လူနည်းလူမျိုးစုများအတွက် နေရာအား ကန့်သတ်ထားခြင်းနှင့် အများစုဗမာ အထက်ပိုင်းပုဂ္ဂိုလ်များမှ လိုက်လျောမှုများစားစားပေးရန် ဆန့်ကျင်ကြသည့် အမြစ်တွယ်နှင့်ပြီးသား ဘက်လိုက်မှုများ မှာတော့ ယေဘုယျလမ်းကြောင်းမှ သွေဖယ်သွားခြင်း မရှိပေ။ နိုင်ငံတော် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းသူများမှ ၎င်းတို့၏ နှစ်မြှုပ်လုပ်ကိုင်မှုကို လက်လျော့လိုက်ကြခြင်းသည် တရားသေသမားများ၊ အထူးသဖြင့် လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများနှင့် သိန်းစိန်နှင့် NLD အုပ်ချုပ်ရေးများအတွင်းရှိ (အကြံပေးထားရှိပြီး စိတ်ရင်းဖြင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုကို လုပ်ကိုင်နေသော) ပိုပြီး အလယ်အလတ်လမ်းစဉ်ကိုင်စွဲသူများအကြား သဘောတူညီမှုမရသော အခြေအနေကို ထင်ဟပ်နေသည်။ လူနည်းလူမျိုးစုများဘက်တွင်လည်း အတွေ့အကြုံမရှိခြင်း၊ ကိစ္စရပ်အများအပြားအပေါ် ထိန်းချုပ်ခံထားရခြင်းနှင့် ဘုံသဘောတူညီချက်တစ်ခုရရန် ခဲ့ယဉ်းသည့် ရှိရင်းစွဲ အခက်အခဲများကြောင့် ကွဲပြားမှုများနှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးဗျူဟာများမှာ သာ၍ပင် ညှိညွတ်မှုမရှိပေ။ EAO များသည် ဆွေးနွေးရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို လွှမ်းမိုးထားနိုင်ရန်အလို့ငှာ တစ်ဦးအပေါ်တစ်ဦး နင်းတက်ရန် ကြိုးပမ်းကြသည်။ ကချင်လွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့ (KIO) သည် တရားဝင်ဆွေးနွေးပွဲမှ နှုတ်ထွက်ရန် ရွေးချယ်ခဲ့ပြီး စစ်ရေးနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို အသွင်သစ်ရေးဆွဲခြင်းနှစ်မျိုး ပေါင်းစပ်လျက် ဆွေးနွေးပွဲ (မျက်နှာစာ) အသစ်များကို ဖန်တီးရန် ရှာဖွေခဲ့သည်။ ၎င်းတို့နှင့် လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများကဲ့သို့သော လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စု ကိုယ်စားလှယ်များအကြား ဆက်ဆံရေးမှာ စည်းလုံးသော မျက်နှာစာတစ်ရပ် ရရှိလာဖို့ရာ များစွာအခက်အခဲဖြစ်လျက်ရှိသည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင်လည်း EAO များသည် ရွေးကောက်ခံဒီမိုကရေစီစနစ်ကို စတင်လိုက်ပြီးနောက် ပေါ်ထွက်လာသော လူမျိုးစုကိုယ်စားပြုမှု ပုံစံအသစ်များတွင် အဓိကကစားသမားအဖြစ် ဆက်ရှိနေရေးကို ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။ အဆုံးတွင်(တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအားဖြင့် ဆွေးနွေးပွဲပုံစံကြောင့်ဟု ဆိုလျှင်ရသော်လည်း) အများအားဖြင့် ၎င်း၏ ကြီးစိုးမှုအနေအထားကြောင့် ဗမာကြီးစိုးသောနိုင်ငံတော်သည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုစည်းမျဉ်းများကို ကိုင်ထားပြီး စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုကို ၎င်း၏ ထိန်းချုပ်မှုအတွင်း ထားရှိခဲ့သည်။ တကယ့်အရေးကိစ္စရပ်များကို ဗမာဗဟိုပြုမြန်မာနိုင်ငံကို ထိန်သိမ်းရန်လိုအပ်ချက်နှင့်အညီ မသွေမဖယ်ဘဲထားရှိသည်။

ဤအခန်းတွင် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုမှ NCA သို့ဦးတည်ခဲ့ပုံနှင့် နောက်ဆက်တွဲနိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများကို လေ့လာထားသည်။ တပ်မတော်နှင့် NLD အစိုးရအပါအဝင် နိုင်ငံတော်သည် လုပ်ငန်းစဉ် (Process) ကို ထိန်းချုပ်ရန် မည်သည့်ဗျူဟာများ အသုံးပြုခဲ့သည်၊ ၎င်းတို့၏ ရည်မှန်းချက်များ အောင်မြင်စေရန် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုကို မည်သို့ပို့ကိုင်ခဲ့သည်၊ တစ်ဖက်တွင်လည်း လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများမှာ အကျိုးအမြတ်ရရန် မည်သို့အခက်အခဲများ တွေ့ကြုံခဲ့သည်ကို လေ့လာပြထားသည်။ တွေ့ရှိချက်များအရ တရားဝင်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရေးနယ်ပယ်အတွင်း ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ခြင်း “locking-in”၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်နယ်ပယ်အလွှာများခွဲခြမ်းပေးပြီး ဆွေးနွေးရေးဘောင်ချဲ့ပေးခြင်း “layering” နှင့် ရလဒ်များအပေါ်ကြည့်ပြီး တဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်သွားသည့် “sequencing” ဗျူဟာတို့ကို ရောပြန်းလျက် အများဆုံး နေရာချ အသုံးချသွားခဲ့ပြီး အဆုံးတွင် လိုက်လျောမှုများကို ကန့်သတ်လျက် လူနည်းလူမျိုးစုများ၏ လိုလားချက်များကို ကဖျက်ယဖျက်လုပ်နိုင်သည့် နိုင်ငံတော်၏ အသာစီးစွမ်းရည်ကို ဖန်တီးခဲ့သည်ကို လေ့လာရသည်။ အချို့သော EAO များသည် လက်နက်အင်အား အသာရအောင် ပြုလုပ်ခြင်းဖြစ်သည့် “outgunning” ဗျူဟာကို အသုံးပြုလျက် ၎င်းတို့ဩဇာရေးကို ကြိုးပမ်းခဲ့သော်လည်း NLD အစိုးရလက်ထက်တွင် အနည်းစုသာ အကျိုးအမြတ်ရှိခဲ့သည်။

၎င်းရလဒ်သည် မြေကြီးလက်ခတ်မလွဲ ရည်ရွယ်ခဲ့သည့် ရလဒ်တစ်ခုတော့ မဟုတ်ခဲ့ပါ။ စင်စစ်တွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု၏ စည်းမျဉ်းများကို EAO များ၏ ရှေ့ဆောင်မှုဖြင့် ပုံဖော်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့၏ အယူအဆ သည်တပ်မတော်နှင့် NLD တို့ အမြတ်ထုတ်နိုင်မည့် လုပ်ငန်းစဉ် (Process) အတွင်း ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ခြင်း (Locked-in) ဗျူဟာကို ဖြစ်စေသည်။ ထို့အပြင် အစိုးရမှ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းမှ ဇာတ်ကောင်များကဲ့သို့သော လူနည်းလူမျိုးစုဇာတ်ကောင်အသစ်များ ပေါ်ထွက်လာစေရန် (သို့မဟုတ် ပြန်လည်ပေါ်ထွက်လာရန်) နေရာပေးသည့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ဖွင့်လှစ်ချိန်တွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်နယ်ပယ်အလွှာများခွဲခြမ်းပေးပြီး ဆွေးနွေးရေးဘောင်ချဲ့ပေးခြင်းဖြစ်သည့် “layering” ဗျူဟာများကို နှစ်ဖက်စလုံးမှ သုံးခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ အဆိုပါ ဇာတ်ကောင်အသစ်များသည် တရားဝင်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရေးနယ်ပယ်အတွင်း ၎င်းတို့ပါဝင်ခွင့်အတွက် EAO များကို ဖိအားပေးခဲ့ကြသည်။ ၎င်းကပင် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ပါဝင်သူအသီးသီး၏ အလွှာအထပ်အထပ်ရှိလာစေပြီး လူနည်းလူမျိုးစုများကို သာ၍ပင် ကွဲပြားသွားစေခဲ့ကာ ဘုံတူညီသော စည်းလုံးသည့် မျက်နှာစာတစ်ရပ် ရရှိရေးမှာ သာ၍ပင် အလှမ်းဝေးသွားခဲ့သည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် တပ်မတော်နှင့် အရပ်သားကိုယ်စားလှယ်များမှ ဆွေးနွေးပွဲအစီအစဉ်၊ ပါဝင်သူများနှင့် အခြားသော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးစည်းမျဉ်းများကို ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ထားခဲ့သည်။ အဆုံးတွင် ရလဒ်များအပေါ် ကြည့်ပြီး တဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်သွားသည့် “sequencing” ဗျူဟာသည် နိုင်ငံတော်ကို အကျိုးဖြစ်စေခဲ့သည်။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို နေရာချထားခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတော်နှင့် တပ်မတော်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းသူများသည် ၎င်းတို့၏ အခရာကျမှုနှင့် လက်ရှိဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရသာ ပြင်ဆင်ရန်လိုအပ်မှုတို့ကို ဆက်လက် တိုက်တွန်းလျက်ရှိသောကြောင့် အပြောင်းအလဲပြုလုပ်ဖို့ရာ အလွန်ကြီးမားသော အခက်အခဲများကို ဖန်တီးပေးခဲ့သည်။ USDP လက်အောက် အရပ်သားအစိုးရတစ်ရပ်အဖြစ် ရှေ့ဆက်ရန်ဆုံးဖြတ်ခဲ့မှုနှင့် ၂၀၁၅ ခုနှစ် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲတို့သည် USDP ဦးဆောင်သော အစိုးရနှင့် တပ်မတော်ကို တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးစည်းမျဉ်းမူဘောင်များကို ချမှတ်ခွင့်ရသွားစေခဲ့သည်။ USDP သည် အထူးသဖြင့် NCA ကို ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်ခင်တွင် ရေးထိုးလျက် ၎င်းကြေငြာချက်ထုတ်ထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအောက်တွင် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုကို စတင်ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် ၎င်း၏ နိုင်ငံရေးအရင်းအနှီးကို တိုးပွားစေသည့်အပြင် ရွေးကောက်ပွဲပြန်အနိုင်ရရေးကိုပါ သေချာစေမည်ဟု မျှော်လင့်ခဲ့ပုံရသည်။ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်သော လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများမှာ နိုင်ငံတော်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းသူများဘက်မှ ချမှတ်သော စည်းမျဉ်းများကို တိုး၍လက်ခံရမှုမှာ ကတိပေးပေါက်မှ တိုးထွက်ခိုင်းသည့်အလားပင် ရှိခဲ့တော့သည်။

တပ်မတော်၏ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးပိတ်သိမ်းမှုကို ချိုးဖျက်ရန် (သို့) စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးမူဘောင်အသစ်တစ်ရပ်အတွက် ဖိအားပေးရန်မျှော်လင့်ချက်ဖြင့် အချို့ EAO များသည် စစ်နယ်ဝန်းအတွင်း ၎င်းတို့၏ ဩဇာကြီးထွားလာရေးအတွက်

လက်နက်အင်အား အသာရအောင် ပြုလုပ်ခြင်းဖြစ်သည့် "outgunning" ဗျူဟာကို ရွေးချယ်ကြသည်။ KIO နှင့် ၎င်း၏ မိတ်ဖက်များသည်လည်း ပြည်တွင်းစစ်ကို အပေးအယူတိုက်ကင်းပြားတစ်ခုသဖွယ် အသုံးပြုလျက် လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ပါဝင်ဗိုလ်လုကြသည်။ သို့သော်ငြားလည်း တပ်မတော်သည် အပစ်ရပ်စဲရေးကို ဖိတ်ခေါ်ရင်းပင် ကျန်ရှိနေသေးသော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအပေါ် တိုက်ခိုက်လျက် မပူးပေါင်းဘဲ ကျန်သည့်သူများကို ဆက်လက် ချေမှုန်းလျက် ရှိခဲ့သည်။

၄.၁။ “တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး” သဘောတူညီချက်တစ်ရပ်အတွက် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခြင်း

၂၀၁၅ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် ရောက်ရှိခဲ့သည့် “တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်” သည် နောက်ဆက်တွဲ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများအတွက် အတိုင်းအတာများကို ချမှတ်ခဲ့သည်။ သိန်းစိန်သည် သဘောတူညီချက်တစ်ခုဆိုသည့် ရောက်ရန်နှင့် (နောက်ဆုံးတွင် ၎င်းတို့၏ တစ်ဝက်ပင်မပြည့်ဘဲ လက်မှတ်ထိုးခဲ့သော်လည်း) EAO များ ပါနိုင်သမျှ ပါဝင်ရန် အဓိကထားသည်။ အဆိုပါအောင်မြင်မှုသည် ရွေးကောက်ပွဲအတွက် အမြတ်ဖြစ်နိုင်သည်ဟု မျှော်လင့်ခြင်းသည် တဟုန်ထိုးဆန်သော်လည်း အဆိုပါသဘောတူညီချက်သည် နောင် NLD အစိုးရကို ထိန်းချုပ်ထားနိုင်သည့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှု စည်းမျဉ်းများကို ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်သည့်ဗျူဟာဖြင့် ချမှတ်ပြီးသား ဖြစ်စေခဲ့သည်။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ၏ နောက်ကွယ်တွင် စစ်ပမ်းလာခြင်း၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများနှင့် ဖွံ့ဖြိုးမှုများအတွက် တိုင်းပြည်ကို တည်ငြိမ်စေလိုလာခြင်းနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးဆီသို့ရောက်ရင် နိုင်ငံရေးမလုံးများတို့ ပေါင်းစည်းလျက် အသွင်ကူးပြောင်းကာလ အစိုးရကို စည်းစည်းလုံးလုံး ဖြစ်စေခဲ့သည်။ သို့သော်ငြားလည်း အာဏာရအစိုးရအတွင်း တင်းမာမှုများရှိသည်ကို စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဆီ သွားရာလမ်းအတွင်း အတက်အကျ၊ အနိမ့်အမြင့်များနှင့် လိုက်လျောမှုအနည်းအများတို့မှတစ်ဆင့် ပြသလျက်ရှိသည်။ ၂၀၁၅ နောက်ပိုင်းတွင် တပ်မတော်နှင့် NLD အစိုးရသစ်အကြား တင်းမာမှုများသည် မသေချာမှု၊ ရှုပ်ထွေးမှုများကို ပို၍ပင် ဖြစ်စေခဲ့ပြီး “ခက်ရင်းခွဲသဏ္ဍန် နိုင်ငံတော်” ကို ပိုပြီး မြင်သာစေခဲ့သည်။

EAO များသည် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးပန်းတိုင်အတွက် ညီညွတ်ကြသော်လည်း အုပ်စုကြီးများအကြား သဘောထားကွဲမှုနှင့် ပြိုင်ဆိုင်မှုများကြောင့် ရပ်တည်ချက်ပြောင်း မဟာမိတ်ဖွဲ့မှုများကို ဦးတည်သွားစေခဲ့ပြီး အဖွဲ့အသီးသီး၏ အကျိုးစီးပွားကို အမြင့်ဆုံးမြှင့်တင်နိုင်ရေးအတွက် ဗျူဟာများ အထွေထွေကွဲပြားလာကြခြင်းကြောင့် ညီညွတ်ရန် ခဲယဉ်းလာကြပြန်သည်။ အဆုံးတွင် အဓိက လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များဖြစ်သော ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး (KNU) နှင့်သျှမ်းပြည်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကောင်စီ (RCSS) တို့သာ NCA ကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြတော့သည်။ KIO နှင့် ဝပြည်သွေးစည်းညီညွတ်ရေးတပ်မတော် (UWSA) တို့သည် အစိုးရနှင့် သဘောတူညီမှု မရခဲ့ကြပေ။ အဖွဲ့ငယ်များသည် ဘက်နှစ်ဖက်စလုံးတွင် မိတ်ဖက်ပြုမှုများရှိပြီး အချို့မှာပူးပေါင်းကာ အချို့မှာ ၎င်းတို့၏ အတိုက်အခံဘက်ခြမ်းနှင့် မိတ်ဖက်ပြုခဲ့ကြတော့သည်။ နိုင်ငံတော်သည်လည်း စစ်မျက်နှာစာများ လျော့ပါးရေးကို မျှော်မှန်းလျက် ဆက်လက်ရွေ့လာခဲ့ပြီး ပြင်ပတွင် ကျန်နေခဲ့သူများနှင့် တစ်ပေါင်းတစ်စည်းတည်းဖြစ်ရန် မူဘောင်တစ်ရပ်ကို ချမှတ်လျက်ရှိခဲ့သည်။

၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်နှောင်းပိုင်းများ နှင့် ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များအကြားတွင် စစ်အစိုးရသည် EAO များစွာနှင့် အပစ်ရပ်ဆဲရေး သဘောတူညီမှုများ ရရှိခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့သည် တရားဝင်မဟုတ်ပေ။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်သည် အာမခံချက်အနည်းငယ်သာရှိပြီး အဆိုပါသဘောတူညီချက်များကို အမျိုးမျိုးသောလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ ပါဝင်နေသော ပြည်တွင်းစစ်ရှုထောင့်အထွေထွေ၏ သမားရိုးကျဗျူဟာများမှတစ်ဆင့် ရှုမြင်သဘောပေါက်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။^၁ တပ်မတော်၏ ပန်းတိုင်သည် နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းရန်မဟုတ်ဘဲ စစ်မျက်နှာစာများ လျော့ပါးရေးဖြစ်သကဲ့သို့ EAO များအတွက်လည်း အပေးအယူအရရှိလာသော စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်းများသည် ၎င်းတို့အင်အားကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန် အခွင့်အရေးတစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သည်။^၂ ဤသို့သောနည်းဖြင့် တပ်မတော်သည် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၏ ဗမာပြည်ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့ချုပ်ကို အင်အားချိန့်စေခဲ့ပြီး အမျိုးသားဒီမိုကရေစီတပ်ပေါင်းစုကို တစတစ

အကွဲကွဲဖြစ်သွားအောင် ရည်ရွယ်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။^၃ ၎င်းမှ လူ့အနည်းငယ်သာ လက်မှတ်ရေးထိုးကြသောကြောင့်လည်း သဘောတူညီမှု လမ်းကြောင်းပေါ်ရောက်နိုင်ကောင်းရဲ့ဟုယူဆလျက် အပစ်ရပ်စဲရေး စုပေါင်းအားဖြင့်ချဉ်းကပ်လုပ်ဆောင်မှုတွင် နှစ်မြှုပ်ပါဝင်နေသော KNU ကို သီးခြားဖြစ်သွားစေခဲ့သည်။ ယခင်စုပေါင်းအားဖြင့် အပေးအယူလုပ်ရန် သဘောတူခဲ့ကြသော အခြားသောအုပ်စုကြီးများမှာ အကျိုးအမြတ်အတွက် ဘက်ပြောင်းသွားကြချိန်တွင် KNU သည် သစ္စာဖောက်ခံရသကဲ့သို့ ခံစားခဲ့ရသည်။ သက်ဆိုင်ရာအဖွဲ့များ၏ လွှမ်းမိုးမှုအောက်တွင်ရှိသော အဖွဲ့ငယ်များမှာ မိုးခါးရေသောက်လိုကြသည်။ အဖွဲ့အချို့မှာ ရှုံးနိမ့်မည်စိုးသောကြောင့် ဘက်ပြောင်းလက်မှတ်ထိုးသည်များ ရှိခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ ၎င်းတို့အဖွဲ့များမှာ မရှိသဘောက် သေးငယ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ စစ်အစိုးရသည် နောက်ဆုံးတွင် DKBA၊ UWSA နှင့် ကရင်နီ လူမျိုးပေါင်းစုံ ပြည်သူ့လွတ်လပ်ရေးတပ်ဦး (KNPLF) တို့ကဲ့သို့သော အပစ်ရပ်အုပ်စုများနှင့် KNU၊ RCSS၊ ကရင်နီအမျိုးသားလွတ်လပ်ရေးပါတီတို့ကဲ့သို့သော အပစ်ရပ်အုပ်စုများကို အချင်းချင်း တိုက်ခိုက်စေတော့သည်။^၄

၂၀၂၁ ခုနှစ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း အရပ်သားအစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးကို မကူးပြောင်းမီတွင် နိုင်ငံတော်သည် အဓမ္မနည်းနာအချို့ကို အသုံးပြုခဲ့သည်။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေသစ်ကို စတင်ကျင့်သုံးခဲ့ပြီးနောက် ၂၀၀၉ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် အစိုးရသည် ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များအတွင်း အပစ်ရပ်စဲထားသော အဖွဲ့များကို “နယ်ခြားစောင့်တပ်” (BFG) များ (သို့) ပြည်သူ့စစ် (PM) များအဖြစ် ပြောင်းလဲပစ်ရန်ဖိအားပေးလာခဲ့သည်။ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အများစုမှာ တောင့်ခံနေကြခြင်းကြောင့် ၂၀၀၉ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၁ ရက်နေ့ကို နောက်ဆုံးရက်ချိန်းပေးခဲ့သည်။^၅ ၎င်းကဲ့သို့ ရာဇသံပေးခြင်းအပြင် လုံခြုံရေးအတွက် အာမခံချက်ပေးရန် မည်သည့်ပြင်ပညီနိုင်းသူမှ ရှိမနေခြင်းကြောင့် အချို့လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များမှာ ငြင်းဆိုခဲ့သည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် အစိုးရသည် UWSA၊ KIO၊ မွန်ပြည်သစ်ပါတီ (NMSP) နှင့် ရှမ်းပြည်တပ်မတော် (မြောက်) (SSA-N) တို့အပါအဝင် အပစ်ရပ်စဲပြီးသော်လည်း အတိုက်အခံပြုနေသူများအားလုံးအား “ဥပဒေအရ သဘောတူညီချက် တရားဝင်ပျက်ပြယ်သည်” ဟု ကြေငြာခဲ့သည်။^၆ ၂၀၁၁ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် KIO ကို ပြန်လည်တိုက်ခိုက်ခဲ့ပြီး လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအတွင်း အင်အားအကြီးဆုံးအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့နှင့် စစ်ပြန်ပြုခဲ့သည်။ စစ်မှာ ပိုမိုကျယ်ပြန့်လာခဲ့ပြီး အထူးသဖြင့် တရုတ်နယ်စပ်တလျှောက်ရှိ ရခိုင်တပ်မတော် (AA - ၎င်းသည် ကချင်ပြည်နယ်တွင်အများဆုံးတည်ရှိပြီး KIO ထံမှ စစ်သင်တန်းရရှိသည်)၊ တအာင်းအမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေးတပ်မတော် (TNLA)၊ မြန်မာအမျိုးသားဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်တပ်မတော် (MNDA) (ကိုးကန့်) တို့နှင့်အထိ ပါဝင်ခဲ့သည်။ တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များကို အဓမ္မနည်းဖြင့် ပြည်တွင်းစစ်ကို စွန့်ခွာစေရန် ကြံဆောင်ခဲ့သော်လည်း ပြောင်းပြန်ရလဒ်အဖြစ် တပ်မတော်သည် ၎င်းတို့၏ ရာဇသံခိုင်မာကြောင်းပြရန်လိုအပ်မှုအရ EAO များနှင့် အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်များကို အဆုံးသတ်ပစ်ခဲ့ရသည်။

၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် စစ်အစိုးရမှ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း အရပ်သားအစိုးရအဖြစ် အသွင်ကူးပြောင်းချိန်တွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးယူခြင်းမှာ ၎င်း၏ ဦးစားပေးရည်ရွယ်ချက် ဖြစ်ခဲ့ပြီး ၎င်း၏ ဗျူဟာကို သိသိသာသာ ပြောင်းလဲပစ်ခဲ့သည်။^၇ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များကို လက်နက်ဖြုတ်ချရေး ဖိအားပေးခြင်းနှင့် အပစ်ရပ်စဲရေးဖောက်ဖျက်မှုများသည် ၎င်းတို့၏ အန္တိမရည်မှန်းချက်ဖြစ်သည့် ပြည်တွင်းစစ်ရပ်တန့်စေရေးအတွက် လောက်လောက်လားလား မထိရောက်ခဲ့ပါ။ နိုင်ငံတော်သည် စစ်အစိုးရ၏ ယခင် “ဒီမိုကရေစီလမ်းပြမြေပုံ” နှင့် ကိုက်ညီသည့် ၎င်း၏ စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေးပန်းတိုင်များ ရောက်ရှိအောင်မြင်ဖို့ရာ ကာလရှည်ကြာတည်ရှိနေသော အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခကို အဆုံးသတ်ရန်လိုသည်။ လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများနှင့် သဘောတူညီချက်ရယူခြင်းသည် ပြောင်းလဲမှုအတွက် အဓိကတွန်းအားတစ်ရပ်မဟုတ်ဘဲ ပြည်တွင်းစစ်ရပ်သွားရေးအတွက် တိကျသေချာသော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ လိုအပ်သည်မှာ ထင်ရှားသည်။

ထို့အတွက်ကြောင့် ကနဦးကတည်းကပင် EAO များကို စွဲဆောင်သိမ်းသွင်းနိုင်မည့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်ကို စိတ်ရင်းဖြင့် ဖော်ဆောင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ပိုပြီး အာမခံချက်ရှိစေဖို့ရာ ၎င်းလုပ်ငန်းစဉ်သည်

အလျှော့အတင်းအတိင်းအတာတစ်ခုအထိပေးထားလျက် ရလဒ်မှာလည်း ကြိုတွက်မရဖြစ်ရမည် ဖြစ်သည်။ သို့မှသာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုသည် နှစ်ဖက်စလုံးအတွက် အမြတ်ရနိုင်မည့် အခြေအနေရှိမည် ဖြစ်သည်။ ယခင်ဆယ်စုနှစ်၏ မအောင်မြင်သော ဗျူဟာများနှင့် ကန့်ကွက်ဆန့်ကျင်မှုများကို အမှန်ရှောင်ရှားလိုပါက စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို EAO များသို့ တပ်မတော်မှ ကမ်းလှမ်းပြီး အရပ်သားအစိုးရနိုင်ငံတော်မှ အထောက်အပံ့ပြုရမည် ဖြစ်သည်။

စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုသည် စစ်ပြေငြိမ်းရန် တစ်ခုတည်းအတွက်သာသုံးသော နည်းနာတစ်ရပ်မဟုတ်ဘဲ ပြည်တွင်းစစ်နောက်လိုက်လိုသည့် စိတ်ဆန္ဒကို လျှော့ချပေးနိုင်သည့် သဘောတူညီမှုများဆီသို့ ရောက်ရန် ဇာတ်ကောင်အသီးသီးပါဝင်သော နယ်ပယ်များကို ချဲ့ထွင်ပေးခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်လည်း ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်သည် အဆိုပါလုပ်ငန်းစဉ်ကို စတင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည့်နှစ်ဖြစ်ပြီး ပွင့်လင်းစစ်မှန်ခဲ့သော်လည်း စစ်တပ်နှင့် အရပ်သားအစိုးရတို့ ပါဝင်နေသော နိုင်ငံတော်သည် အပြည့်အဝမဟုတ်တောင် အဆိုပါဗျူဟာမှ အကျိုးအမြတ်များစွာကို ရယူနိုင်ခဲ့သည်။

EAO များအတွက်မူ ၎င်းတို့၏ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအနေအထားကို ပိုပြီးခိုင်မာစေလိုပါက စည်းလုံးညီညွတ်ရန် ပိုမိုလိုအပ်လာခဲ့သည်။ သို့သော် ယခင်အကွဲအပြဲများနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ပိုမိုချဲ့ထွင်ပါဝင်လာကြသော လူနည်းလူမျိုးစုဇာတ်ကောင်များကြောင့် စည်းလုံးရန် အခက်ကြုံရတော့သည်။ EAO တို့သည် ယခင်အကွဲအပြဲများကို ကျော်လွှားပြီး ၎င်းတို့၏ ညှိနှိုင်းမှုဩဇာကြီးမားလာစေရန်အတွက် မိတ်ဖက်အသစ်များကို သိသိသာသာ ဖန်တီးခဲ့ကြသည်။ နိုင်ငံတော်တွင် စစ်ရေးဖြင့် ပြီးပြတ်စေရန် အခြေအနေမရှိသည့်အတွက် မိတ်ဖက်ပြုခြင်းနှင့် ပြောင်းလဲခြင်းသည် အဓိကနိုင်ငံရေးကိစ္စဖြစ်သည်ကို အများစုသော အဖွဲ့များမှ သဘောပေါက်ကြသည်။

တပ်ပေါင်းစုတစ်စု ဖြစ်ပေါ်လာရေးမှာ မလွယ်ကူခဲ့ပေ။ ခိုင်မာသော မိတ်ဖက်အစုရှိဖို့ရာ အခက်အခဲများစွာရှိသည်။ ပထမတစ်ကြောင်းမှာ UWSA၊ RCCS၊ KIO နှင့် KNU တို့ကဲ့သို့ လက်နက်တောင့်တင်းသော အဖွဲ့ကြီးများရှိသကဲ့သို့ တစ်ခါတရံ တပ်သားတစ်ဒါဇင်လောက်မျှဖြင့်သာ ဖွဲ့စည်းထားသော အဖွဲ့အသစ် (သို့) အဖွဲ့ငယ်များလည်း များစွာ ရှိနေခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အဖွဲ့အားလုံးသည် ၎င်းတို့လိုလားချက်များကို တောင်းဆိုလိုကြသည်။ ဒုတိယတစ်ချက်မှာ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များသည် ဆယ်စုနှစ်များစွာ အထက်အောက် စနစ်ကျနစွာ လွတ်လွတ်လပ်လပ် ဖွဲ့စည်းထားခြင်းကြောင့် မိတ်ဖက်အတွင်းခေါင်းဆောင်မှုအတွက် ညှိနှိုင်းရမလွယ်ကူခြင်း ဖြစ်သည်။ တတိယမှာ မြန်မာပြည်အတွင်း ခရီးလမ်းဝေးကွာမှုများနှင့် ခေါင်းဆောင်အများစုမှာ ထိုင်းနိုင်ငံ (သို့) ပိုဝေးသော နိုင်ငံခြားနိုင်ငံများတွင် တည်ရှိနေကြခြင်းကြောင့် အဖွဲ့များအကြား ဆက်သွယ်ရေးမှာ အခက်အခဲရှိသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံးတစ်ခုမှာ မည်သည့် မိတ်ဖက်အဖွဲ့ကမှ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အားလုံးပါအောင် ဖွဲ့စည်းမထားနိုင်သည့်အတွက် ညှိနှိုင်းမှုကို နှောင့်ယှက်ခံရနိုင်ခြေသည် အမြဲမြင့်မားနေခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် အဆိုပါမိတ်ဖက်အဖွဲ့များတွင် BGF နှင့် PM တို့ ပါဝင်ခြင်းမရှိပဲ ၎င်းတို့ကို တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးမှ ဖယ်ထားကြသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် BGF အဖွဲ့ပေါင်း ၂၂ ဖွဲ့၊ (BGF နှင့်ဖွဲ့စည်းပုံတူသော်လည်း ထိန်းချုပ်မှုမတင်းကြပ်သော) PM ပေါင်း ၈ ဖွဲ့၊ နိုင်ငံတော်နှင့်ဆက်စပ်နေသော ပြည်သူ့စစ်အဖွဲ့ပေါင်း မရေမတွက်နိုင်နှင့် အခြားအဖွဲ့များမှ သင်းကွဲလာသော မြောက်များစွာသော ရာဇဝတ်အဖွဲ့အစည်းပေါင်း များစွာတို့ ရှိခဲ့သည်။^၈

မိတ်ဖက်အဖွဲ့သစ်ဖြစ်သော ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုပေါ်ထွန်းရေးကော်မတီ (CEFU) ကို ၂၀၁၀ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး တစ်ဖက်သတ်သဘောတူညီရသည့် အခြေအနေကို လိုက်လျောလိမ့်မည်မဟုတ်ဟု အချက်ပြခဲ့သည်။ ပိုအရေးကြီးသည်မှာ CEFU တွင် အကြီးဆုံးအဖွဲ့နှစ်ဖွဲ့ဖြစ်သော KIO နှင့် KNU တို့ ပါဝင်ကြသည်။ ယင်းသည် ၁၉၉၄ ခုနှစ် KIO မှ အစိုးရနှင့် နှစ်ဖက်အပစ်ရပ်စဲရေး သဘောတူရန် ဘက်ပြောင်းပြီးသည့်နောက် ပထမဆုံးအကြိမ် KIO နှင့် KNU တို့အကြား မိတ်ဖက်ပြုမှုဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် အပစ်ရပ်စဲရေး တရားဝင်ပျက်ပြယ်ကြောင်း အကြေငြာမခံခဲ့ရသော အဖွဲ့ငယ်များသည် အများနည်းတူ မိုးခါးရေးသောက် ပူးပေါင်းပါဝင်ခဲ့ကြသည်။^၉

၂၀၁၁ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် CEFU သည် မိတ်ဖက်အဖွဲ့ ၆ ဖွဲ့မှ ၁၁ ဖွဲ့အထိ ချဲ့ထွင်ခဲ့ပြီး တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ ဖက်ဒရယ်ကောင်စီ (UNFC) ကို ဖြစ်လာခဲ့သည်။ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း အရပ်သားအစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးကို မကူးပြောင်းမီတွင် အဆိုပါ မိတ်ဖက်အဖွဲ့သစ်သည် “ဖက်ဒရယ်တပ်မတော်” ဖွဲ့စည်းလိုသည့် ၎င်း၏ ရည်ရွယ်ချက်ကို ကြေငြာခဲ့ပြီး အစိုးရထံသို့ ညီညွတ်သော တောင်းဆိုမှုတစ်ခုကို ပြုခဲ့သည်။^{၁၀} အစိုးရ၏ ပြည်တွင်းစစ်သို့ ချဉ်းကပ်ပုံအရ မသေချာမရေရာမှုများရှိနေခြင်းကြောင့် ၎င်းသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုပုံစံသစ်တစ်ရပ်ကို ဦးအောင်ကမ်းလှမ်းခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ များစွာရှိနေသည့် အခက်အခဲကြောင့် အဆိုပါ ကျယ်ပြန့်သော ညှိနှိုင်းရေးမိတ်ဖက်အဖွဲ့သည် ညီညွတ်သည့် တပ်ပေါင်းစုတစ်စုကို ဖန်တီးရန် ကတိပြုခဲ့ပြီး ၎င်းမှ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၏ အစိုးရနှင့် ညှိနှိုင်းနိုင်စွမ်းကို ချိန်စေသည့် စိတ်ဝမ်းကွဲပြားမှုများကို ကျော်လွှားရန် ရည်ရွယ်ခဲ့သည်။

အချို့လုပ်သားကိုင်သာရှိစေသော အကြောင်းချင်းရာများသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ပိုရှေ့ရောက်စေခဲ့သည်။ ပထမတစ်ခုမှာ နှစ်ခြောက်ဆယ်ပြည်တွင်းစစ်သည် အိုးမဲ့အိမ်မဲ့ဖြစ်မှုများနှင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှု အရှိန်အဟုန်နှင့် တိုးလာခြင်းများနှင့်အတူ စစ်ပမ်းမှုကို ဖြစ်လာစေခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။^{၁၁} တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များသို့ ပြင်ပထောက်ပံ့မှုများ လျော့ကျလာချိန်တွင် အစိုးရသည် ယခင်အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီမှုများကို အမြတ်ထုတ်လျက် ယခင်လက်လှမ်းမမီခဲ့သော နေရာများတွင် လမ်းများဖောက်လုပ်လာခဲ့ခြင်းဖြင့် နယ်မြေရေးရာတွင် အောင်မြင်လာခဲ့သည်။^{၁၂} အစိုးရသည် လက်နက်အင်အား တောင့်တင်းပြီး အဆက်အဆက်သော စစ်ဆင်ရေးများ ရှိခဲ့သည့်တိုင်အောင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များကို မချေမှုန်းနိုင်ခဲ့ပေ။ “...တပ်မတော်ကို၌ကိုက စစ်ပမ်းနေပြီ။ ဒါကြောင့် အပစ်ရပ်စဲရေးနှင့် ရှေ့ကိုဆက်သွားချင်တာ”။^{၁၃} ယခင် အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီမှုများမှာ သက်သာရာရစေသော်ငြားလည်း ၎င်းတို့သည် ယာယီအစီအမံများသာဖြစ်ပြီး အစိုးရမှ ၎င်း၏ အသွင်ကူးပြောင်းမှုကို စတင်လာချိန်တွင် ၎င်းတို့မှာ ရေရှည်တည်တံ့နိုင်ခြင်း မရှိတော့ပေ။^{၁၄}

ဒုတိယတစ်ခုမှာ နိုင်ငံတကာအလှူရှင်များ၊ လက်တစ်ဆုပ်စာသော ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များနှင့် ပြည်တွင်းအဖွဲ့အစည်းအနည်းငယ်သာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးကို ကြားဝင်ဆောင်ရွက်ပေးခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ နော်ဝေအစိုးရသည် နိုင်ငံတကာအလှူရှင်ထောက်ပံ့မှုအတွက် ရှေ့ဆောင်ခဲ့ပြီး မြန်မာအစိုးရနှင့် ပူးပေါင်းလျက် ငြိမ်းချမ်းရေးထောက်ပံ့မှုအဖွဲ့အစည်း (Peace Support Group) နှင့် မြန်မာငြိမ်းချမ်းရေးအထောက်အကူပြုအဖွဲ့ (Myanmar Peace Support Initiative) တို့ကို ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် အလှူရှင်များထံမှ ဘဏ္ဍာငွေထည့်ဝင်ရာ လမ်းကြောင်းရစေရန် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။^{၁၅} ၎င်းမှတစ်ဆင့် ဥရောပသမဂ္ဂနှင့် ဂျပန်အစိုးရတို့၏ အလှူငွေများ အများဆုံးထည့်ဝင်ထားသော မြန်မာငြိမ်းချမ်းရေးစင်တာ (MPC) ကို ထူထောင်ခဲ့ပြီး ဗမာလူမျိုး ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များမှ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးနှင့် အပစ်ရပ်စဲရေး အစီအမံများထူထောင်ခြင်းဆိုင်ရာ ရှုထောင့်အမျိုးအမျိုးအပေါ် အကြံပြုချက်များပေးလာစေရန် စွဲဆောင်ခဲ့သည်။^{၁၆} စကန်ဒီနေးဗီးယန်းတိုင်းပြည်တစ်ချို့နှင့် အခြားသော ဥရောပနိုင်ငံများမှာ ၁၉၉၇ ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သော အစိုးရမဟုတ်သည့် အဖွဲ့အစည်း EuroBurma ကို ဘဏ္ဍာငွေထောက်ပံ့ခဲ့ပြီး မြန်မာပြည်ပြည်ပမှနေ၍ စတင်လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ၎င်းအဖွဲ့သည် ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်တွင် ပြောင်းရွှေ့အခြေစိုက်ခဲ့ပြီး အထူးသဖြင့် KNU နှင့် RCSS တို့မှ အပစ်ရပ်စဲရေး ညှိနှိုင်းမှုများကို ဦးဆောင်ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန် အစောပိုင်း အပစ်ရပ်စဲရေးစေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများအတွင်း အရေးပါသည့် အခန်းကဏ္ဍမှ ကြားဝင်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ အဆုံးတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးကို မရှိမဖြစ်အတွက်မဟုတ်ဘဲ မက်လုံးတစ်ခုအနေဖြင့် ထူထောင်ပါက ဖွံ့ဖြိုးရေးအထောက်အပံ့များစွာကို ရင်းနှီးမြှုပ်နှံရန် သဘောတူခဲ့သည်။^{၁၇}

အဆိုပါအချက်များသည် လျင်မြန်စွာပြောင်းလဲနေသော နိုင်ငံတော်နှင့်အတူ မည်သည့်မိတ်ဖက်ပြုမှုများ အပြောင်းအလဲရှိခဲ့သည်၊ မည်သည့်အဖွဲ့များ ပြန်လည်နေရာယူခဲ့သည်ကို သိမြင်နိုင်စေမည့် နောက်ခံအခြေအနေကို

ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ သို့သော်လည်း အဆိုပါ မိတ်ဖက်အပြောင်းအလဲများမှ NCA ကို မည်သို့ဦးတည်သွားစေသည်မှာ အစိုးရ၏ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှု၊ နိုင်ငံတော်၏ တစ်ဖက်သက် လိုက်လျောမှုများနှင့် KNU နှင့် RCSS တို့၏ တခြားအဖွဲ့များမှ ခွဲထွက်ကာ နိုင်ငံတော်နှင့် နှစ်ဖက်သဘောတူ အပစ်ရပ်စဲရေးကို လက်မှတ်ထိုးရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့မှုဟူသော အချက်များအပေါ်တွင်လည်း မူတည်နေခဲ့သည်။

ဖြေလျှော့မှုနှင့် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုများကို ၂၀၁၁ ခုနှစ် သိန်းစိန်အစိုးရ တက်လာချိန်တွင် စတင်ခဲ့သည်။ ဖြေလျှော့မှုများသည် ကနဦးကတည်းက ရှင်းလင်းစွာရှိခဲ့သည်။ ၎င်းတို့တွင် အစိုးရသစ်သည် နိုင်ငံသားများအတွက် ကန့်သတ်ချက်အများအပြားကို ဖြေလျှော့ပေးခြင်း၊ လွတ်လပ်စွာ သင်းဖွဲ့ခွင့်နှင့် ထုတ်ဖော်ပြောကြားခွင့်များအတွက် ပိုမိုခွင့်ပြုပေးလာခြင်း၊ ၂၀၁၀ နိုဝင်ဘာတွင် အောင်ဆန်းစုကြည်ကို ပြန်လွှတ်ပေးလျက် NLD ပါတီကို တရားဝင် မှတ်ပုံတင်ခွင့်ပေးခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ ထို့နောက် NLD သည် ၂၀၁၂ ကြားဖြတ်ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် ၂၀၁၅ ခုနှစ် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲများတွင် ပါဝင်လာခဲ့ပြီး အစိုးရသည် ရွေးကောက်ပွဲတွင်ပြိုင်ဆိုင်ရန်နှင့် တာဝန်ခံရန် ဖြစ်လာရတော့သည်။ အစိုးရအလွှဲအပြောင်းနှင့် ၂၀၁၅ ခုနှစ် NLD ရွေးကောက်ပွဲတို့သည် လွတ်လပ်ပြီး တရားမျှတသော ရွေးကောက်ခံအစိုးရတစ်ရပ် ထူထောင်မှုကို မှတ်ကျောက်ပြုရမည် ဖြစ်သော်လည်း ရွေးကောက်ခံနှင့် လစ်ဘရယ်ဒီမိုကရေစီ အပြည့်အဝတော့လည်း မဟုတ်ခဲ့ပေ။ တပ်မတော်၏ လွှတ်တော်အတွင်း ထိုင်ခုံနေရာယူထားမှု၊ ၎င်းတို့၏ သီးခြားလွတ်လပ်သော အာဏာပိုင်ဆိုင်ထားမှုနှင့် နိုင်ငံတွင်းကိစ္စရပ်များတွင် ၎င်းတို့၏ ပါဝင်ပတ်သက်မှုတို့သည် အစိုးရသစ်အတွက် ဒီမိုကရေကို ယုတ်လျော့စေခဲ့သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ တာဝန်ခံမှုပိုရှိလာမှု၊ အပြိုင်အဆိုင်ရွေးကောက်တင်မြောက်မှုပိုဆန်လာမှုတို့ကို မိတ်ဆက်ပေးခဲ့ခြင်းဖြင့် အပစ်ရပ်စဲရေးညှိနှိုင်းမှုများအတွက် မက်လုံးအသစ်များကို ဖန်တီးပေးခဲ့သည်မှာတော့ အမှန်ပေ။^{၁၈}

ရလဒ်များအပေါ်ကြည့်ပြီး တဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်သွားသည့် “sequencing” ဗျူဟာသည် အရေးကြီးသည်။ သိန်းစိန်ဗျူဟာမှာ အမျိုးမျိုးသော လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများနှင့် အပစ်ရပ်စဲရေးကို သီးသန့်ရယူလျက် ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲများမတိုင်မီတွင် တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီမှုကို သေချာစေရန်ဖြစ်သည်။ အစိုးရသစ်တက်ပြီးနောက် အပစ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီမှုအသစ်များ ရလာခဲ့သည်။ ၁၂ လအတွင်းတွင် အဖွဲ့ ၁၃ ဖွဲ့တို့သည် နှစ်ဖက်သဘောတူ အပစ်ရပ်စဲရေးကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြသည် (ဇယား ၆ တွင်ကြည့်ပါ)။ ၎င်းတို့ထဲမှာ အချို့မှာ ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်နှောင်းပိုင်းနှင့် ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်အစောပိုင်းများတွင် လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည်များကို ထပ်လောင်းအတည်ပြုခြင်း ဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် UWSA၊ NMSP၊ SSA-N တို့သည် အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီခဲ့သည်မှာ ကြာပြီဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့၏ သဘောတူညီချက်များသည် ပြောင်းလဲမှုမရှိဘဲ ၂၀၁၁-၂၀၁၂ ကာလများအတွင်း ပြန်လည်အတည်ပြုခြင်း ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၅ နောက်ပိုင်းတွင်လည်း သိန်းစိန်အစိုးရသည် အပစ်ရပ်စဲရေးကို အားစိုက်လုပ်ဆောင်ခဲ့ပြီး USDP ၏ အနာဂတ်ကို လူနည်းလူမျိုးစုများနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးယူခြင်းဖြင့် ချိတ်ဆက်လျက်ရှိခဲ့သည်။ ရွေးကောက်ပွဲအခြေအတင်ပြိုင်ဆိုင်ရမှုများနှင့် ၂၀၁၅ လွန်ကာလ နိုင်ငံရေးရလဒ် မသေချာမရောမမှုများသည် သိန်းစိန်အစိုးရကို ၎င်းတို့ စထားခဲ့သည့်အရာကို အလျင်စလိုအပြီးသတ်ရန် ဖိအားပေးလျက်ရှိသည်။ သိန်းစိန်အစိုးရသည် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် အချိန်ပေး မြှုပ်နှံကာ အားစိုက်လုပ်ဆောင်လာခဲ့သည့်အပြင် “လူမျိုးစုကတ်” ကို ရွေးကောက်ပွဲအတွက် ထပ်မံထုတ်သုံးပြီး ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်မီတွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုစည်းမျဉ်းများကို ချိပ်ပိတ်ပစ်ရန် မျှော်လင့်ခဲ့သည်။^{၁၉}

ဇယား ၆ နှစ်ဖက် အပစ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီမှုများ (၂၀၁၁-၁၂)

လူမျိုးစုလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့	ယခင် အပစ်ရပ်စဲမှု	အပစ်ရပ်စဲမှု အသစ်
---------------------------	-------------------	-------------------

ဝပြည်သွေးစည်းညီညွတ်ရေး တပ်မတော် (UWSA)	၁၉၈၉	၂၀၁၁ စက်တင်ဘာ ၆
အမျိုးသား ဒီမိုကရက်တစ် မဟာမိတ်တပ်မတော် (မိုင်းလား) (NDAA)	၁၉၈၉	၂၀၁၁ စက်တင်ဘာ ၇
ဒီမိုကရက်တစ် တိုးတက်သော ဗုဒ္ဓဘာသာ ကရင်တပ်မတော် (DKBA)	၁၉၉၅-၂၀၁၀	၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် နယ်ခြားစောင့်တပ်ဖွဲ့အဖြစ် အသွင်ပြောင်းခဲ့
ဒီမိုကရက်တစ် တိုးတက်သော ဗုဒ္ဓဘာသာ ကရင်တပ်မတော် - ၅/ ဒီမိုကရေစီအကျိုးပြု ကရင်တပ်မတော် (DKBA-5)	၂၀၁၀	၂၀၁၁ နိုဝင်ဘာ ၃
သူမ်းပြည်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကောင်စီ (RCSS)	မရှိ	၂၀၁၁ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာ ၂
ချင်းအမျိုးသားတပ်ဦး (CNF)	မရှိ	၂၀၁၂ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာ ၆
ကရင်အမျိုးသား အစည်းအရုံး (KNU)	မရှိ	၂၀၁၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီ ၁၂
ရှမ်းပြည်တိုးတက်ရေးပါတီ (SSPP)	၁၉၈၉-၂၀၁၁	၂၀၁၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီ ၂၈
မွန်ပြည်သစ်ပါတီ (NMSP)	၁၉၉၅	၂၀၁၂ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီ ၁
ကရင်ငြိမ်းချမ်းရေးကောင်စီ (KPC)	၂၀၀၇	၂၀၁၂ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီ ၇
ကရင်နီ အမျိုးသား တိုးတက်ရေးပါတီ (KNPP)	၁၉၉၄	၂၀၁၂ ခုနှစ် မတ် ၇
ရခိုင်ပြည် လွတ်မြောက်ရေး ပါတီ (RLP)	မရှိ	၂၀၁၂ ခုနှစ် ဧပြီ ၅
နာဂအမျိုးသားဆိုရှယ်လစ်ကောင်စီ (ကပ်ပလန် ((Khaplang)	မရှိ	၂၀၁၂ ခုနှစ် ဧပြီ ၉
ပအိုဝ်းအမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေး အဖွဲ့ချုပ် (PNLO)	မရှိ	၂၀၁၂ ခုနှစ် ဩဂုတ် ၂၅

Source: Kim Jolliffe, *Ethnic Armed Conflict and Territorial Administration in Myanmar*, Asia Foundation, 2015, 19-20, 26-27

တစ်ဖက်သတ်အလျှော့ပေးမှုများသည်လည်း အဆိုပါအကျိုးအမြတ်များရလာရေးတွင် အဓိကကျပြီး EAO များကို စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်သည် အာမခံချက်ရှိကြောင်း နားလည်လက်ခံလာစေသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးသည် အဓိကဦးစားပေးဟု ကြေငြာပြီးချိန်တွင် သိန်းစိန်အစိုးရသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရန်အတွက် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များကို ကြိုတင်ကန့်သတ်ချက်များမရှိ၊ ၎င်းတို့မှ လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းရန် လိုအပ်ချက်မရှိဘဲ ချဉ်းကပ်ခဲ့သည်။ ဤချဉ်းကပ်မှုအသစ်သည် အစိုးရ၏ တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုလုပ်ခဲ့သော သမိုင်းတလျှောက် ပထမဆုံးအကြိမ်သုံးသော ဗျူဟာဖြစ်သည်။ အတိတ်တွင်ပြုခဲ့သော နှစ်ဖက်သဘောတူအပစ်ရပ်စဲရေးများအတွင်း လက်နက်ဆက်လက် ကိုင်ဆောင်ရန် ခွင့်ပြုခဲ့သည်များရှိသော်လည်း ၎င်းတို့သည် တရားဝင်မဟုတ်သည့် သဘောတူညီချက်မျိုးသာ ဖြစ်ခဲ့သည်။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရန်ကမ်းလှမ်းခဲ့သမျှတွင် လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းရမည်ကို ကြိုခံထားပြီးဖြစ်ခဲ့သည်။ ဤတစ်ကြိမ်တွင် နိုင်ငံတော်သည် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုပုံစံကို ဦးတည်တည်ဆောက်ရန်အတွက် အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်များကို လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းရန် သဘောတူစရာမလိုဘဲ ကမ်းလှမ်းခဲ့သည်။ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များသည် BGF (သို့) (နယ်စပ်ဒေသတွင် အခြေမစိုက်ပါက) PM များအဖြစ် ပြောင်းလဲရမည် (သို့) လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းရမည် ဟူသော ယခင်လိုလားချက်များကိုပါ ဖြုတ်ထုတ်ခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးတွင် နိုင်ငံတော်သည် အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီမှုများသည် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတည်ဆောက်ရန်အတွက် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုဆီသို့ ဦးတည်သည်ကို လက်ခံခဲ့သည်။^{၁၀} ယင်းအခြေအနေသည်လည်း တစ်ခါမှမရှိဖူးသော အခြေအနေသစ်တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ယခင်အုပ်ချုပ်ရေးအတွင်းတွင် လက်နက်ဖြုတ်သိမ်း၍မပြီးမချင်း နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုကိုမလုပ်ဟု ငြင်းဆန်ခဲ့ပြီး ဖက်ဒရယ်ဝါဒသည် ဆွေးနွေးပွဲစားပွဲဝိုင်းပေါ်သို့ပင် ရောက်မလာခဲ့ပေ။

လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များသည် ကြိုတင်သဘောတူရန် ခံထားသည့်အချက်များ မရှိခြင်းကြောင့် သိန်းစိန်နှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းလိုခဲ့သည်။^{၁၁} ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုသည် အသက်ဝင်လာခဲ့သည်။ အစိုးရသည် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် တာဝန်ခံမှုပိုမြင့်လာသည်။ မီဒီယာများတွင် လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုလာနိုင်သည်။ အစိုးရ၏ နှစ်မြှုပ်လုပ်ကိုင်မှုမှာ အာမခံချက်ရှိလာခဲ့သည်။

ယခင်အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူထားသော အုပ်စုပေါင်းများစွာမှာ တစ်ကြိမ်ထပ် ကျေလည်ချင်လာခဲ့သည်။ UWSA သည် ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ပထမဆုံးအကြိမ် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပြီး ၎င်း၏ နယ်မြေအပေါ်လည်း ယခင်အတိုင်း စီးစီးပိုင်ပိုင် အုပ်ချုပ်နေထိုင်ခွင့် ရထားခဲ့သည်။ အခြားအဖွဲ့များတွင် အမျိုးသားဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်တပ်မတော် (မိုင်းလား) (UWSA နှင့် နီးစပ်သည်)၊ နယ်ခြားစောင့်တပ်အဖြစ် သဘောတူညီထားသော ဒီမိုကရက်တစ်ကရင်အကျိုးပြုတပ်မတော် - ၅ (DKBA-5) နှင့် RCSS တို့ပါဝင်သည်။ ၎င်းလက်မှတ်ထိုးထားသော အဖွဲ့များသည် ယာယီတပ်ပေါင်းစုအဖြစ်ဖွဲ့စည်းထားပြီး ၎င်းအဖွဲ့ဝင်များကို အပစ်ရပ်စဲရေးလက်မှတ်ထိုးရန် တောင်းဆိုထားသော UNFC နှင့် မသက်ဆိုင်ကြပါ။ အထူးသဖြင့် KIO သည် အဆိုပါမိတ်ဖက်အဖွဲ့တွင် အဓိကနေရာတွင်ပါဝင်ပြီး ဘုံသဘောတူညီချက်နှင့် ၎င်းကိုယ်တိုင်၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် အကျိုးမဖြစ်ဟုယူဆသောကြောင့် အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်ကို လက်မှတ်ထိုးထားခဲ့ပေ။

UNFC ၏ စည်းလုံးညီညွတ်မှုသည် ထိခိုက်မခံပေ။ သက်တမ်းအရှည်ကြာဆုံးနှင့် အကြီးမားဆုံးလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ဖြစ်သော KNU သည် အဖွဲ့၏ ဘုံနေရာမှ စွန့်ခွာကာ ၂၀၁၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်ကို လက်မှတ်ထိုးခဲ့သည်။ KNU ပါလာခြင်းမှာ အရေးကြီးသည့် ဗျူဟာအပြောင်းအလဲဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ ၎င်းသည် အရေးအပါဆုံးအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ဖြစ်သည့်အပြင် ဘယ်သောအခါကမှ အပစ်ရပ်စဲရေးနှစ်ဖက်သဘောတူညီမှုကို လက်မှတ်ထိုးခဲ့ဖူးသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

အစိုးရ၏လိုက်လျောမှုသည် ၎င်းကိုအဓိကစွဲဆောင်ခဲ့သော အရာဖြစ်ခဲ့သည်။ “KNU က ညှိနှိုင်းစရာအချက် တစ်သီတစ်တန်းကို တောင်းဆိုပြီး ဝင်လာတယ်.. အစိုးရက ပေးမယ်လို့ မဆိုင်းမတွဖြေခဲ့တယ်။ KNU စေ့စပ်ညှိနှိုင်းသူတွေက အကုန်လုံးကို လက်ခံလိမ့်မယ်မထင်ထားတော့ လက်မှတ်ထိုးလိုက်တာပဲ။”^{၁၂} KNU ၏ တောင်းဆိုချက်များတွင် တစ်နိုင်ငံလုံးအပစ်ရပ်စဲရေး၊ လူမျိုးစုဒေသများအတွင်း စစ်တပ်စစ်ဆင်ရေး ရပ်နားရေး၊ ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုအား ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိစေရေးနှင့် မီဒီယာသို့ ဖွင့်ဟရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများ ပြန်လွှတ်ပေးရေး စသည့်တို့လည်း အပါအဝင်ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် တပ်မတော်ထိပ်ပိုင်း ခေါင်းဆောင်များစွာမှ အဆိုပါလိုက်လျောမှုများကို သဘောမတူ ဖြစ်လာကြမည်ဖြစ်သော်လည်း ညှိနှိုင်းရေးမှုချုပ် အောင်မင်းသည် အဆိုပါတောင်းဆိုချက်များကို သဘောတူပစ်ခဲ့သည်။^{၁၃}

ထို့အပြင် နိုင်ငံတော်သည် သွယ်ဝိုက်အကျိုးအမြတ်တစ်ချို့ကိုလည်း လိုက်လျောလိုက်ရသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ စီးပွားရေးသည် အရှေ့တောင်အာရှဒေသအတွင်းသို့ ပေါင်းစည်းတော့မည့်အရေးကို သိမြင်ပြီးဖြစ်သည့် KNU ခေါင်းဆောင်များသည် (မြေယာလုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ကျိုးစီးပွားများအပါအဝင်) ကရင်ပြည်နယ်အတွင်းရှိ စီးပွားရေးအကျိုးအမြတ်များကို ကာကွယ်ရန် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင်က အကျိုးဝင်ပါဝင်ပတ်သက်သူများဖြစ်လိုကြပြီး စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များနှင့်လည်း နီးနီးစပ်စပ် ရှိလိုကြသည်။^{၁၄} KIO နှင့် နိုင်ငံတော်သို့ တိုက်ပွဲပြန်စပါက KNU သည် ဦးအောင်လှုပ်ရှားသူ အသာရမည့် အခွင့်အရေးကို သိမြင်လျက် နှစ်ဖက်သဘောတူအပစ်ရပ်စဲရေးအတွက် အခြေအနေများကို ပုံဖော်ကာ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်ဆီသို့ သွားရန်တွက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

KNU ခေါင်းဆောင်များသည် UNFC မှ ခွဲထွက်ရန်စိတ်ဆန္ဒရှိနေခဲ့ခြင်းမှာ UNFC ကို KIO နှင့် NMSP တို့မှ ကြီးစိုးထားခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များအတွင်း ယခင်မိတ်ဖက်အခြေအနေပျက်သွားပြီးနောက် အဆိုပါနှစ်ဖွဲ့စုလုံးသည် KNU ကို

စစ်တပ်၏ အလုံးအရင်းဖြိုခွင်းသည့်ဒဏ်ကို ထီးတည်းခံစေခဲ့သောကြောင့် KNU မှာ ၎င်းတို့အပေါ် ထိခိုက်နာကျင်ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် UNFC အတွင်း ၎င်းတို့၏ ခေါင်းဆောင်မှုသည် KNU ၏ အဖွဲ့အစည်းအကျိုးစီးပွားအတွက် လုပ်နိုင်စွမ်းကို သိသိသာသာ အကန့်အသတ်ဖြစ်စေခဲ့သည်။^{၁၅}

အလားတူပင် RCSS သည် ၂၀၁၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် အစိုးရနှင့် ၁၁-ချက် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှုကို လက်မှတ်ရေးထိုးပြီး ရှေ့ဆက်ခဲ့သည်။ KNU တောင်းဆိုချက်များလောက် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် မလွှမ်းခြုံနိုင်သော်လည်း RCSS အဖွဲ့ဝင်များ၏ အနာဂတ်အကျိုးစီးပွားကို အာမခံချက်ပေးသော၊ လုံခြုံရေးအစီအမံများနှင့်ပတ်သက်သော ဝါကျများ ပါဝင်သည်။^{၁၆} RCSS သည် KNU ၏ ထောက်ခံမှုမရှိ၊ UNFC သို့ ဘယ်သောခါမှမဝင်ဘဲ ၎င်းကို၎င်း သီးခြားကင်းလွတ်နေသည်ဟု မြင်သည်။^{၁၇}

၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် KNU နှင့် RCSS တို့၏ လက်မှတ်ရေးထိုးမှုနှင့်အတူ ၎င်းတို့သည် အခြားအဖွဲ့ငယ်များမှ မိုးခါးရေသောက်ဝင်လာပြီး နှစ်ဖက်သဘောတူ အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်များကို လက်မှတ်ထိုးခြင်း (သို့) အသစ်ပြုလုပ်ခြင်းတို့ ပြုလာစေမည့် အင်အားအဟုန်တစ်ရပ်ကို ဖန်တီးပေးခဲ့သည်။^{၁၈} အချို့မှာ ကရင်ပြည်နယ်အနီးအနားမှဖြစ်ပြီး (သို့) အားနည်းသော အဖွဲ့များဖြစ်သည်။ ဥပမာ - ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး/ကရင်အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေး တပ်မတော် ငြိမ်းချမ်းရေးကောင်စီနှင့် DKBA-5 တို့သည် အမြတ်ထုတ်ရန်နှင့် အကျိုးအမြတ်အတွက် အခွင့်အရေးရှာရန် ကြိုးပမ်းတော့သည်။ ချင်းအမျိုးသားတပ်ဦး (CNF) သည် အလွန်အားနည်းပြီး ၎င်းအရွယ်အစားနှင့် အင်အားအရ တောင်းဆိုနိုင်သည်ထက် သာလွန်ပြီး သြဇာကို အပေးအယူလုပ်နိုင်သည့် အခွင့်အရေးတစ်ရပ်ကို မြင်သည်။ အခြားအားနည်းအုပ်စုများတွင် ရခိုင်အဖွဲ့အစည်း (ရခိုင်ပြည်လွတ်မြောက်ရေးတပ်မတော်)၊ ပအိုဝ်းလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ (ပအိုဝ်းအမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေးအဖွဲ့အစည်း) နှင့် နာဂအုပ်စု (နာဂအမျိုးသားဆိုရှယ်လစ်ကောင်စီ -ကပ်ပလန်) တို့ပါဝင်သည်။^{၁၉} UNFC အတွင်း NMSF သည် ယခင်မွန်ပြည်နယ်လူထုသို့ ပေးနေခဲ့သော ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ပညာရေးများရှိခဲ့ပြီး ၎င်းတို့ထဲမှ အများအပြားကိုလည်း နိုင်ငံတော်သို့ ပြန်ပေးခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် NMSF သည်လည်း အများနည်းတူ မိုးခါးရေသောက်လိုက်ရန် စိတ်ဝင်စားခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ၎င်းသည် UNFC အတွင်း ခေါင်းဆောင်နေရာတွင် ဝင်ကစားနေခြင်းကြောင့် ထိုအချိန်တွင်တော့ လိုက်မလုပ်သေးပါ။

အစိုးရသည် နှစ်ဖက်သဘောတူထားသော အဖွဲ့အရေအတွက် လုံလုံလောက်လောက် ရလာသောအခါ EAO များ မူလအကြမ်းပြုစုကာ အဆိုပြုထားသော “နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ” အပစ်ရပ်စဲရေးကို တစ်ဖွဲ့ခြင်းမှ သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးရန် စည်းရုံးတော့သည်။ ကျန်ရှိသောအဖွဲ့များနှင့် နှစ်ဖက်သဘောတူညီမှုများ ပိုရရန် ကြိုးပမ်းနေစဉ်မှာပင် အဖွဲ့အားလုံးပါဝင်သော ညှိနှိုင်းသဘောတူမှုရရေးကိုလည်း ဆောင်ရွက်လျက်ရှိခဲ့သည်။

လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များသည် တပ်ပေါင်းစုတစ်စုဖွဲ့ရန် ကြိုးပမ်းကြပြန်သည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် တိုင်းရင်းသားပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးအလုပ်အဖွဲ့ (WGEC) ကို UNFC မှ ခေါင်းဆောင်ကဏ္ဍမှ ပါဝင်လျက် ပထမဆုံးဖွဲ့စည်းရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ WGEC တွင် လူမျိုးစုပြည်နယ် ၇ ခုမှ ကိုယ်စားလှယ်များ၊ နည်းပညာရှင်အဖွဲ့များ၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် UNFC ၏ အစိတ်အပိုင်းမဟုတ်သော RCSS အဖွဲ့ဝင်များ ပါဝင်ကြသည်။ UNFC အတွင်း သြဇာအရှိဆုံးအဖွဲ့ဖြစ်သော KIO သည် WGEC ကို စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရန် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရန် တရားဝင်အသိအမူပြုမှုကို မပေးဘဲထားသည်။ အကြောင်းမှာ UNFC မှ ၎င်းကဏ္ဍကို အဓိကတာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်နေခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ ၎င်းနှင့်ဆန့်ကျင်စွာ UNFC သည် WGEC ကိုယ်စား စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးနေရာကို ယူနေခြင်းကို KNU မှ ၎င်းအကျိုးစီးပွားအတွက် အဟန့်အတားအဖြစ် မြင်သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ WGEC သည် “နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုမူဘောင်” ကို ၂၀၁၃ ခုနှစ် မတ်လတွင် ပြဌာန်းနိုင်ခဲ့ပြီး ၎င်းကို မေလတွင် အစိုးရထံသို့ တင်ပြနိုင်ခဲ့သည်။

အစိုးရ၏ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးမှူးချုပ် အောင်မင်းသည် ၂၀၁၃ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် အပစ်ရပ်စဲရေး ပူးတွဲလေ့လာစောင့်ကြည့်မှု အစီအမံတစ်ရပ်နှင့် NCA တွင်ထည့်သွင်းမည့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုပုံစံနှင့် အချိန်ဇယားတို့ အပါအဝင် မူဘောင်အတွင်းတင်ပြထားသော သဘောတရားများအားလုံးကို ၎င်းမှ လက်ခံကြောင်း ကြေငြာခဲ့ခြင်းဖြင့် လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများအား ထပ်မံအံ့အားသင့်စေခဲ့ပြန်သည်။ တစ်ဖက်သက်လိုက်လျော်မှုများကို အဆိုပါအချက်မှ ထင်ထင်ရှားရှားပြသနေပြီး ၎င်းမှာ ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲများမတိုင်မီတွင် ၎င်း၏ ရည်မှန်းထားသည့်သဘောတူညီမှုတစ်ရပ်ကို မည်မျှထိ ရောက်လို့နေကြောင်းကိုပါလည်း ပြသလျက်ရှိသည်။

လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများသည် ယခင်အခြေအနေမှ နောက်ပြန်ရပ်သွားကြပြန်သည်။ KIO မှာ ဖက်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအသစ်မဖြစ်နိုင်သည့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေကို လက်ခံသည့် WGEC ၏ မူဘောင်အပေါ် စိုးရိမ်မကင်းဖြစ်သည်။ KIO လက်အောက်ရှိ UNFC မှ ရုပ်သိမ်းရန် လွှမ်းမိုးခံရမှုကြောင့် WGEC သည် ၂၀၁၃ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ပြုလဲခဲ့သည်။ ၎င်းနောက်တွင်တော့ KIO သည် နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေးကို လက်မှတ်ထိုးထားသူများအားလုံးကို ပြစ်တင်ဆန့်ကျင်လျက် လက်နက်နှင့်တိုက်ခိုက်သည့် "Outgunning" ဗျူဟာကို သုံးလာခဲ့ပြီး ၎င်း၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် အသာရစေမည့် သဘောတူညီမှုတစ်ခုရရန် ကြိုးပမ်းတော့သည်။ KIO ၏ အဓိကရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်သည် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မွမ်းမံရန်မဟုတ် လုံးလုံးအစားထိုးရန်သာဖြစ်ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုသည် ဖက်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းပုံစစ်စစ်ကို ပေးစွမ်းရန် အာမခံချက် အခိုင်အမာရှိရမည် ဖြစ်သည်။ ၎င်းသည်လည်း အားလုံးပါဝင်သော သဘောတူညီချက်တစ်ခုကို လိုလားသည်။ ထို့ကြောင့် KIO သည် တပ်မတော်မှ NCA အတွင်း မထည့်သွင်းထားသော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များဖြစ်သည့် AA၊ TNLA ၏ MNDA အဖွဲ့တို့နှင့် အပစ်ရပ်စဲရေးကို ရအောင်လုပ်သည်။^{၃၀} အပစ်ရပ်စဲရေး သဘောတူထားသည့်အတွက် တပ်မတော်မှ ဆက်လက်တိုက်ခိုက်လာနိုင်ပြီး ကချင်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်များအတွင်း ၎င်းအဖွဲ့ ၃ ဖွဲ့အပေါ် စစ်ရေးဆင်နွှဲလာမည် ဖြစ်သောကြောင့် KIO သည် အဆိုပါ အဖွဲ့ ၃ ဖွဲ့နှင့် ပေါင်းထားခြင်း ဖြစ်သည်။

KNU၊ RCSS နှင့် CNF တို့သည် နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီမှုအတွက် ခေါင်းဆောင်ကြိုးပမ်းကြပြန်သည်။ အများသဘောတူညီမှု ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်မပါသော ၎င်းတို့ရေးဆွဲထားသည့် မူဘောင်တစ်ရပ်ကို ၂၀၁၃ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် အစိုးရထံ တင်သွင်းခဲ့သည်။ ၎င်းတွင် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုဆီသို့ သွားရန်လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်ဆင့်နှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုပုံစံတို့ ပါဝင်သည်။ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုအတွက် ၎င်းတို့မူဘောင်ကိုသုံးပြီး တွန်းခြင်းအားဖြင့် နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီမှုဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို ၎င်းတို့မှ ပြဌာန်းနိုင်မည်ဟု မျှော်လင့်ခဲ့ကြသည်။ ၂၀၁၂ ကြားဖြတ်ရွေးကောက်ပွဲတွင် အောင်ဆန်းစုကြည်နှင့် NLD ပါတီမှ အပြတ်အသတ် အနိုင်ရလိုက်သည့်အချိန် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးမှာ အမှန်တကယ်ပင် ရှေ့ဆက်နေပြီဟူသော ခံစားချက်သည် ၎င်းတို့လုပ်နေသော လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ်တွင် ယုံကြည်ချက် ပိုဖြစ်စေခဲ့သည်။ အစိုးရမှ ရွေးကောက်ပွဲရလဒ်ကို လက်ခံပြီး ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲကို ကတိကဝတ်ပြုလိုက်ခြင်းကြောင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများမှာ ပိုမိုတရားဝင်ဖြစ်လာခဲ့ပြီး သဘောတူညီမှုများမှာလည်း ပိုမိုအာမခံချက်ရှိလာခဲ့သည်။

၂၀၁၃ ခုနှစ် အောက်တိုဘာတွင် KNU နှင့် KIO တို့သည် ပြန်လည်ပေါင်းစည်းကြပြန်ပြီး နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေးအတွက် ညှိနှိုင်းရန် မိတ်ဖက်ခဲ့ယူကြသည်။ KIO သည် အားလုံးပေါင်းစည်းရန် ဆင့်ခေါ်သည့်ကိစ္စကို ဦးဆောင်ပြုလုပ်သည်။ လိုင်ဇာညီလာခံကို KIO ဌာနချုပ်တွင် ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေး ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုအဖွဲ့ (NCCT) ကို ဖွဲ့စည်းမှုနှင့်အတူ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ ၁၇ ဖွဲ့တို့သည် RCSS/KNU နှင့် UNFC တို့အကြား ပြန်လည်ပေါင်းကူးပေးနိုင်ခဲ့သည်။^{၃၁}

NCCT သည် ကနဦးတွင်ပင် အပစ်ရပ်စဲအဖွဲ့များ (ဥပမာ - KNU နှင့် RCSS) သာမက အပစ်ရပ်စဲအဖွဲ့များ (ဥပမာ - KIO) ပါ ပါဝင်သော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ ၁၃ ဖွဲ့မှ ကိုယ်စားပြုထားသည့် အကျယ်ပြန့်ဆုံးနှင့် ကိုယ်စားပြုပါဝင်မှုအများဆုံးသော

မိတ်ဖက်အဖွဲ့တစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သည်။ အသစ်ဖွဲ့စည်းထားသော ပေါင်းစည်းမှုနှင့်အတူ NCCT သည် ၎င်းရေးဆွဲသော အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်ကို ၂၀၁၄ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် အောင်မင်းထံ တင်သွင်းခဲ့သည်။^{၃၄} အစိုးရသည် NCCT ကို လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၏ တရားဝင်ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခဲ့ခြင်းဖြင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှာ ပိုတည်ငြိမ်လာခဲ့သည်။

နောက်တစ်နှစ်တွင် NCCT နှင့် အစိုးရသည် NCA အကြမ်းကို ညှိနှိုင်းခဲ့သည်။ နှစ်ဖက်စလုံးမှ ကိစ္စရပ်အများအပြားကို သဘောတူညီကြသော်လည်း လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းရေးကိုမူ သဘောမတူခဲ့ကြပေ။

အစိုးရက လုံခြုံရေးကိစ္စကို စောစောလိမ့်မူချင်တယ် (လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့တွေက ဒီကိစ္စနောက်ဆုံးမှ ဖြစ်သင့်တယ်လို့ထင်တယ်)။ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့တွေက နိုင်ငံရေးပါတီအဖြစ် ပြောင်းရမယ်ဆိုတာကိုလည်း အဖွဲ့တွေက သဘောမတူဘူး။ ဘာလို့ကန့်ကွက်လဲဆိုတော့ အနာဂတ်ကို မရောက်သေးသရွှါ အနာဂတ်က မသေချာသေးသရွှါ သူတို့လက်နက်ချမှာ မဟုတ်ဘူး။ တပ်ဖျက်သိမ်းရေး၊ လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းရေး၊ ပြန်လည်ပေါင်းစည်းရေးနှင့် လုံခြုံရေးကဏ္ဍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွေ သူတို့မှာရှိမယ်ဆို နိုင်ငံရေးသဘောထားတူညီချက်တစ်ခု မတိုင်ခင် သူတို့လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းမှာပေါ့။^{၃၅}

အဆိုပါလက်နက်ဖြုတ်သိမ်းရန်တောင်းဆိုချက်ကြောင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလတွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ ပျက်သုန်းသွားခဲ့သည်။

အဆိုပါပျက်သုန်းမှုဖြစ်ပေါ်ခဲ့ခြင်းမှာ ပေးထားသောလိုက်လျောမှုများအပေါ် အစိုးရအတွင်း အချင်းချင်း သဘောထားကွဲလွဲမှုများကြောင့်လည်း တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ပါသည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် ဩဂုတ်လမတိုင်ခင်အထိ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများမှာ အဓိကကိစ္စရပ်များတွင် သိသိသာသာ တိုးတက်မှုရှိခဲ့သည်။ အဆိုပါအဓိကကိစ္စရပ်များတွင် ဖက်ဒရယ်ဝါဒသာမက မခွဲထွက်ရေးကတိကဝတ်၊ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုအတွက် အစီအမံများပါဝင်သော ငြိမ်းချမ်းရေးလမ်းပြမြေပုံ၊ လွှတ်တော်အတွင်း အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးမှုနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲမှုများတို့ ပါဝင်သည်။ လုပ်ငန်းစဉ်ပြီးဆုံးပါက လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းရေးကိုပါ သဘောတူမည့် အနေအထားတွင် ရှိခဲ့သည်။ သို့သော် တပ်မတော်ဘက်မှ တရားသေသမားများသည် လိုက်လျောမှုများ အများအပြား ပေးထားပြီးဖြစ်သည်ဟု တွေးသောကြောင့် အပေးအယူစားပွဲတွင် အခြေအနေအသစ်များကို ထုတ်တင်လိုက်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။^{၃၆} အဆုံးတွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များသည် ငြင်းဆန်ကန့်ကွက်ခဲ့ပြီး စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး အဆုံးသတ်သွားခဲ့သည်။

KIO ၏ KNU နှင့် အခြားသော အပစ်ရပ်စဲရေးကို လိုလားသည့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအပေါ် လက်နက်ကိုင်တိုက်ခိုက်နေခြင်းနှင့် ချိန်ခွင်ညှာညှိသည့် လုပ်ရပ်များကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ ကချင်ပြည်နယ်အတွင်း ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေသော ပဋိပက္ခများကြောင့်သော်လည်းကောင်း စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများသည် ပိုပြီးတင်းမာခဲ့သည်။ အဆိုပါအခြေအနေတွင် NCCT အနေဖြင့် ပေါင်းစည်းမှုကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားရန် အလွန်ပင်ခဲယဉ်းခဲ့ပြီး KIO သည်လည်း UNFC နှင့် ၎င်း၏ မိတ်ဖက်များနှင့် ပြေရာပြေကြောင်း သိပ်မလုပ်လိုသည့် အနေအထားကို ဆက်လက်ထိန်းချုပ်ထားခဲ့သည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်အတွင်း လပေါင်းများစွာတွင် KNU သည် UNFC ကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ပြီး KIO လွှမ်းမိုးနေသည့် အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံကို အစားထိုးရန် အလှည့်ကျခေါင်းဆောင်ထားသည့် စနစ်ကို အဆိုပြုခဲ့သည်။ KIO မှ ငြင်းဆိုခဲ့သည့်အခါ KNU သည် ၂၀၁၄ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် UNFC မှ ထွက်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် NCCT မှ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအတွင်း အကျယ်ပြန့်ဆုံးမိတ်ဖက်အဖွဲ့တစ်ခုအဖြစ် ၎င်း၏ အခန်းကဏ္ဍကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားစဉ်တွင် KIO နှင့် KNU တို့သည် အချင်းချင်း အားပြိုင်းချိန်ခွင်ညှာညှိကြခြင်းကြောင့် အဓိကအုပ်စုပြီးနစ်စုအကြား ကွဟမှုမှာ ပိုပိုကြီးလာခဲ့သည်။^{၃၇}

KIO သည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးများတွင် ၎င်းပြင်ဆင်ရေးနှင့်နေရာ ပိုမိုတောင့်တင်းလာစေရန်လည်း ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်၏ တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေးအတွက် အင်တိုက်အားတိုက် တွန်းနေမှုနှင့် KNU ၏ အဖွဲ့ငယ်များအား သဘောတူညီချက်တစ်ခုထွက်လာရန် ထက်ထက်သန်သန် သိမ်းသွင်းလိုမှုတို့သည် ဟန်ချက်ကို သဘောတူညီမှုတစ်ခုထွက်တွဲဘက်ဆီ ယိမ်းသွားစေသည်။ ၎င်းကို တုံ့ပြန်သောအားဖြင့် KIO သည် UNFC ၏ လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဖြစ်သည့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတပ်မတော် (FUA) အစည်းအဝေးကို ပထမဆုံးအကြိမ် ကျင်းပဖိတ်ကြားခဲ့သည်။ ၂၀၁၀ ခုနှစ်ကတည်းက FUA ဖွဲ့စည်းခြင်းသည် UNFC ၏ ရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည့် အားလျော်စွာ KIO သည် ၎င်း၏ ညှိနှိုင်းနိုင်စွမ်းကို ပိုမိုခိုင်မာလာစေရန် ကြိုးပမ်းတော့သည်။ KIO သည် တပ်မတော်နှင့် ဆက်လက်တိုက်ခိုက်လျက်ရှိသော ညီနောင် ၃ ဖွဲ့ (တပ်မတော်နှင့် ပဋိပက္ခပြန်လည်စတင်ချိန် ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် KIO မှ လက်နက်တပ်ဆင်ထောက်ပံ့ခဲ့သည့် AA နှင့် TNLA နှင့် MNDA) တို့နှင့် ဆက်ဆံရေးကိုလည်း ပြန်လည်အသက်သွင်းခဲ့သည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ သိန်းစိန်အစိုးရသည် ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို ထောက်ခံကြောင်း ကြေငြာမှုနှင့်အတူ တစ်ဖက်သက် လိုက်လျောမှုများစွာဖြင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအတွက် တွန်းအားသစ်တစ်ရပ်ကို ပေးခဲ့သည်။^{၇၃} စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ တန်ဖိုးရှိမှုနှင့် တပ်မတော်အတွင်း တရားသေအုပ်စုများထံမှ တန်ပြန်ဖိအားများ ရှိနေချိန်တွင် သိန်းစိန်သည် ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၂ ရက်နေ့တွင် ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို **“ပိုင်းဖြတ်ချက်စာချုပ်”** တရားဝင် ထုတ်ပြန်ကြေငြာခဲ့ပြီး အဖွဲ့များ လက်မှတ်ရေးထိုးလာစေရန် မျှော်လင့်ခဲ့သည်။ သမ္မတသိန်းစိန်နှင့် တပ်ချုပ်မင်းအောင်လှိုင်တို့သည် ဖက်ဒရယ်ဝါဒသည် မြန်မာနိုင်ငံအတွက် ဘေးအန္တရာယ်တစ်ခုမဟုတ်သည်ကို အဆုံးတွင် သဘောတူခဲ့ကြသည်။ MPC မှ အကြီးတန်းအဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးမှ ဤသို့ ပြောဖူးသည်။ “MPC က သူတို့ကို ဒီအချက်ကို နားလည်သွားဖို့လုပ်ရတာ ၂ နှစ်ကြာတယ်။ အစိုးရတစ်ရပ်က ဖက်ဒရယ်ဝါဒဆိုတာ နိုင်ငံတော်တစ်ခုရဲ့ အခြေခံအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဆိုတာကို လက်ခံတာ လွတ်လပ်ရေးရပြီးကတည်းက ဒါပထမဆုံးပဲ။”^{၇၄}

ပိုင်းဖြတ်ချက်စာချုပ်တွင် တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေးကို ဖြစ်နိုင်သမျှ မြန်မြန် သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးရန် လျာထားချက်ပါရှိပြီး အစိုးရမှ အဖွဲ့များအား လက်မှတ်ရေးထိုးရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။ KNU နှင့် RCSS တို့သည် ရှေ့တန်းမှပါဝင်ခဲ့ပြန်ပြီး ၎င်းကို ထောက်ခံခဲ့သည်။ ကျန်သည့်အဖွဲ့များမှာ ချီတုန်ချတုန်ဖြစ်နေခဲ့သည်။ (RCSS မပါဝင်သော) NCCT အတွင်းရှိ အချို့အဖွဲ့များမှာ တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေးကို အာမခံမှုမပေးခင်တွင် ၎င်းတို့အချင်းချင်း စည်းစည်းလုံးလုံးရှိသည့် အခြေအနေကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားလိုကြသည်။^{၇၅}

ပိုင်းဖြတ်ချက်စာချုပ်အပေါ် ထောက်ခံမှုမရရှိခဲ့ရသည့် အဓိကအကြောင်းအရင်း ၃ ခုရှိသည်။ ပထမအချက် - NCCT အတွင်းရှိ အဖွဲ့များ၏ ခေါင်းဆောင်များသည် ၎င်းတို့ကို အစိုးရမှ အကွဲကွဲအပြားပြားဖြစ်အောင်လုပ်ပြီး အင်အားချိန်စေမည်ကို စိုးရိမ်ဆဲဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့သည် ကချင်နှင့် အခြားအဖွဲ့ငယ်များနှင့် ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေသော တိုက်ခိုက်မှုများကို သက်သေအဖြစ် ထောက်ပြကြသည်။ ဒုတိယ - အစိုးရ၏ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းလိုစိတ်အရ ၎င်းတို့၏တောင်းဆိုမှုများကို အများဆုံးမြှင့်တင်နိုင်သည့် အခွင့်အရေးမှာ အနည်းငယ်သာရှိသည်ဟု ထင်ကြသည်။ တတိယ - အရေးအကြီးဆုံးအချက်မှာ ၂၀၁၅ တွင် ကျင်းပမည့် သိန်းစိန်အစိုးရ၏ ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ထုတ်ပြန်သွားမည့် အရေးကြီးသည့် သဘောတူညီမှုတစ်ခုကို လွှဲမပေးလိုခြင်း ဖြစ်သည်။^{၇၆} သိန်းစိန်သည် တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေးကို ရွေးကောက်ပွဲအတွက် အသုံးပြုနေခြင်းဖြစ်သည်ဟု ၎င်းတို့က ယူဆကြသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် NLD သည် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအား အဆိုပါ အပေးအယူကို လက်မခံရန်နှင့် NLD အနိုင်ရပြီးပါက ထိုထက်ကောင်းမွန်သော အပေးအယူကို ပြုမည်ဟု ကတိပြုခဲ့သည်။

လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၏ တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေးကို သဘောတူရန် ချီတုန်ချတုန်ဖြစ်နေမှုကို နောက်ပိုင်းလများအတွင်းပြုလုပ်သော အခမ်းအနားများတွင် တွေ့မြင်နိုင်သည်။ ဒွီဟာဖြစ်မှုများနှင့် USDP မဲအသာရစေရန်

လုပ်ပေးလိုစိတ် မရှိမှုများကို အစိုးရ၏ သဘောတူညီမှုတစ်ခုသို့ ရောက်စေရန် လိုက်လျောမှုများက အစားထိုးသွားခဲ့သည်။ အကျိုးအမြတ်အတွက် ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ထားသော ကတိကဝတ်များနှင့်အတူ NCCT သည် “စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုပြီးစီးခြင်းသဘောတူညီချက်” ကို မတ်လ ၃၁ ရက်နေ့တွင် အလျှော့ပေး လက်မှတ်ထိုးခဲ့သည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဇွန်လ ၂-၉ ရက်အတွင်းတွင် ထိပ်သီးအစည်းအဝေးတစ်ရပ် ခေါ်ယူကျင်းပခဲ့ပြီး လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများအားလုံးနှင့် တရားဝင်သဘောတူ လက်မှတ်ရေးထိုးရန် ဆွေးနွေးခဲ့သည်။ သို့သော် NCCT အဖွဲ့ဝင်များမှ မထောက်ခံခဲ့ကြပေ။ ၎င်းအစား အဖွဲ့အသီးသီးတို့သည် NCA တွင် ဖြည့်စွက်ပြင်ဆင်ရန် အချက်အသစ်များစွာကို အဆိုပြုလာခဲ့သည်။ အချက်များသည် အသေးအဖွဲ့များဖြစ်သော်လည်း လုပ်ငန်းစဉ်ကို ကြန့်ကြာစေလို၍ တင်သွင်းကြောင်း ယူဆရသည်။^{၆၁}

အဓိကသဘောမတူရသည့် အကြောင်းအရင်းမှာ သဘောတူညီချက်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးရန်အတွက် အဓိကစည်းမျဉ်းဖြစ်သည့် အားလုံးပါဝင်စေရမည်ဆိုသည့်အပေါ် စိုးရိမ်မကင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များမှာ စည်းလုံးညီညွတ်မှုဗျူဟာကို ပြထားခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့သည် တစ်ခါမက ခွာပြုဖူးခဲ့ကြသူများဖြစ်သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ အစိုးရသည် ရွေးကောက်ပွဲအတွက် အလျင်လိုနေသည့် အားနည်းချက်ကို ကိုင်လျက် NCCT အဖွဲ့ဝင်များသည် NCCT အဖွဲ့ဝင်များအားလုံးသာမက NCCT အဖွဲ့ဝင်မဟုတ်သည့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များကိုပါ NCA တွင် ပါဝင်လက်မှတ်ရေးထိုးခွင့် ပေးရမည်ဟု ကစားပွဲကို ကြေးတင်လိုက်ကြသည်။

တပ်မတော်သည် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ အများအပြားပါဝင်ခြင်းကို ပြင်းထန်စွာဆန့်ကျင်ခဲ့သည်။ ရခိုင်အမျိုးသားကောင်စီ၊ လားဟူဒီမိုကရက်တစ်အစည်းအရုံး (LUD) နှင့် ဝအမျိုးသားအဖွဲ့အစည်းကဲ့သို့သော စစ်တပ် (သို့) စစ်သားမရှိသလောက်နည်းသည့် အဖွဲ့ငယ်များကို NCCT လက်ခံရင် ငြင်းဆိုခဲ့သည်။ ၎င်းအဖွဲ့တို့ကို နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်ရန် သဘောတူသော်လည်း NCA ထဲ ပါဝင်စရာမလိုဟု စဉ်းစားသည်။ မြန်မာစစ်တပ်နှင့် တိုက်ခိုက်လျက်ရှိသော AA၊ TNLA နှင့် MNDA (ကိုးကန့်စစ်တပ်) အဖွဲ့ ၃ ဖွဲ့ကိုလည်း ပို၍ပင် ပါဝင်ခွင့်မပေးဘဲ ငြင်းဆိုခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် KIO မှ စစ်ရေးလေ့ကျင့်ပေးထားပြီး ၎င်းတို့စစ်ရေးဗျူဟာကို မြှင့်တင်ရန်အတွက်ကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ ၎င်းတို့မှာ အဖွဲ့“အသစ်”များ ဖြစ်ခြင်းကြောင့်သော်လည်းကောင်း မိတ်ဖက်ပြု ထောက်ပံ့ထားသော AA နှင့် TNLA ကို အပါမခံပေ။ MNDA သည် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဟောင်းတစ်ခုဖြစ်သော်လည်း KIO မှင့် အနီးကပ်ပူးပေါင်းလျက် တပ်မတော်နှင့် တိုက်ပွဲအသစ်များဖော်ဆောင်ကာ စစ်ပြန်ခင်းလျက် ရှိခဲ့သည်။ တပ်မတော်သည် UWSA မှအပ တရုတ်နှင့် ဆက်ဆံရေးအခိုင်အမာရှိသော မည်သည့်လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ကိုမှ လက်မခံပေ။^{၆၂}

မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ သိန်းစိန်သည် အမှန်တွင် ၎င်း၏ ရွေးကောက်ပွဲဗျူဟာအတွက် အုတ်မြစ်ချခြင်းဖြစ်သော်လည်း EAO များနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးယူခြင်းသည် ၎င်း၏ ပဓာနပန်းတိုင်ဖြစ်ကြောင်း ထပ်မံပြသခဲ့ပြန်သည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလတွင် ရွေးကောက်ပွဲမဲဆွယ်ပွဲကို လူမျိုးစုခေါင်းဆောင်များနှင့် တွေ့ဆုံခြင်းအားဖြင့် စတင်ခဲ့ပြီး ၎င်းမှ နှစ်မြှုပ်လုပ်ကိုင်မည့် အမှတ်လက္ခဏာကို ပြသခဲ့သည်။^{၆၃} ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်မီ နှစ်လအလိုတွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအတွင်း ခွာပြုမှုများ ပြန်ပေါ်လာခဲ့ပြန်သည်။ RCSS နှင့် KNU တို့သည် DKBA၊ KPC တို့နှင့် ပေါင်းစည်းလျက် NCA ကို လက်မှတ်ထိုးရန် ၎င်းတို့အဆင်သင့်ရှိသည်ဟု ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၇ ရက်နေ့တွင် ကြေငြာခဲ့သည်။ တဖန် သမ္မတသည် စက်တင်ဘာလ ၉ ရက်နေ့တွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များမှ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် တွေ့ဆုံပြီး လိုက်လျောမှုများ ပြုလုပ်ပေးခဲ့ပြန်သည်။ ၎င်းသည် အဖွဲ့အားလုံးပါဝင်ရေးမှုကို လိုက်လျောပေးခဲ့သော်လည်း AA၊ TNLA နှင့် MNDA တို့ကို ရုတ်ချည်းပါဝင်ခွင့် မပြုပေ။ ၎င်းအစား အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့စီနှင့် သီးသန့်အစီအစဉ်များ ထားရှိမည်ဖြစ်ပြီး လုပ်ငန်းစဉ်ကိုတော့ အဆုံးတွင် ပါဝင်ခွင့်ပြုမည်ဟု အဆိုပြုသည်။

၂၀၁၅ အောက်တိုဘာလ ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်ခင်တွင် NCA ကို လက်မှတ်ထိုးခဲ့ပြီး ၎င်းသည် USDP အစိုးရအတွက် ရွေးကောက်ပွဲဗျူဟာအရ မည်မျှအရေးကြီးသည်ကို ပြသနေသည်။ တကယ့်လက်တွေ့တွင် အပစ်ရပ်စဲရေးသည်

တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသာဖြစ်ပြီး အဖွဲ့ ၈ ဖွဲ့သာ လက်မှတ်ထိုးထားခဲ့သည်။ ၎င်းတို့သည် အစိုးရအပြောင်းအလဲမဖြစ်ခင်တွင် ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်အကျိုးယူခြင်းဗျူဟာကို အင်အားအကောင်းဆုံးဖြင့် အရေးဆိုပေးနိုင်သော RCSS နှင့် KNU တို့ကို ထည့်သွင်းထားပြီး ရလာမည့်အကျိုးအပေါ် မိုးခါးရေလိုက်သောက်ကြမည့် အဖွဲ့ငယ်ပေါင်းများစွာကိုလည်း ထည့်ထားသည်။ အခြားအဖွဲ့များမှာ USDP အစိုးရ၏ ရွေးကောက်ပွဲမဲဆန္ဒနယ်များတွင် အကျိုးဖြစ်သွားမည့်အရာကို မပေးလိုကြဘဲ စစ်တပ်၏ ကတိကဝတ်ကိုလည်း ယုံကြည်မှုမရှိကြသေးပေ။^{၄၄} နိုင်ငံတော်ဘက်မှကြည့်လျှင် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အတူ NCA ၏ ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ထားသော စည်းမျဉ်းများနှင့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးရန်အတွက် EAO များနှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်ကို အခိုင်အမာ နေရာချထားနိုင်ပြီဟု ယူဆသည်။ ထိုချထားလိုက်သည့်အထိုင်သည် နောင်လာမည့် အစိုးရများကို ဟန့်တားမှုဖြစ်စေမည်ဖြစ်ပြီး ယခုလုပ်ငန်းစဉ်ကို ၎င်းတို့အကျိုးအတွက် အသုံးချနိုင်သည်ကိုလည်း ကြိုမြင်ခဲ့ကြသည်။

၄.၂။ NLD နှင့် ပင်လုံညီလာခံ

၂၀၁၅ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ NLD အစိုးရရွေးကောက်ပွဲအပြီးတွင် EAO များနှင့် နိုင်ငံတော်အကြား စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများမှ ရလဒ်တိတိပပ ထွက်မလာဘဲ လုပ်ငန်းစဉ်မှာ တန့်နေခဲ့သည်။ NLD သည် ရွေးကောက်ခံရပါက USDP ထက် သာလွန်သော ညှိနှိုင်းမှုများပေးမည်ဟု ကနဦးကတိပြုခဲ့သော်လည်း စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများသည် တုံ့နှေးတုံ့နှေးသာ သွားနေခဲ့ပြီး အောင်မြင်မှုမှာလည်း မည်ကာမထွာသာ ရှိခဲ့သည်။

အဆိုပါရလဒ်မျိုးကို မည်သို့ အနက်ပြန်မည်နည်း။ တစ်ခုမှာ ခရင်းခွန်ဖက်သဖွယ် သဘောသဘာဝရှိသည့် နိုင်ငံတော်သည် တပ်မတော်တစ်ဖက်၊ NLD တစ်ဖက် ဆန့်ကျင်ဘက်အရပ်များသို့ ဆွဲလျက်ရှိပြီး NLD ကို ၎င်းအစီအစဉ်များ လုပ်မရအောင် အဟန့်အတား ဖြစ်နေစေခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။ သို့ရာတွင် တွေ့ရှိချက်များအရ NLD အစိုးရသည် လူနည်းလူမျိုးစုများကို စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်ဝါဒပေးရန် လိုက်လျောမှုများ စိတ်ပါလက်ပါ လုပ်လိုခြင်းမရှိခဲ့ပေ။^{၄၅} လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများနှင့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများအရ တပ်မတော်ရော NLD ရောသည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်စနစ်နှင့် ဗမာလွှမ်းမိုးသောစနစ်ကို ဆက်လက်ထားရှိလိုသည့် ရည်မှန်းချက်မှာ ဘုံတူညီကြသည်။ NLD သည် တပ်မတော်၏ အခန်းကဏ္ဍကို လျှော့ချလျက် ဒီမိုကရေစီအပြည့်အဝနှင့် အောင်ဆန်းစုကြည်ကို သမ္မတဖြစ်ရေးမှ တားဆီးထားသော အဟန့်အတားများကို ဖယ်ရှားရန် ရည်ရွယ်ချက်များဖြင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရန်ကြိုးပမ်းချိန်တွင် NLD နှင့် တပ်မတော်အကြား ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်မှုများတိုးလာခဲ့ပြီး အခြေအနေမှာ တင်းမာလာခဲ့သည်။ ပိုပြီးဖြေလျှော့မှုပေးရေးနှင့် “ဖက်ဒရယ်ဝါဒ” ကို လက်ခံရေးတို့သည် NLD ၏ နိုင်ငံရေးရည်မှန်းချက်များတွင် ဒုတိယအရေးကြီးသော နေရာတွင်သာရှိပြီး လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများနှင့် ပေါင်းကူးရန်ကြိုးစားမှုကို အင်တိုက်အားတိုက် မလုပ်ပေ။ NLD သည် ရွေးကောက်ပွဲတွင် ကြီးကြီးမားမား ထောက်ခံမှုရထားခဲ့သော်ငြားလည်း လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများနှင့် လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများအပါအဝင် လူနည်းလူမျိုးစု ကိုယ်စားလှယ်အများစုနှင့် ကင်းကင်းကွာကွာသာ နေခဲ့သည်။

ရွေးကောက်ပွဲရုံးနိမ့်ပြီးနောက် USDP အစိုးရသည် ၎င်းရခဲဖူးသော အကျိုးအမြတ်များကို ချိပ်ပိတ်ပစ်ရန် ကြိုးစားတော့သည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ USDP အုပ်ချုပ်ရေး၏ နောက်ဆုံးလရက်သတ္တပတ်များအတွင်း (အမှန်တွင် လူမျိုးစုများမှ ပြည်နယ်အဆင့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများအားလုံး ပြုလုပ်ပြီးကာမှ ဆောင်ရွက်ရမည့်) နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှု နောက်ဆုံးအဆင့်ကို သိန်းစိန်မှ သဘာပတိအဖြစ် ကြီးမားလျက် ပြည်ထောင်စုငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။^{၄၆} ပြည်နယ်အဆင့်ဆွေးနွေးပွဲများ မပြုလုပ်ရသေးသည့်တိုင်အောင် သိန်းစိန်အစိုးရသည် နောင်အစိုးရဖြစ်လာမည့် NLD ကို ၎င်းတို့အထိုင်ချထားပြီးဖြစ်သည့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ဝင်လာစေရန်ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် အဆိုပါပထမဆုံးအကြိမ်ညီလာခံကို ကျင်းပခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။^{၄၇}

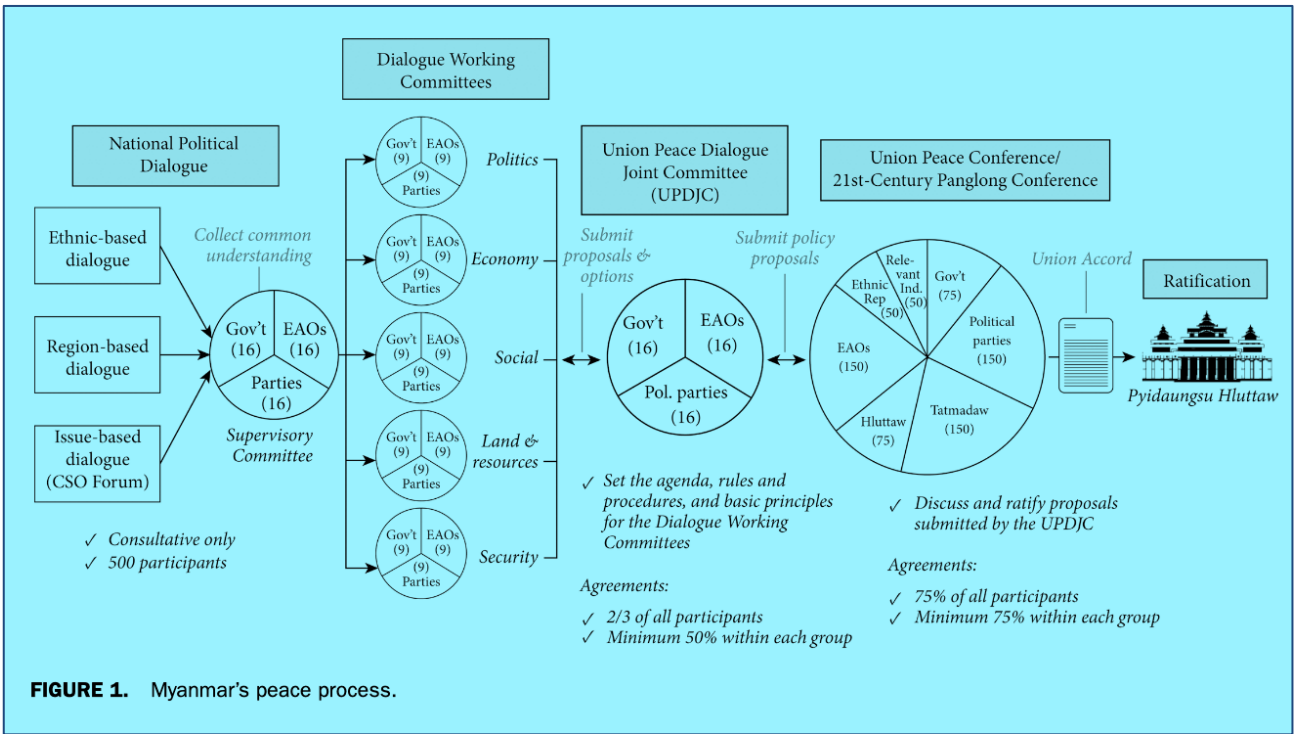
သို့ရာတွင် NLD သည် အဓမ္မလက်ခံစေမှုများပါနေသော NCA ကို ဝေါဟာရအားဖြင့် အသိအမှတ်မရှိသော်လည်း USDP နှင့် ကွဲပြားခြားနား ဖြစ်လိုခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ၎င်းသည် မူဘောင်အရတူညီသော်လည်း UPC ဟုအမည်ပြောင်းထားသော "၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံ" ကို ကျင်းပခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ဆွေးနွေးမှုအတွင်း လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ ပါဝင်မှုကို ချဲ့ထွင်ခဲ့ပြီး အပစ်ရပ်စဲရေး လက်မှတ်ထိုးသူအရေအတွက်များလာစေရန် ရည်ရွယ်ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ အစည်းအဝေးပေါင်း မြောက်များစွာအတွင်း အဓိကဆွေးနွေးခဲ့သည်မှာ အနာဂတ်နိုင်ငံတော်အတွက် ဖက်ဒရယ်စည်းမျဉ်းများ ချမှတ်ရေးဖြစ်ခဲ့သော်လည်း တိတိပပ အဆိုပြုချက်များ ထွက်လာသည်အထိ ဘယ်တုန်းကမှ မရောက်ခဲ့ပါ။ NLD အုပ်ချုပ်ရေးဆုံးကာနီးအချိန်တွင် ဆွေးနွေးမှုများလည်း ပျက်သုန်းခဲ့သည်။ EAO များမှာ စစ်ဆီသို့ ပြန်မသွားလိုသော အခြေအနေတွင် အာဏာဘက်လိုက်မှုသည် ကစားပွဲစည်းမျဉ်းများကို အချိန်ဆွဲခြင်း၊ ကိုင်တွယ်ကစားခြင်းတို့အားဖြင့် လုပ်ငန်းစဉ် (Process) ကို ထိန်းချုပ်ထားသော နိုင်ငံတော် (အထူးသဖြင့် တပ်မတော်) ဘက်သို့ ရွှေ့ပြောင်းအားသာစေခဲ့သည်။

နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုမူဘောင်တွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအတွက် လမ်းညွှန်မှုများ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပါဝင်သည် (ပုံ ၂ တွင်ကြည့်ပါ)။ NCA ကိုလက်မှတ်ထားထားသော EAO များနှင့် နိုင်ငံတော်တို့သည် အဆိုပါလုပ်ငန်းစဉ်ကို သဘောတူလက်ခံသည်။ သို့သော် အချိန်ကြာလာသည်နှင့်အမျှ အဆိုပါ စည်းနှောင်ထားသော အစီအမံများသည် EAO များအတွက် အကန့်အသတ် အလွန်ဖြစ်လာခဲ့သည်။ တပ်မတော်သားကိုယ်စားလှယ်များသည် လုပ်ငန်းစဉ်အစီအစဉ်ကို ထိန်းချုပ်ထားပြီး ကော်မတီဖွဲ့စည်းပုံကို စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ တကျယ်တပြန့်မဖြစ်လာစေရန်အတွက် အသုံးပြုထားသည်။ လူနည်းလူမျိုးစုကိုယ်စားလှယ်များမှာ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အမျိုးမျိုး၊ နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် အခြားအဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် ကွဲပြားလျက်ရှိသောကြောင့် လုပ်ငန်းစဉ်မှ ၎င်းတို့အကျိုးအမြတ်ထွက်ရန် လွှမ်းမိုးနိုင်စွမ်း ရှိမနေခဲ့ပေ။

မူဘောင်တွင် ဆွေးနွေးမှုတွင် ပါဝင်ရမည့်သူများကို အရင်ဆုံး ဖွင့်ဆိုထားသည်။ ဒုတိယအနေဖြင့် အခြေခံကိစ္စရပ်များကို မည်သို့လိမ့်မူရမည်နှင့်ပတ်သက်သည့် လမ်းညွှန်ချက်များ ထည့်သွင်းထားသည်။ တတိယမှာ လူနည်းလူမျိုးစုများနှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရန် အစီအမံတစ်ရပ်ကို ထူထောင်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ အချက်များအားလုံးကို EAO များမှ သဘောတူခဲ့သော်လည်း စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု အချိန်ကြာလာသည်နှင့်အမျှ နိုင်ငံတော်၏ အဆိုပါစည်းမျဉ်းများအပေါ် ၎င်းတို့ကြိုက်ရာ အနက်ပြန်လျက် ရှေ့ဆက်လုပ်ငန်းစဉ်များအား ထိန်းချုပ်ထားခြင်းကြောင့် EAO များမှာ စိတ်ပျက်လာကြသည်။

[ပုံ ၂ ထည့်ရန်]

တပ်မတော်၊ အစိုးရနှင့် EAO များမှ ကိုယ်စားပြုသူများချည်းမဟုတ်ဘဲ ပါဝင်သူနယ်ပယ်မှာ ပိုကျယ်ရမည် ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ပညာရှင်များနှင့် အထူးဖိတ်ကြားထားသော ဧည့်သည်တော်များမှာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအတွင်း ပါဝင်ရမည်ဖြစ်ပြီး မည်သည့်သဘောတူညီချက်အတွက်မဆို တက်ရောက်သူ ၇၅ ရာခိုင်နှုန်း၏ သဘောတူညီမှုလိုသည်ဟု ကမ်းလှမ်းထားသည်။ အဆိုပါကမ်းလှမ်းချက်မှာ တပ်မတော်၏ အာဏာကို လျှော့ချရန်နှင့် အဖွဲ့ဝင်များ၏ အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်ရန်ဖြစ်သော်လည်း စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု ရှေ့ဆက်နိုင်စေဖို့ရာ သဘောတူညီမှု မြင့်မြင့်မားမားတော့ လိုမည်ဖြစ်သည်။

မူဘောင်တွင် ကော်မတီများအလိုက် ဆွေးနွေးမှုများလည်း ပါဝင်သည်။ ၎င်းတို့ကို စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရမည့် အဓိကကိစ္စရပ်များအရ “နိုင်ငံရေး”၊ “စီးပွားရေး”၊ “လူမှုရေးကိစ္စရပ်များ”၊ “မြေယာနှင့် အရင်းအမြစ်များ” နှင့် “လုံခြုံရေး” ဟူ၍ ပိုင်းခြားထားသည်။ အဆိုပါကော်မတီများသည် ကျယ်ပြန့်သော ကိစ္စရပ်များအပေါ် ထပ်မံ ပိုင်းခြားထားမှုများအရ သီးသန့်ဆွေးနွေးမှုများကို ပြုလုပ်ရန်ဖြစ်သည်။

EAO များမှာ “တိုင်းရင်းသားအခြေပြု ဆွေးနွေးမှုများ” မှတဆင့် သက်ဆိုင်ရာ လူမျိုးစုရပ်ရွာကိုယ်စားပြုများနှင့် ဆွေးနွေးရမည်ဟု NCA တွင် ဖော်ပြထားသည်။ အောက်ခြေအဖွဲ့အစည်းများနှင့် လူမှုစီးပွားအလွှာအသီးသီးနှင့် နောက်ခံကျွမ်းကျင်ပညာ အမျိုးမျိုးရှိသူများထံမှ ကိုယ်စားလှယ်များ အပါအဝင် လူမျိုးစုရပ်ရွာအသီးသီးထံမှ ကျယ်ပြန့်သော ဖြည့်စွက်ချက်များကို အဆိုပါ ဆွေးနွေးမှုများတွင် ထည့်သွင်းရန် ရည်ရွယ်ခြင်းဖြစ်သည်။

UPC အတွင်း ဆွေးနွေးမှုစည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို ချမှတ်ရန်အတွက် အကြိုပြင်ဆင်ရေးကော်မတီများကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုလမ်းညွှန်ကြီးကြပ်မှုကော်မတီ (DSC) များသည် ကိစ္စရပ်အသီးသီးအပေါ်တွင် အောက်ခြေအဆင့် ဆွေးနွေးပွဲများမှ အဆိုပြုလာသည်များကို ကောက်ယူရန်ဖြစ်သည်။ ပြည်ထောင်စုငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုပွဲတွဲကော်မတီ (UPDJC) သည် (UPC အပါအဝင်) နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှု အဆင့်ဆင့်အတွက် အစည်းအဝေးအစီအစဉ်များ၊ စည်းမျဉ်းများ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် အခြေခံမူများကို ချမှတ်ပြီး တရားဝင် UPC အတွင်း ဆွေးနွေးငြင်းခုံ အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးဖို့ရာလိုအပ်သော အဆိုပြုလွှာများကို ပြင်ဆင်ပေးပို့ရမည် ဖြစ်သည်။ နှစ်နှစ်မှ ငါးနှစ်ကြား အချိန်ကာလအတွင်းတွင် UPC ကို တစ်နှစ်ကို နှစ်ကြိမ်တွေ့ဆုံရန် NCA တွင် ဖော်ပြထားသည်။ UPC အတွင်းရောက်ရှိခဲ့သော မည်သည့်သဘောတူညီချက်မဆို ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်၏ ခွင့်ပြုချက်လိုအပ်မည်ဖြစ်ပြီး ပြီးနောက်တွင်မှ သဘောတူညီမှုများ၏ ရှုထောင့်အထွေထွေကို ထည့်သွင်းရန် ဥပဒေကြမ်းရေးဆွဲမည် ဖြစ်သည်။ မူအရ DSC နှင့် UPDJC တို့ကို အစိုးရ (စစ်တပ်နှင့် လွှတ်တော်အမတ်များအပါအဝင်)၊ နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် NCA လက်မှတ်ထိုးထားသော EAO တို့မှ ကိုယ်စားပြုသူအရေအတွက် ညီတူညီမျှဖြင့် ဖွဲ့စည်းရမည်ဖြစ်သည်။

ကနဦးကတည်းက ယခင်သိန်းစိန်အစိုးရသည် ၎င်း၏ နိုင်ငံရေးအမြတ်အတွက်နှင့် လုပ်ငန်းစဉ် (Process) ကို ချိပ်ပိတ်ပစ်ရန် မူဘောင်၏ ပေးထားချက်များကို ချိုးဖောက်ခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ UPC ကို ပြည်နယ်အဆင့် တိုင်းရင်းသားဆွေးနွေးမှုများလုပ်ပြီးသည့် အခါမှသာလျှင် ကျင်းပရမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း NLD အစိုးရကို ၎င်းတည်ထားသော NCA ကို အလေးထားစေရန် ဖိအားပေးလိုသောကြောင့် သိန်းစိန်အစိုးရသည် လုပ်ငန်းစဉ်ကိုရှေ့ဆက်ခဲ့ပြီး ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ပထမဆုံး အစည်းအဝေးကို ကျင်းပပစ်ခဲ့သည်။ မည်သည့်သဘောတူညီချက်မှ လောက်လောက်လားလား ရမလာခဲ့သော်လည်း တက်လာမည့် NLD အစိုးရမှ လိုက်လုပ်ရမည့် မူတစ်ခုကို ချထားပေးခဲ့သည်။

NCA အတွင်း မည်သည့်အရာများလိုအပ်သည်ဆိုသည်ကို ဆန်းစစ်နေသည်ဟု ယူဆရသော ငြိမ်နေသည့် အာဏာအလွှဲအပြောင်းကာလအပြီးတွင် NLD အစိုးရသည် ကတိကဝတ်များကို အသစ်ပြန် ပြောင်းရေးခဲ့သည်။ ကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှု မူဘောင်ကို ယခင်အတိုင်း ဆက်လက်ထားရှိပြီး လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ပြင်ဆင်မှုအသေးအဖွဲ့များနှင့် ၎င်းလက်ရာပြောင်းသည့် ကိစ္စရပ်များကိုသာ ဖြည့်စွက်ခဲ့သည်။ အဆုံးတွင် NLD သည် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုမှု အများအပြား ရရှိထားခြင်းကို ကျေနပ်လျက် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ၎င်းလက်ရာပြောင်းပြီး ရှေ့ဆက်ချင်ခဲ့သည်။ NLD သည် အစိုးရစေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးကိုယ်ထည်အသစ်တစ်ခုဖြစ်သည့် အမျိုးသားပြန်လည်ရင်ကြားစေ့ရေးနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးစင်တာ (NRPC) ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အောင်ဆန်းစုကြည်သည် ငြိမ်းချမ်းရေး ကြိုးပမ်းချက်အသစ်တစ်ခုအဖြစ် ၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံကို^{၁၈} ကြေငြာခဲ့သော်လည်း အမှန်တွင် NCA လက်အောက်ရှိ သဘောတူညီပြီး နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုလုပ်ငန်းစဉ် တစ်ခုဖြစ်သည့် UPC ကို အမည်ပြောင်း ခေါ်ထားခြင်းသာ ဖြစ်သည်။

UPC နှင့် ၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံအကြား ကွာခြားချက်မှာ ဆွေးနွေးပွဲစားပွဲဝိုင်းသို့ ဖိတ်ကြားခံရသည့် သူများဖြစ်သည်။ ဦးသိန်းစိန်အစိုးရသည် အစိုးရထံမှ ယခင်နှင့် လက်ရှိ စစ်အရာရှိများ၊ NCA ကို လက်မှတ်ထိုးထားသော လက်နက်ကိုင်အုပ်စု ၈ စုနှင့် လွှတ်တော်အမတ်များ၊ ရွေးကောက်ခံနိုင်ငံရေးပါတီများ၊ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များနှင့် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများကို ဖိတ်ကြားခဲ့သည်။ အောင်ဆန်းစုကြည်သည် NCA တွင် လက်မှတ်မထိုးထားသူများကိုပါ လေ့လာသူနေရာမှ ထည့်သွင်းဖိတ်ကြားခဲ့သည်။ အမှန်ပင် အားလုံးပါဝင်သော လုပ်ငန်းစဉ်ဖြစ်ခဲ့ခြင်းကြောင့် EAO များ၏ ပါဝင်မှုအလေးသည် အတော်ပင် ယုတ်လျော့သွားခဲ့သည်။ ၎င်းကို ခွင့်ပြုချက်ပေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပိုပြီးသိသိသာသာ တွေ့မြင်နိုင်သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုလမ်းညွှန်ကြီးကြပ်ညှိမှုကော်မတီနှင့် UPDJC တွင် EAO များမှာ ပါဝင်သူစုစုပေါင်း၏ သုံးပုံတစ်ပုံခန့်ရှိပြီး အစိုးရ၊ နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် တစ်စားပွဲထဲတွင် ထိုင်ကြသည်။ UPDJC ၏ အဆိုပြုလွှာများကို ဆွေးနွေးပြီး အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးရန် တာဝန်ရှိသော UPC တွင် EAO များ၏ ပါဝင်မှုအလေးသည် စုစုပေါင်းပါဝင်သူများ၏ ၂၁ ရာခိုင်နှုန်းအထိ လျော့ကျသွားခဲ့ပြီး ၎င်းမှာ ဗီတိုဖွဲ့နိုင်သည့် အဆင့်အောက်လျော့လျော့ ဖြစ်သွားခဲ့သည်။ စင်စစ်တွင် တရားဝင်အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးခြင်းအတွက် ၇၅ ရာခိုင်နှုန်းသော တက်ရောက်သူများ၏ သဘောတူညီမှုလိုသည်။

NLD သည် ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဩဂုတ်/စက်တင်ဘာလများတွင် ၂၁ ရာစုပင်လုံညီလာခံကို စည်းဝေးကျင်းပခဲ့ပြီး အမြန်ပြီးမြောက်မည်ဟု ယူဆထားခဲ့သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ အစိုးရသည် ယခင်အစိုးရ၏ မူဝါဒကို မွမ်းမံရန်အတွက် NCA လက်မှတ်မထိုးထားသော အဖွဲ့အချို့ကိုပါ တက်ရောက်ရန် ဖိတ်ကြားခဲ့သည်။ စစ်တပ်သည် AA၊ TNLA၊ MNDAA သုံးဖွဲ့ကို ဖိတ်ကြားရန် ဆက်လက်ငြင်းဆိုနေခဲ့ပြီး အင်အားအကြီးဆုံး လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအတွင်းမှ တစ်ဖွဲ့အပါအဝင်ဖြစ်သည့် NCA လက်မှတ်မထိုးထားသော UWSA ကိုတော့ ဖိတ်ကြားရန် သဘောတူခဲ့သည်။ UWSA သည် ဆွေးနွေးပွဲအတွင်း ၎င်းတို့၏ပြောဆိုခွင့်ကို ပိတ်ပင်ထားခြင်းခံရကြောင့် ဒုတိယနေ့တွင် အစည်းအဝေးပွဲအတွင်းမှ ဒေါသထွက်ကာ ထထွက်သွားခဲ့သည်။ ၎င်းတို့ပြင်ဆင်လာသော မိန့်ခွန်းတွင် အဖွဲ့အားလုံးပါသောသဘောတူညီမှုအတွက် သံသယရှိကြောင်း ပါရှိသည်။ ထို့အပြင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် အတိုင်းအတာကြီးကြီးပေးရန်လည်း ပါရှိသည်။ ၁၉၈၉ ခုနှစ်တွင် အပစ်ရပ်စဲရေး လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သော ၎င်းတို့သည် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုထားခြင်း မဟုတ်သော်လည်း ဝပြည်နယ်အတွက်

လက်ကိုင်အာဏာ (ဒီမိုကရေစီ) ရထားပြီဟု ဆိုသည်။ NLD မှ အားလုံးပါဝင်မှုရှိသော လုပ်ငန်းစဉ်ကို ပြန်လည်ချိန်ညှိရန် ကြိုးပမ်းစဉ်တွင် UWSA ၏ ထွက်ခွာမှုသည် သီးခြားညှိနှိုင်းမှုတစ်ရပ်ကိုသာ ရှာမည့် အင်အားအကြီးဆုံးနှင့် ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်ခွင့်အရှိဆုံးအုပ်စုတစ်စုဆိုသည့် ၎င်း၏ အနေအထားအပေါ် ယုံကြည်မှုကို ပြသလျက်ရှိသည်။^{၉၆}

၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပခဲ့သော နောက်ထပ် အခြေအတင်ဆွေးနွေးပွဲတစ်ခုတွင် NLD အုပ်ချုပ်သော နိုင်ငံတော်၏ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးမူဘောင်အပေါ် လျစ်လျူရှုမှုနှင့် ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ထိန်းချုပ်ရန် ပညာသုံးလာခြင်းကို တွေ့ရသည်။ ဥပမာ - ၂၀၁၇ ခု မေလ ၁၉-၂၄ အတွင်း ကျင်းပခဲ့သော ဒုတိယအကြိမ် ၂၁ ရာစု ပင်လုံငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံမတိုင်မီတွင် တိုင်းရင်းသား သုံးအုပ်စုအခြေပြု ဆွေးနွေးမှုများ (ကရင်၊ ချင်းနှင့် ပအိုဝ်း)၊ တိုင်းဒေသ ၃ ခု အခြေပြု ဆွေးနွေးမှုများနှင့် အကြောင်းအရာကြီးတစ်ခုအခြေပြု ဆွေးနွေးမှုတို့ကို သုံးသပ်ချမှတ်ခဲ့သည်ကို ကြည့်နိုင်သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ ညီလာခံကို ရှေ့ဆက်ခဲ့သည်။

တပ်မတော်သည် အထူးသဖြင့် လူနည်းလူမျိုးစုများမှ ၎င်းတို့၏ တိုင်းရင်းသားဆွေးနွေးပွဲများကို ကျင်းပနိုင်စွမ်းမရှိရေးအတွက် တားမြစ်မှုတစ်ချို့ကို ချမှတ်ထားခဲ့သည်။^{၉၇} ၂၀၁၇ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် UPDJC သည် ရခိုင်ပြည်လွတ်မြောက်ရေးပါတီနှင့် CNF တို့ကို ဒုတိယအကြိမ် ပင်လုံညီလာခံ ပြင်ဆင်ခြင်းအတွက် တိုင်းရင်းသားဆွေးနွေးပွဲများ ကျင်းပခွင့်မပေးခဲ့ပေ။ ချင်းနှင့် ပအိုဝ်းတို့သည်လည်း ၎င်းတို့သက်ဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုများအတွက် ခွင့်ပြုမိန့်မရမီအထိ တပ်မတော်အာဏာပိုင်များနှင့် အပြင်းအထန် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခဲ့ရသည်။ RCSS ကဲ့သို့သော အဖွဲ့များစွာသည်လည်း ၎င်းတို့နှစ်သက်ရာ နေရာများတွင် ဆွေးနွေးပွဲပြုလုပ်ရန် ခွင့်ပြုချက်မရခဲ့ပေ။ အနည်းငယ်သော အဖွဲ့များသာ ဒုတိယအကြိမ် ပင်လုံညီလာခံမတိုင်မီတွင် သက်ဆိုင်ရာတိုင်းရင်းသား ဆွေးနွေးပွဲများကို ပြုလုပ်ခွင့်ရခဲ့သည်။

အလားတူပြဿနာမျိုးကို တတိယအကြိမ် ၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံ (၂၀၁၈ ဇူလိုင် ၁၁-၁၆) ပြင်ဆင်ရေးအတွင်းတွင်လည်း တွေ့ရသည်။ အဖွဲ့များစွာတို့သည် ၎င်းတို့အဖွဲ့များအချင်းချင်းအတွင်း ရည်မှန်းချက်များနှင့်ပန်းတိုင်များကို ဆွေးနွေးခွင့် ပိတ်ပင်ခံရပြန်သည်။ ရှမ်းလူမျိုးများအားလုံးအတွက် ဆွေးနွေးမှုဖော်ထုတ်ရန် ရှမ်းပြည်စည်းလုံးညီညွတ်ရေးကော်မတီ (CSUU) ကို ရှမ်းအဖွဲ့များပေါင်းလျက် စုပေါင်းအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအဖြစ် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ UPDJC နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်အစိုးရထံမှ ခွင့်ပြုချက်ရထားခဲ့သော်လည်း တပ်မတော်သည် အဆိုပါဆွေးနွေးပွဲကျင်းပခွင့်ကို ၂၀၁၇ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် ပိတ်ပင်ခဲ့သည်။^{၉၈}

လူမျိုးစုခေါင်းဆောင်များမှာ အာဏာလက်ကိုင် အစိုးရနှစ်ခုဖြစ်သည့် NLD၊ စစ်တပ်တို့နှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်း နေရသည်ဟု ယူဆသည်။ NLD သည် ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးပွဲကို နောက်ပိုင်းမှ ဝင်လာသူဖြစ်ပြီး စစ်တပ်နှင့် ဘုံတူညီမည့် သဲကွဲသည့် ဗျူဟာတစ်ရပ်ကို ရှာဖွေပုံလည်းမရဘဲ လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း အသေးစိတ်စီမံမှုများကိုသာ ပြုလုပ်သည်။^{၉၉} စစ်တပ်သည်လည်း ၎င်းအာဏာကို အသုံးပြုပြီး ဆွေးနွေးပွဲကို ကြီးစိုးရန်ကြိုးစားသည်။ NCA လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော အဖွဲ့ ၁၀ ဖွဲ့ (၎င်းတို့ထဲမှ နှစ်ဖွဲ့ (MNSP နှင့် LDU) မှာ NCA ကို NLD တက်လာပြီးမှ ထိုးထားခြင်းဖြစ်သည်) မှာ ၎င်းတို့၏ သက်ဆိုင်ရာအဖွဲ့အတွင်း အချင်းချင်းနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများအကြား မယုံမကြည်မှုများကို ကျော်လွှားရင်းကပင် NLD၊ စစ်တပ်တို့နှင့် အကြပ်အတည်းများကိုပါ ရင်ဆိုင်ကြရသည်။

၎င်းတို့မှာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုတွင် ကျွမ်းကျင်ခြင်းမရှိသောကြောင့် အစိုးရဘက်ခြမ်းမှာ အားသာခဲ့သည်။ EAO များစောဒကတက်သော အရာများထဲမှ တစ်ခုမှာ NLD သည် နိုင်ငံတကာမှ စီးဝင်လာသော ဘဏ္ဍာငွေများကို တင်းကြပ်စွာ ထိန်းချုပ်ထားလိုခြင်း ပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ EAO များသည် နိုင်ငံခြားငွေကြေးထောက်ပံ့မှုများကို အောင်ဆန်းစုကြည်ခွင့်မပြုဘဲ မရနိုင်ခြင်းကြောင့် ၎င်းတို့သည် ပြင်ပအဖွဲ့အစည်းများထံမှ ငွေကြေးအကူအညီနှင့်

ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များ ရယူရန် ခဲယဉ်းလျက်ရှိသည်။^{၁၃} ထို့အတွက်ကြောင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးတွင် ပြင်ပကျွမ်းကျင်ပညာရှင် မဏားနိုင်ပဲ ရှိသည်ဟု ဆိုသည်။

ထို့အပြင် ၎င်းတို့သည် လောက်လောက်လားလား သဘောတူညီချက်များ ရရှိခဲ့သည်တိုင်အောင် အနာဂတ် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုဆီ ရှေ့ဆက်လှမ်းဖို့ရာ သံသယဖြစ်ကြသည်။ ဥပမာ - ငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံအတွင်း သဘောတူညီမှုများကို လွှတ်တော်မှ အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးရန် လိုသောကြောင့် လွှတ်တော်တွင် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်စားပြုမှုလည်း ရှိမနေသည့်အခါ သဘောတူပြီး အဆိုပြုချက်များကို ပြောင်းလိုက်မည် (သို့) လမ်းလွဲအောင်လုပ်လိုက်မည်ကို စိုးရိမ်ကြသည်။^{၁၄} လွှတ်တော်သည် ပေါ်ထွန်းစ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုကို အနှစ်သာရ ယုတ်လျော့သွားအောင်၊ လူနည်းလူမျိုးစုများ မျှော်မှန်းထားသည်နှင့် သွေဖယ်သွားအောင် လွယ်လင့်တကူ လုပ်နိုင်သည်။

၎င်းအပြင် စစ်တပ်မှကိုယ်စားလှယ်များသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးကော်မတီများစွာကို ထိထိရောက်ရောက် ထိန်းချုပ်ထားသည်။ ဆွေးနွေးပွဲရှေ့ဆက်စဉ်တွင် စစ်တပ်သည် အနာဂတ် “ဖက်ဒရယ်” စစ်တပ်တွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၏ အခန်းကဏ္ဍ (သို့) လူနည်းလူမျိုးစု အခွင့်အရေးများ ကဲ့သို့သော အကဲဆတ်သည့် ခေါင်းစဉ်များဆွေးနွေးခြင်းကို တားဆီးထားသည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် တတိယအကြိမ် ပင်လုံညီလာခံ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုအပိုင်းတွင် ကျား/မ တန်းတူပါဝင်ရေး တစ်ခုအတွက်သာ သဘောတူညီချက်ရခဲ့သည်။^{၁၅} စစ်တပ်သည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် အများကြီးပေးပါက ခွဲထွက်ရေးဆီသို့ ဦးတည်သွားမည်ကိုလည်း ကြောက်ရွံ့သည်။^{၁၆} ထို့ကြောင့် စစ်တပ်သည် EAO များထံမှ ခွဲမထွက်ပါဘူးဟူသော ကတိကဝတ်ကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း လိုချင်သည်။ ဥပမာ မိမိပြည်နယ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မိမိတို့ဘာသာ ရေးဆွဲခွင့်ရရေးကဲ့သို့သော အရေးကြီးသည့် ကိစ္စရပ်များ မဆွေးနွေးမီတွင် မခွဲထွက်ရေးကို အရင်ကြိုခံကာ ကတိယူခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။^{၁၇}

ပင်လုံညီလာခံသည် UPDJC မှ သဘောတူညီမှုအတွက် ရေးသားချက်များကို အဓိကနေရာမှ စေ့စပ်ပေးသော ရာဘာတံဆိပ်တုံး ရိုက်နှိပ်သည့် အစည်းအဝေးပွဲတစ်ခုသာ ဖြစ်သည်။ မူအရ ညီလာခံကို အစိုးရ၊ လွှတ်တော်၊ စစ်တပ်၊ နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ EAO များ၊ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင် ကိုယ်စားလှယ် (သို့မဟုတ် အထူးဖိတ်ကြားထားသော ဧည့်သည်များ) နှင့် အခြား လူမျိုးစုကိုယ်စားလှယ်များ စသည့် ကိုယ်စားလှယ်စုစုပေါင်း ၇၀၀ တက်ရောက်ရမည် ဖြစ်သည်။ အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့စီကို ပေးထားသော ကိုယ်တာအရ NLD (အစိုးရ၊ လွှတ်တော်နှင့် နိုင်ငံရေးပါတီမှ ကိုယ်စားလှယ်များအားလုံးပေါင်း ၃၀၀) နှင့် စစ်တပ် (ကိုယ်စားလှယ်ပေါင်း ၁၅၀) သည် ဆွေးနွေးပွဲများကို လွှမ်းမိုးထားသည်။ NCA တွင် ဖော်ပြထားမှုအရ မည်သည့်သဘောတူညီချက်ကိုမဆို ၇၅ ရာခိုင်နှုန်းသော တက်ရောက်သူ အပေါင်း တစ်ယောက် (ဤကိစ္စတွင် ၅၂၆ ယောက်) မှ ခွင့်ပြုရမည်ဟု ပါရှိသည့်အပြင် သဘောတူညီချက်ကို လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများ၏ ခွင့်ပြုချက်မပါဘဲ အတည်မပြုစေရန် အုပ်စုခွဲအသီးသီးအတွင်းတွင်လည်း ၇၅ ရာခိုင်နှုန်းအပေါင်း တစ်ယောက် မှုကို ထပ်မံချမှတ်ထားသည်။^{၁၈} တကယ့်လက်တွေ့တွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုကို UPDJC မှ ကြိုတင်ချမှတ်ထားပြီးဖြစ်ကာ မည်သို့သော မဲပေးခြင်းမှ မပြုလုပ်ပေ။ UPDJC ကို အစိုးရ၊ စစ်တပ်နှင့် လွှတ်တော်၊ EAO များနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများမှ ကိုယ်စားလှယ် ညီလာခံဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ အဖွဲ့ငယ်တစ်ဖွဲ့မှာ အဆိုပြုလွှာကို ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပြီး သဘောတူညီချက် အကြမ်းများကို တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုမှုအောက်တွင် ထုတ်နုတ်နိုင်သော်လည်း ၎င်းကို ပင်လုံညီလာခံတွင် ထည့်စဉ်းစားခံရဖို့ရာနှင့် ခွင့်ပြုချက်ရဖို့ရာမှာ အလွန်ပင်ကျယ်ပြန့်စွာ ဖြတ်သန်းပြီးမှ ဖြစ်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။ အဆုံးတွင် လုပ်ငန်းစဉ်သည် အကန့်အသတ် အထိန်းအချုပ်များသည်ဟု ယူဆလာကြပြီး NCA ၏ ပေးထားချက်များကို ချိုးဖောက်ခဲ့တော့သည်။

အဆုံးတွင် ပထမ ပင်လုံညီလာခံ အစည်းအဝေးလေးခုတွင် သဘောတူခဲ့သော “အခြေခံမူများ” မှာ ဖက်ဒရယ်ဝါဒနှင့် စပ်လျဉ်းခြင်းမရှိ လက်ရှိဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေနှင့် နည်းဥပဒေများအတိုင်းသာ ဝေဝေဝါးဝါးဖြစ်သွားခဲ့သည်။^{၁၉} အခြေခံမူအများစုမှာ ဒီမိုကရေစီဝန်းကျင် (သို့) မည်သည့် နိုင်ငံတော်တွင်မဆို မည်သူမဆို ငြင်းဆိုချေပရန် ခဲယဉ်းသော တန်ဖိုးသတ်မှတ်မှုများနှင့်

စံနှုန်းများအပေါ် အခြေတည်ရမည်။ ဥပမာ - ၁) လွတ်လပ်သော အချုပ်အခြာအာဏာသည် နိုင်ငံသားများထံမှ ဖြစ်ရမည် ၂) အစိုးရ၏ အုပ်ချုပ်ရေး၊ ဥပဒေပြုရေးနှင့် တရားစီရင်ရေး မဏ္ဍိုင်များအတွင်း ထိန်းညှိမှု ၃) လွတ်လပ်၍တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများ ၄) ကျား/မ သာတူညီမျှမှု ၅) ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုတိုက်ပျက်ရေးနှင့် မညီမျှမှု လျှော့ချရေး။ အခြေခံမူအနည်းငယ်သာ ဖက်ဒရယ်ဝါဒနှင့် သက်ဆိုင်ပြီး ကျန်သည့်အရာများမှာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုဖြင့်သာ နိုင်ငံတော်နှင့် အကိုက်ဘာသာပြန်ထားကာ ဝေဝါးလျက်ရှိခဲ့သည်။ ဥပမာ - ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတော် တည်ဆောက်ရေးအတွက် မူများချထားသော်လည်း မူများမှာ အများအားဖြင့် ဟန်ပြသဘောဆောင်သည်။ ဥပမာ - ၁) ပြည်ထောင်စုကို ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားရမည် ၂) ပြည်ထောင်စု၊ တိုင်းဒေသနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာတိတိကျကျ ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ထားမှု ရှိရမည် ၃) တိုင်းဒေသနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများကို ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများ ဆောင်ရွက်ခွင့် ပြုရမည်။ အဆိုပါမူများအားလုံးသည် ရှိရင်းစွဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီလျက်သားသာဖြစ်ပြီး ဖက်ဒရယ်စနစ် အစစ်အမှန်အတွက် အချက်အလက် အနည်းငယ်သာ ပါရှိသည် (ဇယား ၇)။ တတိယပင်လုံညီလာခံဆီသို့ ရောက်သွားစေသည့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများသည် ညှိနှိုင်းမှုရှေ့ဆက်ရေးအတွက် အခက်အခဲများကို ဖော်ပြနေခဲ့သည်။ ကျား/မ သာတူညီမျှရေးနှင့် လူနည်းလူမျိုးစုများ၏ အခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံရေးကဏ္ဍအောက်တွင် ယခင်အဆိုပြုခဲ့သော်လည်း UPDJC သည် လူနည်းလူမျိုးစုအခွင့်အရေးများ၏ အခြေခံအဓိပ္ပာယ်သတ်မှတ်ချက်တွင် သဘောထားကွဲလွဲမှုများ ရှိနေခြင်း၊ ဒီမိုကရေစီစည်းမျဉ်းများ အားလုံးကို အပြည့်အဝသဘောတူညီမှု မရသေးခြင်းဟူသော အကြောင်းများဖြင့် လူနည်းစုလူမျိုးအခွင့်အရေးများအပိုင်းကို ဖြုတ်ချခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ကျား/မ သာတူညီမျှမှုသည်သာ တစ်ခုတည်းသောမူ အဖြစ်ကျန်ခဲ့ပြီး ၂၀၁၈ ပင်လုံညီလာခံကို ရှေ့ဆက်ခဲ့သည်။^{၆၀}

ဇယား ၇ ၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံအတွင်း ရောက်ရှိခဲ့သော သဘောတူညီမှုများ၊ ၂၀၁၆-၂၀

အဓိကအကြောင်းအရာနယ်ပယ်					
	နိုင်ငံရေး	စီးပွားရေး	လူမှုရေး	လုံခြုံရေး	မြေယာနှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်
ပထမအကြိမ် ပင်လုံအစည်းအဝေး (၃၁ ဩဂုတ် - ၃ စက်တင်ဘာ၊ ၂၀၁၆)	သဘောတူညီမှု သုည	သဘောတူညီမှု သုည	သဘောတူညီမှု သုည	သဘောတူညီမှု သုည	သဘောတူညီမှု သုည

ပထမအကြိမ်ပင်လုံအစည်းအဝေး (၂၄-၂၉ မေ၊ ၂၀၁၇)

သဘောတူညီမှု ၁၂
 ၁။ နိုင်ငံသားများ၏ လူတ်လပ်သော အချုပ်အခြာအာဏာ
 ၂။ မဏ္ဍိုင် ၃ ရပ်နှင့် အပြန်အလှန် ထိန်းကျောင်းခြင်း
 ၃။ နိုင်ငံတော် လူမျိုးစုများအတွက် သာတူညီမျှမှု
 ၄။ ဒီမိုကရေစီ၊ ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို အခြေခံသော ပြည်ထောင်စု
 ၅။ ပြည်နယ်/တိုင်းများကို ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု ၏ အစိတ်အပိုင်းများ ဖြစ်စေရန်
 ၆။ အထူးအုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေ သများကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း
 ၇။ အစိုးရအဆင့်တိုင်းအတွက် မဏ္ဍိုင် ၃ ရပ်
 ၈။ ပြည်နယ်လွှတ်တော်
 ၉။ အစိုးရအဆင့်တိုင်းအတွက် အခွန်များ
 ၁၀။ ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေခုံရုံး
 ၁၁။ ပါတီစုံ ဒီမိုကရေစီ
 ၁၂။ ပါတီစုံ ရှေးကောက်ပွဲများ
 ၁၃။ လူတ်လပ်၍ တရားမျှတသော ရှေးကောက်ပွဲများ

သဘောတူညီမှု ၁၁
 ၁။ ဈေးကွက်စီးပွား ရး
 ၂။ ဈေးကွက်စီးပွား ရေးကို ဥပဒေဖြင့် ကာကွယ်ခြင်း
 ၃။ ဆင်းရဲမှု တိုက်ဖျက်ရေး
 ၄။ မကောင်းသော စီးပွားရေးလုပ် ဆောင်ချက်များကို တားမြစ်ခြင်း
 ၅။ လက်ဝါးကြီးအုပ်မှု တိုက်ဖျက်ရေးဥပ ဒေ
 ၆။ သာတူညီမျှ အခွင့်အရေးပေးခြင်း
 ၇။ မျှတသော ဘဏ္ဍာငွေ ခွဲဝေမှု
 ၈။ အစိုးရအဆင့်တိုင်း အတွင်း စီးပွားရေးစီမံခန့်ခွဲမှု ကို မျှဝေခြင်း
 ၉။ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု၊ တာဝန်ခံမှုနှင့် တာဝန်ယူမှု
 ၁၀။ ဒေသဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးရေး စီမံချက်
 ၁၁။ နိုင်ငံတကာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု များအား စွဲဆောင်ခြင်း

သဘောတူညီမှု ၄
 ၁။ နေရပ်စွန့်ခွာသူများ အတွက် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိ ဘဲ အားစိုက် အဖြေရှာခြင်း
 ၂။ နေရပ်စွန့်ခွာသူများ ပြန်လာနိုင်စေရန် အခြေအနေများ ဖန်တီးပေးခြင်း
 ၃။ နှမ်းပါးအုပ်စုများအ တွက် လူမှုစီးပွားအခြေအ နေများ ဖန်တီးပေးခြင်း
 ၄။ မူးယစ်ဆေး ကုန်သွယ်မှု တိုက်ဖျက်ရေး

သဘောတူညီမှု သုည

သဘောတူညီမှု ၁၀
 ၁။ တာရှည်ခံသော ဖွံ့ဖြိုးမှုအတွက် မြေယာမူဝါဒ
 ၂။ မြေယာမူဝါဒအတွင်း တရားမျှတမှု
 ၃။ ဗဟိုထိန်းချုပ်မှု လျော့ချရေး
 ၄။ လူ့အခွင့်အရေးအား ဖြင့် အကြောင်းပြန်ဆက် သော မြေယာမူဝါဒ
 ၅။ မြေယာကိစ္စရပ်များ အတွင်း ပွင့်လင်းမြင်သာမှု
 ၆။ မြေယာမူဝါဒများအ တွက် ဒေသခံများ၊ တောင်သူများနှင့် ဆွေးနွေးတိုင် ပင်ခြင်း
 ၇။ နိုင်ငံသားများအတွက် မြေယာကိုင်ဆိုင်ခွင့်နှင့် စီမံခွင့်
 ၈။ အမျိုးသမီး၊ အမျိုးသား လူတ်လပ်စွာ မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရှိ ခြင်း
 ၉။ အစိုးရ၏ မြေယာပြန်သိမ်း ခွင့်

၁၀။
သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်
ထိခိုက်မှုကို
ကာကွယ်ခြင်း

တတိယ အကြိမ် ပင်လုံ အစည်းအ ဝေး (၂၀၁၈ ဇူလိုင် ၁၁- ၁၆)	သဘောတူညီမှု ၄ ၁။ ကျား၊ မ သာတူညီမှု ၂။ ကျား၊ မ ဝေစုများ ၃။ ကျား၊ မ အခြေပြု အကြမ်းဖက်မှု ကာကွယ်ရေး ၄။ အမျိုးသမီးများ အားစွမ်းဆောင် ရည်မြှင့်တင် ပေးခြင်း	သဘောတူညီ မှု ၁ ၁။ ပြည်ထောင်စု လွတ်တော်၏ မူဝါဒများနှင့် အညီ ပြည်နယ်များ ၏ စီးပွားရေး စီမံကိန်းများ	သဘောတူညီမှု ၇ ၁။ အမျိုးသမီးများ၏ ပါဝင်မှု ၂။ ပညာရေးစနစ် လက်လှမ်းမီခြင်း ၃။ အားလုံးလက် လှမ်းမီသော ကျန်းမာရေးစောင့် ရှောက်မှု ၄။ မသန်စွမ်းသူများအ တွက် အခွင့်အရေးများ ၅။ လူမှုဖွံ့ဖြိုးရေးအတွ င်း လူမှုပေါင်းစည်းညီညွ တ်မှု ၆။ မူးယစ်ဆေး စောင့်ရှောင်မှုနှင့် ပြန်လည်ပေါင်းစည်း စေမှု ၇။ ကလေးသူငယ် အခွင့်အရေးများ	သဘောတူညီမှု သုည	သဘောတူညီမှု ၂ ၁။ နိုင်ငံခြားသား မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု ကို ကန့်သတ်ခြင်း ၂။ မြေယာအသုံးချမှု စီမံကိန်းများမတိုင် မီတွင် လူမှုရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်း ကျင် ဆန်းစစ်ချက်များ ကို ပြုလုပ်ခြင်း
	သဘောတူညီမှု ၈ ၁။ ဒီမိုကရေစီနှင့် ဖက်ဒရယ်ဝါဒ ၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပ ဒေ ခုံရုံးတည်ထောင်ခြင်း ၃။ ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များ၊ အစိုးရသုံးရပ်အကြား အာဏာခွဲဝေခြင်း	သဘောတူညီ မှု သုည	သဘောတူညီမှု ၁ ၁။ မြန်မာလူမျိုးများ၏ မတူကွဲပြားမှုကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း	သဘောတူညီမှု ၃ ၁။ အသက်အိုးအိမ် စည်းစိမ်ကို ကာကွယ်ခြင်း ၂။ NCA ဆွေးနွေးမှု ဆောင်ရွက်ခြင်း ၃။ UPDJC နှင့် အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေးပူးတွဲ စောင့်ကြည့်ရေး ကော်မတီ တည်ထောင်ခြင်းအ တွက် ခြေလှမ်းခြင်း	

၄။ တိုင်းဒေသနှင့်
ပြည်နယ်များအကြား
သာတူညီမျှမှု
၅။
နိုင်ငံသားများအတွက်
အခြေခံအခွင့်အရေး
များ
အား
ကာကွယ်ပေးခြင်း
၆။ ဘာသာရေးနှင့်
နိုင်ငံရေးကို
ခွဲခြားခြင်း
၇။
သဘောထားကွဲလွဲမှု
များကို
သဘောရိုးဖြင့်
ဖြေရှင်းရေး
၈။ ငြိမ်းချမ်းရေး
လုပ်ငန်းစဉ်နှင့်
သဘောတူညီချက်ကို
ပွင့်လင်းမြင်သာမှု၊
တာဝန်ခံမှုနှင့်
တာဝန်ယူမှုတို့ဖြင့်
အကောင်အထည်
ဖော်ခြင်း

ပင်လုံစေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများမှ တိတိပပ ရလဒ်များ ထွက်မလာဘဲ ဖြစ်နေချိန်တွင် ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေသော ပြည်တွင်းစစ်သည် သွယ်ဝိုက်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး နယ်ပယ်တစ်ရပ် ဖြစ်လာခဲ့သည်။ တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းလုပ်ငန်းစဉ်ပြင်ပတွင် ဖြစ်ပျက်နေသော အဖြစ်အပျက်များသည် တရားဝင်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ်သို့ အခိုင်အမာသက်ရောက်လျက်ရှိသည်။ NCA မှာ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ ၂၀ ဖွဲ့တွင် ၁၀ ဖွဲ့သာ လက်မှတ်ထားထိုးသောကြောင့် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုမှု လျော့ကျလျက်ရှိသည် (MNSP နှင့် LDU သည် ၂၀၁၈ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည်)။^{၆၀} စင်စစ်တွင် အားလုံးပါဝင်ရမည်ဖြစ်သော်လည်း နိုင်ငံတော်မဟုတ်သော လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများမှ ထိန်းချုပ်ထားသော စုစုပေါင်းတပ်ဖွဲ့များအားလုံး၏ ၂၀-၂၅ ရာခိုင်နှုန်းကိုသာ လွှမ်းခြုံထားသည်။ ၎င်းအပြင် လက်မှတ်ထိုးထားသော အဖွဲ့ ၁၀ ဖွဲ့မှ ၄ ဖွဲ့သာ အာမခံချက်ရှိသော စစ်တပ်ရှိပြီး NCA ကိုယ်၌က စစ်တပ်အင်အားနည်းသော အဖွဲ့များကိုသာ စွဲဆောင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ လက်မှတ်မထိုးထားသော အဖွဲ့များမှာ ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်အကျိုးစီးပွားအတွက်ဖြစ်စေ၊ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတစ်ခုဖြစ်ရေးအတွက် ပိုကောင်းသော မူဘောင်တစ်ရပ်ကို ညှိနှိုင်းရယူရေးအတွက်ဖြစ်စေ လိုက်လျောမှုများရရှိရန် ဆက်လက်တိုက်ပွဲဝင်လျက်ရှိကြသည်။

NLD အစိုးရလက်ထက်တွင် တပ်မတော်နှင့် KIO၊ AA၊ TNLA နှင့် MNDA တို့အကြား တိုက်ပွဲများမှာ ပြင်းထန်ခဲ့သည်။ စစ်တပ်သည် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များကို တိုက်ခိုက်မှုများ ရှိခဲ့ပြီး EAO များမှ ပြန်လည် လက်တုံ့ပြန်တိုက်ခိုက်မှုများမှာ ၂၀၁၆-၂၀၁၈ ခုနှစ်အတွင်း ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ်အတွင်းတွင် KIO သည် အသစ်ဖွဲ့စည်းသော “မြောက်ပိုင်းမဟာမိတ်” ပေါင်းစည်းမှုအောက်တွင် TNLA၊ AA၊ MNDA တို့ကို ဆက်လက် လက်နက်ထောက်ပံ့ခဲ့သည်။ KIO ၏ အဓိက အရင်းအမြစ်များမှာ ကျောက်စိမ်းတွင်းများ၊ တရားဝင်နှင့် တရားဝင်မဟုတ်သော အခွန်ကောက်ခံမှုများမှဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့သည် မိတ်ဖက်များကို ထောက်ပံ့ရန် အထောက်အကူဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့၏ အသစ်ဖွဲ့စည်းသော မိတ်ဖက်အဖွဲ့သည် တိုက်ခိုက်မှုများကို ပြင်းပြင်းထန်ထန် ပြုလုပ်ကြပြီး ၎င်းတို့ရည်မှန်းချက်များ မအောင်မြင်သေးသော်ငြားလည်း စစ်တပ်ကို လက်နက်ဖြင့်တိုက်ခိုက်ခြင်း (Outgunning) နည်းဖြင့် ဖိအားလက်လက် ပေးနေခဲ့သည်။

ဖြစ်ပွားလျက်ရှိသော တိုက်ခိုက်မှုများနှင့်အတူ NLD ၏ (၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ရခိုင်ပြည်နယ်အတွင်း နေရာအများဆုံး အနိုင်ရခဲ့သော) ရခိုင်အမျိုးသားပါတီကို အထင်အမြင်သေးသောလုပ်ရပ်ကြောင့် AA သည် ရခိုင်ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအကြား ရေပန်းစားလာပြီး အသိအမှတ်ပြုမှု ကြီးကြီးမားမား ရလာခဲ့သည်။^{၆၂} အကျိုးဆက်အားဖြင့် AA သည် တပ်သားသစ်များ ထပ်ဖြည့်လျက် တပ်ကို အဆင့်မြှင့်လိုက်ပြီး ၎င်း၏ နယ်မြေကို (ကျောက်တွင်းများတွင် အလုပ်လုပ်နေသော ရခိုင်အပါအဝင် AA စစ်သားများ စစ်သင်တန်းယူသည့်နေရာ) ကချင်ပြည်နယ်မှ ပထမ ရခိုင်ပြည်နယ်၊ ထို့နောက် ချင်းပြည်နယ် ၀ လက်သို့ ပြောင်းရွှေ့အခြေစိုက်ခဲ့သည်။ AA သည် တပ်မတော်နှင့် တိုက်ခိုက်မှုများကို ပိုမိုအရှိန်တင်လာနိုင်ခဲ့သည်။ နှစ်ဖက်စလုံး အထိအခိုက်အကျအဆုံး များကြခြင်းသည် ပဋိပက္ခသံသရာကို ပိုမိုရှည်လာစေခဲ့သည်။ အချို့သော တိုက်ခိုက်မှုများကို အရှိန်လျော့သွားစေရန် တပ်မတော်သည် ၂၀၁၈ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် လက်မှတ်မထိုးထားသော အုပ်စုများနှင့် တစ်ဖက်သတ် အပစ်ရပ်စဲရေး ကြေငြာခဲ့သည်။ သို့သော် AA နှင့်တော့ ဆက်လက်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။^{၆၃} အကျိုးဆက်အားဖြင့် ပြည်ထောင်စုရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်သည် ၂၀၂၀ အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲများတွင် ရခိုင်ပြည်နယ်အတွင်းရှိ မဲဆန္ဒနယ်အများအပြားကို လုံခြုံရေးအကြောင်းပြလျက် မဲပေးခွင့် ပယ်ချခဲ့သည်။^{၆၄}

စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအတွင်း မြင့်တက်လာသော အခက်အခဲများနှင့် တစ်ပြိုင်နက်တည်းတွင် တပ်မတော်နှင့် NCA ကို လက်မှတ်ထိုးထားသော အဖွဲ့များအကြား သဘောထားကွဲလွဲမှုများ ပေါက်ဖွားလာလျက် ရှိသည်။ တပ်မတော်မှ KNU ထိန်းချုပ်နယ်မြေအတွင်း လမ်းများဖောက်ခြင်းဖြင့် အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်များကို ချိုးဖောက်ခဲ့ပြီးနောက် ၂၀၁၈ ခုနှစ် မတ်လနောက်ပိုင်းတွင် စစ်တပ်နှင့် KNU တပ်မဟာ ၅ အကြား တိုက်ပွဲငယ်များစွာ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။^{၆၅} ၎င်းမှာ တပ်မတော်မှ KNU ကို NCA ကို လိုက်နာစေရန် ဖိအားပေးမှုဗျူဟာတစ်ရပ်ဖြစ်သကဲ့သို့ တပ်မဟာ ၅ အနေနှင့်လည်း KNU ၏ လက်နက်နှင့်ဆက်လက်ခုခံနိုင်စွမ်းနှင့် ၎င်းမှတစ်ဆင့် မိမိဩဇာကြီးလာဖို့ရာ လိုက်လျောမှုများကို ကြီးကြီးမားမား ရယူနေနိုင်သေးသည်ဟူသော အချက်ကို စစ်ကိုအသုံးချ သတိပေးခြင်း တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ စစ်ကိုအသုံးချပြီး ဘယ်ဘက်မှ အန္တိမအနိုင်မရနိုင်သော်လည်း ၎င်းကို စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးတွင်ကစားရန် တိုက်ပြားအဖြစ် အသုံးချခြင်း ဖြစ်သည်။

UWSA သည် နှစ်ဖက်သဘောတူ အပစ်ရပ်စဲရေးကို အသစ်ပြန်လည် ပြုလုပ်ခဲ့သော အင်အားအကောင်းဆုံး လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ဖြစ်သော်လည်း NCA ကို လက်မှတ်မထိုးသေးဘဲ ၎င်းအတွက် ဩဇာကြီးကြီးနှင့် လိုက်လျောမှုများများရရန် ကြိုးပမ်းဆဲဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် ၂၀၁၇ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ထိပ်သီးဆွေးနွေးပွဲတစ်ခုကို ၎င်း၏ ဌာနချုပ်ရှိရာ ပန်ဆန်းတွင် အိမ်ရှင်အဖြစ် လက်ခံ ကြီးမှူးကျင်းပခဲ့ပြီး တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီမှု အသစ်တစ်ရပ်ကို အဆိုပြုခဲ့သည်။ KIO ကဲ့သို့ပင် UWSA သည် ပဋိပက္ခကို ကြာကြာရှည်ရှည်ထိန်းထားနိုင်ပြီး ၎င်း၏ နယ်မြေအပေါ် အခက်အခဲမရှိ အေးအေးလူလူ ထိန်းချုပ်နေနိုင်လောက်အောင် အရင်းအမြစ်ကြွယ်ကြွယ်ဝဝ ရရှိထားသူ ဖြစ်သည်။^{၆၆}

တက်ကျန်ခဲ့ခြင်းဖြင့် ဖြစ်ပွားလျက်ရှိသော ပဋိပက္ခများ ဆက်လက်တည်ရှိနေမှုနှင့်အတူ ပင်လုံညီလာခံအတွင်း စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးအခက်အခဲများသည် လက်မှတ်ထိုးထားသော အုပ်စုများအတွက် နည်းလမ်းအသစ်များကို ရှာဖွေရန် မက်လုံးများ ပေးလာခဲ့သည်။ NCA ကို ထိန်းသိမ်းထားရန် ခိုင်ခိုင်မာမာ ကတိပြုထားသော်ငြားလည်း KNU၊ RCSS နှင့် အခြားလက်မှတ်ထိုးထားသော အဖွဲ့များသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများအတွင်း မြင့်တက်လာသော အခက်အခဲများနှင့် ကြုံကြာနေမှုများအပေါ် စိတ်ပျက်မှုကို ဖော်ပြလာကြသည်။ ပဋိပက္ခမှာ တန်နေချိန်တွင် ၎င်းတို့အတွက် အကျိုးအမြတ်နည်းနည်းသာ ရနိုင်မည့်အခြေအနေကို သဘောပေါက်ကြပြီး တပ်မတော်နှင့် NLD နှစ်ဦးစလုံးသည် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ကြန့်ကြာအောင်ပြုလုပ်နေသည်။ ကိုင်တွယ်ကစားနေသည်ဟု တွေးကြသည်။

အကျိုးဆက်အားဖြင့် KNU သည် ၂၀၁၈ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုများမှ “ယာယီ” ထွက်ခွာသည်ဟု ကြေငြာခဲ့ရာ အစိုးရအနေဖြင့် နောက်ဆက်တွဲ ပင်လုံအစည်းအဝေးများကို ကျင်းပ၍မရ ဖြစ်စေခဲ့သည်။^{၆၇} KNU ၏ ထွက်ခွာမှုသည် စစ်တပ်၏ ရည်ရွယ်ချက်ကို မယုံကြည်ခြင်း၊ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများအတွင်း တိုးတက်မှုမရှိခြင်းနှင့် KNU အချင်းချင်းအတွင်း ခွဲပြဲမှုများကြောင့် ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် KNU ခေါင်းဆောင်များသည် အထူးသဖြင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးတွင် ပါဝင်သူများပြားလှခြင်းကြောင့် ခြေခြေမြစ်မြစ် ဆွေးနွေး၍မရခြင်းကို စိတ်ပျက်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ “EAO တွေနဲ့ ဆွေးနွေးဖို့ စားပွဲဝိုင်းထိုင်ကြပြီဆိုရင် တစ်ယောက်နဲ့တစ်ယောက် လိုက်ပိတ်ဆို့နေကြပြီး ကျယ်ပြန့်တဲ့မူတွေအကြောင်းပဲ ပြောကြတာ။”^{၆၈} တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခြင်းမှ ထွက်လိုက်ခြင်းအားဖြင့် အစိုးရနှင့် ပိုပြီး တစ်ဦးချင်း ကောင်းစွာဆွေးနွေး၍ ကောင်းသွားမည်ဟု အချို့ KNU အဖွဲ့ဝင်များမှ ရှုမြင်ကြသည်။^{၆၉} စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ကာကွယ်ရန်ကြိုးပမ်းခြင်း အလို့ငှာ အစိုးရသည် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်၊ တပ်ချုပ် မင်းအောင်လှိုင်နှင့် အခြား NCA လက်မှတ်ထိုးထားသည့် EAO များ ပါတင်သော အစည်းအဝေးတစ်ရပ်ကို ကျင်းပခဲ့သည်။ အစည်းအဝေးမှာ လျင်မြန်စွာယိုယွင်းလာခဲ့သော်လည်း တပ်မတော်ခေါင်းဆောင်သည် EAO များမှ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံပဒေများကို အကြမ်းရေးဆွဲခွင့်ရချင်ပါက ခွဲမထွက်ရေးကို ကျင့်သုံးရမည်ဟု ပြင်းထန်စွာ ထပ်လောင်းပြောဆိုခဲ့ပြန်သည်။ RCSS ကိုလည်း NCA ကို အသုံးချပြီး ၎င်း၏ စစ်ရေးစွမ်းရည်ကို ဆက်တည်ဆောက်နေသည်ဟု စွပ်စွဲခဲ့ပြန်သည်။ နောက်ဆုံးတွင် EAO များ တောင်းဆိုသည့် ဖက်ဒရယ်စစ်တပ်တစ်ဖွဲ့စည်းရန် အဆိုကို ပယ်ချခဲ့သည်။^{၇၀}

KNU ခေါင်းဆောင်များမှာ မူအရ စစ်တပ်တစ်တပ်တည်းဖြစ်ရန် အဆိုကို ချီတိုချီတို သဘောတူကြသော်လည်း ထပ်လောင်းဆွေးနွေးရန်လိုအပ်ကြောင်း တိုက်တွန်းကြသည်။ အဆိုပါ အပြင်ပန်းလိုက်လျောမှုအပေါ် ကရင်အုပ်စုများစွာနှင့် KNU ကိုယ်၌အတွင်း ပြင်းထန်စွာ တုံ့ပြန်မှုများကို ဖြစ်စေခဲ့သည်။ KNU တပ်မဟာ ၅ သည် အထူးသဖြင့် ၎င်းထိန်းချုပ်နယ်မြေဖြစ်သည့် ကရင်ပြည်နယ် ဖာပွန်မြို့အတွင်း လမ်းတစ်ခုဆောက်လုပ်ခဲ့မှုအပေါ် မကျေနပ်ပေ။ ၎င်းမှာ တပ်မတော်သည် KNU တို့၏ ထိန်းချုပ်မှုကို လျော့ရဲအောင်ပြုလုပ်လိုခြင်းအပြင် KNU တို့နှင့် ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်း မရှိဘဲဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းကြောင့် မထိမဲ့မြင်ပြုသည်ဟု မြင်သည်။^{၇၁} အကြမ်းဆိုရသော် တပ်မတော်သည် KNU ထိန်းချုပ်ဒေသများနှင့် ပိုမိုနီးကပ်လာခဲ့ပြီး တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် တလည်လည်ဖြစ်နေသည့် အချိန်အတွင်း အချို့နေရာများတွင် တပ်မတော်သည် KNU နယ်များကို ပြန်လည်ရယူထားသည်များလည်း ရှိသည်။ တပ်မတော်သည် မိုင်းရှင်းခြင်း၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းများအား သွားရောက်လည်ပတ်လျက် ဘုန်းတော်ကြီးများအား လှူဒါန်းခြင်း စသဖြင့် ဗျူဟာအမျိုးမျိုးကို အသုံးချခဲ့သည်။^{၇၂} ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်းနှင့် နိုင်ငံတော်ကို မည်သို့နေရာပေးသင့်သည် ဆိုသည်နှင့်ပတ်သက်ပြီး KNU မှာ အကွဲအပြဲများ ရှိလာခဲ့သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးစေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု တန်နေချိန်တွင် အုပ်စုဂိုဏ်းကွဲမှုများမှာ ပိုမိုများပြားလာခဲ့သည်။ ၎င်းအချက်များ၏ ဖိအားကြောင့် KNU မှာ ၂၀၁၈ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှ နှုတ်ထွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး ၎င်းအဖွဲ့ဝင်များကို စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး ရှေ့သို့ဆက်သွားစေရန်အတွက် အခြားနည်းလမ်းများရှာရန်အတွက် ဆင့်ခေါ်ရတော့သည်။

ထိုအချိန်တွင် RCSS သည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများကို ကန့်ကွက်ပြီး ပင်လုံလုပ်ငန်းစဉ်မှ နှုတ်ထွက်ခဲ့ပြန်သည်။ RCSS သည် မြန်မာစုပေါင်းစစ်တပ်တွင် ပါဝင်လိမ့်မည် (သို့) ခွဲထွက်ရေးမှုကို သဘောတူလိမ့်မည် စသည့် အဆိုပြုချက်များနှင့် ခပ်ခွာခွာနေမည့်အကြောင်း အောက်တိုဘာ ၂၆ ရက်နေ့တွင် RCSS မှ ထုတ်ပြန်ကြေငြာခဲ့သည်။ အဆိုပါဆုံးဖြတ်ချက်များမှာ ရှမ်းလူမျိုးများနှင့် ညှိနှိုင်းပြီး သဘောတူညီချက်ရယူရန်လိုအပ်ကြောင်း ထောက်ပြလျက် ၎င်း၏ ရှမ်းပြည်နယ်အတွင်း ရှမ်းလူမျိုးများနှင့် အကြီးစားဆွေးနွေးပွဲများ ပြုလုပ်ခွင့်တောင်းဆိုမှုကို ပိုမိုခိုင်မာအောင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ RCSS သည် KNU ၏ နှုတ်ထွက်မှုနောက် နိုဝင်ဘာ ၁ ရက်နေ့တွင် NCA ပူးတွဲစောင့်ကြည့်ရေးကော်မတီမှ နှုတ်ထွက်ခဲ့သည်။^{၇၃}

စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများမှာ ၁၈ လကြာမျှ ပြတ်တောက်နေပြီးနောက် ၂၀၂၀ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ပြန်လည်စတင်ခဲ့သည်။ အဆိုပါပြတ်တောက်နေခြင်းသည် ပါဝင်သူများအား ၎င်းတို့နေရာများအား ပြန်လည်သုံးသပ်ခွင့်နှင့် ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းခွင့် ရသွားစေသည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် ၎င်းတို့သည် “လုံခြုံရေးကဏ္ဍပြန်လည်ပေါင်းစည်းရေး” ဟူသော ခေါင်းစဉ်အောက်တွင် တပ်ဖျက်သိမ်းရေး၊ လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းရေး၊ ပြန်လည်ပေါင်းစည်းရေး/ လုံခြုံရေးကဏ္ဍပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး အချက်တို့ကို လက်မခံချင်ပါလျက်နှင့် လက်ခံခဲ့ရပြီး ၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံပုံစံငယ်တစ်ခုအား ၂၀၂၀ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၈-၂၁ အတွင်း လက်ခံကျင်းပခဲ့ကြသည်။^{၇၄} ပါဝင်သူများအားလုံးတို့သည် ရွေးကောက်ပွဲအလွန် NCA သို့သွားရန်နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ရန် ခြေလှမ်းအဆင့်ဆင့်ကို ရှင်းလင်းအောင်လုပ်သည့် နောက်ထပ် စည်းမျဉ်းမူ ၂၀ ကို သဘောတူခဲ့သည်။ ဩဂုတ်လညီလာခံအတွင်း ရရှိခဲ့သော ထူးထူးခြားခြား သဘောတူညီချက်တစ်ခုမှာ ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများအကြား အာဏာခွဲဝေမှုအပါအဝင် “ဒီမိုကရေစီဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု” တစ်ခုအတွက် လမ်းညွှန်မှုများ ဖြစ်သည်။^{၇၅} ၂၀၂၁ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၈ ရက်နေ့ ရွေးကောက်ပွဲများတွင် NLD မှ သောင်ပြိုကမ်းပြို အနိုင်ရခဲ့ခြင်းသည် ယခင်သက်တမ်းအတွင်း ငြိမ်းချမ်းရေးညှိနှိုင်းမှုကို တိုးတက်အောင် အလုပ်နိုင်ခဲ့သော်လည်း နောင်လာမည့် အစိုးရသက်တမ်းအတွင်း ရှေ့ဆက်နိုင်မည်လားဟူသော အပြုသဘောတွေးမြင်မှုတစ်ခုကို ကမ်းလင့်ခဲ့သည်။

၄.၃။ သုံးသပ်ချက်

တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို အနီးကပ်လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်းဖြင့် ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ခြင်း “locking-in”၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်နယ်ပယ်အလွှာများခွဲခြမ်းပေးပြီး ဆွေးနွေးရေးဘောင်ချဲ့ပေးခြင်း “layering” နှင့် ရလဒ်များအပေါ်ကြည့်ပြီး တဆင့်ပြီးတဆင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်သွားခြင်း “sequencing” ဗျူဟာတို့သည် နိုင်ငံတော်၏ အကျိုးစီးပွားကို မည်သို့ ထိထိရောက်ရောက်အကျိုးပြုသည်ကို သိမြင်နိုင်သည်။ တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများမှ လောက်လောက်လားလားရလဒ်များ ထွက်မလာဘဲ ပဋိပက္ခမှာ တန်နေချိန်တွင် တပ်မတော်နှင့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များမှာ တရားဝင်ဆွေးနွေးမှုနယ်ပယ်အတွင်း အကျိုးအမြတ်ရရန်အလို့ငှာ ဆက်လက်တိုက်ခိုက်လျက် ရှိခဲ့ကြသည်။ အစပိုင်းတွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများသည် အာမခံချက်ရှိခဲ့ပြီး နှစ်ဖက်သဘောတူညီမှုရရန်အတွက် အခွင့်အရေးအသစ်တစ်ခုဖြစ်ခဲ့သော်လည်း ၂၀၂၀ ခုနှစ်အရောက်တွင် နိုင်ငံတော်အကျိုးအလို့ငှာ လူနည်းလူမျိုးစုများ၏ အစွမ်းအာဏာကို တိုက်စားခံလိုက်ရသည်မှာ မြင်သာသည်။

USDP အစိုးရလက်ထက် အစောပိုင်းကာလများတွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးအတွက် စည်းမျဉ်းများကို ချမှတ်ခဲ့ပြီး တပ်မတော်နှင့် အရပ်သားအစိုးရသည် ရှေ့ဆက်ရန် သဘောတူခဲ့သည်။ EAO များနှင့် တပ်မတော်အကြား အချို့အပေးအယူများကို အများမိုးခါးရေသောက်စေခြင်းနှင့် ပြည်တွင်းစစ်အတွင်း မိတ်ဖက်ချိန်ညှိခြင်းကဲ့သို့သော မိရိုးဖလာဗျူဟာများအဖြစ် ရှုမြင်နိုင်ပြီး ရလဒ်မှာ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ အများအပြားပါဝင်သော အပစ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီမှုအတွက် ညှိနှိုင်းမှုတစ်ခုနှင့် တရားဝင်နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုအတွင်း အပေးအယူစည်းမျဉ်းစည်းကမ်း လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ပြဌာန်းခြင်းတို့ ဖြစ်ခဲ့သည်။ နှစ်ဖက်စလုံးမှာ အနိုင်မရှိဘဲ စစ်ပမ်းနေကြပြီ ဖြစ်သည်။ စစ်အုပ်ချုပ်ရေးမှ ဒီမိုကရေသို့ ပထမဆုံးအကြိမ် ဖွင့်လှစ်ခဲ့ခြင်းသည် အချို့တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများကို ပိုမိုအာမခံချက်ရှိသော ပုံစံဖြင့် ရှေ့ဆက်စေခဲ့သည်။ အစောပိုင်း နိုင်ငံတော်နှင့်

တပ်မတော်ဘက်မှ လိုက်လျောမှုများသည် ယခင်အုပ်ချုပ်ရေးကာလများအတွင်း EAO များကို အကြပ်ကိုင်ထိန်းချုပ်ခဲ့သည့် ညှိနှိုင်းရေးဗျူဟာမှ ခွဲထွက်မှုတစ်ရပ်နှင့် EAO များကို အပေးအယူစားပွဲဝိုင်းသို့ ရောက်လာစေရန် စွဲဆောင်လိုမှုကို ပြသနေပြီး ၎င်းသည်လည်း အဆုံးတွင် ပြောင်းပြန်ရလဒ်ထွက်သည့် အဖြစ်သို့ ရောက်ခဲ့သည်။ အဆိုပါဖွင့်လှစ်မှုသည် EAO များကို စည်းလုံးညီညွတ်သော တပ်ပေါင်းစုတစ်စု ဖွဲ့စည်းလျက် NCA နှင့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုသို့ ရောက်သွားစေမည့် နားလည်မှုတစ်ရပ်ရှိလာစေရန် ကြိုးပမ်းခွင့်ပေးခဲ့သည်။ ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲများအတိုင်မီတွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် စည်းမျဉ်းများကို ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်လိုသည့် USDP အစိုးရအတွက် ရလဒ်များအပေါ်ကြည့်ပြီး တဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်သွားခြင်း “sequencing” ဗျူဟာသည် အရေးကြီးသည်။

NLD အစိုးရသက်တမ်းသည် ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ပြီးသား စည်းမျဉ်းများ၏ အကျိုးဆက်များ၊ NLD ၏ Mandate (လုပ်ပိုင်ခွင့်) မတိုင်မီ တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းနှင့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းခြင်း၏ ရလဒ်အားဖြင့် လွှဲရှောင်မရ ပေါ်ပေါက်လာသော အလွှာကွဲခြင်း “layering” တို့ကို ပြသခဲ့သည်။ ၂၁ ရာစုပင်လုံညီလာခံ အစည်းအဝေးပုံစံများကို USDP မှ အာဏာမအပ်နှင်းမီ ရက်သတ္တပတ်များအတွင်း ၎င်း၏ UPC ကို သမိုင်းသစ်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည့် ပုံစံအတိုင်း ပြန်လည်ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများအပါအဝင် ဇာတ်ကောင်အများအပြားမှ EAO များနှင့်အပြိုင် လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများအတွက် ကိုယ်စားပြုမှုကို တောင်းဆိုလာချိန်တွင် အလွှာကွဲခြင်း “layering” ကို လွှဲရှောင်မရနိုင်ပေ။ လက်နက်ကိုင်မဟုတ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများပါဝင်ခွင့်ကို တံခါးဖွင့်ပေးရန် ဖိအားများ လူနည်းလူမျိုးစုအုပ်စုများအတွင်း ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရှိလာစဉ်တွင် အလွှာကွဲခြင်းသည် နိုင်ငံတော်နှင့် တပ်မတော် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းသူများအတွက် အကျိုးအမြတ်တစ်ခုကို ဖော်ဆောင်ပေးခဲ့သည်။ ထိုစဉ် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးအစည်းအဝေးပွဲများတွင် EAO များ၏ ကိုယ်စားပြုမှု လျော့ပါးလာခဲ့ပြီး အစည်းအဝေး အစီအစဉ်နှင့် သဘောတူညီမှုများကို အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးမှုအပေါ် ၎င်းတို့၏ ဩဇာအာဏာမှာလည်း လျော့ရဲလာခဲ့သည်။ တပ်မတော်သည် တရားဝင်ဆွေးနွေးမှုများကို ထိန်းချုပ်လျက် အစည်းအဝေးအစီအစဉ်နှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအဟုန်ကို ချမှတ်သည်။ ထို့အပြင် အစီအစဉ်ပါ အကြောင်းအရာများကို ကော်မတီအသီးသီးတွင် သီးခြားဆွေးနွေးပြီး လိုက်လျောမှုပေးရန် စုပေါင်းဖိအားပေးခြင်းကို တားမြစ်ခဲ့သည်။ EAO များမှ လက်ခံပြီး လုပ်ငန်းစဉ်ဖော်ဆောင်မှုတွင် ပါဝင်ခဲ့သည့်တိုင်အောင် အစည်းအဝေးအစီအစဉ်နှင့် ပါဝင်သူများကို မည်သို့ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်မည်၊ လူမျိုးစုကိုယ်စားပြုများ မည်သို့ပိုမိုပါဝင်ပြီး အလွှာကွဲပြားမည်၊ မည်သည့်အစီအစဉ်အတိုင်း NCA သဘောတူညီမှုဆီသို့ သွားမည်ကို ၎င်းတို့ ကြိုမမျှော်မှန်းနိုင်ခဲ့ပေ။ NLD ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်မီ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုမူဘောင်ကို အနိမ့်ဆုံးနှင့် အရိုးဆုံးသဘောတူညီမှုအမှတ်များသို့ ရောက်ရှိစေရန် အသုံးပြုနိုင်သည်။

လက်နက်ဖြင့်တိုက်ခိုက်ခြင်းဗျူဟာများမှာ ထိရောက်မှုမရှိကြောင်း သက်သေပြခဲ့သည်။ တပ်မဟာ ၅ ကဲ့သို့သော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် ရှေ့မရောက်သည်ကို စိတ်ပျက်ကြောင်းဖော်ပြသည့် အချို့ KNU အဖွဲ့များမှအပ NCA တွင် ပါဝင်သူများသည် စစ်ပြုခြင်းကို စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးကစားပွဲအတွင်း တုန်ကန်အဖြစ် ထုတ်သုံးရန် ချီတိုချီတိုဖြစ်ကြသည်။ တဆက်တည်းတွင် AA၊ TNLA နှင့် MNDA တို့သည် ဆွေးနွေးရေးစားပွဲဝိုင်းတွင် နေရာရှာကြစဉ် တပ်မတော်သည် ၎င်းအဖွဲ့တို့ကို NCA တွင် မထည့်သွင်းရေးကို ထပ်ခါထပ်ခါတားဆီးလျက် ၎င်း၏ အာဏာကို တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးများအတွင်း အသုံးချခဲ့သည်။ အဆုံးတွင် ၎င်းအဖွဲ့တို့သည် KIO နှင့် UWSA တို့၏ မြောက်ပိုင်းမဟာမိတ်အဖွဲ့အတွင်း ပေါင်းစည်းလျက် စစ်ဖြင့် ဩဇာရအောင်မြင်တင်ခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့အတွက် တခြားစေ့စပ်ညှိနှိုင်းသည့်နည်းလမ်း ထွက်လာစေရန် ဖိအားပေးခဲ့သည်။ တပ်မတော်သည် NCA ဖောက်ဖျက်သူများကို အပြစ်ပေးသည့်အနေဖြင့် တိုက်ခိုက်မှုများကို ပြုလုပ်ဆိုသော်လည်း ဥပမာ AA ကဲ့သို့ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအာဏာတက်အောင် ကြိုးပမ်းလိုသော ဇာတ်ကောင်များကို သုတ်သင်ရှင်းလင်းရန် (သို့) KIO ကဲ့သို့ NCA ကို မပါဝင်သူများအား ပေးလျော်စေရန်

ရည်ရွယ်သည်။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် အဆုံးတွင် လက်နက်ဖြင့်တိုက်ခိုက်သည့် ဗျူဟာမှ မည်သည့်ရလဒ်မှ ထွက်မလာခဲ့ဘဲ တန့်နေသော ပဋိပက္ခမှာသာ ပိုမိုယိုယွင်းလာစေခဲ့သည်။

တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးနယ်ပယ် ပြုလဲသည့်အချိန်တွင် အနိုင်ရဗျူဟာ ပိုမိုထင်ရှားလာမည့် ချဲ့လာသော နိုင်ငံတော်နယ်ပယ်နှင့် ပေါင်းဆုံတော့သည်။ တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးများသည် တပ်မတော်နှင့် NLD ကို ၎င်းတို့ထိန်းချုပ်မှု လွတ်မသွားရန် ပြုလုပ်ပေးခြင်း၊ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဌာပနာထားသော ဗဟိုချုပ်ကိုင်နိုင်ငံတော်ကို ဆက်လက်ထားရှိနိုင်မည့် လမ်းကြောင်းကို ချမှတ်ပေးခြင်းနှင့် ဇာတ်ကောင်ထည့်သွင်းခြင်း၊ အစည်းအဝေးအစီအစဉ် ချမှတ်ခြင်းနှင့် ထိန်းချုပ်ခြင်းနှင့် တရားဝင်လက်မှတ်ရေးထိုးမှု အဆင့်ဆင့်တို့အတွက် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ် ဖန်တီးခြင်းတို့ကို ခွင့်ပြုပေးခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်၏ အနိုင်ရဗျူဟာကို ဖော်ထုတ်ရန် တရားဝင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများကို ဖြည့်စွက်ပေးသော ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်သည့် အပြိုင်ဗျူဟာများကို အသုံးပြုခဲ့ပုံကို နောက်အခန်းများတွင် လေ့လာပြထားသည်။

^၁ Fotini Christia, *Alliance Formation in Civil Wars* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012).
^၂ Zaw Oo and Win Min, *Assessing Burma's Ceasefire Accords* (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2007), 27-9.
^၃ မြန်မာနိုင်ငံ ဒီမိုကရက်တစ် မဟာမိတ်အဖွဲ့သည် အမျိုးသားဒီမိုကရက်တစ် တပ်ဦး၊ တိုင်းရင်းသား ပုန်ကန်သူ ညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့၊ ဒီမိုကရေစီ ထောက်ခံသော အုပ်စုများ အထူးသဖြင့် ၁၉၈၈ ခုနှစ် ဗမာ့ကွန်မြူနစ် ပါတီ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများ ပူးပေါင်းဖွဲ့စည်းထားသော မဟာမိတ်အဖွဲ့တစ်ခုဖြစ်သည်။
^၄ Zaw Oo and Win Min, *Assessing Burma's Ceasefire Accords*, 42-43.
^၅ ဒီမိုကရက်တစ်ကရင်ဗုဒ္ဓဘာသာတပ်မတော် (DKBA) အပါအဝင် အုပ်စုအများအပြားသည် မြန်မာစစ်တပ်၏ အုပ်ချုပ်မှုနှင့် ထောက်ပံ့ရေး ဖွဲ့စည်းပုံ များအောက်တွင် BGF သို့မဟုတ် PM အဖြစ်သို့ မိမိတို့ကိုယ်ကို ပြောင်းလဲရန် သဘောတူခဲ့ကြသည်။
John Buchanan, *Militias in Myanmar* (Asia Foundation, 2016), 18.
^၆ International Crisis Group, "Myanmar's Peace Process: A Nationwide Ceasefire Remains Elusive" (Crisis Group Asia Briefing no. 146, International Crisis Group, September 16, 2015).
^၇ Euro-Burma Office, "Myanmar Peace Process" (Euro-Burma Office Briefing Paper, Euro-Burma Office, January 2013), 3-4.
^၈ Kim Joliffe, *Ethnic Conflict and Social Services in Myanmar's Contested Regions* (Asia Foundation, 2014); John Buchanan, *Militias in Myanmar*.
^၉ NMSP ၊ KIO နှင့် SSA-N (အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို ပယ်ဖျက်ခဲ့သော) နှင့် KNU, KNPP နှင့် CNF တို့ပါဝင်ကြသည်။
^{၁၀} International Crisis Group, "Myanmar's Peace Process," 21-22.
^{၁၁} Zaw Oo and Win Min, *Assessing Burma's Ceasefire Accords*; Ardeth Maung Thawngmum, *The "Other" Karen in Myanmar: Ethnic Minorities and the Struggle Without Arms* (Lanham: Lexington Books, 2011).
^{၁၂} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၁၉) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများမှ EAO ခေါင်းဆောင်ကို အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၅) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများမှ EAO ခေါင်းဆောင်ကို အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။
^{၁၃} Mary P. Callahan, *Political Authority in Burma's Ethnic Minority States: Devolution, Occupation and Coexistence* (Washington, DC: East-West Center, 2007), 50.
^{၁၄} "Myanmar Peace Support Initiative," Myanmar Peace Monitor, <https://www.mmpeacemonitor.org/1444>.
^{၁၅} Min Zaw Oo, "Understanding Myanmar's Peace Process: Ceasefire Agreements" (Catalyzing Reflection Series No. 2, Swiss Peace, 2014), 19.
^{၁၆} Morten B. Pedersen, "Myanmar in 2014: 'Tacking Against the Wind'," *Southeast Asian Affairs* (2015): 223-245.

^{၁၇} တပ်မတော်လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့၏တပ်ချုပ်မင်းအောင်လှိုင်သည် သမ္မတဖြစ်ချင်သည့် သူ၏ ကိုယ်ပိုင်အိမ်မက် အတွက် မက်လုံးပေးမှုများ ရှိနေနိုင်သည်ဟု စုမ္မန်သင်္ဃေက မှတ်ချက်ပြုသည်။ ဤ ရည်မှန်းချက် သည် ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲအတွင်း ရုပ်လုံးပေါ်လာမည့် ပုံမပေါ်တော့သည့် အခါ USDP အနေဖြင့် ပါလီမန်ရွေးကောက်ပွဲများတွင်လူကြိုက်များသော NLD ကို ဆန့်ကျင်ရန် ငြိမ်းချမ်းရေးကို အကြောင်းပြအသုံးပြုပြီး ၎င်း၏ အခွင့်အရေးများကို ရှာဖွေခဲ့ပါသည်။ See Su Mon Thazin Aung, “Why Burma’s Top General is Playing Peacemaker,” *Foreign Policy*, May 15, 2014.

^{၁၈} Su Mon Thazin Aung, “Myanmar Ethnic Peace Process: Strategy of the Myanmar Government in the Ongoing Democratic Transition,” in *Myanmar: Reintegrating into the International Community*, ed. Chenyang Li, Chaw Chaw Sein, and Xianghui Zhu (Hackensack, NJ: World Scientific, 2016), 356-364. ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲအတွင်း USDP ၏ မဲဆွယ် စည်းရုံးရေးကတိကဝတ်တွင် အစိုးရသည် ပြည်တွင်း ငြိမ်းချမ်းရေး၊ အမျိုးသား ပြန်လည်ရင်ကြားစေရေးနှင့် ပတ်သက်ပြီး တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု အဖွဲ့အစည်း အားလုံး နှင့် အပြန်အလှန်ဆွေးနွေးမှုရှိခဲ့ကြောင်းကို အလေးပေး ပြောကြားခဲ့သည်။ ၎င်းတို့ရရှိခဲ့သော အောင်မြင်မှု နှစ်ခုဖြစ်သည့် -၁) လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခကို နိုင်ငံရေးအရ ဖြေရှင်းနိုင်မည့်နည်းလမ်းကို ရှာဖွေရန် နှင့် ၂) တန်းတူညီမျှမှုအတွက် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတစ်ခု တည်ထောင်ရန်ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ကြည့်ပါ။ “Campaign Pledges by Political Parties in 2015 elections,” People’s Alliance for Credible Elections. <https://www.pacemyanmar.org/2015-promises-mm/?fbclid=IwAR19VkwqFY2gF0Cs9UXg70GRBHfi6Y-RyUXFxiR-j26pz8yz7Z5xuhYS4E>.

^{၁၉} International Crisis Group, *Myanmar’s Peace Process*, 20.

^{၂၀} ၂၀၁၅ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၂၄) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့၌ ချင်းလက်နက်ကိုင် အုပ်စုခေါင်းဆောင်များ၏ အကြံပေးကို စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၂၁} ၂၀၁၅ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၁၉) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံရန်ကုန်မြို့၌ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို အနီးကပ်စောင့်ကြည့်လေ့လာသူအား စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူး ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ကေအန်ယူ (KNU) ၏ တောင်းဆိုချက်များတွင် ကရင်ပြည်နယ်တွင် စစ်တပ်၏ ထိုးစစ်ဆင်မှုများကိုရပ်တန့်ရန်၊ အမျိုးသားအပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကိုတတ်နိုင်သလောက် မြန်မြန် စတင် လုပ်ဆောင်ရန်၊ အလုပ်အတင်အကြပ် လုပ်ဆောင်ခြင်းခြင်းကို ရပ်တန့်ရန် နှင့် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဖြေလျော့ပေးရန်တို့ပါဝင်သည်။ အစိုးရက ကေအန်ယူ၏ တောင်းဆိုချက်အားလုံးကို မူအရ သဘောတူညီခဲ့ပြီး အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးအပေါ်လက်ငင်း အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိခဲ့ပါသည်။ အောက်ကိုလည်းကြည့်ပါ။ Saw Yan Naing, “KNU Divided over Peace Treaty,” *The Irrawaddy*, February 9, 2012; Kim Jolliffe, *Ceasefires, Governance, and Development: The Karen National Union in Times of Change* (Asia Foundation, 2016), 42.

^{၂၂} ကြည့်ပါ။ Jolliffe, *Ceasefires, Governance, and Development*, 42; “Preliminary Ceasefire Talks—2012,” Karen National Union, Accessed March 28, 2021 (in Burmese). https://www.knuhq.org/public/user/pdf/agreements/2012_Preliminary_Ceasefire_Union_Agreement.pdf.

^{၂၃} Jolliffe, *Ceasefires, Governance, and Development*, 41.

^{၂၄} Saw Yan Naing, “Why did the KNU Withdraw From the UNFC?” *The Irrawaddy*, September 3, 2014.

^{၂၅} “SSA-S Government 11-Point Peace Agreement”, Myanmar Peace Monitor, January 16, 2012, <http://www.mmpeacemonitor.org/images/pdf/SSA-S-Government-16jan2012.pdf>

^{၂၆} မြန်မာငြိမ်းချမ်းရေး စင်တာ (MPC) အဖွဲ့ဝင်ဟောင်းတစ်ဦးကို စာရေးသူများမှ ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ မတ်လ (၅) ရက်နေ့တွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၂၇} Min Zaw Oo, *Understanding Myanmar’s Peace Process*, 17.

^{၂၈} EAO ၏အမည်မှာ ထိုကဲ့သို့ဖြစ်သော်လည်း ၎င်းသည် KNU သို့ KNLA ၏ အစိတ်အပိုင်း မဟုတ်သလို အထောက်အပံ့ပေးထားခြင်းလဲ မရှိပါ။

^{၂၉} Kim Jolliffe, *Ethnic Armed Conflict and Territorial Administration in Myanmar*, 25-26.

^{၃၀} ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၇ ရက်နေ့ ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ မြစ်ကြီးနားမြို့တွင် စာရေးသူများမှ KIO ၏ နည်းပညာအကြံပေးအဖွဲ့၏ပြောရေးဆိုခွင့်ရှိသူ Dau Kha Dumsa အား အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၃၁} Euro-Burma Office, “Ethnic Armed Organizations Conference: Laiza, Kachin State—30 October to 2 November 2013” (Euro-Burma Office Briefing Paper, Euro-Burma Office, October 2013); Euro-Burma Office, “The Laiza Agreement” (Euro-Burma Office Briefing Paper, Euro-Burma Office, November 2013).

^{၃၂} Burma Centre for Ethnic Studies, *Report: March 2012-March 2014* (Chiang Mai: Wanida Press, 2014); Confidential interview conducted by the authors, February 17, 2015, Yangon, Myanmar.

^{၃၃} ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဦးဆောင်သည့် ကျွမ်းကျင်သူတစ်ဦးကို ၂၀၁၅ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၇ ရက်နေ့၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများမှ လျှို့ဝှက်အင်တာဗျူး ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၃၄} Su Mon Thazin Aung, “Governing The Transition: Policy Coordination Mechanisms In The Myanmar Core Executive, 2011–2016” (Ph.D. Diss., University of Hong Kong, 2017), 204.

^{၃၅} Euro-Burma Office, “Karen National Union & The United Nationalities Federal Council (UNFC)” (Euro-Burma Office Briefing Paper, Euro-Burma Office, September 2014).

^{၃၆} “Putting Pen to Paper—and Making History,” *Myanmar Times*, February 16, 2015.

^{၃၇} မြန်မာ့ငြိမ်းချမ်းရေး စင်တာ (MPC) အကြီးတန်းအဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးကို စာရေးသူများမှ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၅) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၃၈} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၇)ရက်နေ့၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများမှ အမည်မဖော်လိုသူတစ်ဦးနှင့် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၃၉} ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို အနီးကပ်စောင့်ကြည့်လေ့လာသူအား စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံရန်ကုန်မြို့တွင် ၂၀၁၅ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၁၉) ရက်နေ့တွင် အင်တာဗျူး ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၄၀} International Crisis Group, “Myanmar: A New Peace Initiative” (Asia Report No. 214, International Crisis Group, 2015), 6.

^{၄၁} အဆိုပါ ထင်မြင်ယူဆချက်များကို တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အုပ်စုများ၏ စေ့စပ်ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးသူများ ၊ အစိုးရ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသူများ နှင့် မြန်မာ့အရေးလေ့လာဆန်းစစ်သူများ ဆွေးနွေးပြောဆို ခြင်းအပြင် မြန်မာ့တပ်မတော်အရေးလေ့လာ သူတစ်ဦး နှင့် အီးမေးလ် စာပို့ ခြင်းတို့ မှတဆင့် အတည်ပြုမှုကို စာရေးသူများမှ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ (၃) ရက်နေ့တွင် ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။

^{၄၂} Aye Win Myint, and Hnin Yadana Zaw, “Myanmar President Meets Ethnic Rebel Groups for Peace Talks,” *Reuters*, September 9, 2015; “President Thein Sein Willing to Serve a Second Presidential Term,” *Mizzima*, July 31, 2015.

^{၄၃} Antoni Slodkowski, “Myanmar Signs Ceasefire with Eight Armed Groups,” *Reuters*, October 15, 2015.

^{၄၄} Ardeth Thawngmung and Saw Eh Htoo, “The Fractured Centre: ‘Two-Headed Government’ and Threats to the Peace Process in Myanmar,” *Modern Asian Studies* (2021): 1-29.

^{၄၅} Guy Dinmore, “Government Dissolves MPC, Transfers Assets,” *Myanmar Times*, March 25, 2016.

^{၄၆} ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ နေပြည်တော်မြို့တွင် ကျင်းပသည့် ပြည်ထောင်စုငြိမ်းချမ်းရေး ညီလာခံကို တက်ရောက်ခဲ့သည့် စာရေးသူတစ်ဦးမှ ညီလာခံဖိတ်ကြားသူအား အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၄၇} ထိုအမည်မှာ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ပေါင်းများစွာမှ မြန်မာနိုင်ငံကို ဖယ်ဒရယ်မူဝါဒအပေါ် အခြေခံတည်ဆောက်သွားနိုင်မည့် အခြေခံအစည်းအဝေးဟူ၍မြင်သော ၁၉၄၇ ပင်လုံညီလာခံကို ရည်ညွှန်းခြင်းဖြစ်သည်။

လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများအပြင် NLD သည်လည်း ပင်လုံ သဘောတူညီချက်ကို မည်သည့်အခါမျှ အကောင်အထည်မဖော်ခဲ့ပါ။

^{၄၈} “Powerful Militia Storms Out of Myanmar Peace Talks,” *Mizzima*, September 2, 2016.

^{၄၉} Ardeth Maung Thawngmung, “Signs of Life in Myanmar’s Nationwide Ceasefire Agreement? Finding a Way Forward,” *Critical Asian Studies* 49, no. 3 (2017): 379–395.

^{၅၀} Nyein Nyein, “Shan National Dialogue to Continue Despite Myanmar Army Obstruction,” *The Irrawaddy*, December 19, 2017.

^{၅၁} Ibid.; ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ခဲ့သူများကို စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် ၂၀၁၅ခုနှစ် နှင့် ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဇွန်လ များတွင် အင်တာဗျူး ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၅၂} အဓိက စေ့စပ်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသူများ (အစိုးရ နှင့် EAO နှစ်ဖွဲ့လုံး) နှင့် NCA တွင် ပါဝင် သူ များ ၊ နိုင်ငံခြား သတင်းစာဆရာ တစ် ဦး ၊ နှင့် NLD အစိုးရ အဖွဲ့ဝင်များအား စာရေးသူများမှ ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၅၃} KNU ခေါင်းဆောင်များ နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံတွင် ပါဝင်ခဲ့သူများကို စာရေးသူများမှ ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ နှင့် ၂၀၁၈ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလများတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၅၄} Ibid.

^{၅၅} “Secession Fears Cloud Myanmar Peace Talks: Government,” *Mizzima*, May 29, 2017.

^{၅၆} Ibid.

- ^{၅၇} ၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံတွင်ပါဝင်ခဲ့သူ ကရင်ပြည်နယ်အစိုးရအဖွဲ့ဝင်များအား စာရေးသူများမှ ၂၀၁၇ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၂၇)ရက်နေ့၊ မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။
- ^{၅၈} ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ကေအန်ယူ ဌာနချုပ်တွင် မူ ၃၇ ခုကို ပြန်လည်သုံးသပ်မှုတွင် စာရေးသူများမှ လေ့လာသူအဖြစ်ပါဝင်ခဲ့ပါသည်။
- ^{၅၉} “Ethnic Minority Rights Will Not Be On Third Panglong Conference Agenda,” *BNI*, July 5, 2018.
- ^{၆၀} Joe Kunbun, “The UNFC: Reasons Behind Signing and Not Signing the NCA,” *The Irrawaddy*, February 14, 2018.
- ^{၆၁} ရခိုင်ပြည်နယ် ရိုဟင်ဂျာအကျပ်အတည်း လည်း AA ၏ အင်အား အပေါ် သိသာထင်ရှား သော အကျိုး သက်ရောက်မှု ရှိ ခဲ့ သည် ။
- ^{၆၂} Joe Kunbun, “Why the Military Has Declared a Unilateral Ceasefire,” *The Irrawaddy*, December 25, 2018.
- ^{၆၃} Transnational Institute, “The 2020 General Election in Myanmar: A Time for Ethnic Reflection” (Myanmar Policy Briefing No. 24, Transnational Institute, December 2020), 6-11.
- ^{၆၄} Naw Betty Han, “Military, KNU Clashes Erupt in Hpapun,” *Myanmar Times*, August 30, 2018.
- ^{၆၅} ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ မရှိစဉ်ကတည်းက ရှမ်းပြည်နယ်အောက် တွင် တရားဝင် “ဝ” အထူးဒေသ သည် ရှမ်းပြည်နယ် နှင့် ပြည်ထောင်စု အစိုးရ နှစ်ရပ်စလုံး ထံမှ အမှီအခိုကင်းစွာ သီးသန့်ရပ်တည်နေပြီး နယ်မြေထိန်းချုပ်မှုကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ် မှုဖြင့် အုပ်ချုပ်နေသောဒေသ တစ်ခုဖြစ် သည်။
- ^{၆၆} Nyein Nyein, “Analysis: Why Did the KNU Temporarily Leave Peace Talks?” *The Irrawaddy*, October 29, 2018.
- ^{၆၇} စာရေးသူများမှ ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၂ ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ ဘားအံမြို့တွင် KNU ဆက်သွယ်ရေးအရာရှိနှင့် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။
- ^{၆၈} စာရေးသူများမှ ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၂ ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ ဘားအံမြို့တွင် ပူးတွဲ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး စောင့်ကြည့်ရေးကော်မတီ အဖွဲ့ဝင် အား အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။
- ^{၆၉} Sai Wansai, “Burma’s Peace Process: From Stagnation to Drawbacks?” *Shan Herald Agency for News*, November 12, 2018.
- ^{၇၀} Ye Mon, “Karen National Union Suspends Participation in Peace Talks,” *Frontier Myanmar*, October 29, 2018.
- ^{၇၁} စာရေးသူများမှ ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၂ ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ ဘားအံမြို့တွင် ပူးတွဲ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး စောင့်ကြည့်ရေးကော်မတီ အဖွဲ့ဝင် အား အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။
- ^{၇၂} “KNU Central Committee Holds an Emergency Meeting,” *Mizzima*, November 7, 2018.
- ^{၇၃} NRPC staff member interviewed by the authors, March 4, 2020.
- ^{၇၄} Nyein Nyein, “Myanmar Peace Conference Ends With Participants Praising “Meaningful” Principles, Post-Election Plan,” *The Irrawaddy*, August 21, 2020; Ardeth Thawngmung and Saw Eh Htoo, “The Fractured Centre,” 27.

အခန်း ၅

အားနည်းသောတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပြည်နယ်များကို ပုံစံကျအောင်ပြုပြင်ခြင်း- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် ချုပ်ခြယ်ကန့်သတ်ခြင်း နှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအလွှာအထပ်ထပ် ထည့်သွင်းဖွဲ့စည်းခြင်း

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပုံမှန်အားဖြင့် ဆက်လက်အကောင်အထည်ဖော်နေခဲ့ကာ လူမျိုးစုတပ်များ ယခင်က အာဏာလွှမ်းမိုးထိန်းချုပ်ခဲ့သောနေရာများ နှင့် ယခင်က စစ်မက်ဖြစ်ပွားခဲ့ရာနေရာများကို အစိုးရအင်စတီကျူးရှင်းများဖြင့် ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်မှုများ ပြုလုပ်နေစဉ်ပြိုင်နက် တစ်ဘက်တွင်လည်း ဘဘောတူညီချက် အသစ်တစ်ခုရရှိရန်အတွက် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ ပြုလုပ်နေခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများနှင့် နိုင်ငံတော်အဆင့် ပြောဆိုဆွေးနွေးနိုင်မည့် အင်စတီကျူးရှင်းနှင့် အစိုးရယန္တရားများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ဖန်တီးပေးခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ၎င်းအပါအဝင် ၎င်း၏ နောက်ဆက်တွဲ ထွက်ပေါ်လာသော ဥပဒေများဖြင့် စည်းနှောင်ဖွဲ့စည်းထားသော အုပ်ချုပ်ရေးအလွှာများကို ထပ်မံထည့်သွင်း၍ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများကို အတင်းအကျပ်အုပ်ချုပ်လိုက်သည်။ ထိုလုပ်ရပ်က တပ်မတော်မှ မျှော်မှန်းထားပြီးဖြစ်သော အင်စတီကျူးရှင်းအသစ်များ၊ စည်းမျဉ်းအသစ်များ နှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း အသစ်များကို တရားဝင်ဖြစ်အောင်၊ ပုံစံတကျဖြစ်အောင် ပြုလုပ်လိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်စေခဲ့သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အရပ်သားတစ်ပိုင်းဒီမိုကရေစီအစိုးရ၏ အဆင့်ဆင့်ဖြစ်ပေါ်ပြောင်းလဲလျက်ရှိသည့် အင်စတီကျူးရှင်းများ၏ အခြေခံအုတ်မြစ်အဖြစ် သတ်မှတ်လိုက်သည်သာမကပဲ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများနှင့် ယင်းပြောဆိုဆွေးနွေးမှု၏ရလဒ်များကို နှိုင်းယှဉ်ရာတွင် အသုံးပြုမည့် အခြေခံမူတစ်ခုအဖြစ်လည်း လက်ခံခဲ့ကြသည်။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများအတွက် လက်ခံရ မည့် အခရာကျသည့်အရာတစ်ခုအဖြစ် စစ်တပ်က သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျော့နည်းသောအစိုးရတစ်ခုကို ရုပ်လုံးပေါ်လာစေရန်နှင့် လည်ပတ်အောင်ပြုလုပ်ရန်အတွက် လိုအပ်သော စံနမူနာများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ဖန်တီးပုံဖော်ထားခဲ့သည်။ ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ USDP အဖွဲ့ဝင်များမှာ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲခဲ့သော စစ်အစိုးရတွင် ပါဝင်ခဲ့သူများဖြစ်သည့်အလျောက် ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရှေ့ပြေးအနေဖြင့် အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ ပို၍အံ့ဩစရာကောင်းသည်မှာ အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ် NLD နှင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု နိုင်ငံရေးပါတီတို့မှာ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ကနဦးတွင်လက်မခံခဲ့ကြရာမှ ၎င်းတို့အားလုံးက ထိုအခြေခံဥပဒေကို လက်ခံသည့်အဖြစ်သို့ နောက်ပိုင်းကာလများတွင် ပြောင်းလဲသွားကြခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ အာဏာစတင်ရရှိသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် NLD သည် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကဏ္ဍအမြောက်အများကို အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင်ပါသည့် ကြံရာပါအဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်လာတော့သည်။

အကောင်အထည်ဖော်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်သော အကြောင်းအရာတော်တော်များများမှာ အစိုးရမှ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအပေါ်ထားရှိသည့် သဘောထားကို ပိုမိုခိုင်မာလာစွာ ပေါ်လွင်စေခဲ့သည်။ ရည်မှန်းချက်ရေရာရာ သတ်မှတ်ထားခြင်းမရှိသေးသည့် သို့ဦးတည်ရောက်ရှိစေမည့် ရှေ့ပြေးဆောင်ရွက်ချက်များအဖြစ် "ဖယ်ဒရယ်နိုင်ငံ" လူမျိုးစုပြည်နယ်များသို့ အာဏာနှင့် အရင်းမြစ်များ စတင်ခွဲဝေပေးလာခြင်းအပါအဝင် တိုင်းဒေသကြီး နှင့် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များဖွဲ့စည်းလာခြင်း စသဖြင့် အသစ်သစ်သော အင်စတီကျူးရှင်းများကို ဗဟိုအစိုးရအနေဖြင့်

သတ်မှတ်ဖော်ဆောင်ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ အင်စတီကျူးရှင်းများ နှင့် ပိုမိုအားကောင်းအောင်ဆောင်ရွက်ထားသော အုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက်များမှာ ရှုပ်ထွေးလှပြီဖြစ်သဖြင့် အခြားရွေးချယ်စရာလမ်းကြောင်းဖြစ်သည့် ဖယ်ဒရယ်အစစ်အမှန်ကို တည်ထောင်သည့် လမ်းကြောင်းကို ရွေးချယ်ရန် အတော်အတန် ခက်ခဲစေသည်။ နိုင်ငံတော်၏ဖွဲ့စည်းပုံမှာ ၂၀၀၈ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ ထဲထဲဝင်ဝင် တုပ်ပြီးချည်ပြီးဖြစ်သည့်အလျောက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအသစ်များ၊ အာဏာပုံစံအသစ်နှင့် အင်စတီကျူးရှင်းလည်ပတ်ပုံ သို့မဟုတ် အရင်းအမြစ်ခွဲဝေသည့်နည်းလမ်းအသစ်များကို ကျင့်သုံးမည်ဆိုပါက ၎င်းတို့တစ်ခုချင်းဆီ၏ မူလရှိရင်ရင်းစွဲအနေအထားကို ဖြိုဖျက်ရန် သို့မဟုတ် ပြုပြင်မွန်းမဲရန်အတွက် ပြန်လည်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ လိုအပ်သည့်အလျောက် ရှိရင်းစွဲဖွဲ့စည်းပုံမှ များစွာသွေဖီခွဲထွက်ရန်အတွက် ပိုမိုခက်ခဲလာခဲ့သည်။ ဤလုပ်ငန်းစဉ်သည် (၂၁) ရာစုပင်လုံညီလာခံနှင့် သက်ဆိုင်ပြီး ၂၀၀၈ ၏ဖွဲ့စည်းပုံကို ပြင်ဆင်ရန် လိုအပ်သည်ဆိုသည့် သဘောထားမှတ်ချက်ဖြင့်သာ အဆိုပါကဏ္ဍအသီးသီးကို ညှိနှိုင်းရမည်ဖြစ်သည်။ လက်ရှိဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုအလွန်များသောကြောင့် ၎င်းကို ဖယ်ဒရယ်အစစ်အမှန်လမ်းကြောင်းပေါ်သို့ တွန်းတင်ရမည်ဆိုပါက ရှုပ်ထွေး၍ ကြန့်ကြာနိုင်သလို စိတ်ကူးပုံဖော်ကြည့်ရန်လည်း ခက်ခဲလှသည်။

ရလဒ်အနေဖြင့် အကြောင်းအချင်းရာ တစ်ခုချင်းဆီကို မည်သို့မည်ပုံ အစဉ်လိုက်ထား၍ ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက် (Sequencing) ရမည် က အရေးကြီးလှသည်ကို သိရှိလိုက်ရသည်။ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုခရီးစဉ် ရှည်ကြာလေလေ ၂၀၀၈ဖွဲ့စည်းပုံမှာ ပိုမိုအမြစ်တွယ်လာလေလေဖြစ်သလို ပိုမိုတရားဝင်ဖြစ်လာလေလေလည်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ဖြစ်လာခဲ့သည့်တိုင်အောင် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် ပိုမိုအသားကျလာခဲ့ကြသည်။ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုကိုယ်စားလှယ်များမှာ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဒေသများတွင် နေရာရလာကြပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ၎င်းတို့အတွက် သတ်မှတ်ထားသော တာဝန်ဝတ္တရားများအတိုင်း လိုက်လျောညီထွေ ဆောင်ရွက်လာခဲ့ကြသည်။ ထိုလူတန်းစားတစ်စုမှာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချ သည့် မြန်မာနိုင်ငံတစ်ရပ် သတ်မှတ်ထားသော ပြည်ထောင်စုအစိုးရ နှင့် တပ်မတော်၏အမြင် "ဖယ်ဒရယ်ဖြစ်အံ့ဆဲဆဲ" ကို အမှန်တကယ် အတည်ပြုပေးရာရောက်သည့် အင်အားစုတစ်ခု ဖြစ်လာခဲ့ကြသည်။

ယခုအခန်း၏ ပထမပိုင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား လက်ခံရန် အစောပိုင်းကာလက ငြင်းဆိုခဲ့ကြသည့် NLD ပါတီနှင့် လူမျိုးစုတပ်များ အပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ဆန့်ကျင်ခဲ့သူများမှ ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပိုပင် မည်သို့ တဖြည်းဖြည်းလက်ခံလာခဲ့ကြပြီးနောက် မည်ကဲ့သို့ အသက်ဝင်ခိုင်မာစေခဲ့သည့်ကို ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လက်ခံရန် ဆက်လက်ငြင်းဆန်နေခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့မှာ NLD ပါတီမှ အစိုးရအဖွဲ့တွင် စစ်တပ်ပါဝင်မှုအခန်းကဏ္ဍကို လျော့ချရန် နှင့် ဒီမိုကရေစီအဝန်းအပိုင်းကိုချဲ့ထွင်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြခြင်းသာဖြစ်ပြီး စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတစ်ခု ပေါ်ပေါက်ရန်အလို့ငှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရေးသားရန်အတွက် NLD ဦးဆောင်သောအစိုးရအဖွဲ့မှ တွန်းအားပေးရန် ခက်ခဲခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည်။

ဒုတိယအပိုင်းတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဒေသများ၌ အုပ်ချုပ်ရေးအလွှာများ ထည့်သွင်းအုပ်ချုပ်ခြင်းက ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများလွန်းနေသည့် အစိုးရစနစ်တစ်ရပ်ကို ပိုမိုခိုင်မာတည်တံ့စေခဲ့သည်ကို ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ ဗဟိုအစိုးရမှနေ၍ ၎င်း၏ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျော့ချခြင်း၏ သဘောသဘာဝနှင့်အတိုင်းအတာကို သတ်မှတ်နိုင်နေခြင်းက ဖက်ဒရယ်ဟု သမုတ်ခြင်းခံနေရသည့် အုပ်ချုပ်မှုပုံစံ၏ အနာဂတ်အလားလာကို ၎င်းမှ ပို၍ချယ်လှယ်နိုင်သည့်အနေအထားသို့ရောက်အောင် ပြုလုပ်ပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်။ မြေယာ၊ သဘာဝသယံဇာတရင်းမြစ်၊ ပညာရေး နှင့် ယဉ်ကျေးမှု စသည့် ကဏ္ဍများကို စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် ပတ်သတ်၍လည်း တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်နှင့်ဆိုင်သော အရေးပါသည့်ကဏ္ဍများတွင် ဗဟိုအစိုးရ၏ ချုပ်ချယ်ကန့်သတ်နိုင်သည့် အတိုင်းအတာမှာ ပိုမိုပေါ်လွင်သည်။ ၎င်းကိစ္စရပ်တို့ကို သာဓကများဖြင့် ဖော်ပြထားသည်။

၅.၁။ ၂၀၀၈ အခြေခံဥပဒေဆန့်ကျင်ငြင်းပယ်လာရာမှ စတင်လက်ခံကျင့်သုံးလာခြင်း

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အရပ်သားအစိုးရသို့ကူးပြောင်းအပြီး ကာလဖြစ်သော ၂၀၁၁ ခုနှစ်နောက်ပိုင်းတွင် ပိုမိုအကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်လာခဲ့ကြသည်။ အဆိုပါဖွဲ့စည်းပုံကြောင့် နိုင်ငံတော်အဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး၊ ပြည်နယ်အဆင့်နှစ်ခုလုံးတွင် ယန္တရားပုံစံအသစ်များ နှင့် အာဏာနှင့်ရင်းမြစ်ခွဲဝေမှုအသစ်များ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ လွန်ခဲ့သောဆယ်စုနှစ်တစ်ခုအတွင်း စစ်တပ်၏ အကြီးမားဆုံးသောစွမ်းဆောင်နိုင်မှုမှာ အစောပိုင်းကာလများတွင် ပြည်တွင်းပြည်ပကဝေဖန်ခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တဖြည်းဖြည်းနှင့် လက်ခံလာနိုင်အောင် ဆောင်ရွက်လာနိုင်ခဲ့သည်သာမကပဲ ၎င်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ထောက်ခံအားပေးမှုရရှိအောင်ပါ ပြုလုပ်နိုင်ခဲ့ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို စတင်ကျင့်သုံးလာသည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် နိုင်ငံရေးသမားတို့ သိရှိနားလည်လိုက်ရသည်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံကြောင့် ၎င်းတို့ရွေးချယ်စရာ အလွန်နည်းပါသွားပြီး ဤမူဘောင်မှချုပ်ကိုင်ထားသည့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းအတိုင်းသာ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်ရတော့ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် ၎င်းတို့အပေါ်ကျရောက်လာမည့် ဘေးအန္တရာယ်ကို ကွေ့ဂိုက်ရှောင်တိမ်း၍သာ နေကြရတော့သည်။

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို အုပ်ချုပ်ရေး၏ အခြေခံမူတစ်ခုအဖြစ် လက်ခံကျင့်သုံးလိုက်ခြင်းက ကနဦးတွင် ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်ခဲ့သော အစိုးရနှင့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများမှ တပ်မတော်ကို အသာစီးရအောင် ပြုလုပ်ပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်သွားလေသည်။ USDP ပါတီ၏ အဖွဲ့ဝင်များမှာလည်း ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လက်ခံကျင့်သုံးရန်အတွက် ၂၀၁၁ ခုနှစ်မတိုင်မီတွင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း NLD ပါတီမှာ အဆိုပါဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်းပြင်းထန်ထန် ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်နေရာမှ ၎င်းဖွဲ့စည်းပုံကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရာတွင် တက်ကြွစွာလှုပ်ရှားပါဝင်ခဲ့သော အစိုးရတစ်ခုဖွဲ့စည်းသည်အထိ ပြောင်းလဲလာခဲ့သည်။ NLD ပါတီသည် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းစတင်ရေးဆွဲရန် အကြောင်းဖန်လာစေသည့် အမျိုးသားညီလာခံခေါ်ယူမှုကို ဆန့်ကျင်ရှုတ်ချခဲ့သလို ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို သဘောတူလက်ခံကျင့်သုံးရန်အတွက် ကျင်းပခဲ့သော ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲတွင်လည်း ထိုဖွဲ့စည်းပုံကို ဆန့်ကျင်ငြင်းဆိုကြရန် မြန်မာပြည်သူလူထုအား ဆော်ကြခဲ့သည်။^၁ NLD သည် အဓိကအားဖြင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံကို လက်ခံခြင်းမရှိသည့်အတွက်ကြောင့် ၂၀၁၀ ရွေးကောက်ပွဲကိုလည်း ရဲတင်းစွာလောင်းကြေးထပ်၍ သပိတ်မှောက်ခဲ့သည်။ ထိုရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပနေချိန် တစ်ဘက်တွင်လည်း အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်း “အလယ်အလတ်ကျသော” (CSOs) များ၏ ညွှန်ပေါင်းဖွဲ့စည်းမှုတစ်ရပ် ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ “တတိယအင်အားစု” ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ကြသော ထို အဖွဲ့အစည်းမှာ စစ်အစိုးရနှင့် အောင်ဆန်းစုကြည်နှင့် NLD မှ ကိုယ်စားပြုသည့် စစ်တပ်၏ အတိုက်ခံအဖွဲ့ကြား ထိန်းကျောင်းပေးရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။ ထိုအဖွဲ့အစည်းမှာ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင် “အတွင်း” မှ တဖြည်းဖြည်းချင်း ဒီမိုကရေစီစနစ် ပိုမိုပြင်လာစေရန်နှင့် နိုင်ငံတကာမှ ဒဏ်ခတ်ပိတ်ဆို့အရေးယူမှုများကို ဖြည့်လျှော့ပေးရန် တိုက်တွန်းမှုများပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အဆိုပါ တတိယအင်အားစုမှာ အငြင်းပွားမှုများစွာဖြစ်စေသော အစုအဖွဲ့တစ်ခုဖြစ်ခဲ့ပြီး စစ်အာဏာရှင်၏ ဒီမိုကရေစီသို့ဦးတည်ရေးဆွဲထားသည့် မူဝါဒလမ်းစဉ်လမ်းပြမြေပုံ၊ ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် ၎င်း၏ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တရားဝင်ဖြစ်လာစေရန် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအားဖြင့် အထောက်အပံ့ပေးသည့် ကြံရာပါအစုအဖွဲ့ဖြစ်ခဲ့သည် ဟု ထင်မြင်ခဲ့ကြသည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ NLD သည်လည်း တတိယအင်အားစု၏ Incrementalist အမြင် (သေးငယ်သော ပြောင်းလဲမှုများကို ထပ်တိုးစုဆောင်းလာခြင်းဖြင့် ကြီးမားသော ပြောင်းလဲမှုတစ်ရပ်ဆီသို့ ရောက်စေခြင်း) ကို ထောက်ခံအားပေးလာခဲ့သည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ် ကြားဖြတ်ရွေးကောက်ပွဲတွင် NLD ပါတီ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့ပြီး ထိုသို့ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်မှုမှာ အောင်ဆန်းစုကြည်နှင့် NLD ပါတီတို့၏ လွှတ်တော်အဝန်းပိုင်းသို့ ပထမဆုံးကြိမ်ခြေချခြင်းဖြစ်ကာ နောင်တွင် ပေါ်ပေါက်လာမည့် အင်စတီကျုရှင်းအသစ်များကိုလည်း မသိမသာလက်ခံကျင့်သုံးလာမည့် အမှတ်အသားတစ်ခုဖြစ်သည်။ ရွေးကောက်ခံ NLD ပါတီဝင်များအနေဖြင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို သစ္စာခံရာရောက်မည့်လုပ်ရပ်ဖြစ်သော

လွှတ်တော်ကျမ်းသစ္စာ သို့မဟုတ် ကတိသစ္စာကျိန်ဆိုခြင်း ပြုလုပ်ရန်ကို ကနဦးပိုင်းတွင် ငြင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ သို့သော်လည်း ၎င်းတို့၏လွှတ်တော်တွင်းနေရာဆုံးရှုံးမည် စိုးရိမ်သဖြင့် နောက်ပိုင်းတွင် လိုက်လျောလိုက်ရသည်။ NLD ပါတီသည် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲများကို သပိတ်မှောက်ဆန့်ကျင်လျက်ရှိသည်ဆိုသည့် သဘောထားကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်ထိ အများပြည်သူတို့အား ဆက်လက်ချပြလျက်ရှိသော်လည်း ၎င်းမှာခေတ္တမျှသာဖြစ်သည်။^၃ ရွေးကောက်ပွဲတွင် သောင်ပြိုကမ်းပြိုနိုင်ပြီးနောက် လွှတ်တော်နှင့် အစိုးရဘက် နှစ်ခုလုံးတွင် အာဏာရလာသောကြောင့် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လက်ခံကျင့်သုံးရတော့မည့်ကိန်းသာ ဆိုက်ရောက်လာသည်။ ၂၀၂၁ အာဏာသိမ်းမှုမတိုင်းမီအထိ အောင်ဆန်းစုကြည်နှင့် NLD မှာ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် စိတ်အားအလွန်ထက်သန်ကြသည်ဟု ဆိုခဲ့ကြသော်လည်း ထိုဖွဲ့စည်းပုံကို တိုး၍ တိုး၍သာ လက်ခံကျင့်သုံးလာခဲ့ကြသည်။ ၂၀၁၃ တွင် NLD သည် ၎င်းပါတီဝင်များကြား စစ်တမ်းကောက်ယူမှုပြုခဲ့ပြီး ထိုစစ်တမ်းအရ ၈၀% သော NLD အဖွဲ့ဝင်များမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အသစ်ပြန်လည်ရေးဆွဲရေးထက်ပြန်လည်ပြင်ဆင်ရေးကိုသာ အားသန်နေကြသည်ကို တွေ့ရှိ ရသည်ဟု ဆိုခဲ့သည်။^၄ ၂၀၂၀ ရွေးကောက်ပွဲတွင် NLDအနေဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲကို သပိတ်မှောက်ရန်ကြိုးစားခဲ့သည့် အတိုက်အခံပါတီများနှင့် အစုအဖွဲ့များကို ပြင်းပြင်းထန်ထန်ဝေဖန်ရှုတ်ချသည်အထိ ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုလုပ်ရပ်မှာ NLD ပါတီ၏ ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုအတွင်း သိသိသာသာပြောင်းလဲသော အပြောင်းအလဲတစ်ခုဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဆန့်ကျင်ခဲ့သော်လည်း NLD ပါတီသည် စစ်အစိုးရ နှင့် USDP အစိုးရမှ သတ်မှတ်ထားသော နိုင်ငံရေးစည်းမျဉ်းစည်းကမ်းအတိုင်းသာ မသိမသာဖြည်းဖြည်းချင်း လိုက်လျောညီထွေ လိုက်နာဆောင်ရွက်လာခဲ့သည်။ NLD မှ ထိုသို့လုပ်ဆောင်ခြင်းက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အခြေခံအားဖြင့် တရားဝင်စေခဲ့ပြီး နောက်ပိုင်းတွင်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအားထောက်ခံရန် ကနဦးကတိသစ္စာဆိုခဲ့ကြသော နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းကိုပါ ပြောင်းလဲလာစေခဲ့သည်။

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများသည်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တောက်လျှောက်ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်ငြင်းဆိုလာခဲ့ရာမှ နောက်ပိုင်းတွင် ပိုမိုလက်ခံလာခဲ့ကြသည်။ လူမျိုးစုကိုယ်စားလှယ်များမှာလည်း NLD နည်းတူ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲကို သပိတ်မှောက်ခြင်းနှင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံကိုဆန့်ကျင်ကြရာတွင် အတော်အတန်စည်းလုံး ညီညွတ်ခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ၂၀၁၀ ရွေးကောက်ပွဲတွင် ဝင်ရောက်ရွေးကောက်ခံရန် ပြင်ဆင်နေချိန်အတောတွင်း လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများကြား အုပ်စုနှစ်ခုကွဲသွားခဲ့သည်။ ၁၉၉၀ခုနှစ်တွင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည့် နိုင်ငံရေးပါတီများမှာ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံကိုလက်မခံပဲ ၂၀၁၀ ရွေးကောက်ပွဲကို သပိတ်မှောက်ခဲ့ကြသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်အောက်တွင် ဖွဲ့စည်းသော လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီအသစ်များကမူ ရွေးကောက်ပွဲကို ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်လိုခဲ့ကြသည်။ ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းလိုက်သော လူမျိုးစုပါတီများသည် လက်တွေ့ကျသောကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းမှုမျိုးတွင်သာ ယုံကြည်မှုရှိပြီး ထိုအရာများအနက် ဖက်ဒရယ်မှု နှင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျှော့ချရေးအတွက် လိုအပ်သော "ပင်လုံစိတ်ဓာတ်" ကို ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ဖော်ဆောင်ပေးနိုင်လိမ့်မည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။^၅ ၁၉၉၀ နှင့် ၂၀၁၀ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သော နိုင်ငံရေးပါတီများကြား သဘောထားကွဲလွဲမှုများ ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော်လည်း ၂၀၁၅ နှင့် ၂၀၂၀ ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ထိုပါတီအားလုံး ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့ကြသည်။ ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခြင်းခံရသော လူမျိုးစုလွှတ်တော်အမတ်များမှာ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်နှင့် အသစ်ဖွဲ့စည်းထားသော တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်လွှတ်တော်များတွင် ပါဝင်လာကြပြီး အချို့မှာမူ ဒေသန္တရအစိုးရအဖွဲ့တွင်ပင် အစိုးရအဖွဲ့ဝင်အဖြစ်ခန့်အပ်ခြင်းခံရသည်။ ထို့ကြောင့် ၎င်းတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံကို အစောပိုင်းကာလများတွင် ဆန့်ကျင်ပြနေရာမှ နောက်ပိုင်းတွင်မူ နိုင်ငံရေးကစားကွက်၏ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းအသစ်များကို တိတိတဆိတ် လက်ခံလိုက်နာသည့်အဖြစ်ဖြင့်သာ အဆုံးသတ်ခဲ့သည်။

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံကို လူထုကလည်း လက်ခံလာခဲ့ကြသည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၇ ခုနှစ်အတွင်း ပြုလုပ်ခဲ့သော စစ်တမ်းများအရ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်၊ အစိုးရအပြောင်းအလဲတွင် တည်ငြိမ်အေးချမ်းခြင်းနှင့် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် စစ်မှန်သောနိုင်ငံရေးရွေးချယ်မှုများအတွက် အထောက်အပံ့ဖြစ်စေမည့် မူဘောင်တစ်ခုဟု အများစုက

ထင်မြင်ယူဆလာကြသည်။ NLD ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့သော ရွေးကောက်ပွဲအပြီး NLD ပါတီကို ငြိမ်းချမ်းစွာ အာဏာလွှဲပြောင်းပေးပီးနောက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား သိသိသာသာအကောင်းဘက်မှ မြင်လာခဲ့ကြသည်။^၆ ၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာပြည်သူ့လှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့၏ လေ့လာချက်အရ ဖြေဆိုသူ၏ ၁ ရာခိုင်နှုန်းကသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုသည် ဦးစားပေးလုပ်ဆောင်သင့်သော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်ဟု ထင်မြင်ကြပြီး အများစုမှာမူ ပဋိပက္ခနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် အစိုးရဝန်ဆောင်မှု စသည်တို့ကို ပဓာနထားစဉ်းစားသင့်သည်ဆိုသည့် အမြင်ရှိခဲ့ကြသည်။ စစ်တမ်းဖြေဆိုသူ၏ ၃၃ ရာခိုင်နှုန်းကသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဘောင်တွင်းတွင် တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်များမှာ ပိုမိုအာဏာရှိသင့်သည်ဟု ထင်မြင်ခဲ့ကြသည်။ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် သဘာဝသယံဇာတအရင်းအမြစ်များကဲ့သို့သော ကဏ္ဍများနှင့် ဆိုင်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများနှင့်ပတ်သက်၍ လေ့လာကကြည့်ရာ ဖြေဆိုသူ၏ ၁၄ ရာခိုင်နှုန်းခန့်ကသာ အဆိုပါ လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာများကို သက်ဆိုင်ရာ တိုင်းဒေသကြီးပြည်နယ်များမှ အလုံးစုံ စီမံခန့်ခွဲအုပ်ချုပ်ခွင့်ရှိသည်ဟုထင်မြင်ကြပြီး အများစုမှာမူ ၎င်းကဏ္ဍများပါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ခွဲဝေသတ်မှတ်၍ တာဝန်ယူသင့်သော ကဏ္ဍများဖြစ်သည်ဟု ယူဆကြသည်။^၇ မကြာသေးမီကပြုလုပ်ခဲ့သော စစ်တမ်းတစ်ခုတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပါဝင်သူ အများအပြားသည် “လူမျိုးစု ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို မလိုလားတော့ကြောင်း တွေ့ရှိခဲ့သည်။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် မိမိတို့လူမျိုးစုအသီးသီး၏ [သူတို့] [...] ကိုယ်ပိုင်ဝိသေသလက္ခဏာကို ထိန်းသိမ်းကာ အသိအမှတ်ပြုခံရရန် ဆန္ဒရှိကြသော်လည်း လူမျိုးစုဖက်ဒရယ်စနစ်သည် “အဓိကရည်မှန်းချက် မဟုတ်တော့ပေ။”^၈ အဓိကအနှစ်သာရကိုပြောရပါလျှင် ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှာ အုပ်ချုပ်သူအထက်တန်းစားအလွှာနှင့် လူထုကြားတွင် အသားကျဝင်ဆံ့လျက် ရှိနေပြီဖြစ်သည်ကို ထင်ရှားစွာ တွေ့မြင်နေရခြင်းဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အသေးစိတ်လေ့လာကြည့်သည့်အခါ ၎င်း၏ပြဋ္ဌာန်းချက်အများစုသည် ဗဟိုအစိုးရ၏အာဏာကို ပိုမိုအားဖြည့်ပေးထားပြီး လူမျိုးစုပြည်နယ်များ၏ အုပ်ချုပ်ခွင့်အာဏာကို ကန့်သတ်ထားခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည်။ ၎င်းဖွဲ့စည်းပုံတွင် ယခင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် သိသိသာသာကွဲပြားသော ဖွဲ့စည်းပုံအသစ်များကို တွေ့ရှိရသည်။ ၎င်းတို့မှာ ပါတီစုံစနစ်၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ တရားစီရင်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာခွဲဝေမှု၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှစ်ရပ်ထားရှိခြင်း၊ တိုင်းဒေသကြီးပြည်နယ်လွှတ်တော် ၁၄ / ၃၊ အစိုးရများနှင့် ဝန်ကြီးချုပ်များ၊ လူမျိုးစု (တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးများ) အတွက် သီးသန့်ရာထူးနေရာများထားရှိတို့ကို ဖြစ်ကြသည်။^၉ သို့တိုင် တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များမှ မဟုတ်ဘဲ သမ္မတတိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်များ ဝန်ကြီးချုပ်ကို ခန့်အပ်ပြီး ၎င်းဝန်ကြီးချုပ်တို့မှတစ်ဆင့် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ၎င်းဝန်ကြီးချုပ်များမှာ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးအစိုးရများထက် ဩဇာအာဏာပိုကြီးခဲ့သည်။ စစ်တပ်မှာ အဓိကကျသည့် ဝန်ကြီးဌာနများကိုအုပ်ချုပ်ရန် အခွင့်အာဏာ များစားစားရရှိထားပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဗီတိုအာဏာ အလိုအလျောက်ပေးနိုင်သည့် နေရာတွင်ရှိခဲ့သည်။ အခန်း ၂ တွင်တွေ့မြင်ရသည့်အတိုင်း အရေးပါသောတရားစီရင်ရေးအားလုံး၏ အဓိကအာဏာကို ဗဟိုအစိုးရကသာ ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားခဲ့သည်။ အမျိုးသားလွှတ်တော်သည် ကာကွယ်ရေး၊ နိုင်ငံခြားရေးကိစ္စ၊ ငွေကြေးဖန်တီးမှုနှင့် ကုန်သွယ်မှုဆိုင်ရာကဏ္ဍများတွင် အခွင့်အာဏာရှိသည်။ ထိုစနစ်မှာ ဖက်ဒရယ်စနစ်ကျင့်သုံးသောနိုင်ငံများတွင် မြင်လေ့မြင်ထရှိရသော ပုံစံဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အမျိုးသားလွှတ်တော်သည် ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေး အပါအဝင် အခြားနယ်ပယ် အများအပြားတွင်လည်း တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ရရှိထားသည်။^{၁၀} ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ကို နယ်မြေတစ်ခုချင်းစီလိုက် သီးခြားခွဲထုတ်ပေးမည့်အစား အောက်ခြေအစိုးရအဆင့်အတွက် တာဝန်အနည်းငယ်ကို စိစစ်ရွေးထုတ်၍သာ ခွဲဝေပေးခဲ့ပြီး အာဏာကိုချုပ်ကိုင်ထားခဲ့သည်။ တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်လွှတ်တော် ၁၄ ခု၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသ (SAZ) ငါးခုနှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရတိုင်း (SAD) တို့အားလည်း ၎င်းမှပေးအပ်ထားသော ဥပဒေပြုရေးနှင့် အခွန်ကောက်ခံမှုဆိုင်ရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာမှာ အလွန်နည်းပါသည်။^{၁၁} ဗဟိုအစိုးရအောက်တွင် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာမှာ ကျယ်ပြန့်လှသော်လည်း ၂၀၀၈ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ဇယား ၂

အရ တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်အစိုးရများကို ခွဲဝေပေးထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အများစုမှာမူ ထိုကျယ်ပြောလှသောလုပ်ပိုင်ခွင့်ဘောင်ထဲမှနေ၍ အတိအကျဘောင်ကန့်သတ်မှတ်၍ ခွဲဝေပေးထားသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများသာဖြစ်သည်။

USDP အစိုးရလက်ထက်အတွင်း (၂၀၁၅-၂၀၁၀)NLD နှင့် အခြားဒီမိုကရေစီအုပ်စုတို့မှာ ဖွဲ့စည်းပုံပြင်ဆင်ရေးအတွက် အတော်အတန်ကိုပင် မဲဆွယ်စည်းရုံးခဲ့ကြသည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေလေ့လာသုံးသပ်ရေးကော်မတီကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ NLD မှ အောက်ပါတို့ကို ဦးစားပေးတောင်းဆိုခဲ့သည် - ပြည်ထောင်စုကိုအဖြစ် သတ်မှတ်ရန်၊ တပ်မတော်ကို လွှတ်တော်မှဖယ်ရှားပြီး "ဖက်ဒရယ်" ပြည်ထောင်စုဒုသမ္မတနှင့် အခြားဝန်ကြီးရာထူးများကို ခန့်အပ်နိုင်သည့် အာဏာကို ရုပ်သိမ်းရန်၊ သမ္မတ၏ အချို့သောဆုံးဖြတ်ချက်များကို အထက်လွှတ်တော်နှင့် အောက်လွှတ်တော် ဥက္ကဋ္ဌများနှင့်အတူ စဉ်းစားဆုံးဖြတ်ရန်၊ သမ္မတ၏ အာဏာချိန်ခွင်လျှာကို ထိန်းညှိရန်၊ တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များမှ ၎င်းတို့၏ ဝန်ကြီးချုပ်အား ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် ခန့်အပ်နိုင်ခွင့်၊ အစိုးရအဖွဲ့ရာထူးများကို ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်များသာ ခန့်အပ်ရန်နှင့် အရပ်သားလွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် သုံးပုံနှစ်ပုံ၏ သဘောဆန္ဒပါဝင်မှုဖြင့် အဆိုပြုချက်များကို အတည်ပြုရန်အတွက် သက်ဆိုင်ရာလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ပြောင်းလဲပြင်ဆင်ရန်တို့ပါဝင်သည်။^{၂၂} ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် "ပုဒ်မ ၄၇၆ လှုပ်ရှားမှု" ဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရန် ဖိအားများ အထွတ်အထိပ်သို့ရောက်ရှိခဲ့ပြီး ထိုလှုပ်ရှားမှုမှ ပြင်ဆင်ရန် သဘောတူလက်မှတ် ငါးသန်းနီးပါးစုဆောင်းနိုင်ခဲ့သလို မြို့ကြီးများတွင် အာဏာပိုင်အကြီးအကဲများပါဝင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံပြင်ဆင်ရေး ပေါ်ပေါ်ထင်ထင် ဟောပြောပွဲများ၊ မီဒီယာများနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ ပြုလုပ်ကာ နိုင်ငံအနှံ့ ဆန္ဒပြပွဲများလည်း ရှိခဲ့သည်။

၂၀၁၅ခုနှစ် နှစ်လယ်ပိုင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံပြင်ဆင်ရေးအဆို တင်သွင်းရန်အတွက် လွှတ်တော်တွင် ဥပဒေကြမ်းနှစ်ခု တင်သွင်းခဲ့သည်။ NLD ၏ တောင်းဆိုချက်အများစုမှာ လျစ်လျူရှုခြင်းခံရခြင်း သို့မဟုတ် ရှုံးနိမ့်ခြင်းဖြင့်သာ အဆုံးသတ်ခဲ့သည်။ ယင်းတို့အနက် အချက်နှစ်ခုသာ အတည်ပြုခြင်းခံခဲ့ရပြီး ထိုနှစ်ခုလုံးမှာ နိုင်ငံတော်နှင့် အုပ်ချုပ်သည့် အစိုးရပုံစံအပေါ် အကျိုးသက်မှု ထင်ရှားစွာရှိစေသည့် အချက်များမဟုတ်ခဲ့ပါ။ ပထမအချက်မှာ ပုဒ်မ ၅၉ သ ပါ သမ္မတ၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် ပတ်သက်သည့် အသုံးအနှုန်းကို ပြောင်းလဲရန် ဖြစ်သည်။ သမ္မတတစ်ဦးသည် စစ် ဝေး အမြင်ရှိရမည်ဆိုသည့် စာကြောင်းအစား "ကာကွယ်ရေး" အမြင်ရှိရမည်ဟု ပြောင်းလဲရန်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ပြောင်းလဲလိုက်ခြင်းဖြင့် သမ္မတလောင်းတစ်ဦးဖြစ်ရန်အတွက် စစ်တပ်နောက်ခံရှိရန် မလိုအပ်တော့ပါ။^{၂၃} ဤပြဋ္ဌာန်းချက်ကို အပြည့်အဝအတည်ပြုဖို့ရန်အတွက် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပရန် လိုအပ်သည်။ သို့သော် ထိုသို့ကျင်းမခြင်းမပြုပဲ စစ်တပ်နောက်ခံမရှိသော NLD မှ သမ္မတပုဒ်မကို ဆက်တိုက်ခန့်အပ်လိုက်ခြင်းဖြင့် အတည်ပြုခဲ့သည်။ ဒုတိယအချက်မှာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲကျင့်သုံးလိုက်သော ဥပဒေပြုရေးနှင့် အခွန်ကောက်ခံရေးဆိုင်ရာ အာဏာနှင့် ပတ်သတ်၍ရှင်းလင်းတင်ပြရန် နှင့် တိုးချဲ့ဖော်ဆောင်ရန်ဖြစ်သည်။^{၂၄} အဆိုပြုချက်တွင် တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများမှ ဝင်ငွေခွန်၊ အကောက်ခွန်များ၊ ဝန်ဆောင်မှုများ နှင့် ပတ်သောသော (ခရီးသွားလုပ်ငန်း၊ ဟိုတယ်၊ ပုဂ္ဂလိကကျောင်းများ) စည်းကြပ်မှုများ၊ ရေနံ၊ သဘာဝဓာတ်ငွေ့၊ သတ္တုတွင်းနှင့် ကျောက်မျက်ရတနာများ နှင့် အရင်းအမြစ်များ ကောက်ခံခွင့်ရရှိနိုင်ရန်နှင့် စက်မှုဇုန်များ၊ မြေလွတ်မြေလပ်များ၊ ပညာရေး၊ ပုဂ္ဂလိကပညာရေးမှ အခွန်များကို စီမံခန့်ခွဲခွင့် ရရှိပိုင်ဆိုင်ခွင့်နှင့် ပတ်သတ်၍ ရှင်းလင်းတင်ပြရန် ပါဝင်သည်။^{၂၅} ထို့အပြင် တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများ ချေးငွေရယူနိုင်ရန် နှင့် နိုင်ငံတကာမှ အကူအညီအထောက်အပံ့များရရှိရန်လည်း ထိုအဆိုပြုချက်တွင် ပါဝင်သည်။ ထိုပြဋ္ဌာန်းချက်များမှာ သီအိုရီအကြည့်လျှင်မူ အတော်အတန်ကိုပင်လိုက်လျောပေးထားသည့်အဆိုများဟု ထင်ရပါသော်လည်း ထိုပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပြည်ထောင်စုက ပြဋ္ဌာန်းသည့် ဥပဒေနှင့်အညီဟူသော စကားချပ်ဖြင့် စည်းနှောင်ထားသည်။ ၂၀၀၈ခုနှစ်တွင် အာဏာစက်ဝန်းချဲ့ထွင်ခြင်းနှင့် ပတ်သတ်သည့် ဒေသန္တရဥပဒေ အဆိုတင်သွင်းမှုများကို မည်သည့်တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်လွှတ်တော်များမှ အတည်ပြု ပေးခဲ့ခြင်းမရှိပါ။ ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည်မှာ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်အနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရာတွင်

ပြောင်းလဲပြင်ဆင်လိုက်သည့် လက်ရှိကိုင်ဆွဲကျင့်သုံးလျက်ရှိသော ဥပဒေများကို ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခြင်းလည်းမရှိသလို ပြန်လည်ပြင်ဆင်ပြဋ္ဌာန်းခြင်းလည်းမရှိသောကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်မှ ၂၀၁၅-၂၀၂၀ တွင် အတည်ပြုခဲ့သည့် ဥပဒေ ၁၂၆ ခုအနက် ၁၉ ခုသာ ပြည်နယ်များ၏ ဥပဒေပြုခြင်းနှင့် အခွန်ကောက်ခြင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်ပြင်ဆင်ခြင်းများနှင့် သက်ဆိုင်သည်။^၆

ထိုသို့ရှုံးနိမ့်မှုများနှင့်ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည့်တိုင် NLD ပါတီသည် ၎င်းအစိုးရသက်တမ်းစတင်သည့် ၂၀၁၆ခုနှစ်ရောက်သည့်တိုင် အောင်ပင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရန် တွန်းဆုတ်ခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံပါ အာဏာခွဲဝေမှုမှာ ယခင်အတိုင်းမပြောင်းလဲပဲ ဆက်လက်တည်ရှိနေခဲ့ပြီး စစ်တပ်မှအာဏာသိမ်းမည့်အလားလာကလည်း သေချာနေသလို ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုရလဒ်ကောင်းများထွက်ပေါ်လာနိုင်ခြင်းလည်း မရှိနေသောကြောင့် NLD အနေဖြင့် တရားဝင်လမ်းကြောင်းမှ ဖွဲ့စည်းပုံပြင်ဆင်မည့် ဗျူဟာကို စွန့်လွှတ်ခဲ့သည်။^၇ သို့သော်လည်း ၂၀၁၉ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးကော်မတီ ဖွဲ့စည်းရန် ရည်ရွယ်၍ အရေးပေါ်အဆိုတစ်ခုကို လွှတ်တော်ထံ တင်သွင်းခဲ့သည်။ ယင်းအဆိုသည် NLD ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြောင်းလဲရန် ပထမဆုံးကြိုးပမ်းမှုဖြစ်ပြီး ၎င်းပါတီ၏ ၂၀၂၀ တွင်ရွေးကောက်ပွဲပြန်လည်ကျင်းပရေးရည်မှန်းချက်များနှင့် များစွာဆက်စပ်နေသည်။^၈ အစိုးရသည် တပ်မတော်အပါအဝင် လွှတ်တော်တွင်းရှိ ပါတီအားလုံးကို ကိုယ်စားပြုသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရန်အတွက် ၄၅ ဦးပါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးပူးပေါင်းကော်မတီ (JPCCA) ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အကြံပြုချက် ၃၇၆၅ ချက်ကို ကော်မတီအဖွဲ့ဝင်များမှ တင်သွင်းခဲ့သော်လည်း NLD ၏ အကြံပြုချက်များကိုသာ ကော်မတီက အတည်ပြုပေးခဲ့သည်။ အထူးသိသာထင်ရှားသည်မှာ JPCCA သည် တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေးပါတီများမှ တင်ပြသည့် ဖက်ဒရယ်စနစ်နှင့် သက်ဆိုင်သော အကြံပြုချက်များနှင့် ၎င်းတို့ကိုယ်စားပြုသည့် လူမျိုးစုများကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့်ဆိုင်သော အကြံပြုချက်များကို အတည်ပြုပေးခဲ့ခြင်း မရှိပေ။^၉ နောက်ဆုံးတွင်မူ အဆိုပြုတင်သွင်းလိုက်သောပြင်ဆင်ချက် ၁၃၅ ခုအနက် အသေးအဖွဲ့ပြင်ဆင်ချက်လေးခုကိုသာ လွှတ်တော်က အတည်ပြုခဲ့သည်။

NLD မှအာဏာရပြီး နောက်လေးနှစ်တာကာလအတွင်း ပိုမိုလက်လှမ်းမီသောပြင်ဆင်နိုင်သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို ၎င်းပါတီမှ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် ဆန္ဒမရှိခဲ့သည့်အတွက် ၎င်းမှနောက်ဆုံးအချိန်ကပ်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရန်ကြိုးပမ်းမှုမှာ အချည်းနှီးဖြစ်ခဲ့ရသည်။ လွှတ်တော်အတွင်း နေရာအမြောက်အများ ရရှိထားသော်လည်း NLD သည် လွတ်လပ်စွာပြောဆိုခွင့်နှင့် ငြိမ်းချမ်းစွာစုဝေးခြင်းကို ရာဇဝတ်မှုမြောက်စေသည့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပြင်ဆင်ရန် သို့မဟုတ် ရုတ်သိမ်းပယ်ဖျက်ရန် ပျက်ကွက်ခဲ့သည်။^{၁၀} ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်အစိုးရလက်ထက်တွင် NLD သည် ပါတီတွင်းဆွေးနွေးငြင်းခုံနိုင်ရန် နှင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကျင့်သုံးရန်အတွက် အကန့်အသတ်ရှိသလို၊ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလည်းများပြီး အထက်ကသာဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသော ပါတီတစ်ခုဖြစ်လာခဲ့သည်။ ဒေါ်စုကြည်ကိုယ်တိုင်မှာလည်း အာဏာရှင်အငွေ့အသက်ပါ နေသည့် ဦးဆောင်မှုစနစ်ကို ကျင့်သုံးခဲ့ပြီး ပါတီ၏အောက်ခြေအဆင့်မှ ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်သည့်စနစ်တစ်ခုကို ထူထောင်မည့်အစား အသေးစိတ်လိုက်၍ စီမံခန့်ခွဲနေရခြင်းကို အရသာတွေ့နေသူဖြစ်သည်။ ဒေါ်စုကြည်သည် အများအားဖြင့် ပါတီအတွင်းစည်းမှ အကြံပေးအနည်းအငယ်ကိုသာ အားကိုးအားထားပြုခဲ့သည်။ မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီးဝန်ကြီးချုပ် ဦးဇော်မြင့်မောင်က "ပါတီက ငါတို့အားလုံးရဲ့ အထက်မှာရှိတယ်။ ပါတီအောက်မှာ လွှတ်တော်ရှိတယ်။ ပါတီအောက်က အစိုးရပဲ" ဟု ဆိုခဲ့သည်။ ဤအုပ်ချုပ်မှုပုံစံမှာ လူအများအတွက် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် တာဝန်ခံမှုကင်းမဲ့သော "ယခင်စစ်တပ်ကျောထောက်နောက်ခံပြုထားသည့်အစိုးရကို အမှတ်ရစေသည်။"^{၁၁}

ဖက်ဒရယ်စိတ်ဓာတ်ကိုဖော်ဆောင်နိုင်ခြင်းပင်ဝေစွ၊ NLD အစိုးရသည် ဒေသဆိုင်ရာတောင်းဆိုမှုများအပေါ်ပင် အာရုံစိုက်မှု မရှိသလောက်ဖြစ်သည်။ USDP ပါတီကဲ့သို့ပင် NLD သည် အခြားနိုင်ငံရေးပါတီမှသူများကို ဝန်ကြီးချုပ်ရာထူးများခန့်အပ်ရန် ငြင်းဆိုခဲ့ပြီး ဒေသဆိုင်ရာလွှတ်တော်များထက် ဗဟိုအစိုးရ၏ အာဏာကို ဆုပ်ကိုင်ထားခဲ့သည်။ ရှမ်းပြည်နယ်နှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်တို့တွင် လူမျိုးစုပါတီများမှ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့သည့် ကိုယ်စားလှယ်အများစုက ၎င်းတို့၏

သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်လွှတ်တော်များတွင် အနိုင်ရခဲ့သည့်တိုင် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်က ၎င်းပြည်နယ် ဝန်ကြီးချုပ်များကို NLD ပါတီမှသူများကိုသာ ခန့်အပ်ခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဒေသများတွင် ဝန်ကြီးချုပ်များကို ရွေးကောက်တင်မြောက်သည့်စနစ်ဖြင့် ခန့်အပ်ရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံပါ ပြဋ္ဌာန်းချက် ပြင်ဆင်ရေး အဆိုပြုချက်ကိုပင် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်က ပယ်ချခဲ့သည်။^{၂၂} NLD သည် နိုင်ငံတွင်းရှိလွှတ်တော်များကြား “ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု” အားကောင်းစေမည့် ဥပဒေတစ်ရပ်ကိုပင် ဖော်ဆောင်ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ စင်စစ်အားဖြင့် ထိုလုပ်ရပ်ကြောင့် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးလွှတ်တော်များအပေါ် ဗဟိုအစိုးရ၏အာဏာလွှမ်းမိုးမှု ပိုမိုတိုးမြှင့်လာတော့သည်။^{၂၃}

ထို့အပြင် ဒေသတစ်ခုချင်း၏ အကဲဆတ်သောကိစ္စရပ်များကို ၎င်းအနေဖြင့် အာရုံထားဂရုပြုမှု အလွန်နည်းပါးသောကြောင့် လူမျိုးစုတိုင်းရင်းသားများကို အမြတ်ထွက်စေခဲ့သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကယား (ကရင်နီ) ဒေသတွင် ဒေသခံသူရဲကောင်းများကို အသိအမှတ်ပြု ဂုဏ်ပြုနိုင်မည့်အခွင့်အခါကောင်းကို အသုံးမချပဲ အစိုးရက ၎င်းဒေသတွင် ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းရုပ်ကို စိုက်ထူခဲ့သည်။ မွန်ပြည်နယ်တွင်လည်း မော်လမြိုင် ချောင်းဆုံတံတားကို ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းတံတားဟု အမည်ပေးခဲ့သည်။

NLD ၏ ပထမအစိုးရသက်တမ်းတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ နှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းတို့မှာ NLD ပါတီ၏ ဖက်ဒရယ်စနစ် ကျင့်သုံးဖော်ဆောင်လိုခြင်း၏ နောက်ကွယ်က စိတ်ရင်းအမှန်ကို သံသယရှိခဲ့ကြသည်။ ၎င်း၏ ၂၀၁၅ ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲကြေညာစာတမ်းတွင် ပါတီအနေဖြင့် စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီကို တည်ထောင်ရန် ကတိပြုခဲ့ပြီး ၂၀၂၀ ရွေးကောက်ပွဲကြေညာစာတမ်းတွင်မူ ဒီမိုကရေစီဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုကို တည်ထောင်ရန် ကတိပြုခဲ့သည်။ ထိုသို့ စကားလုံးအထားအသို့ အပြောင်းအလဲကို လေ့လာစောင့်ကြည့်သူများက ရိုးသားလှသောပြောင်းလဲမှုတစ်ခုဟု မမှတ်ယူကြပေ။ ဆရာကျော်လင်း၏ ပြောကြားချက်အရ မူဝါဒအပြောင်းအလဲများ ပါတီမှ ဖက်ဒရယ်နှင့် ဒီမိုကရေစီဆိုင်ရာ ရှေးရှုသောကြောင့် ဟု မှတ်ချက်ပြုထားသည်။ အခြားသူများမှာ ဒေါ်စုကြည်အနေဖြင့် “ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများကို ၎င်းတို့၏ မိတ်ဖက် သို့မဟုတ် တန်းတူညီတူအဖြစ် ရှုမြင်ရမည့်အစား ပြဿနာတစ်ရပ်အနေဖြင့်သာ ရှုမြင်သလို ၎င်းတို့ အခွင့်အရေးရရှိခြင်းကို ရှေးရှုခြင်းထက် နိုင်ငံ့တာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ရမည့်သူများဟုသာ ရှုမြင်သည်ဟု ဆိုကြသည်။ ဗမာလူမျိုးဖြစ်သော ဒေါ်စုကြည်အတွက် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများမှာ အမြဲတမ်းအရောင်အသွေးစုံလင် လှသော်လည်း ရမ်းကားသော၊ ကျေးဇူးမသိတတ်သော၊ ယဉ်ကျေးမှုမရှိသောသူများ ဖြစ်သည့်အလျောက် စေတနာရှေ့ထား၍ ထိန်းချုပ်ကွပ်ကဲပေးရန် အလွန်လိုအပ်နေကြသူများ ဖြစ်သည် ဟု ဆိုကြသည်။”^{၂၄} ဒေါ်စုကြည်၏ “စည်းလုံးညီညွတ်ခြင်း” ရှုထောင့်အမြင်၊ သံမဏိစည်းကမ်း နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးကို မပီပိုတဝါး ဖော်ဆောင်နေမှုများက စစ်တပ်အုပ်ချုပ်သည့်ခေတ်ကို ပိုမိုမြင်ယောင်စေခဲ့သည်။^{၂၅} ၂၀၂၀ရွေးကောက်ပွဲအတွက် မဲဆွယ်ရာ၌ ၎င်း၏ မိန့်ခွန်း“ပြည်ထောင်စုစိတ်ဓာတ်” ပြောကြားချက်များမှာနိုးဆော်သယောင်၊ သတိပေးသည့် လေသံလည်းမြောက်သည့် ပြောကြားချက်များဖြစ်ပြီး တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအနေဖြင့် သင့်တော်လျော်ကန်မှု မရှိသောတောင်းဆိုမှုများကို အဆုံးသတ်ကာ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုတစ်ခုဖြစ်သည့် ဗမာလူမျိုးဦးဆောင်သော နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးတွင် စွမ်းစွမ်းတမံ ပါဝင်ကူညီရမည်ဟု ပြောဆိုခဲ့သည်။^{၂၆}

NLD ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များကို အကောင်းဘက်မှရှုမြင်၍ တွေးဆဆင်ခြင်ကြည့်ပါက တပ်မတော်မှ ကန့်သတ်ထားမှုများကို တွေ့မြင်နိုင်သော်လည်း၊ ၎င်းတို့၏ လုပ်ပုံကိုင်ပုလက်တွေ့သိရှိရချိန်တွင် လုံ့လစိုက်၍ အားထုတ်ကြိုးပမ်းမှု နည်းပါးနေကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ လူကြိုက်များပြီး နိုင်ငံရေးအရ ထောက်ခံအားပေးမှုများစွာရရှိထားသလို ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ လုံလောက်စွာ ရရှိထားသော NLD အနေဖြင့် စစ်မှန်သောဖက်ဒရယ်စနစ်သို့ ဦးတည်သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအမြင်များကို ပိုမိုခိုင်ခိုင်မာမာ ချပြခဲ့သင့်သည်။ သို့သော်လည်း ထိုသို့ပြုလုပ်မည့်အစား ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လက်ခံကျင့်သုံးပြီးနောက် စစ်တပ်၏ အစိုးရတွင်ပါဝင်သော အခန်းကဏ္ဍကိုလျှော့ချရန်အလို့ငှာ ဖွဲ့စည်းပုံပြုပြင်ရေးဆွဲခြင်းဖြင့်သာ ရှေ့ဆက်သွားမည်ဟု ခိုင်ခိုင်မာမာ စိတ်ပိုင်းဖြတ်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ သို့သော်လည်း

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပြည်နယ်များနှင့် အုပ်စုများအတွက် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း သို့မဟုတ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပိုမိုရရှိရန် ကြိုးပမ်းမှုမှာ အလွန်အားနည်းခဲ့ပြီး တန်ပြန်အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေသည့် ကိစ္စရပ်များပင် ရှိခဲ့သည်။

၅.၂ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဒေသများ၏ အုပ်ချုပ်ခွင့်အာဏာကို အလွှာခွဲ၍ အုပ်ချုပ်ခြင်း - ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း နည်းပါးနေသည်မှာ သိသာပေါ်လွင်လာခြင်း

ဖက်ဒရယ်စနစ်နှင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပြည်နယ်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ NLD အစိုးရ၏ လူထုရှေ့ရပ်တည်ချက်သဘောထားများရှိလင့်ကစား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအောက် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းကိစ္စရပ်များ အမှန်တကယ် အသက်ဝင်လာသည့်အခါတွင် ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှာ အကန့်အသတ်များပြီး ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ ကျင့်ထုံးများဖြင့် ဘောင်ခတ်ထားသည်ကို ထပ်လောင်းအတည်ပြုလိုက်သည့်အလား ထင်ရှားပေါ်လွင်လာတော့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရေးအတွက် လမ်းစတစ်ခုဖြစ်ခြင်း ဟုတ်မဟုတ်နှင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကိုပင် ဖော်ဆောင်ပေးနိုင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဟုတ်မဟုတ်ကို ဆွေးနွေးငြင်းခုံမှုများရှိခဲ့ကြသော်လည်း ယင်းကဲ့သို့ သုံးသပ်ခြင်းမှာ အလွန်အကောင်းမြင်သည်ဘက်မှ သုံးသပ်ကြည့်ရှုနေခြင်းဖြစ်သည်ဟု အထောက်အထားများက ညွှန်းပြနေသည်။^၂ အချိန်နှောင်းကာမှ စတင်ပြုလုပ်သော NLD အစိုးရ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများတွင် ဖက်ဒရယ်မူဝါဒ သို့မဟုတ် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းကို ဦးစားပေးမှု မရှိနေခြင်းသာမကပဲ ၎င်းတို့သည် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများတွင် သိသာထင်ရှားသည့် တိုးတက်မှုတစ်စုံတရာရှိအောင် စတင်ဖော်ဆောင်လုပ်ကိုင်သူများ မဟုတ်နေသလို တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ တစ်ဆင့်ချင်းပြောင်းလဲလာခဲ့ပြီဖြစ်သော အာဏာကွင်းဆက်များနှင့်ကျင့်ထုံးများကို သာမန်ကာလျှံကာမျှသာ ရှုမြင်နေကြခြင်းကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် NLDမှာ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပြည်နယ်များ၏ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့်ပတ်သတ်၍ ပိုကျယ်ပြန့်သောနိုင်ငံရေးအဝန်းအဝိုင်းပုံစံရှိသည့် ဒီမိုကရေစီအစိုးရတစ်ရပ်ကို ဖော်ဆောင်ရာတွင်လည်း ဗဟိုချုပ်ကိုင်ခွင့်အာဏာကို ဆက်လက်ချုပ်ကိုင်လျက်ရှိသည်ကို ကွင်းကွင်းကွက်ကွက် ညွှန်ပြလျက်ရှိသည်။ ထိုကြောင့်လည်း နောင်အနာဂတ်တွင် ဤလမ်းကြောင်းမှ သွေဖီထွက်ခွာရန် အလွန်ခက်ခဲသွားစေသည်။ ဤကိစ္စနဲ့ ပတ်သက်၍ NLD သည်လည်း ယခင် USDP အစိုးရနှင့်ကွာခြားမှု ရှိမနေသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ စကားလုံးများကြောင့် တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်အစိုးရများအနေဖြင့် ဥပဒေများကို ၎င်းတို့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာဘောင်အတွင်းမှ အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းရန် ကန့်သတ်ချက်များရှိခဲ့သည်။ ပြည်ထောင်စုက ပြဋ္ဌာန်းသည့်ဥပဒေနှင့် အညီ ဆိုသော စကားစုမှာ ဇယား၂၊ တိုင်းဒေသကြီး သို့မဟုတ် ပြည်နယ်ဥပဒေပြုစာရင်း တွင် ထပ်တလဲလဲပါဝင်နေပြီး ၂၀၁၅ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရာတွင်လည်း ဆက်လက်ပါဝင်နေခဲ့သည်။ ပုဒ်မ ၁၉၈ တွင်ဆိုထားသော တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များမှ ပြဋ္ဌာန်းလိုက်သည့် ဥပဒေများမှာ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က ပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ရပ်ရပ်နှင့် ဆန့်ကျင်နေပါက ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်ကိုသာအတည်ယူမည်ဖြစ်သည်ဆိုသည့် အစီအမံများမှာ ဗဟိုအစိုးရ၏ အာဏာပါဝါကို ပိုမိုခိုင်မာအောင်ပြုလုပ်ထားခြင်းသာဖြစ်သည်။ မွန်ပြည်နယ်၏ မြေယာခွန်ဥပဒေသည် ကန့်သတ်ချက်များ၏ သေးငယ်သော အစိတ်အပိုင်းသာဖြစ်သော်လည်း ဗဟိုအစိုးရ၏ လွှမ်းမိုးမှုကို ပေါ်လွင်စေသော ဥပမာတစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။ မွန်ပြည်နယ်လွှတ်တော်က ၂၀၁၂ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာတွင် မြေယာခွန်ဥပဒေကို အတည်ပြုပြီးနောက် ဗဟိုအစိုးရအောက်ရှိ မွန်ပြည်နယ်အစိုးရဝန်ကြီးဌာနက ယင်းဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ငြင်းဆိုခဲ့သည်။ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က ရုပ်သိမ်းခြင်းမပြုသရွေ့ ပြည်ထောင်စုဥပဒေများ စိုးမိုးရမည် ဟု ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံပုဒ်မ ၄၄၆ နှင့် ၄၄၇ တို့ကို ထောက်ပြခဲ့သည်။ ထိုဝန်ကြီးဌာနမှာ ပြည်ထောင်စုမှတ်တမ်းထားသည့် မြေယာခွန်နှုန်းထားများဖြင့်သာ ကောက်ခံခဲ့ပြီး ပြည်နယ်လွှတ်တော်မှ အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းလိုက်သော ဥပဒေများကို လျစ်လျူရှုခဲ့သည်။ မွန်ပြည်နယ်လွှတ်တော်က အဆိုပါအမှုကို နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးသို့

လွှဲပြောင်းပေးခဲ့သည်။ မည်သည့်ဥပဒေကို ဦးစာပေးသင့်သည်ကို နိုင်ငံတော်သမ္မတကသာ အတည်ပြုဆုံးဖြတ်သင့်သည်ဟု ခုံရုံးက ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။ သမ္မတဦးသိန်းစိန်သည် ပြည်နယ်နဲ့တိုင်းဒေသကြီးအားလုံး ၎င်းတို့၏ သက်ဆိုင်ရာမြေယာခွန်ဥပဒေအသီးသီးကို အတည်ပြု မှ ပြည်ထောင်စုအစိုးမှ သတ်မှတ်ထားသော မြေယာမှတ်ပုံတင်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်နဲ့ ကိုက်ညီမှသာ မွန်ပြည်နယ်ဒေသဆိုင်ရာဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။^{၁၀} ၂၀၂၀ ခုနှစ်တွင် တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ် ၁၄ ခု၏ ၁၂ ခု မြေယာခွန်ဥပဒေ အတည်ပြုနိုင်ခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ပြည်ထောင်စုမှ ၎င်းက တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်များမှ ပြဋ္ဌာန်းသော ဥပဒေများကို လွှမ်းမိုးနိုင်သည့် ပုဒ်မကို ရုပ်သိမ်းခြင်းမရှိခဲ့သည်အတွက် ထို ဥပဒေ မှာ အသက်မဝင်ခဲ့ပါ။^{၁၁}

တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်အသီးသီးတွင် ယင်းကဲ့သို့သောပြဿနာများ ဖြစ်ပွားလျက်ရှိသော်လည်း တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပြည်နယ်များတွင် အထူးသဖြင့် အဖြစ်များကြသည်။ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က ပြည်ထောင်စု လျှပ်စစ်ဓာတ်အား ထုတ်လုပ်ဖြန့်ဖြူးရေး ဥပဒေကို အတည်ပြုပြီးနောက် တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်လွှတ်တော်တစ်ခုမှာ ၎င်း၏အသေးစားနှင့် အလတ်စား လျှပ်စစ်ဓာတ်အား ထုတ်လုပ်ဖြန့်ဖြူးရေးဥပဒေအား ပြင်ဆင်လိုက်ရကြောင်း သိရှိရရှိသည်။^{၁၂} အခြား တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်လွှတ်တော်များမှာလည်း သက်ဆိုင်ရာဒေသန္တရဥပဒေများကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းချင်သော်ငြားလည်း ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က ထိုပြဋ္ဌာန်းလိုသည့် ဥပဒေများနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ပြည်ထောင်စုဥပဒေများကို ပြဋ္ဌာန်းထားချင်းမရှိသည့်အခါ အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းရန် မဖြစ်နိုင်တော့ပေ။ ဥပမာ - ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီးလွှတ်တော်မှ ကုန်းတွင်းငါးဖမ်းလုပ်ငန်းဥပဒေကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းရန်အတွက် အများစုကြီးစိုးသော တိုင်းဒေသကြီးများတွင် ထိုကဲ့သို့ (စစ်ကိုင်း၊ မန္တလေး၊ ပဲခူး၊ ဧရာဝတီ) အကန့်အသတ်အခက်အခဲများတွေ့ကြုံရခြင်း ပိုနည်းပြီး လွှတ်တော်မှနေ၍ ဥပဒေများပိုမို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းနိုင်ခဲ့ကြသည်။^{၁၃} သို့သော် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပြည်နယ်များတွင် ကန့်သတ်မှုများမှာ ပို၍ ဆိုးဝါးခဲ့သည်။ ကချင်နှင့် မွန်ပြည်နယ်တို့မှလွဲ၍ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ ပြည်နယ်လွှတ်တော်အများစုတို့သည် ၎င်းတို့၏ ဥပဒေပြုရေးနယ်ပယ်တွင်းမှ ဥပဒေများပြဋ္ဌာန်းအကောင်အထည်ဖော်ရာ၌ပင် အခြားလွှတ်တော်များထက် နောက်ကောက်ကျနေခဲ့ကြသည်။ တိုင်းဒေသကြီး၊ ပြည်နယ်လွှတ်တော်များမှာ ဥပဒေပြုပြဋ္ဌာန်းရန်အတွက် တွန့်ဆုတ်ခဲ့ကြသည်မှာ မှန်သော်လည်း အချို့ကိစ္စများတွင် ပြည်ထောင်စုအဆင့်ဥပဒေက ပြည်နယ်များတွင် ဥပဒေပြုရန်တားမြစ်ထားသည်ဟု ယူဆရသည့် ဥပဒေများဖြစ်သည့်အလျောက် ပြဋ္ဌာန်းခွင့်မရခဲ့ကြပေ။^{၁၄}

ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွင် အောက်ခြေအဆင့်အစိုးရများ၏ အာဏာကျင့်သုံးမှုကို ဘောင်ကန့်ထားသည့် ဥပဒေအဆင့်ဆင့် ရှိခဲ့သည်။ ဤကဲ့သို့ အထက်မှအောက်သို့ အာဏာစီးဆင်းသည့် အမူအကျင့်များမှာ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်အစိုးရတို့ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသများ (SAZ) နှင့် ဆက်ဆံမှုပြုသည့်အခါတွင်ပင် တွေ့ရှိရသည်။ ရှမ်းပြည်နယ်ရှိ ပအိုဝ်းကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသ၏ ဥက္ကဋ္ဌ မှ ၂၀၁၇ ခုနှစ်အတွင်းက ပြောဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း “ကျွန်ုပ်တို့ ဥပဒေပြုရေးနယ်ပယ် ၁၀ ခုမှာ စည်ပင်သာယာရေးဥပဒေနဲ့ပတ်သတ်လို့ တစ်ခုတည်းကိုပဲ အတည်ပြုခဲ့တယ်။ သို့ပေမဲ့ နည်းဥပဒေရေးဆွဲဖို့ အရင်းအမြစ်နဲ့ အချိန်မရှိတော့ ရှေ့မရောက်ဘူးဖြစ်နေတယ်။ ရှမ်းပြည်နယ်က ၁၀ ခုမှာ ၁ ခုပဲ အတည်ပြုတယ်။ သူတို့ရဲ့ စည်ပင်ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းဖို့ပဲ စောင့်ရမှာပေါ့။ မဟုတ်ရင် ရှမ်းပြည်နယ်လွှတ်တော်က သူတို့သက်ဆိုင်ရာဥပဒေ အတည်ပြုပြီးရင် ကျွန်ုပ်တို့ဘက်က ပြဋ္ဌာန်းထားတာ ကို ပယ်ဖျက်နိုင်သလို ပြင်ဆင်နိုင်တာလည်းရှိတာကြောင့် [ဥပဒေ] ဟုဆိုခဲ့သည်။” အချိန်ဖြုန်းရာရောက်ပါတယ်။^{၁၅}

အဆိုပါ ကန့်သတ်ချက်များကြောင့် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး လွှတ်တော်များသည် ၎င်းတို့၏သက်ဆိုင်ရာ အစိုးရများကို နိစ္စရူဝနှင့် အခြေခံလုပ်ငန်းဆောင်တာများအတွက်လိုအပ်သည့် ဥပဒေများကိုသာ အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ အများစုသည်

ငွေလုံးငွေရင်း နှင့် ဒေသဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးန (ဘတ်ဂျက်)နှင့် ဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကိုသာ အာရုံထားခဲ့ကြပြီး ဒေသဆိုင်ရာ အခြေအနေနှင့် ဆီလျော်သည့် ဥပဒေအချို့ကိုသာ ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ကြသည်။ NLD ပါတီ၏ အစိုးရတာဝန်စတင်ယူချိန် ၂၀၁၆ ခုနှစ် မတ်လတွင် တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များမှာ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ပြုလုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရှိသော ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍအရေအတွက်၏ ထက်ဝက်အောက်သာ အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းပြီးဖြစ်သည်။^{၆၅} NLD အာဏာရလာပြီးနောက်လည်း ဤကဲ့သို့ ဆက်လက်ဖွင့်နှေးရသည့် အကြောင်းအရင်းမှာမူ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်မှ တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များ ၎င်းတို့ အသိသီးမှ သီးခြားဥပဒေပြဋ္ဌာန်းခွင့်အတွက် ပြည်ထောင်စုဥပဒေများကို ပြင်ဆင်ရန် ပျက်ကွက်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။^{၆၆}

အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းအောင်မြင်သည့်ဥပဒေများကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရာတွင် အကန့်အသတ်များ ထပ်မံရှိပြန်သည်။ အကောင်အထည်ဖော်ခွင့် အာဏာကို ပိုင်ဆိုင်ထားသူများကလည်း ဗဟိုအစိုးရလက်အောက်မှဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့၏ ဆိုင်ရာဒေသန္တရရုံးဌာနများမှာ တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်များအစိုးရများကို အထောက်အပံ့ပေးနိုင်ရန်အတွက် ဖွင့်လှစ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။^{၆၇} သို့သော်လည်း တစ်ခါတရံတွင် ဘဏ္ဍာငွေအရသော်လည်းကောင်း၊ အခြားအကြောင်းအရင်းများကြောင့်သော်လည်းကောင်း ၎င်းတို့စီရင်ပိုင်ခွင့်အောက်ရှိ ဌာနများကိုပင်လျှင် ဝန်ကြီးဌာနများကို မှီခိုအားထားရန် လိုအပ်ခဲ့သည်။^{၆၈} ဥပမာအားဖြင့် ဝါး၊ မီးသွေးနှင့် အသေးစား သစ်ထုတ်လုပ်မှုအတွက် ပြည်နယ်သစ်တောဝန်ကြီးက တာဝန်ရှိပြီး သစ်အမြောက်အများထုတ်လုပ်မှုကို ထိန်းချုပ်ကွပ်ကဲသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကမူ ပြည်ထောင်စုအဆင့် သစ်တောဝန်ကြီးဌာန လက်အောက်တွင်သာ ရှိခဲ့သည်။ ယင်းကြောင့် တိုင်းဒေသကြီး ပြည်နယ်အစိုးရများ/ နှင့် ဗဟိုအစိုးရ၏ ဒေသန္တရအစိုးရဌာနများ၏ အခန်းကဏ္ဍတို့ကြား ရှုပ်ထွေးလာကြသည်။ အချို့ကိစ္စရပ်များတွင် ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် ဌာနတစ်ခုရှိပြီး ဗဟိုအစိုးရ၏ တိုက်ရိုက်ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် နောက်ထပ်ဌာနတစ်ခုရှိသည်။ ဥပမာ - ပြည်နယ်အစိုးရ၏ စိုက်ပျိုးရေးနှင့်ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာနအနက် စိုက်ပျိုးရေးဌာနမှ/ယခုသစ်တောကိစ္စတွင် တိုင်းဒေသကြီး တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်အစိုးရ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အောက်တွင်ရှိပြီး ဆည်မြောင်းဌာနမှာမူ ဗဟိုအစိုးရ၏ တိုက်ရိုက်ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိသော ဌာနတစ်ခုဖြစ်သည်။^{၆၉} အစိုးရအဆင့်နှစ်ခုကြား စီရင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်အာဏာဆိုင်ရာ အပိုင်းအခြားအားလုံးမှာ ဤကဲ့သို့ ရှုပ်ထွေးပြီး တာဝန်များသည်လည်း တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ထပ်နေကြသည်။

တိုင်းဒေသကြီး၊ ပြည်နယ်များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းများအတွက် ငွေကြေးရရှိရန်လည်း အကန့်အသတ်များရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ပြင်ဆင်မှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သော်လည်း ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးများ၏ ကိုယ်ပိုင်ဝင်ငွေရင်းမြစ် အနည်းငယ်ဖြင့်သာ ဆက်လက်ရပ်တည်ခဲ့ရပြီး ယင်းပမာဏမှ ၎င်းတို့စုစုပေါင်းဝင်ငွေ အစိတ်အပိုင်း၏ အနည်းငယ်မျှသာ ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်နောက်ပိုင်းတွင် ၎င်းတို့သည် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု၊ အာမခံ၊ ဝင်ငွေ၊ ကုန်သွယ်လုပ်ငန်းခွန် သို့မဟုတ် ဟိုတယ်နှင့် ခရီးသွားလာရေးဆိုင်ရာ အခွန်များကို တိုးမြှင့်ကောက်ခံခဲ့သည်။^{၇၀} ဥပမာ ယင်းတိုးမြှင့်ခွန်တို့ကို မြေယာ၊ ပိုင်ဆိုင်မှု သို့မဟုတ် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးအခွန်စသည်တို့တွင် ထည့်သွင်း၍ စည်းကြပ်ကောက်ခံခဲ့သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ တိုင်းနှင့်ပြည်နယ်အစိုးရများအနေဖြင့် အဆိုပါအရင်းမြစ်များမှ တရားဝင် အခွန်ကောက်ခံခွင့်ရှိသော်လည်း လက်တွေ့တွင် ဒေသန္တရအစိုးရအဖွဲ့ ၂၀ က အခွန်အခ ကောက်ခံသည်။ အထူးသဖြင့် ၂၀၁၈ ခုနှစ်အထိ ဗဟိုအစိုးရလက်အောက်တွင်ရှိခဲ့သော အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာန (GAD) နှင့် စည်ပင်သာယာရေးအဖွဲ့ ယခင် “မြူနီစီပယ်ရုံးများ သာ(ပြည်နယ်တိုင်းဒေသကြီးအစိုးရများကို တိုက်ရိုက်တာဝန်ခံမှုရှိခဲ့သည်။^{၇၁} ထို့အပြင် အစိုးရအဆင့်များအကြား ခွဲဝေရရှိသော ဘဏ္ဍာငွေပမာဏကို ပြည်ထောင်စုအစိုးရက ဆုံးဖြတ်သည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအစိုးရများသည် ၎င်းတို့၏ အဓိကဘဏ္ဍာငွေအရင်းမြစ်ကို ဗဟိုအစိုးရ၏ ဘဏ္ဍာငွေလွှဲပြောင်းထောက်ပံ့မှုပေါ်၌သာ ဆက်လက်မှီခိုနေခဲ့ရသည်။ ၂၀၁၇-၂၀၁၈ခုနှစ် တွင်၊ တစ်နိုင်ငံလုံးရှိ ပြည်နယ်တိုင်းဒေသကြီး ဘဏ္ဍာငွေစုစုပေါင်း၏ ၆၉% မှာ အထွေထွေထောက်ပံ့ငွေ လွှဲပြောင်းမှုများမှာ ဖြစ်သည်။^{၇၂}

ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာနအောက်ရှိ ယခင်ကတည်းကတည်ရှိနေသော အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဌာန က (ထွေအုပ်) တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများ၏ အာဏာကို ထပ်မံကန့်သတ်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ကန့်သတ်မှုများကို ၂၀၁၈ နှစ်ကုန်အထိ ပြုလုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထွေအုပ်က တိုင်းဒေသကြီး၊ ပြည်နယ် အစိုးရ နှင့် ပြည်ထောင်စုအစိုးရ နှစ်ခုလုံးတွင်ပါဝင်နေခြင်းအကြောင်းမှာ ၎င်းသည် မြန်မာနိုင်ငံအုပ်ချုပ်ရေးယန္တရား၏ အမာခံဗျူရိုကရေစီ အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်နေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထွေအုပ်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ (ဗဟိုမှမြို့နယ်အဆင့်ထိ အဆင့်ဆင့် အာဏာစီးဆင်းသည်) ပြည်သူ့အုပ်ချုပ်ရေး၏ ကျောရိုးမဏ္ဍိုင်တစ်ခုဖြစ်ပြီး တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်အစိုးရနှင့် ၎င်းတို့ ဝန်ကြီးချုပ်များအပြင် ၁၆,၇၀၀ သော ရပ်ကွက်နှင့် ကျေးရွာအုပ်စုတို့ကို စီမံခန့်ခွဲအုပ်ချုပ်သည့်ဌာနအဖြစ် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်သည်။ ထို့အပြင် ထွေအုပ်တွင် ယခင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများမှ အမွေဆက်ခံယူလာခဲ့သော အခြားလုပ်ငန်းတာဝန်များဖြစ်သည့် ယစ်မျိုးခွန်၊ မြေယာနှင့်ပိုင်ဆိုင်မှု ဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲခြင်းတာဝန်များ၊ နယ်နိမိတ်အငြင်းပွားမှု ၊ အများပိုင်မြေယာသိမ်းယူခြင်းနှင့် ပတ်သတ်၍ ဖြေရှင်းရန် တာဝန်များ နှင့် ငွေကြေးစီမံခန့်ခွဲမှု တာဝန် စသည့် လုပ်ငန်းဆောင်တာများစွာကိုလည်း တာဝန်ယူဆောင်ရွက်သည်။^{၆၃} ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီး အသီးသီး၏ အကြီးတန်းထွေအုပ်အုပ်ချုပ်ရေးမှူးသည် တိုင်းဒေသကြီး ပြည်နယ် အစိုးရအဖွဲ့၏ အတွင်းရေးမှူးအဖြစ် တာဝန်ယူကာ ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာနသို့ တိုက်ရိုက်တာဝန်ခံသည်။^{၆၄} တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်ထွေအုပ်ရုံးများ၌ လုပ်ကိုင်လျက်ရှိကြသော ရာနှင့်ချီသည့် ဝန်ထမ်းများကို ၎င်းအကြီးအကဲက ကွပ်ကဲစီမံသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အင်အားတောင့်တင်းခိုင်မာသည့် သြဇာအာဏာကြီးမားသော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု ခေါင်းဆောင်တစ်ဦး၏ အနှစ်ချုပ်ပြောကြားချက်မှာ ဘယ်ပါတီက အာဏာရနေလဲ အရေးမကြီးဘူး... ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ အဓိက ချုပ်ကိုင်ထားတာက ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာနက ဖြစ်နေလို့ပဲ” ဟူ၍ဖြစ်သည်။^{၆၅} အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားတွင် စစ်တပ်ပါဝင်မှုကို အဆုံးသတ်ရန်အတွက် အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနကို စစ်တပ်ထိန်းချုပ်မှုအောက်ရှိ ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာနမှ အရပ်သားထိန်းချုပ်မှုအောက်ရှိ ပြည်ထောင်စုအစိုးရရုံး ဝန်ကြီးဌာနသို့ လွှဲပြောင်းခဲ့သည်။

ထိုသို့လွှဲပြောင်းလိုက်သည်ဆိုသော်ငြား NLDအစိုးရသည် ထွေအုပ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ရရှိထားသည့် ၎င်း၏ထပ်တိုးလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို တိုင်းဒေသကြီး ပြည်နယ်အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များအချင်းချင်းကြား ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းမှုနှင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို အောက်ခြေအဆင့်မှ စတင်” အပြန်အလှန်ဆက်ဆံရေးကို အားကောင်းစေရန် နှင့်ကျင့်သုံးခြင်း” ကို တွန်းအားပေးရာတွင် အသုံးပြုရန်အတွက် ရည်ရွယ်ချက်ရှိဟန်မတူခဲ့ပါ။ ဤအပြောင်းအလဲမှာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရေး၏ ပထမခြေလှမ်းလား သို့မဟုတ် NLD အစိုးရ၏ ဒေသဆိုင်ရာ မူဝါဒအမှတ်များအပေါ် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုတိုးမြှင့်ရန်အတွက် နောက်ထပ်နည်းလမ်းတစ်ခုလားဆိုသည်ကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း မသိခဲ့ရသည်မှာ ၂၀၂၁ အာဏာသိမ်းခြင်းမတိုင်ခင်အချိန်ထိပင် ဖြစ်သည်။^{၆၆} ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရေးနှင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ အခြေခံသဘောတရားများနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သည့် အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာန၏ ဖွဲ့စည်းပုံ၊ ယန္တရားတို့မှာ အပြောင်းအလဲမရှိ ခိုင်မာစွာ ကျန်ရစ်တည်ရှိနေခဲ့သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ယေဘုယျအားဖြင့် ဘဏ္ဍာရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍများတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကို အတိုင်းအတာတစ်ခုထိ လျှော့ချခဲ့သော်လည်း အကန့်အသတ်၊ အတားအဆီးများရှိနေခဲ့သည်။ တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ် အစိုးရများမှာ ၎င်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ဇယား ၅အောက်ရှိ ကဏ္ဍများအတွက် အခွန်ကောက်ခံခွင့်အာဏာကို အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ရရှိခဲ့သလို တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်အပိုင်းတွင်လည်း ဗဟိုကသာ လုပ်ပိုင်ခွင့်ပိုမိုရရှိခဲ့ပြီး ဗဟို၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာနှင့် ၎င်းတို့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာတို့မှာလည်း တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ထပ်နေသောကြောင့်လည်း ၎င်းတို့၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ အရေးပါအရာရောက်မှုမရှိတော့ပေ။ ဘဏ္ဍာငွေအလွန်နည်းပါးခြင်းနှင့်အတူ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု မြင့်မားသော အုပ်ချုပ်ရေး စနစ်တစ်ခုအောက်တွင် ရှိနေကြသော တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်အစိုးရတို့မှာ အကန့်အသတ်များဖြင့်ဘောင်ကန့်ထားသည့် ၎င်းတို့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကိုကျင့်သုံးရန်ပင် အခွင့်အလမ်း အလွန်နည်းပါးခဲ့သည်။

တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်များထံ အာဏာခွဲဝေပေးခဲ့မှု မည်မျှနည်းပါးခဲ့သည်နှင့် ဗဟိုအစိုးရမှာ အာဏာလွှဲပြောင်းပေးအပ်ခဲ့သော်ငြား ၎င်း၏ အခွင့်အာဏာကို မည်သို့ ထိန်းချုပ်ခဲ့သည်ကို ဗဟိုအစိုးရ၏ စီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအောက်ကျရောက်ခဲ့သည် နယ်ပယ်များအနက် ယခုဖော်ပြမည့် အရေးပါသည့် နယ်ပယ်နှစ်ခုကက ညွှန်းပြလျက်ရှိသည်။ စိုက်ပျိုးရေး၊ သတ္တုတူးဖော်ရေးနှင့် သစ်တောကဏ္ဍများသည် မြန်မာ့စီးပွားရေး၏ အဓိကဝင်ငွေရင်းမြစ်ဖြစ်သလို တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဒေသများရှိ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအနက် အရေးအကြီးဆုံး စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများဖြစ်သည့်အလျောက် မြေယာနှင့်သဘာဝသယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲမှုသည် အလွန်အရေးကြီးသည်။ ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ပညာရေးကဏ္ဍ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်သည့် ဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပတ်သတ်၍လည်း တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့များ၏ စိုးရိမ်ပူပန်မှုမှာ အတော်အတန်ကြီးမားသည်။ နောက်လာမည့်အပိုင်းများတွင် ဖက်ဒရယ်စနစ်နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အတွက် မည်သည့်အခြေအနေတွင်မဆို လူမျိုးစုများအပေါ် အကြီးမားဆုံး သက်ရောက်မှုရှိနိုင်သည့် ဤပြဿနာနှစ်ခုကို ဆွေးနွေးထားသည်။ ကဏ္ဍအားလုံးတွင် အသုံးပြုသော လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ကျင့်ထုံးများသည် ထူးခြားမှုမရှိ၊ သမရိုးကျမျှသာဖြစ်သည်။

(က) မြေယာနှင့် သဘာဝသယံဇာတ

မြေယာနှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်ဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှုမှာ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုတို့ အဓိကနှစ်နာဆုံးရှုံးရသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ သယံဇာတ အရင်းအမြစ် ပေါကြွယ်ဝလှသော မြန်မာနိုင်ငံ၏ ယင်းသယံဇာတတို့ အပေါကြွယ်ဆုံးနေရာမှာ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုတို့နေထိုင်ရာဒေသများတွင် ဖြစ်ကြသည်။ နိုင်ငံတော် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှု တည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့ (နဝတ) လက (နအဖ) နိုင်ငံတော် အေးချမ်းသာယာရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးကောင်စီထက်တွင် တပ်မတော်နှင့် EAO တို့သည် သယံဇာတ ပေါကြွယ်ဝဆုံးဒေသများတွင် အာဏာရရှိရန် ပြိုင်ဆိုင်ခဲ့ကြပြီး ဒေသခံလူထုအကျိုးကိုမငဲ့ညာသည့်အပြင် ယင်းဒေသများရှိ သယံဇာတအများစုကို အဓမ္မနည်းဖြင့်ရယူသော လုပ်ငန်းရှင်များနှင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် နိုင်ငံ၏တစ်ဦးတည်းမြေယာပိုင်ဆိုင်မှာ နိုင်ငံတော်အစိုးရသာဖြစ်သောကြောင့် ယင်းအနေဖြင့် စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဆိုင်ရာ ပရောဂျက်များ သို့မဟုတ် တပ်မတော်၏အကျိုးစီးပွားအတွက် မြေဧရိယာအများစုကို လျော်ကြေးမပေးဘဲ မကြာခဏ ပြန်လည်သိမ်းယူခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးပွဲများတွင် ပါဝင်သည့် EAO များ အပြင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုအဖွဲ့အစည်းများက ဝင်ငွေတည်ငြိမ်မှု ရှိစေရန်နှင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဒေသများ ပျက်စီးယိုယွင်းလာသည့်အဖြစ်ကို ရှောင်ရှားနိုင်ရန် မြေယာနှင့်သယံဇာတများကို ထိန်းချုပ်သည့်အာဏာကို ပြန်လည်ပေးအပ်ရန် ပြင်းပြင်းပြပြ တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။

သို့သော်လည်း ၂၀၁၁ နောက်ပိုင်း ပိုမိုပွင့်လင်းမြင်သာသည့် စီးပွားရေးအခင်းအကျင်းတွင် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရသော်လည်းကောင်း၊ အလွတ်သဘောအရသော်လည်းကောင်း မြေယာနှင့်သယံဇာတများ ထိန်းချုပ်စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် ပတ်သတ်၍ အပြောင်းအလဲတစ်စုံတရာ မတွေ့ရတော့ပါ။ စင်စစ်တွင် အပစ်ရပ်နယ်မြေများ တိုးချဲ့သတ်မှတ်လိုက်ခြင်း နှင့် အစိုးရယန္တရားကို ပိုမိုအထိုင်ချလိုက်ခြင်းက စစ်တပ်နှင့် ဗဟိုအစိုးရတို့ EAO များ ယခင်ကထိန်းချုပ်ခဲ့သည့် နယ်မြေများကို အဓိကအားဖြင့် ပိုမိုထိုးဖောက်ဝင်ရောက်လာနိုင်ခဲ့စေသည်။ ထို့အပြင် စီးပွားရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး အကျိုးစီးပွားများကို တိုးချဲ့ဆောင်ရွက်ရာတွင်လည်း ဒေသခံပြည်သူများနှင့် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစု ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် သဘောမျှသာ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခဲ့ကြပြီး လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားဒေသများ ပြန်လည်ရရှိနိုင်သော အကျိုးကျေးဇူးမှာ အနည်းငယ်မျှသာဖြစ်ခဲ့သည်။

တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များ၏ မြေယာနှင့် အရင်းအမြစ်တို့မှာ ဝင်ငွေရရှိရန်နှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအတွက် အဓိကအရေးပါကြသည်ပင် ဖြစ်လင့်ကစား ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြောင့် ဗဟိုကသာ အခိုင်အမာဆက်လက် ထိန်းချုပ်ခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဟု “နိုင်ငံတော်သည် နိုင်ငံတော်ရှိ မြေအားလုံး၊ မြေပေါ်မြေအောက်၊” ရေပေါ်ရေအောက်နှင့် လေထုအတွင်းရှိ သယံဇာတပစ္စည်းများအားလုံး၏ ပင်ရင်းပိုင်ရှင်ဖြစ်သည်ဟုပြောဆိုသည်။ စီးပွားရေးအင်အားစုများမှ သယံဇာတများ ထုတ်ယူအသုံးပြုမှုကို ပြည်ထောင်စုကသာ တစ်ဦးတည်း ကွပ်ကဲနိုင်သည့် အာဏာရှိပြီး တန်ဖိုးမြင့်သောသယံဇာတများကို ရောင်းချရာမှရရှိသော အခွန်ကို ကောက်ခံခွင့်နှင့် အသုံးပြုခွင့်ရှိသည်။^{၇၇}

သို့သော် လက်တွေ့တွင်မူ နိုင်ငံတော်၏ လုပ်နိုင်စွမ်းနည်းမှုနှင့် စစ်ပွဲများလည်း ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေခြင်းကြောင့် အစွန်အဖျားဒေသများမှ ထွက်ရှိသောသယံဇာတများအပေါ်အခွန်စည်းကြပ်မှုကို ဗဟိုအစိုးရက အပြည့်အဝ မထိန်းချုပ်နိုင်ခဲ့ပါ။ ကျောက်စိမ်း၊ ရွှေနှင့် ရေအားလျှပ်စစ် အရင်းအမြစ်များ ပေါကြွယ်ဝသည့် ကချင်ပြည်နယ်မှာ ဥပမာကောင်း တစ်ခု ဖြစ်သည်။ ကျောက်စိမ်းသယံဇာတကို အမြတ်ထုတ်တူးဖော်ရောင်းချခြင်းမှာ အမြတ်အစွန်းများစွာရရှိသည့် လုပ်ငန်းတစ်ခုဖြစ်သော်လည်း ၎င်းမှရရှိသောဝင်ငွေအများစုကို တရားဝင်အခွန်ပေးသွင်းရန် လုံးဝရှောင်လွှဲခဲ့ကြသည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် တရားဝင်ပြည်တွင်းကျောက်စိမ်းတင်ပို့မှုမှာ ကန်ဒေါ်လာ ၁ ဘီလီယံခန့်ရှိသော်လည်း ကုလသမဂ္ဂ ကုန်သွယ်မှုစာရင်းအရ တရုတ်နိုင်ငံသည် မြန်မာနိုင်ငံမှ စုစုပေါင်း ဒေါ်လာ ၁၂ ဒသမ ၃ ဘီလီယံတန်ဖိုးရှိ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်များကို တင်သွင်းခဲ့ကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ ထွက်ရှိခဲ့သော ကျောက်စိမ်းပမာဏအားလုံးနီးပါးမှာ ကချင်ပြည်နယ်မှဖြစ်သောကြောင့် ဤကဲ့သို့စာရင်းကွဲခြားမှုကို ရှင်းလင်းမှုတစ်ရပ် လိုအပ်သည်။ Global Witness ၏ ခန့်မှန်းချက်အရ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက်တင်ပို့မှုသည် ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ဒေါ်လာ ၃၁ ဘီလီယံကျော်ရှိခဲ့သည်။^{၇၈} David Dupice အမြင်အရဆိုပါက Global Witness ခန့်မှန်းထားသည့် ပမာဏမှာ အတော်အတန် မြင့်မားနေပြီး အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၁၅ ဘီလီယံနှင့်ပင် တွက်ကြည့်မည်ဆိုပါက အစိုးရ ဒေါ်လာ ၃၀၀.၈ သန်း သို့မဟုတ် (KIO) ၏ ဘဏ္ဍငွေစာရင်းထဲသို့ (ဒေါ်လာ သန်း ၈၀၀) ရောက်ရှိခဲ့သော ငွေပမာဏမှာ အနည်းငယ်သာဖြစ်သည်။^{၇၉} ဝင်ငွေအများစုကို ၀ သို့မဟုတ် တရုတ်သတ္တုတူးဖော်ရေးကုမ္ပဏီများ ခန့်မှန်းချေအားဖြင့် ဒေါ်လာ ၁၀ ဘီလီယံ သို့မဟုတ် ဝင်ငွေ၏ ၆၄.၇ ရာခိုင်နှုန်း ရရှိခဲ့ကြသည်။ ဤသို့ဆိုပါလျှင် ကျောက်စိမ်းတူးဖော်ကုန်သွယ်မှုပြုလုပ်နိုင်ရန် ယခင်က စစ်တပ်နှင့် KIA တို့ကြား အလှူအယက်ကြိုးပမ်းခဲ့ကြရာတွင် တွင်းထွက်ပစ္စည်းတူးဖော်ရေးကဏ္ဍများကို တိုးချဲ့လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြရာ၌ ၎င်းအုပ်စုများမှ နိုင်ငံတော်အစိုးရအတွက် အခွန်ဘဏ္ဍာငွေတိုးပွားအောင် ဆောင်ရွက်ထားပေးခဲ့ခြင်းမရှိခဲ့ဟု ဆိုနိုင်သည်။ အလားတူ ပုဂ္ဂလိက စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် ဒေသခံ မြန်မာစစ်တပ်မှ အရာရှိများသည် KNU ထိန်းချုပ်နယ်မြေများတွင် ရွှေတူးဖော်ထုတ်ယူခြင်း နှင့် သစ်ထုတ်ယူခြင်းမှ အမြတ်အစွန်းများစွာကို ရရှိပိုင်ဆိုင်ခဲ့ကြသည်။ ယင်းကဲ့သို့ ထုတ်ဖော်တူးယူမှုများကြောင့် ဒေသခံပြည်သူများ၏ အကျိုးစီးပွားတိုးပွားလာခြင်းပင်ဝေးစွာ ၎င်းတို့နေထိုင်ရာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်သာ ပျက်သုဉ်းကိန်းစိုက်ခဲ့ပြီး ရေထုများလည်း ညစ်ညမ်းခဲ့ရသည်။

ဒေသခံပြည်သူများသည် ယခင်ကကဲ့သို့ပင် အကျိုးအမြတ် အနည်းအပါးသာ ရရှိခံစားခဲ့ကြရသည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ယိုယွင်းပျက်စီးလာမှုကြောင်းလည်းကောင်း၊ အခြားအချိန်များတွင် အတောမသတ်နိုင်သည့် ပြည်တွင်းစစ်မီးက စီးပွားရေးအခြေအနေကို ဆက်လက်ဆိုးရွားလာခဲ့စေခြင်းကြောင့် လုပ်ငန်းခွင်အခြေအနေများ ပိုမိုဆိုးရွားလာခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း ၂၀၁၁ ခုနှစ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများအပြီးတွင် ပြည်သူလူထု၏ လူမှုဘဝများ ပိုမိုဆုတ်ယုတ်လာခဲ့ကြသည်။

ကချင်လူထု၏ လူမှုဘဝအခြေအနေ ယိုယွင်းလာမှုနှင့် ပတ်သတ်၍ ဒေသခံ အရာရှိတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ပြောကြားခဲ့သည်။

၁၉၉၄” ခုနှစ်နဲ့ ၂၀၁၁ ခုနှစ်ကြားမှာ KIO နဲ့ အစိုးရကြား အပစ်အခတ်ရပ်ထားချိန်မှာ တိုးတက်မှုတွေရှိခဲ့ပေမဲ့လည်း ပြည်သူ့အားလုံးအတွက်မဟုတ်ခဲ့ပါဘူး။ လမ်းဖောက်တာတွေကလည်း ပုဂ္ဂလိကပိုင်ကုမ္ပဏီတွေ အတွက်ပဲ ဖြစ်ခဲ့တယ်။ ဒီကုမ္ပဏီအများစုက တရုတ်လူမျိုးပိုင်တာတွေပါ။ အရင်တုန်းက ကိုယ့်ဟာကိုယ်တွင်းတူးပြီး ကျောက်စိမ်းတူးကြပါတယ်။ သို့ပေမဲ့ ပုဂ္ဂလိကပိုင်ကုမ္ပဏီတွေက အဲဒီနေရာတွေကို အတားအဆီးတွေနဲ့ ကာလိုက်တော့ ဘယ်သူမှ အဖိုးတန်ကျောက်တွေကို တူးလို့မရတော့ဘူး။ ရွာတွေကိုလည်း ကုမ္ပဏီတွေက ဝယ်လိုက်ပြီး ကျွန်ုပ်တို့အနေနဲ့လည်း ဒီဟာကို မကျေနပ်ဘူးလို့ပြောလို့ မရခဲ့ပါဘူး။ ကျွန်ုပ်တို့ မြေတွေဆုံးရှုံးလိုက်ရတဲ့အတွက် သူတို့တွေက တစ်အိမ်ကို အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၅၀၀ ကနေ ၂၅၀၀ ကြားကို နှစ်နာကြေးအဖြစ်ပေးပါတယ်။ အခု ဒေသခံလူထုတွေက ကျောက်စိမ်းတုံး ငယ်လေးတွေကို ရဖို့ အမှိုက်ပုံတွေနဲ့ ကျောက်ကျန်တွေကြားမှာ မွေနှောက်ရှာဖွေကြရပါတယ်။ မနှစ်က မြေပြိုမှုဖြစ်ခဲ့ပြီး လူတစ်ရာကျော် သေဆုံးခဲ့ပါတယ် ... အလုပ်သမားတွေကို အချိန်အကြာကြီးခိုင်းသလို အလုပ်လည်းတအားခိုင်းတယ်။ ပြီးတော့ ရာဘာ စိတ်ကြွဆေး) methamphetamine ၏ မျိုးကွဲတစ်မျိုး ကို သောက်ခိုင်းတယ်။ ဒါကြောင့် အခု (မူးယစ်ဆေးဝါး သုံးစွဲမှုဟာ တကယ့်ပြဿနာတစ်ခု ဖြစ်လာပါတယ်။”^{၅၀}

အလားတူဖြစ်ရပ်များကို ရခိုင်ပြည်နယ် နှင့် ကရင်နီပြည်နယ်တို့တွင် တွေ့ရှိရသည်။ သယံဇာတပေါကြွယ်သည့် အရပ်ဒေသဖြစ်သော်လည်း ဒေသခံများအတွက် အကျိုးကျေးဇူး အနည်းငယ်သာရှိကြောင်း ၎င်းတို့က ညည်းညူကြသည်။^{၅၁} ရခိုင်ပြည်နယ်မှာ ရေနံနဲ့ သဘာဝဓာတ်ငွေ့ထုတ်ပေးမဲ့ ကျွန်ုပ်တို့ရဲ့ လျှပ်စစ်ဓာတ်အားခရဲ့ တစ်ယူနစ်ဈေးက တစ်နိုင်ငံလုံးမှာ အများဆုံးပဲ ဟုဆိုသည်။ ”

သယံဇာတများနှင့် ၎င်းမှရရှိသော အခွန်ဘဏ္ဍာငွေတို့မှာ တရားဝင်နည်းလမ်းမှ ရရှိကြခြင်းဟုတ်ချေ။ ရခိုင်နိုင်ငံရေးပါတီဝင် တစ်ဦးက ကျွန်ုပ်တို့ဆီမှာ အရင်တုန်းက ရေချိုငါးနဲ့ ပင်လယ်ငါးတွေ ပေါများခဲ့တယ်။ အရင်က” မိုးရေချိန်အလုံအလောက်ရရှိခဲ့ပေမဲ့လည်း အခု ရခိုင်ပြည်နယ် အနောက်ခြမ်းက သစ်တောတွေ ပြုန်းတီးလို့ အရင်လောက် မိုးမရွာတော့ဘူး။ စစ်တပ်နဲ့ သူတို့ရဲ့ ခရိုနီတွေက သစ်ထုတ်တာရှိတော့သစ်တောပြုန်းတီးတယ်။ ဒါပေမဲ့ သစ်ပင်တွေကို ပြန်မစိုက်ပေးတော့ ဒါတွေက ဒေသခံပြည်သူတွေကို လာပြီးရိုက်ခတ်တယ်။ ကျွန်ုပ်တို့ဆီက ရွှေသဘာဝဓာတ်ငွေ” တူးဖော်တာကရတဲ့ ရေနံနဲ့ သဘာဝဓာတ်ငွေ့ကို တရုတ်ဆီကို တင်ပို့တယ်။ ဒါပေမဲ့ ဒီကနေ ကျွန်ုပ်တို့ ဘာအကျိုးအမြတ်မှ မရခဲ့ဘူး။ တိုင်းနဲ့ပြည်နယ် ၁၄ ခုရှိတာမှာ ကျွန်ုပ်တို့ ရခိုင်ပြည်နယ်က ဒုတိယအဆင်းရဲဆုံးပဲ ဟု ဆိုခဲ့သည်။ ”^{၅၂}

အလားတူ ကိစ္စရပ်များ ကရင်နီပြည်နယ်တွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံလုံးအတွက် လျှပ်စစ်မီးကို” ကရင်နီပြည်နယ်ရဲ့ လောပိတကနေ ထုတ်လွှတ်ပေးနေတာပါ။ ဒါပေမဲ့ ကျွန်ုပ်တို့ ဒေသခံနေရာတော်တော်များများမှာတော့ လျှပ်စစ်မီးမရှိပါဘူး။”^{၅၃} ထိုညည်းတွားမှုများက သစ်၊ ဓာတ်သတ္တု နှင့် မြစ်ကြီးများတည်ရှိရာ ရှမ်းပြည်နယ် အပါအဝင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများနေထိုင်ရာ ဒေသအတော်များများတွင် ဖြစ်သည်။^{၅၄}

စီးပွားရေးကဏ္ဍတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများပိုမိုများပြားလာသော်လည်း ထပ်တိုးချမှတ်လိုက်သော မူဝါဒများမှာ သယံဇာတပေါများကြွယ်ဝသော မြန်မာနိုင်ငံကို အကျိုးစီးပွားအတွက် အလှအယက်ပြိုင်ဆိုင်ကြသည့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ အတွက်သာဖြစ်သည်။ စစ်တပ်သည် စစ်တပ်အရာရှိများနှင့် ၎င်းတို့ ခရိုနီများ ၏ကိုယ်ကျိုးစီးပွားအလိုငှာ သယံဇာတများ တိုးချဲ့တင်ပို့နိုင်ရန်အတွက် ၎င်းတို့နှင့် နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ၊ အထူးသဖြင့် တရုတ်ကြား ကြားက ပွဲစားအဖြစ် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ EAO များ အထူးသဖြင့် ၀၊ ကချင် နှင့် ကရင်ပြည်နယ်များ၏ လူမျိုးစုတပ်များက ၎င်းတို့၏ အရင်ကတည်းရရှိထားသော ထိန်းချုပ်ခွင့်အာဏာနှင့် သယံဇာတအရင်းအမြစ်များမှ ရရှိသော အခွန်ဘဏ္ဍာကို ဆက်လက်စွဲကိုင်ထိန်းသိမ်းထားကြသည်။ ဤစီးပွားရေးလုပ်ငန်းအများစုမှာ မှောင်ခိုဈေးကွက်တွင်သာ လည်ပတ်လုပ်ဆောင်နေကြခြင်း ဖြစ်သည်။

ဦးသိန်းစိန် အုပ်ချုပ်မှုလက်အောက် (၂၀၁၅ ခုနှစ်-၂၀၁၁)တွင် သတ္တုတူးဖော်ခြင်း၊ သစ်ခုတ်ခြင်း၊ ငါးဖမ်းခြင်း၊ ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့ တူးဖော်ရေးနှင့် ပတ်သတ်သည့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုအကြီးစားများကို အစိုးရမှ ပံ့ပိုးကူညီခဲ့သည်။ သို့သော် အဆိုပါ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများမှာ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဒေသများမှ ရရှိမည့် အကျိုးအမြတ်ကို အနည်းငယ်မျှသာ ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားသော လုပ်ငန်းများဖြစ်သည်။^{၅၅} ချင်းပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်တို့တွင် ရေအားလျှပ်စစ် စက်ရုံများ တည်ဆောက် အစီအစဉ်များမှလည်း ဝေဖန်ခြင်းခံခဲ့ရသည်။^{၅၆} အခြားသော အကြီးစားစီမံကိန်းများလည်း ထိုနည်းလည်းကောင်းပင် ဖြစ်သည်။ ချင်းပြည်နယ် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းမှ တက်ကြွလှုပ်ရှားသတိဦးက အစိုးရက အဲ့ဒီမှာ” နှစ်ကယ်တူးဖို့ သဘောတူခဲ့တယ်။ ဒါကို ပြည်သူတွေက ကန့်ကွက်တဲ့အနေနဲ့ ဆန္ဒပြကြတယ်။ ဒါပေမဲ့ အစိုးရက ပြည်သူတွေရဲ့ တောင်းဆိုမှုကို လစ်လျူရှုပြီး ဒီစီမံကိန်းကို ဆက်လက်အကောင်အထည်ဖော်ကြဦးမှာ။ ဒေသခံ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်တွေက သူတို့ ဘာမှလုပ်ပေးလို့မရဘူးလို့ ပြောတယ်ဟု ဆိုသည်။ “^{၅၇} ဤစီမံကိန်းများ၏ ဝင်ငွေ/အခွန် တို့မှာ တာဝန်ယူမှုတာဝန်ခံမှုမရှိပဲ ဆုံးရှုံးပျောက်ကွယ်သွားခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ တွင်းထွက်သယံဇာတအရင်းအမြစ် တူးဖော်ထုတ်လုပ်ရေး လုပ်ငန်းများ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုဖော်ဆောင်ရေး (EITI) ၏ အဖွဲ့အစည်းပေါင်းစုံ ပါဝင်သောအဖွဲ့တွင် ဦးဆောင်နေသူတစ်ဦး၏ ပြောကြားချက်အရ ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းဝန်ကြီး ဌာနသည် ၎င်း၏ အသားတင်အမြတ်ငွေ၏ ၄၅ ရာခိုင်နှုန်း ကိုသာ ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာနသို့ ပေးအပ်ခဲ့ပြီး ကျန်ငွေများကို စာရင်းတင်ပြရန် ပျက်ကွက်ခဲ့သည်။^{၅၈}

ဒေသခံတို့၏ အကျိုးတူပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုကြောင့် သယံဇာတအရင်းအမြစ်များကို အကြီးစားခေါင်းပုံဖြတ်မှုများ ရပ်တန့်သွားသည့် သာဓကများလည်းရှိသည်။ နာမည်အကြီးဆုံးလှုပ်ရှားမှုမှာ မြစ်ဆုံစီမံကိန်းကို ဆန့်ကျင်သည့် လှုပ်ရှားမှုပင်ဖြစ်သည်။ တရုတ်နိုင်ငံကို ရေအားလျှပ်စစ်ပိုမိုဖြန့်ဖြူးပေးနိုင်ပြီး အကျိုးအမြတ်လည်းများစွာရရှိနိုင်သည့် ဆည်တစ်ခုကိုတည်ဆောက်ရန် သဘောတူညီချက်ကို တရုတ်လုပ်ငန်းရှင်များက ရရှိခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ၎င်းစီမံကိန်း တည်ဆောက်ထားသည့် နေရာမှာ ကချင်ပြည်နယ်ရှိ အလွန်အရေးပါသည့် မြစ်နှစ်ခုတို့ ဆုံစည်းရာနေရာတွင်ဖြစ်သည်။ ၎င်းမြစ်ဆုံမှာ ကချင်ပြည်နယ် နှင့် ၎င်း၏ နယ်နိမိတ်ကို ကျော်လွန်၍ မြစ်အောက်ပိုင်းရှိ ကြီးမားကျယ်ပြန့်သည့် ရေပေးဝေရေးကွန်ယက်စနစ်ကြီးတစ်ခုလုံးကို အထောက်အပံ့ပေးနေသည့် မြစ်ဆုံတစ်ခုဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ အကြီးအကျယ်ဆန္ဒပြလှုပ်ရှားကြရာမှ ဒေသခံများ မိမိတို့နေထိုင်ရာနေရာမှ ဖယ်ရှားခံရပြီး အိုးမဲ့အိမ်မဲ့ဖြစ်ကာ ဒေသတွင်း ပျက်စီးဆုံးရှုံးကြရမည့်အဖြစ်ရောက်ရှိမည်ကို စိုးရိမ်နေကြသည့် ကချင်လူမျိုးများနှင့် မြစ်ဆုံအောက်ပိုင်းဒေသများတွင် နေထိုင်ပြီး ၎င်းတို့ဒေသ၏ စိုက်ပျိုးရေးအရင်းအမြစ်ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် စိတ်အားထက်သန်နေသည့်သူများ ပေါင်းစည်းမိရန် အကြောင်းဖန်စေခဲ့ကြသည်။^{၅၉} အချို့သော ဒေသခံ CSO များ ဒေသတွင်းရှိ အကြီးစား ပရောဂျက်များကို ရပ်တန့်ရန်အလို့ငှာ အသေးစားဆန္ဒပြလှုပ်ရှားမှုများကို ပြုလုပ်နိုင်ခဲ့သည့် အခြားသောသာဓကများလည်း ရှိသေးသည်။ ၂၀၁၉ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ချင်းပြည်နယ် CSOs ညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့ကြောင့် နှစ်ကယ်သတ္တုတူးဖော်ခြင်းလုပ်ငန်းကို တားဆီးနိုင်ခဲ့သည်။^{၆၀} မွန်ပြည်နယ်နှင့် ကရင်ပြည်နယ်တို့တွင် ကျောက်မီးသွေးစက်ရုံများ တည်ဆောက်ခြင်းကို ဆန့်ကျင်မှုများကြောင့် စီမံကိန်းများ ခေတ္တရပ်ဆိုင်းခြင်း သို့မဟုတ် ဖျက်သိမ်းခြင်းများ ရှိခဲ့သည်။ သို့သော် ဤကဲ့သို့ အနိုင်ယူအောင်မြင်ခဲ့သည့်ဖြစ်ရပ် အနည်းငယ်သာရှိခဲ့ပြီး တစ်ခုနှင့်တစ်ခု အချိန်ကာလအရလည်း အတော်ခြားခဲ့သည်။ ထို့အပြင် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များအတွက် အခွန်ဘဏ္ဍာငွေ သို့မဟုတ် ဒေသခံပြည်သူများအတွက် အကျိုးအမြတ်ရရှိစေခြင်းလည်းမရှိသလို ပတ်ဝန်းကျင်ကို ပျက်စီးစေသည့် သဘာဝသယံဇာတ အကြီးစား အမြတ်ထုတ် ထုတ်ယူသုံးစွဲခြင်းများ ယင်းလှုပ်ရှားမှုများကြောင့် သိသိသာသာ ရပ်တန့်သွားခဲ့ပေ။

တစ်ချိန်တည်းတွင် ပြည်နယ်တာဝန်ရှိသူများမှာလည်း တိုင်ကြားရန် သို့မဟုတ် ကန့်ကွက်ရန် ဆန္ဒမရှိခဲ့ကြပါ။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ၎င်းတို့သည် အကြီးစား သယံဇာတတူးဖော်ထုတ်ယူခြင်းဆိုင်ရာ စည်းကမ်းသတ်မှတ်ချက်များကို အတည်ပြုရန်နှင့် စီမံခန့်ခွဲရန် တရားဝင် လုပ်ပိုင်ခွင့် မရှိခဲ့ပေ။ ထို့အပြင် ဝန်ကြီးချုပ်များကို ဗဟိုအစိုးရမှ

ခန့်အပ်ထားသောကြောင့် ၎င်းတို့မှ ဝေဖန်ထောက်လိုသည့် ဆန္ဒအလွန်နည်းပါကြသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကရင်ပြည်နယ် NLD ဝန်ကြီးချုပ်ဟောင်းသည် ဗဟိုအစိုးရ၏ အမျိုးသားလှုပ်စစ်ဓာတ်အားရရှိရေး စီမံကိန်းအရ ကရင်ပြည်နယ်တွင် ကျောက်မီးသွေးသုံးလှုပ်စစ် ဓာတ်အားထုတ်လုပ်ရေးစီမံကိန်းကို အကောင်အထည်ဖော်သည့် လုပ်ရပ်အပေါ် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများက ဝေဖန်ခဲ့ကြသည်။^{၆၁} ပြည်နယ်အစိုးရများကလည်း နောက်ဆုံးတွင် ၎င်းတို့ထံရောက်ရှိလာမည့် အကျိုးမြတ်နှင့် ပတ်သတ်၍ ပြောရေးဆိုခွင့် အနည်းငယ်သာ ရှိခဲ့သည်။

အချို့ကိစ္စရပ်များတွင် ဒေသခံတာဝန်ရှိသူများကိုယ်တိုင်က အဂတိလိုက်စားမှုများ၏ ကြိရာပါများဖြစ်နေကြသည်။ မူဝါဒအားဖြင့် ဗဟိုအစိုးရက သယံဇာတအရင်းမြစ်များအား စီမံသည်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ရရှိထားသော်လည်း ဦးသိန်းစိန်အစိုးရလက်ထပ် အချို့သော တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ် ဝန်ကြီးချုပ်များက ဗဟိုအစိုးရ၏ အကန့်အသတ်အတားအဆီးများကို ကျော်လွှားနိုင်ရန် တီထွင်ကြံဆခဲ့ကြသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဗဟိုအစိုးရ၏ ခွင့်ပြုချက် လိုအပ်ခြင်းကို ရှောင်လွှဲရန် အချို့ဝန်ကြီးချုပ်များက အကြီးစားသတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းများကို အသေးစားလုပ်ငန်းများအဖြစ်သို့ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ ပြောင်းလဲခဲ့ကြသည်။^{၆၂} ထို့နောက် ၎င်း၏ စီးပွားရေးလုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များနှင့် “ဖက်စပ်လုပ်ငန်းများ” သဘောတူလုပ်ကိုင်ကြကာ အစိုးရတစ်ရပ်အနေဖြင့် စောင့်ကြည့်ကြပ် မတ်ခြင်းထက် ၎င်းတို့၏ ပုဂ္ဂလိကအကျိုးစီးပွား တိုးပွားရန်လုပ်သော အများအားဖြင့် လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။^{၆၃}

NLD မှ အာဏာရရှိလာပြီးနောက်ပိုင်း အပြောင်းအလဲတစ်ချို့ရှိခဲ့သည်။ NLD အစိုးရမှ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မြတ်ရတနာ ဖြတ်တောက်ခွင့်လိုင်စင် ထုတ်ပေးခြင်းကို ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ခေတ္တရပ်နားခဲ့ပြီး တစ်ဘက်တွင်လည်း လွှတ်တော်များက တူးဖော်ထုတ်ယူမှုများနှင့် ပတ်သတ်သည့် လုံခြုံရေး၊ ပတ်ဝန်းကျင် နှင့် ကျန်းမာရေး စံသတ်မှတ်ချက်များ နှင့် တကွ ဒေသခံပြည်သူတို့၏ အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သည့် ဥပဒေမူကြမ်းကို ရေးဆွဲခဲ့သည်။^{၆၄} ထိုကဲ့သို့ စိစစ်အကဲဖြတ်ရာတွင် လိုအပ်သည့် အရင်းမြစ်များမရှိသလို စွမ်းရည်လည်းမရှိသဖြင့် စိစစ်ရန်လျှောက်တင်ထားကြသည့် ထောင်နှင့်ချီသော လျှောက်လွှာများကို ၂၀၁၇ ခုနှစ် ဇွန်လအထိ စိစစ်မှုမပြုနိုင်ခဲ့သေးပါ။^{၆၅} ထို့အပြင် NLD သည် တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများကို သဘာဝသယံဇာတနှင့် ပတ်သတ်၍ အရေးပါအရောက်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ပိုမို ပေးအပ်ရန် ပျက်ကွက်ခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ကော်မရှင်သည် ၂၀၁၆ ခုနှစ်တွင် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ကော်မတီများအနေဖြင့် နိုင်ငံခြား ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု နှင့် ပတ်သတ်၍ ကန်ဒေါ်လာ ၅ မီလီယံ သို့မဟုတ် ၆ ဘီလီယံကျပ် အထိ ခွင့်ပြုမိန့် ထုတ်ပေးနိုင်ရန် အာဏာလွှဲအပ်ခဲ့သော်လည်း သဘာဝအရင်းအမြစ်ဆိုင်ရာ အကြီးစားရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများနှင့် ပတ်သက်၍ကိုမူ ဗဟိုအစိုးရကသာလျှင် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် NLD အစိုးရ၏ မူဝါဒများသည် သဘာဝအရင်းအမြစ်များ သို့မဟုတ် ကောက်ခံရရှိသည့် အခွန်ဘဏ္ဍာများကို စီမံခန့်ခွဲခြင်း၌ သိသာထင်ရှားသောအပြောင်းအလဲများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည့် တိကျခိုင်မာသော နည်းလမ်းအနည်းငယ်မျှသာ ရှိခဲ့သည်။^{၆၆} သယံဇာတတူးဖော်ရေးကဏ္ဍကို စီမံအုပ်ချုပ်ရာတွင်လည်း ပိုမိုပွင့်လင်းမြင်သာ၍ တာဝန်ခံမှုရှိလည်းသော လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ချမှတ်ရန် ဖိအားပေးရာတွင်လည်း အများအားဖြင့် မအောင်မြင်ခဲ့ပါ။^{၆၇}

ထို့ကြောင့် နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာမူဘောင်/နယ်ပယ်အတွင်း NLD လက်ထပ်တွင် ပြည်နယ်အစိုးရနှင့် ဒေသဆိုင်ရာ ဝန်ကြီးဌာနများသည် သယံဇာတစီမံခန့်ခွဲမှုများပြုလုပ်ရာတွင် နေရာရခဲ့ခြင်းမရှိသလို အကျိုးအမြတ်အားဖြင့်လည်း တိတိပပ မရရှိခဲ့ပါ။ သယံဇာတကဏ္ဍအောက်ရှိ စီးပွားရေးအများစု၏ အမြတ်အစွန်းတို့မှာ အစိုးရမှ တရားဝင်ချုပ်ကိုင်နိုင်မှုဘောင်အပြင်မှ ရရှိနေခြင်းဖြစ်သည်။ စစ်တပ်သည် ပြည်တွင်းပြည်ပ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများနှင့်အတူ သတ္တုတူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းအများအပြားကို ထိန်းချုပ်ထားနိုင်ခဲ့သည်။ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းအချို့လည်း ထိုနည်းလည်းကောင်းပင် ဖြစ်သည်။ တိုင်းရင်းသား ပြည်နယ်များနှင့် ၎င်းတို့၏သက်ဆိုင်ရာလူထုအကျိုးအတွက် ဘဏ္ဍာငွေရရှိအောင် ဖန်တီးနိုင်သည့် ထိန်းချုပ်နိုင်သည့် အစွမ်းအစမရှိကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။

နိုင်ငံတော်၏ နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာမူဘောင်/နယ်ပယ် ပြင်ပတွင်လည်း သဘာဝသယံဇာတများအပေါ် ထိန်းချုပ်ခွင့်ရရှိရန် စဉ်ဆက်မပြတ် ရုန်းကန်ကြိုးပမ်းခဲ့ရသည်။ မိုင်းတွင်းများနှင့် အခြားသယံဇာတအရင်းအမြစ် အများစုတို့မှာ ကချင်ဒေသရှိ စစ်ပွဲဖြစ်ပွားရာနေရာများတွင် တည်ရှိကြသည်။ အစိုးရ၏လက်လှမ်းမီရာ အရပ်ဒေသများတွင် (ဥပမာ) ကချင်ပြည်နယ်၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ) တရားဝင်ရောက်ရှိနေသော်လည်း အများစုမှာ တရားဝင်ထိန်းချုပ်နိုင်မှုဘောင် ပြင်ပတွင် ရှိနေကြသည်။

တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုနယ်ပယ်သည် သယံဇာတများနှင့် ၎င်းတို့၏ အခွန် ဝင်ငွေများကို စီမံခန့်ခွဲရန်/ အသစ်လျှောက်ထားအဆိုပြုနိုင်ခွင့် နည်းပါးခဲ့သည်။ မူအရဆိုပါက EAO တို့မှာ ဒေသဆိုင်ရာအာဏာပိုင်များ အရင်းအမြစ်ကြွယ်ဝသောဒေသများအပေါ် ပိုမိုထိန်းချုပ်နိုင်မှုကို လိုလားကြသည်။ တစ်နိုင်ငံလုံး အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူစာချုပ် (NCA) တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးထားသူများက ဒေသခံတိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်များမှာ အခွန်ဘဏ္ဍာဝင်ငွေ၏ ၇၀% ကို ပိုင်နိုင်ရန် အဆိုပြုခဲ့ပြီး တပ်မတော်ကမူ ၃၀% ကိုသာအဆိုပြုခဲ့ကြသော်လည်း ၎င်းတို့အနေဖြင့် သယံဇာတချို့တွဲသော ဒေသများသို့ ဘဏ္ဍာငွေပြန်လည်ခွဲဝေပေးရေး၊ သို့မဟုတ် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး မြှင့်တင်ရန်အတွက် ဘဏ္ဍာငွေကို မည်ကဲ့သို့ အသုံးပြုမည်ကို မဆွေးနွေးခဲ့ကြပေ။^{၆၈} တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု အချို့က သယံဇာတ ချို့တဲ့သော ပြည်နယ်များနှင့် ခွဲဝေခြင်းမပြုဘဲ သယံဇာတအရင်းအမြစ်ထွက်ရှိသည့် ဒေသများမှာ ပိုမိုခံစားခွင့်ရှိခြင်းပို ပိုမိုသဘောတူကြသည်။ သို့သော်လည်း NLD ၏ ရာထူးသက်တမ်းကုန်ဆုံးချိန်အထိပင်လျှင် အဆိုပါမေးခွန်းများကို EAO နဲ့ နိုင်ငံရေးပါတီများကြားတွင် ဆုံးခန်းတိုင်အောင် ဆွေးနွေးခဲ့ခြင်းမရှိပါ။

အချို့သော EAO များမှ လက်ရှိရရှိပိုင်ခွင့်အခြေအနေထက် ကျော်လွန်အောင် လုပ်ဆောင်ရန်အတွက် အားထုတ်ကြိုးပမ်းမှုများ လျော့နည်းလာခဲ့သည်။ လက်တွေ့တွင်မူ ၎င်းတို့အများစုမှာ ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းများကိုလည်ပတ်ရန် လိုအပ်သည့်ငွေကို သတ္တုတူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများမှ တစ်ဆင့် ရယူနေကြဆဲဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့သည် အစိုးရ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် မရှိသော စီးပွားရေးစနစ် (informal economy) ကိုသာ ဆက်လက်တည်ရှိစေလိုကြသောကြောင့် သယံဇာတမှရရှိသော ဘဏ္ဍာငွေများကို မျှဝေရန်နှင့် ၎င်းတို့အာဏာကို စွန့်လွှတ်၍ ဒေသဆိုင်ရာအစိုးရများထံ အပ်နှင်းရန် မည်မျှဆန္ဒရှိကြောင်း ရှင်းရှင်းလင်းလင်းမသိရသေးပေ။^{၆၉} ရှမ်း၊ ကချင်၊ ကရင်နှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်များတွင် ဤပြဿနာရပ်မှာ ကြီးမားသည်။^{၇၀}

သယံဇာတကဏ္ဍမှာ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဒေသများနှင့် အနာဂတ်တွင် ၎င်းတို့နယ်မြေများတွင် လုပ်ဆောင်မည့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးလုပ်ငန်းများအတွက် လိုအပ်သော ဘဏ္ဍာငွေအတွက် အရေးပါသော်လည်း တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ လက်လှမ်းမီ၍ အကျိုးခံစားခွင့်ရရှိနိုင်သည့် ကဏ္ဍတစ်ခု မဟုတ်ခဲ့ပါ။ ဗဟိုအစိုးရသည် အဆိုပါ သယံဇာတရင်းမြစ်များကို ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အခိုင်အမာချုပ်ကိုင်ထားခဲ့သည်။ ဘဏ္ဍာငွေစီးဆင်းသည့်လမ်းကြောင်းအများစုကို စိစစ်ခြင်းပင်မပြုလုပ်လိုက်ရပဲ ရရှိငွေအများစုမှာ အဂတိလိုက်စားမှုနှင့် ပုဂ္ဂလိကအကျိုးစီးပွားများကြား ပျောက်ကွယ်သွားခဲ့ရသည်။ ပြည်နယ်အစိုးရများအနေဖြင့်လည်း ၎င်းတို့ရရှိထားသော အကန့်အသတ်များသည် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို အသုံးပြု၍ပင် သယံဇာတကဏ္ဍ၏ အစိတ်အပိုင်းငယ်လေးများကို အခွန်စည်းကြပ်ရန် သို့မဟုတ် ပိုမို ပိုင်ဆိုင်ခွင့် နှင့် ထိန်းချုပ်ခွင့်ရရှိအောင် ပြုလုပ်ခြင်းအနည်းငယ်ကိုသာ တွေ့ရသလို ပြုလုပ်လိုစိတ်လည်း နည်းပါးခဲ့ကြသည်ကို မြင်တွေ့ရသည်။ ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်း ဝန်ကြီးဌာနနှင့် China National Petroleum Corporation တို့၏ ဖက်စပ်လုပ်ငန်းဖြစ်သော အရှည် ကီလိုမီတာ ၇၇၀ ရှိသည့် ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်တွင်းရှိ ရခိုင်ပြည်နယ် ကျောက်ဖြူမှ ယူနန်ပြည်နယ်အထိ ရှည်လျားသော တရုတ် မြန်မာ ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့ ပိုက်လိုင်း၏ အဓိကအကျိုးခံစားခွင့်ရရှိကြသူများမှာ မြန်မာနှင့်တရုတ်နိုင်ငံတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ဒေသခံများမှာ အကျိုးဆက်များကို ခံစားခဲ့ရကာ လျော်ကြေးလည်း မရရှိခဲ့ကြပေ။^{၇၁} ရခိုင်ပြည်နယ်၏ မဟာဓာတ်အားလိုင်းသုံး လျှပ်စစ်ဓာတ်အားရရှိမှုသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပြည်နယ်အားလုံးတွင် အနိမ့်ဆုံးဖြစ်ပြီး ရရှိသည့်ရာခိုင်နှုန်းမှာ ၁၀

ရာခိုင်နှုန်းအောက်တွင်ရှိသည်။²¹ သယံဇာတပေါကြွယ်ဝသောဒေသများရှိ EAO တို့မှာ ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို ဆက်လက်လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြကာ ပြည်နယ်အစိုးရများအောက်တွင် အရင်းအမြစ်များကို တရားဝင်ထိန်းချုပ်ခွင့်ရရှိရန် မူအားဖြင့် အားပေးတိုက်တွန်းခဲ့ကြပြီး ဖက်ဒရယ်သဘောတူညီချက်ကို မည်သည့်အချိန်တွင် ရရှိနိုင်မည်ဆိုသည်နှင့် အမှန်တကယ်ပင်ရရှိနိုင်မည်လားဆိုသည်ကိုသာ မေးခွန်းထုတ်ကြတော့သည်။

သယံဇာတကဏ္ဍနှင့် အလားတူပြဿနာများ မြေယာကဏ္ဍတွင် ပိုမိုပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ လယ်ယာမြေအားလုံးသည် နိုင်ငံတော်၏ အပိုင်ဖြစ်သည်။ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများမပါပဲ လက်ခံကျင့်သုံးခဲ့သော မြေယာဥပဒေများသည် မြေယာအသုံးပြုမှု၏ တရားဝင်ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပြောင်းလဲစေခဲ့ကာ တရားဝင်မြေဈေးကွက်ကိုလည်း ပေါ်ပေါက်လာစေခဲ့သည်။²² သို့သော် အစွန်အဖျားဒေသများရှိ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု အများအပြားသည် ဓလေ့ထုံးတမ်း မြေယာဥပဒေများကိုသာ ကျင့်သုံးကြပြီး တရားဝင်မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုလည်း မရှိကြပေ။ ပြည်တွင်းစစ်၊ အခြေခံအဆောက်အအုံ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး ပရောဂျက်များ၊ စီးပွားဖြစ် သတ္တုတွင်းတူးဖော်ခြင်း၊ ခြံစိုက်ခြင်း နှင့် သစ်ထုတ်ယူခြင်းတို့ကြောင့် မြေယာအများအပြားကို ဆုံးရှုံးခဲ့ရပြီး တစ်ဖန် ၂၀၁၂ နောက်ပိုင်းတွင် ပြင်ပပုဂ္ဂလိကရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ၏ မြေယာသိမ်းပိုက်မှုဒဏ်ကို ၎င်းဒေသခံတို့ ခံစားကြရပြန်သည်။ မြေယာပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကြောင့် အစိုးရအနေဖြင့် တရားဝင်မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုမရှိသူများထံမှ လယ်မြေများကို သိမ်းယူကာ ပြင်ပအဖွဲ့အစည်းများအား ငှားရမ်းနိုင်ခွင့်ရရှိလာခဲ့သည်။²³ ကရင်ပြည်နယ်မှ ပြည်နယ်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်ဟောင်း က (၂၀၁၅-၂၀၁၁)“မြေယာ သိမ်းပိုက်မှုဟာ NLD အစိုးရ အာဏာရလာချိန်ကစလို့ ကရင်ပြည်နယ် အစိုးရ မကြာခဏ ရရှိတဲ့တိုင်ကြားစာထဲမှာ ပါဝင်ပါတယ်” ဟုဆိုသည်။²⁴ သတ္တုတူးဖော်မှု၊ ရေအားလျှပ်စစ်စီမံကိန်းများနှင့် အခြားသော အခြေခံအဆောက်အအုံများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးတို့ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် မြေယာသိမ်းပိုက်မှုများ မကြာခဏ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ လျော်ကြေးပေးသည့် အခါတွင်လည်း ရရှိသည့် ပမာဏမှာ အနည်းငယ်မျှသာဖြစ်သည်။²⁵

ထို့ကြောင့် USDP နှင့် NLD အစိုးရလက်ထက်တွင် အခြေခံအားဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပြည်နယ်များကို လုပ်ပိုင်ခွင့်ပိုမိုပေးအပ်ခြင်းသော်လည်းကောင်း သဘာဝအရင်းအမြစ်များမှ ရရှိသည့် အကျိုးအမြတ်များ တိုးမြှင့်လာပေးအပ်ခြင်း သော်လည်းကောင်း မရှိခဲ့ပါ။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကြောင့် ဗဟိုအစိုးရချုပ်ကိုင်မှု ဆက်လက်ရှိနေခဲ့သော်လည်း ဘဏ္ဍာငွေအများစုကို ဗဟိုအစိုးရက မရရှိခဲ့ပါသည်။ ယင်းအစား စစ်တပ်၊ EAO နှင့် ပုဂ္ဂလိက ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူ အများစုက ထိုအမြတ်အစွန်းအားလုံးကို အမြတ်ထုတ် ရယူပိုင်ဆိုင်ခဲ့ကြသည်။ မြေယာကဏ္ဍတစ်ခုလုံးနီးပါးမှာ နိုင်ငံတော်အာဏာစက်ဝန်းအပြင်ဘက်ရှိ စီးပွားရေးစနစ် (informal economy) ၏ အင်စတီကျူးရှင်းအပိုတစ်ခုအနေဖြင့် တည်ရှိခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များ၏ အစိုးရများသည် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ အနည်းငယ်သာ ရရှိခဲ့သည့်အပြင် ၎င်းတို့၏ ပြည်နယ်များသို့ အာဏာ သို့မဟုတ် အရင်းအမြစ်များကို ခွဲဝေပေးရန်လည်း ဖိအားများစွာ မပေးခဲ့ကြပေ။ ငြိမ်းချမ်းရေး စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများက နောက်ဆုံးတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပြည်နယ်များကို “ဟူသော အကောင်အထည်ဖော်ရန်”အကျိုးရှိစေမည့် တရားဝင်အစီအမံတစ်ခုခုကို ဖော်ဆောင်ပေးလိမ့်မည် အလှမ်းဝေးလှသည့် ကတိစကားများဖြင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို ယခင်အတိုင်းသာ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။

(ခ) ပညာရေး၊ ဘာသာစကား နှင့် ယဉ်ကျေးမှု

ပညာရေး၊ ဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတို့သည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများမှ အဓိကတောင်းဆိုကြသည့် ကဏ္ဍများဖြစ်သလို နှစ်နာဆုံးရှုံးမှု အခံစားရဆုံး ကဏ္ဍများလည်းဖြစ်သည်။ ဗဟိုအစိုးရမှနေ၍ မူဝါဒအသစ်များ ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော်လည်း ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအရ ပညာရေးကဏ္ဍသည် ဗဟိုအစိုးရလက်အောက်တွင်သာ ကျရောက်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို ဒေသအခြေအနေများနှင့် အံဝင်ခွင့်ကျဖြစ်စေနိုင်သည့် အတိုင်းအတာကိုလည်းကောင်း တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများ

သင်ကြားပို့ချမှုနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုအဝန်းအဝိုင်းတစ်ခုစီ၏ ထူးခြားမှုလက္ခဏာများကို ထင်ဟပ်စေမည့် အတိုင်းအတာကိုလည်းကောင်း ဆုံးဖြတ်ပေးပိုင်ခွင့်ရှိသူမှာ ဗဟိုအစိုးရသာဖြစ်သည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးပြုလုပ်ခဲ့သည့်ကာလတစ်လျှောက် ဗဟိုအစိုးရအနေဖြင့် ဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကဏ္ဍများတွင် ပိုမိုလိုက်လျောပေးခဲ့ပြီး တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှု သင်ကြားရေးဆိုင်ရာ ကျင့်ထုံးများနှင့် စံသတ်မှတ်ချက်အသစ်များကို သတ်မှတ်ဖော်ဆောင်ခဲ့သည်။ သို့သော် ယေဘုယျအားဖြင့် လိုက်လျောမှုများမှာ အနည်းငယ်သာဖြစ်ပြီး ဗဟိုအစိုးရ၏ ထိန်းချုပ်ကွပ်ကဲမှုကသာ ဆက်လက်တည်မြဲ ခိုင်မာနေခဲ့သည်။

စစ်အစိုးရလက်ထက် USDPပါတီ၏ အသွင်ကူးပြောင်းရေး စီမံအုပ်ချုပ်မှုအောက်သို့ရောက်ခါစအချိန်တွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများက “ဗမာဝါဒကြီးစိုးသည့်” မူဝါဒများကို မကျေမနပ်ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ ယခင်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၏ “မျိုးနွယ်စု” (“national races”) များကို အသိအမှတ်ပြုပြီး တိုင်းရင်းသား ပြည်နယ်များကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းရမည့်အစား ယခင်စစ်အစိုးရက ၎င်းမတိုင်ခင်က အုပ်ချုပ်ခဲ့သော ဦးနေဝင်းအစိုးရနှင့် ပတ်သက်သည့် လူမျိုးကြီးတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုထဲသို့ ကျိုးသွင်းသည့် မူဝါဒများ (assimilation policies) ကိုသာ လက်တွေ့တွင် တိုးမြှင့်ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ တစ်နိုင်ငံလုံးအသုံးပြုသော ပညာရေးစနစ်မှာ ဗဟိုအစိုးရ၏ ထိန်းချုပ်ကွပ်ကဲမှုကြီးမားပြီး စုံလင်ကွဲပြားမှုကို လစ်လျူရှုသော အားလုံးတူညီသည့် ပညာရေးစနစ်တစ်ခုသာဖြစ်သည်။ သို့သော် အတန်းပြင်ပတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ဆိုင်ရာ သင်ကြားပို့ချမှုများကို အတိုင်းအတာတစ်ခုထိ ခွင့်ပြုထားသည်။ နဝတနှင့်နအဖ လက်အောက်ရှိ စစ်အာဏာရှင်များမှာ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများပိုမိုတင်းကျပ်လျက် ကျောင်းများ၌ မြန်မာဘာသာစကားကို တစ်ခုတည်းသော ဘာသာစကားဖြစ်အောင် မူဝါဒများတိုးမြှင့်ချမှတ်ခဲ့ပြီး တစ်ဖက်တွင်လည်း တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအကြောင်းကို အနည်းဆုံးအတိုင်းအတာဖြင့်သာဖော်ပြကာ လက်ရှိနယ်မြေများအပေါ် အုပ်စိုးခဲ့သည့် ရှေးမင်းဆက်များပေါ် အခြေတည်သည့် သမိုင်းနှင့် ဗမာလူမျိုး၏ ကြီးမြတ်မှုကို အမှန်စင်စစ်ဖြစ်ခဲ့သည့်သယောင် ရေးသားထားသည့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းဖြင့်သာ သင်ကြားပို့ချစေခဲ့သည်။??

၂၀၁၂ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနသည် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ချဉ်းကပ်မှုအသစ်ကို အကောင်အထည် ဖော်ရန် သိသာထင်ရှားသောခြေလှမ်းများ စတင်ခဲ့သည်။ မူလတန်းအဆင့် Grade 3 အထိ တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားနှင့် စာပေသင်ကြားခွင့်ကို ခွင့်ပြုခဲ့သည်။^{၇၈} ဤဥပဒေသစ်သည် မြန်မာဘာသာစကားတစ်ခုတည်းကို အစိုးရရုံးများ၊ ကျောင်းများ၊ မီဒီယာများနှင့် တရားရုံးများတွင် တစ်ခုတည်းသော ရုံးသုံးဘာသာစကားနှင့် အပြန်အလှန်ဖလှယ်ရေးကြားခံ (medium of exchange) အဖြစ်သတ်မှတ်ထားသည့် ယခင်စစ်အစိုးရလက်ထက်မှ ကြီးမားသော ခွဲထွက်ပြောင်းလဲမှုဖြစ်သည်။^{၇၉} ဝန်ကြီးဌာနသည်လည်း ဗမာအပြင် အရေတွက်အများအပြားရှိကြသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအတွက် ကျောင်းသုံးဖတ်စာအုပ်များကို ဘာသာပြန်ရန်နှင့် ပြုစုရန် အလုပ်အဖွဲ့ကိုလည်း ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

USDP အစိုးရမှ အစပြုခဲ့သည့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းအသစ် အကြီးစားပြင်ဆင်မှုတွင်လည်း အထက်ပါလုပ်ဆောင်ချက်များ ပါဝင်ခဲ့သည်။ ပညာရေးကဏ္ဍကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပြန်လည်သုံးသပ်ပြီးနောက် အစိုးရက အမျိုးသားပညာရေးဥပဒေသစ်ကို ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် အတည်ပြုခဲ့သည်။ တစ်ဆက်တည်းဆိုသလို NLD အစိုးရသည် ယင်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ဥပဒေကို လက်ကိုင်ပြုကာ စတင်အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု ဘာသာစကားများကို သင်ကြားရာတွင် အဓိကမောင်းနှင်အားဖြစ်သလို အစိုးရကျောင်းပညာရေး (formal education) ၏ ဖြည့်စွက်ပညာရေးသဖွယ် သတ်မှတ်ထားခံရလေ့ရှိသည့် အစိုးရပညာရေးမဟုတ်သည့် ကျောင်းပြင်ပပညာရေးနှင့် ပုဂ္ဂလိကပညာရေးတို့၏ အခန်းကဏ္ဍကို ယခုဥပဒေက အသိအမှတ်ပြုပေးခဲ့သည်။ ထို့အပြင် အစိုးရကျောင်းပညာရေးစနစ်တွင်လည်း ထိုပညာရေး၏ လက္ခဏာသွင်ပြင်အချို့ကို ထည့်သွင်းပုံဖော်လာခဲ့သည်။ မူလတန်းအဆင့်ပညာရေးတွင် လိုအပ်ပါက မြန်မာဘာသာစကား

နှင့်အတူ တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများ ကိုပါ အသုံးပြုခွင့်ပေးထားသည်။^{၈၀} မူလတန်းအဆင့် အစောပိုင်းနှစ်များတွင် ဘာသာစကားများသင်ကြားခွင့်ကို ဥပဒေတွင် ထပ်မံအတည်ပြုခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးတွင်မူ နောက်ပိုင်းတွင်ပြုလုပ်သည့် ဥပဒေပြင်ဆင်ချက်များတွင် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအစိုးရများသို့ အခွင့်အာဏာအချို့ စတင်လွှဲပြောင်းပေးခြင်းများ ပါဝင်လာခြင်းဖြင့် ပိုမိုအားကောင်းလာခဲ့သည်။ ပြင်ဆင်ချက်များ ပြုလုပ်အပြီး ပြဌာန်းခဲ့သော အမျိုးသားပညာရေးဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၃၉ ဆ (ဇွန် ၂၅၊ ၂၀၁၅)တွင် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး အစိုးရများကသာ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းဖွံ့ဖြိုးမှုကို ဒေသအလိုက်လွတ်လပ်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ခွင့်ရှိရေး ဆောင်ရွက်ကြရန်ဟူ၍ ဆိုထားသည်။

ပညာရေးကဏ္ဍအတွက် အစီအစဉ်ရေးဆွဲချမှတ်ခြင်းနှင့် အဆုံးအဖြတ်ပေးခြင်းတို့၌ ဗဟို၏ချုပ်ကိုင်မှု အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ လျှော့ချမှုများ ရှိလာခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့မှာ ဗဟိုအစိုးရ ဩဇာခံ ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသအဆင့်ရှိ အစိုးရများသို့ အာဏာခွဲပေးခြင်းမျိုးသာ ဖြစ်သည်။^{၈၁} ပညာရေးကဏ္ဍအောက်ရှိ ဝန်ထမ်းအဆင့်ဆင့်တို့အား ရာထူးတိုးမြှင့်ခြင်းနှင့် လွှဲပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာများကို ခရိုင်များ အလယ်တန်းနှင့် အထက်တန်းကျောင်းအုပ်များနှင့်) နှင့် မြို့နယ်များ က် မူလတန်းနှင့် အလယ်တန်းပြဆရာများအတွက် (မြို့နယ်ပညာရေးမှူးများအတွက်) အား ပေးအပ်ခဲ့သည်။^{၈၂} မြို့နယ်ပညာရေးမှူးများသည် ၎င်းတို့ ကျောင်းများအတွက် အစီစဉ်ရေးဆွဲခြင်း၊ ဘတ်ဂျက်ချမှတ်ရေခွဲခြင်း နှင့် ဦးစားပေး လိုအပ်ချက်များနှင့် အခြားလိုအပ်ချက်များကို ဖော်ထုတ်ရာတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး ယင်းသို့ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ဗဟိုအစိုးရကလည်း ငွေကြေး၊ နည်းပညာနှင့် နည်းပညာဆိုင်ရာ ပံ့ပိုးမှုများ တိုးမြှင့်ပေးအပ်ခဲ့သည်။ ဤအပြောင်းလဲကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဒေသများအပါအဝင် ဒေသန္တရအကြောင်းအရာများ ကိုက်ညီစွာအကောင်အထည်ဖော်ခွင့်ကို အတိုင်းအတာတစ်ခုထိ ရရှိခဲ့သည်။ သို့သော် အလွန်နည်းသည်။ အဆိုပါ ဆုံးဖြတ်ခွင့်အာဏာမှာ ဗဟိုအစိုးရ၏ ဝန်ကြီးဌာနအတွင်းတွင်သာရှိပြီး ပြည်နယ်အစိုးရများ၏ အကြံပေးမှုများကို ထည့်သွင်းအသုံးပြုမှု သိပ်မရှိခဲ့ချေ။ အချို့သောကိစ္စများတွင် တိုင်းဒေသကြီး ပြည်နယ်လူမှုရေးဝန်ကြီးမှာ အရေးကြီးသော ဆုံးဖြတ်ချက်အချို့ ချမှတ်ရာတွင် ပါဝင်ခဲ့ပြီး ၎င်းဆုံးဖြတ်ချက်များအတွက် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခံရသည့် ရာထူးပင်ဖြစ်ခဲ့ပါသော်လည်း လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာ အစစ်အမှန်မှာ ဗဟိုအစိုးရထံတွင်သာ ဆက်လက်တည်ရှိနေသောကြောင့် အကန့်အသတ်ဖြင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျှော့ချထားသည့်အောက် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းမှာ လက်တွေ့တွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများနေထိုင်ရာ ပြည်နယ်အလိုက်၊ ဝန်ကြီးချုပ် သို့မဟုတ် လူမှုရေးဝန်ကြီးအလိုက်နှင့် အရည်အချင်း သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးအရ ခေါင်းဆောင်မှုပေါ် မူတည်သည်။

၎င်းအခြေအနေများပြင် လက်တွေ့တွင် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းအသစ်ကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ခြင်း သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဒေသများတွင် ဘာသာစကားသင်ကြားခြင်းတို့ကို အမှန်တကယ်ပြုလုပ်သည့်အခါ အရေးကြီးသော ကန့်သတ်ချက်များ ရှိနေခဲ့သည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုဒေသများတွင် မိခင်ဘာသာစကားသင်ကြားရန် အခက်အခဲများ ဆက်လက်ရှိခဲ့သည်။^{၈၃} ကချင်၊ ကရင် စသော ခရစ်ယန်ဘာသာကိုးကွယ်သည့် လူမျိုးစုများအဖို့ ၎င်းတို့အနေဖြင့် မိမိဘာသာစကားကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ကြရာတွင် အောင်မြင်မှုပိုရရှိခဲ့သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ခရစ်ယန်ဘုရားကျောင်းများမှ ၎င်းတို့အား အရင်းအမြစ်အချို့နှင့် အရသင့်အဆောက်အအုံတို့ဖြင့် ပံ့ပိုးပေးနေခဲ့ခြင်းကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။ ကျောင်းချိန်အပြီး သို့မဟုတ် ကျောင်းအားလပ်ရက် စနေ၊ တနင်္ဂနွေနေ့များတွင် ဘာသာစကားသင်တန်းများ ပို့ချခဲ့သည်။ အစိုးရသည် ၎င်းတို့၏သင်ကြားရေးလုပ်ငန်းများတွင် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းမပြုသည့်နောက် ပို၍ပွင့်လင်းစွာ ဆောင်ရွက်လာခဲ့ကြသည်။ ပညာရေးဥပဒေအသစ် ချမှတ်ပြီးနောက် တချို့မှာ မူလတန်းအဆင့် စာသင်ကျောင်းများတွင် အသုံးပြုရန် ဒေသဆိုင်ရာ ဘာသာစကားဖတ်စာအုပ်များ ရေးသားပြုစုသည့် ဒေသအဆင့်ကော်မတီများတွင် ဝင်ရောက်လုပ် ကိုင်လာကြသည်။ ရခိုင်၊မွန် နှင့်ရှမ်းစသော ဗုဒ္ဓဘာသာဒေသများတွင် ရှိသော ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုန်းကြီးကျောင်းများသည် အလားတူ ဝန်ဆောင်မှုများကို ပေးအပ်ခဲ့သော်ငြား ၎င်းတို့မှာ ဗဟိုအစိုးရ၏ ချုပ်ကိုင်ခြင်းခံရသလို ဘုန်းတော်ကြီးတဦးစီအပေါ်လိုက်၍ ထိုဝန်ဆောင်မှုများက ကွာခြားနိုင်သေးသည်။ အရင်းအမြစ်မရှိခြင်းက ကျောင်းချိန်ပြင်ပတွင် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားကို သင်ကြားရန်အတွက် ကြီးမားသော အတားအဆီးတစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် စေတနာ့ဝန်ထမ်းများနှင့်

ဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်းများကိုသာ အားထားခဲ့ရသည်။^{၈၄} ၎င်းအပြင် ကာလကြာမြင့်စွာ အချိန်ယူ၍ ပညာရေးပြုပြင် ပြောင်းလဲမှုများ အကောင်အထည်ဖော်ပြီး ၂၀၁၉ ခုနှစ်တိုင်အောင် နေရာတော်တော်များများတွင် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများကို ကျောင်းချိန်ပြင်ပချိန်များတွင် ဆက်လက်သင်ကြားစေခဲ့သည်။ ၎င်းမှာ ကျောင်းတက်ချိန်ကို ပိုမိုရှည်လျားစေခဲ့သည့်အတွက် ကျောင်းသားများအတွက် စွဲဆောင်မှုမရှိခဲ့ချေ။^{၈၅} ထို့ကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုအများ နေထိုင်ရာဒေသများသည် ဒေသသုံးဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်နိုင်ရန် အရင်းမြစ်အသစ်များ သို့မဟုတ် အာဏာများကို ရရှိခဲ့သည်။

သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံလေ့လာကြည့်ခြင်း အပြင် ၎င်းကို အသုံးပြုပြီး သင်ကြားပို့ချမှုများကို လေ့လာကြည့်မည်ဆိုပါက ဗမာ အများစု ကြီးစိုးမှု ထင်ဟပ်နေသည်ကို တွေ့ရသည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများနေထိုင်ရာ ဒေသတစ်ခုနှင့် တခု အခြေအနေတို့ ကွဲပြားခြားနားကြသော်လည်း ဖတ်စာအုပ်အများစုကို ဗမာဘာသာစကားဖြင့်သာ ရေးသားပုံနှိပ်ထားပြီး တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အကြောင်းအရာများကို ထည့်သွင်း ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။^{၈၆} ဆရာဆရာမ အများစုသည်လည်း ဗဟိုအစိုးရမှ တာဝန်ချခန့်အပ်ထားသူများဖြစ်ပြီး ဗမာစကားပြော သော ဗမာနွယ်ဖွားများဖြစ်ကြသည်။^{၈၇} ထို့ကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများသည် အစိုးရကျောင်းသုံးဖတ်စာအုပ်များကို အသုံးမပြုကြဘဲ ၎င်းဖတ်စာအုပ်ပါ အချက်အလက်များက ဒေသအလိုက် ထိလွယ်ရှလွယ်ကိစ္စရပ်များကို အလေးထားခြင်းမရှိသည့်အပြင် အမှန်တရားများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစား ဖော်ပြခြင်းထားမရှိသည်အတွက် နှစ်သက်ကျေနပ်မှုမရှိခဲ့ကြပေ။^{၈၈}

ပညာရေးစနစ် ချမှတ်ပေးခြင်းမှအပ အစိုးရသည်တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု ဘာသာစကားများကို ရုံးသုံးဘာသာစကားအဖြစ် သော်လည်းကောင်း၊ အများပြည်သူ ရုံးများတွင်သုံးစွဲခြင်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားသည် အရိပ်အယောင် မည်သို့မျှ မတွေ့ခဲ့ရပေ။ မွန်နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ သည် မွန်ဘာသာစကားကို ရုံးသုံးဘာသာစကားအဖြစ်အသုံးပြုရန် တိုက်တွန်းအားပေးခဲ့သည်။^{၈၉} သို့ရာတွင် ဤကဲ့သို့သော တောင်းဆိုမှုများသည် ငြိမ်းချမ်းရေးညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုတွင် ငြင်းပယ်ခံရရန် အလာအလာသာပိုများခဲ့သည်။^{၉၀} ဒေသသုံးဘာသာစကားများကို ပညာရေးသင်ရိုးညွှန်းတမ်းများတွင် အနည်းအကျဉ်းထည့်သွင်းထားခြင်းမှ အပ ယခုထက်ပို၍ နေရာပေးလိုသော ဆန္ဒများမရှိခဲ့ပေ။

၃.၅။ သုံးသပ်ချက်

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းက တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရာ၌ ဗဟိုအစိုးရ၏ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းမှု နည်းလမ်းနှင့်အညီ ဖော်ဆောင်သော ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ၊ အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ စံနှုန်းများနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်အသစ်များကို အလွှာလိုက်ထည့်သွင်း ပုံဖော်ပေးခြင်းတို့ကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ USDP အစိုးရသည် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအစိုးရများအတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို စတင်ဖော်ဆောင်ပေးခဲ့ပြီး အရင်းအမြစ်များပါ ခွဲဝေပေးခဲ့သော်လည်း လက်တွေ့တွင် ၎င်းအစိုးရများအနေဖြင့် အရင်းအမြစ်များကို စီမံခန့်ခွဲရာ၌ သတ်မှတ်ထားသော ကဏ္ဍအချို့မှလွဲ၍ အခြားကဏ္ဍများတွင် စီမံခန့်ခွဲရန် အလွန်အကန့်အသတ်ရှိခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအစိုးရတို့မှာ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာအရင်းအမြစ်များကို ရယူရန်နှင့် အချို့သောလုပ်ဆောင်မှုများအတွက်လိုအပ်သည့် ခွင့်ပြုမိန့်များအတွက်ပင် GAD ကို မှီခိုအားထားခဲ့သည်။ ဒေသဆိုင်ရာဗျူရိုကရေစီယန္တယား မရှိခြင်းကြောင့် ဥပဒေကျင့်သုံးရန်နှင့် အစီအစဉ်များကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ဗဟိုအစိုးရ လက်အောက်ရှိ ဝန်ကြီးဌာနများ၏ ဒေသန္တရရုံးများကိုလည်း အားထားမှုပြုခဲ့ရပြန်သည်။ ၎င်းအစိုးရများ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည့် နယ်ပယ်များ ပိုမိုရရှိလာစေရန် ပြင်ဆင်ခဲ့သော်လည်း လက်တွေ့ကျင့်သုံးသည့်အခါ

ရရှိထားသောအာဏာမှာ ရေရာပြတ်သားမှုမရှိခြင်း၊ ပြည်နယ် အစိုးရများကို ပံ့ပိုးရန် ဘဏ္ဍာငွေအကန့်အသတ်ရှိနေခြင်း နှင့် ဗျူရိုကရေစီယန္တရား မရှိနေသည်ကို ကြုံတွေ့ကြရသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုအစိုးရတို့အဖို့ လက်တွေ့တွင် အုပ်ချုပ်ရန် အလွန်ခက်ခဲခဲ့ကြသည်။ ဝန်ကြီးချုပ်များကို ခန့်အပ်သူမှာ ဗဟိုအစိုးရဖြစ်သောကြောင့် ၎င်း ဝန်ကြီးချုပ်တို့မှာ ဗဟိုအစိုးရအား ဖွဲ့စည်းပုံအရ တာဝန်ခံရသည်။ ထို့ကြောင့် လုပ်ပိုင်ခွင့် အနည်းငယ်သာ ရရှိခဲ့ကြသည်။

NLD အစိုးရ လက်ထက်တွင် ပြောင်းလဲမှုနည်းငယ်ရှိခဲ့သည်။ NLD သည် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အစပိုင်းတွင် ဆန့်ကျင်ခဲ့သော်လည်း ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် အာဏာရလာပြီးနောက် ဆက်လက်အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အစိုးရအဆင့်အားလုံး၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်ကိုချုပ်ကိုင်ထားမည်ကို NLD က စိုးရိမ်သဖြင့် ဝန်ကြီးချုပ်အများစုကို ၎င်းပါတီကိုယ်တိုင်ကပင် ပိုမိုတင်းကျပ်စွာ ချုပ်ကိုင်ထားခဲ့သည်။ ထိုဝန်ကြီးချုပ်အများစုမှာလည်း NLD မှဖြစ်ကြပြီး ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်မှ ခန့်အပ်ထားသူများ ဖြစ်ကြသည်။ NLD က အလားတူ လွှမ်းမိုးထားသည့် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်အများစု၏ လွှတ်တော်များသည် ဗဟိုအစိုးရထံမှ လွတ်လပ်သော လုပ်ပိုင်အာဏာကို အနည်းငယ်သာ ကျင့်သုံးခွင့် ရှိခဲ့ကြသည်။^၉ ထွေအုပ်ကို စစ်တပ်မှ အရပ်ဘက်အာဏာသို့ လွှဲပြောင်းနိုင်ခဲ့ခြင်းမှာ NLD ၏ စစ်တပ်ပါဝင်မှုကို ဖြည်းဖြည်းချင်းလျှော့ချသည့် လမ်းစဉ်အတွက် အောင်မြင်မှုတစ်ရပ်ဟု ဆိုနိုင်သော်လည်း GAD ၏ ဗဟိုမှချုပ်ကိုင်သည့် သဘောသဘာဝကို များများစားစား ပြောင်းလဲပစ်နိုင်စွမ်းမရှိခဲ့ပါ။

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပြည်နယ်များအတွက် အရေးပါသော စီရင်ပိုင်ခွင့်နှင့် ရေးရာနယ်ပယ်များနှင့် ပတ်သတ်၍ ဗဟိုအစိုးရက ခိုင်ခိုင်မာမာ ထိန်းချုပ်ထားခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပြည်နယ်များအတွက် ဝင်ငွေနှင့် စီးပွားရေး အားကောင်းစေသည့် သယံဇာတအရင်းမြစ်များကိုမူ ပြည်နယ်အစိုးရများက လက်လှမ်းမီရယူနိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ပါ။ စစ်တပ်၊ ပုဂ္ဂလိက စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် EAO တို့သည် အရင်းအမြစ်အများစုကို ဆက်လက်ထိန်းချုပ်ထားခဲ့ပြီး ၎င်းတို့၏ အမြတ်အစွန်းအကျိုးဆက်တို့ကို ဝေမျှခံစားခဲ့ကြပြီး ဗဟိုအစိုးရ၏ ထိန်းချုပ်မှုကိုပင် ရှောင်ဖယ်ခဲ့သည်။ ပညာရေး၊ ဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတို့ကို ဗဟိုအစိုးရကသာ အခိုင်အမာ ထိန်းချုပ်ခဲ့သည်။ ပညာရေးဆိုင်ရာ သင်ရိုးညွှန်းတမ်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများတွင် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများနှင့် ဒေသဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာအချို့ကို သင်ရိုးညွှန်းတမ်းတွင် ဖြည်းဖြည်းချင်းဆိုသလို ထည့်သွင်းခွင့်ပြုလာခဲ့သော်လည်း ၎င်းမှာ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအတွက် ယင်းတို့၏ ဒေသသုံးဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်နိုင်ရန် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုရှိသော ဗမာဗဟိုပြု ဗမာကြီးစိုးသည့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းတွင် အနည်းငယ်မျှ ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားခြင်းသာဖြစ်သည်။

ပြည်နယ်အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် ပိုမိုကောင်းမွန်ပြည့်စုံသော ဖယ်ဒရယ်စနစ်သို့ ဦးတည်၍ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခြင်းများမှာ ဗဟိုအစိုးရအလိုကျသာဖြစ်ခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များ၏ အစိုးရများသည် ပိုမိုလွတ်လပ်ရန် သို့မဟုတ် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ပိုမိုရရှိရန် ဖိအားအနည်းငယ်သာ ပေးခဲ့ကြသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို စတင်အကောင်အထည်ဖော်ကျင့်သုံးလိုက်ခြင်းကြောင့် ပြည်နယ်အစိုးရတို့မှာ တာဝန်ချခြင်းခံထားရသည့် လုပ်ငန်းတာဝန်များကိုသာ လုပ်ဆောင်ခဲ့ရပြီး ဗဟိုအာဏာပိုင်များကို လိုက်လျောရသလို မှီခိုအားထားလည်းပြုရသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် ယှဉ်လျက်ဖြစ်ပေါ်သော ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုအနည်းငယ်သာ လျှော့ချထားသည့် အုပ်ချုပ်မှုပုံစံဖြင့် နေသားကျလာအောင် ပြုလုပ်ခြင်းခံရတော့သည်။ ၎င်းတို့သည် ဗဟိုအစိုးရ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များနှင့် ဦးဆောင်ဦးရွက်ပြုသည့်အပေါ် ယခင်အတိုင်း ဆက်လက်မှီခိုအားထားခဲ့ရသည်။ အမှန်တကယ်ဆိုလျှင် နိုင်ငံတော်သည် ပြောင်းလဲစပြုနေပြီဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်အဆင့်လွှတ်တော်များ ပေါ်ပေါက်လာကာ အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်အသစ်များကိုလည်း ခွဲဝေခွဲခြားများရှိခဲ့သည်။ သို့သော် ထိုလုပ်ရပ်များကြောင့် အုပ်ချုပ်ရေး အလွှာများ ပေါ်ပေါက်လာစေပြီး ဗမာကြီးစိုး၍ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုရှိသော နိုင်ငံတော်ပုံစံအသစ်ကို ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ရာ ရောက်စေခဲ့သည်။

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံကို NLD နှင့် အချို့သော EAO များက ပိုမိုလက်ခံလာကြခြင်းနှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး၏ အခြေခံအဖြစ်လက်ခံလိုက်ခြင်းက ပင်လုံညီလာခံ၏ ရလဒ်များကို ကန့်သတ်လိုက်သလိုဖြစ်သွားတော့သည်။ အကြောင်းအရာများကို အစဉ်လိုက် မည်သို့မည်ပုံ ချိတ်ဆက်ထားသည်က အဓိကကျသည်။ တပ်မတော်နှင့် ပြည်ထောင်စုအစိုးရ USDP နှင့် NLD တို့သည် အခြားနိုင်ငံရေးပါတီအားလုံးအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အသစ်အစားထိုးလိုက်ခြင်းထက် ပြင်ဆင်ခြင်းကိုသာ လက်ခံလာအောင်ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး တစ်ဘက်တွင်လည်း အချိန်ကြာလာသည်နှင့်အမျှ နိုင်ငံတော်၏ အင်စတီကျူးရှင်းများ နှင့် ကျင့်ထုံးအသစ်များဖြင့် အသားကျလာအောင်လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာကဏ္ဍတိုင်းအတွက် ဗဟိုအစိုးရနှင့် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များကြား အခွင့်အာဏာခွဲဝေမှုကို ပြန်လည်ညှိနှိုင်းရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။ ပင်လုံငြိမ်းချမ်းရေးခရီးစဉ်မှာ ကဏ္ဍအသီးသီးကို သီးခြားစီသာ ညှိနှိုင်းစေသောကြောင့် နှစ်ကာလများသာရှည်ကြာသွားခဲ့ပြီး အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချထားသည် အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံသစ်သည် ပိုမိုအမြစ်တွယ်လာခဲ့ပြီး နောက်ပြန်လှည့်ရန် ပိုမိုခက်ခဲလာသည်။ ၂၀၂၁ ခုနှစ် အာဏာသိမ်းမှုကြောင့် ဤတင်းမာမှုများ အဆုံးသတ်ခဲ့သော်လည်း လာမည့် နောက်ဆက်တွဲ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများတွင် ၎င်း၏အရိပ်က ဆက်လက်လွှမ်းမိုးနေဦးမည်ဖြစ်သည်။

^၁ Human Rights Watch, *Vote to Nowhere: The May 2008 Constitutional Referendum in Burma* (United States of America: Human Rights Watch, 2008).

^၂ “Aung San Suu Kyi’s Myanmar opposition party to boycott elections, pledges democracy struggle,” *Associated Press*, March 29, 2010

^၃ Andrew R. C. Marshall and Simon Webb, “Suu Kyi Says Boycott of Myanmar Election an Option,” *Reuters*, April 3, 2015.

^၄ Ei Ei Toe Lwin, “NLD Says Survey Shows Public Prefers to Amend Constitution,” *Myanmar Times*, October 21, 2013.

^၅ See Mael Renaud, “Panglong Spirit” Under the 2008 Constitution,” *The Tea Circle*, July 22, 2016; Mael Renaud, “Panglong Spirit” Under the 2008 Constitution (Part II),” *The Tea Circle*, August 16, 2016.

^၆ Roman David and Ian Holliday, *Liberalism and Democracy in Myanmar* (Oxford: Oxford University Press, 2018), 56.

^၇ People’s Alliance for Credible Elections, *Public Opinions on Citizen’s Democratic Aspirations* (People’s Alliance for Credible Elections, 2018).

^၈ Michael G. Breen and Baogang He, “Do People Really Want Ethnofederalism Anymore? Findings from Deliberative Surveys on the Role of Ethnic Identity in Federalism in Myanmar,” in *Living With Myanmar*, ed. Justine Chambers, Charlotte Galloway, and Jonathan Liljeblad (Singapore: ISEAS Publishing, 2020), 290.

^၉ မြို့တစ်မြို့စီတွင် မဲဆန္ဒနယ်နှစ်ခုစီဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပြီး တိုင်းဒေသကြီး လွှတ်တော်များတွင် စစ်တပ်ခန့်အပ်သည့် ကိုယ်စားလှယ်များအတွက် လေးပုံတစ်ပုံခန့်နေရာယူထားပါသည်။ တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးနေရာအတွက်ကို လူဦးရေ ၅၁,၄၀၀ အထက်ရှိသော တိုင်း နှင့် ပြည်နယ်ရှိ လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားပြည်သူများ၏ မဲပေးစနစ်ဖြင့် ရွေးချယ်တင်မြှောက်သည်။

^{၁၀} *Constitution of the Union of the Republic of Myanmar*, 2008.

^{၁၁} SAZ နှင့် SAD ကို အနည်းဆုံး ကပ်လျက်မြို့နယ်နှစ်ခုအတွင်းမှာတော့ လူများစု အဖြစ်သတ်မှတ်နိုင်သော လူနည်းစုတိုင်းရင်းသား များ နေထိုင်သည့် ဒေသ များ တွင် ဖွဲ့စည်း ထား သည် ။

^{၁၂} Melissa Crouch, “Vehicle for Democratic Transition or Authoritarian Straightjacket? Constitutional Regression and Risks in the Struggle to Change Myanmar’s Constitution,” in *Implementing New Constitutions*, ed. Tom Ginsburg and Aziz Z. Hug (Cambridge: Cambridge University Press, 2019), 263-280.

^{၁၃} Crouch, “Vehicle for Democratic Transition of Authoritarian Straightjacket?”

^{၁၄} ၂၀၁၅ ခုနှစ်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်တွင် တိုင်းဒေသကြီး နှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများ၏ ဥပဒေပြုအခွင့်အရေးတွင် ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှု၊ အာမခံ၊ ဝင်ငွေခွန်၊ ကုန်သွယ်ခွန်၊ ဒေသတွင်း နှင့် ပြည်တွင်းချေးငွေ၊ ကုန်ပစ္စည်းများဝယ်ယူခြင်း၊ နိုင်ငံတကာ အထောက်အပံ့များ၊ စက်မှုဇုန်များစီမံခန့်ခွဲမှု၊ မြေလွတ်မြေရိုင်း များရှင်းလင်းခြင်း၊ စာချုပ်မှတ်ပုံတင်ခြင်း၊ စိုက်ပျိုးရေး သုတေသန၊ ငါးဖမ်းပိုင်ခွင့်၊ စိုက်ပျိုးရေးနှင့် မိုးလေဝသ၊ ဟိုတယ်၊ ကမ္ဘာလှည့်ခရီးသွားလုပ်ငန်းနှင့်သယ်ယူပို့ဆောင်ရေး၊ သယ်ဇာတများ ဝေမျှခြင်း၊ အသေးစား သတ္တု တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ၊ သတ္တုတွင်းလုပ်သားများကို

ကာကွယ်ခြင်း၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး၊ အသေးစားကျောက်မျက်လုပ်ငန်းများ၊ အမျိုးအစား ၁ တွင်ပါဝင်သော ကျွန်းနှင့် ပျဉ်းကတိုးမှလွှဲပြီး အခြားပျဉ်းကတိုးများ၊ သစ်ယာ၊ အင်ကြင်း၊ ပျဉ်းကတိုး၊ ပိတောက်၊ သစ်ဂါနက် (Tha Gan Net)၊ တမာလန်း (Tama Lan)၊ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ၊ အပင်များနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး၊ သင်္ဘောငယ်လေးများ၊ ရွက်လေတည်ဆောက်လုပ်ရေးနှင့် ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းရေး၊ လေကြောင်းနှင့် လေကြောင်းသယ်ယူပို့ဆောင်ရေး၊ နေအိမ်နှင့် ဆောက်လုပ်ရေး၊ ပုဂ္ဂလိကကျောင်းများနှင့် လေ့ကျင့်ရေးကျောင်းများ၊ ပုဂ္ဂလိကဆေးခန်းများနှင့် ဆေးရုံများ၊ စာပေ၊ အနုပညာ၊ ဂီတ၊ ပန်းချီ၊ ရုပ်ရှင်နှင့် ဗီဒီယိုရိုက်ကူးရေး၊ အခြေခံပညာရေး၊ စီမံခန့်ခွဲမှု၊ အကျိုးအမြတ်မရှိ ပုဂ္ဂလိကဆေးရုံနှင့် ဆေးခန်းများကို စီမံခန့်ခွဲခြင်း၊ အစားအစာအထုတ်လုပ်မှုကို ကာကွယ်ခြင်း၊ မူးယစ်ဆေးဝါးနှင့် အလှကုန်ပစ္စည်းများ၊ ကလေးငယ်များ၊ အမျိုးသမီးငယ်များ၊ မသန်စွမ်း၊ သက်ကြီးရွယ်အို နှင့် မှီခိုသူများအား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ ကယ်ဆယ်ရေးနဲ့ ပြန်လည်ထူထောင်ရေး၊ စာပေ၊ တေးဂီတ၊ ပန်းချီ၊ ရုပ်ရှင်နဲ့ ဗီဒီယိုထုတ်လုပ်ခြင်း စသည့် အချက်များပါဝင်လာခဲ့သည်။ သို့သော်လည်းအဆိုပါအချက်များသည် ပြည်ထောင်စုမှ ပြဌာန်းချက်ဥပဒေနှင့် အညီ ဟူသော စကားရပ်ဖြင့် အဆုံးသတ်ထားပါသည်။

^{၁၅} Crouch, "Vehicle for Democratic Transition of Authoritarian Straightjacket?"

^{၁၆} ဒီပြင်ဆင်ချက်တွေအပေါ်မှာ စာရေးသူများတို့ရဲ့ အကဲဖြတ်ချက်ဟာ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ခေါင်းစဉ်တွေရှိထားတဲ့ ဥပဒေတွေအပေါ်တွင် အခြေခံထားပြီး ပြည်ထောင်စုဥပဒေများတွင် သတ်သတ် မှတ်မှတ်ဖော်ပြထားခြင်းမရှိသော ပြည်နယ် ဥပဒေပြုရေး နှင့် အကောက်ခွန်ဆိုင်ရာ ပြင်ဆင်လုပ်ဆောင် ချက်များလည်း ရှိကောင်းရှိနိုင်ပါသည်။

^{၁၇} Crouch, "Vehicle for Democratic Transition of Authoritarian Straightjacket?"

^{၁၈} Yuichi Nitta, "Suu Kyi's NLD Moves to Amend Myanmar Constitution to Curb Military," *Nikkei Asian Review*, January 30, 2019.

^{၁၉} Andrew Harding & Nyi Nyi Kyaw, "Myanmar's Constitutional Impasse: The Constitutional Amendment Process in 2020," *I-CONnect: the Blog of the International Journal of Constitutional Law*, November 12, 2020.

^{၂၀} Shayna Bauchner, "In Myanmar, Democracy's Dead End," *Human Rights Watch*, March 10, 2020.

^{၂၁} ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်၏ ခေါင်းဆောင်မှုပုံစံနှင့် ပါတီ၏ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု။ ကြည့်ပါ

Richard Roewer, "Three Faces of Party Organisation in the National League for Democracy," *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 38, no. 3 (2019): 286-306.

^{၂၂} Thiha Tun and Thet Su Aung, "Myanmar's Ruling NLD Votes Down Bill on Ethnic Chief Ministers," trans. Ye Kaung Myint Maung, written in English by Roseanne Gerin, *Radio Free Asia*, March 17, 2020.

^{၂၃} Sithu Aung Myint, "Does the National League for Democracy Really Want a Federal System?" *Frontier Myanmar*, November 26, 2017.

^{၂၄} David Scott Mathieson, "Suu Kyi Stirs Ethnic Pot Ahead of Myanmar Elections," *Asia Times*, February 12, 2020.

^{၂၅} Ibid.

^{၂၆} Ibid.

^{၂၇} အဆိုပါကဲ့သို့သော အကောင်းမြင်သုံးသပ်ချက်များအကြားတွင်၊ ဥပမာအနေဖြင့် Raynaud ကိုကြည့်ပါ။

^{၂၈} "Panglong Spirit" Under the 2008 Constitution"; Tinza Htun and Mael Raynaud, *Schedule Two of the 2008 Constitution: Avenues for Reform and Decentralization and Steps Towards a Federal System* (Yangon: Konrad-Adenauer Stiftung Ltd., 2018).

^{၂၉} Enlightened Myanmar Research Foundation, Performance Analysis: States & Region Hluttaws (Local Legislatures) of Myanmar (2010-2015) (Enlightened Myanmar Research Foundation, 2017): 33; Marcus Brand, "Achieving 'Genuine Federalism'? - Myanmar's Inexorable Path Towards Constitutionel Devolution and Decentralized Governance," in *Constitutionalism and Legal Change in Myanmar*, ed. Andrew Harding and Khin Khin Oo (London: Bloomsbury Publishing, 2017), 135-156.

^{၃၀} Staff of Enlightened Myanmar Research Foundation, who worked on state/regional parliamentary performances in 2011-2020, interviewed by the authors, May 25, 2021, Lowell, MA, United States.

^{၃၁} Tinzar Htun and Mael Raynaud, *Schedule Two of the 2008 Constitution*, 36.

^{၃၂} Ibid.

^{၃၃} တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များမှ ပြဌာန်းထားသော ဥပဒေများကို အောက်တွင် ကြည့်ပါ။

"Laws in Relation to Regions and States (in Burmese)," Myanmar Law Information System, Accessed May 28, 2021, <https://www.mlis.gov.mm/mLsSc.dojsessionid=3B53F7B42ECEAF054F6BE07A0D3DB5E2?menuSeq=5&upperLawordKndCode=0400&selFont=Z1>;

စာရေးသူများမှ ချင်း CSO ဝန်ထမ်း၊ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးဆိုင်ရာ ရန်ကုန်အခြေစိုက်သူတေသီ နှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်လွှတ်တော် ဥက္ကဋ္ဌ များကို ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဂျူလိုင်လ နှင့် ဩဂုတ်လများတွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၃၄} Tinzar Htun and Mael Raynaud, *Schedule Two of the 2008 Constitution*, 34-36.

^{၃၅} ဟအို အထူးအုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသ ခေါင်းဆောင်အား စာရေးသူများမှ ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဂျပန်လိုင်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံ တောင်ကြီးမြို့တွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၃၆} Myanmar Political Information: linking analytical resources, “*Patama Akyaing Taing Daythakyi Nit Pyine Hluttaw Athithi Mha Pya Tan Khet Thaw Upade Myar Apaw Thonetha Kyet Akyin* (in Burmese),” 5. Out of the 41 sub-sectors designated for state/region governments, Irrawaddy legislature passed laws on 17 sub-sectors, Shan on 14, Yangon on 8, Rakhine on 13, Mon 20, Mandalay 23, Magwe 15, Bago 19, Tanintharyi 12, Saggaing 27, Chin 18, Karen 11, Karenni 11, and Kachin 24. None of them passed legislative areas under the Economic Sector.

^{၃၇} ပြန်ကြားရေးဝန်ကြီးဟောင်း ဦးရဲထွဋ် မှ facebook စာမျက်နှာ <https://www.facebook.com/ye.htut.988/posts/2035953876518204> တွင် မှတ်ချက်ပြု ထားပါသည်။ - အောက်ကို လည်းကြည့်ပါ။ “Laws Passed in State/Region Hluttaws-Second Term, February 2, 2016 to April 24, 2018 Regional Legislatures” (Asia Foundation), 104-109. mills.gov.mm ဝက်ဆိုဒ် တွင် ဝင်ကြည့်နိုင် သော ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလ (၃၀) ရက်နေ့ အထိ တိုင်းနှင့်ပြည်နယ်လွှတ်တော်များမှ တင်သွင်းခဲ့သော ဥပဒေစုပေါင်းထဲမှ ၂၀၁၅ ခုနှစ် တိုင်းဒေသဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုရေးစာရင်းအသစ်နှင့် ဆက်စပ်တဲ့ ဥပဒေတစ်ခုသာ ခွင့်ပြုခံခဲ့ရပါသည်။ ကချင်ပြည်နယ် လွှတ်တော်ဥပဒေ အမှတ် ၅/၂၀၁၇- ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ (၁၂) ရက်နေ့၊ သက်ကြီးရွယ်အို အုပ်စုများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ကချင်ပြည်နယ်ဆိုင်ရာဥပဒေ (မြန်မာဘာသာဖြင့်) ကိုကြည့်ပါ။

^{၃၈} Jared Bissinger and Linn Maung Maung, “Subnational Governments and Business in Myanmar” (Subnational Governance in Myanmar Discussion Paper Series no. 2, Myanmar Development Resource Institute’s Centre for Economic and Social Development and Asia Foundation, 2014); Yadana, Executive Director of Braveheart, interviewed by the authors, January 2016, Yangon, Myanmar.

^{၃၉} Tinzar Htun and Mael Raynaud, *Schedule II of the 2008 Constitution*, 30.

^{၄၀} Ibid., 26.

^{၄၁} Jared Bissinger and Linn Maung Maung, “Subnational Governments and Business in Myanmar,” 24.

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ၏ ငါးချက်မြောက်နှင့် (နောက်ဆက်တွဲ ၈)၊ အဆိုပါအချက်ကို အထောက် အပံ့ပြုထားသော ၂၀၁၅ ခုနှစ်ဖွဲ့စည်းပုံပြင်ဆင်မှု (နောက်ဆက်တွဲ ၁၁) တွင် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသ ကြီးအစိုးရများအား အခွန်ကောက်ခွင့်ပြုကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ ယင်းတို့တွင် မူလ တိုင်းနှင့်ပြည်နယ်ဥပဒေပြုရေးအာဏာပိုင်များအောက်တွင် မြေယာ ပိုင်ဆိုင်မှု၊ လမ်းတံတား၊ ဆိပ်ကမ်း၊ လျှပ်စစ်ဓါတ်အားသုံးစွဲမှု၊ ရေကာတာ၊ မော်တော်ယာဉ်များနှင့် လှေများ၊ ဖျော်ဖြေမှုများ၊ (ဆား၊ ကျွန်းနှင့် အခြားတားမြစ်ထားသော သစ်မာများမှလွဲပြီး သစ်အမျိုးမျိုး) ထုတ်ယူသုံးစွဲမှုများအခွန်များ၊ ရေချိုငြားနှင့် အဏ္ဏဝါငါးဖမ်းပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ အခွန်များ၊ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီး၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများရရှိသည့် ငှားရမ်းခ၊ ဝင်ငွေ နှင့် အမြတ်ကြေးငွေများ၊ စက်မှု နှင့် ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းများ၊ ပြည်ထောင်စု ရုပ်ငွေအကောင်များ၊ ဝန်ဆောင်မှုလုပ်ငန်းများ၊ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီး တရားခွင့်မှာ ရရှိသော ဒဏ်ကြေးများ၊ မှတ်ပုံတင်ကြေးများ၊ တိုင်းနှင့်ပြည်နယ်တွင်းရှိ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး အဖွဲ့အစည်းများ၏ အလှူငွေများ၊ ထုတ်ယူမှုမရှိသည့် ငွေနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုများ အစရှိသော ကောက်ခံနိုင်သည့် အခွန်အမျိုးအစားများ ပါဝင်သည်။ ၂၀၁၅ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်မှုတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုအခွန်အခ၊ အာမခံ အခွန်၊ ဝင်ငွေခွန်၊ ကုန်သွယ်ခွန်၊ အကောက်ခွန်၊ ဟိုတယ်နှင့်ခရီးသွားလာခွင့်အခွန်၊ သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးဆိုင်ရာအခွန်၊ စာချုပ်စာတမ်းမှတ်ပုံတင်ခွန်၊ ငါးဖမ်းခွင့်အခွန်၊ ရေနံနှင့်ဓါတ်ငွေ့ခွန်၊ သတ္တုနှင့် သတ္တုတွင်း အခွန်၊ ကျောက်မျက်ရတနာ အခွန်၊ အမျိုးအစား ၁ တွင်ပါဝင်သော ကျွန်းနှင့် ပျဉ်းကတိုးမှလွဲပြီး သစ်ယာ၊ အင်ကြင်း၊ ပျဉ်းကတိုး၊ ပိတောက်၊ သစ်ဂါနက် (Tha Gan Net)၊ တမာလန်း (Tama Lan) အစရှိသောသစ်များ၊ နယ်စပ်ဒေသများနှင့် ကျေးလက်ဒေသများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများဆိုင်ရာ အခွန်အခများကို ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း ဒေသကြီးအစိုးရမှ ကောက်ခံပိုင်ခွင့်ရှိသည်ဟုဖော်ပြပါသည်။ သို့သော် ကိုယ်ပိုင်အရင်းအမြစ်ငွေများ၏ ၁၅ ရာခိုင်နှုန်းခန့်သာ အခွန်ကောက်ခံခွင့်ရှိပါသည်။ Hamish Nixon et al ၏ အစီရင်ခံစာတစ်ခုဖြစ်သည့် “မြန်မာနိုင်ငံပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးအစိုးရ” (The Asia Foundation နှင့် မြန်မာနိုင်ငံ ဖွံ့ဖြိုးရေးသုတေသ အင်စတီကျု - စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးဖွံ့ဖြိုးရေး ဗဟိုဌာန၊ ၂၀၁၈)၊ ၈၃၊ ၁၀၁-၁၀၄ ကိုကြည့်ပါ။

^{၄၂} Ibid., 83.

^{၄၃} The Asia Foundation က ပြည်နယ် နှင့် တိုင်းဒေသကြီး ဆိုင်ရာ အစိုးရ များ ၏ ဘတ်ဂျက် သည် ပြည်ထောင်စု အစိုးရ၏ ဘဏ္ဍာရေး လွှဲပြောင်း မှု (အထွေထွေ ထောက်ပံ့ငွေများ၊ အခွန်ငွေ ဝေမျှမှုများ နှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးရုပ်ငွေများ) များ နှင့် အခွန်အခများကဲ့သို့သော ကိုယ်ပိုင် အရင်းအမြစ်ဝင်ငွေ မှ ရရှိ သည် ဟု အစီရင်ခံ သည်။ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းများ၏ အထွေထွေထောက်ပံ့ငွေ လွှဲပြောင်းပမာဏများနှင့် ဝင်ငွေရင်းမြစ် နှင့် အခွန်အခအမျိုးသည် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးအလိုက် ကြီးမားသည့် ကွဲပြားခြားနားမှု ရှိပါသည်။ Nixon et al., “State and Region Governments in Myanmar,” 79.

^{၄၄} Kyi Pyar Chit Saw and Matthew Arnold, “Administering the State in Myanmar: An Overview of the General Administration Department” (Policy Dialogue Brief Series no. 6, Asia Foundation, March 2015), 3-4.

^{၄၅} Nixon et al., “State and Region Governments in Myanmar,” 19.

^{၄၆} ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ပါဝင်ခဲ့သူ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းကြီးတစ်ခု၏ ခေါင်းဆောင်ကို စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံရန်ကုန်မြို့တွင် ၂၀၁၅ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၁၁) ရက်နေ့တွင် ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၄၇} “Now for the Hard Work,” *Frontier Myanmar*, January 07, 2019.

^{၄၈} Burma Environmental Working Group, *Resource Federalism: Roadmap for Decentralised Governance of Burma's Natural Heritage* (Burma Environmental Working Group, 2017).

^{၄၉} "Jade: A Global Witness Investigation into Myanmar 'Big State Secret,'" Global Witness, October, 2015. <https://www.globalwitness.org/jade-story/>

^{၅၀} David Dapice, *Kachin State Development Prospects and Priorities* (Boston, MA: Harvard Kennedy School Center Ash Center, 2016), 8, 13.

^{၅၁} ကချင်ပြည်နယ်ဝန်ကြီးများ ကို စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံရန်ကုန်မြို့တွင် ၂၀၁၅ခုနှစ်၊ ဇွန်လ တွင် အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

၁၉၉၄ ခုနှစ်တွင် မြန်မာ စစ်တပ် နှင့် KIO တို့ကြား အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးစာချုပ် ချုပ်ဆိုပြီးသည့်နောက်ပိုင်း ကချင်မဟုတ်သော ကုမ္ပဏီ များမှ စက်မှုသတ္တုတွင်း၊ သစ်ခုတ်ခြင်းနှင့် စီးပွားရေး စိုက်ပျိုးရေးတို့ကို တိုးချဲ့ခဲ့ခြင်းကြောင့် ကချင်ပြည်နယ်တွင် နေထိုင်သူများသည်လည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဆိုးဝါးဆုံး အရင်းအမြစ်ယိုယွင်းပျက်စီးမှုအချို့ကို ခံစားနေရ ပါသည်။ ချွံပြိုမှုများမှ အိမ်များပျက်သုဉ်း ဆုံးရှုံးသွားမှုများသည်လည်း အဆန်းတကြယ်တော့မဟုတ်ပါဘူး။

Seamus Martov, "World's Largest Tiger Reserve 'Bereft of Cats,'" *The Irrawaddy*, November 16, 2012.

^{၅၂} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်ပြုလုပ်သည့် အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှုတစ်ခုတွင် ရခိုင်နိုင်ငံရေးပါတီဝင်တစ်ဦးဖြစ်သူ၏ ကြားဝင်ဆောင်ရွက်မှု ကို စာရေးဆရာများမှ ကြားဝင်စေ့စပ်ပေး သူ(Moderator) ပြုလုပ်ပေးခဲ့ပါသည်။

^{၅၃} Ibid.

^{၅၄} စာရေးဆရာများ တက်ရောက်ခဲ့သည့် ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် Danish Institute for Parties and Democracy Myanmar မှ ပြုလုပ်သည့် အလုပ်ရုံဆေးနွေးပွဲတစ်ခုအတွင်း ဆွေးနွေးပွဲတက်ရောက်သူတစ်ဦး၏ ကြားဝင်ဆောင်ရွက်မှုမှကောက်နုတ်ထားပါသည်။

^{၅၅} အဆိုပါ ပြည်နယ် အားလုံး မှ တက်ရောက်သူ အများအပြား သည် ပေး ထား သော ဥပမာ များ ကို အကြိမ်ကြိမ်ပြောဆိုဆွေးနွေးခဲ့ ကြ သည် ။

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်ပြုလုပ်သည့် အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှုတစ်ခုတွင် စာရေးဆရာများမှ ကြားဝင်စေ့စပ်ပေးသူ(Moderator) ပြုလုပ်ပေးခဲ့ပါသည်။

^{၅၆} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်ပြုလုပ်သည့် အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှု တစ်ခုတွင်တက်ရောက်ခဲ့ကြသူများ၏ အထွေထွေသဘောထားဖော်ပြချက်တွင် စာရေးသူများမှ ကြားဝင်စေ့စပ်ပေးသူ(Moderator) ပြုလုပ်ပေးခဲ့ပါသည်။ အောက်ကိုလည်းကြည့်ပါ။ John Buchana, Tom Kramer, and Kevin Woods, *Developing Disparity: Regional Investment in Burma Borderlands* (Amsterdam: Transnational Institute - Burma Center Netherlands, 2013); "Natural Resources and Land Issues in Myanmar," Ethnic Peace Resource Project, accessed May 28, 2021, <http://www.eprpinformation.org/en/category/peace-resources-section/land-and-natural-resources-issues-in-myanmar/>

^{၅၇} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်ပြုလုပ်သည့် ချင်းနှင့် ရှမ်းအမျိုးသားများ ပါဝင်သည့် အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှု တစ်ခုတွင် စာရေးသူများမှ ကြားဝင်စေ့စပ်ပေးသူ(Moderator) ပြုလုပ်ပေးခဲ့ပါသည်။ ကြည့်ပါ Diana Suhardiman, Jeff Rutherford, and Saw John Bright, "Putting Violent Armed Conflict in the Center of the Salween Hydropower Debates," *Critical Asian Studies* 49, no. 3 (2017): 349-364.

^{၅၈} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်ပြုလုပ်သည့် ချင်းပြည်နယ်မှ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများ ပါဝင်သည့် အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှု တစ်ခုတွင် စာရေးသူများမှ ကြားဝင်စေ့စပ် ပေးသူ(Moderator) ပြုလုပ်ပေးခဲ့ပါသည်။

^{၅၉} ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလတွင် ပြုလုပ်သည့် လုပ်ငန်းရှင်အများအပြား ပါဝင်သည့် တွင်းထွက်သယံဇာတ တူးဖော်ထုတ်လုပ်မှု လုပ်ငန်းမှာ ဆိုင်ရာ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ပဏာမခြေလှမ်းများ (Multi-Stakeholder Group of Extractive Industry Transparency Initiatives) ဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲတွင် ဦးဆောင်ဆွေးနွေးခဲ့သည့် အစိုးရမဟုတ်သော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ ဝန်ထမ်းတစ်ဦးကို စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ Chan Myat Htwe, "MOGE to Reveal Other Account Details in EITI Second Report," *Myanmar Times*, October 4, 2017. ကိုလည်းကြည့်ပါ။

^{၆၀} Thomas Fuller, "Myanmar Backs Down, Suspending Dam Project," *New York Times*, September 30, 2011.

^{၆၁} Rainer Einzenberger, "Frontier Capitalism and Politics of Dispossession in Myanmar: The Case of the Mwetaung (Gullu Mual) Nickel Mine in Chin State," *Austrian Journal of South-East Asian Studies* 11, no. 1 (2018):13-34;

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်ပြုလုပ်သည့် မွန်ပြည်နယ်မှ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများ ပါဝင်သည့် အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှု တစ်ခုတွင် စာရေးသူများမှ ကြားဝင်စေ့စပ်ပေးသူ(Moderator) ပြုလုပ်ပေးခဲ့ပါသည်။

^{၆၂} Alexander Macleod, "Kayin State Struggles Expose Myanmar's Energy Dilemma," *Global Risk Insights*, July 29, 2017. <https://globalriskinsights.com/2017/07/myanmar-energy-dilemma/>.

^{၆၃} Director of an INGO, who is also a leading participant in Multi-Stakeholder Group of Extractive Industry Transparency Initiatives, interviewed by the authors, February 7, 2017, Yangon, Myanmar.

⁶⁵ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်ပြုလုပ်သည့် အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှု တစ်ခုတွင် တုန့်ပြန်သူ ၂၂ ဦးထဲမှ ၉ ဦးက ဒေသခံအစိုးရသည် အရင်းအမြစ်စီမံခန့်ခွဲမှုမှ ပါဝင်မှု မရှိဟု တုန့်ပြန်ပြောဆိုခဲ့ပါသည်။ သို့တိုင် ခုနစ်ဦးက ဒေသခံအစိုးရ၊ ဗဟိုအစိုးရနှင့် သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းရှင် များအကြား အရင်းအမြစ်ဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှုများရှိသည်ဟု ပြောဆိုခဲ့ကြသည်။ အရင်းအမြစ်ကြွယ်ဝသော ဒေသများတွင် ရှိနေပြီးသား စီမံခန့်ခွဲမှုပုံစံကို စိန်ခေါ်မှုမှာ ဒေသတွင်း အကျင့်ပျက်ချစားမှုသည် ဒေသခံအစိုးရအား မက်လုံးအနည်းငယ်ပေးနေသည်မှာ ထင်ရှားပါသည်။

⁶⁶ Oxford Business Group, *The Report: Myanmar 2018* (Oxford Business Group, 2018), 188.

သတ္တု တူးဖော် ရေး ကဏ္ဍ ကို သတ္တုတွင်း နှင့် အဖိုးတန် ကျောက်မျက်များတူးဖော်ရေးအဖြစ် နှစ်မျိုးခွဲခြားထားသည်။ သတ္တုတွင်းပိုင်းကို ၂၀၁၅ခုနှစ် သတ္တုတွင်းဥပဒေဖြင့် ထိန်းချုပ်ထားပြီး ကျောက်စိမ်း နှင့် ကျောက်မျက်ရတနာ တူးဖော်ရေးကို ၁၉၉၅ ခုနှစ် ကျောက်မျက်ရတနာဥပဒေဖြင့် ထိန်းချုပ်ထားပါသည်။

⁶⁷ Enlightened Myanmar Research Institute မှသုတေသီများကို ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ အစိုးရမဟုတ်သော တိုင်းရင်းသားရေးရာ နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းတစ်ခု၏ ညွှန်ကြားရေးမှူးဖြစ်သူကို ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

⁶⁸ See Pyidaungsu Hluttaw Law No. 40/2016 - Myanmar Investment Law, October 18, 2016. Also see “Myanmar Surpasses FDI Target of \$6b in Fiscal Year 2016-2017,” *The Nation*, 18 March 2017.

⁶⁹ လုပ်ငန်းရှင်အများအပြား ပါဝင်သည့် တွင်းထွက်သယံဇာတ တူးဖော်ထုတ်လုပ်မှု လုပ်ငန်းများ ဆိုင်ရာ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ပဏာမခြေလှမ်းများ (Multi-Stakeholder Group of Extractive Industry Transparency Initiatives) ဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲတွင် ဦးဆောင်ဆွေးနွေးခဲ့သည့် အစိုးရမဟုတ်သော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ ညွှန်ကြားရေးမှူးကို ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

⁷⁰ ရန်ကုန်အခြေစိုက် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းတစ်ခု၏ ညွှန်ကြားရေးမှူးဖြစ်သူကို ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ (၆)ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

⁷¹ သယံဇာတကြွယ်ဝသည့် ဒေသများရှိ လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများအပြားသည် ၎င်းတို့၏လုပ်ငန်း များ ကို သစ် နှင့် သတ္တုတွင်း သယံဇာတ ထုတ်လုပ်မှုများမှတစ်ဆင့် ရပ်တည်နေရပါသည်။ မွန်၊ ကရင်၊ ရှမ်း နှင့် ကချင်လူ့အဖွဲ့အစည်းများကို စာရေးသူများက သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်များတွင် ၂၀၁၅-၂၀၁၈ခုနှစ် အတွင်း အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

⁷² ရှမ်းပြည်နယ်ဝန်ကြီးဟောင်းတစ်ဦးကို ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါပြည်နယ်များမှ လူမှုအဖွဲ့အစည်းအုပ်စုများ၊ နိုင်ငံရေးပါတီနှင့် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့အစည်း (Pyidaungsu Institute) မှ ဝန်ထမ်းတစ်ဦးကို ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

⁷³ Thiri Shwesin Aung, Thomas B. Fischer, and John Buchanan, “Land Use and Land Cover Changes Along the China-Myanmar Oil and Gas Pipelines - Monitoring Infrastructure Development in Remote Conflict-Prone Regions,” *PLoS ONE* 15, no. 8 (2020).

⁷⁴ World Bank, “Myanmar: Development of a Myanmar National Electrification Plan Towards Universal Access, 2015-2030 (English)” (World Bank Group, January 1, 2014).

⁷⁵ Jennifer Franco et al., *The Meaning of Land in Myanmar: A Primer* (Amsterdam: Transnational Institute, 2015), 9.

⁷⁶ Siu Sue Mark, “Land Tenure Reform in Myanmar’s Regime Transition: Political Legitimacy vs Capital Accumulation,” (Ph.D. Diss., International Institute of Social Studies, 2017).

⁷⁷ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ဘားအံမြို့တွင် စာရေးသူအချင်းအချင်း စကားစမြည်း ပြောဖြစ်ခဲ့ပါသည်။

⁷⁸ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်ပြုလုပ်သည့် အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှု တစ်ခုတွင် ပါဝင်တက်ရောက်ခဲ့သူများကလဲ ထိုအချက်ကို ထောက်ပြခဲ့ကြသည်။ အဆိုပါ အလေ့အကျင့်သည် NLD အစိုးရလက်ထက်တွင် ဆက်လက်ကျင့်သုံးခဲ့သည်။

⁷⁹ Mary P. Callahan, “Making Myanmar: Language, Territory, and Belonging in Post-Socialist Burma,” in *Boundaries and Belonging: States and Societies in the Struggle to Shape Identities and Local Practices*, ed. Joel Migdal (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), 99-120.

⁸⁰ UNICEF သည် နိုင်ငံတစ်ဝှမ်း မိခင်ဘာသာစကားသုံးပညာရေးကို မြှင့်တင်ပေးရန် အစိုးရ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ နှင့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများ နှင့် အတူတကွ ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် UNICEF နှင့် ပျိုးပင်အင်တာနေရှင်နယ် တို့မှ ဝန်ထမ်းကို စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

⁸¹ ၂၀၁၄ ဇန်နဝါရီ နှင့် ၂၀၁၅ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် ပျိုးပင်အင်တာနေရှင်နယ် မှ ဝန်ထမ်း (၂) ဦးကို စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၄ ဇန်နဝါရီလတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် ကရင်ဘာသာစကားနှင့် စာပေယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းလုပ်ဆောင်နေသည့် ကရင် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများကို စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူး ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၈၀} See Pyidaungsu Hluttaw Law No. 38/2015—Law Amending the National Education Law (in Burmese), July 25, 2015.

^{၈၁} ဗဟိုအစိုးရဝန်ကြီးဌာနများမှ လုပ်ငန်းတာဝန်အကောင်အထည်ဖော်မှုဆိုင်ရာလုပ်ပိုင်ခွင့်ကို တိုင်းဒေသကြီးမှ အောက်အဆင့်အလွှာများ၊ ဝန်ကြီးဌာနရုံးများ အပေါ် တာဝန်ခွဲဝေမှု သည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျော့ချရေးကို အားအနည်းဆုံးပုံစံတစ်ခုစေပါသည်။ Aaron Schneider, “Decentralization: Conceptualization and Measurement,” *Studies in Comparative International Development* 38, no. 3 (2003): 32–56.

^{၈၂} Nixon et al., *State and Region Governments in Myanmar*, 5.

^{၈၃} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်ပြုလုပ်သည့် အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှု တစ်ခုတွင် တုန့်ပြန်သူ ၂၂ ဦးထဲမှ ၁၂ ဦးက သူတို့နေထိုင်ရာဒေသကျောင်းများတွင် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားဘာသာစကား သင်ကြား ခြင်းမရှိကြောင်း ပြောဆိုခဲ့ပါသည်။ ထိုအထဲမှ ၃ ဦးကတော့ လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားဘာသာစကားကိုစာသင်ကျောင်းများတွင် သင်ကြားပေးကြောင်း သို့သော် ကျောင်းချိန်ပြင်ပတွင်သာ သင်ကြားပေးခြင်းဖြစ်ကြောင်း ပြောဆိုခဲ့ပါသည်။ နောက် ၁ ဦးကတော့ လူနည်းစုတိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားကို စာသင်ကျောင်းများတွင် သင်ကြားမပေး ကြောင်း၊ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများက သင်ကြားပေးနေကြောင်း ပြောဆိုခဲ့ပါသည်။

^{၈၄} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ (၁၈) ရပ်နေ့ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် မွန်လူမှုအဖွဲ့အစည်း တက်ကြွလှုပ်ရှား သူကို စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၈၅} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ (၁၈) ရပ်နေ့ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် မွန်၊ ကရင်၊ ချင်း လူမှုအဖွဲ့အစည်း တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများကို စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ပဲခူးမြို့တွင်ပြုလုပ်သည့် အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှုတစ်ခုတွင် ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီး ကရင်ဒေသမှ ပါဝင်တက်ရောက်သူများ၏ မှတ်ချက်ပေးမှုများ ကို စာရေးဆရာများမှ ကြားဝင်စေ့စပ်ပေးသူ(Moderator) ပြုလုပ်ပေးခဲ့ပါသည်။

^{၈၆} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ၊ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ (၁၈) ရက်၊ ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ များတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့နှင့် မန္တလေးမြို့ များတွင် ချင်း၊ ကရင်၊ နာဂ လူမှုအဖွဲ့အစည်းတက်ကြွလှုပ်ရှားသူများကို စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်ပြုလုပ်သည့် အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှုတစ်ခုတွင် ပါဝင်တက်ရောက်သူများ၏ စူးစမ်းလေ့လာမှုများ ကို စာရေးဆရာများမှ ကြားဝင်စေ့စပ်ပေးသူ(Moderator) ပြုလုပ်ပေးခဲ့ပါသည်။

^{၈၇} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ (၁၈) ရပ်နေ့ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် ရှမ်းလူမှုအဖွဲ့အစည်း တက်ကြွလှုပ်ရှားသူ ကို စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ (၁၈) ရပ်နေ့ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် ကရင်လူမှုအဖွဲ့အစည်းတက်ကြွလှုပ်ရှား သူကို စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရှမ်းပြည်နယ်တွင် ပအိုဝ်းနိုင်ငံရေးအဖွဲ့ဝင်များနှင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်း တက်ကြွ လှုပ်ရှားသူများကို ကို စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၈၈} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ (၁၈) ရပ်နေ့ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် ကရင်လူမှုအဖွဲ့အစည်းတက်ကြွ လှုပ်ရှားသူကို စာရေးသူများက အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၈ ရက်မှ ၁၁ ရက်နေ့အထိ မြန်မာနိုင်ငံ မန္တလေးမြို့တွင် ကျင်းပသည့် ယဉ်ကျေးမှုနှင့်မတူညီသော ဘာသာစကား ကွဲပြားမှုအတိုင်းတာအရ ဘာသာစကားမူဝါဒဆိုင်ရာ အပြည်ပြည် ဆိုင်ရာညီလာခံ (International Conference on Language Policy in Multicultural and Multilingual Settings) တွင် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားဒေသတွင်း ပညာရေးနှင့် ဘာသာစကားဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးသူများ၏ မှတ်ချက်များမှကောက်နုတ်ထားပါသည်။

^{၈၉} မွန်လူမှုအဖွဲ့အစည်းအရေးလှုပ်ရှားသူများ၊ ဒေသခံများ နှင့် မွန်ပြည်နယ်လွတ်တော် ကိုယ်စားလှယ် ဖြစ်သူ ဦးအောင်နိုင်ဦးအား ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံ မွန်ပြည်နယ်တွင် စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူး ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၉၀} မြန်မာစာ ကထိက တစ်ဦးမှ UNICEF ၏ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၈ ရက်မှ ၁၁ ရက်နေ့အထိ မြန်မာနိုင်ငံ မန္တလေးမြို့တွင် ကျင်းပသည့် ဘာသာစကားမူဝါဒဆိုင်ရာ အပြည်ပြည် ဆိုင်ရာညီလာခံ တွင် အဆိုပါမေးခွန်းကို မေးမြန်းခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ တွင် မွန်လူမျိုးမဟုတ်သောသူများ နှင့် ဗမာလူမျိုးအား မွန်ပြည်နယ်တွင် စာရေးသူများက စကားပြောဆိုခဲ့ကြပါသည်။

^{၉၁} NCA လက်မှတ်ရေးထိုးသူများ၊ အစိုးရ၏ ငြိမ်းချမ်းရေး စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးအဖွဲ့ဝင်များ၊ တိုင်းရင်းသားလူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် မြန်မာနိုင်ငံအရေးစောင့်ကြည့်သူများကို ၂၀၁၆-၂၀၁၉ ခုနှစ် တွင် စာရေးသူများက တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သည်။

အခန်း ၆

ပြိုင်ဖက်အား သွယ်ဝိုက်အင်အားချိနဲ့စေခြင်း (Outflanking) နှင့် လက်ကိုင်ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အာဏာ (de facto Autonomy) ယုတ်လျော့လာခြင်း

တစ်နိုင်ငံလုံးအပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူစာချုပ် (NCA) နှင့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများမှာ လူမျိုးစုတပ်များ (EAOs) ကို နယ်မြေထိန်းချုပ်ခွင့်နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို အတိုင်းအတာတစ်ခုထိရစေခဲ့သော ဆယ်စုနှစ်များစွာ ပြုလုပ်ခဲ့သည့် အလွတ်သဘောနိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများကို နောက်ခံထား၍ ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၉၈၀ နှင့် ၁၉၉၀ ခုနှစ် နှောင်းပိုင်းတွင်းက ပြုလုပ်ခဲ့သော အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်များကြောင့် နိုင်ငံတော်နှင့် အလွတ်သဘော သဘောတူညီချက်များမှတစ်ဆင့် (အများအားဖြင့်) EAO များမှာ de facto သဘောအရ ကိုယ်ပိုင်ချုပ်ခွင့်အတိုင်းအတာတစ်ခုကို ရရှိခဲ့သည်။ အချို့မှာ ဒေသခံလူထုအတွက် ဝန်ဆောင်မှုများ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပေးနိုင်ခဲ့ပြီး အထူးအားဖြင့် ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေး ဝန်ဆောင်ကဏ္ဍများတွင် ပိုမို၍ ဝန်ဆောင်မှု ပေးနိုင်ခဲ့ကြသည်။ တစ်နိုင်ငံလုံး အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး နှင့် နိုင်ငံရေး ဆွေးနွေးပွဲများက ခိုင်မာအားကောင်းသည့် အဖွဲ့အစည်းဆန်သော အစုအဖွဲ့တစ်ရပ် (institutionalized) ဖြစ်လာပြီး၊ ၎င်းတို့မှ တစ်ဆင့် တရားဝင်လည်းဝင်သလို၊ ပိုမိုခိုင်မာမှုလည်းရှိသော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်တစ်ရပ် ရရှိနိုင်မည့် အလားအလာ ရှိခဲ့သော်လည်း အသွင်ကူးပြောင်းရေးအဆင့်တွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော မရေရာမသေချာမှုများက ၎င်းတို့ ရရှိပိုင်ဆိုင်ပြီးသားအာဏာကို ဗဟိုမှပြန်ရန်ချုပ်ကိုင်နိုင်ရန် လမ်းဖွင့်ပေးသကဲ့သို့ဖြစ်နေခဲ့သည်။

NCA စာချုပ်တွင် တပ်မတော်နှင့် EAO တို့က အုပ်ချုပ်ရေးနယ်နိမိတ်မျဉ်းများ သတ်မှတ်၊ ကန့်သတ်ခြင်းမပြုရန် သဘောတူညီ ထားခဲ့ကြသည်။ ရှုံးနိမ့်ခြင်း၏အကျိုးဆက်ကို ကြောက်ရွံ့ကြသော EAO များသည် သဘောတူညီချက်ရရှိရန်အလို့ငှာ ဤအခြေအနေကို လက်ခံခဲ့သည်။ တပ်မတော်သည် EAO များကို အားနည်းစေမည့် အခွင့်အလမ်းတစ်ရပ်ကို တွေ့ရှိခဲ့သည်- တပ်မတော်အနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုနေရာများသို့ ပိုမိုထိုးဖောက်ဝင်ရောက်ခဲ့ခြင်းနှင့် အတူ ၎င်းတို့မှ "ဝ" ကို ပေးအပ်ခဲ့သော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အတိုင်း အခြား EAO များအား ပေးအပ်ရန် ရှောင်လွှဲခဲ့ခြင်းတို့ပင် ဖြစ်သည်။

နောက်ပိုင်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံသည် ဒေသခံတိုင်းရင်းသားများ၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု၊ လူမှုရေးဝန်ဆောင်မှုနှင့် ပညာရေးဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များကို နိုင်ငံတော်၏ စည်းကမ်းချက်များနှင့်အညီ ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်ခြင်းမှာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်များတွင် နယ်မြေများကို သတ်သတ်မှတ်မှတ်ရေးသား သဘောတူညီမှုမပြုခဲ့ခြင်းနှင့် ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးအတွက် ကြားဖြတ်အစီအစဉ် မရှိခြင်းတို့ကြောင့်သာ လွယ်ကူချောမွေ့ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤသို့ဖြင့် EAO များကို ချန်လှပ်ရန်၊ မောင်းထုတ်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုတို့၏ အမြင်တွင် EAO များ၏ တရားဝင်မှုကို လျော့ချနိုင်ရန် နိုင်ငံတော်သည် EAO များမှ ပေးအပ်သော ဝန်ဆောင်မှုများကို ဖျက်လိုဖျက်စီးပြုလုပ်ပြီး နိုင်ငံတော်၏ ဝန်ဆောင်မှုများကို အစားထိုး ပေးအပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှတစ်ဆင့် ယခင်က စစ်မက်ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် နယ်မြေများကိုပါ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်နိုင်ခဲ့ပြီး တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသော နယ်မြေအများအပြားကိုလည်း ချုပ်ကိုင်နိုင်ခဲ့သည်။ ကြားဖြတ်ကာလ ရှည်ကြာလာလေလေ၊ နောက်ဆုံး နိုင်ငံရေး သဘောတူညီချက် မရရှိလေလေ နိုင်ငံတော်မှ အောက်ခြေတိုင်းရင်းသားအဖွဲ့ အစည်းများကို ခြေမှန်းနိုင်လေလေ ဖြစ်လာပေမည်။ ဤအခန်းတွင် မဟာဗျူဟာမြောက် မူဝါဒနယ်ပယ် သုံးခုဖြစ်သည့် ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် မြေယာစီမံခန့်ခွဲမှုတို့ကို အတိုချုံးဆန်းစစ်လေ့လာကာ

ဤသဘောသဘာဝကို ရှင်းလင်းဖော်ပြထားသည်။

၁.၆ ။ ၁၉၉၀ ခုနှစ်များတွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးဖြင့် အာဏာနယ်နိမိတ်ချဲ့ထွင်ခြင်း

ဒီမိုကရေစီရေးလှုပ်ရှားမှုကို ချေမှုန်းပြီးနောက် စစ်အစိုးရသည် ဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိသော ဆန့်ကျင်ပုန်ကန်မှုများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် နည်းလမ်းအသစ် ချမှတ်ခဲ့သည်။ စစ်အစိုးရသည် ရှေးရိုးဆန်သည့် သောင်းကျန်းမှု နှိမ်နင်းရေး အစီအမံများအပြင် “အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး လှုပ်ရှားမှု” ကို စတင်ခဲ့သည်။ အမျိုးသားပြန်လည်စည်းလုံးညီညွတ်မှု အားကောင်းစေရန် အပစ်ရပ်သဘောတူအဖွဲ့များနှင့်အတူ စစ်အစိုးရက ဖွံ့ဖြိုးရေးအသုံးစရိတ်၊ ဖက်စပ်စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် စီးပွားရေးလမ်းကြောင်းများ ပြန်လည်ရေးဆွဲရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။^၁ ဤနည်းလမ်းအသစ်က နယ်စပ်ဒေသပြည်နယ်များပေါ် ဩဇာလွှမ်းမိုးချုပ်ကိုင်ခွင့်ကို နိုင်ငံရေးနည်းလမ်းအအရ ဖြေရှင်းရန်မလိုပဲ တိုးချဲ့ပိုင်ဆိုင်ရန် ရည်ရွယ်ကာ ဖော်ဆောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များတွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူထားသည့်အဖွဲ့များအနေဖြင့် နယ်မြေအချို့တွင် အာဏာဆက်လက်ရရှိခဲ့ပြီး နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်ကုန်သွယ်မှုအချို့ကိုလည်း ဆက်လက်လုပ်ဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။^၂ အဆိုပါလုပ်ပိုင်ခွင့်များရရှိရန် အပြန်အလှန်အားဖြင့် စစ်အစိုးရက “တိုင်းမှူး၊ နယ်မြေခံတပ်ရင်းများ၊ နယ်စပ်ဒေသနှင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး ဝန်ကြီးဌာနတို့ကို လမ်း၊ ဓာတ်အားပေးစက်ရုံ၊ ဆက်သွယ်ရေးစခန်း၊ ဗမာဘာသာစကား သင်ကြားသည့်ကျောင်း၊ ဆေးရုံနှင့် ဆေးခန်းတို့ တည်ဆောက်ရန် တာဝန်ချထားခဲ့သည်။ ၎င်းအစီအမံတို့မှာ ယခင်က ဆန့်ကျင်ပုန်ကန်သူများထိန်းချုပ်ခဲ့သော နယ်မြေများကို ခေတ်နှင့်အညီ ပြန်လည်ပြင်ဆင်ခြင်းဖြစ်သလို ငြိမ်သက်စေရန် ရည်ရွယ်၍ ပြုလုပ်ခြင်းလည်း ဖြစ်သည်။”^၃ တစ်ချိန်တည်းတွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ ထိန်းချုပ်ထားသည့် ဒေသများတွင် ဝါဒမှိုင်းများရေးသားထားသည့် ဘေဘုတ်များထောင်ခြင်း၊ မကြာခဏဆိုသလို အခမ်းအနားများ ကျင်းပပြုလုပ်ခြင်း၊ မြို့နယ်နှင့် ကျေးရွာအဆင့် ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးအသင်းရုံးများ ဖွင့်လှစ်ခြင်း၊ ဘုရားအသစ်များ ဆောက်လုပ်ခြင်း၊ လမ်းစစ်ဆေးရေးဂိတ်များ ဖွင့်လှစ်ခြင်းနှင့် အခြားအခွန်အခများ ကောက်ခံခြင်းတို့ကို တိုးမြှင့်ပြုလုပ်၍ ၎င်း၏ တည်ရှိနေမှုကို ပြသခဲ့သည်။

၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များတွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သော EAO များအနက် ၀ နှင့် ကိုးကန့်တို့မှ လွဲ၍ ကျန် EAO အားလုံး နိုင်ငံတော်၏ အာဏာတိုးချဲ့ဝါးမျိုခြင်းကို ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ ပထမဆုံး လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည့် နှစ်ဖွဲ့ဖြစ်သည့် ဝသွေးစည်းညီညွတ်ရေးတပ်မတော် (UWSA) နှင့် ကိုးကန့်ဒီမိုကရက်တစ်ပါတီတို့သည် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေးကိစ္စများတွင် ဒေသဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပိုမိုရရှိသည့် များ အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲ“အထူးဒေသ” အုပ်ချုပ်ခွင့်ရခဲ့ကြသည်။^၄ အဆိုပါ အထူးဒေသနှစ်ခုကို ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲရန်နှင့် ဩဇာအာဏာကို စစ်အစိုးရက ကန့်သတ်ထားခဲ့ပြီး EAO များအနေဖြင့် အခွန်ကောက်ခံမှု၊ ဘိန်းစိုက်ပျိုးမှု နှင့် (အစပိုင်းတွင်) နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုများ လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။

အဆိုပါနှစ်ဖွဲ့မှလွဲ၍ ၁၉၉၀ ပြည့်လွန်နှစ်များတွင်းက ပြုလုပ်ခဲ့သော အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများကြောင့် အစိုးရ ယခင်က လက်လှမ်းမီထိုးဖောက်မှုမပြုနိုင်ခဲ့သော ဒေသများတွင် ၎င်း၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ပိုမိုပြည့်ဝစွာ ချဲ့ထွင်နိုင်ခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် ကချင်နှင့် ပအိုဝ်းတို့ ထိန်းချုပ်ထားသော နယ်မြေကဲ့သို့သော ဗျူဟာမြောက်ပြီး သယံဇာတများလည်းပေါကြွယ်ဝသော ဒေသများတွင် စစ်အစိုးရက နိုင်ငံတော်အာဏာကို ချဲ့ထွင်နိုင်ရန်အတွက် ထိုနယ်မြေများတွင် စီးပွားရေး၊ နိုင်ငံရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်များကိုပေးအပ်ခဲ့သည်။ တိုးတက်သော ဗုဒ္ဓဘာသာ ကရင်အမျိုးသား တပ်မတော် (DKBA) နှင့် ခရစ်ယာန် အများစု ဦးဆောင်သော ကရင်အမျိုးသား အစည်းအရုံး (KNU) တို့

ခွဲထွက်ပြီးနောက် အလားတူ ကံကြမ္မာမျိုးကို ကရင်လူမျိုးတို့ ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည်။ စစ်အစိုးရသည် DKBA နှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပြီး ယခင် KNU ထိန်းချုပ်နယ်မြေတွင် နိုင်ငံတော်အာဏာကို တိုးချဲ့နေချိန်အတောအတွင်း DKBA ကို KNU နှင့်ယှဉ်ထိုးရန် ကိုယ်စားပြု အဖြစ် အသုံးပြုခဲ့သည်။ (ပရောက်စီ) နောက်ပိုင်းတွင်မူ KNU ထိန်းချုပ်မှုအောက်ရှိ ကျန်နယ်မြေများကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ခွဲခြားသတ်မှတ်နိုင်ရန် ခက်ခဲလာသည်။

အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကြောင့် အချို့သော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များသည် ၎င်းတို့အုပ်ချုပ်သည့်နယ်များသို့ ဘဏ္ဍာငွေ ထောက်ပံ့ရန် ၎င်းတို့၏ ဝင်ငွေများ ချို့တဲ့ခဲ့ရသည်။^{၁၂} တစ်ခါတရံတွင် လူမျိုးစုတစ်ခေါင်းဆောင်များ ဝန်ဆောင်မှုပေးနိုင်စေရန် ပံ့ပိုးပေးရမည့်အစား တစ်ကိုယ်ရေအကျိုးစီးပွားအတွက် စီးပွားရေးခွင့်များပေးခြင်းမျိုးဖြင့် မက်လုံးပေးခဲ့သည်များ ရှိသည်။^{၁၆} ယခင်က EAO များသည် ၎င်းတို့၏ စစ်ရေးဆောင်ရွက်မှုများ၊ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု၊ တရားဥပဒေနှင့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ အတွက် ငွေကြေး လိုအပ်ချက်များအတွက် ကိုယ်ထူကိုယ်ထစနစ်ဖြင့်သာ ရှာဖွေခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့တွင် အိမ်ထောင်စုများနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအပေါ် အခွန်ကောက်ခံခြင်း၊ စစ်ဆေးရေးဂိတ်များတွင် ဖြတ်သန်းကောက်ခံခြင်း၊ နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်ကုန်သွယ်ခြင်းနှင့် တရားဝင်စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ ဓာတ်ဆီဆိုင်များ၊ သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးကုမ္ပဏီများ၊ ဟိုတယ်များ၊ အိမ်ခြံမြေကဏ္ဍများနှင့် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်း၊ သစ်ထုတ်လုပ်ခြင်းကဲ့သို့သော သဘာဝသယံဇာတပရောဂျက်များနှင့် သတ္တုတူးဖော်ခြင်း တွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်း အပြင် တရားမဝင်စီးပွားရေးနှင့် တရားမဝင်သစ်ခိုးထုတ်ခြင်း၊ သတ္တုတူးဖော်ခြင်း၊ မူးယစ်ဆေးဝါးထုတ်လုပ်ခြင်းနှင့် -ကုန်သွယ်မှုများ ဥပမာ နှင့် မြေယာသိမ်းပိုက်ခြင်း တို့ ပါဝင်သည်။ အဆိုပါ (ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားခြင်း အရင်းအမြစ်များမှာ ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များနောက်ပိုင်းတွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ ထိန်းချုပ်ထားသော နယ်မြေများအတွင်းသို့ မြန်မာစစ်တပ်မှ တဖြည်းဖြည်း ဖြန့်ကျက်လာခဲ့ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးနယ်မြေများတွင် စစ်ဘက်ဆိုင်ရာမှ အခြေချနေထိုင်လာမှုကြောင့်လည်းကောင်း၊ အပစ်အခတ်ရပ်စဲထားသည့်ဒေသများတွင် မြို့သစ်များ ထူထောင်ခဲ့ကြခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း တဖြည်းဖြည်း လျော့ပါးပျောက်ကွယ်လာခဲ့ရသည်။ ယင်းကြောင့် တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် အခြားဝန်ဆောင်မှုစနစ်များကို အစားထိုးအသုံးပြုနိုင်ခဲ့သည်။

စစ်အစိုးရသည် လူမျိုးစုခေါင်းဆောင်များ ဗဟိုသို့စုဆုံလာစေမည့် စီးပွားရေး၊ လက်သင့်ရာစားတော်ခေါ်မှုတို့ဖြင့် ချည်နှောင်ထားသော ဆက်ဆံရေးကွန်ယက်တစ်ခုကို ဖန်တီးခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် သဘာဝသယံဇာတ ကဏ္ဍတွင် ပြည်တွင်းရှိ ကြွယ်ဝချမ်းသာစာရင်းဝင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များနှင့် ဖက်စပ်လုပ်ကိုင်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတော်သည် ယခင်က မရှိခဲ့သည့် ၎င်း၏ စစ်ရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် စီးပွားရေးကို တိုးချဲ့လုပ်ကိုင်နိုင် ခဲ့သည်။^{၁၇} စစ်အစိုးရမှာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးတွင် ကြားဝင်စေ့စပ်ပေးသည့် ဒေသခံလူချမ်းသာများအား အရင်းအမြစ်များ ခွဲဝေပေးခဲ့ပြီး နယ်မြေခံတပ်မှူးများအားလည်း ထောက်ပံ့ငွေများ ပေးအပ်ခဲ့သည်။^{၁၈} ထို့အပြင် လူမျိုးစုလူဂုဏ်တန် အထက်တန်းစားများအား ၎င်းတို့ တရားမဝင်ရရှိသောငွေများကို နိုင်ငံတော်စီးပွားရေးတွင် ပြန်လည် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံရန်လည်း တွန်းအားပေးခဲ့သည်။ မူးယစ်မှောင်ခိုသမားများက ၎င်းတို့ ရရှိသောဝင်ငွေများကို နိုင်ငံပိုင်ဘဏ်များမှတစ်ဆင့် ခဝါချကာ တရားဝင် နိုင်ငံပိုင်စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခွင့်ရရှိခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် နယ်စပ်ဒေသဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးလုပ်ငန်းများကြောင့် အပစ်ရပ်အဖွဲ့များ အင်အားတောင့်တင်းလာခဲ့သော်လည်း၊ စစ်အစိုးရသည် အဓိကကျသောအင်အားစုများ အားပျော့သွားစေရန် တမက်တကာရည်ရွယ်ကာ ကုန်သွယ်စီးပွားစီးဆင်းမှုများကို ဗဟိုချုပ်မှသာ ချုပ်ကိုင်ထားခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ထို စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်းများကို လက်လှမ်းမီရယူနိုင်မှုအတိုင်းအတာမှာ ထို အပစ်အခတ်ရပ်စဲ ရန်သဘောတူထားသည့် အဖွဲ့များ နိုင်ငံတော်အပေါ် သစ္စာစောင့်သိသည့် အတိုင်းအတာ အပေါ် မူတည်ခဲ့သည်။^{၁၉} ထို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ တရားဝင်နှင့် တရားမဝင်ဈေးကွက်နှစ်မျိုးလုံးတို့မှာ ထိုအချိန်က မြန်မာ၏မြို့တော်ဖြစ်သည့် ရန်ကုန်မြို့တွင် ပြန်လည်ပေါ်ပေါက် လာခဲ့ကြသည်။

နောက်ဆုံးတွင် အစိုးရသည် EAO များ ၎င်းတို့ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်းမှ ရရှိမည့်ဝင်ငွေလမ်းကြောင်းများကိုပါ ဖြတ်တောက်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ တပ်မတော်သည် ကချင်လွတ်မြောက်ရေး တပ်မတော် (KIO) နှင့် ဆက်နွယ်နေသည့် ကျောက်စိမ်းတွင်းများကို ထိန်းချုပ်လိုက်ခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ နယ်စပ်လမ်းမများမှ သစ်တင်ပို့နေရာမှ ရန်ကုန်ဆိပ်ကမ်းသို့ ပြောင်းလဲပို့ဆောင် စေချင်ဖြင့်လည်းကောင်း KIO လုပ်ငန်းအများအပြားကို ပိတ်ပင်ပစ်လိုက်သည်။^{၁၀} လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး ကဏ္ဍတွင်မူ ဒေသခံလူဂုဏ်တန်အထက်တန်းစားများက စစ်တပ်မှူးများ သို့မဟုတ် တရုတ်မှ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ၏ ကွန်ရက်များတွင် ပါဝင်ခြင်းမပြုပါက အခက်ကြုံရသည်များ ရှိခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်ဝင်ငွေ တိုးပွားစေသည့် ရေအားလျှပ်စစ်၊ ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းတို့အတွက် နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများကို နယ်စပ်ဒေသများကို ဖြတ်ကျော်ပြီး ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ “ဖွံ့ဖြိုးရေးအသုံးစရိတ်များနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး အရင်းရှင်စနစ်မှ ရရှိခံစားရသော အကျိုးအမြတ်များသည် အထက်တန်းလွှာလူနည်းစုထံသို့သာ စုဆုံသွားစေပြီး လောဘဇောတိုက်နေသာ သဘာဝယံဇာတအရင်းအမြစ် တူးဖော်ရေးစီမံကိန်းများကြောင့် လူအများအပြားကို မကျေမချမ်းစေမှုများ ဖြစ်လာစေတော့သည်။”^{၁၁}

ထို့ကြောင့် ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များအတွင်းကပင် အစိုးရသည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးဗျူဟာကို အသုံးပြု၍ ပြည်နယ်ထိန်းချုပ်မှုကို ချဲ့ထွင်နိုင်ခဲ့သည်။ အချို့သော EAO များအနေဖြင့် အကြမ်းဖက်မှုလျော့နည်းလာခြင်းနှင့် တိုးချဲ့စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများမှ အကျိုးအမြတ်များရရှိခြင်း စသော အကျိုးအမြတ်များကို ခံစားခဲ့သော်လည်း အချို့မှာ ၎င်းတို့ ယခင်က အုပ်ချုပ်ခဲ့သည့် နယ်မြေများကို လက်လွှတ်ဆုံးရှုံးခဲ့ကြရသည်။ အသိသာဆုံးအချက်မှာ ဝန်ဆောင်မှုများတိုးချဲ့ပေးအပ်ခြင်းနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးကို အမည်ခံကာ နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် စီးပွားရေးကွန်ရက်နှင့် အခြေခံအဆောက်အအုံများမှတစ်ဆင့် ၎င်း၏အာဏာကို ပိုမိုပြသနိုင်ခဲ့ပြီး တစ်ဖက်တွင် EAO များ လွတ်လပ်စွာရရှိသော ဝင်ငွေရင်းမြစ်အချို့ကို ဖြတ်တောက်ခဲ့သည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် စစ်ပွဲအတွက်ဖြစ်စေ၊ ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ဝန်ဆောင်မှုများပေးရန်အတွက်ဖြစ်စေ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများသည် ၎င်းတို့ဝင်ငွေအရင်းအမြစ်အချို့ကို ဆုံးရှုံးခဲ့ရပြီး နိုင်ငံတော်ကမူ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုလမ်းစဉ်ကို အသုံးချ၍ ၎င်း၏ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုကို တိုးမြှင့်ရန်အတွက်ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။

၆.၂။ နှစ်ဦးနှစ်ဖက် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်များ နှင့် တစ်နိုင်ငံလုံး အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်ဖြင့် အာဏာနယ်နိမိတ်တိုးချဲ့ခြင်း (၂၀၂၀-၂၀၂၁)

NCA စာချုပ်အရပြုလုပ်သော အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်အသစ်များသည် ယခင်နှင့်မတူပဲ စီးပွားရေး သဘောတူညီချက်များအပြင် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုနှင့် ပြေလည်မှုဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်များပါဝင်သည်။ သို့သော်လည်း အဆိုပါ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်အသစ်များသည် ယခင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲချက်များ၏ အဘော်နှင့် လုံးဝကွဲထွက်နေခဲ့ခြင်းမျိုး မဟုတ်ပါ။ အရပ်သားအစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးသို့ ကူးပြောင်းပြီးနောက် နှစ်ဦးနှစ်ဖက်အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်များ နှင့် NCA ကြောင့် နိုင်ငံတော်အား ယခင်က EAO တို့ထိန်းချုပ်ထားသည့် နယ်မြေများပေါ်တွင် တစ်ဖန်ပြန်လည် ဩဇာလွှမ်းမိုးလာနိုင်ခဲ့သည်။ ယခုတစ်ကြိမ်တွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်၏ အင်္ဂါရပ်နှစ်ခုက နိုင်ငံတော်အား ယခင်အစိုးရများလက်ထက်က ပြုလုပ်ခဲ့သည့်အတိုင်း EAO များ၏ နယ်မြေများသို့ နိုင်ငံတော်၏ အာဏာကို သက်ရောက်လွှမ်းမိုးအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့သည်။

ပထမအချက်မှာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်အသစ်များတွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးနယ်နိမိတ်များကို ရှင်းလင်းပြတ်သားစွာ မဖော်ပြထားခဲ့ပါ။ တပ်မတော်နှင့် အပစ်ရပ်သဘောတူအဖွဲ့များတို့ အချင်းချင်းကြား နားလည်မှုရှိကြသော်လည်း ရောနှောအုပ်ချုပ်မှုသည့်နယ်မြေများ (“မီးခိုးရောင်နယ်မြေများ”) ဆက်လက်တည်ရှိနေခဲ့သည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်များတွင် နယ်မြေပိုင်းခြားသတ်မှတ်မှုကို ပြတ်သားစွာမပြုလုပ်ခဲ့ခြင်းက နိုင်ငံတော်အား စိတ်ကြိုက်ဆိုသလို တရားမဝင်နယ်မြေချဲ့ထွင်ရန် အခွင့်အလမ်းပေးနေသလို ဖြစ်ခဲ့သည်။ NCA စာချုပ်သည်

“အပစ်ရပ်နယ်မြေများ” ကို ရည်ညွှန်းသော်လည်း ၎င်းအပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး၏ သဘောသဘာဝကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုထားခြင်း မရှိသည့်အပြင် ကျင့်ဝတ်စည်းကမ်းများ ချမှတ်ရန် ကြိုးပမ်းမှုများမှာ အကြိမ်ကြိမ်ကျရှုံးခဲ့ပြီး နယ်နိမိတ်အမှတ်အသား သတ်မှတ်ရန်အတွက် အပြန်အလှန်နားလည်မှုယူရာတွင်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ပါ။ တရားဝင်လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် စာရွက်စာတမ်းများတွင် “အစိုးရနှစ်ဖက်မှ တစ်ပြိုင်တည်းအုပ်ချုပ်သည့်ပုံစံ (Parallel Administration) ကို မည်သည့်ပုံစံနှင့်မျှ ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းမရှိသလို လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များမှ သီးသန့်အုပ်ချုပ်နိုင်သည့် နယ်မြေများကို တရားဝင်သတ်မှတ်ထားခြင်းမရှိခဲ့ပါ။”^{၁၂} ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုကြာပြီးချိန်အထိ သက်ဆိုင်ရာနယ်မြေ ထိန်းချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုများမှာ ဆက်လက်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် နှစ်ဖက်လုံးမှ သီးသန့်စီအုပ်ချုပ်ရန်အတွက် သတ်မှတ်ထားသောနယ်မြေများမှာ တစ်ဖွဲ့နှင့်တစ်ဖွဲ့ ထပ်နေခဲ့သောကြောင့် အစိုးရနှင့် EAO နှစ်ခုလုံးမှ ရောနှောအုပ်ချုပ်သည့် နယ်မြေအများအပြားရှိခဲ့သည် (Joliffe, ၂၀၁၆)။

မကြာသေးမီကပြုလုပ်ခဲ့သော အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်များ နှင့် NCA စာချုပ်တို့တွင် အပစ်ရပ်နယ်မြေများကို အတိအလင်း သတ်မှတ်ခဲ့ခြင်း မရှိပါ။ “တပ်မတော်တွင် ၎င်းကိုယ်ပိုင်အစီအစဉ်ရှိပြီး နယ်မြေသတ်မှတ်ရေးနှင့် ပတ်သတ်လျှင် အလျှော့ပေးခြင်း မရှိနေခဲ့ပါ။”^{၁၃} ရှမ်းပြည်မြောက်ပိုင်းတွင် ကိုးကန့်နှင့် ၀ တို့အား ပေးထားသည့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး အခွင့်အာဏာမျိုး အခြားတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများကိုပါ ထပ်မံပေးအပ်ရမည်စိုးသဖြင့် တပ်မတော်သည် သီးခြားအုပ်ချုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည့်နယ်မြေများ သတ်မှတ်ရန် ညှိနှိုင်းမှုကို တမင်တကာရှောင်ရှားခဲ့ခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ယင်းအဖွဲ့များနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်များပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ၏ အစိတ်တစ်ပိုင်းတစ်ခုကြောင့် တပ်မတော်သည် ဝနယ်မြေအား လုံးဝနီးပါး ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ပေးထားခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။^{၁၄} ၁၉၉၀ခုနှစ်များအတွင်း အခြားသော နှစ်ဦးနှစ်ဘက်အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်များကြောင့် လက်မှတ်ရေးထိုးသည့်အဖွဲ့များအား “အထူးဒေသများ” ကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ဒီဂရီအမျိုးမျိုးဖြင့် အုပ်ချုပ်ခွင့် ရရှိခဲ့သည်။ KIO နှင့် မွန်ပြည်သစ်ပါတီ (NMSF) ကဲ့သို့သော အဖွဲ့များ သီးသန့်ထိန်းချုပ်သည့် နယ်မြေများတွင် အစိုးရက ခွင့်ပြုချက်တောင်းခံပြီးမှသာ ဝင်ရောက်နိုင်သည်။ ၎င်းတို့သည် ၎င်းတို့နယ်မြေများကို ဝန်ဆောင်မှုပေးနိုင်သလို အခွန်အခများလည်း တိုးမြှင့်ကောက်ခံခွင့်ရှိခဲ့သည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် အများစုသော EAO ငယ်များ သို့မဟုတ် KNU ၏ တပ်မဟာတို့မှာ ကနဦးကတည်းကပင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရှိသည့် နယ်မြေမရှိသလောက်ရှားခဲ့သောကြောင့် နှစ်ဦးနှစ်ဘက် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်များနှင့် နောက်ဆက်တွဲ NCA စာချုပ်တို့တွင် ပြတ်ပြတ်သားသား နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ခြင်းများ ပြုလုပ်ရန် တွန်းအားမပေးခဲ့ကြပေ။^{၁၅} အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးဇုန်များ သတ်မှတ်ခြင်းကြောင့် ၎င်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားကို ထိခိုက်လာနိုင်သလို ၎င်းတို့၏ အားနည်းချက်များကို သိရှိသွားမည် စိုးရိမ်သောကြောင့် မပြုလုပ်ခဲ့ကြပေ။ EAO များမှ ထိုသဘောတူညီချက်များမှ အများဆုံးအတိုင်းအတာဖြင့် ရရှိခဲ့သည်မှာ နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ချက်များ ဆွေးနွေးရန် တပ်မတော်၏ နှုတ်ဖြင့် သဘောတူညီမှုကို ရရှိခဲ့ခြင်းသာဖြစ်ပြီး နောက်ပိုင်းတွင်လည်း ၎င်းကတိမှာ “အကောင်အထည်မပေါ်လာခဲ့ပါ။”^{၁၆}

ဒုတိယအချက်မှာ မကြာသေးမီက အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်များတွင် ကြားဖြတ်ကာလအတွင်း နှစ်ဖက်စလုံးမှ လိုက်နာရမည့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းနှင့် ပတ်သက်၍ ရှင်းလင်းပြတ်သားစွာ မဖော်ပြထားပါ။ ဆိုလိုသည်မှာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်လက်မှတ်ရေးထိုးချိန်မှ စပြီး နောက်ဆုံးနိုင်ငံရေး သဘောတူညီချက်ကို ရရှိသည့်ထိ ကြားအချိန်ကာလအတွင်း လိုက်နာရမည့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းနှင့် ပတ်သက်၍ ဖြစ်သည်။ ယင်းအစား ၎င်းတို့သည် နောက်ထပ် ညှိနှိုင်းမှုများကို ဆက်လက်ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးဆိုင်ရာသဘောတူညီချက်မရှိသောကြောင့် မည်သည့်ဒေသများပါဝင်ပြီး အသွင်ကူးပြောင်းရေး သဘောတူညီချက်တွင် မည်သည့်အရာကို ထည့်သွင်းသတ်မှတ်ရမည်ကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း မသိခဲ့ရပေ။ EAO များအနေဖြင့် နိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက် မရရှိမချင်း ၎င်းတို့၏ အုပ်ချုပ်မှုစနစ်ကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားရန် ကြိုးပမ်းချိန်တွင် အစိုးရသည်လည်း နယ်မြေအားလုံးအပေါ် ၎င်း၏ အချုပ်အခြာအာဏာကို တိုးချဲ့ရန် ရည်ရွယ်၍ ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။^{၁၇} ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေး၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်

သဘာဝ သယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲမှု၊ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကားများ ထိန်းသိမ်းမြှင့်တင်ရေး၊ လုံခြုံရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး နှင့် တရားမဝင် မူးယစ်ဆေးဝါးပပျောက်ရေးစသည့် နယ်ပယ်များတွင် EAO များ၏ အခန်းကဏ္ဍကို NCA ၏ အခန်း ၆၊ ပုဒ်မ ၂၅ တွင် အသိအမှတ်ပြုထားသည်။ သို့သော် ဤမူဝါဒနယ်ပယ်များရှိ ညှိနှိုင်းရေးယန္တရားများကိုသတ်မှတ်ရာတွင် မပြည့်စုံခဲ့ပါ။ EAO များကို အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအဖြစ်လည်းကောင်း၊ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ အဖြစ်လည်းကောင်း အသိအမှတ်ပြုထားခြင်း မရှိပါ။ အစိုးရတာဝန်ရှိသူများသည် "EAO များကို တရားဝင်အုပ်ချုပ်စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့်ရှိသူများထက် အဓိကအားဖြင့် ဝန်ဆောင်မှုပေးသည့် အစုအဖွဲ့ နှင့် သို့မဟုတ်/ ပုဂ္ဂလိကကုမ္ပဏီများအဖြစ်သာ မှတ်ယူခဲ့ကြဟန်တူသည်။"^{၁၈} NCA မထိုးမီက ယခင်ရှိပြီးသား နှစ်ဦးနှစ်ဖက် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်များတွင် EAO များ၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့် ပတ်သက်၍ ပိုမိုရှင်းလင်းပြတ်သားခဲ့သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ၂၀၁၂ က KNU နှင့် သဘောတူရေးထိုးသည့် သဘောတူစာချုပ်တွင် Parallel Administration အစီအမံများနှင့် ဝန်ဆောင်မှုပေးအပ်ခြင်းဆိုင်ရာ တာဝန်များကိုသာ ရေးသားထားခဲ့သည်။^{၁၉} သို့သော်လည်း NCA သည် ယခင်က ပြုလုပ်ခဲ့သည့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များ၏ အဘော်ကိုသာ တပ်မတော်က အသိအမှတ်ပြုခဲ့ပြီး နောက်ပိုင်းထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်များကို လျစ်လျူရှုခဲ့သည်။ ဆွေးနွေးပွဲများစတင်ရန် ၂၀၁၅ ခုနှစ် NCA လက်မှတ်ရေးထိုးပြီးနောက် အစိုးရနှင့် အပစ်ရပ်သဘောတူအဖွဲ့များကြားဖြတ်အစီအစဉ်များအတွက် စတင်ဆွေးနွေးရန် ၂ နှစ် အချိန်ကြာခဲ့သည်။

ဤကဲ့သို့ ရှင်းလင်းပြတ်သားမှုမရှိခြင်းကြောင့် အစိုးရသည် EAO ထိန်းချုပ်နယ်မြေများအထိ အာဏာချဲ့ထွင်နိုင်ခဲ့သည်။ အစိုးရနှင့် EAO များကြား အပြန်အလှန်ဟန့်တားနိုင်ခြင်းက ၎င်းတို့ အသီးသီးမှ သီးသန့်စီ အုပ်ချုပ်နိုင်မည့်နယ်မြေများအတွက် အချင်းချင်းနားလည်မှုယူခဲ့နိုင်ပြီး အတူတကွ အုပ်ချုပ်ရသည့်နယ်မြေများသည် ပိုမိုများပြားလာခဲ့သည်။ အစိုးရနှင့် EAO တို့ အတူတကွ အုပ်ချုပ်ရသည့် ဒေသများရှိ ပ"ဋိပက္ခပုံစံမှာ [EAOs] ၏ အင်စတီကျူးရှင်းအသီးသီး နှင့် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ဌာနများ ကျေးရွာအဆင့်တွင် သြဇာလွှမ်းမိုးရန် အချင်းချင်းပြိုင်ဆိုင်ခဲ့ကြသော ပုံစံမျိုးဖြစ်ခဲ့သည်။^{၂၀} နိုင်ငံတော်အစိုးရနှင့် EAO များသည် ဤပြိုင်ပွဲတွင် တန်းတူရည်တူမဟုတ်ကြဘဲ နိုင်ငံတော်အစိုးရက ဒေသခံပြည်သူများအား ပိုမိုဝန်ဆောင်မှုပေးနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုသို့လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတော်အစိုးရသည် ကြားဖြတ်ကာလကို အကန့်အသတ်မရှိ အသုံးပြု၍ ကျေးရွာအဆင့် ခေါင်းဆောင်များအပေါ် သြဇာလွှမ်းမိုးချုပ်ကိုင်လိုက်ခြင်းဖြင့် EAO အာဏာပိုင်များ၏ အုပ်ချုပ်ရေးဖွဲ့စည်းပုံကို ရုတ်ချည်းဖယ်ရှား ပစ် ခဲ့သည်။

မီးခိုးရောင်အုပ်ချုပ်ရေးနယ်နိမိတ်များ၏ အရွယ်အစား ကွဲပြားမှုများကြောင့် ပဋိပက္ခနယ်မြေများတစ်လျှောက် နိုင်ငံတော်အစိုးရနှင့် EAO တို့၏ အခွင့်အာဏာများ ထပ်နေခဲ့သည်။ ရှမ်းပြည်နယ်တွင် မြို့နှင့်ပင်မလမ်းမများသည် နိုင်ငံတော် အစိုးရထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိပြီး မီးခိုးရောင်နယ်မြေအများစုမှာ ကျေးလက်ဒေသများတွင် ဖြစ်သည်။ သျှမ်းပြည်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကောင်စီ (RCSS) သည် ရှမ်းပြည် ထိုင်းနယ်စပ် အများစုကို ထိန်းချုပ်ထားပြီး- တရုတ်နယ်စပ်တစ်လျှောက် နယ်မြေများတွင် သြဇာလွှမ်းမိုးမှု အတိုင်းအတာ အမျိုးမျိုးရှိခဲ့သည်။ ကရင်ပြည်နယ်တွင် အစိုးရသည် မြေနိမ့်ပိုင်းရှိ မြို့များနှင့် လမ်းများအားလုံးကို ထိန်းချုပ်ထားပြီး KNU ကမူ မြို့နယ်ခုနစ်မြို့နယ်ကို အုပ်ချုပ်ခဲ့ကာ နယ်စပ်ဒေသများတွင် အာဏာပိုမိုလွှမ်းမိုးနိုင်ခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့်ကရင်ပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းရှိ နယ်မြေများကို KNU က အခိုင်အမာ ထိန်းချုပ်ထားနိုင်ခဲ့သည်။^{၂၁} ယခင်က KNU လွှမ်းမိုးချုပ်ကိုင်နိုင်ခဲ့သည့် တနင်္သာရီတိုင်း ဒေသကြီး၏ အလယ်ပိုင်းနှင့် အရှေ့ပိုင်းဒေသ အများစုမှာ ပြည်သူများမှာ KNU နှင့်ရော နိုင်ငံတော်အစိုးရနှင့်ပါ ပုံမှန် ထိတွေ့ဆက်ဆံသည့် မီးခိုးရောင်နယ်မြေများ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ KNU သည် ၎င်း၏ အရပ်ဘက်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် လူမှုရေး ဝန်ဆောင်မှုများမှတစ်ဆင့် ၎င်း၏အာဏာစက်ကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားသော်လည်း ကျေးရွာအများအပြားတွင် KNU ကျေးရွာခေါင်းဆောင်တစ်ဦးနှင့် အစိုးရမှ ခန့်အပ်ထားသော ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူး နှစ်ဦးစလုံးရှိခဲ့သည့် အနေအထားများလည်း ရှိခဲ့သည်။^{၂၂} မွန်ပြည်နယ်တွင် ၁၉၉၄ ခုနှစ် ယခင်အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး၏ အမွေအနှစ်တစ်ခုဖြစ်သော မွန်ပြည်သစ်ပါတီ ထိန်းချုပ်နယ်မြေ၏

ပုံစံသည် အခြားနယ်မြေများထက် ပိုမိုရှင်းလင်းသည်။ မွန်ပြည်သစ်ပါတီသည် အပစ်ရပ်နယ်မြေ ၁၂ ခု (၅ ကီလိုမီတာ -အချင်း) ကို ထိန်းချုပ်ခွင့်ရရှိခဲ့ပြီး ကရင်ပြည်နယ်နှင့် မွန်ပြည်နယ်များရှိ ရောနှောအုပ်ချုပ်သည့် နယ်မြေများတွင် ဩဇာလွှမ်းမိုးနိုင်မှုအတိုင်းအတာ အမျိုးမျိုးရှိခဲ့သည်။ တနင်္သာရီမြောက်ပိုင်းတွင် မွန်ပြည်သစ်ပါတီသည် KNU နှင့် နိုင်ငံတော်အစိုးရ နှစ်ရပ်စလုံးဖြင့် နယ်မြေအုပ်ချုပ်ခွင့်အာဏာရရှိရန် ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့သည်။

နိုင်ငံတော်အစိုးရက မီးခိုးရောင်အုပ်ချုပ်ရေးနယ်မြေများတွင် ၎င်း၏ အချုပ်အခြာအာဏာကို တိုးချဲ့ရုံသာမက ပိုမိုခိုင်မာလာစေရန်အတွက် အဆိုပါ ရှုပ်ထွေးနေသော အခွင့်အာဏာနှင့် နယ်မြေကန့်သတ်ချက်များကို အသုံးပြုခဲ့သည်။ Joliffe ရေးသားထားသည့်အတိုင်း EAO ထိန်းချုပ်နယ်မြေများ ပတ်လည်ဝန်းရံထားသော မြို့ငယ်များကို နယ်မြေဆက်လက်ချဲ့ထွင်ရာတွင် အသုံးပြုခဲ့သည်။ ဗဟိုမြို့များမှာ တစ်ခါတရံ အစိုးရထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် တည်ရှိခဲ့သည်မှာ ရှည်ကြာခဲ့ပြီဖြစ်သော်လည်း အချို့အခြေအနေများတွင်မူ နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် ၎င်း၏မြို့နယ်မြို့တော်များမှလှမ်း၍ အုပ်ချုပ်ရန် ခက်ခဲလွန်းသော နယ်မြေများတွင် အစိုးရ၏အုပ်ချုပ်ရေးဌာနမထိုင်အဖြစ် “မြို့နယ်ခွဲမြို့များ” ကို အသုံးပြုခဲ့သည်။^{၁၆} ၂၀၁၂ ခုနှစ် နောက်ပိုင်း ကရင်ပြည်နယ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့သော မြို့နယ်ခွဲ ကိုးမြို့ကို Joliffe မှ တွေ့ရှိခဲ့သည်။ အိမ်ထောင်စု အနည်းငယ်မှစ၍ နှစ်ရှည်လများ အခြေချနေထိုင်ခြင်းအဆုံး အရွယ်အစားအနေထားပုံစံများ ကွဲပြားနေသော်လည်း အဆိုပါ မြို့နယ်ခွဲအားလုံးသည် တပ်မတော်၏စခန်းကြီးများနှင့် နီးကပ်စွာ တည်ရှိနေကြသည်။ ထိုမြို့နယ်ခွဲများ တည်ထောင်ပြီးသည်နှင့် အစိုးရဌာနများအား ဘေးပတ်ဝန်းကျင်ရှိ ကျေးလက်ဒေသများတွင် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဆိုင်ရာလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ခွင့်ပြုခဲ့သည်။^{၁၇} ထို့အပြင် မြို့နယ်ခွဲများကို အခြားမြို့များနှင့် ချိတ်ဆက်နိုင်ရန် နိုင်ငံတော်အစိုးရက လမ်းဖောက်လုပ်ရေးစီမံကိန်းများတွင် များစွာရင်းနှီးမြုပ်နှံခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးတွင် အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနသည် ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားကို အခြေအနေပေးလျှင် ပေးသလို တတ်နိုင်သမျှ ထူထောင်ခဲ့ကာ KNU အုပ်ချုပ်ရေး၏ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ်ဆောင်ရွက်ခဲ့သူ သို့မဟုတ် KNU အုပ်ချုပ်ရေးတွင် ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ဆက်လက်တာဝန်ယူမည့်သူကို အစိုးရ၏ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးအဖြစ်ပါ ခန့်အပ်ပစ်လေ့ရှိသည်။ ထိုနည်းအားဖြင့် ဒေသဆိုင်ရာအရာရှိများကို အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများအဖြစ်ခန့်အပ်ကာ အဓိကကျသောဌာနများ၏ စီမံခန့်ခွဲမှုယန္တရားထဲသို့ ခေါ်ဆောင်လာခဲ့သည်။

EAO များ၏ ယုတ်လျော့လာသော စွမ်းဆောင်ရည်နှင့် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်လိုသောစိတ်ဆန္ဒ နည်းပါးလာခြင်းကို နိုင်ငံတော်က အခွင့်ကောင်းယူ၍ အခြေခံအဆောက်အအုံဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနှင့် ဝန်ဆောင်မှုလုပ်ငန်းများမှတစ်ဆင့် ၎င်း၏ အာဏာကို တိုးချဲ့ခဲ့သည်။^{၁၈} ၂၀၁၂ ခုနှစ်နောက်ပိုင်းတွင် လမ်းများ၊ တံတားများ၊ ရဲစခန်းများ၊ စာသင်ကျောင်းများနှင့် ကျန်းမာရေးဌာနအသစ်များကို တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ယခင်က သွားလာရန်ခက်ခဲသော ဈေးများ၊ အခြားမြို့များနှင့် ရရှိခဲ့လှသည့် လူမှုဝန်ဆောင်မှုများကို ပိုမိုလက်လှမ်းမီလာ ကြသဖြင့် အဆိုပါစီမံကိန်းအသစ်များကို ဒေသခံပြည်သူအများစုက ကြိုဆိုခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ စိတ်အားထက်သန်စွာ ကြိုဆိုခဲ့သည့်အတွက် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ အာဏာနယ်နိမိတ်ချဲ့ထွင်မှုကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအားဖြင့် တရားဝင်စေခဲ့ပြီး EAO များနှင့် အထူးသဖြင့် ကရင်ပြည်နယ်တွင် တင်းမာမှုများ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။^{၁၉} အစိုးရမှ လမ်းတံတားများ လာရောက်ဖောက်လုပ်ခြင်းမှာ EAO များအတွက်မူ အသွားနှစ်ဖက်ရှိသည့် ဓားကဲ့သို့ပင် သက်ရောက်မှုရှိသည်။ လမ်းတံတားများရှိလာခြင်းကြောင့် ၎င်းတို့လူထုမှာ စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်းများ ရရှိလာကြသော်လည်း ၎င်းတို့အား ပို၍ အင်အားလျော့နည်းစေသည်။ KNU အငယ်တန်း ဝန်ထမ်းတစ်ဦးက “အရင်တုန်းကဆို ကရင်ပြည်နယ်ရဲ့ မြို့တော် ဘားအံကနေ KNU ဌာနချုပ်ကို ရောက်ဖို့ ရက်အတော်ကြာတယ်။ အခုဆို ၃ နာရီပဲ ကြာတယ်။ တပ်မတော်က ကျွန်တော်တို့ကို သူတို့လာတိုက်ချင်တဲ့အချိန်တိုင်း လာတိုက်လို့ရတယ်”ဟု ဆိုခဲ့သည်။^{၂၀}

KNU ဗဟိုအလုပ်အမှုဆောင် ကော်မတီသည် အစိုးရနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးနှင့် ပတ်သက်၍ မြို့နယ်အဆင့် တာဝန်ရှိသူများအနေဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချရာ၌ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများဖြင့် ကန့်သတ်ထားမှုမရှိခဲ့ပါ။ ထို့ကြောင့် တစ်နေရာနှင့်

တစ်နေရာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချပုံများ ကွဲပြားခဲ့သည်။ တပ်မဟာ ၁၊ ၂၊ ၃၊ ၅ တို့သည် ယေဘုယျအားဖြင့် အစိုးရ၏ အခြေခံအဆောက်အအုံစီမံကိန်းများကို ဆန့်ကျင်ကြပြီး တပ်မဟာ ၂ နှင့် ၅ တို့မှာမူ တပ်မတော်နှင့် မကြာခဏ တိုက်ပွဲဖြစ်ပွားလေ့ရှိသည်။^{၁၀} အချို့သော KNU ခေါင်းဆောင်များသည် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့်တရားဝင်မှု ဆုံးရှုံးမည်ကို စိုးရိမ်သောကြောင့် ၎င်းတို့ထိန်းချုပ်နယ်မြေများတွင် နိုင်ငံတကာ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ နှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၏ လှုပ်ရှားမှုများကို ကန့်သတ်ထားခဲ့သည်။ အချို့ကိစ္စများတွင် KNU ခေါင်းဆောင်များသည် လမ်းတံတားများ တည်ဆောက်ခြင်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံတကာ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဆိုင်ရာ အကူအညီများကို ဆန့်ကျင်ခြင်းက အဆိုပါခေါင်းဆောင်များနှင့် အဆိုပါအခွင့်အလမ်းများကို လက်ခံကြိုဆိုသည့် ကရင်ရွာသားများကြားတွင် သဘောထားကွဲလွဲမှုများ ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အငြိမ်းစား အစိုးရ အရာရှိတစ်ဦးက KNU သည် နီပွန်ဖောင်ဒေးရှင်းမှ လှူဒါန်းသော ဆန်များကို KNU တပ်မဟာ (၅) မှ လက်မခံခဲ့ခြင်းမရှိပဲ “၎င်း၏ ငတ်မွတ်နေသော ကရင်လူမျိုးများကို ဆက်လက်အခွန်ထမ်းခိုင်းနေသည်ဟူ၍ ဝေဖန်ခဲ့သည်။”^{၁၁}

အခြားခရိုင်များဖြစ်ကြသော ဥပမာ ခရိုင်များမှတပ်မဟာ ၆ နှင့် ၇ လက်အောက်ရှိ ၄ တာဝန်ရှိသူများက အဆိုပါ စီမံကိန်းရန်ပုံငွေများမှ အခွန်ငွေရရှိလျှင်ဖြစ်စေ၊ KNU နှင့် ပတ်သတ်ဆက်နွယ်သော ကုမ္ပဏီများမှတစ်ဆင့် အကျိုးအမြတ်ရရှိလျှင်ဖြစ်စေ ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများကို ကြိုဆိုထောက်ခံအားပေးခဲ့ကြသည်။^{၁၂} အခြေခံအဆောက်အအုံစီမံကိန်းများတွင် EAO များကို ပါဝင်စေခဲ့ပြီး အာဏာနယ်နိမိတ်တိုးချဲ့မှုတွင် ပါဝင်စေသည်။ KNU ၏ ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများကို ကြိုဆိုထောက်ခံလာသည့်အခါတွင်လည်း ၎င်းတို့တွင်ပါဝင်ရန် ငြင်းဆိုခဲ့သည့်အချိန်တွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည့်အတိုင်း ခေါင်းဆောင်ပိုင်းနှင့် ဒေသခံလူထုကြား တင်းမာမှုများ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။ KNU ခေါင်းဆောင်အချို့က ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို အခွင့်ကောင်းယူပြီး ၎င်းတို့ချမ်းသာကြွယ်ဝလာအောင်ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး ရွာသူရွာသားများကိုမူ လုံလောက်စွာ ထောက်ပံ့ခြင်းမပြုသည့်အပေါ် ရွာသားအချို့က မကျေနပ်ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။^{၁၃} “KNU က ဆေးခန်းတွေမှာ ဆေးကုပေးမဲ့သူမရှိဘူး။ တကယ်ဖျားရင် ဘယ်မှာသွားရမယ် မသိဘူး” ဟု ကရင်ရွာသားများက ရန်ကုန်အခြေစိုက် ကျန်းမာရေးစင်တာမှ ဝန်ထမ်းတစ်ဦးကို ပြောကြားခဲ့သည်။^{၁၄} အချုပ်အားဖြင့်ဆိုရသော် ပြည်နယ်ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများကို ဆန့်ကျင်သည်ဖြစ်စေ၊ မဆန့်ကျင်သည်ဖြစ်စေ EAO များနှင့် ၎င်းတို့၏ ဒေသခံများအကြား တင်းမာမှုများ ပိုမိုတိုးပွားလာသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

အချို့သောဒေသခံများက EAO များ အုပ်ချုပ်ခြင်းကို ပိုမို ကြိုက်နှစ်သက်ကြသော်လည်း ယင်း EAO တို့တွင် စွမ်းဆောင်ရည်နှင့် အရင်းအမြစ်များဆိုင်ရာ အကန့်အသတ်များရှိသည်ကို ပိုမိုသတိထားမိလာကြသည်။ KNU သည် ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် ၎င်း၏ဌာနချုပ်ကျဆုံးပြီးနောက် ၎င်း၏စစ်သားများ၊ ဝန်ထမ်းများနှင့် ဆရာအမြောက်အမြားမှာ ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းများနှင့် အနောက်နိုင်ငံအသီးသီးသို့ စွန့်ခွာထွက်သွားခဲ့ကြရသည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးအပြီးတွင် အရေအတွက်အနည်းငယ် ပြန်လည်ရောက်ရှိလာခဲ့သော်လည်း KNU သည် “လူစွမ်းအားအရင်းအမြစ် ပြတ်လပ်မှု” ပြဿနာကို ဆက်လက် ကြုံတွေ့နေရဆဲဖြစ်ကြောင်း KNU မှ ရာထူးကြီး အရာရှိတစ်ဦးက မှတ်ချက်ပြုခဲ့သည်။^{၁၅} EAO တို့မှာ အစိုးရနှင့် မယှဉ်ပြိုင်နိုင်ပါ။ ဥပမာအားဖြင့် နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ ခန့်အပ်ထားသော ဆရာ၊ ဆရာမများအားလုံးမှာ ဘွဲ့ရများဖြစ်ကြပြီး EAO တွင် ဘွဲ့ရဝန်ထမ်း အနည်းငယ်သာရှိကြသည်။ အစိုးရသည် ၎င်းတို့၏ ဝန်ထမ်းများအား KNU မှ တော်လှန်ရေးအဖွဲ့ဝင်များကို ပေးနိုင်သည်ထက် လစာပိုမိုပေးနိုင်ခဲ့သည်။ ထို တော်လှန်ရေးအဖွဲ့ဝင်အများစုက စေတနာ့ဝန်ထမ်းများ ဖြစ်ကြသည်။ မကြာသေးမီကမူ KNU သည် ၎င်း၏ ဆရာ၊ဆရာမများကို ထောက်ပံ့ကြေးငွေများ စတင်ပေးခဲ့သည်။ အချို့သော KNU ဌာနများ သို့မဟုတ် ကော်မတီများသည် လစဉ်စားနပ်ရိက္ခာများအပြင် တစ်လလျှင် အမေရိကန် ဒေါ်လာ ၄၀ နှင့် ညီမျှသော ထောက်ပံ့ကြေးကို ပေးအပ်ခဲ့ကြသည်။ EAO တို့၏ အရင်းအမြစ် ချို့တဲ့မှုက အရည်အချင်းရှိသောသူများကို အဖွဲ့အစည်းထဲသို့ ဖိတ်ခေါ်ရန် အဘယ်ကြောင့် ခက်ခဲကြောင်းနှင့် များစွာသော အစိုးရအလုပ်များက အဘယ်ကြောင့် ပိုမိုဆွဲဆောင်မှုရှိကြောင့် ကြားဖြတ်ကာလက ထင်ရှားပေါ်လွင်ခဲ့သည်။^{၁၆}

ယခင်က EAO အများစုတွင် ကိုယ်ပိုင်အခွန်ကောက်ခံမှုစနစ်ရှိခဲ့သော်လည်း NCA စာချုပ်တွင် အခွန်ကောက်ခံခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ တိတိပပ ထည့်သွင်းဖော်ပြထားခဲ့ခြင်းမရှိပါ။ ထို့အပြင် တပ်မတော်က ၎င်း၏ ငြိမ်းချမ်းရေးအခြေခံမူကြမ်းချက်ကို အခိုင်အမာကိုင်ဆွဲ၍ EAO များကို ဒေသခံပြည်သူများ နှင့် နယ်စပ်ဒေသများတွင် အခွန်ကောက်ခံခွင့်ကို တားဆီးခဲ့သည်။ ထိုမှုကို အသုံးပြုလျက် ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် တပ်မတော်မှ မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၏ စစ်ဆေးရေးဂိတ်များကို ချုပ်ကိုင်ခွင့် ရယူခဲ့သလို NCA လက်မှတ်ရေးထိုးရန် ဖိအားပေးခဲ့သည်။^{၃၅} EAO များ၏ အခွန်ကောက်ခံခွင့်ကို တားဆီးပိတ်ပင်ခြင်းဖြင့် တပ်မတော်သည် EAO များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ စစ်တပ်ကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ရန်နှင့် လူမှုဝန်ဆောင်မှုများ ပေးအပ်ရာတွင် ပိုမိုခက်ခဲလာအောင် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ အချို့သော EAO များမှာ ဒေသခံများကို ဆက်လက် အခွန်ကောက်ခံနေခဲ့သော်လည်း အထူးသဖြင့် အစိုးရနှင့် EAO နှစ်ခုလုံးမှ အရင်းအမြစ်များ ထုတ်ယူသည့်နေရာတွင် တစ်ခါတစ်ရံ EAO တို့မှာ ဒေသခံများ၏ အားပေးထောက်ခံမှုကို မရရှိခဲ့ပါ။ လုံခြုံမှုလည်း ပိုမိုရှိကာ အခွန်အခပေးဆောင်ရသည့် ပမာဏမှာလည်း လျော့နည်းလာသောကြောင့် ဒေသခံများအနေဖြင့် တစ်ခါတစ်ရံတွင် EAO ၏ အခွန်ကောက်ခံမှု လျော့နည်းလာခြင်းနှင့် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် ၎င်းတို့ဒေသတွင်ရှိလာခြင်းတို့ကို ကြိုက်နှစ်သက်လာခဲ့ကြသည်။ ဥပမာအားဖြင့် KNU အရာရှိများသည် "ယခင်က 'သစ္စာစောင့်သိသူများ' ကို အလွယ်တကူထိန်းချုပ်နိုင်ရန် ခက်ခဲလာခဲ့ပြီး ဝန်ဆောင်မှုပိုမိုပေးနိုင်သည့် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုအောက် ပိုမိုရောက်ရှိသွားကြကြောင်း မှတ်ချက်ပြုခဲ့ကြသည်။"^{၃၆} ဝန်ဆောင်မှုအသစ်ပေးအပ်ခြင်း၊ EAO များ အခွန်ကောက်ခံရာတွင် ကန့်သတ်ချက်များ ပိုမိုပြုလုပ်လာခြင်းဖြင့် ဗဟိုအစိုးရသည် EAO ၏ စွမ်းဆောင်ရည်ကို ယုတ်လျော့အားနည်းအောင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။

နိုင်ငံတော် မဟာဗျူဟာနှင့် တိုက်ရိုက်မသက်ဆိုင်သော်လည်း၊ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသည် ယခင်က လက်လှမ်းမမီနိုင်သော ဧရိယာများကို ပုဂ္ဂလိက စီးပွားရေး ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများထံ ဖွင့်လှစ်ပေးခဲ့ပြီး EAO များ၏ ထိန်းချုပ်နိုင်စွမ်းကို လျော့နည်းစေသည်။ အထူးသဖြင့် သတ္တုတူးဖော်ရေးနှင့် စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍတွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းသစ်များ တိုးပွားလာခဲ့ကြသည်။ တရားဥပဒေတွင် အားနည်းချက်များရှိနေခြင်း နှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှု အားနည်းခြင်းက အထူးသဖြင့် မီးခိုးရောင်နယ်မြေများရှိ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုမရှိသော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများစွာကို သဘာဝအရင်းအမြစ်ဆိုင်ရာကဏ္ဍများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံရန်နှင့် ထုတ်ယူသုံးစွဲရန် ခွင့်ပြုပေးနေသကဲ့သို့ ဖြစ်နေခဲ့သည်။ အဆိုပါ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များက နိုင်ငံတော်အစိုးရ၊ တပ်မတော်နှင့် EAO အရာရှိများကို လာဘ်ထိုးခြင်း၊ ၎င်းတို့ကို စီးပွားရေးလုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များအဖြစ် ပါဝင်စေခြင်းတို့ ရှိခဲ့သည်။^{၃၇} သဘာဝအရင်းအမြစ်များကို ထိန်းချုပ်ခွင့်ရရှိရန် ကြိုးပမ်းကြခဲ့ကြသူ မြောက်များစွာရှိပြီး ထိုသို့ အလှူအယက်ကြိုးစားကြခြင်းကြောင့် ရောနှောအုပ်ချုပ်သည့်ဒေသများရှိ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များနှင့် အရပ်ဘက်အာဏာပိုင်များထံမှ ထပ်ခါထပ်ခါ ငှားရမ်းခတောင်းခံမှုများ မကြာခဏဆိုသလို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။^{၃၈} "အစိုးရနှင့် EAO တို့ကြား စီးပွားရေးလုပ်ငန်း လုပ်ဆောင်ရာတွင် ချမှတ်ရမည့် စည်းမျဉ်းမူဘောင်များအတွက် အခြေခံကျသော အရင်းအမြစ်ခွဲဝေမှု၊ ပိုင်ဆိုင်မှုနှင့် မြေယာအခွင့်အရေးများအပါအဝင် စီးပွားရေးစီမံခန့်ခွဲမှုတို့အတွက် အဓိကကျသည့်အချက်များနှင့် ပတ်သတ်သည့် သဘောတူညီချက် မရရှိမီကတည်းကပင်" စီမံကိန်းအများအပြားကို ဆက်လက်အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည်။^{၃၉} တည်ဆဲဥပဒေနှင့် စည်းမျဉ်းမူဘောင်များသည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်သော ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းနှင့် ဒေသဆိုင်ရာထည့်သွင်းမှုအတွက် ယန္တရားများ ကင်းမဲ့နေပါသည်။ EAOs များအတွင်းတွင် သဘာဝအရင်းအမြစ်များ ထုတ်ယူသုံးစွဲခြင်းဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ရာတွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။

နိုင်ငံတကာအကူအညီများက ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးကို အထောက်အကူပြုခဲ့သော်လည်း ၎င်းအဖွဲ့အစည်းများကြောင့် ဗဟိုအစိုးရမှာ ပဋိပက္ခအလွန်နယ်မြေ အများပြားတွင် ၎င်း၏အာဏာနယ်နိမိတ်ကို ချဲ့ထွင်နိုင်ခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ကမ္ဘာပေါ်တွင် နိုင်ငံတကာအကူအညီအများဆုံးလက်ခံရရှိသည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ နိုင်ငံတကာအကူအညီများမှာ ကျန်းမာရေးနှင့် လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုများတွင်သာ မဟုတ်တော့ပဲ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာဒေသများအပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံတစ်ဝှမ်းရှိ လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးနှင့် စွမ်းအင်ကဏ္ဍများဆိုင်ရာ အခြေခံအဆောက်အအုံ

စီမံကိန်းအသစ်များအတွက်လည်း ပါဝင်လာသည်။^{၆၀} ဥပမာအားဖြင့် ကရင်ပြည်နယ်တွင် နိုင်ငံတကာအကူအညီ အများအပြားကို အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့် မြို့နယ်ခွဲများသို့ ဖြန့်ဝေပေးအပ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၀ ခုနှစ်က မြေပုံပေါ်တွင် မပါဝင်ခဲ့သော လူဦးရေ ၅၂၁ ဦးသာရှိသော ရှမ်းရွာသစ်မြို့သည် လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဆိုင်ရာနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်း ၂၀၀ နီးပါးကို လက်ခံရရှိထားကြောင်းကို Joliffe က တွေ့ရှိခဲ့သည်။^{၆၁} ပိုမိုကြီးမားကျယ်ပြန့်စွာလုပ်ဆောင်ခဲ့သော စီမံကိန်းများသည် လူမျိုးစုနယ်မြေများနှင့် မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းကို ချည်နှောင်ထားသည့် နေရာတစ်ခုကို အခိုင်အမာ ပြန်လည်တည်ဆောက်သည်။ ကရင်ပြည်နယ် အလယ်ပိုင်းတွင် “မဟာမဲခေါင်ဒေသခွဲ အရှေ့အနောက်- စင်္ကြံစီမံကိန်း” သည် သံလွင်မြစ်ပေါ်တွင် အကြီးစားရေအားလျှပ်စစ်စီမံကိန်းများနှင့် တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးရှိ ထားဝယ်အထူးစီးပွားရေးဇုန် တည်ဆောက်ရန် စီစဉ်ခဲ့သည်။^{၆၂} ၎င်းတို့အစီအစဉ်ဆွဲပုံကို ကြည့်မည်ဆိုပါက အကူအညီပေးအပ်သည့်ပုံစံမှာ ဖက်ဒရယ်သဘောသဘာဝနှင့် ကိုက်ညီသည့် ပုံစံမဟုတ်ပဲ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကို အားပေးသည့် ပုံစံမျိုး ဖြစ်နေခဲ့သည်။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ပညာရေးကဲ့သို့သော အမျိုးသားအဆင့်ညွှန်းကိန်းများကို မြှင့်တင်နိုင်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြပြီး နိုင်ငံအနှံ့ အကောင်အထည်ဖော်ရန် စီစဉ်ခဲ့ကြသည်။^{၆၃} နိုင်ငံခြားအကူအညီများကြောင့် နိုင်ငံရေးသမားများက ဒေသခံပြည်သူများ၏သဘောတူညီမှုကို ရယူရန်နှင့် ဒေသတွင်း စိုးရိမ်ပူပန်မှုများနှင့် သီးခြားလက္ခဏာများနှင့်အညီ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်လိုစိတ် လျော့နည်းလာခဲ့ကြသည်။^{၆၄} ၂၀၁၂-၂၀၂၀ ခုနှစ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံရှိ အကြီးမားဆုံး ပရိဂရမ်ငါးခုအနက် သုံးခုသည် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာ ဒေသများသို့ တိုးချဲ့လုပ်ကိုင်ပြီး ဖြစ်ခဲ့သည်။^{၆၅} အဆိုပါ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအစီအစဉ်များအားလုံးမှာ ဗဟိုမအစိုးရမှ တစ်ဆင့် အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး အချို့မှာ EAO များနှင့် သဘောတူညီချက်ရယူပြီး ၎င်းတို့နှင့် အတူတူ လက်တွဲ အလုပ်လုပ်ခဲ့ဖူးသည့်တိုင် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီး အစိုးရများကို ခေါ်ယူဆွေးနွေးခြင်း မရှိခဲ့ချေ။

နိုင်ငံတော်အစိုးရသည် မီးခိုးရောင်နယ်မြေများကို အသုံးပြုခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ EAO များ ယခင်က ထိန်းချုပ်ထားသော နယ်မြေများတွင် မတူညီသောနည်းလမ်းများဖြင့် မိမိအခန်းကဏ္ဍပါဝင်အောင် ပြုလုပ်ခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း ၎င်း၏ အာဏာနယ်နိမိတ်ကို တိုးချဲ့ခဲ့သည်။ NLD အစိုးရ လက်ထက်တွင် ထိုသို့တိုးချဲ့မှု၏ အရှိန်အဟုန်မှာ လျော့နည်းလာရမည့်အစား ပိုမိုပင် မြင့်မားလာခဲ့သည်။ ဦးသိန်းစိန်အစိုးရလက်ထက်တွင် EAO များကို အစားထိုးဝန်ဆောင်မှုပေးသူများအဖြစ် အစိုးရက အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည်။ သို့သော် NLD လက်ထက်တွင်မူ အစိုးရအနေဖြင့် ထိုသို့သော ယှဉ်တွဲတည်ရှိနေမှုကို ပြောင်ပြောင်တင်းတင်း လျစ်လျူရှုခဲ့သည်။ KNU ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးက “ကရင်ပြည်နယ် ဝန်ကြီးချုပ် (NLD) အဖွဲ့ဝင် နဲ့ ဆက်ဆံရတာ ခက်တယ်။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၊ ဥပဒေတစ်ခု၊ အုပ်ချုပ်မှုတစ်ခု၊ မူဝါဒတစ်ခု ဆိုတဲ့ မူဝါဒသဘောထားကို လူသိရှင်ကြား ကြေညာထားပြီးသားဖြစ်ပြီးတော့ KNU နယ်မြေတွေကို အသိအမှတ်မပြုဘူး။ NLD အစိုးရအနေနဲ့ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ပြင်ပက လုပ်ငန်းစဉ်တွေကို မလိုလားဘူး။ ဒါပေမဲ့ NCA ဆိုတာ ဒီကိစ္စတွေအတွက်ပဲ သဘောတူထားတာလေ။”^{၆၆}

ရောနှောအုပ်ချုပ်သည့်နယ်မြေများရှိ အုပ်ချုပ်မှုစနစ်ကို နေ့တစ်တိုင်း ထိတွေ့ခံစားရခြင်းက ဗဟိုအစိုးရအပေါ် ပြည်သူများထားရှိသည့် အမြင်ကို ပြောင်းလဲစေခဲ့သည်။ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် ပညာရေးတွင် ဝန်ဆောင်မှုအသစ်များ တိုးချဲ့ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ဒေသခံလူထု၏ “စိတ်နှလုံးကို အနိုင်ယူ”လိုက်နိုင်ပြီး တစ်ဘက်တွင်မူ EAO များကို လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာပေးအပ်ရန် ရှောင်ရှားခဲ့သောကြောင့် ဤသည်တို့မှာ ရုပ်ဆိုးအကျဉ်းတန်သည့် လုပ်ရပ်များပင်ဖြစ်တော့သည်။ မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကိစ္စရပ်များတွင် ဗဟိုအစိုးရမှ မြေယာသိမ်းယူခြင်းကို လွယ်ကူချောမွေ့စေမည့် ဥပဒေသစ်တစ်ရပ်ကို ချမှတ်လိုက်သောကြောင့် နိုင်ငံတော်၏ အာဏာတိုးချဲ့ရယူမှုသည် ပိုမိုထင်ရှားလာခဲ့သည်။ ဤပုံစံသည် အထူးသဖြင့် KNU၊ NMSP၊ KIO နှင့် ကရင်အမျိုးသားတိုးတက်ရေးပါတီ (KNPP) ကဲ့သို့သော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းကြီးများအတွက် ခြိမ်းခြောက်မှုဖြစ်စေခဲ့သည်။ အဆိုပါအဖွဲ့အသီးသီးတို့မှာ ၎င်းတို့၏လူထုကြားတွင် နိုင်ငံရေးအရတရားဝင်မှုမှာ မြင့်မားပြီး ကျောင်းများ၊ ဆေးရုံများ၊ ဆေးခန်းများ နှင့် အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းရေး ယန္တရားများကို ထားရှိပေးခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတစ်ခုအတွင်းမှ နိုင်ငံများကဲ့သို့

လည်ပတ်ဆောင်ရွက်ကြသည်။^{၇၂} ၎င်းတို့၏ ဒေသခံလူထု၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် အံဝင်ခွင်ကျဖြစ်စေသော ဝန်ဆောင်မှုများကို အုပ်ချုပ်စီမံပေးခဲ့ပါသည်။ ထိုမူဝါဒများနှင့် ကျင့်ထုံးများမှာ နိုင်ငံတော်မှချမှတ်ထားသည်များနှင့် မတူ၊ ကွဲပြားမှုရှိသည်။ နိုင်ငံတော်၏ ပိုမိုကြီးမားသော ရည်မှန်းချက်မှာ ၎င်းလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့တို့၏ တရားဝင်မှုမှာ ၎င်းတို့ထိန်းချုပ်မှုအောက်ရှိ နယ်မြေများတွင် နေထိုင်ကြသော ပြည်သူများအား ဝန်ဆောင်မှုနှင့် လုံခြုံမှု ပေးဆောင်နိုင်မှုအတိုင်းအတာပေါ်မူတည်နေသည့် လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့များ၏ တရားဝင်မှုကို လျော့ပါးစေရန်ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် မိဘများက ၎င်းတို့၏ သားသမီးများအား ပိုမိုကောင်းမွန်သည့်အရင်းအမြစ်များတည်ရှိရာ အစိုးရကျောင်းများ၌သာ ကျောင်းတက်စေလိုသည်။ အရည်အချင်းပြည့်မီသော ဆရာများ အောက်ပါ အခန်းခွဲများတွင် ဤနယ်ပယ်သုံးရပ်အကြောင်းကို ချဲ့ထွင်ရေးသားထားသည်။

(က) ပညာရေး

ပညာရေးကဏ္ဍမှာ EAO နယ်မြေများတွင် အာဏာနယ်နိမိတ်တိုးချဲ့မှု၏ အထင်ရှားဆုံး ကဏ္ဍဖြစ်သည်။ EAO များ ၏ ပညာရေးဝန်ဆောင်မှုပုံစံမှာ ကွဲပြားသည်။ ချင်းအမျိုးသားတပ်ဦး (CNF) သည် ချင်းပြည်နယ်ရှိ မြို့နယ် ၃ ခု၏ နယ်မြေအနည်းအကျဉ်းကို အနည်းငယ်သာ လွှမ်းမိုးထားနိုင်သည်။^{၇၃} CNFအနေဖြင့် အများဆုံးလုပ်နိုင်သည်မှာ ရပ်ရွာကျောင်းအချို့ကို လည်ပတ်ရာတွင် ပံ့ပိုးကူညီပေးခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ KNU၊ NMSF နှင့် KIO ကဲ့သို့သော အခြားသော EAO များနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်လျှင် ထိုအဖွဲ့များက ကျယ်ပြန့်သောပညာရေးဝန်ဆောင်မှုများကို ပေးနိုင်စွမ်းခဲ့သည်။ ဥပမာအားဖြင့် KNU သည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ စာသင်ကျောင်းပေါင်း ၁၅၀၀ ကျော်နှင့် ထိုင်းနိုင်ငံ ဒုက္ခသည်စခန်း ခုနစ်ခုရှိ အခြေခံပညာကျောင်း ၅၅ ကျောင်းတို့ကို ထောက်ပံ့ပေးခဲ့သည်။ KNU ၏ ပညာရေးဌာနဖြစ်သည့် Karen Education Department (KED) မှ အဆိုပါကျောင်းအရေအတွက်၏ ထက်ဝက်ခန့် လည်ပတ်ဆောင်ဆောင်ရွက်ပေးနေပြီး ကျန်တစ်ဝက်မှာ ဒေသခံလူထုများမှ ဖွင့်လှစ်ထားကြခြင်းဖြစ်သည်။ KED မှ ဆရာထောက်ပံ့ကြေးငွေ၊ ဆရာ မွန်းမံသင်တန်း၊ စီမံခန့်ခွဲရေးဆိုင်ရာ ပံ့ပိုးကူညီမှုနှင့် ကျောင်းသုံးပစ္စည်းများကိုလည်း ပံ့ပိုးပေးအပ်ခဲ့ပါသည်။^{၇၄} ၂၀၂၁ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ စစ်တပ်အာဏာသိမ်းမှုမတိုင်မီ KNU ပညာရေးအဖွဲ့အစည်းများအောက်တွင် ကျောင်းသား ၂၀၀၀၀၀ ခန့်ရှိခဲ့သည်။ မွန်ပြည်နယ်တွင် မွန်အမျိုးသားပညာရေးကော်မတီမှ တိုက်ရိုက်လုပ်ဆောင်သည့် ၁၃၂ ကျောင်းရှိသည့်အနက် ၂၂၅ ကျောင်းကို NMSF မှ ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားပြီး ကျန်ကျောင်းများမှာ အစိုးရနှင့် မွန်ပြည်သစ်ပါတီ ရောနှောအုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် ရှိသည်။ ကချင်ပြည်နယ်တွင် စစ်ပွဲများ ပြန်လည်ဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်းကြောင့် KIO ၏ ပညာရေးစနစ်မှ များစွာ နစ်နာခဲ့ရသည်။ သို့သော်လည်း KIOအနေဖြင့် အထက်တန်းကျောင်း လေးကျောင်း၊ အလယ်တန်းကျောင်း ၃၂ ကျောင်းနှင့် မူလတန်းကျောင်း ၂၄၃ ကျောင်း၊ အဆင့်မြင့်ပညာ အဖွဲ့အစည်း အများအပြား၊ သူနာပြု၊ စစ်ပညာ၊ ပညာရေး၊ ကွန်ပျူတာသိပ္ပံ၊ လူမှုရေးသိပ္ပံနှင့် ဥပဒေပညာ သင်တန်းကျောင်းတို့ကို ဖွင့်လှစ်သင်ကြားနေဆဲဖြစ်သည်။^{၇၅} ကရင်နီပြည်နယ်တွင် KNPP ၏ ပညာရေးဌာနသည် မူလတန်းကျောင်း ၄၆၀၊ အလယ်တန်းကျောင်း ၃၃ ကျောင်းနှင့် အထက်တန်းကျောင်း ၁၂ ကျောင်း၊ ဆရာ၊ဆရာမ ၁,၆၇၇ ဦးနှင့် ကျောင်းသား ၅၀,၃၅၁ ဦးတို့ကို စီမံခန့်ခွဲသည်။ ရှမ်းပြည်တွင် RCSS နှင့် ရှမ်းပြည်တိုးတက်ရေးပါတီ (SSPP) နှစ်ဖွဲ့လုံးက သီးခြားပညာရေးစနစ်များ တည်ထောင်ခဲ့ကြသည်။ RCSS မှ ရှမ်းပြည်နယ် တောင်ပိုင်းတွင် ၎င်းတို့ ပိုမိုထိန်းချုပ်နိုင်သည့် နယ်မြေရှိ ဆရာ၊ ဆရာမ ထောက်ပံ့ကြေးငွေ၊ လည်ပတ်စရိတ် နှင့် ပစ္စည်းများ အပါအဝင် စာသင်ကျောင်း ၂၀၀ ခန့်ကို ပံ့ပိုးပေးခဲ့သည်။^{၇၆}

၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များ၏ EAO ပညာရေးတွင် ပင်မပုံစံနှစ်မျိုးရှိသည်။ ပထမအမျိုးစားမှာ အပစ်ရပ်အဖွဲ့များဖြစ်သည့် KIO နှင့် NMSF တို့အနေဖြင့် အပစ်ရပ်ဒေသနှင့် ထိုဒေများနှင့် ကပ်လျက်တည်ရှိနေသော အစိုးရထိန်းချုပ်နယ်မြေများ ၎င်းတို့၏ ပညာရေးစနစ်ကို တိုးချဲ့ခွင့်ပြုခဲ့သည်။ ၎င်းတို့၏ ကျောင်းများတွင် မွန်ပညာရေး ကော်မတီနှင့် ကချင်ပညာရေးဌာန နှစ်ခုလုံးက ပေါင်းစပ်ပညာရေးစနစ် (Hybrid System)ကို ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ အစိုးရသင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို ဘာသာပြန်ဆိုသင်ကြားသော်လည်း တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုသမိုင်းနှင့် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများကိုပါ ထည့်သွင်းသင်ကြားခဲ့သည်။^{၇၇} ဤစနစ်ကြောင့်

ကျောင်းနေကလေးများ မြန်မာစာကိုသင်ယူနိုင်ပြီး အစိုးရကျောင်းများတွင် အချိန်မရွေး သွားရောက်သင်ကြားနိုင်သည်။ အရေးကြီးဆုံးအချက်မှာမူ ကလေးများအနေဖြင့် တက္ကသိုလ်ဝင်တန်း စာမေးပွဲကို ဖြေဆိုခွင့်ရရှိကြခြင်းပင်ဖြစ်သည်။^{၅၃} ဒုတိယအမျိုးအစားမှာ ပထမ အမျိုးအစားနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သည်။ KNU သည် ၁၉၉၀ ခုနှစ်များအတွင်း အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို သဘောမတူညီခဲ့ပဲ သီးခြားပညာရေးစနစ်ကို တီထောင်ခဲ့သည်။ KNU မှာမူ မွန်နှင့်ကချင်ကဲ့သို့ ပေါင်းစပ်သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို အကောင်အထည်မဖော်ခဲ့ပေ။ ၎င်း၏ပညာရေးစနစ်သည် အကူအညီပေးရေးအေဂျင်စီများ နှင့် သို့မဟုတ် အတိုက်အခံအဖွဲ့များတွင် ဝင်ရောက် အလုပ်လုပ်ကိုင်နိုင်ရန် သို့မဟုတ် တတိယနိုင်ငံများသို့ မြန်မာနိုင်ငံမှပြည်နှင့်ဒဏ်ခံရသူများအဖြစ် သွားရောက်အလုပ်ရှာဖွေရန် အရည်အချင်းပြည့်မီသော ဘွဲ့ရများကို မွေးထုတ်ပေးခဲ့သည်။ သို့သော် ထိုအရည်အချင်းများက ကရင်ထိန်းချုပ်နယ်မြေပြင် မြန်မာနိုင်ငံတွင်း အလုပ်လုပ်ရန် မလုံလောက်ပါ။ KNU ပညာရေးစနစ်မှ ပေးအပ်သောဒီပလိုမာများကိုလည်း အသိအမှတ်မပြုသောကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အဆင့်မြင့်ပညာရေးစနစ်ကို လက်လှမ်းမမီခဲ့ကြပေ။ ၎င်းတို့သည် ဗမာဘာသာစကား ကျွမ်းကျင်မှုနှင့် အလုပ်အတွက်လိုအပ်သော ကျွမ်းကျင်မှုများ နည်းပါးခဲ့သော်လည်း ၎င်းကန့်သတ်ချက်တို့မှာ အစားထိုးပညာရေးစနစ်တစ်ခု ဖော်ဆောင်ရန် ကရင်လူမျိုးတို့၏ ကြိုးပမ်းမှုများကို နိုင်ငံ၏အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်က ဖျက်လိုဖျက်စီး ပြုလုပ်ခြင်းသာဖြစ်သည်။^{၅၄}

တစ်နိုင်ငံလုံးအပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်အရ အစိုးရသည် EAO များကို ၎င်းက အဓိက မူလတန်းပညာရေးပံ့ပိုးသူများ အဖြစ်အစားထိုးနိုင်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနမှတစ်ဆင့် မီးခိုးရောင်နယ်မြေများအပါအဝင် အပစ်ရပ်စနစ်များသို့ တိုးချဲ့ခဲ့သည်။ ဒေသဆိုင်ရာ EAO များထက် ပိုမိုကောင်းမွန်သော အရင်းအမြစ်များနှင့် စွမ်းဆောင်ရည်များဖြင့် အစိုးရက EAO၏ ဒေသခံလူထု လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်ခဲ့သည်။ သို့သော် နိုင်ငံတော်မှ ထောက်ပံ့ပေးအပ်သောရန်ပုံငွေနှင့် စာသင်ကျောင်း “ထိန်းချုပ်မှု” အပြောင်းအလဲများက ပညာရေးကို “ဗမာကြီးစိုးသော” ပညာရေးဖြစ်စေပြီး ယခင်က တစ်စိတ်ပိုင်း ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရခဲ့သည့် ဒေသများသို့ အစိုးရယန္တရားတို့ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်လာခဲ့သည်။^{၅၅} အချို့သော ဒေသခံလူထုက အသစ်ရောက်ရှိလာသော အရင်းအမြစ်များကို ကြိုဆိုခဲ့ကြသော်လည်း အချို့ကမူ ကြိုဆိုခဲ့ခြင်း မရှိပါ။ ဒေသခံအများစုမှာမူ ထိုယန္တရားအသစ်ကို လက်ခံရန် အတင်းအကြပ် တိုက်တွန်းခြင်း ခံခဲ့ရသည်။

အင်အားနည်းသော EAO များ ရှိသည့်ဒေသသို့ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်ရာတွင် ပိုမိုလွယ်ကူပြီး ပွတ်တိုက်မှုလည်း နည်းသည်။ ချင်းအမျိုးသားတပ်ဦး (CNF) က ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး လက်မှတ် ရေးထိုးချိန်တွင် ချင်းပြည်နယ်၏ နယ်မြေအများစုမှာ အစိုးရ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် ရှိခဲ့သည်။ ယင်းနောက် ပညာရေး ဝန်ကြီးဌာန (MOE) မှ ရန်ပုံငွေ ထောက်ပံ့ခြင်း၊ ဝန်ထမ်းများ ခန့်အပ်ပေးခြင်းများကို ပြုလုပ်ပေးသောကြောင့် အကျိုးဆက်မှာမူ ချင်းပြည်နယ်၏ သင်ကြားပို့ချသည့် ဘာသာစကားကို ချင်းဘာသာစကားမှ ဗမာဘာသာစကားသို့ ပြောင်းလဲသင်ကြားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။^{၅၆} ဤသို့နှင့် ပညာရေးကဏ္ဍတွင် ဗဟိုအစိုးရ၏ တစ်ဦးတည်း လွှမ်းမိုးချုပ်ကိုင်မှုသည် ပြီးပြည့်စုံလှနီးပါး ဖြစ်လာသည်။ ရှမ်းပြည်နယ်၏ ဒေသ အတော်များများမှာလည်း အလားတူပင်ဖြစ်သည်။ KNU နှင့် DKBA အပစ်ရပ်နယ်မြေများ၊ အထူးသဖြင့် အစိုးရနှင့် EAO ရောနှောထိန်းချုပ်ထားသည့် မီးခိုးရောင်နယ်မြေများသို့လည်း သိသိသာသာ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်လာခဲ့သည်။ ပြုပြင်မွမ်းမံမှုများနှင့် ရင်းနှီးမှုရှိစေရန် တစ်ခါတစ်ရံ ကျောင်းနှင့်အီလက်ထရွန်းနစ်ပစ္စည်းများအတွက် ထောက်ပံ့ကြေး ရန်ပုံငွေများ ပေးအပ်ခဲ့သည်။^{၅၇} ၎င်းထက် ပိုအရေးကြီးသည့်အချက်မှာ အစိုးရမှ လက်ရှိ KNU နှင့် DKBA မှ ထောက်ပံ့ထားသော ကျောင်းများတွင် ဆရာ၊ ဆရာမအသစ် ထောင်ပေါင်းများစွာကို ခန့်အပ်ထားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် အဆိုပါ EAOs များ ယခင်ကစီမံခန့်ခွဲသည့် ကျောင်းများကို မြန်မာအစိုးရက လည်ပတ်စေခဲ့သည်။ ထို့အပြင် KNU နှင့် DKBA ကျောင်းများရှိ ပညာရေး ဝန်ကြီးဌာနမှ ဆရာဦးရေ ၂၀၁၂ တွင် ၁၅၇၄ မှ ၂၀၁၆ တွင် ၄,၇၁၈ ဦးမှာ သုံးဆနီးပါး တိုးလာခဲ့သည်။^{၅၈} ဤဆရာများကို ကျောင်းတစ်ကျောင်းတွင် တာဝန်ချပြီးသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ကျောင်းခွဲတစ်ခုအဖြစ် စတင်ပြောင်းလဲခဲ့ပြီးနောက် ပညာရေး ဝန်ကြီးဌာနအောက် လုံးဝရောက်အောင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၎င်းတို့သည် MoE

သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို ပိုမိုအကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သလို ဗမာဘာသာစကားကိုလည်း ပိုမိုသင်ကြားခဲ့ပြီး ကရင် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် သမိုင်းတို့မှာမူ ဘေးချိတ်ခံခဲ့ရသည်။^{၅၉} ကရင်ဆရာအချို့ကို အစိုးရ၏လုပ်ခလစာအောက်ပေးသော်လည်း အချို့မှာ အစိုးရကျောင်းများတွင် သင်ကြားရန် အရည်အချင်းမပြည့်မီဟု ယူဆသောကြောင့် အလုပ်အကိုင်များဆုံးရှုံးခဲ့ရသည်။

KNU အနေဖြင့် အစိုးရ၏ ကျူးကျော်မှုဝင်ရောက်ကို တွန်းလှန်ရန် ကြိုးပမ်းရာတွင် အကန့်အသတ်ရှိခဲ့သည်။ အချို့နေရာများတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် နောက်ဆက်တွဲအကျိုးအမြတ်များကို စောင့်ဆိုင်းနေစဉ် အတောအတွင်း အစိုးရ၏လှုပ်ရှားမှုများကို အောက်ခြေအဆင့်အာဏာပိုင်များမှ ဟန့်တားရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သော်လည်း အခြားဒေသအများအပြားတွင် KNU မှ အစိုးရအား တွန်းလှန်ရန် ဒေသခံအာဏာပိုင်များအား အတင်းအကြပ် တွန်းအားပေးရန် ဆန္ဒမရှိပေ။ တစ်ခါတရံ ထိုသို့တွန်းအားပေးနိုင်စွမ်းလည်း မရှိကြပါ။ အစိုးရ၏ လျင်မြန်သော်လည်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုမရှိသော အာဏာနယ်နိမိတ်ချဲ့ထွင်မှုများကြောင့် EAO များသည် မကြာခဏ စိတ်သောကရောက်ကြရသည်။^{၆၀} အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး နယ်မြေများ ပြတ်သားတိကျစွာ သတ်မှတ်ထားခြင်း မရှိခြင်း နှင့် ကြားဖြတ်အစီအစဉ်များ ကင်းမဲ့ခြင်းက အစိုးရအနေဖြင့် KNU ကို ကျော်ဖြတ်၍ ဒေသခံလူထုအတွက် ရန်ပုံငွေ ပံ့ပိုးပေးခြင်းဖြင့် လူထုနှင့် တိုက်ရိုက် ထိတွေ့ဆက်ဆံနိုင်ခဲ့သည်။ ဒေသခံများမှ ၎င်းတို့၏ တိုင်းရင်းသားဆရာများအတွက်မူ စားနပ်ရိက္ခာ စရိတ်ပေးဆောင်ရသည်။ ထို့ကြောင့် အများအားဖြင့် အစိုးရမှ ခန့်အပ်ထားသော ဆရာများကို ၎င်းတို့ ကြိုဆိုလက်ခံသည့် အကြောင်းအရင်းမှာ အခမဲ့ဖြစ်သည့်အတွက်ကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။ ရပ်ရွာလူထုအခြေပြုကျောင်းများကို ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနအောက်သို့ ပေါင်းစပ်လိုက်ခြင်းကြောင့် ကျောင်းသားများ မြန်မာ့ပညာရေးစနစ်တွင် ပြောင်းရွှေ့သင်ကြား အခွင့်အလမ်းများ ပိုမိုရရှိခဲ့သည်။ အဆိုပါ ကိစ္စရပ်မှာ KNU နှင့် ကရင်အသိုင်းအဝန်းကြား တင်းမာမှုကိုဖြစ်စေသည့် အကြောင်းအရင်းတစ်ခုပင် ဖြစ်လာသည်။ KNU ၏ နယ်မြေဒေသများတွင် နိုင်ငံတော်အသုံးစရိတ်ကို ကန့်သတ်ရန် KNU၏ ကြိုးပမ်းမှုများကို ဒေသခံများက မကြာခဏ မကျေနပ်ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် အခြားနယ်ပယ်များတွင် အစိုးရက ငွေကြေးအကုန်ကျခံခြင်းကြောင့် ဒေသခံပြည်သူလူထု၏ အားပေးထောက်ခံမှု ပိုမိုရရှိလာခဲ့ပြီး အခြားဒေသများလည်း အလားတူအထောက်အပံ့များကို ရယူလိုသောဆန္ဒရှိလာခဲ့ကြသည်။^{၆၁}

မွန်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်တို့တွင်လည်း အလားတူအခြေအနေမျိုးရှိခဲ့သည်။ မွန်အမျိုးသားကျောင်းများတွင်လည်း အလားတူကိစ္စရပ်များ ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည်။ ထို့အပြင် မွန်ပြည်သစ်ပါတီမှ အစိုးရ၏ ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနမှ ဘဏ္ဍာရေးနှင့် ပစ္စည်းများ ထောက်ပံ့မှုရယူခြင်းကို တားဆီးပိတ်ပင်ခြင်း မရှိခဲ့သောကြောင့် အစိုးရအတွက် အခွင့်အလမ်းပိုမိုကောင်းမွန်ခဲ့သည်။ ကရင်နှင့်မတူသည့် အခြေအနေမှာ မွန်ပြည်သစ်ပါတီအနေဖြင့် ၁၉၉၄ ခုနှစ် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကာလအတွင်း ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများကြောင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် သို့မဟုတ် သီးသန့်ခွဲထွက်ခွင့်ကို ပိုမို ရရှိခံစားနိုင်ခဲ့သည်။ ရှမ်းပြည်နယ်ရှိ RCSS ၏ ပညာရေးဌာနနှင့် ရှမ်းပြည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး ဖောင်ဒေးရှင်းတို့၏ ဒေသများသို့ ဆရာအချို့ကိုလည်း စေလွှတ်ခဲ့သည်။^{၆၂} RCSS သည် မိမိသဘောဆန္ဒအလျောက် ဝန်ကြီးဌာနနှင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုရရှိရန် ချဉ်းကပ်မှုပုံစံတစ်ခုကို ကြံဆခဲ့သည်။

၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက် ပျက်ပျယ်သွားပြီးနောက် KIO အနေဖြင့် ၎င်း၏ နယ်မြေအချို့ကိုဆုံးရှုံးခဲ့သော်လည်း ရာနှင့်ချီသော ကျောင်းများကိုမူ ဆက်လက်လည်ပတ်နိုင်ခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ၁၉၉၄ ခုနှစ် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက် ငင်းမှ ထူထောင်ခဲ့သည့် ပေါင်းစပ်ပညာရေးစနစ် ပြုလဲခဲ့သည်။^{၆၃} KIO နှင့် အစိုးရတို့ ပူးပေါင်းစီမံခန့်ခွဲသော စာသင်ကျောင်း ၁၀ ကျောင်းကို ပိတ်ခဲ့ပြီး ၁၉၉၄ ခုနှစ် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီမှုအရ KIO-ED ပညာရေးဌာန (KIO-ED) မှ ကျောင်းသားများအတွက် တက္ကသိုလ်ဝင်တန်းစာမေးပွဲ ဖြေဆိုရန် သလောတူညီမှုကို အစိုးရမှ ပယ်ဖျက်ခဲ့သည်။^{၆၄} KIO-ED သည် ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန သင်ရိုးညွှန်းတမ်းဖြင့် ဆက်လက်သင်ကြားခဲ့သော်လည်း NCA စာချုပ်ထိုးထားသည့် အနေအထားမဟုတ်သောကြောင့် အစိုးရမှ

ကျောင်းများကို ပြင်းပြင်းထန်ထန် ဖိအားပေးကာ ခန့်အပ်ထားသောဝန်ထမ်းများကို စောင့်ကြည့်ခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွားလာခြင်းများကြောင့် ကချင်လူမျိုးများမှ ပြည်မစနစ်မှ လုံးဝခွဲထွက်လိုက်ရန် နှင့် မြန်မာစာကို စာသင်ကြားသည့်ဘာသာစကားအဖြစ် အသုံးမပြုတော့ရန် ပိုမိုတွန်းအားဖြစ်စေခဲ့သည်။ အချို့မှာမူ ဒေသန္တရ ဂျိန်းဖောဘာသာစကားဖြင့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းအသစ်ကိုပင် စတင်တီထွင်ခဲ့ကြသည်။

အချုပ်အားဖြင့်ဆိုရသော် အစိုးရတာဝန်ရှိသူများသည် ၎င်းတို့၏ ပညာရေးမူဝါဒများနှင့် အစီအစဉ်များကို EAO ၏ ပညာရေးဌာနများနှင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်၍ အကောင်အထည်ဖော်ရန် လစ်လျူရှုခဲ့ကြသည်။ ကြားဖြတ်ကာလအစီအစဉ်များမရှိသောကြောင့် ဗဟိုအစိုးရသည် EAO ပညာရေးစနစ်ကို အသိအမှတ်ပြုရန် သို့မဟုတ် ၎င်းတို့နှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် တာဝန်မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် ကချင်နှင့် ကရင်ကျောင်းသားများမှာ NCA အလွန်ကာလများတွင် တက္ကသိုလ်ဝင်တန်း စာမေးပွဲကို မဖြေဆိုနိုင်ကြသဖြင့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော မြန်မာ့ပညာရေးစနစ်တွင် သင်ယူနိုင်ခဲ့ခြင်း မရှိချေ။ အခြားအခြေအနေများထက် ဤအချက်သည် အလုပ်အကိုင်ရရှိလို ကရင်လူမျိုးများနှင့် ၎င်းတို့၏ ပညာရေးအောင်မြင်ပြီးဆုံးမှု သက်သေအထောက်အထားများကို အသိအမှတ်ပြုခံလိုကြသော ကရင်လူမျိုးများအတွက် ကြီးမားသော အတားအဆီးတစ်ခု ဖြစ်လာခဲ့သည်။^{၆၅} ထို့ကြောင့် ကရင်လူမျိုးများကို မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကရင်ပြည်နယ်ပြင်ပ အခြားဒေသများတွင် ပညာသင်ကြားရန် ဆွဲဆောင်ရာ၌ ရိုက်ခတ်မှုရှိခဲ့သည်။ မိသားစုများအနေဖြင့် ကျောင်းပညာရွေးချယ်ရာ၌ အသိအမှတ်ပြုခြင်းခံရသော်လည်း ဗမာဘာသာစကားဖြင့် သင်ကြားသည့် ကျောင်းပညာရေးနှင့် ၎င်းတို့၏ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုနှင့် ပိုမိုလိုက်လျောညီထွေဖြစ်စေသော သင်ရိုးညွှန်းတမ်းများကို မိခင်ဘာသာစကားဖြင့်သင်ကြားသည့် ကျောင်းပညာရေး နှစ်ခုကြား ရွေးချယ်ရာတွင် အခက်တွေ့ခဲ့ရသည်။

(ခ) ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု

နိုင်ငံတော်သည် ၎င်း၏ အချုပ်အခြာအာဏာကို ချဲ့ထွင်သည့် နည်းလမ်းတစ်ခုအနေဖြင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက် မှုပေးမှုကိုလည်း ပညာရေးအတိုင်း အသုံးပြုခဲ့သည်။ ကျန်းမာရေးကဏ္ဍမှာ နိုင်ငံရေးသဘောသဘာဝနှင့် သိပ်မသက်ဆိုင်သလို နည်းပညာပိုင်းအရ ကူညီထောက်ပံ့ခြင်းသာဖြစ်သောကြောင့် အချင်းချင်းကြား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် ကျန်းမာရေးစနစ်နှစ်ခုကြား ပေါင်းစည်းရန်ဖြစ်နိုင်သော်လည်း EAO များက ပေါင်းစည်းစနစ်ကိုကျင့်သုံးရန် ငြင်းဆန်ခဲ့ကြသောကြောင့် မူဝါဒနယ်ပယ်အနည်းငယ်တွင်သာ ပေါင်းစည်းခဲ့ကြသည်။

တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များရှိ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုများကို ရပ်ရွာလူထုအခြေပြုနှင့် EAO ကျန်းမာရေးအဖွဲ့များမှ ပေးအပ်လျက်ရှိသည်။ ရပ်ရွာလူထုအခြေပြုကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုတွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဝန်ဆောင်မှုပေးနိုင်သော မြန်မာနိုင်ငံဆရာဝန်အသင်းနှင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာဒေသများရှိ စစ်ဘေးရှောင်ပြည်သူများ၊ အထူးသဖြင့် ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ကရင်ပြည်နယ်ရှိ စစ်ဘေးသင့်ပြည်သူများကို ကူညီနေသည့် *Backpack Health Worker Team* တို့ ပါဝင်သည်။ EAO၏ ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများအနက် KNU နှင့် KIO တို့မှ ပေးအပ်သော ဝန်ဆောင်မှုတို့မှာ သိသာထင်ရှားသည်။ KNU ထိန်းချုပ်နယ်မြေများတွင် ကရင်ကျန်းမာရေးနှင့် ကယ်ဆယ်ရေးဌာန (KDH) သည် လူဦးရေ ၁၉၀,၀၀၀ ခန့်ကို ဆေးခန်း ၆၁ ခုဖြင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုပေးနိုင်ခဲ့ပြီး ဒုက္ခသည်စခန်းများနှင့် သွားလာရပိုမိုခက်ခဲသော ဒေသများတွင်လည်း ဆေးဝါးကုသပေးခဲ့သည်။ ၎င်းတွင် ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်း ၇၀၀ ကျော်ကို ရှိသည်။ KIO ထိန်းချုပ်နယ်မြေများတွင် KIO ကျန်းမာရေးဌာန (KHD) မှ ဝန်ထမ်းအင်အား ၁,၀၀၀ ကျော်ဖြင့် ဆေးရုံ ၁၂ ရုံ နှင့် ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာန ၆၁ခုကို ဖွင့်လှစ်လည်ပတ်ခဲ့သည်။ ပဋိပက္ခများပြန်လည်ဖြစ်ပွားပြီးနောက် ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ ဆေးရုံတစ်ရုံနှင့် ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာန ၂၁ ခုကို KIO က စွန့်လွှတ်ခဲ့ရသည်။ သို့သော် KHD သည် KIO နယ်မြေများရှိ စစ်ရှောင်စခန်း ၁၉ ခုတွင် နေထိုင်သည့် စစ်ပြေးဒုက္ခသည် ၈၀,၀၀၀ ကျော်အား တိုးချဲ့ စောင့်ရှောက်မှု ပေးခဲ့သည်။ NMSP၊ SSPP၊ RCSS နှင့် CNF

တို့ကမူ ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုပေးရာတွင် အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ပေးနိုင်ခဲ့သည်။ Mon National Health Committee တွင် ဆေးခန်း ၁၉ ခုသာရှိပြီး မွန်ပြည်နယ်၊ ကရင်ပြည်နယ်နှင့် တနင်္သာရီတိုင်းဒေသများရှိ မွန်ဒုက္ခသည်များအတွက် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သော ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုများကို ပေးအပ်ခဲ့ပါသည်။ ရှမ်းပြည်နယ် တောင်ပိုင်းတွင် RCSS ၏ ရှမ်းပြည် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး ဖောင်ဒေးရှင်း Shan State Development Foundation ထိုင်း-မြန်မာ နယ်စပ်ရှိ RCSS ထိန်းချုပ်နယ်မြေအောက် ရှမ်းဒုက္ခသည် စခန်း ၅ ခုတွင် ဆေးပေးခန်း တစ်ခုစီကို ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ရှမ်းမြောက်တွင် SSPP ၏ ဆေးပေးခန်း အနည်းဆုံး တစ်ခုရှိသည် ။ ရှမ်းပြည်နယ်ရှိ နယ်မြေအနည်းငယ်ကို အုပ်ချုပ်ခွင့်ပိုင်ဆိုင်ထားသော အခြား EAO များမှာလည်း အကန့်အသတ်ဖြင့် လူမှုရေးဝန်ဆောင်မှုများကို ပေးအပ်ခဲ့ရပါသည်။ ချင်းပြည်နယ်တွင် CNF သည် ထန်တလန်မြို့ရှိ ၎င်း၏ဌာနချုပ်အနီးတွင် ရွှေလျားဆေးခန်းအနည်းငယ်နှင့် ပိုမိုပြည့်စုံသော ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများကို ပေးအပ်ခဲ့သော်လည်း အခြားဒေသများတွင် အနည်းငယ်သာ ဝန်ဆောင်ပေးနိုင်ခဲ့သည်။^{၆၆}

အရပ်သားအုပ်ချုပ်မှုသို့ အသွင်ကူးပြောင်းစပြုလာသည်နှင့်တပြိုင်နက် ပြည်ထောင်စု အစိုးရသည် သမိုင်းတစ်လျှောက် မည်သည့်အခါမှ ရန်ပုံငွေပြည့်မီအောင်မရှိခဲ့သည့် ကျန်းမာရေးဝန်ကြီးဌာနသို့ ရန်ပုံငွေများ သိသိသာသာတိုးမြှင့် ပေးအပ်ခဲ့သည်။ ၎င်း၏ စနစ်ကို ပိုမိုအားကောင်းစေရန်နှင့် ပိုမိုလွှမ်းခြုံမှုရှိသော ဝန်ဆောင်မှုပေးနိုင်ရန် မူဝါဒအသစ်များကို တီထွင်ခဲ့သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် EAO များ၏ ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများ သို့မဟုတ် ဒေသခံများနှင့် ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်း မရှိခဲ့ပါ။ အစိုးရနှင့် EAO အဖွဲ့များ၏ ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု မကြာခဏ ထပ်နေတတ်သည်။ ထိုသို့တူနေသည့်အတွက်ကြောင့် အစိုးရမှာ ပိုမိုကောင်းမွန်သောစောင့်ရှောက်မှုပေးစွမ်းနိုင်သောအလျောက် EAO ၏ ဝန်ဆောင်မှုများကို အားနည်းလာအောင်ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် အစိုးရသည် EAO များ၏ ကျန်းမာရေး ဝန်ဆောင်မှုများကို မကြာခဏ အထင်သေးသည့် အမြင်ဖြင့် ကြည့်ရှုခဲ့သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ပဲခူးတိုင်း ဒေသကြီးရှိ KNU အကြီးတန်းခေါင်းဆောင်တစ်ဦးက “အစိုးရဆရာဝန်တွေနဲ့ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်တဲ့အခါ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းတွေကို သူတို့ရဲ့ အိတ်ဆွဲ လက်အောက်ငယ်သားတွေလို မြင်တတ်ကြတယ်” ဟု ဆိုသည်။^{၆၇} ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများ အဆင်ပြေချောမွေ့စေရန် ကြိုးပမ်းသောအခါတွင်လည်း တိုင်းရင်းသားကိုယ်စားလှယ်များက “အပြည့်အဝပြင်ဆင်ထားပြီး နည်းပညာကျွမ်းကျင်သူများ၏ ပံ့ပိုးမှုပေးသော အစိုးရနှင့် တပ်မတော်ဘက်မှ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသူများ” ၏ လွှမ်းမိုးခြင်းကို ခံရသည်။^{၆၈}

အစိုးရမဟုတ်သော နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ (INGO) သည် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုတွင် အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့က ဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိသော ပြဿနာများကို မကြာခဏ ဆိုးရွားစေခဲ့သည်။ အစိုးရဘက်မှာ ထိန်းချုပ်မှုအကန့်အသတ်ရှိသော နယ်မြေအများအပြားတွင် အစိုးရဆေးပေးခန်းများ ဆောက်လုပ်ရာ၌ EAO တို့နှင့် ချိတ်ဆက်ထားသော ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုပေးသူများနှင့် မတိုင်ပင်ဘဲ ပြုလုပ်ခဲ့ကြပါ။^{၆၉} အဆိုပါဆေးခန်းများ၌ ခန့်အပ်ထားသော ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းအများစုမှာ ဗမာလူမျိုးဆရာဝန်များနှင့် သူနာပြုများ ဖြစ်ကြသည်။^{၇၀} တစ်ခါတရံ ဒေသခံများက ထိုဆေးခန်းများကို အယုံအကြည်မရှိခဲ့ကြ၍ သွားရောက်ပြသခြင်း မပြုခဲ့ကြပါ။ INGO များသည် လက်ရှိ EAO ဦးဆောင်သူများကို လျစ်လျူရှုပြီး ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုရှိသော နေပြည်တော် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုစနစ်နှင့် အသားတကျ ဖြစ်လာစေခဲ့သည်။ ဥပမာအားဖြင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာကြက်ခြေနီအဖွဲ့သည် EAO မှ စေလွှတ်တက်ရောက်စေသောကြောင့် ထိုင်းနိုင်ငံရှိ တက္ကသိုလ်တစ်ခုမှ ပေးအပ်သည့် သင်တန်းတစ်ခုပြီးမြောက်ထားသော ကရင်၊ ရှမ်း၊ မွန်နှင့် ကရင်ကျန်းမာရေး ဝန်ထမ်းများအား အသိအမှတ်ပြုရန် ကျန်းမာရေးဝန်ကြီးဌာနနှင့် မြန်မာငြိမ်းချမ်းရေးစင်တာတို့၏ သဘောတူညီချက်ကို ရယူခဲ့သည်။^{၇၁} EAO နှင့် အစိုးရနှစ်ဖက်စလုံးမှ ဤချဉ်းကပ်မှုကို နှစ်ဦးနှစ်ဖက် အကျိုးရှိသည့် ချဉ်းကပ်မှုဟု ရှုမြင်ကြသည်။ အစိုးရအနေဖြင့် EAO မှ လေ့ကျင့်သင်ကြားပေးထားသော ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများအား အစိုးရ၏ ကျန်းမာရေးယန္တရားတွင် ခန့်အပ်နိုင်သောကြောင့် အစိုးရထိန်းချုပ်နယ်မြေများတွင် အလုပ်အကိုင်ရရှိနိုင်မည် ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် အစိုးရ၏ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုဌာနများ၏ ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်း ရှားပါးမှု ပြဿနာကိုလည်း ဖြေရှင်းနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဥပမာအားဖြင့် စည်သူရ နှင့် Tim Schroeder တို့က “လက်ရှိ NLD အစိုးရလက်ထက်တွင် ကျန်းမာရေးနှင့် အားကစား ဝန်ကြီးဌာနက တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ကျန်းမာရေး အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံလာကြသလို အသိအမှတ်ပြုရန် ဆန္ဒလည်းရှိလာခြင်းက ကြားဖြတ်ကာလအတွင်း ထိရောက်၍ နိုင်ငံရေးအရ ထိလွယ်ရှလွယ်ရှိသည့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု အစီအစဉ်များ ပြုလုပ်သွားရန် အလားအလာကောင်းများ ရှိလာနိုင်သည်” ဟု ရေးသားထားသည်။ သို့သော်လည်း ဤအစီအစဉ်သည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ လွတ်လပ်စွာ ထိန်းချုပ်ထားသော ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုစနစ်အား အားကောင်းစေမည့်အစား ဗဟိုအစိုးရက တစ်ဦးတည်း တရားဝင်သော ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုပေးသူအဖြစ် သွယ်ဝိုက်၍ အသိအမှတ်ပြုထားသလို ဖြစ်စေခဲ့သည်။

(ဂ) မြေယာအသုံးပြုမှုနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု

မြေယာစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုကဏ္ဍသည်လည်း ပြိုင်ဆိုင်မှုများရှိသလို ဥပဒေဘောင်များမှာလည်း ထပ်နေပြီး ဆန့်ကျင်ဘက်သဘောရှိကြသည်။ အခြားသောမူဝါဒနယ်ပယ်များကဲ့သို့ပင် ယခု ကဏ္ဍ၏ ရှိရင်းစွဲကျင့်ထုံးများမှာသည်လည်း EAO များထက် ဗဟိုအစိုးရကို အခွင့်ထူးခံစားခွင့် ရရှိစေခဲ့သည်။

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ လယ်ယာမြေအားလုံးသည် နိုင်ငံတော်၏ တရားဝင်ပိုင်ဆိုင်မှုဖြစ်သည်။ သို့သော် ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် အစိုးရ အမှန်တကယ် (de facto) ပုဂ္ဂလိကပိုင်ဆိုင်မှုစနစ်တစ်ခုကို ဖန်တီးပေးသည့် ဥပဒေအသစ်နှစ်ခုကို အတည်ပြုခဲ့သည်။ လယ်ယာမြေဥပဒေတွင် မြေယာအသုံးပြုခွင့်လက်မှတ် ကိုင်ဆောင်သူများအား လဲလှယ်ခြင်း၊ အမွေဆက်ခံခြင်း၊ အငှားချထားခြင်းနှင့် ချေးငွေရယူသုံးစွဲခြင်းတို့ကို ခွင့်ပြုထားသည်။ Virgin, Fallow, Vacant (VfV) Land Management Law တို့က “မြေလွတ်၊ မြေလပ်၊ မြေရိုင်း” မြေယာငှားရမ်းခြင်းသတ်မှတ်သည်။ ဤအမျိုးအစားတွင် ဥပမာအားဖြင့် လယ်ယာမြေ၊ မြို့ပြမြေ သို့မဟုတ် သစ်တောကြီးပိုင်းအဖြစ် မြေပုံတွင် မသတ်မှတ်ရသေးသည့် မြေအားလုံး ပါဝင်ပါသည်။ အစိုးရ၏ အဆိုအရ စွန့်ပစ်မြေမြေလွတ်၊ မြေလပ်၊ မြေရိုင်း ပမာဏမှာ ဟက် သန်း ၅၀ ကျော်ရှိပြီး မြန်မာနိုင်ငံ စုစုပေါင်းမြေဧရိယာ၏ သုံးပုံတစ်ပုံဖြစ်သည်။²¹ အဆိုပါမြေများအနက် လေးသန်းခန့်ကိုသာ လျှော့ပေါ့ပေးရာတွင် ပေးအပ်ခဲ့ပြီး အများစုမှာ လုပ်ငန်းရှင်များအတွက်သာ ဖြစ်ကြသည်။²² ဤဥပဒေအရ ပြည်တွင်းပြည်ပစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၊ အစိုးရနှင့် အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများသည် အငှားစာချုပ်ဖြင့် အများဆုံးဧက ၅၀၀၀၀ အထိ (တစ်ကြိမ်လျှင် ဧက ၅၀၀၀)ကို နှစ် ၃၀ အပြင် သက်တမ်းတိုး၍ပါ ငှားရမ်းနိုင်သည်။

မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်စနစ်သစ်သည် အထူးသဖြင့် မြေယာသိမ်းယူမှု၏ သားကောင်ဖြစ်သွားကြရသည့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများကို အလွန်တရာ ထိခိုက်နစ်နာစေသည်။ “လစ်လပ်နေသည့်” မြေဧက ဟက်တာ သန်း ၅၀ အနက် ၈၀ ရာခိုင်နှုန်းကျော်သည် နယ်စပ်ဒေသ တိုင်းရင်းသား ပြည်နယ်များတွင် တည်ရှိသည်။ ဤမြေအများစုကို တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများက ဥပဒေအရ အသိအမှတ်မပြုထားသည့် ဓလေ့ထုံးတမ်း သို့မဟုတ် စုပေါင်းမြေယာလုပ်ပိုင်ခွင့် စနစ်ကို ကျင့်သုံးကြသည်။ လယ်သမားအများစုသည် ၎င်းတို့စိုက်ပျိုးသည့်မြေအတွက် မြေစာရင်း မရှိပေ။ ၂၀၁၂ခုနှစ် ဥပဒေ ပြင်ဆင်မှုတွင် ကို ပြဋ္ဌာန်းချက်များမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ပြုခဲ့သော်လည်း ဤအမျိုးအစားနှင့် ပတ်သတ်၍ “ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေ” နောက်ဆက်တွဲ အဓိပ္ပါယ် သတ်မှတ်ခဲ့ခြင်းမရှိပါ။ ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေအဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်သည့် ကိစ္စရပ်များနှင့် ပတ်သက်၍ တာဝန်ရှိသူများကသာ ဆုံးဖြတ်ချက်ကြသည်။ မျိုးရိုးအစဉ်အဆက် သားသမီးများထံ ထုံးတမ်းအစဉ်အလာ သို့မဟုတ် တရားဝင်လွှဲပြောင်းသည်ဟု မသတ်မှတ်နိုင်သည့် နည်းလမ်းများဖြင့် လွှဲပြောင်းထားသော မြေယာများကို အာဏာပိုင်များမှ သိမ်းယူရန် သို့မဟုတ် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် ပုဂ္ဂလိကကုမ္ပဏီများကို ပေးအပ်ရန် ထိုဥပဒေက ခွင့်ပြုထားသည်။²³ ထိုဥပဒေ၏ အကျိုးဆက်ကို ခံစားကြရသူများတွင် အနီးနားကျေးရွာများ သို့မဟုတ် ဒုက္ခသည် စခန်းများတွင် ပုန်းအောင်းရာမှ

ပြန်လာသောအခါတွင် မြေယာပြဿနာများဖြင့် ရင်ဆိုင်နေရပြီးဖြစ်သည့် ပဋိပက္ခကြောင့် အိုးမဲ့အိမ်မဲ့ဖြစ်နေကြရသည့် ထိခိုက်လွယ်သူများ ပါဝင်ကြသည်။

အပစ်အခတ်ရပ်စဲပြီးနောက်ပိုင်းကာလများတွင် မြေယာသိမ်းယူခြင်းများ ပိုမိုဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေများကို နိုင်ငံတော်ဥပဒေက အသိအမှတ်မပြုသေးသလို တိုင်းရင်းသား ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေများကို ပေါင်းစပ်ပြဋ္ဌာန်းခြင်း မရှိသေးသည့်အတွက်ကြောင့်ပင်ဖြစ်သည်။ NCA သည် ကြားဖြတ်ကာလအတွင်း ဆောင်ရွက်ရမည့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ အချက်အချို့မှလွဲ၍ မြေယာနှင့် သယံဇာတဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ အများစုတွင် ရေငုံ့ပိတ်နေခဲ့သည်။ ၎င်းတွင် မြေယာသိမ်းဆည်းခံရမှုနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း ဆုံးရှုံးမှုများ အပါအဝင် အရပ်သားများ၏ ကာကွယ်ရေးဆိုင်ရာ ကိုးကားချက်အချို့လည်း ပါဝင်သည်။^{၇၅} ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးမှု ပူးတွဲကော်မတီ (UPDJC) ၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအနေဖြင့် NCA လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် အဖွဲ့အစည်းများက မြေယာမူဝါဒနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းမြေယာ အသိအမှတ်ပြုရေး တောင်းဆိုသည့် မြေယာနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းကော်မတီကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၂၀၁၇-၂၀၁၈ တွင်ပြုလုပ်ခဲ့သော ဒုတိယအကြိမ်နှင့် တတိယအကြိမ် ပြည်ထောင်စုငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံများ တွင် မြေယာနှင့် ပတ်သတ်သည့် အခြေခံမူ ၁၂ ချက် သဘောတူညီမှု ရရှိခဲ့သည်။ အခြေခံမူများထဲမှ တစ်ခုမှာ သက်ဆိုင်ရာ မြေယာ၏ ဒေသဆိုင်ရာယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ်များကို အသိအမှတ်ပြုပြီး နောက်တစ်ချက်ကမူ ဗဟိုထိန်းချုပ်မှုကို လျှော့ချရန် ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် မြေယာနှင့် သဘာဝသယံဇာတများ ထိန်းချုပ်ပိုင်ခွင့်၊ အသုံးပြုခွင့်၊ စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့်နှင့် အကျိုးအမြတ်ရရှိအပေါ် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပေ။ ယင်းအစား Kevin Wood မှ သတိပြုမိသည့်အတိုင်း အခြေခံမူအများအပြားမှာ ပြည်ထောင်စုအဆင့် ဥပဒေများနှင့် ထိန်းချုပ်မှုကို ပိုမိုအားကောင်းလာအောင်သာ လုပ်ဆောင်ပေးခဲ့သည့်အတွက် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများနှင့် EAO များကို ပိုမိုဆိုးရွားသည့် အခြေအနေသို့ ရောက်ရှိစေခဲ့သည်။^{၇၆}

ထို့ကြောင့် ရလဒ်အနေဖြင့် KNU နှင့် အခြားသော EAO များသည် ၎င်းတို့၏ ထိန်းချုပ်နယ်မြေအောက်ရှိ လယ်သမားများကို ကာကွယ်ရန်အလို့ငှာ မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်များ ထုတ်ပေးခဲ့သည်။ EAO များအနက် KNU သည် အရေးပါသောမြေယာမူဝါဒကို ချမှတ်ကာ မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို စီမံခန့်ခွဲရန်အထိ ပုံဖော်ခဲ့သည့် EAO ဖြစ်သည်။ မြန်မာအစိုးရမှ မြေယာအသုံးပြုခွင့်သာ ပေးအပ်ခဲ့ပြီး KNU ကမူ ပြည်သူများကို မြေယာပိုင်ဆိုင်သူများအဖြစ်ထိပ်ပင် အသိအမှတ်ပြုပေးခဲ့သည်။ အိမ်ထောင်စုများကို အချိန်ကန့်သတ်ချက်မရှိဘဲ ဧက ၃၀ အထိ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ပေးထားသည်။ သို့သော် ၃ နှစ်ထက်ပို၍ အသုံးမပြုပါက ထိုမြေယာကို ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို ဆုံးရှုံးရမည်ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည့် ဓလေ့ထုံးတမ်းအရ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုများကို အသိအမှတ်မပြုသော ဥပဒေများနှင့်မတူဘဲ KNU ၏မြေယာမူဝါဒသည် ဒေသန္တရဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေကဲ့ အမျိုးမျိုးကို အသိအမှတ်ပြုပြီး အများပိုင်မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုကို ကာကွယ်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ထို့အပြင် KNU ၏ မြေယာမူဝါဒတွင် ဒေသခံလူထုကသာ မြေယာများကို ထိန်းသိမ်းထားပြီး ပြင်ပလူများအား ရောင်းချခြင်းကို သို့သော်လည်း အငှားချထားခြင်းကို) တားမြစ်ထားပြီး အထူးသဖြင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရ (ခွင့်ပြုခဲ့သည် ကာလတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုအသစ်များ ဝင်ရောက်လာမည်ကို စိုးရိမ်ရသည့်ကာလတွင် အပြင်လူများအား မြေရောင်းချခြင်းကို တားမြစ်ထားခဲ့သည်။ KNU ၏ မူဝါဒသည် ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် အများဆုံး ဧက ၅၀ကို ၅ နှစ်၊ ၁၀ နှစ် သို့မဟုတ် ၂၀ နှစ်အထိသာ ငှားရမ်းနိုင်သည့် ကန့်သတ်ချက်များ ချမှတ်ထားသည်။^{၇၇} မွန်ပြည်သစ်ပါတီသည် မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု အသုံးပြုမှုလက်မှတ်များကို ထုတ်ပေးသော်လည်း မြေယာမူဝါဒ/ ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်း သို့မဟုတ် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်အုပ်ချုပ်နိုင်သည့် စနစ်မရှိပေ။ KNU မြေယာမူဝါဒတွင် ကူညီပေးခဲ့ကြသည့် ပြည်တွင်းပြည်ပ နည်းပညာအကြံပေးများ၏ အကူအညီဖြင့် NMSP၊ KIO နှင့် KNPP အပါအဝင် အခြားသော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များသည် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်မြေယာမူဝါဒကို စတင်ရေးဆွဲခဲ့ကြသည်။^{၇၈}

EAO များ ထိန်းချုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသော နယ်မြေများသည် ၎င်းတို့တည်ရှိရာ နယ်မြေ၏ သေးငယ်သော အစိတ်အပိုင်းမျှသာဖြစ်သောကြောင့် ၎င်းတို့၏ လူထုအများစုမှာ ရောနှောအုပ်ချုပ်သည့်စနစ်အောက် ရောက်ရှိခဲ့သောကြောင့် မြေယာလုယူသိမ်းပိုက်မှုများ ပို၍ ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ် နောက်ပိုင်းတွင် အစိုးရနှင့် တပ်မတော်တို့သည် အခြေခံ အဆောက်အအုံ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး၊ သဘာဝ သယံဇာတ ထုတ်ယူရေး၊ စီးပွားဖြစ် စိုက်ပျိုးရေးနှင့် စစ်ဘက်ဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံများ အတွက် မြေယာများကို သိမ်းဆည်းခဲ့သည်။ ရောနှောထိန်းချုပ်သည့် ဒေသများတွင် ဗဟိုအစိုးရ၏ မြေယာသိမ်းပိုက်သည့်စနစ်ကို တွန်းလှန်ရန် EAO များတွင် အင်အားနည်းလွန်းသည့်အတွက် မြေယာသိမ်းပိုက်မှုမှာ ထိုဒေသများတွင် အပြင်းထန်ဆုံးဖြစ်ခဲ့သည်။ ထို နေရာများတွင် အစိုးရသည် အခြားနေရာများထက် မြေယာလုပ်ပိုင်ခွင့်ပိုမို ပေးအပ်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ပြီး မြေအသုံးချမှု စီမံခန့်ခွဲရေးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်များပါ အချက်များကို လိုက်နာရန် ပျက်ကွက်ခဲ့ကြောင်း Siu Sue Mark က တွေ့ရှိခဲ့သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဖားအံဒေသ ကော့စလိုကျေးရွာတွင် စစ်ဘေးတိမ်းရှောင်သူများထံမှ ၂၀၀၈ ခုနှစ်တွင် အစိုးရက မြေဧက ၅၀၀ ကို သိမ်းယူခဲ့သည်။ နှစ်အနည်းငယ်အကြာ ရွာသာများ ပြန်လည်ရောက်ရှိ အခြေချပြီးနောက်တွင် KNU မှ မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်များ ထုတ်ပေးခဲ့သော်လည်း အစိုးရက အဆိုပါ လက်မှတ်များကို အသိအမှတ်မပြုခဲ့ဘဲ “နေအိမ်များကို မီးရှို့ဖျက်ဆီးကာ ရာဇသတ်ကြီး ပုဒ်မ ၄၄၇ဖြင့် တာဝန်ခံရွာသား ငါးဦး ကို ဖမ်းဆီးခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ဘားအံမြို့နယ် အစေးကော်ရင်ကျေးရွာတွင် အစိုးရက အိမ်ခြေ ၂၇ လုံးကို မီးရှို့ဖျက်ဆီးသည်ဟု သိရှိရပြီး KNU မှ အိမ်ထောင်စု ၁၃၀ ကို ရွာသစ်ထူထောင်ရန် ချထားပေးခဲ့သော ၈၄၁၃ ဧက အကျယ်ရှိသည့် တောထဲသို့ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်သည်ဟုလည်း ၂၇ ဦးကို အစိုးရမှ တရားစွဲဆိုခဲ့သည်။”^၉

ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းကဲ့သို့သော ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာ ဒေသများတွင်လည်း မြေယာလုယူသိမ်းပိုက်မှုများ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ရိုဟင်ဂျာ ၇၅၀,၀၀၀ ကျော် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံဘက်သို့ ထွက်ပြေးပြီးနောက်က ကျန်ရှိခဲ့သော ရွာများတွင် တပ်မတော်မှ မြေယာရှင်းလင်းခြင်း၊ ရွာများကို ဖျက်စီးခြင်းနှင့် ထိုမြေပေါ်တွင် စစ်တပ်အခြေစိုက်စခန်းသစ်များ တည်ဆောက်ခဲ့သည်ကို အစီရင်ခံစာ မြောက်မြားစွာတွင် တွေ့ရှိရသည်။ အလားတူ ပဋိပက္ခရှည်ကြာစွာဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ရှမ်းနှင့် ကချင်ပြည်နယ်တို့တွင် မြေယာသိမ်းယူမှုများ ဆက်လက် ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ၂၀၁၈ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ တတိယအကြိမ်မြောက် ပြည်ထောင်စုငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံတွင် ရှိရှိခဲ့သော သဘောတူညီချက်တစ်ခုက အခြေအနေတွေကို ပိုမိုဆိုးရွားသွားစေနိုင်ခဲ့သည်။ “နိုင်ငံသားများသာ နိုင်ငံတွင်း မြေယာပိုင်ဆိုင်နိုင်ပြီး နိုင်ငံခြားသားများနှင့် တရားမဝင် အခြေချနေထိုင်သူများက မြေယာကို တိုက်ရိုက် ဖြစ်စေ သွယ်ဝိုက်၍ ဖြစ်စေ ပိုင်ဆိုင်မှုမရှိစေရ” ဟု သဘောတူညီထားခြင်းပင် ဖြစ်သည်။^{၁၀} ဤအချက်မှာ နိုင်ငံသားဖြစ်ခွင့် လျှောက်ထားရန် လိုအပ်သည့် စာရွက်စာတမ်းများ မရှိသော နေရာရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု အများအပြားအတွက် စိုးရိမ်စရာပင်ဖြစ်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံတွင် မျိုးဆက်ပေါင်းများစွာ နေထိုင်လာခဲ့သည့်တိုင် နိုင်ငံခြားသားအဖြစ် သတ်မှတ်ခံရလေ့ရှိသည် ရိုဟင်ဂျာလူမျိုးများအတွက် ထို့အတူပင်ဖြစ်သည်။^{၁၁}

နောက်ဆုံးအချက်မှာ ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေးကဏ္ဍများနည်းတူ မြေယာအရေးကို အသုံးပြုခဲ့၍ EAO များကို သိက္ခာကျအောင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ KNU ၏ မြေယာမူဝါဒနှင့် ပတ်သတ်၍ နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ ပံ့ပိုးကူညီမှုပေးသည့် ကရင်ပြည်တွင်း NGO ဖြစ်သည့် Karen Environment and Social Action Network (KESAN) နှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းမပြုရန် အစိုးရက တားမြစ်ထားခဲ့သည်။^{၁၂} KNU ၏ မြေယာမူဝါဒသည် ထိခိုက်လွယ်သော ပြည်သူများကို အကာအကွယ်ပေးရန် အတွက်ဖြစ်သော်လည်း ပုံမှန်ဘတ်ဂျက်မရှိခြင်းနှင့် KNU ထိန်းချုပ်နယ်မြေများတွင် KNU ၏ မြေယာမူဝါဒကို မလိုက်နာသော နယ်ခြားစောင့်တပ်များ ရှိနေခြင်းကြောင့် ထို မူဝါဒကို ကျင့်သုံးရန်နှင့် အကောင်အထည်ဖော်နိုင်မှုတို့တွင် အားနည်းခြင်းခဲ့သည်။ KNU ခေါင်းဆောင်ပိုင်းတွင်လည်း ရင်းနှီးမြုပ်နှံသူများကို ပေးအပ်သည့် အများဆုံး မြေယာလုပ်ပိုင်ခွင့်ပမာဏနှင့် ပတ်သက်၍ သဘောထားကွဲလွဲမှုများ ကြီးထွားလာခဲ့ပြီး KNU အရာရှိအချို့မှ လုပ်ငန်းများ၏ ရန်ပုံငွေအတွက် ထုတ်ယူသုံးစွဲသည့် လုပ်ငန်းများအပေါ်မှီခိုအားထားနေရသည့်အပေါ်တွင်လည်း အငြင်းပွားခဲ့ကြသည်။^{၁၃}

၆.၃။ သုံးသပ်ချက်

နှစ်ဦးနှစ်ဖက်နှင့် ဘက်စုံအပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်များက နိုင်ငံတော်၏ အာဏာလွှမ်းခြုံနိုင်မှု နယ်နိမိတ်ကို ချဲ့ထွင်နိုင်စေခဲ့ပြီး ယခင် EAO ထိန်းချုပ်နယ်မြေများတွင် ပိုမိုကောင်းမွန်သည့် အစားထိုးဝန်ဆောင်မှုပေးသူအဖြစ် ရပ်တည်နိုင်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်နှင့် EAO တို့မှာ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများတစ်လျှောက် ကြားဖြတ်အစီအစဉ်များအတွက် ဆွေးနွေးခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့သည် အစိုးရနည်းတူ အာဏာလွှမ်းမိုးရေးအတွက် မကြိုးပမ်းနိုင်ခဲ့ကြပါ။ နိုင်ငံတော်သည် နယ်မြေအားလုံး ဗဟိုအစိုးရ၏ အချုပ်အခြာအာဏာဖြင့် နေသားကျလာအောင် ကြားဖြတ်ကာလကို အသုံးပြုခဲ့သည်။ NCA စာချုပ်ဖြင့် ထိုသို့ပြုလုပ်နိုင်အောင် ဆောင်ရွက်ပြီး တစ်ပြိုင်နက် သီးခြားအုပ်ချုပ်သည့်နယ်မြေနယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် အုပ်ချုပ်မှုအစီအစဉ်များ မရှိခြင်းကြောင့် EAO များ ယခင်ကကဲ့သို့ ၎င်းတို့၏ရပ်ရွာများအား ဝန်ဆောင်မှုပေးဆောင်နိုင်မှုတွင် အားနည်းသွားခဲ့ရာ ၎င်းတို့၏တရားဝင်မှုမှာ သိသိသာသာ လျော့ကျသွားခဲ့သည်။

အရပ်သားအစိုးရသို့ကူးပြောင်းမှုမတိုင်မီကပင် အစိုးရသည် EAO များကို ချန်လှပ်၍ ဒေသခံတိုင်းရင်းသား များနှင့် တိုက်ရိုက် ချိတ်ဆက်မှုများ ပိုမိုပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်ကြောင့် EAO များမှ ၎င်းတို့၏ လူထုထံမှ အခွန်ဆောင်နိုင်ခွင့်ကို ဆုံးရှုံးခဲ့သည်။ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းလည်ပတ်ရန်၊ အရင်းအမြစ်များထုတ်ယူရန်နှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးစီမံကိန်းများလုပ်ဆောင်ရန် ခွင့်ပြုထားသည့် နိုင်ငံတော်မူဝါဒများမှတစ်ဆင့် EAO တို့ဝင်ငွေဖန်တီးနိုင်သော်လည်း အဆိုပါလုပ်ငန်းများတွင် ၎င်းတို့မည်သို့မည်ပုံပါဝင်နိုင်သည့်အဆိုသည့် အပိုင်းကိုမူ အစိုးရက တိုးမြှင့်ထိန်းချုပ်ထားသည်။ နောက်ဆုံးတွင်မူ EAO အများစုမှာ နိုင်ငံခြားမှ ပြည်မမှတစ်ဆင့်ပေးပို့လာသော လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဆိုင်ရာ အကူအညီများနှင့် တိုက်ရိုက်ချိတ်ဆက်မှုများ အပါအဝင် ယခင်ရန်ပုံငွေရင်းမြစ်များလည်း ဆုံးရှုံးခဲ့ရသည်။ အစားထိုးဝင်ငွေလမ်းကြောင်းများရှိသော်လည်း ဖော်ပြပါကိစ္စရပ်များကြောင့် ၎င်းတို့၏ဘဏ္ဍာရေးအရ ရပ်တည်နိုင်မှုတွင် အားနည်းခဲ့သည်။

ထို့အပြင် နိုင်ငံတော်အစိုးရသည် EAO များ၏ဝန်ဆောင်မှုများကို အစားထိုးရန်နှင့် အထူးသဖြင့် ရောနှောအုပ်ချုပ်သည့် မီးခိုးရောင်နယ်မြေများတွင် ပိုမိုလက်လှမ်းမီချုပ်ကိုင်နိုင်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်သည် ယခင်က EAO များ ထိန်းချုပ်ခဲ့သည့် နယ်မြေများအတွင်းသို့ ထပ်မံထိုးဖောက်ဝင်ရောက်နိုင်ရန်အတွက် လမ်းများနှင့် ဆက်သွယ်ရေး ကွန်ရက်များကဲ့သို့သော အခြေခံအဆောက်အအုံသစ်များကို တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ထို့နောက်တွင် အစိုးရကျောင်းများ၊ ဆေးရုံများနှင့် ဆေးပေးခန်းများ ဆောက်လုပ်ကာ EAO များ ကာလရှည်ကြာ ထူထောင်ခဲ့သည့် ဝန်ဆောင်မှုများကို အစားထိုး၍ နိုင်ငံတော်၏ဝန်ဆောင်မှုများကို တိုးမြှင့်ပေးအပ်ခြင်းဖြင့် EAO တို့ကို တစ်နည်းတစ်ဖုံ ဖယ်ကြည့်ခဲ့သည်။ EAO များသည် ဝင်ငွေနည်းပါးလာခြင်း၊ လူစွမ်းအားအရင်းအမြစ်ရှားပါးမှုနှင့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော မြန်မာ့စီးပွားရေးတွင် တိုင်းရင်းသားများ ပါဝင်ရန်အတွက် စိန်ခေါ်မှုများ တိုးလာခြင်းကြောင့် EAO နှင့် အစိုးရဝန်ဆောင်မှုများ တရားဝင်ပေါင်းစပ်ဆောင်ရွက်ရန် အနည်းငယ်သာလိုအပ်ခဲ့ပြီး နိုင်ငံတော်အစိုးရက ဒေသခံပြည်သူများကို ၎င်း၏ တိုးချဲ့ဝန်ဆောင်မှုများကို အသုံးပြုပါဝင်လာစေရန် ဆွဲဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။ ကြားဖြတ်ကာလ ကြာရှည်ပြီး ပြေလည်မှုမရယူပဲ နောက်ဆုံးသဘောတူညီချက်ကို ရယူလေလေ၊ နိုင်ငံတော်မှ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုရှိရာ နယ်မြေများကို ဆက်လက် ကျူးကျော်လေလေနှင့် EAO များကို ဆက်လက် နင်းခြေလေလေသာ ဖြစ်တော့သည်။

^၁ Lee Jones, "Explaining Myanmar's Regime Transition: The Periphery is Central," *Democratization* 21, no. 5 (2014): 792.

^၂ *Ibid.*, 793.

^၃ Mary P. Callahan, *Political Authority in Burma's Ethnic Minority States: Devolution, Occupation and Coexistence* (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2007), 17.

^၄ *Ibid.*, 13.

^၅ မွန်နှင့်ကရင်လက်နက်ကိုင်များထိန်းချုပ်သည့်ဒေသတွင် အလုပ်လုပ်နေသည့် ဆရာဝန် (၂) ဦးကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ တွင် စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^၆ David Brenner, "Authority in Rebel Groups: Identity, Recognition and the Struggle over Legitimacy," *Contemporary Politics* 23, no. 4 (2017): 408-426.

^၇ Jones, "Explaining Myanmar's Regime Transition," 793.

^၈ *Ibid.*

^၉ *Ibid.*

^{၁၀} *Ibid.*, 794.

^{၁၁} *Ibid.*

^{၁၂} Kim Joliffe, *Ceasefire, Governance, and Development: The Karen National Union in Times of Change* (Asia Foundation, 2016), 42.

^{၁၃} ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ (၁) ရက်နေ့တွင် အမေရိကန်နိုင်ငံ ဘော်စတွန်မြို့မှတစ်ဆင့် အွန်လိုင်းဖြင့် KNU အထွေထွေ အတွင်းရေးမှူးကို စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၁၄} Ashley South et al., *Between Ceasefire and Federalism: Exploring Interim Arrangements in the Myanmar Peace Process* (Covenant Consultancy Co., 2018), 26.

^{၁၅} ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ မေလ (၉) ရက်နေ့တွင် အမေရိကန်နိုင်ငံ ဘော်စတွန်မြို့တွင် နိုင်ငံတကာကျွမ်းကျင်သူကို စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၁၆} ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ (၁) ရက်နေ့တွင် အမေရိကန်နိုင်ငံ ဘော်စတွန်မြို့မှတစ်ဆင့် အွန်လိုင်းဖြင့် KNU အထွေထွေ အတွင်းရေးမှူးကို စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၁၇} ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၉) ရက်နေ့တွင် စာရေးသူများမှ KNU အဖွဲ့အစည်းတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူ (Stakeholder) ကို အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၁၈} South et al., *Between Ceasefire and Federalism*, 6.

^{၁၉} *Ibid.*, 17.

^{၂၀} Joliffe, *Ceasefire, Governance, and Development*, 44.

^{၂၁} Adam Burke et al., *The Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid, and Development* (Asia Foundation, 2017), 37.

^{၂၂} *Ibid.*, 46.

^{၂၃} Joliffe, *Ceasefire, Governance, and Development*, 45.

^{၂၄} *Ibid.*

^{၂၅} *Ibid.*, 48.

^{၂၆} ကရင်အရေးပူးတွဲကြီးကြပ်စောင့်ကြည့်ရေးကော်မတီ (Karen Joint Monitoring Committee) ဝင် နှစ်ဦးအား စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ကရင်ပြည်နယ်တွင် ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၂၁) ရက်နေ့တွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၂၇} စာရေးသူများမှ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလတွင် လျှို့ဝှက်အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

^{၂၈} ကရင်ပူးတွဲကြီးကြပ်စောင့်ကြည့်ရေးကော်မတီ (Karen Joint Monitoring Committee) ဝင် နှစ်ဦးအား စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ဘားအံမြို့တွင် ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၂၁) ရက်နေ့တွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၂၉} ကရင်ပြည်နယ်အစိုးရ၏ အငြိမ်းစားအရာရှိတစ်ဦးကို စာရေးသူများမှ ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၆) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၃၀}ကရင်အရေးပူးတွဲကြီးကြပ်စောင့်ကြည့်ရေးကော်မတီ (Karen Joint Monitoring Committee) ဝင် နှစ်ဦးအား စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ဘားအံမြို့တွင် ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၂၁) ရက်နေ့တွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၃၁} South et al., *Between Ceasefire and Federalism*, 48.

^{၃၂} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် ရန်ကုန်အခြေစိုက် ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းအား စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၃၃} ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၂၄) ရက်နေ့တွင် စာရေးသူများမှ ထိုင်းနိုင်ငံ၊ ချင်းမိုင်မြို့က KNU အထက်တန်းအရာရှိအား အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၃၄} Ibid.

^{၃၅} South et al., *Between Ceasefire and Federalism*, 44.

^{၃၆} Ibid., 48.

^{၃၇} Ibid., 66.

^{၃၈} Ibid.

^{၃၉} Ibid., 65.

^{၄၀} Ibid., 60.

^{၄၁} Joliffe, *Ceasefire, Governance, and Development*, 47.

^{၄၂} Ibid.

^{၄၃} Burke et al., *The Contested Areas of Myanmar*, 53.

^{၄၄} Ibid., 54.

^{၄၅} ၎င်းစီမံကိန်းများသည် မြန်မာအမျိုးသား လူထုဗဟိုပြုစီမံကိန်း (၂၀၁၂-၂၀၂၁)ခုနှစ် (ကမ္ဘာ့ဘဏ်နှင့် အီတလီနိုင်ငံ)၊ အမျိုးသားလှုပ်စစ်ဓါတ်အားရရှိရေးစီမံကိန်း (၂၀၁၅-၂၀၂၁)ခုနှစ် (ကမ္ဘာ့ဘဏ်) နှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု နှင့် စားနပ်ရိက္ခာဖူလုံရေး ရံပုံငွေ (LIFT) (၂၀၁၀-၂၀၁၈) ခုနှစ် (OECD ၁၃ နိုင်ငံ)တို့ဖြစ်ကြသည်။ ကြည့်ပါ။

Burke et al., *The Contested Areas of Myanmar*, 54.

^{၄၆} ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ တွင် စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ဘားအံမြို့တွင် KNU ဗဟို ခေါင်းဆောင်အား အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၄၇} Kim Joliffe, *Ethnic Conflict and Social Services in Myanmar's Contested Regions* (Asia Foundation, 2014); Annika Pohl Harrisson and Helene Maria Kyed, "Ceasefire State-Making and Justice Provision by Ethnic Armed Groups in Southeast Myanmar," *SOJOURN: Journal of Social Issues in Southeast Asia* 34, no. 2 (July 2019): 290-326;

မွန်နှင့်ကရင်လက်နက်ကိုင်များထိန်းချုပ်သည့်ဒေသတွင် အလုပ်လုပ်နေသည့် ဆရာဝန် (၂) ဦးကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ တွင် စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လတွင် ထိုင်းနိုင်ငံ၊ ချင်းမိုင်မြို့တွင် ကရင်စစ်ဘေးရှောင်ကော်မတီ ဝန်ထမ်းအား စာရေးသူများက အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၄၈} Joliffe, *Ethnic Conflict and Social Services in Myanmar's Contested Regions*, 15.

^{၄၉} South et al., *Between Ceasefire and Federalism*, 58.

^{၅၀} ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံ ရန်ကုန်မြို့တွင် KIO နယ်မြေမှ အဆင့်မြင့်ပညာရေး အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု၏ ခေါင်းဆောင်ကို စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

Ei Ei Toe Lwin, "In KIO Territory, Old Casino Gets New Life as College for Kachin," *Myanmar Times*, June 22, 2016.

^{၅၁} Joliffe, *Ethnic Conflict and Social Services in Myanmar's Contested Regions*, 21.

^{၅၂} Ashley South and Marie Lall, "Language, Education and the Peace Process in Myanmar," *Contemporary Southeast Asia* 38, no. 1 (2016): 128-153.

^{၅၃} Ibid., 137.

^{၅၄} Ibid., 139.

^{၅၅} South et al., *Between Ceasefire and Federalism*, 59.

^{၅၆} Joliffe, *Ethnic Conflict and Social Services in Myanmar's Contested Regions*, 15.

^{၅၇} Joliffe, *Strength in Diversity*, 13.

^{၅၈} Ibid., 64.

^{၅၉} KNU ဒေသ ပညာရေးလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်နေသူအား စာရေးသူများမှ ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၉) ရက်နေ့တွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

South et al., *Between Ceasefire and Federalism*, 58-59.

^{၆၀} Joliffe and Mears, *Strength in Diversity: Towards Universal Education in Myanmar's Ethnic Areas* (Asia Foundation, 2016), 66-67.

^{၆၁} Ibid., 65.

^{၆၂} Ibid., 63.

^{၆၃} Joliffe, *Ethnic Conflict and Social Services in Myanmar's Contested Regions*, 5.

^{၆၄} ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၃) ရက်နေ့၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ကချင်ပြည်နယ်တွင် စာရေးသူများမှ The Shalom Foundation ကို အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၆၅} Ibid.

^{၆၆} Joliffe, *Ethnic Conflict and Social Services in Myanmar's Contested Regions*, 15.

^{၆၇} ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ တွင် စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ပဲခူးဒေသတွင် KNU အထက်တန်းအရာရှိအား အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၆၈} ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ တွင် စာရေးသူများမှ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် KNU အထက်တန်းအရာရှိအား အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၆၉} Joliffe, *Ethnic Conflict and Social Services in Myanmar's Contested Regions*, 82.

^{၇၀} ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၂) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ မြစ်ကြီးနားမြို့တွင် စာရေးသူများမှ ကချင်နစ်ချင်းဘုရားကျောင်း ကိုယ်စားလှယ်အား အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၇၁} ယခုစီမံကိန်းတွင်ပါဝင်သည့် ဆေးဖက်ဆိုင်ရာဆရာဝန်များကို စာရေးသူများမှ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။ အောက်ကိုလည်းကြည့်ပါ။

^{၇၂} Si Thura and Tim Schroeder, "Health Service Delivery and Peacebuilding in Southeast Myanmar," in *Myanmar Transformed? People, Places and Politics*, ed. Justine chambers et al. (Singapore: ISEAS - Yusof Ishak Institute, 2018).

^{၇၃} "Myanmar: Halt Land Law Implementation," *Human Rights Watch*, March 9, 2019.

^{၇၄} "One Giant Land Grab," *Frontier Myanmar*, March 12, 2019.

^{၇၅} "Myanmar: Halt Land Law Implementation."

^{၇၆} Kevin M. Woods, *The Conflict Resource Economy and Pathways to Peace in Burma* (Washington, DC: United States Institute of Peace, 2018), 24.

^{၇၇} Ibid.

^{၇၈} Siu Sue Mark, "Land Tenure Reform in Myanmar's Regime Transition: Political Legitimacy vs Capital Accumulation," (Ph.D. Diss., International Institute of Social Studies, 2017), 245-246.

^{၇၉} Ibid., 105.

^{၈၀} Ibid., 246.

^{၈၁} ကြည့်ပါ။ "14 Points Signed as Part II of Union Accord," *Global New Light of Myanmar*, July 17, 2018;

မြန်မာနိုင်ငံတွင် မြေယာနှင့်သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာကိစ္စများကို ဆောင်ရွက်နေသည့် အစိုးရမဟုတ်သော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းမှ ခေါင်းဆောင်ကို ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် စာရေးသူများက အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၈၂} ၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံ တတိယအကြိမ်တွင် ပါဝင်ခဲ့သည့် အစိုးရမဟုတ်သော နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းမှ ခေါင်းဆောင်ကို ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လတွင် စာရေးသူများက မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၈၃} နယ်စပ်ဒေသတွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ဖူးသော်လည်း ယခုတွင် မြန်မာနိုင်ငံတွင်းမှာ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်နေသော အစိုးရမဟုတ်သော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းမှ ဝန်ထမ်းများကို ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ (၈) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၈၄} Siu Sue Mark, “Land Tenure Reform in Myanmar’s Regime Transition,” 247.

အခန်း (၇)

အုပ်စုငယ်များကွဲထွက်ခြင်း၊ ဖယ်ကျဉ်ဆက်ဆံခံရခြင်းနှင့် ဖိနှိပ်ခံရခြင်းများ၊ တိုင်းရင်းသားများအား အသိအမှတ်ပြုဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စများအတွက် စဉ်းစားရမည့် အလွှာများနှင့် ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ထားမှုများ

၂၀၁၁ ခုနှစ်မှ ၂၀၂၁ ခုနှစ်အတွင်း ရရှိခဲ့သည့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဖြေလျော့လွတ်လပ်ခွင့်ပေးခြင်းများကြောင့် ပိုမိုအားကောင်းသော နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်မှုများရရှိလာသော်လည်း နိုင်ငံရေးနှင့် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းတွင် တိုင်းရင်းသားအရေးကိစ္စများအား လုံလောက်သည့်အာရုံစိုက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ခြင်း အနည်းငယ်သာရှိပါသည်။ အတိတ်တွင်ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည့် ဖိနှိပ်မှုများနှင့် ရရှိခဲ့သည့် သတင်းအချက်အလက်တို့အပေါ် အခြေခံ၍သုံးသပ်စဉ်းစားမည်ဆိုလျှင် ယခင်က တွေးမထားခဲ့ဖူးသည့် အနေအထားထိတိုင်အောင် နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ ဘာသာရေး၊ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကားတို့ကို အသိအမှတ်ပြု ဆင်နွှဲခြင်းများရှိခဲ့သည်။ ယင်းကဲ့သို့ သတင်းများနှင့် စာရွက်စာတမ်းများပေါ်တွင် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ ရရှိလာကြသည့် အောင်မြင်မှုများမှာ မြန်မာ့သမိုင်းတလျှောက်တွင် မယှဉ်နိုင်သည့် အောင်မြင်မှုဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ အပြုသဘောဆောင်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်ကြောင့် ကာလရှည်ကြာဖိနှိပ်ခံခဲ့ရသည့် တိုင်းရင်းသားများ၏ ဝိသေသလက္ခဏာ၊ အင်္ဂါရပ်များနှင့် ဘာသာစကားများ ပြန်လည်ရှင်သန်စေခြင်းနှင့် စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကော်မတီအား ဖွဲ့စည်းပြီး အရွယ်အစားအားဖြင့် သေးငယ်သည့် (သို့မဟုတ်) ကြီးမားသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအား မြှင့်တင်ပေးရန်၊ အသိအမှတ်ပြုမှုဆိုင်ရာ တောင်းဆိုချက်များနှင့် နိုင်ငံရေးအရပါဝင်ခွင့်ပေးရန်နှင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော နိုင်ငံရေးပါတီသစ်များ ပေါ်ထွက်လာခြင်းတို့ကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပါသည်။

သို့ရာတွင် ၎င်းထင်ရှားသည့် ညှိနှိုင်းပေးမှုများသည် ညင်သာသော်လည်း တဖက်တွင် အန္တရာယ်ရှိသည့် ရလဒ်များကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပါသည်။ တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် ဖယ်ဒရယ်အာဏာနှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရရန်အတွက် ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ထိန်းချုပ်ခြင်းနှင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်ခြင်း အစရှိသည့် မဟာဗျူဟာနည်းလမ်းမျိုးစုံကို ပိုမိုအင်အားကြီးမားသည့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများမှ သမိုင်းတလျှောက် အသုံးပြုခြင်းကို မိမိတို့အနေဖြင့် စာအုပ်ရှေ့ပိုင်း၏ အခန်းများတွင် ရေးသားဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင်လည်း ယခုအခန်းတွင်မူ ဆန့်ကျင်ဘက်အနေဖြင့် အရွယ်အစားဖြင့် သေးငယ်သည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များ၏ ဖြစ်တည်မှုနှင့် ဝိသေသလက္ခဏာများ ပိုမိုအားကောင်းပုံပေါ်လာစေရေးနှင့် အသိအမှတ်ပြုရေးအတွက် မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရမှ ချမှတ်အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည့် မဟာဗျူဟာများအား တင်ပြဆွေးနွေးလိုပါသည်။ ယခုဖော်ပြပါရှိမည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များသည် ပိုမိုအင်အားကြီးမား၍ သမိုင်းတလျှောက်တွင် အသိအမှတ်ပြုခံခဲ့ရပြီး တိုင်းရင်းသားနယ်မြေများ ရရှိခဲ့ကြသည့် တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်များမှ ခွဲထွက်သည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များဖြစ်ကြပါသည်။

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ တဖြည်းဖြည်းများပြားလာခြင်းသည် ဗမာလူမျိုးကြီးဝါဒနှင့် ဗမာအများစု၏ လွှမ်းမိုးချုပ်ကိုင်မှုကို လျော့ချနိုင်ရန်မဆိုထားနှင့်၊ ပိုမိုဆိုးရွားစေသည်ဟု မိမိတို့အနေဖြင့် ပြန်လည်ငြင်းခုံလိုပါသည်။ အသိအမှတ်ပြုမှုဆိုင်ရာ

ယန္တရားများနှင့် လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောဆိုပိုင်ခွင့်တို့သည် ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြောင့် ကိုယ်စားပြုမှုဆိုင်ရာ ယန္တရားသစ်များကိုဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည့်အတွက် အုပ်စုအားဖြင့် ပိုမိုသေးငယ်သည့် တိုင်းရင်းသားများ၏ တောင်းဆိုမှုများ များစွာမြင့်တက်လာခဲ့ပါသည်။ မိမိတို့အနေဖြင့် ၎င်းပြောင်းလဲမှုများနှင့် ပတ်သတ်၍ ပေါ်ပေါက်လာသည့် အကျိုးသက်ရောက်မှုလေးမျိုးကို ဆန်းစစ်မည်ဖြစ်ပြီး ယင်းတို့မှာ

(၁) တိုင်းရင်းသားလူမျိုး ၁၃၅ မျိုးတို့အား အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် ၎င်းဖြစ်စဉ်အား သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ပြုလုပ်ခြင်း

(၂) တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးများ ခန့်အပ်တာဝန်ပေးခြင်း

(၃) ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရနယ်မြေဇုန်များ ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ခြင်းနှင့်

(၄) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ နိုင်ငံရေးပါတီသစ်များ ပေါ်ထွက်လာခြင်း အစရှိသည်တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

ထိုအဖွဲ့အစည်းအသစ်များသည် တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုများအကြား ကွဲထွက်မှုများ ပိုမိုများပြားလာစေရန် ပြုလုပ်လိုက်သကဲ့သို့ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံရေးအရစုစည်းမှုကိုလည်း ဆယ်စုနှစ်များစွာကြာမြင့်သည့် စစ်ပွဲများထက် ပိုမိုဆိုးရွားစွာ ပျက်စီးစေပါသည်။ မပြောင်းမလဲတူညီနေသည့် ရည်မှန်းချက်မှာ တိုင်းရင်းသားများ၏ နိုင်ငံရေးနှင့် နယ်မြေအရ ထိန်းချုပ်မှု၏ ခြိမ်းခြောက်မှုများကို ယုတ်လျော့အားနည်းသွားစေရန်ဖြစ်ပြီး ၎င်းရည်မှန်းချက်ကို အကောင်အထည်ဖော်သည့် နည်းလမ်းအားဖြင့်သာ အပြောင်းအလဲရှိခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအနေဖြင့် သေးငယ်သည့် အစုအဖွဲ့များအဖြစ် ကွဲထွက်သွားခဲ့သည့်အတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးတောင်းဆိုမှုများတွင် ခိုင်မာသည့်ရပ်တည်ချက်မှ ပြောဆိုရန်နှင့် အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝသည့် နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်မှုကို ရရှိရန် ခက်ခဲလာကြသည်။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် အောင်မြင်သည့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပူးပေါင်းမှုများ ပြုလုပ်ရန် အလားအလာနည်းပါးလာပြီး လူများစု၏ နိုင်ငံရေးဩဇာလွှမ်းမိုးမှုကို ခြိမ်းခြောက်နိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းလည်း နည်းပါးလာခဲ့သည်။ အုပ်စုများကွဲထွက်ခြင်းနှင့် မိမိတို့အစုအဖွဲ့မှသာ နေရာရရန် ယှဉ်ပြိုင်ရမှုများကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုအချင်းချင်းကြား တင်းမာမှုများဖြစ်ပေါ်လာခဲ့ခြင်းကြောင့် ထိုဖြစ်ရပ်များမှတစ်ဆင့် တပ်မတော်အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားဖြစ်ထွန်းစေရန်အလို့ငှာ သေးငယ်သည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များနှင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့ကာ နိုင်ငံရေးအက်ကြောင်းများ ဖန်တီးခဲ့ကြသည်။ သေးငယ်သည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ ပေးအပ်ထားသည့် အသိအမှတ်ပြုမှုကို လွန်စွာတန်ဖိုးထားကြသည့်တိုင် အံ့ဩစရာကောင်းလောက်အောင်ပင် ၎င်းတို့ရရှိခဲ့သည့် ရလဒ်များမှာ အရေးပါမှုအကျိုးသက်ရောက်မှုနည်းပါးပြီး နိုင်ငံတော်နှင့် ဗမာအများစုကသာ အကျိုးဖြစ်ထွန်းခဲ့သည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။

တချိန်တည်းမှာပင် ပြည်ထောင်စုအစိုးရအနေဖြင့် အရွယ်အားဖြင့် သေးငယ်သည်ဖြစ်စေ၊ ကြီးမားသည်ဖြစ်စေ တည်ရှိကြသည့် တိုင်းရင်းသား အစုအဖွဲ့များအား အသိအမှတ်ပြုခြင်းဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စများအား “တစ်ဦးတစ်ယောက်၏ တစ်ကိုယ်ရည်ပုဂ္ဂလိက အခွင့်အရေး” ဆိုင်ရာ အနေအထားများအဖြစ် အမြင်ရောက်စေရန် ကျဉ်းမြောင်းစွာနှိမ်ချခဲ့ပါသည်။ တိုင်းရင်းသားများ၏ တောင်းဆိုချက်အသစ်များအား ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာ ထိုးဖောက်ခွင့်ပေးရမည့်အစား ပြည်ထောင်စုအစိုးရအနေဖြင့် ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဆက်စပ်ဥပဒေများကို အသုံးပြု၍ ဘာသာစကား၊ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုနှင့် ၎င်းတို့၏ ပတ်ဝန်းကျင် အစုအဖွဲ့များကို ကာကွယ်ရန်လုပ်ဆောင်ကြသည့် တိုင်းရင်းသားများ၏ ရပိုင်ခွင့်သတ်မှတ်ချက်များကို စည်းနှောင်ခြင်းနှင့် ထိန်းချုပ်မှုများရှိခဲ့ပါသည်။ သို့ပါသော်ကြောင့် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များနှင့် လူနည်းစုများအတွက် ၎င်းတို့၏ လူမှုပတ်ဝန်းကျင် အသိုင်းအဝိုင်းကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းမှုအတွက် လိုအပ်သည့် စွမ်းရည်များအား ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်မှုဖြင့် မြှင့်တင်နိုင်မည့်

အခွင့်အလမ်းများလည်း ရှားပါးခဲ့ရသည်။ အနှစ်သာရအားဖြင့်ဆိုလျှင်မူ အစိုးရအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားအရေးကိစ္စများအား အပေါ်ယံသာ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းခြင်းနှင့် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများအား သင်ကြားခြင်းနှင့် တိုင်းရင်းသားများ၏ ဓလေ့ထုံးတမ်းများအား ဆင်နွှဲနိုင်သည့် အခွင့်အရေးများကို လျော့ချခြင်းဖြင့် တိုင်းရင်းသားအရေးကိစ္စအား နိုင်ငံရေးအရ အရေးပါမှုနည်းပါးရန် ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ အဆုံးသတ်တွင်မူ ၎င်းမူဝါဒများကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအနေဖြင့် မြို့ပေါ် (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံရပ်ခြားတွင် အခွင့်အလမ်းများရှာဖွေကြရခြင်းများရှိလာခဲ့ပြီး ထိုဒေသများရှိ လစ်လပ်နေသည့်နေရာများတွင်မူ မြန်မာလူမျိုးများမှ အစိုးရအရာရှိများအနေဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ကုမ္ပဏီကြီးများတွင် အလုပ်လုပ်ကိုင်ရန်သော်လည်းကောင်း၊ လက်လီဈေးဆိုင်ငယ်များ ကိုယ်ပိုင်ဖွင့်လှစ်ရောင်းချရန်သော်လည်းကောင်း အသီးသီး အစားထိုးဝင်ရောက်လာကြသည်။

၇.၁။ အသိအမှတ်ပြုမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းသစ်များအား အလွှာခွဲခြားခြင်းနှင့် ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ခြင်း

မြန်မာနိုင်ငံတွင် စုံလင်ကွဲပြားမှုများအား သိသာထင်ရှားစွာပင် မြင်တွေ့နိုင်သည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအနက် အရွယ်ပမာဏအားဖြင့် ကြီးမားသည့် ချင်း၊ ကချင်၊ ရှမ်း၊ ကရင်၊ ကယားနှင့် ရခိုင်တိုင်းရင်းသားတို့မှာ အနည်းနှင့်အများ စုစည်းမှုများရှိကြပါသည်။^၁ ၎င်းတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများသည် နက်ရှိုင်းစွာ အမြစ်တွယ်နေသည့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကျောရိုးများ၊ ဘာသာစကားတူညီမှုများ၊ အတူတကွခါးစည်းခံခဲ့ကြရသည့် ဒုက္ခဝေဒနာများနှင့် ရုန်းကန်မှုများအပေါ် အခြေခံကာ ပေါင်းစည်းခဲ့ကြသည့် သမိုင်းကြောင်းများဖြင့် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ထားကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအတွင်း၌ပင် သတိမမိရန်ခဲယဉ်းသော်လည်း ဝိသေသကွဲပြားပြီး အရေးပါသည့် စုံလင်ကွဲပြားမှုများရှိကြပါသည်။

ပန်-တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များဆိုသည်မှာ မျိုးနွယ်စုများ၊ အသိုက်အဝန်းအစုအဖွဲ့များနှင့် ဘာသာစကားများ ခပ်ဆင်ဆင်တူညီကြသည့် အစုအဖွဲ့များပေါင်းစည်းဖွဲ့စည်းထားကြခြင်းကို ရည်ညွှန်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင်လည်း ယင်းဒေသခံလူများစုနှင့် မတူကွဲပြားသည့် လူနည်းစု အစုအဖွဲ့များရှိကြပါသည်။ ယဉ်ကျေးမှုအရ စုံလင်ကွဲပြားမှုသည် လူမှုဗေဒဆိုင်ရာ အချက်အလက်တစ်ခုဖြစ်ပြီး တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုသည် နိုင်ငံရေးအရ စုဖွဲ့ထားသည်ဟူ၍ သတ်မှတ်၍မရနိုင်ပါ။ သို့ရာတွင် ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များမှ စတင်ကာ အစုအဖွဲ့သစ်များအား အလွှာခွဲခြားကြောင့် ပမာဏအားဖြင့် သေးငယ်သည့် (သို့မဟုတ်) ကြီးမားသည့် လူနည်းစုများ၏ နိုင်ငံရေးအရ စုဖွဲ့မှုကို အမြတ်ထုတ်သည့် နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်းတစ်ရပ်သည် ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ပါသည်။

ပထမအလွှာဖြစ်သည့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစု ပြည်နယ် ၇ ခု ဖွဲ့စည်းခြင်းသည် ကာလရှည်ကြာ တည်ရှိနေပြီးဖြစ်ပါသည်။ ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေသည် ယခင်ပြုလုပ်ခဲ့သည့် တိုင်းနှင့်ပြည်နယ်များ၏ နယ်နိမိတ်စည်းခြားမှုကို ပိုမိုခိုင်မာအောင် ပြုလုပ်ပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်။ ၁၉၄၇ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ကချင်၊ ရှမ်းနှင့် ကယားပြည်နယ်များ ပါဝင်ကြပြီး ၁၉၅၂ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ကရင်သည် အထူးခရိုင်မှ ပြည်နယ်သို့ ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ခြင်းခံခဲ့ရပြီး မွန်၊ ရခိုင်နှင့် ချင်းပြည်နယ်တို့သည်လည်း ၁၉၄၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အထူးခရိုင်များမှ ပြည်နယ်အဆင့်သို့ ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ခံခဲ့ရသည်။ သို့သော်လည်း ၎င်းပြည်နယ်များသည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရှိသည့် ဖယ်ဒရယ်ပြည်နယ်များအနေဖြင့် အခြေခံကာ ဖွဲ့စည်းထားသည့် ပြည်နယ်များအဖြစ် သတ်မှတ်ခံရခြင်းရှိပါသလားဆိုသည့်အချက်သည် ရှင်းလင်းမှုမရှိပါ။ လက်ရှိ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များအနေဖြင့် မည်သည့်ပြည်နယ်ကမှ ၎င်းတို့ကိုယ်စားပြုသည့် အုပ်စုများနှင့် ပြီးပြည့်စုံစွာ လိုက်လျောညီထွေရှိသည့် နယ်မြေများ မရှိကြပါ။ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ် နယ်မြေသတ်မှတ်ချက်သည် ၎င်းနယ်မြေအသီးသီးတွင် နေထိုင်ကြသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအပေါ် လုံလောက်သည့် နားလည်မှုမရှိပဲ သတ်မှတ်ထားခြင်းသာဖြစ်ပါသည်။ အချို့ဒေသများ

အထူးသဖြင့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ကြရသည့် ဇနီးများတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ ရောနှောတည်ရှိနေနိုင်သည့်အတွက် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုတစ်စုတည်းကသာ လွှမ်းမိုးပြီး ထိုနေရာများကို လူများစုတိုင်းရင်းသားများ၏ ပြည်နယ်ဟု သတ်မှတ်၍ မရနိုင်ပါ။ မကြာခဏ တိုက်ပွဲများဖြစ်ပွားတတ်သည့် နယ်မြေများမှအပ လက်ရှိတွင်တည်ရှိနေသည့် ပြည်နယ်များ၏ နယ်မြေသတ်မှတ်ချက်သည် နိုင်ငံရေးအရစွဲမှုနှင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးကြီး ၇ မျိုးတို့၏ မျှော်မှန်းရည်သန်မှုများကို အခြေခံ၍ ဖွဲ့စည်းထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

တပြိုင်နက်တည်း သတိပြုရန်မှာ နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်း ၁၃၅မျိုးရှိသည်ဆိုသည့် ၁၉၉၀ပြည့်နှစ်များတွင် ပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည့် ချဉ်းကပ်မှုများကို ဆက်လက်မြှင့်တင်နေကြဆဲဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းကိန်းဂဏန်းများ၏ မူရင်းစစ်မြစ်မှာ ယခုထိတိုင်သိရှိနိုင်ခြင်း မရှိပါ။ အချို့သူများ၏ ပြောစကားအရမူ ထိုဂဏန်းသုံးလုံးပေါင်းသည့် နံပါတ်သည် ၉ ဖြစ်သည့်အတွက် စစ်တပ်၏ ကံကောင်းစေသည့် နံပါတ်အနေဖြင့် တွက်ချက်သတ်မှတ်ထားကြောင်းလည်း ပြောဆိုမှုများရှိကြပါသည်။ ပိုမိုခိုင်မာသည့် ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုနှင့် ပြောရလျှင်မူ ၎င်းနံပါတ်များသည် ၁၉၃၁ခုနှစ်တွင် ဗြိတိသျှများမှ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် ကောက်ခံခဲ့သည့် သန်းခေါင်စာရင်းမှ ဆင်းသက်လာသည်ဟု ယူဆနိုင်ဖွယ်ရှိပြီး ၎င်းသန်းခေါင်စာရင်းတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု ၁၅ မျိုးပါဝင်ပြီး ဗမာနိုင်ငံတွင်လည်း မျိုးကွဲပေါင်း ၁၃၅ မျိုး တည်ရှိသည်ဟု ပါရှိပါသည်။^၁ ကိုလိုနီခေတ်၏ စာရင်းဇယားများသည် ဘာသာစကားအလိုက် ခွဲခြားခြင်းများဖြစ်သည့်အတွက် ယခုစာရင်းဇယားများနှင့် အနည်းငယ်ကွာဟမှုများရှိပါသည်။ ၁၉၅၃ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းသည် အစောပိုင်းကာလများတွင် အသုံးပြုခဲ့သော စာရင်းဇယားများကို အခြေခံထားခြင်းဖြစ်သော်လည်း တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုကြီး ၇ မျိုးနှင့် နိုင်ငံခြားသား ၄မျိုးအတွက်သာ အကျုံးဝင်သည့် အချက်အလက်များအား ပုံနှိပ်ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။^၂ ၁၉၆၀ခုနှစ်တွင် ထုတ်ဝေခဲ့သော အစိုးရ၏ ပုံနှိပ်ဖော်ပြမှုများတွင် အစုအဖွဲ့ ၄၅ဖွဲ့သာ ပါဝင်၍ ထပ်မံခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာလိုက်ပါက မျိုးနွယ်စုပေါင်း ၁၆၀ထိ ရှိနိုင်သည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။^၃ အစိုးရအနေဖြင့် ၁၉၇၄ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရန် ပြင်ဆင်ရာတွင် အစုအဖွဲ့ပေါင်း ၁၄၄ ဖွဲ့ပါဝင်သည့် စုံလင်သည့် စာရင်းဇယားတစ်ခုအား တည်ဆောက်ခဲ့သော်လည်း ၎င်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပါဝင်လာခြင်းမရှိပါ။ ၁၉၈၃ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းတွင် အထက်ပါစာရင်းမှ အစုအဖွဲ့လေးဖွဲ့အား ဖြုတ်ချထားခဲ့ပြီး လက်ရှိကိန်းဂဏန်းဖြစ်သည့် ၁၃၅မျိုးကိုသာ ထည့်သွင်းဖော်ပြထားခဲ့ပါသည်။^၄ အချုပ်အားဖြင့်ဆိုသော် ယင်း ၁၃၅ ဆိုသည့် နံပါတ်သည် တရားလက်လွတ်ပေါ်ပေါက်လာခြင်းဖြစ်ပြီး သံသယဖြစ်ဖွယ်လည်းကောင်းပါသည်။

စစ်အာဏာရှင်များ၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ မူလအစကတည်းကပင် ရှင်းလင်းမှုရှိပါသည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု ၁၃၅ မျိုးဟု သတ်မှတ်အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးကြီး ၇မျိုးအပေါ်တွင်သာ မှီတည်မှုမရှိသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ကို ရေးဆွဲရန်ဆိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ဖြစ်ပါသည်။^၅ အခြားတစ်ဖက်မှ တွေးကြည့်လျှင်မူ စစ်အစိုးရအနေဖြင့် နယ်မြေသတ်မှတ်ချက် သီးသန့်မရှိသည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့ငယ်များအား အသိအမှတ်ပြုခြင်းဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုကြီး ၇ မျိုးအား အပြည့်အဝ အသိအမှတ်ပြုခြင်းကို ငြင်းဆန်နိုင်ရန်ဖြစ်ပါသည်။ စစ်အစိုးရအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်ပေါင်း ၁၃၅မျိုးရှိသည်ဆိုသည့် သဘောတရားအား အဆိုတင်သွင်းခြင်းသည် တိုင်းရင်းသားများ၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်တောင်းဆိုသည့် တောင်းဆိုချက်များကို တားမြစ်ပိတ်ပင်ရန်ဖြစ်ပါသည်။^၆ ထို့အပြင် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များနှင့် လေ့လာသူများအကြားတွင် ၎င်းအသိအမှတ်ပြုမှုများသည် “ရှုပ်ထွေးပြီး ဗမာလူမျိုးမဟုတ်သူများ၏ ပေါင်းစည်းညီညွတ်မှုနှင့် ခွဲခြားအုပ်ချုပ်ခြင်းဖြင့် လူမျိုးစုများ၏ ဝိသေသလက္ခဏာများအား အားပျော့ပျက်ပြယ်စေရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည့် စစ်အစိုးရ၏ နည်းလမ်းတစ်ခုသာဖြစ်သည်” ဆိုသည့် အမြင်များ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။^၇

ထို့အပြင် ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးကြီး ၇မျိုးရှိသည် ဆိုသည့် သတ်မှတ်ချက်မှ ဖယ်ခွာပြီး တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုငယ်များအား အလွှာများထပ်ခွဲခြင်းနှင့် ကိုယ်ပိုင်စီမံခန့်ခွဲခွင့်ရဇုန်များနှင့်

ကိုယ်ပိုင်စီမံခန့်ခွဲခွင့်တိုင်းများခွဲခြားပေးခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ ယင်းအခြင်းအရာများမှာ ၁၉၄၇ခုနှစ်နှင့် ၁၉၇၄ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ပါဝင်ခြင်းမရှိပါ။ ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် “နာဂ၊ ကိုးကန့်၊ ဓန၊ ပလောင်၊ ပအိုဝ်းနှင့် ဝ” ဆိုသည့် ကိုယ်ပိုင်စီမံခန့်ခွဲခွင့်ရ နယ်မြေဒေသ သတ်မှတ်ပေးထားသော်လည်း ၎င်းဒေသများရှိ တရားရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာများမှာ အကန့်အသတ်များရှိနေသေးကြောင်းလည်း တွေ့ရှိရပါသည်။ (ဇယား ၇ အားကြည့်ပါ)။ အထက်ပါ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် စီမံခန့်ခွဲခွင့်ရ ဒေသများတွင် မြို့နယ်ပေါင်း ၂မြို့နယ်မှ ၈မြို့နယ်ထိ ပါဝင်ပါသည်။ အရေးကြီးသည့်အချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ၎င်းဖော်ပြပါ ဇုန်အသစ်များဖွဲ့စည်းရန် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအနေဖြင့် လိုအပ်သည့် အခြေအနေများဖြစ်သည့် “အမျိုးသားလူမျိုးစုတစ်ခုအနေဖြင့် သတ်မှတ်ခံရခြင်း၊ နယ်မြေမရှိသော်လည်း ချိတ်ဆက်ထားသည့် မြို့နယ်နှစ်ခုတွင်နေထိုင်ကြသည့် လူများတွင် လူများစုဖြစ်ခြင်း” စသည့် အချက်အလက်များနှင့် ပြည့်စုံပါက ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်စီမံခန့်ခွဲခွင့်ဇုန်အသစ်များ ဆက်လက်ချဲ့ထွင်နိုင်ခြင်းကို ခွင့်ပြုထားသည်။ ဇယား-၈ တွင် တိုင်းနှင့်ပြည်နယ် အသီးသီးရှိ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်စီမံခန့်ခွဲခွင့်ရဇုန်များကို ဖော်ပြထားပြီး အဆိုပါ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်စီမံခန့်ခွဲခွင့်ရဇုန်များနှင့် တိုင်းများသည် ရှမ်းပြည်နယ်တွင်သာတည်ရှိပြီး ခြွင်းချက်အနေဖြင့် စစ်ကိုင်းတိုင်းတွင် နာဂဒေသတစ်ခုသာ ရှိပါသည်။

ဇယား ၈ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရှိ လူမျိုးစု ကိုယ်စားပြုအလွှာများ

ပြည်နယ်/တိုင်း	တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး	ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ဒေသများ/ခရိုင်များ
ရှမ်း	ဗမာ၊ အခါ၊ ပဒေါင်၊ လားဟူ၊ အင်းသား၊ လီဆူး၊ ကချင်	ဓန၊ ကိုးကန့်၊ ပအိုဝ်း၊ ပလောင်၊ ဝ
ကချင်	ဗမာ၊ ရဝမ်၊ လီဆူး၊ ရှမ်း	
ကရင်	ဗမာ၊ မွန်၊ ပအိုဝ်း	
မွန်	ဗမာ၊ ပအိုဝ်း၊ ကရင်	
ဧရာဝတီ	ကရင်၊ ရခိုင်	
ရန်ကုန်	ကရင်၊ ရခိုင်	
စစ်ကိုင်း	ချင်း၊ ရှမ်း	နာဂ
တနင်္သာရီ	ကရင်	
ပဲခူး	ကရင်	
မကွေး	ချင်း	
မန္တလေး	ရှမ်း	
ရခိုင်	ချင်း	
ကရင်နီ	ဗမာ	

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားရေးရာကိုယ်စားလှယ်များ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်များကိုလည်း ဖော်ပြထားပါသည်။ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ဝင် ကိုယ်စားလှယ်များဆိုသည်မှာ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များနှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်စီမံခန့်ခွဲခွင့်ရဒေသများတွင် အလွှာထပ်မံခွဲခြားထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်များဖြစ်ကြပါသည်။ ၎င်းတို့နှင့် မြို့နယ်တစ်မြို့နယ်စီရှိ ရွေးကောက်ခံများဖြစ်ကြသည့် လွှတ်တော်အမတ်များနှင့် မတူညီသည်မှာ

တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ဝင် ကိုယ်စားလှယ်များသည် ပြည်နယ် (သို့မဟုတ်) တိုင်းဒေသကြီး တစ်ခုလုံးရှိ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုတစ်စုမှ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားကြသည့်သူများဖြစ်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ တိုင်းရင်းသားရေးရာကိုယ်စားလှယ်များ ဆိုသည့်ရာထူးအား ဖန်တီးခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ရှင်းလင်းမှုမရှိပါ။ အမျိုးသားညီလာခံတွင် တိုင်းရင်းသားရေးရာကိုယ်စားလှယ်များ ဖွဲ့စည်းခြင်းသည် “တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအနေဖြင့် ဇန်နဝါရီလအတွင်း လိုအပ်သည့် သတ်မှတ်ချက်များ ပြည့်မီမှုမရှိသော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဌာန်းထားသည့် အကျိုးဝင်ပါဝင်ပတ်သက်ရန်အတွက် အဆိုတင်သွင်းမှုများကို လိုက်လျောရန်ဖြစ်သည်” ဟု မှန်းဆချက်များလည်း ရှိပါသည်။^၉ ဒုတိယခန့်မှန်းချက်မှာ အစိုးရအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားရေးရာ ကိုယ်စားလှယ်များ ဖန်တီးခြင်းအားဖြင့် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်အများစုတွင် ဗမာများ၏ကိုယ်စားပြုမှုများကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားရန်ဆိုသည့် အမြင်ဖြစ်ပါသည်။ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်အများစုတွင် ဗမာလူမျိုးများသည် လူနည်းစုများဖြစ်ကြပြီး ကချင်၊ ကရင်နီ၊ ကရင်၊ မွန်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်တို့ရှိ ဝန်ကြီးများသည် ဗမာလူမျိုးများဖြစ်ကြပါသည်။ ဖော်ပြပါပါရှိသည့် နံပါတ်များသည် ခန့်မှန်းချက်၂ခုစလုံးအား မှန်ကန်စေရန် ထောက်ပံ့ပေးနေသကဲ့သို့ ဖြစ်နေပါသည်။ ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် ကိုယ်စားလှယ်ပေါင်း ၂၉ ဦးအား တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးများအနေဖြင့် ခန့်အပ်တာဝန်ပေးခြင်းများ ရှိခဲ့ပါသည် (ဇယား-၈ အားကြည့်ပါ။) ကိုယ်စားပြုမှု ၇ခုရှိသော ရှမ်းပြည်နယ်သည် စုံလင်ကွဲပြားမှုအများဆုံးရှိသည့် အရပ်ဒေသဖြစ်ပြီး ကချင်ပြည်နယ်တွင် ကိုယ်စားပြုမှု ၄ ခု၊ ကရင်ပြည်နယ်နှင့် မွန်ပြည်နယ်တွင် ကိုယ်စားပြုမှု ၃ခု၊ ဧရာဝတီတိုင်း၊ ရန်ကုန်တိုင်းနှင့် စစ်ကိုင်းတိုင်းတို့တွင် ကိုယ်စားပြုမှု ၂ ခုနှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်၊ ကရင်နီပြည်နယ်၊ မကွေးတိုင်း၊ မန္တလေးတိုင်း၊ ပဲခူးတိုင်းနှင့် ကန္တာဝတီတိုင်းတို့တွင်မူ ကိုယ်စားပြုမှု ၁ခု အသီးသီးရှိကြပါသည်။ ကရင်နှင့် ဗမာ တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး၅ဦးစီ ရှိကြပါသည်။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်စီမံခန့်ခွဲခွင့်ရဇန်နဝါရီလအဖွဲ့ဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးအသစ်များခန့်အပ်ခြင်း၏ ဖြစ်တန်ချေကို ခွင့်ပြုထားပါသည်။ ယင်းအစုအဖွဲ့များ၏ အခွင့်အရေးနှင့် ရပိုင်ခွင့်များသည် သက်ဆိုင်ရာအစုအဖွဲ့များ၏ အရွယ်အစားနှင့် သက်ဆိုင်ပါသည်။ ဥပမာအနေဖြင့် အစုအဖွဲ့တစ်ခုသည် ဝန်ကြီးခန့်အပ်လိုပါက ယင်းအစုအဖွဲ့သည် အမျိုးသားလူမျိုးတစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်ခံထားရမှုရှိရန်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံလူဦးရေ၏ ၀.၁ ရာခိုင်နှုန်း (လူဦးရေစုစုပေါင်း ၅၁,၄၀၀) ကို ကိုယ်စားပြုမှုရှိရမည်။

တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေးများအတွက် နောက်ဆုံးအချက်အနေဖြင့် အရေးကြီးပြီး အကျိုးဆက်များရှိသည့်အလွှာမှာ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ဖြစ်ပါသည်။ စစ်အစိုးရအနေဖြင့် ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် အနိုင်ရရှိသည့်ပါတီမှ လွှတ်တော်နေရာအများစုကို ရရှိနိုင်သည့် FPTP ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ကို စတင်အသုံးပြုခဲ့ပါသည်။ FPTP သည် ဆန္ဒမဲပေးကြသူများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏မဲဆန္ဒနယ်တွင် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ကြသည့် ကိုယ်စားလှယ်များအနက် နှစ်သက်သူကို မဲပေးရွေးချယ်နိုင်သည့် စနစ်ဖြစ်ပါသည်။ လူများစုမဲ မရစေကာမူ ဆန္ဒမဲအများဆုံးရရှိသည့် ကိုယ်စားလှယ်သည် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းခံရပါသည်။ ထို့ကြောင့် FPTP စနစ်သည် “အနိုင်ရယူ အကုန်ယူစတမ်း”ဆိုသည့် အနိုင်ရသည့်ပါတီအား ၎င်းတို့၏ ကိုယ်စားလှယ်များရရှိခဲ့သည့် ဆန္ဒမဲများထက် အရေအတွက်ပိုများသည့် လွှတ်တော်တွင်းနေရာများကို ပေးအပ်သည့် စနစ်ဖြစ်ပါသည်။ အရေးကြီးသည့် သတိပြုရန်အချက်မှာ FPTP စနစ်သည် ပထဝီဒေသအားဖြင့် လူထုထောက်ခံမှုများသည် ပါတီများ (ဥပမာ တိုင်းရင်းသားပါတီများ)အား အနိုင်ရရှိစေတတ်ပြီး တိုင်းနှင့်ပြည်နယ်များတွင် ထောက်ခံမှုနည်းပါးသည့် ပါတီများအား ပြစ်ဒဏ်ပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်ပေါ်စေတတ်သည်ဆိုသည့် အချက်ပင်ဖြစ်သည်။ ဥပမာပေးရသော် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံနှင့်မတူညီသည့်အချက်မှာ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဥပဒေပြုသူများသည် တိုင်းနှင့်ပြည်နယ်များရှိ ဒေသခံများ၏ နိုင်ငံရေးပါတီများဖြစ်ကြသည့် တိုင်းရင်းသားပါတီ (သို့မဟုတ်) ပြည်နယ်တွင်းရှိ ကိုယ်ပိုင်ဝိသေသလက္ခဏာများကို အခြေခံထားသည့်တိုင်းရင်းသားပါတီများ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်းကို ပိတ်ပင်တားမြစ်ထားမှု မရှိခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ FPTP စနစ်သည် ၁၉၉၀ပြည့်နှစ်များမှစတင်၍ ၂၀၁၀ခုနှစ်များအထိ အရွယ်အစားအားဖြင့် သေးငယ်သည်ဖြစ်စေ၊ကြီးမားသည်ဖြစ်စေ တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့ စုံလင်ကွဲပြားမှုများအား အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာကွဲထွက်စေခြင်းကို ဖြစ်ပေါ် ခဲ့ပါသည်။

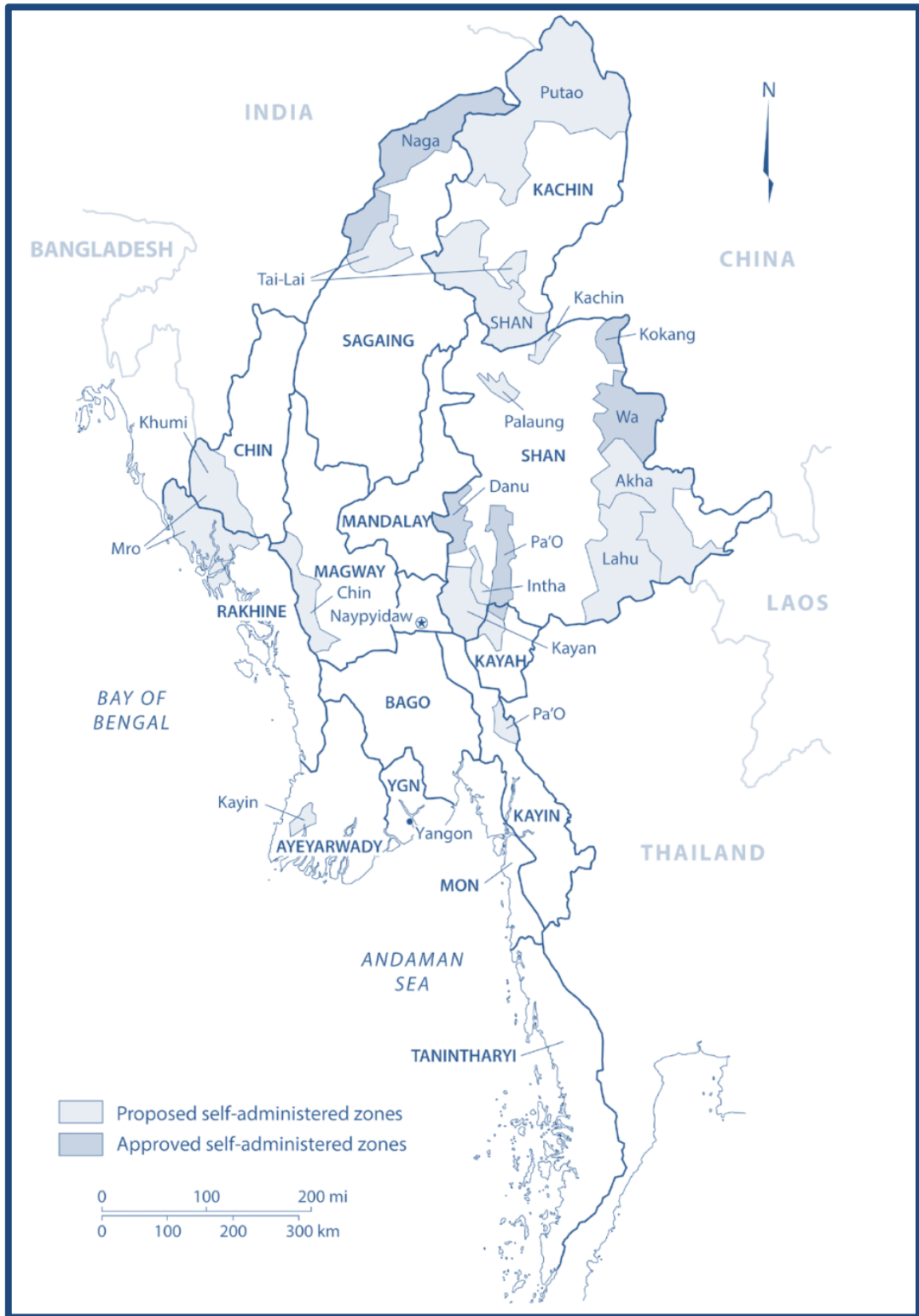
(က) အစိတ်စိတ် အမွှာမွှာခွဲရန် အခြေခံတစ်ရပ်ကို ခင်းကျင်းခြင်း

တိုင်းရင်းသားများအား အသိအမှတ်ပြုမှုနှင့် ပက်သတ်၍ အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာဖြစ်စေရန်နှင့် အလွှာများခွဲခြားသတ်မှတ်သည့် နိုင်ငံတော်၏ မဟာဗျူဟာသည် ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည့် အမျိုးသားညီလာခံများမှ စတင်၍ မြင်တွေ့နိုင်ပါသည်။ စစ်အစိုးရအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအနေဖြင့် တောင်းဆိုမှုများပြုလုပ်စေရန် တံခါးဖွင့်ပေးခဲ့ပြီး ၎င်းတောင်းဆိုချက်များအနက်မှ အချို့အချက်များကိုသာ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြခဲ့ပါသည်။

နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် ၁၉၉၄ခုနှစ်တွင် (စည်းလုံးညီညွတ်မှုများအကြား ထပ်မံစည်းလုံးညီညွတ်မှုရှိခြင်း) ဆိုသည့်အချက်ကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားစဉ်မှာပင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအား မြို့နယ်အဆင့်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့်တွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ပေးရန် စိတ်အားထက်သန်မှုရှိကြောင်း ကြေညာခဲ့ပါသည်။^{၁၀} ၎င်းစဉ်းစားပေးမှုသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများမှ ခွဲထွက်ခြင်းကို အားပျော့သွားစေရန် ရည်ရွယ်သော်လည်း ဆန့်ကျင်ဖက်အနေဖြင့် အစိုးရ၏ မဟာဗျူဟာ ပြုလဲသွားခြင်းကိုသာ ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပါသည်။ အသိအမှတ်ပြုမှုဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စအတွက် တောင်းဆိုမှုများ မြောက်များစွာရှိလာခဲ့ကြပြီး အချို့သော တောင်းဆိုမှုများတွင် နယ်မြေ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ အထူးဒေသများအား တောင်းဆိုခြင်းစသည်တို့ ပါဝင်ပါသည်။^{၁၁} တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပေါင်း ၁၃၅ မျိုးအား အသိပြုမည်ဆိုပါက “စစ်အစိုးရ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်အား အပြီးသတ်ရေးဆွဲနေသည့် တိုးတက်မှုအား ၁၉၉၆ တွင် လမ်းကြောင်းချော်သွားစေပြီး အခြေအနေနီးပါးသို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိသွားသည်” ဟု ယူဆခဲ့ကြပါသည်။^{၁၂} နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် ကြို တင်ခန့်မှန်းခြင်းများ မပြုလုပ်ခဲ့သည့် “ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အား တရားဝင်ရရှိစေရေး” တောင်းဆိုချက်များလည်း ပါဝင်လာပါသည်။

အဆုံးသတ်တွင် အရွယ်အားဖြင့် သေးငယ်သော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအနေဖြင့် အထူးအုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ပုံစံအသစ်များကို ရရှိစေရန် တရားဝင်တောင်းဆိုလာကြပြီး တပ်မတော်နှင့် ပြည်ထောင်စုအစိုးရအနေဖြင့် အချို့ကိုသာ ယင်းအခွင့်အရေးများ ပေးအပ်ခဲ့ပြီး အခြားကန့်သတ်ချက်များကို ထည့်သွင်းလာခဲ့ကြသည် (ဥပမာအားဖြင့် အဆိုပါ အခွင့်အရေးကို တောင်းဆိုသည့် တိုင်းရင်းသားများသည် ချိတ်ဆက်ထားသည့် မြို့နယ် ၂ မြို့နယ်တွင် လူများစုဖြစ်ရမည်ဆိုသည့် ကန့်သတ်ချက်မျိုးဖြစ်သည်)။ အကယ်၍သာ ၁၉၉၄ခုနှစ်တွင် တောင်းဆိုခဲ့ကြသည့် အဆိုပြုချက်များအားလုံးအား ထည့်သွင်းဖော်ပြခဲ့မည်ဆိုပါက မြန်မာနိုင်ငံမြေပုံသည် ယခုမြေပုံနှင့်များစွာ ကွာခြားပေလိမ့်မည် (ပုံ-၂ ကို ကြည့်ပါ)။ ရှမ်းပြည်နယ်တွင် အဖွဲ့၁၀ဖွဲ့မှ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များကို တောင်းဆိုနေကြပါသည်။ ၎င်းကဲ့သို့ တောင်းဆိုသူများမှာ အရှေ့ဖက်တွင် လားဟူနှင့် အခါ၊ မြောက်ဖက်တွင် ကိုးကန့်၊ ဝနှင့် ပလောင် နှင့် တောင်ဖက်တွင်မူ ဓနု၊ အင်းသားနှင့် ပအိုဝ်း အသီးသီးတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ အချို့ဒေသများတွင်အတိတ်တွင် လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲများ ဖြစ်ပွားခဲ့ကြပြီး အခါ၊ ဓနု၊ အင်းသားနှင့် လားဟူဒေသများတွင် တိုက်ပွဲများ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ဖူးခြင်း မရှိပါ။ ကယန်းခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့်လည်း ထပ်မံ၍ ရှမ်းပြည်နယ်၊ ကယန်း ကရင်ပြည်နယ်နှင့် မန္တလေးတိုင်းတို့ ပါဝင်သည့် ဒေသများတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များကို တောင်းဆိုလာခဲ့ကြပြီး ကချင်ကိုယ်စားလှယ်များအနေဖြင့်လည်း ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များကို တောင်းဆိုမှုများ အသီးသီးရှိလာကြပါသည်။ အချို့သော ကိုယ်စားလှယ်များအနေဖြင့်လည်း ဗမာလူမျိုးများအတွက် သတ်မှတ်ထားသည့် အထူးဇုန်များရှိသင့်ကြောင့် ငြင်းခုံမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ကြပါသည်။ ၎င်းတောင်းဆိုချက်အားလုံးအား လိုက်လျော့မည်ဆိုပါက ရှမ်းပြည်နယ်၏ ၅၅ ရာခိုင်နှုန်းဖြစ်သည့် ၅၅ မြို့နယ်ရှိ ၂၉ မြို့နယ်သည် ရှမ်းတိုင်းရင်းသားများမဟုတ်သူများအတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ အထူးဇုန်များအဖြစ် ပြောင်းလဲသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ကိုယ်စားလှယ်များမှ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်တောင်းဆိုသည့် အခြားဒေသများတွင်လည်း ဤကဲ့သို့ပင် ဖြစ်ပါလိမ့်မည်။

တိုင်းရင်းသားကိုယ်စားလှယ်များ ချင်း၊ ကုကီ ချင်း နှင့် နာဂ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကိုစစ်ကိုင်းတိုင်း တွင် တောင်းဆိုကြ ပြီး အရှိချင်းနှင့် မရို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များ တောင်းဆိုခြင်းသည်လည်း မကွေးတိုင်းနှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်ရှိ ဒေသများကို ခွဲဝေပေးရမည့် အခြေအနေတွင် တည်ရှိနေပါသည်။ ချင်းပြည်နယ်တွင် ခါမီလူမျိုးများအနေဖြင့် ချင်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်း၏ ပလက်ဝ တောင်တန်းဒေသကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ အထူးဇုန်ဖြင့် သတ်မှတ်ပေးရန် တောင်းဆိုကြပြီး မရို ခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့်မူ ချင်းပြည်နယ်နှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်တို့ကို ပါဝင်သွယ်တန်းထားသည့် နယ်မြေအချို့ကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များဖြင့် သတ်မှတ်ရန် တောင်းဆိုမှုများရှိခဲ့ကြပါသည်။ သို့သော်လည်း မရို-ခါမီ တိုင်းရင်းသားများမှ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ဒေသများရရှိပါက အခြားသော တိုင်းရင်းသားများဖြစ်ကြသည့် ဧရာဝတီတိုင်းနှင့် မွန်ပြည်နယ်တွင် နေထိုင်သည့် ကရင်လူမျိုးများနှင့် ကရင်ပြည်နယ်နှင့် မွန်ပြည်နယ်များတွင် နေထိုင်နေကြသည့် ပအိုဝ်းလူမျိုးများသည်လည်း ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များရရှိသင့်ကြောင်း ရှမ်းခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ထောက်ပြဆွေးနွေးခဲ့ကြသည်။ ကချင်ပြည်နယ်တွင်မူ တိုင်းလန်နှင့် ရှမ်းနီလူမျိုးများသည် တောင်ဖက်ရှိဒေသများအား ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်ဖြင့် သတ်မှတ်ပေးရန် တောင်းဆိုကြပြီး လီဆူး၊ ရဝမ်နှင့် တိုင်းခမီ (ရှမ်း) လူမျိုးတို့သည် ကချင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ ပူတာအိုဒေသတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များရရှိရန် အသီးသီးတောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ အထက်ပါတောင်းဆိုမှုအားလုံးအား လိုက်လျောခဲ့ပါက ကချင်ပြည်နယ်ရှိ ၁၈မြို့နယ်တွင် ၁၁ မြို့နယ် (ကချင်ပြည်နယ်၏ ၆၁ ရာခိုင်နှုန်း) သည် ကချင်တိုင်းရင်းသားမဟုတ်သူများအတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ အထူးဇုန်များအနေဖြင့် ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ခံရနိုင်ပါသည်။

တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများဖက်မှ ဆင်ခြင်ကြည့်မြင်ဆိုပါက ၎င်းတောင်းဆိုချက်များကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာကွဲကြေမှုများသည် တိုင်းရင်းသားများအား အသိအမှတ်ပြုခြင်းဆိုင်ရာကိစ္စနှင့် နယ်မြေသတ်မှတ်မှုများတွင် အရွယ်အစားအားဖြင့် ကြီးမားသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ ကိုယ်စားလှယ်များမှ တောင်းဆိုသည့် အဆိုပြုချက်များကိုပင် မှေးမှိန်သွားစေပါသည်။ အရွယ်အားဖြင့်ကြီးမားသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအနေဖြင့် ဖယ်ဒရယ်ပြည်နယ်များတည်

ထောင်ရေးကို ရည်သန်ကာ ခိုင်မာပြီး၊ စည်းလုံးညီညွတ်မှုရှိသည့် တောင်းဆိုချက်များပြုလုပ်ကြသော်လည်း အရွယ်အားဖြင့် သေးငယ်သည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များ၏ အသိအမှတ်ပြုမှုဆိုင်ရာ တောင်းဆိုချက်များကို ထောက်ပံ့အားပေးခြင်းရှိ ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့်ဆိုရလျှင်မူ ၂၀၀၀ခုနှစ်များတွင်စတင်ပြင်ဆင်ခဲ့သည့် ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပါရှိသည့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရအထူးဒေသများနှင့် ဆင်တူသည့် ဒေသများတွင် နေထိုင်ကြသည့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များနှင့် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများပူးပေါင်း၍ ပြင်ဆင်ရေးဆွဲခဲ့သည့် ဖယ်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြည်နယ်အဆင့် ထက်နိမ့်သော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်ခွင့်အားပြဌာန်းရာတွင် “နိုင်ငံတော်၏ ပြည်နယ်အဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းခံရမှုမရှိသေးသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအနေဖြင့် ၎င်းတို့နေထိုင်ရာပြည်နယ် (သို့မဟုတ်) ပြည်နယ်များတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသများ ပြဌာန်းရန် ကြိုးပမ်းနိုင်သည်” ဟု ပါရှိပါသည်။ ၎င်း အယူအဆသည် အမျိုးသားညီလာခံမှဆင်းသက်လာခြင်း ဟုတ်မဟုတ် ဆိုသည်မှာ ရှင်းလင်းမှုမရှိသော်လည်း ပြည်နယ်အဆင့်ထက်နိမ့်သည့် အဆင့်များအား ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ပေးအပ်ရန်သည် ပင်လုံစာချုပ်တွင်လည်းကောင်း (သို့မဟုတ်) ၁၉၆၂ ရှမ်းပြည်နယ် ဖယ်ဒရယ် အဆိုပြုလွှာလည်းကောင်း ပါဝင်ခြင်းမရှိပါ။

အထက်ပါအယူအဆသည် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများနှင့် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၏ ကိုယ်စားလှယ်များမှ ၂၀၀၀ပြည့်နှစ်များတွင် ရေးဆွဲခဲ့ကြသည့် ဖယ်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ထည့်သွင်းခြင်းများရှိလာခဲ့ပါသည်။ ရှမ်းပြည်နယ်၏ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းသည် ပြည်နယ်အဆင့်ထက်နိမ့်သည့် ဒေသများ၏ နယ်မြေလွတ်လပ်ခွင့်အရေးကိစ္စတွင် ဖယ်ဒရယ်အတွင်း၌ အခြားဖယ်ဒရယ်တစ်ခု ထပ်မံပေါင်းထည့်ထားသကဲ့သို့ အလွှာသစ်နှစ်လွှာအား ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ ဥပဒေအပိုဒ်-၅၁ အရ ၎င်းသည် “လွှမ်းမိုးမှုကြီးသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအောက်တွင် အုပ်စုငယ်များ ထပ်မံကွဲထွက်စေခြင်း”နှင့် ဥပဒေအပိုဒ်-၅၆ အရ ပမာဏအားဖြင့် လူဦးရေပေါင်း ၅၀၀၀ ခန့်သာရှိသည့် အရွယ်အစားသေးငယ်သည့် လူနည်းစုများ၏ အခွင့်အရေးအား ကာကွယ်ရန် “ခွဲထွက်ပြည်နယ်များအတွင်း အထူးဒေသများထပ်မံသတ်မှတ်ခြင်း” တို့ကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ ဝပြည်နယ်မှ ကိုယ်စားလှယ်အနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများမှ ၎င်းတို့၏ ဘာသာရေးနှင့် ထုံးတမ်းအစဉ်အလာများအား တည်မြဲစေရန် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန်အတွက် လူဦးရေသိန်းကျော်ရှိသည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် သီးခြားပြည်နယ်များ အလိုလိုရရှိသင့်ပြီး၊ လူဦးရေပေါင်း ၂ သိန်းရှိပါက ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရတိုင်းများ၊ လူဦးရေသိန်းခန့်ရှိပါက ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များနှင့် လူဦးရေပေါင်း ၂သောင်းထက်သေးငယ်သည့် မျိုးနွယ်စုများအနေဖြင့် သီးခြားမြို့နယ်များ အသီးသီးရရှိသင့်ကြောင့် အဆိုတင်သွင်းပြောကြားခဲ့ပါသည်။^{၃၃} အသေးစိတ်ပြောဆိုထားခြင်း မရှိသော်ငြားလည်း ကရင်နီပြည်နယ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းတွင်လည်း “ခရိုင်” ဟုခေါ်ဆိုသည့် “ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုတူသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ အတူတကွနေထိုင်ကြသည့်” ခွဲထွက်ပြည်နယ်များဖန်တီးခြင်း ပါဝင်ပါသည် (အပိုဒ်-၄၀)။ မွန်ပြည်နယ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းတွင် ချိတ်ဆက်ထားသည့် ရွာ၃ရွာ (သို့မဟုတ်) မြို့နယ်၃မြို့နယ်ရှိ လူဦးရေ၏ အများစုသည် မွန်လူမျိုးများမဟုတ်ပါက ထပ်လောင်းအာဏာရရှိသည့် “အထူးဒေသ” များ တည်ထောင်ရန်ပါရှိပါသည် (အပိုဒ်-၅၆ ဘီနှင့် အပိုဒ်-၈၄)။ ချင်းပြည်နယ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းတွင်မူ ပြည်နယ်အစိုးရအနေဖြင့် “ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ၊ ဘာသာစကားဆိုင်ရာ၊ ဓလေ့ထုံးတမ်းဆိုင်ရာ အုပ်ချုပ်စီမံမှုများအား လိုက်နာနိုင်ရန်အတွက် ဒေသခံအစိုးရများအား နယ်နိမိတ်စည်းဘောင်များ သတ်မှတ်ပေးရမည်” ဟု ပါရှိပါသည် (အပိုဒ်-၁၈၁)။

၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များမှစတင်၍ ၂၀၀၈ ခုနှစ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြဌာန်းသည်အထိ စစ်အစိုးရအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအား တောင်းဆိုမှုများပြုလုပ်နိုင်စေရန် လမ်းဖွင့်ပေးခဲ့ခြင်းများ ရှိခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များရှိနှင့်ပြီးသော ကိုယ်ပိုင်ဝိသေသလက္ခဏာ တည်ထောင်ထားပြီးသော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးကြီးများထံမှ အသိအမှတ်ပြုခံရရေးနှင့် ခွဲထွက်ခြင်းတို့ကို တောင်းဆိုသည့် အဆိုပြုချက်များ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

(ခ) တိုင်းရင်းသားများ၏ တောင်းဆိုမှုများ ပိုမိုမြင့်တက်ပွားများလာခြင်း

စစ်အစိုးရအနေဖြင့် ၂၀၁၁ ခုနှစ်မှစတင်၍ တံခါးဖွင့်ဝါဒအား စတင်ကျင့်သုံးခဲ့ခြင်းကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးအစုအဖွဲ့များ၏ တောင်းဆိုချက်များအား ပိုမိုမြင့်တက်အားကောင်းစေခဲ့သည့် အကြောင်းအချက်များစုပေါင်းဖြစ်ပေါ်လာကြသည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ရေးဆွဲပြီးသော်လည်း ချက်ချင်းလက်ငင်း အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ခြင်းမရှိပေ။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုး ၁၃၅ မျိုးအား အသိအမှတ်ပြုခြင်း၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရအထူးဇုန်များသတ်မှတ်ပေးခြင်းနှင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင် ကိုယ်စားလှယ်များအား လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာပေးခြင်းတို့သည် ပိုမိုအင်အားကြီးမားသည့် လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်ကို မြှင့်တင်ပေးခြင်းဖြစ်ပြီး တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များအနေဖြင့်လည်း ၎င်းတို့၏ တောင်းဆိုချက်များအား အချင်းချင်းကြား ဆက်သွယ်ပြန်ကြားနိုင်ရန်နှင့် တိုင်းရင်းသားပါတီသစ်များ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ရန်အတွက် လမ်းကြောင်းများ ရရှိလာကြသည်။

အစိုးရသစ်အနေဖြင့် ၎င်းတို့ အစီအစဉ်ချ စီမံထားသည့် သန်းခေါင်စာရင်းအား အသုံးပြု၍ အဆိုပါတိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များ၏ အရွယ်အစားနှင့် တည်နေရာပေါ် မူတည်၍ ယင်းအစုအဖွဲ့များအား အမျိုးအစားသတ်မှတ်မည်ဟု ကြေညာလိုက်သည့်အခါတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုး ၁၃၅ မျိုးအား အသိအမှတ်ပြုခြင်းကိစ္စသည် လွန်စွာအငြင်းပွားရသည့် အခြင်းအရာဖြစ်လာခဲ့သည်။ ၎င်းအငြင်းပွားမှုများသည် ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားများ၏ အခွင့်အရေးနှင့် ရပိုင်ခွင့်များကို ယင်းတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ အရွယ်အစားနှင့် ချိတ်ဆက်သတ်မှတ်ထားသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ပြုလုပ်ခြင်းကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအကြား ခွဲထွက်မှုများကို ပိုမိုအားကောင်းစေခဲ့ပြီး အရွယ်အစားမတူသည့် အစုအဖွဲ့များအကြား အထက်အောက်ဆက်ဆံရေးနှင့် အာဏာများကို ပိုမိုကွာဟစေသကဲ့သို့ဖြစ်စေခဲ့ပြီး ပြိုင်ဆိုင်မှုများကို အားပေးအားမြှောက် ပြုခြင်းနှင့် "တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအကြား တစ်ဦးနိုင်လျှင် နောက်တစ်ဦးမှ ရှုံးနိမ့်လိမ့်မည်ဆိုသည် အတွေးအမြင်များ" ကိုလည်း ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။^{၁၄} အဆိုပါစာရင်းဇယားသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးအချင်းချင်းကြား ပဋိပက္ခသစ်များနှင့် အက်ကွဲကြောင်းများကို ပိုမိုလွယ်ကူစွာ ဖြစ်ပေါ်စေသည့် အခင်းအကျင်းကို ဖန်တီးပေးနေသကဲ့သို့ ဖြစ်စေပါသည်။

စစ်အစိုးရအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုများ၏ အရေအတွက် အတိအကျကို ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များနှင့် ၂၀၀၀ ခုနှစ်များတွင် ထုတ်ပြန်ခဲ့သော်လည်း ယင်းအစုအဖွဲ့များ၏ တိကျသည့် ဝိသေသလက္ခဏာများကိုမူ ထုတ်ပြန်ကြေညာနိုင်ခဲ့ခြင်းမရှိပါ။ နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ခံရန်ဆိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့်သာ တိုင်းရင်းသားလူမျိုး ၁၃၅မျိုး၏ စာရင်းဇယားအား ထုတ်ပြန်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် အရွယ်အစားမတူညီကြသည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ စုဖွဲ့မှုအတွက် ပြင်းထန်သည့်ပြိုင်ဆိုင်မှုများနှင့် ကြုံတွေ့ခဲ့ကြရပါသည်။ တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ၎င်းစာရင်းဇယား၏ အလွဲသုံးစားပြုထားမှုကို သတိမူမိသော်လည်း ထပ်မံပါဝင်လာသည့် အမျိုးအစားအသစ်များနှင့် ဆက်စပ်အကျိုးစီးပွားတို့မှာ တပ်မက်စရာကောင်းသည့် ဆုလာဘ်သဖွယ်ဖြစ်ပြီး အသိအမှတ်ပြုခံရရန်အတွက်လည်း အားကျမက်မောစရာများဖြစ်လာခဲ့သည်။ အချို့သူများအနေဖြင့် ၎င်းအမျိုးအစားများသည် မှားယွင်းစွာသတ်မှတ်ထားခြင်းဖြစ်ပြီး အချို့အမျိုးအစားများမှာ ပါဝင်ခြင်းမရှိခြင်း (သို့မဟုတ်) တစ်ကြိမ်တစ်ခါထက်ပို၍ ဖော်ပြထားခြင်းများရှိကြောင်း ထောက်ပြခဲ့ကြသည်။ အချို့သော ခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ၎င်းအမျိုးအစားခွဲခြားမှုများသည် အုပ်စုများကွဲပြားနေကြောင်း (သို့မဟုတ်) မှားယွင်းသည့် ခေါင်းစဉ်အောက်တွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားကြောင်းလည်း ပြောဆိုခဲ့ကြသည်။ အံ့အားသင့်စရာကောင်းသည့်အချက်မှာ တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ၎င်းစာရင်းများ၏ ရှေ့နောက်ညီညာမှုမရှိခြင်းနှင့် ပုံမှန်မရှိခြင်းတို့ကို သတိမူမိပြီး ၎င်းအချက်အလက်များကြောင့် ကိုယ်စားပြုမှုအပေါ် သက်ရောက်လာမည့် အကျိုးဆက်များဖြစ်သည့် "တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ အရေးကိစ္စအား အားပျော့ပျက်ပြယ်သွားစေရန် ကြံရွယ်သည့် ကာလရှည်ကြာ တည်ရှိနေခဲ့သည့်

မူဝါဒ၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သည်” ဆိုသည့် အချက်ကိုလည်း သတိပြုမိခဲ့ကြသည်။^{၁၅}

သို့ရာတွင် သန်းခေါင်စာရင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်တို့သည် တိုင်းရင်းသားများ၏ စုဖွဲ့မှုအား မောင်းတင်ပေးလိုက်သကဲ့သို့ဖြစ်ပြီး အငြင်းပွားစရာကောင်းသည့် တိမ်းညွတ်မှုနှစ်ရပ်ကိုလည်း ဖန်တီးခဲ့သည်။ ပထမတစ်ချက်မှာ ၎င်းအစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ဝိသေသလက္ခဏာအား ကျယ်ပြန့်နိုင်သမျှ ကျယ်ပြန့်အောင် ဖွင့်ဆိုရန်နှင့် ထိုသို့ပြုလုပ်နေစဉ်မှာပင် မိမိတို့၏ အုပ်စုတွင်းကွဲပြားခြားနားမှုများကို ချင့်ချိန်ရန်ပျက်ကွက်ခြင်းနှင့် ဖိနှိပ်ထားခြင်းများလည်း ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအကြား “တိုင်းပြည်တည်ဆောက်ရေး” ပြုလုပ်ခြင်းဆိုသည်မှာ ၎င်းတိုင်းရင်းသားများကိုယ်တိုင် နှစ်လရှည်ကြာ ခုခံတိုက်ခိုက်ခဲ့သည့် “ဗမာလူမျိုးနှင့် ဗမာအမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ်” ဆိုသည့် တိမ်းညွတ်မှုကို ဖြစ်ပေါ်လာစေရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခဲ့ကြသည့် အတိုက်အခံများပြုလုပ်သကဲ့သို့ ၎င်းတိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့ အချင်းချင်းကြား လူမျိုးတစ်မျိုး၏ အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ်ကို လက်ဝါးကြီးအုပ်သွတ်သွင်းရန် ကြိုးပမ်းနေသကဲ့သို့ ဖြစ်ပေါ်ပါသည်။ ဥပမာအနေဖြင့်ဆိုရသော် ပိုးကရင်နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာကရင်လူမျိုးများအနေဖြင့် စကောကရင်နှင့် ခရစ်ယာန်ကရင်တို့၏ “ကရင်အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှု” များ လွှမ်းမိုးလာမှုကို ရံဖန်ရံခါ ဝေဖန်လေ့ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့မှ စကောကရင်တို့၏ ယဉ်ကျေးမှုလေ့ထုံးတမ်းများကိုသာ ကရင်နိုင်ငံတော်၏ တရားဝင်ယဉ်ကျေးမှုအဖြစ် ပုံဖော်နေခြင်းအတွက် ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံးအား ပြစ်တင်စွပ်စွဲခဲ့ကြသည်။^{၁၆} Ashley South အနေဖြင့်လည်း “နယ်စပ်ဒေသတွေနဲ့ ဒုက္ခသည်စခန်းတွေမှာ နေထိုင်ကြရတဲ့ ကရင်လူမျိုးတွေကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် အဲ့ဒီဒေသက ကရင်တွေကို စကောကရင်တွေကပဲ လွှမ်းမိုးထားတဲ့ဖြစ်ရပ်က စစ်တပ်က လွှမ်းမိုးချင်တဲ့ ဗမာမှုပြုထားတဲ့ အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှုပုံစံနဲ့ ခပ်ဆင်ဆင်တူနေတာတွေကို မြင်တွေ့ရပါတယ်” ဟု မှတ်ချက်ပြုခဲ့ပါသည်။^{၁၇} ကချင်အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုများတွင် ဂျိန်းဖောတို့မှသာ နေရာယူနေခြင်းနှင့် ဂျိန်းဖောတို့၏ ဘာသာစကားယဉ်ကျေးမှုနှင့် ခရစ်ယာန် ဘာသာတရားတို့ကိုသာ ကချင်ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုအဖြစ် ပုံဖော်မြှင့်တင်နေပြီး ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သည့်ကိစ္စများတွင် အခြားသောအဖွဲ့များကို ချန်လှပ်ထားခဲ့သည့်အတွက်လည်း လီဆူးနှင့် ရဝမ်လူမျိုးတို့မှလည်း ပြစ်တင်ရှုတ်ချခဲ့မှုများရှိခဲ့ကြပါသည်။^{၁၈} ဒေသခံလူများစုအနေဖြင့် လူနည်းစုအား ၎င်းတို့၏ ဖြစ်တည်မှုနှင့် ဝိသေသလက္ခဏာများကို တိမ်းကောစေရန် ဖိအားပေးခြင်းများနှင့် အခြားတိုင်းရင်းသားဒေသများတွင်လည်း လူများစုရှိသည့် အစုအဖွဲ့များအတွင်းကိုသာ လူနည်းစုများပါဝင်လာစေရန် ဖိအားပေးခြင်းများရှိခဲ့ကြပါသည်။

ထိုရေခံမြေခံ အကြောင်းတရားပေါ် မူတည်၍ လေ့လာမည်ဆိုပါက ပန်-တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့်လည်း သန်းခေါင်စာရင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် “တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ အမျိုးသားရေးကြန်အင်လက္ခဏာကို အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာကွဲကြွေရန် အားထုတ်ခြင်း” နှင့် “နိုင်ငံတော်မှ ကျင်းပသည့် ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်မီ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ နိုင်ငံရေးအသံများအား အားလျော့သွားစေရန်ပြုလုပ်ခြင်း” ဟု ဝေဖန်ပြစ်တင်ခဲ့ကြသည်။^{၁၉} ဥပမာအနေဖြင့်ဆိုရလျှင်မူ ချင်းအမျိုးသား အလုပ်အမှုဆောင်ကော်မတီအနေဖြင့် သန်းခေါင်စာရင်းဖြည့်စွက်ရာတွင် ချင်းပြည်သူများအား ၎င်းတို့၏ မျိုးနွယ် (သို့မဟုတ်) လူမျိုးစုအပေါ် အခြေခံ၍ ကြန်အင်လက္ခဏာခွဲခြားခြင်းမပြုပဲ ပန်-ချင်း ဆိုသည့် အမျိုးအစားအောက်တွင်သာ ဖြည့်စွက်ရန် တိုက်တွန်းမှုများပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။^{၂၀} ကချင်ခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့်လည်း ကချင်လူမျိုးများအား အစုအဖွဲ့တစ်ခုတည်းကိုသာ ကိုယ်စားပြုခြင်းထက် “ဂျိန်းဖော၊ လီဆူး၊ ရဝမ်၊ လာဗို၊ လချိတ်နှင့် ဇိုင်ဝါး” ဟု အမျိုးအစားများ ခွဲခြားစေခဲ့ပြီး ၎င်းလုပ်ရပ်သည် “မည်သူက ကချင်ဖြစ်ပြီး မည်သူက ကချင်မဟုတ်သည်ကို ဝေဝါသွားစေသည့် မေးခွန်းများကို ဖန်တီးကာ” ကချင်လူမျိုးများအကြား အက်ကွဲမှုများဖြစ်စေသည့် မဟာဗျူဟာကို အသုံးပြုခဲ့သည်။^{၂၁} ၎င်းတို့အနေဖြင့် ရှမ်းနှင့်ဗမာတို့အားလည်း အုပ်စုတစ်စုတည်းအတွင်းသာ ထည့်သွင်းဖော်ပြထားကြောင်း မှတ်ချက်ပြုခဲ့ကြသည်။ သို့ဖြစ်ပါသော်ကြောင့် သန်းခေါင်စာရင်းသည် “နှစ်လရှည်ကြာ ကြိုးပမ်းခဲ့ရသည့် ပန်-ကချင် စည်းလုံးညီညွတ်မှု စိတ်ဓာတ်ကိုမွေးမြူရန် အားထုတ်မှုကို အားလျော့သွားစေရန် ပြုလုပ်ထားခြင်း” ဟု ထင်မြင်ယူဆခံခဲ့ရပါသည်။^{၂၂} တူညီသည့်အချက်နောက်တစ်ခုမှာ

ကချင်မျိုးနွယ်စုများထဲမှ နှစ်ခုဖြစ်သည့် လီဆူးနှင့် ရဝမ်လူမျိုးစုများအတွက် ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခဲ့သည့် တိုင်းရင်းသားရေးရာကိုယ်စားလှယ်များသည် အခြားသော ကချင်အမျိုးသားရေးခေါင်းဆောင်များအကြားတွင် ရေပန်းစားထင်ပေါ်မှုမရှိခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်အား ၎င်းတို့အနေဖြင့် “ပိုမိုကြီးမားသည့် ကချင်လူမျိုးစုအကြား ကွဲအက်မှုများကို ပိုမိုနက်ရှိုင်းစေရန်”နှင့် လီဆူးနှင့် ရဝမ်လူမျိုးများ၏ ကြန်အင်လက္ခဏာများကိုလည်း အပြီးသတ်မှေးမှိန်ပျောက်ကွယ်သွားစေရန်ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခြင်းဟု သတ်မှတ်ခဲ့ကြသည်။ တိုင်းရင်းသားရေးရာ ကိုယ်စားလှယ်များ ခန့်အပ်သည့် မူဝါဒများနှင့် ၎င်းမူဝါဒများ၏ ရှေ့နောက်လျော်ညီမှုမရှိခြင်းများသည် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအကြား အက်ကွဲကြောင်းများပိုမိုဖြစ်ပေါ်စေသည့် ကိရိယာများအဖြစ် အသုံးပြုခဲ့ကြကြောင်း သက်သေအထောက်အထားများအရ ပြောဆိုနိုင်ပါသည်။ အချို့ကိစ္စများတွင် ပန်-တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအား တိုင်းရင်းသားရေးရာ ကိုယ်စားလှယ် ရွေးချယ်ရန်အတွက် အသုံးပြုခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပမာအနေဖြင့် မရို၊ ခူမီ၊ အရှိုချင်းနှင့် အခြားသော လူနည်းစု ချင်းလူမျိုးများ စသည်တို့အစား “ချင်းလူမျိုး”ဟူ၍သာ ခေါ်ဝေါ်သတ်မှတ်ပြီး မကွေးတိုင်း၊ စစ်ကိုင်းတိုင်းနှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်တို့တွင် ချင်းလူမျိုး တိုင်းရင်းသားရေးရာ ကိုယ်စားလှယ်များ ခန့်အပ်တာဝန်ပေးခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် လူမျိုးစုကြီးတစ်စု၏ အောက်ရှိ အစုအဖွဲ့ငယ်များအား အခြားဒေသများတွင်မူ ပြောင်းလဲသုံးစွဲခြင်းများ ရှိနေကြပြီး ကချင်လူမျိုးဟု သတ်မှတ်ထားသည့် “လီဆူး” လူမျိုးများအား ရှမ်းပြည်နယ်တွင် ရှမ်းလူမျိုးစုတစ်စုဟူ၍ သတ်မှတ်ထားခြင်းမျိုးဖြစ်ပါသည်။^{၁၉}

ဒုတိယအချက်အနေဖြင့်မူ အုပ်စုအဖွဲ့များအားများအား ကျဉ်းမြောင်းနိုင်သမျှ ကျဉ်းမြောင်းစေရန် အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းများဖြစ်သည်။ လွတ်လပ်မှုသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအတွက် ၎င်းတို့၏ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုကို ပြန်လည်ရှင်သန်အောင် အသက်သွင်းနိုင်သည့် အခွင့်အရေးများကို ပေးစွမ်းနိုင်သည်။ ဥပမာအနေဖြင့် စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကော်မတီသည် ဒေသိယ ဘာသာစကားများနှင့် သမိုင်းဘာသာရပ် သင်ကြားခြင်းကို ပိုမိုထောက်ပံ့ပေးနိုင်သကဲ့သို့ဖြစ်သည်။ လွတ်လပ်မှုသည် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအား ၎င်းတို့၏ ဘာသာစကားကို ပြန်လည်ရှင်သန်စေရန်၊ ၎င်းတို့၏ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုကို လူသိရှင်ကြား ထုတ်ဖော်ခွင့်ရစေရန်နှင့် အမျိုးသားနေ့ အခမ်းအနားများနှင့် ပွဲတော်များကို ဆင်နွှဲနိုင်ရန် အခွင့်အရေးပေးသည်။ သို့သော်လည်း သမိုင်းတလျှောက်တွင် ခွဲခြားဆက်ဆံခံခဲ့ရသည့် တိုင်းရင်းသားများအတွက်မူ သန်းခေါင်စာရင်းသည် ပိုမိုကြီးမားသည့် အကျိုးကျေးဇူးများကို ပေးစွမ်းနိုင်သည်။ တိုင်းရင်းသားရေးရာ ကိုယ်စားလှယ် တင်မြှောက်ရန်အတွက် လူဦးရေပေါင်း ၅၁၀၀၀ သာ လိုအပ်သော်လည်း တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် လူဦးရေနည်းပါးသည့် အုပ်စုများအား စုဖွဲ့နိုင်ပြီး ၎င်းတို့အား သန်းခေါင်စာရင်းတွင် မှတ်တမ်းတင်၊ စာရင်းပြုစုနိုင်ပါက ပိုမိုကြီးမားသည့် အကျိုးကျေးဇူးများ ရရှိကြပါသည်။ ထို့အပြင် အစိုးရအနေဖြင့်လည်း လူဦးရေအားဖြင့် နည်းပါးသည့် တိုင်းရင်းသားများနှင့် ၎င်းတို့၏ ကြန်အင်လက္ခဏာများ တိုးပွားလာခြင်းကို အားပေးခဲ့ကြသည်။

သန်းခေါင်စာရင်းတွင်ပါရှိပြီးသော အမျိုးအစားခွဲခြားမှုများမှ ချန်လှန်ခံထားခဲ့ရသည့် တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုများအနေဖြင့် “အခြား” ဆိုသည့် အမျိုးအမည် ၉၁၄ အား ရွေးချယ်နိုင်သည်။ ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ လူဦးရေဌာန ညွှန်ကြားရေးမှူး မခင်ခင်စိုးအနေဖြင့် “မထင်မရှားဖြစ်နေသည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့ ၁၀၀ အနေဖြင့် အမျိုးအမည် ၉၁၄ မျိုးအောက်တွင် စာရင်းသွင်းထားကြောင်း” ပြောပြခဲ့ပါသည်။^{၂၀} “အခြား” ဆိုသည့် အမျိုးအမည်အောက်တွင် လူဦးရေများစွာပါဝင်နေခြင်းသည် တိုင်းရင်းသားအုပ်စုများ များပြားလာခြင်းသာမဟုတ်ပဲ ၂၀၁၄ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းအရ တိုင်းရင်းသားအုပ်စုများအား နိုင်ငံရေးအရအသုံးပြုခြင်းများ တိုးမြှင့်လာခြင်းဟုလည်း နားလည်နိုင်ပါသည်။

အသိအမှတ်ပြုမှုဆိုင်ရာ မေးခွန်းနှင့်ပတ်သတ်သည့် အကျိုးဆက်နောက်တစ်ခုမှာ တိုင်းရင်းသား နိုင်ငံရေးပါတီများ တိုးပွားလာခြင်းဖြစ်ပါသည်။ FPTP စနစ်သည် တိုင်းရင်းသားများအား နိုင်ငံရေးပါတီတည်ထောင်စေခြင်းနှင့် ပထဝီနယ်နိမိတ်အရ ဆန္ဒမဲပေးသူအများအပြားရှိသည့် ပါတီများအား အကျိုးခံစားခွင့်ပေးခြင်းတို့ကို ခွင့်ပြုထားသည်။

၁၉၉၀ခုနှစ်မှ ၂၀၂၀ခုနှစ်အတွင်း တိုင်းရင်းသားပါတီပေါင်း ၃၁ ပါတီမှ ၅၄ပါတီအထိ တိုးပွားလာခဲ့ပြီး ၂၀၁၅တွင်မူ ပါတီအသစ် ၅၈ ပါတီထူထောင်ခဲ့ပြီး ၎င်းမှာ အမြင့်ဆုံးပမာဏဖြစ်ပါသည်။ ၂၀၁၅ခုနှစ်တွင် ပန်-တိုင်းရင်းသား အစုအဖွဲ့များဟု ခေါ်ဆိုသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုကြီးစုအောက်မှ ၂၃ ပါတီ(ဇယား-၉) ၏ ဘယ်ဖက်ကော်လံတွင် စာရင်းသွင်းထားသည့် ပါတီများ) သည် ရွေးကောက်ပွဲတွင် ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့ကြသည်။ ညာဖက်ကော်လံတွင် စာရင်းသွင်းထားသည့် အခြားပါတီ၃၀မှာမူ အုပ်စုအရွယ်အစားအားဖြင့် သေးငယ်သည့် အစုအဖွဲ့များအောက်တွင် ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့ကြသည်။ အရွယ်အစားအားဖြင့် သေးငယ်သည့် ထိုနိုင်ငံရေးပါတီများတွင်ပါဝင်သည့် အချို့သောသူများအနေဖြင့် ၎င်းတို့အား အရွယ်အစားအားဖြင့် ကြီးမားသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အုပ်စုခွဲများဟု မှားယွင်းသတ်မှတ်ကြခြင်း (ဥပမာအနေဖြင့် ချင်းပြည်နယ်တွင် ဇီမီးနှင့် ခူမီး၊ ကချင်ပြည်နယ်တွင် လီဆူးနှင့် လားဗို) ကို ကောင်းစွာကိုယ်စားပြုနိုင်ရန် မျှော်လင့်ဆန္ဒများရှိကြသည်။ အချို့သောပါတီများမှာ ၂၀၂၀ခုနှစ်တွင် အတူတကွပေါင်းစည်းသွားခြင်းမျိုး ရှိကြသော်လည်း အဖြစ်အပျက်များမှာ ယခင်အတိုင်းပင်ဖြစ်သည်။ အချို့သော တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် ပါတီတစ်ခု သီးသန့်ရှိကြပြီး အချို့သော ပါတီ ၂/၃ ခုမှာ နည်းပါးလှသည့် ဆန္ဒမဲအရေအတွက်များအတွက် ပြိုင်ဆိုင်နေရခြင်းများ ရှိကြပါသည်။ အောက်ပါ ဇယားသည် ၁၉၉၀ခုနှစ်မှ ၂၀၁၅ခုနှစ်အတွင်း ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ပါတီများ များပြားလာကြခြင်းကို ပြသထားပြီး အထူးသဖြင့် တိုင်းရင်းသားပါတီ အသေးစားများ (သို့မဟုတ်) တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုပါတီခွဲများ ၁၄ခုမှ ၃၀ ခုထိ တိုးပွားလာခြင်းများရှိကြသည်။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်တွင်မူ ပန်-တိုင်းရင်းသားပါတီများ၏ အရေအတွက်မှာ ၂၀(-၃) သို့ အနည်းငယ်သော ပမာဏသာ ကျဆင်းသွားသော်လည်း တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ ပါတီခွဲများနှင့် ပါတီအသေးစားများမှာ ၂၉(-၁) သို့သာ ကျဆင်းခဲ့ခြင်းတွေ့ရပါသည်။

ဇယား ၉ လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများ၊ ၁၉၉၀ နှင့် ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲများ

လူမျိုးစု အုပ်စုကြီးများ ("ကြီး ၇ ကြီး")					လူမျိုးစု အုပ်စုငယ် (သို့) အုပ်စုခွဲများ				
ပြည်နယ်/တိုင်း	အုပ်စု	ခုနှစ်		အုပ်စု	ခုနှစ်		အုပ်စု	ခုနှစ်	
		၁၉၉၀	၂၀၁၅		၁၉၉၀	၂၀၁၅		၁၉၉၀	၂၀၁၅
ရှမ်း	ရှမ်း	၂	၂	အခါ	၀	၁	ကမန်	၁	၁
				ဓနု	၁	၂	မြို့	၁	၃
				အင်းသား	၁	၂	ဒိုင်းနက်	၀	၁
				ကိုးကန့်	၂	၂	ခမိ	၀	၁
				လားဟူ	၁	၁	လီဆူး	၁	၁
				ပအိုဝ်း	၁	၂	လော်ဝေါ်	၀	၁
				တအာင်း	၁	၁	တိုင်းလိုင်	၀	၁
				၀	၁	၂	ဇိုမီး	၁	၁
				ရှမ်းနီ	၀	၁	ခူမီး	၀	၁
							အရှို	၀	၁
ရခိုင်	ရခိုင်	၅	၃	ကယန်း	၁	၁			
ကချင်	ကချင်	၅	၄						
ချင်း	ချင်း	၁	၃						
ကယား	ကယား	၁	၁						
ကရင်	ကရင်	၃	၅						
မွန်	မွန်	၁	၃						
စစ်ကိုင်း				နာဂ	၁	၀			
တနင်္သာရီ				ထားဝယ်	၀	၁			
စုစုပေါင်း		၁၈	၂၁		၁၄	၂၈			

Source: Khin Kyaw Han, "1990 Multi-Party Democracy General Elections," *Democracy Voice of Burma*, available at https://www.burmalibrary.org/docs4/1990_multi-party_elections.pdf. Union Elections Commission/Myanmar (in Burmese) on the results of elections in 2010 and 2015 at <http://www.uec.gov.mm>, accessed January 15, 2021. VOTE MM. 2020. "Political Parties." Accessed December 6, 2020: <https://www.votemm.info/parties?fbclid=IwAR2-Qj1IdIuvUwALBMr9dyFIIfJp9cy5m477DvywdsqEtpH1wtYWHr6nAwY>
 Note: ဤဇယားတွင် ၎င်းတို့၏ နိုင်ငံရေးပါတီအမည်များကို အခြေခံလျက် လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများကို (အုပ်စုကြီးနှင့် အုပ်စုငယ်/ခွဲများဟူ၍) နှစ်ပိုင်းပိုင်းပြီး ဖော်ပြထားသည်။ တချို့နေရာများတွင် နိုင်ငံရေးပါတီအချို့သည် အုပ်စုငယ်/ခွဲ ဖြစ်သော်လည်း အုပ်စုကြီး အမည်ပေးထားခြင်း (သို့) အချို့မှာ လူမျိုးရေး (သို့)

ဘာသာရေးအရ ရည်ညွှန်းသော နာမည်များ မရှိဘဲ တစ်ချို့သော လူမျိုးစုအုပ်စုငယ်များကိုသာ ကိုယ်စားပြုထားခြင်းများ အနည်းအပါး ရှိနိုင်သည်။ အဆိုပါပါတီများမှာ ယခုယေားတွင် ပါရှိမည်မဟုတ်ပါ။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်းရင်းသားများအား အမျိုးအမည်နှင့် ၎င်းတို့၏ သက်ဆိုင်ရာ အစုအဖွဲ့ အဖွဲ့အစည်းများခွဲခြားခြင်း၏ အကျိုးဆက်သည် မည်သည့်အခါတွင်မှ နိုင်ငံရေးအရ စုဖွဲ့ခြင်းမရှိခဲ့ဖူးသော (သို့မဟုတ်) ကာလရှည်ကြာ ဖိနှိပ်ခံထားရသည့် ကြန်အင်လက္ခဏာများနှင့် ဝိသေသများ ပြန်လည်ပေါ်ပေါက်အားကောင်းလာခြင်းကို ဖြစ်စေပါသည်။ ရှမ်းနီ (ရှမ်းနီ သို့မဟုတ် တိုင်းလန်ဟုခေါ်ဆိုသည့်) လူမျိုးများတွင် အဖွဲ့ဝင်ပေါင်း ၃၀၀,၀၀၀ ခန့်ရှိသော်လည်း ၎င်းတို့၏ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းသည် နေရာဒေသမျိုးစုံတွင် ဖြန့်ထွက်တည်ရှိနေကြပြီး တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦးတည်ရှိနေမှုကို သတိမမူမိသည့်အတွက် လူမှုရေးအသိုင်းအဝိုင်းအရ နီးကပ်မှုတွင် အားနည်းမှုများရှိကြပါသည်။^{၁၅} ၁၉၇၂နှောင်းပိုင်းတွင် ၎င်းတို့၏ အစုအဖွဲ့ခေါင်းဆောင်များထဲမှ တစ်ဦးအား စစ်အာဏာရှင်များမှ နိုင်ငံတော်ပုန်ကန်မှုနှင့် တရားစွဲဆိုဖမ်းဆီးခဲ့သည့်အတွက် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ထိုကာလများမှစတင်၍ မထင်မရှားပုံသဏ္ဍာန်များနှင့်သာ နေထိုင်ခဲ့ပါသည်။ စစ်ပွဲကာလတွင် ရှမ်းနီလူမျိုးများသည် တပ်မတော်နှင့် ကချင်လွတ်မြောက်ရေးတပ်မတော်တို့အကြား မကြာခဏဆိုသလို မြေစာပင်ဖြစ်ခဲ့ကြရပြီး ၎င်းတို့အတွက် ကာကွယ်မှုရန်အလို့ငှာ တိုင်းလန်ခေါင်းဆောင်များသည် တပ်မတော်နှင့် ပူးပေါင်းခြင်းများရှိသည်ဟုလည်း ပြောဆိုမှုများရှိကြပါသည်။ ရှမ်းနီတိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် အကူးအပြောင်းကာလတွင် ရရှိခဲ့သည့် ပွင့်လင်းလာသည့် အခင်းအကျင်းများအား အသုံးပြု၍ ၎င်းတို့၏ အသုံးမပြုတော့သည့်နီးပါး တိမ်မြုပ်နေသည့် ဘာသာစကားကို ပြန်လည်ရှင်သန်အောင်ကြိုးစားခဲ့ကြစဉ် ၎င်းတို့၏ တိုင်းရင်းသားများအား အသိအမှတ်ပြုနိုင်ရန်နှင့် နိုင်ငံသားမှတ်ပုံတင်ကတ်ပြားတွင် စာရင်းသွင်းနိုင်ရန်အတွက်လည်း သန်းခေါင်စားရင်းကောက်ခံသည့် ကာလများကို အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။^{၁၆} ရှမ်းနီ လွှတ်တော်အမတ်ဖြစ်သူ ဦးစံပြည့်အနေဖြင့်လည်း “ယခင်ကတော့ နိုင်ငံသားကတ်ပြားဆိုတာ ရှမ်းနီလူမျိုးတွေအတွက် သိပ်အရေးကြီးလှတဲ့ အရာမဟုတ်ပါဘူး။ ဒါပေမယ့် သန်းခေါင်စာရင်းကိစ္စကတော့ ခုချိန်မှာ တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်တွေရဲ့ စိတ်ထဲတော်တော်လေးရောက်လာတဲ့ကိစ္စ ဖြစ်ပါတယ်” ဟု ဝန်ခံခဲ့ပါသည်။^{၁၇} လူမျိုးစုများ၏ ကြန်အင်လက္ခဏာနှင့် ဝိသေသများအခြေပြုတည်ဆောက်ခြင်းသည် ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲကာလများတွင် ပိုမိုအရေးကြီးလာခဲ့သည်။ အဆိုပါရွေးကောက်ပွဲတွင် တိုင်းလန် (ရှမ်းနီ) အမျိုးသားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးပါတီနှင့် ရှမ်းနီနှင့် ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ တိုင်းရင်းသားများ စည်းလုံးရေးပါတီစသည့် ပါတီနှစ်ခုလည်း ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့ကြသည်။

နိုင်ငံရေးအခြေအနေများသည်လည်း ရှမ်းနီလူမျိုးများအနေဖြင့် စစ်ရေးလှုပ်ရှားမှုများကို အသက်သွင်းရန် အားပေးအားမြှောက်ပြုလုပ်နေသကဲ့သို့ရှိပါသည်။ ၂၀၁၅ ပင်လုံညီလာခံတွင် ရှမ်းနီတိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ကချင်ပြည်နယ်၏ ခရိုင်သုံးခုနှင့် စစ်ကိုင်းတိုင်း၏ ခရိုင်ငါးခုပါဝင်သည့် ဒေသအား ရှမ်းနီပြည်နယ် သတ်မှတ်ပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။^{၁၈} ပိုမိုရည်မှန်းချက်ကြီးသည့် အခြားအဆိုပြုချက်များတွင် မန္တလေးတိုင်းနှင့် ရှမ်းပြည်နယ်၏ အချို့သောဒေသများကိုပါ တောင်းဆိုမှုများပါဝင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် နိုင်ငံရေးအရ အောင်မြင်မှုလွန်စွာနည်းပါးလှသည့်အတွက် ရှမ်းနီတိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် လက်နက်ကိုင်လှုပ်ရှားမှုဆီသို့ လျင်မြန်စွာ အသွင်ကူးပြောင်းခဲ့သည်။ ထိုကာလများတွင် ရှမ်းနီခေါင်းဆောင်များနှင့် အရေအတွက်အားဖြင့် တိုးပွားလာကြသည့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများသည် “၎င်းတို့အား ကိုယ်စားပြုနိုင်သည့် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင်များ မရှိသည့်အတွက် ၎င်းတို့၏ တိုင်းရင်းသားအခွင့်အရေးများ ဆုံးရှုံးခဲ့ရခြင်းဖြစ်သည်” ဟု ခံစားခဲ့ကြရသည်။ ရှမ်းနီတိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် “ဗမာပြည်၏ နိုင်ငံရေး ဆွေးနွေးမှုစကားပိုင်းများ” တွင် ထင်ရှားသည့် အခန်းကဏ္ဍမှပါဝင်နိုင်ရန်နှင့် “ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများတွင် နေရာတစ်နေရာရရှိရန်” အတွက် ၂၀၁၆ခုနှစ်တွင် ရှမ်းနီအမျိုးသားတပ်မတော်ကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။^{၁၉}

၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်းရင်းသားများအား အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် သန်းခေါင်စာရင်းအား နိုင်ငံရေးအရ အသုံးပြုမှုများ၏ အကျိုးဆက်များကြောင့် ချင်းတိုင်းရင်းသားများအကြားတွင်လည်း ၎င်းတို့၏ ဝိသေသ ကြန်အင်လက္ခဏာများနှင့် ဖြစ်တည်မှုများအား ပြန်လည်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

ချင်းတိုင်းရင်းသားများသည် မတူကွဲပြားမှုများ များစွာရှိကြသည့် အစုအဖွဲ့များနှင့် ဖွဲ့စည်းထားပြီး အခရာကျသည့် အစုအဖွဲ့ကြီးရှစ်ခုအောက်တွင် မျိုးနွယ်စုနှင့် လူမျိုးစုများ ရာနှင့်ချီ၍ ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းကဲ့သို့ အစုအဖွဲ့များ အစိတ်စိတ်အမွှာကွဲကြွေခြင်းသည် ပန်-ချင်း တိုင်းရင်းသားများ၏ ဆန္ဒမဲကိုရရှိရန် ပါတီသုံးခုမှ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ခြင်းနှင့် အနည်းငယ်သော လူမျိုးစုများ၏ ဆန္ဒမဲကို ရရှိစေရန်အတွက် ပါတီအသေးစားကိုးခုမှ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ကြသည့် ၂၀၁၅ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲကာလတွင် ပိုမိုမြင်တွေ့နိုင်ပါသည်။ ၎င်းတို့တွင် ဇိုမီး ချင်းတိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့သည် ပန်-ချင်း ဝိသေသလက္ခဏာများသတ်မှတ်ခြင်းကို ကျယ်လောင်စွာ ကန့်ကွက်ဆန့်ကျင်သည့် အဖွဲ့ဖြစ်ပါသည်။ သန်းခေါင်စာရင်ကောက်ခံနေစဉ်ကာလများအတွင်း ဇိုမီး တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ၎င်းတို့အား "ချင်း တိုင်းရင်းသား" ဟု သတ်မှတ်ခြင်းကို ကန့်ကွက်ဆန့်ကျင်ခဲ့ကြပြီး ၎င်းတို့အား သီးခြားလွတ်လပ်သည့် သန်းခေါင်စာရင်း သတ်မှတ်ချက်ပေးရန် (သို့မဟုတ်) "ဇိုမီး" (ဝါ) "အခြား"ဟုသာ သတ်မှတ်စာရင်းသွင်းရန် တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ဇိုမီးဘာသာစကားအား ပိုမိုအသိအမှတ်ပြုလာကြရန်လည်း အားထုတ်ခဲ့ကြသည်။ ၎င်းမှာ ဇိုမီးတိုင်းရင်းသားများ၏ သန်းခေါင်စာရင်းဆိုင်ရာ တက်ကြွလှုပ်ရှားမှုသည် ရွေးကောက်ပွဲမဟာဗျူဟာတစ်ရပ်လည်း ဖြစ်ပါသည်။ ၂၀၁၅ခုနှစ်နှင့် ၂၀၂၀ ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ဇိုမီးတိုင်းရင်းသားများ၏ ဆန္ဒမဲကိုရရှိရန် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်သည့် နိုင်ငံရေးပါတီနှစ်ခု ရှိခဲ့ပါသည်။ အဆုံးသတ်တွင်မူ Zomi Congress for Democracy အဖွဲ့သည်သာလျှင် ၂၀၁၅ ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲတွင် ရွေးကောက်တင်မြောက်ခြင်းခံခဲ့ရသည့် ချင်းပြည်နယ်ရှိ တစ်ခုတည်းသော တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေးပါတီ ဖြစ်ပါသည်။^{၈၀} ဇိုမီးများကဲ့သို့ပင် ကုကီတိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့်လည်း ၎င်းတို့အား မျိုးနွယ်စုသုံးစုခွဲထုတ်ခြင်းအား ကန့်ကွက်ဝေဖန်ခဲ့ပြီး "ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်အရ ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်နိုင်ရန်အတွက်" သန်းခေါင်စာရင်းတွင် "အခြား" ဟုသာ သတ်မှတ်ရန် တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။^{၈၁} ၁၉၉၀ခုနှစ်တွင် ထားရှိခဲ့သည့် ခန့်မှန်းချက်များအရ ကုကီတိုင်းရင်းသားများ၏ လူဦးရေမှာ လေးသောင်းခန့်ရှိပြီး ၎င်းအရေအတွက်သည် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင် ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ဝင် ထားရှိသတ်မှတ်ရန် လုံလောက်သည့် ပမာဏနှင့် အလွန်နီးစပ်သောကြောင့် ကုကီတိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် ထိုရလဒ်အားရရှိအောင်မြင်ရန် မျှော်လင့်နေကြသည်။

ချင်းပြည်နယ်နှင့် ရခိုင်ပြည်နယ် နှစ်ခုစလုံးတွင် ပါဝင်နေသည့် နယ်စပ်ဒေသများတွင်လည်း တိုင်းရင်းသားစုဖွဲ့မှုများ ရှိလာကြခြင်းကို မြင်တွေ့နိုင်ပါသည်။ ချင်းပြည်နယ်တောင်ဖက်ရှိ ပလက်ဝတောင်တန်းများအား ကြီးစိုးထားသည့် ခူမီတိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့်လည်း ၎င်းတို့သည် မြောက်ပိုင်းဒေသတွင်ရှိသော ချင်းအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် မည်သည့်တူညီမှုများမှ မရှိကြောင်း ငြင်းဆိုထားပြီး ၎င်းတို့အား ချင်းလူမျိုးဟု သတ်မှတ်ခြင်းကို အချိန်အတန်ကြာအောင် ကန့်ကွက်ငြင်းဆန်ခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။^{၈၂} မြောက်ပိုင်းဒေသရှိ ချင်းတိုင်းရင်းသားအုပ်စုများအနေဖြင့်လည်း ခူမီးအား ၎င်းတို့၏ ကြန်အင်လက္ခဏာ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းမရှိပါ။ ခူမီးတိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ခူမီးပြည်သူများအား သန်းခေါင်စာရင်းတွင် "ချင်းလူမျိုး" များအနေဖြင့် သတ်မှတ်စာရင်းသွင်းခြင်းမျိုး မပြုလုပ်စေရန် အားထုတ်ခဲ့ကြသည်။^{၈၃} သန်းခေါင်စာရင်းဆိုင်ရာ တက်ကြွလှုပ်ရှားမှုများတွင် နိုင်ငံရေးပြိုင်ဆိုင်မှုများလည်း ပါဝင်ပြီး ခူမီးပြည်သူများ၏ ဆန္ဒမဲကို ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ရွေးကောက်ခံသည့် ပါတီနှစ်ပါတီရှိပြီး ပလက်ဝတောင်တန်း ဒေသတစ်ခုတည်းမှာပင် (တိုင်းရင်းသားပါတီနှင့် တိုင်းရင်းသားမဟုတ်သည့် ပါတီ) ပါတီပေါင်းခြောက်ပါတီ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့ကြပါသည်။^{၈၄} ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင်လည်း မရီခမီ (ချင်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းဒေသရှိ တိုင်းရင်းသားများနှင့် အလွန်နီးစပ်သူများ) တိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် သန်းခေါင်စာရင်းတွင် "ခမီ" ဆိုသည့် အမည်နာမ သတ်မှတ်ချက်အား ကန့်ကွက်ပယ်ဖျက်ပြီး အသိအမှတ်ပြုခံရရေးအတွက် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများ ရှိခဲ့ပါသည်။ မရီတိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ချင်းပြည်နယ်နှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်တို့တွင်ရှိသော မရီလူဦးရေမှာ ၁သိန်းခန့်ရှိပြီး

၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်အရ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင် ကိုယ်စားလှယ် သတ်မှတ်ထားရှိရုံတင်မကပဲ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်ကိုပါ တောင်းဆိုနိုင်ပါသည်။^{၃၅} ၂၀၁၅ခုနှစ်နှင့် ၂၀၂၀ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲများတွင် မရှိတိုင်းရင်းသားပါတီသုံးခုမှ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့ ပါသည်။

အသိအမှတ်ပြုခံရခြင်း အရေးကိစ္စများအတွက် စုဖွဲ့မှုများနှင့် တောင်းဆိုမှုများ မြင့်မားလာသကဲ့သို့ တိုင်းရင်းသားအချင်းချင်းကြား အကြမ်းဖက်မှုများလည်း ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ရှမ်းပြည်နယ်တွင် ဓနု၊ ပအိုဝ်း၊ ပလောင်၊ ကိုးကန့်နှင့် ဝဒေသတို့အား ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များ သတ်မှတ်ပေးထားပြီး ဗမာ၊ ကချင်၊ အခါ၊ ပဒေါင်၊ လားဟူ၊ လီဆူးနှင့် အင်းသား တိုင်းရင်းသားများအတွက်လည်း တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး ခန့်အပ်တာဝန်ပေးခြင်းရှိခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များ ဖန်တီးသတ်မှတ်ပေးခြင်းသည် ရှမ်းပြည်နယ်၏ ဂုဏ်ကျက်သရေကို မှေးမှိန်စေရန် ကြံရွယ်သည့် မဟာဗျူဟာတစ်ခုဖြစ်နိုင်သလောဟု တွေးတောကာ ရှမ်းနိုင်ငံရေးသမားများအနေဖြင့်လည်း ၎င်းအချက်ကို လျင်မြန်စွာ စိုးရွံ့ထိတ်လန့်ခြင်းများရှိလာကြသည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ တောင်းဆိုမှုများသည် လျင်မြန်စွာပင် တိုးလျှိုးထွက်ပေါ်လာသည့်အတွက် တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် စိုးရိမ်ပူပန်လာကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင် ကိုယ်စားလှယ် ရရှိထားပြီးသည့် အဖွဲ့များအနေဖြင့် အစိုးရ၏ သန်းခေါင်စာရင်းအပေါ် မေးခွန်းထုတ်မှုများရှိလာကြပြီး ၎င်းတို့၏ လူဦးရေများအား စာရင်းပြုစုရေတွက်နေစဉ်မှာပင် ၎င်းတို့၏ တောင်းဆိုမှုများလည်း တစ်ထက်တစ် မြင့်တက်လာကြသည်။^{၃၆} မုန်ဂလာ တပ်မတော်အနေဖြင့် အခါတိုင်းရင်းသားများအတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်၊ အင်းသားတိုင်းရင်းသားများအတွက် အင်းလေးကန်ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်၊ လားဟူဒီမိုကရက်တစ်ပါတီအနေဖြင့် လားဟူတိုင်းရင်းသားများအတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်နှင့် ကယန်းခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့်လည်း ကရင်နီပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်၏ အချို့သော ဒေသများရှိ နေရာများကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များဖြင့် သတ်မှတ်ပေးရန် အသီးသီးတောင်းဆိုမှုများ ရှိခဲ့ကြသည်။^{၃၇} ၂၁ရာစု ပင်လုံငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံတက်ရောက်သူ တစ်ဦးမှလည်း “ဒီအတိုင်းဆို ရှမ်းပြည်နယ်ရဲ့ ၅၅ မြို့နယ်လုံး မကြာခင်မှာ အကုန်ကုန်သွားလိမ့်မယ်၊ ရှမ်းတိုင်းရင်းသားတွေအတွက် ဘာမှကို ကျန်မှာ မဟုတ်တော့ဘူး” ဟု ညဉ့်တွေးပြောဆိုခဲ့ပါသည်။^{၃၈} ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် စုဖွဲ့မှုမပြုလုပ်ရသေးသည့် အုပ်စုငယ်များကိုပါ စုဖွဲ့မှုပြုလုပ်ရန် မောင်းတင်ပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်စေပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့်ဆိုရသော် ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ တောင်ရိုးတိုင်းရင်းသားများသည် ရှမ်းလူမျိုးများဟု ယခင်က သတ်မှတ်ခြင်းများ ရှိခဲ့ပါသည် သို့သော်လည်း ၂၀၁၆ခုနှစ်တွင် တောင်ရိုးတိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် နိုင်ငံတော်အစိုးရယန္တရားများတွင် ၎င်းတို့အား ကိုယ်စားပြုနိုင်သည့် တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးတင်သွင်းနိုင်ရန်အတွက် လူဦးရေဆန်းစစ်ရေတွက်ခြင်းများ ပြုလုပ်လာကြသည်။ တောင်ရိုးတိုင်းရင်းသားများ၏ အရေအတွက်မှာ ၁၅,၀၀၀ ခန့်သာရှိသော်လည်း ၎င်းတို့ခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် လူဦးရေ ၆၀,၀၀၀ မှ ၁၀၀,၀၀၀ ထိ တည်ရှိသည်ဟု ပြောဆိုမှုများရှိကြပါသည်။^{၃၉}

ထိုစုဖွဲ့မှုများ အားကောင်းလာသည်နှင့် တပြိုင်နက်မှာပင် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များ ရရှိပြီးသော အစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် ကိုယ်ပိုင်ပြည်နယ်တောင်းဆိုခြင်း၊ ၎င်းတို့၏ နယ်မြေများကို အခြားမြို့နယ်များထိ နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်ခြင်းပြုလုပ်ရန် တောင်းဆိုမှုများရှိလာကြသည်။ ဝ၊ ပအိုဝ်းနှင့် ပလောင်တိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့်လည်း ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များမှတစ်ဆင့် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များအထိ တောင်းဆိုမှုများပြုလုပ်လာကြပြီး ၎င်းတောင်းဆိုမှုများသည် ရှမ်းပြည်နယ်အတွက် နယ်နိမိတ်ဆိုင်ရာ ကြီးမားသည့် ဆုံးရှုံးမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေပါလိမ့်မည်။^{၄၀} “ဝပြည် သွေးစည်းညီညွတ်ရေးတပ်မတော်” အနေဖြင့်လည်း ပြည်နယ်၏ တောင်ပိုင်းအား ဝ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များအဖြစ် တောင်းဆိုမှုများရှိလာကြပြီး ထိုဒေသများသည် ၁၅ရာစုမှစတင်၍ ၎င်းတို့၏ ဒေသများဖြစ်ကြသည်ဟုလည်း ၎င်းတို့၏ အဆိုအရသိရှိရပါသည်။ လက်တွေ့တွင်မူ “ဝ ပြည် သွေးစည်းညီညွတ်ရေး တပ်မတော်” အနေဖြင့် ၎င်းဒေသများကို အုပ်စိုးခွင့်ရနေသည်မှာ ဒေသခံပြည်သူများ အထူးသဖြင့် လားဟူတိုင်းရင်းသားများအား အတင်းအဓမ္မမောင်းထုတ်ခြင်းနှင့်

ရွှေပြောင်းနေထိုင်စေခဲ့ခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။^{၇၀} ပလောင်တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့်လည်း ၎င်းတို့၏ နယ်မြေကို မြို့နယ်နှစ်မြို့နယ်မှလေးမြို့နယ်ထိ ချဲ့ထွင်ရန် ကြိုးပမ်းကြသည်။^{၇၁} ရှမ်းနှင့်ပလောင်တိုင်းရင်းသားများ၏ လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များအကြား နယ်မြေအငြင်းပွားမှုများရှိသည့်အတွက် တစ်နိုင်လုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူစာချုပ် ချုပ်ဆိုခဲ့သည့် ၂၀၁၅ခုနှစ် နှောင်းပိုင်းမှစတင်၍ တိုက်ပွဲများ ထပ်မံဖြစ်ပွားလာခဲ့သည်။^{၇၂}

အချို့သောကိစ္စများတွင် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့ငယ်များအနေဖြင့် “ပြည်သူ့စစ်” တပ်ဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းကြပြီး တပ်မတော်၏ အုပ်ချုပ်စီမံမှုအောက်တွင် နေထိုင်ကြပြီး ၎င်းအစုအဖွဲ့များသည် ပိုမိုအင်အားကြီးမားသည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များမှ သဟဇာတဖြစ်မှုနှင့် စုစည်းစည်းလုံးသည့် ဖြစ်တည်မှုကို ပြသရန် ပြောဆိုလာသည့်အခါတွင် နှစ်ဖက်ကြား မကြာခဏထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်ခြင်းများရှိပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ တိုင်းရင်းသားအချင်းချင်းကြား ဖြစ်ပွားသည့် ပဋိပက္ခများမှ တပ်မတော်အနေဖြင့် အကျိုးစီးပွားဖြစ်ထွန်းနေခြင်း ဖြစ်ပါသည် ။ တပ်မတော်သည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုတစ်စုကို အခြေခံသည်ဖြစ်စေ (သို့မဟုတ်) ကျေးရွာနှင့်မြို့ရွာအဆင့်များတွင် ဖွဲ့စည်းထားသည်ဖြစ်စေ ပြည်သူ့စစ်တပ်ဖွဲ့များကို ၎င်းတို့တပ်မတော်၏ လုံခြုံရေးအစိတ်အပိုင်းချဲ့ထွင်သည့် သဘောသဘာဝဖြင့် ကာလရှည်ကြာ ထောက်ပံ့အားပေးခြင်းမျိုး ပြုလုပ်ခဲ့ကြပါသည်။ တိုင်းရင်းသားအုပ်စုများ၏ အရွယ်အစားအားဖြင့်သေးငယ်သည့် ပြည်သူ့စစ်တပ်ဖွဲ့များသည် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များနှင့် ဒေသခံတိုင်းရင်းသားတို့ကြား ပဋိပက္ခမြင့်တက်လာမှုများကို တုံ့ပြန်ရန် ပေါ်ပေါက်လာကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ဥပမာအားဖြင့် တိုးတက်သောကရင်ဗုဒ္ဓဘာသာအဖွဲ့ (DKBA-5) သည် နယ်ခြားစောင့်တပ်ဖြစ်ပြီး ကရင်အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးတပ်မတော်မှ ကွဲထွက်လာသည့် နာမည်ဆိုးဖြင့် ကျော်ကြားသည့် ပြည်သူ့စစ်တပ်ဖွဲ့ဖြစ်ပါသည် ၎င်းနယ်ခြားစောင့်တပ်အား ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံးအတွင်း ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင် စကောကရင်များ ဩဇာအာဏာလွှမ်းမိုးမှုရလာခြင်းကို မလိုလားသည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပိုးကရင်ခေါင်းဆောင်များမှ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ မြန်မာ့တပ်မတော်အနေဖြင့် ဒီကေဘီအေတပ်မတော်ဖြင့် ပူးပေါင်းပြီး ၎င်းတို့အား နယ်ခြားစောင့်တပ်အဖြစ် သတ်မှတ်ပေးကာ ၁၉၉၅ခုနှစ်တွင် ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး၏ မာနယ်ပလောဒေသရှိ ရုံးချုပ်ကို ဝင်ရောက်စီးနင်းခြင်းပြုလုပ်ခဲ့သည်။^{၇၃} ကချင်ပြည်နယ်တွင်လည်း ကချင်လူဦးရေ၏ လူများစုဖြစ်သော ရဝမ်နှင့် ဂျိန်းဖောတို့အကြား ပဋိပက္ခများပေါ်ပေါက်လာသည့်အခါ တပ်မတော်အနေဖြင့် ၁၉၆၀ပြည့်နှစ်များတွင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် ကချင်အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုများကို အားလျော့ပျက်ပြယ်သွားစေရန်အတွက် ပူတာအိုဒေသရှိ ရဝမ်မျိုးနွယ်စုကို အားပေးထောက်ပံ့ခြင်းများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ တပ်မတော်မှ ရဝမ်လူမျိုးများကို အားပေးကူညီမှုများပြုလုပ်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ၂၀၀၇ခုနှစ်တွင် “သောင်းကျန်းသူဆန့်ကျင်ရေးတပ်” ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပြီး ရည်ရွယ်ချက်မှာ ကချင်လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်ကို ကချင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းမှ ပထုတ်ဖယ်ရှားရန်ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းနှစ်များတွင်လည်း တပ်မတော်ကို အားပေးသည့် ပြည်သူ့စစ်တပ်ဖွဲ့များအား လီဆူး၊ ရှမ်းနီးနှင့် လားဗို လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများအတွင်း ဖွဲ့စည်းပေးခဲ့ကြပြီး ၎င်းတပ်ဖွဲ့များအားလုံး၏ ရည်မှန်းချက်မှာ ကချင်ပြည်နယ်တွင် ကချင်လွတ်မြောက်ရေးတပ်မတော်၏ ဩဇာအာဏာလွှမ်းမိုးလာမှုကို လျော့ချရန်ဖြစ်ပါသည်။ အလားတူပင် ရှမ်းပြည်နယ်ရှိ တပ်မတော်၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိသည့် ပြည်သူ့စစ်တပ်ဖွဲ့များအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များ၏ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် နယ်မြေထိန်းချုပ်မှုအကြောင်းအရာများအား တပ်မတော်သို့ ပြန်လည်သတင်းပေးပို့ခြင်းကို ပြုလုပ်ကြသည်။ စစ်တပ်နှင့် ပလဲနံပသင့်သည့် ပြည်သူ့စစ်နှင့် အခြားကွဲထွက်လာသည့် တပ်ဖွဲ့များအနေဖြင့် ရှမ်းပြည်တိုးတက်ရေးပါတီ/ ရှမ်းပြည်တပ်မတော်-မြောက်ပိုင်းနှင့် ရှမ်းပြည်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကောင်စီ/ ရှမ်းပြည်တပ်မတော်-တောင်ပိုင်းတို့နှင့် အကြမ်းဖက်သည့် ပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပွားလေ့ရှိသည်။^{၇၄}

အခြားသောအစုအဖွဲ့များအနေဖြင့်လည်း ၎င်းတို့၏ နယ်မြေကို ချဲ့ထွင်ရန် ကြိုးပမ်းလာကြသည်။ နာဂတိုင်းရင်းသား ခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့်လည်း ခန္တီးနှင့် ဟုမ္မလင်းတွင် နာဂလူမျိုးအများစု နေထိုင်ကြခြင်းကို အကြောင်းပြု၍

ထိုဒေသများအား ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်တွင် ထည့်သွင်းပေးရန် တောင်းဆိုလာကြသည်။ နာဂခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ၎င်းမြို့နယ်နှစ်မြို့နယ်သည် နာဂတောင်တန်းခရိုင်အပိုင်ဖြစ်ခဲ့ကြောင်း သမိုင်းအထောက်အထားများ တင်သွင်းရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။ သို့သော်လည်း ဟုမ္မလင်းဒေသခံများမှ နယ်မြေအစိတ်စိတ်အမွှာကွဲကြွေစေပြီး ပဋိပက္ခများအဖြစ် အသွင်ကူးပြောင်းသွားနိုင်သည့် ၎င်းတင်ပြချက်ကို လျင်မြန်စွာပင် ပယ်ချခဲ့သည်။^၆ အလားတူပင် ရခိုင်ပြည်နယ်၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ်သော ရက္ခိုင့်တပ်မတော်သည်လည်း ချင်းပြည်နယ်၏ နေရပ်ဖြစ်သော လူဦးရေပေါင်း ၆၀,၀၀၀ ခန့်ရှိသည့် ပလက်ဝတောင်တန်းဒေသကို တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ရက္ခိုင့်တပ်မတော်အနေဖြင့် ထိုအငြင်းပွားနေရသည့် ဒေသသည် ရခိုင်ပြည်နယ်အပိုင်ဖြစ်ပြီး လွတ်လပ်ရေးရပြီးကာလမှစတင်၍သာ ချင်းပြည်နယ်အဖြစ် သတ်မှတ်ခံခဲ့ရကြောင်း ပြောဆိုခဲ့သည်။ ဇန်နဝါရီ ၂၀၂၀ ခုနှစ်တွင်လည်း ချင်းတိုင်းရင်းသားဟု သတ်မှတ်ထားသော ခူမီးတိုင်းရင်းသားများသည် ရခိုင်တိုင်းရင်းသားများ၏ မျိုးကွဲများဖြစ်သည်ဟု ပြောဆိုခြင်းများ ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည့်အတွက် အငြင်းပွားမှုများ ပိုမိုမြင့်တက်လာခဲ့သည်။^၇ တိုးပွားလာသော ရခိုင်ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအနေဖြင့်လည်း ထိုနေရာများသို့ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ကာ ၎င်းဒေသကို လိုနီပြုလာကြသည်။^၈ ထိုအခြေအနေမှာ လွန်စွာတင်းမာလာခဲ့ခြင်းအတွက် မရိုတိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် ပြည်သူ့စစ်ဖွဲ့စည်းရန် တပ်မတော်နှင့် ဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်ပြီး ပလက်ဝတွင်နေထိုင်သည့် ချင်းပြည်သူများအနေဖြင့်လည်း ရက္ခိုင့်တပ်မတော်၏ သိမ်းပိုက်မှုမှ အကာအကွယ်ရရှိရန်အတွက် မြန်မာ့တပ်မတော်ကို အားကိုးခဲ့ခြင်းများရှိကြသည်။ သို့ရာတွင် ၎င်းဖြစ်စဉ်သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အလွန်ရှားပါးသည့်ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။^၉

ကရင်နီဒေသရှိ ကယန်းတိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့်လည်း ၎င်းတို့အား “ကရင်နီ” ဟု သတ်မှတ်ခြင်းမပြုပဲ သီးသန့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့အဖြစ် သတ်မှတ်ရန် တိုက်တွန်းလာခဲ့သည်။^{၁၀} ကယန်းနှင့် ကရင်နီတိုင်းရင်းသားများသည် ဒေသတွင်းတွင် အကြီးမားဆုံး တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့ဖြစ်ပြီး ကိုယ်ပိုင်ပြည်နယ်ရှိသည့် ကရင်တိုင်းရင်းသားများနှင့် ဆက်နွယ်မှုများရှိကြပါသည်။ ကယန်းတိုင်းရင်းသားများ၏ အဓိကအကျဆုံး အုပ်စုလေးစုဖြစ်သည့် “ကခေါင်၊ ကငန်၊ လထားနှင့် ဂျီဒေါ”တို့သည် ၎င်းတို့အား စုပေါင်း၍ သန်းခေါင်စာရင်းတွင် “ကယန်း” ဟုသာ စာရင်းသွင်းသတ်မှတ်ရန် တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့၏ တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ရှမ်းပြည်နယ်တွင်ရှိသည့် ကယန်းတိုင်းရင်းသားများကဲ့သို့ပင် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင် ကိုယ်စားလှယ် ထားရှိရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။ သို့သော်လည်း ကရင်နီပြည်နယ်တွင် နေထိုင်နေသည့် ကယန်းအစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် ၂၀၀၈ခုနှစ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံပြဋ္ဌာန်းချက်ပါအတိုင်း အလိုအလျောက် အသိအမှတ်ပြုမှုရရှိရန် လိုအပ်သည့် ပမာဏမရှိပါ။ သို့သော်လည်း ၎င်းတို့အနေဖြင့် ပေါင်းစည်းနိုင်ပါက လူဦးရေ ၆၀,၀၀၀ ကျော်ခန့်ရှိပြီး အထက်ပါ အသိအမှတ်ပြုခြင်းအတွက် လုံလောက်ခြင်းရှိနိုင်ပါသည်။^{၁၁} သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူပြီးသည့် ကာလတွင်လည်း ကယန်းတိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ၁၉၉၀ပြည့်နှစ်များကဲ့သို့ပင် ၎င်းတို့၏ တောင်းဆိုချက်ဖြစ်သည့် ရှမ်းပြည်နယ် ဖယ်ခံဒေသနှင့် ကရင်နီပြည်နယ်တွင် ဒီမော့ဆိုမြို့နယ်တို့အား ကယန်းဒေသ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်အဖြစ် သတ်မှတ်ပေးရန် ထပ်မံတိုးမြှင့်တောင်းဆိုခဲ့သည်။^{၁၂} ၎င်းတိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များ၏ အမြင်တွင် “၎င်းတို့၏ မျိုးနွယ်စုများ တိုးတက်ရေးအတွက် ၎င်းတို့မှ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ပေးရမည်ဖြစ်သည်” နှင့် “ရှမ်းပြည်နယ်တွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များ ရှိသည့်အတွက် ၎င်းတို့အတွက်လည်း အဘယ်ကြောင့်မရှိရမည်နည်း” ဆိုသည့် တွေးတောမှုများ ရှိကြသည်။^{၁၃}

အဆုံးသတ်အနေဖြင့် ပြောရလျှင်မူ ရိုဟင်ဂျာတိုင်းရင်းသားများသည်လည်း ဝိသေသကြန်အင်လက္ခဏာသစ်၊ အမျိုးအမည်ခွဲခြားခြင်းနှင့် နယ်မြေရရှိရေးစသည့် အချက်တို့၏ နိုင်ငံရေးအရအသုံးချမှုကို ခံခဲ့ကြရသူများဖြစ်ပါသည်။ ရိုဟင်ဂျာပဋိပက္ခ၏ ရှုပ်ထွေးနက်နဲမှုသည် ယခုအခန်းတွင် လုံလောက်အောင် တင်ပြနိုင်ခြင်းမရှိသော်လည်း ၂၀၀၈ခုနှစ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ရိုဟင်ဂျာပဋိပက္ခအား ပိုမိုဆိုးရွားအောင် ပြုလုပ်ခဲ့သည့် အကြောင်းအချက်တစ်ခုပင်ဖြစ်ပါသည်။ ရိုဟင်ဂျာတိုင်းရင်းသားများသည် ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင် အများဆုံး

နေထိုင်ကြသူများ ဖြစ်ပါသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီးမှစတင်၍ ၎င်းတို့သည် ညှဉ်းပန်းခံရမှုများနှင့် ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည်။ သို့သော်လည်း ၂၀၁၂ခုနှစ်နှောင်းပိုင်းတွင် ၎င်းတို့ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည့် ရက်စက်သည့် အကြမ်းဖက်မှုကြီးသည် မည်သို့မှ ထင်မှတ်မထားနိုင်လောက်သည့် အနေအထားထိ မြင့်တက်ခဲ့ရသည်။ ထိုနှစ်၏ မေလတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာမြန်မာအမျိုးသမီးတစ်ဦးအား ရိုဟင်ဂျာအမျိုးသားများမှ အဓမ္မပြုကျင့်ကာ သတ်ဖြတ်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းနှင့် စစ်တွေမြို့ပတ်ဝန်းကျင်တွင် အကြမ်းဖက်မှုနှစ်ကြိမ်တိတိ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ၎င်းဆူပူအံ့ကြွမှုကြီးသည် ၂၀၁၃ခုနှစ်နှင့် ၂၀၁၄ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းနှင့် အောက်ပိုင်းရှိ မြို့နယ်၂၀ကျော်အထိပါ ပြန့်နှံ့သွားခဲ့သည်။^{၁၄} ပဋိပက္ခများ ငြိမ်သက်သွားပြီး မကြာမီမှာပင် ၂၀၁၆ခုနှစ်နှင့် ၂၀၁၇ခုနှစ်တွင် ရခိုင်ရိုဟင်ဂျာလွတ်မြောက်ရေးတပ်မတော်အား ချေမှုန်းရန်အတွက် မြန်မာ့တပ်မတော်မှ ထိုးစစ်ဆင်မှုများပြုလုပ်သည့်အတွက် ရိုဟင်ဂျာလူမျိုးများအပေါ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှုများသည် ပိုမိုမြင့်တက်လာခဲ့သည်။^{၁၅} ရိုဟင်ဂျာလူမျိုးများအပေါ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှုများတွင် ရိုဟင်ဂျာပေါင်း ၁၀၀,၀၀၀ ကျော်အား ရက်စက်စွာ သတ်ဖြတ်ခြင်း၊ အဓမ္မပြုကျင့်ခြင်းနှင့် ရိုက်နှက်ညှဉ်းပန်းခြင်းများပါဝင်ပြီး ၎င်းလုပ်ရပ်များသည် “လူမျိုးသုဉ်းသတ်ဖြတ်ခြင်း” အား အကောင်းဆုံးထင်ဟပ်သင်ကြားနိုင်သည့် ဥပမာပင်ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ထိုအကြမ်းဖက်မှုများကြောင့် ရိုဟင်ဂျာပေါင်း ၇၀၀,၀၀၀ ခန့် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်သို့ ထွက်ပြေးခဲ့ကြရသည်။^{၁၆}

အထက်ပါ အကြမ်းဖက်မှုများ၏ အကြောင်းတရားနှင့် အကျိုးဆက်များမှာ ကျယ်ပြန့်သော်လည်း သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ခံခြင်းသည် ရခိုင်ပြည်နယ်တွင် အငြင်းပွားဖွယ်ရာကိစ္စမဟုတ်သော်ငြားလည်း ၎င်းသန်းခေါင်စာရင်းသည် ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုများ ဆက်လက်ကျူးလွန်စေသည့် အထောက်အပံ့ တစ်ခုပင်ဖြစ်ပါသည်။^{၁၇} ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ မွတ်စလင်မ်များမှ ပြောဆိုသည့် ရိုဟင်ဂျာတိုင်းရင်းသားဆိုသူများသည် တရားဝင်သတ်မှတ်ထားသည့် လူမျိုး ၁၃၅မျိုးတွင် မပါဝင်ပါ။ ၁၉၇၀ပြည့်နှစ်များမှ စတင်၍ နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ သတ်မှတ်သည့် နိုင်ငံသားဖြစ်ရေးနှင့် ၎င်းတို့၏ ဖြစ်တည်မှုကို သက်သေခံပေးသည့်ဖြစ်စဉ်တို့မှစတင်၍ ၎င်းတို့အနေဖြင့် နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးများ တဖြည်းဖြည်းဆုံးရှုံးလာကြသည်။ ၁၉၈၂ နိုင်ငံသားဥပဒေအရ တစ်စုံတစ်ဦးအနေဖြင့် နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးအား အပြည့်အဝရယူလိုပါက နိုင်ငံတော်၏ လူမျိုးတစ်မျိုးအောက်တွင် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုမှုရရှိရန် လျှောက်ထားရမည်ဆိုသည့် သတ်မှတ်ချက်ဖြင့် လူမျိုးစုများအား ခွဲခြားဖယ်ကျဉ်ခြင်းကို ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ သို့ရာတွင်လည်း ၂၀၁၄ခုနှစ် အစောပိုင်းကာလများတွင် နိုင်ငံတော်လူမျိုးများ ဆိုသည့် စာရင်းအား အစိုးရမှ ထုတ်ပြန်ထားခြင်းမရှိပါ။ ၂၀၁၅ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲကာလများတွင် ရခိုင်ပြည်နယ်ရှိ မွတ်စလင်မ်များအနေဖြင့် သန်းခေါင်စာရင်းတွင် မိမိကိုယ်မိမိ “ရိုဟင်ဂျာ” ဟု သတ်မှတ်ခွင့်ပြုခြင်းသည် ရခိုင်နိုင်ငံရေးအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် ရခိုင်လူမျိုးများအကြား စိုးရိမ်ပူပန်မှုများကို ပေါ်ပေါက်စေခဲ့သည်။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ရိုဟင်ဂျာလူမျိုးများသည် “နိုင်ငံတော်၏ လူမျိုးတစ်မျိုး” ဟု အသိအမှတ်ပြုခံရပါက ရိုဟင်ဂျာများအနေဖြင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန် သို့မဟုတ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရပြည်နယ်ထိ ဆိုးရွားစွာတောင်းဆိုလိမ့်မည်ဟု ပူပန်မှုများရှိလာကြသည်။^{၁၈} ရိုဟင်ဂျာလူဦးရေသည် ရခိုင်ပြည်နယ်၏ သုံးပုံတစ်ပုံခန့်ရှိသည့်အတွက် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ကိုယ်စားပြုမှုတောင်းခံရန် လုံလောက်သည့် ပမာဏဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ရိုဟင်ဂျာလူဦးရေပမာဏသည် ရခိုင်အမျိုးသားရေးပါတီများအား ခြိမ်းခြောက်နိုင်သည့် ဆန္ဒမဲပမာဏလည်းဖြစ်ပါသည်။ သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ခံမှု ပြီးမြောက်ခါနီးကာလတွင် ရခိုင်နိုင်ငံရေးသမားများအနေဖြင့် ရခိုင်ဒေသရှိ မွတ်စလင်မ်များမှ ပုဒ်မ-၉၁၄အား အသုံးပြု၍ ၎င်းတို့ကိုယ်ကို ၎င်းတို့ “ရိုဟင်ဂျာများ” ဟု စာရင်းသွင်းမှုများ ဖြစ်ပွားလာမည်ကို အလွန်အမင်း စိုးရိမ်ထိတ်လန့်မှုများရှိကြသည်။ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ရခိုင်ခေါင်းဆောင်များစုပေါင်း၍ ရိုဟင်ဂျာလူမျိုးများအား ဆန္ဒပြခြင်းနှင့် သန်းခေါင်စာရင်းကို သပိတ်မှောက်ရန် ခြိမ်းခြောက်ခြင်းများ ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် ရခိုင်ပြည်နယ်ရှိ မွတ်စလင်မ်များအား ပုဒ်မ-၉၁၄ အသုံးပြုခွင့်အား ကန့်သတ်တားဆီးလိုက်ပြီး ရိုဟင်ဂျာနိုင်ငံရေးပါတီများအား ပိတ်ပင်ခြင်းနှင့် ရိုဟင်ဂျာအများစု၏ ဆန္ဒမဲပေးခွင့်ကိုလည်း ပယ်ဖျက်ခဲ့သည်။ အစိုးရအနေဖြင့် ရိုဟင်ဂျာတိုင်းရင်းသား တည်ရှိခြင်းကို ငြင်းဆန်ခဲ့ကြပြီး ၎င်းတို့အား ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံသား၊ နိုင်ငံခြားသားများဟုသာ သတ်မှတ်ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြသည်။ အထက်ဖော်ပြပါ ခြိမ်းခြောက်မှုများသည် ရခိုင်အမျိုးသားရေးဝါဒီများအား ခြိမ်းခြောက်နေသည့် တစ်ခုတည်းသော

အကြောင်းတရားမဟုတ်သော်လည်း ထိုခြိမ်းခြောက်မှုများကြောင့် ရခိုင်အမျိုးသားရေးဝါဒီများအနေဖြင့် ရိုဟင်ဂျာများအား ပိုမိုမုန်းတီးလာကြပြီး အသက်အန္တရာယ်ထိခိုက်စေနိုင်လောက်သည့် ဘာသာရေးအစွန်းရောက်မှုများနှင့် လူမျိုးသုဉ်းသတ်ဖြတ်မှုတွင် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် ပါဝင်လာခြင်းများရှိခဲ့သည်။

တိုင်းရင်းသား အစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် ပိုမိုသေးငယ်သည့် အုပ်စုများအဖြစ် ကွဲထွက်သွားသည့်အခါတွင် တိုင်းရင်းသားအချင်းချင်းကြား ပဋိပက္ခများလည်း ပိုမိုမြင့်တက်လာပါသည်။ သေးငယ်သည့် အုပ်စုများအနေဖြင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရရေးနှင့် အနှစ်သာရပြည့်ဝသည့် နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်ခွင့်ကို တောင်းဆိုရန် အခွင့်အရေးအားဖြင့် နည်းပါးနိုင်ပါသည်။ ကမ္ဘာ့အနှံ့မှ လေ့လာသုတေသနပြုမှုများနှင့် ချိန်ထိုးစဉ်းစားမည်ဆိုပါကလည်း နယ်မြေအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ လွတ်လပ်ခွင့်သည် အစုအဖွဲ့များ၏ အရွယ်အစားများအကြား ဟန်ချက်ညီစေရန် ထိန်းညှိခြင်းနှင့် များစွာသက်ဆိုင်ကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ အရွယ်အစားအားဖြင့် သေးငယ်သည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ပြည်နယ် (သို့မဟုတ်) ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များရရှိရန် တွန်းတိုက်တောင်းဆိုခြင်းသည် တဖက်တွင် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ စုဖွဲ့မှုအခြေအနေအား ကာကွယ်ရန်နှင့် ပိုမိုကြီးမားအောင်ပြုလုပ်နိုင်သည့် စွမ်းရည်ကို ယုတ်လျော့စေသကဲ့သို့ ဖြစ်စေပါသည်။ ပမာဏအားဖြင့် အလွန်သေးငယ်သည့် လူဦးရေများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့် ဖယ်ဒရယ်အစိတ်အပိုင်းများသည် အခွန်ကောက်ခံနိုင်ခြင်းမရှိခြင်း၊ လုံလောက်သည့် ငွေကြေးအား ရှာဖွေနိုင်ခြင်းမရှိခြင်း (သို့မဟုတ်) အစိုးရဝန်ဆောင်မှုများ ပေးစွမ်းနိုင်ရန် စွမ်းရည်မရှိခြင်းစသည့် ကန့်သတ်ချက်များကြောင့် ရေရှည်တည်တံ့နိုင်သည့် အလားအလာနည်းပါးပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ စွမ်းဆောင်ရည်အားနည်းခြင်းများကြောင့် နယ်မြေအုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် လွတ်လပ်ခွင့်တို့သည် ကျရှုံးနိုင်သည့် အလားအလာရှိပြီး ဒေသခံအစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် ဗဟိုအုပ်ချုပ်မှုအောက်သို့သာ ချဉ်းကပ်မှီတည်ခြင်းနှင့် ကြုံတွေ့ရနိုင်ပါသည်။^{၁၉} အဆိုပါအချက်သည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ အချို့သော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များအတွက်လည်း ထိုနည်းတူစွာပင် မှန်ကန်နေသည့်အချက်ဖြစ်ပြီး ထိုဇုန်များ များပြားလာသည့်အလျောက် ဖော်ပြပါ အခက်အခဲများနှင့် ကြုံတွေ့နိုင်ပါသည်။ အဆုံးသတ်အနေဖြင့် ဆွေးနွေးရလျှင် နယ်မြေအုပ်ချုပ်လွတ်လပ်ခွင့်တောင်းဆိုသည့် အဆိုပြုချက်များ များပြားလာခြင်းသည် နိုင်ငံတော်မှ အနှစ်သာရကင်းမဲ့သည့် နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်ခွင့်ကိုသာ ပေးအပ်လိုသည့် ရည်မှန်းချက်နှင့် လုပ်ငန်းစဉ်တလျှောက်လုံးအား နိုင်ငံတော်၏ အကျိုးအတွက်သာ အသုံးချရန် ခြေကုပ်ယူလိုခြင်းနှင့် အာဏာတည်ဆောက်ခြင်းတို့အား အားပေးကူညီနေသကဲ့သို့သာ ဖြစ်စေပါသည်။

(ဂ) တိုင်းရင်းသားများ၏ အာဏာအား နိုင်ငံရေးအရဘောင်ဝင်မှုမရှိစေရန်နှင့် ဖိနှိပ်ရန် လုပ်ဆောင်ခြင်း

တိုင်းရင်းသားများအား အသိအမှတ်ပြုရေးနှင့် နယ်မြေလွတ်လပ်ခွင့်ရရေးအတွက် စုဖွဲ့မှုတို့သည် သိသာခိုင်မာသည့် အကျိုးရလဒ် အနည်းငယ်ကိုသာ ဖြစ်စေခဲ့ပါသည်။ တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင် ကိုယ်စားလှယ်များ၊ အထူးကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များနှင့် အခြားအကျိုးရလဒ်များကို ခိုင်မာစွာ တောင်းဆိုခဲ့ကြသော်လည်း မည်သည့်တောင်းဆိုချက်ကမှ လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများ၏ အစုအဖွဲ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကားများကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းမှုကို ပိုမိုတိုးတက်လာစေရန်လိုအပ်သည့် အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များအား အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝစွာခွဲဝေခြင်းကို မဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပါ။ အမှန်စင်စစ်မှာမူ မြင်သာပြီး အပေါ်ယံဆန်သည့် အောင်မြင်မှုများသာ ရရှိခဲ့ကြသော်လည်း ပကတိမြေပြင်အနေအထားတွင် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားအုပ်စုများ၏ ရေရှည်ခိုင်မြဲရေးနှင့် တည်တံ့ဖွံ့ဖြိုးရေးတို့အတွက် တာရှည်ခံသည့် အကျိုးဆက်များနှင့် ပတ်သက်၍ ကြီးမားသည့်ပြောင်းလဲမှုများ ရှိလာခြင်းကို တွေ့ရှိရပါသည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေးစကားပိုင်းများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေးကဏ္ဍတို့တွင် တိုးတက်ပွင့်လင်းမှုများရှိလာခဲ့ပြီး ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်မှုများလည်း မြင့်တက်လာခဲ့သည်။ အချို့သောတိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် ဆင်းရဲမှုသံသရာမှ ကင်းလွတ်ရန် မြို့ကြီးပြကြီးများနှင့် နိုင်ငံရပ်ခြားများတွင်

အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်းများ ရှာဖွေကြပြီး ဗမာတိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့်လည်း ပွင့်လင်းလာသည့် တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် စီးပွားရေးလုပ်ကိုင်ရန် ပြောင်းရွှေ့အခြေချခြင်းများရှိလာကြသည်။ အလုပ်ခန့်အပ်ခြင်းနှင့် အခွင့်အရေးရရှိမှုများတွင် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများရှိသည့်အတွက် ဗမာများအနေဖြင့် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများ၏ လစ်လပ်နေရာများသို့ ဝင်ရောက်ခဲ့ကြသည်။ သို့ပါသော်ကြောင့် ပကတိမြေပြင်အနေအထားများကို လေ့လာမည်ဆိုပါက အုပ်စုတစ်စု၏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကားကို ကာကွယ်ရန်နှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးလုပ်ငန်းများလုပ်ကိုင်ရန်အတွက် လိုအပ်သည့် အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များကို ရရှိစေကာမူ လျင်မြန်စွာ ပြောင်းလဲနေသည့် ပထဝီအနေအထား၊ လူဦးရေနှင့် လူနေမှုများသည် ရရှိခဲ့ပြီးသော အောင်မြင်မှုများကို အကျိုးဝင်ခြင်းမရှိအောင် ပြုလုပ်နိုင်သည်ကို သတိချပ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများ၏ တောင်းဆိုချက်အသစ်များသည် ၎င်းတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကားကို ကာကွယ်ရန် (သို့မဟုတ်) ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးမှုအား တိုးတက်အောင် ပြုလုပ်နိုင်ရန်အတွက် လိုအပ်သည့် အနှစ်သာရပြည့်ဝသည့် အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များကို ထုတ်ဖော်ရန် ပျက်ကွက်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဗမာဘာသာစကားတစ်မျိုးတည်းကိုသာ တရားဝင်ရုံးသုံးဘာသာစကားနှင့် ပညာသင်ကြားခြင်း၊ အစိုးရယန္တရားများနှင့် တရားရုံးများတွင် သုံးစွဲရမည့် ဘာသာစကားအဖြစ် သတ်မှတ်ထားပါသည် (ပုဒ်မ-၄၅၀)။ ထိုအချက်အား ပြည်နယ်များနှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ဘာသာစကားအား တရားဝင်ဘာသာစကားအဖြစ် သတ်မှတ်အကောင်အထည်ဖော်ရန်နှင့် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပညာရေးကဏ္ဍများအား စီမံပိုင်ခွင့်အာဏာမရှိစေရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ထည့်သွင်းထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အခန်း-၅တွင် ပါဝင်သကဲ့သို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပညာရေးနှင့်ပတ်သက်သည့် အလုံးစုံသော အခွင့်အာဏာများအား ပြည်ထောင်စုအစိုးရမှသာ စီမံပိုင်ခွင့်အာဏာကို ပေးအပ်ထားပြီး (အပိုဒ် ၉(က)နှင့် အပိုဒ်၉(c)) အဆိုပါအချက်မှ သွေဖည်သည့် မည်သည့်အပြောင်းအလဲကိုမျှ ပြည်သူ့ကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ (USDP) သက်တမ်းတွင်လည်းကောင်း၊ အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ် (NLD) သက်တမ်းတွင်လည်းကောင်း ပြုလုပ်ခဲ့ခြင်းမရှိပါ။^{၆၀} ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ “အမျိုးသား လူမျိုးစုများ၏ ဘာသာစကား၊ စာပေ၊ အနုပညာနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတို့အား အားပေးကူညီရန်” နှင့် “ဖွံ့ဖြိုးမှုနည်းပါးသော တိုင်းရင်းသားများ၏ ပညာရေးနှင့် လူမှုစီးပွားဆိုင်ရာ တိုးတက်မှုများကို မြှင့်တင်ပေးရန်” တာဝန်ကိုလည်း နိုင်ငံတော်ထံတွင်သာ အပ်နှင်းထားသည်။ ၂၀၁၅ခုနှစ်တွင် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အခွင့်အရေးများ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးဥပဒေ သည် “ဒေသခံတိုင်းရင်းသား ပြည်ထူလူထု” ၏ မထင်ရှားသည့် ယဉ်ကျေးမှုများ၊ ရပိုင်ခွင့်များနှင့် အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ပေးရန် ရေးဆွဲထားခြင်းဖြစ်သည်ဟု ယူဆခဲ့ကြသော်လည်း အဆိုပါဥပဒေမှာ အပေါ်ယံဆန်ပြီး “အခွင့်အလမ်း” ဆိုသည်ကို ကျဉ်းမြောင်းစွာ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ ထိုဥပဒေသည် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များအား မည်သည့်အာဏာကိုမှ အပ်နှင်းမထားပဲ ပြည်ထောင်စုအစိုးရအနေဖြင့်လည်း “တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများ ပြုလုပ်လိုခြင်း၊ အရေးပါသည့် စီမံကိန်းများ၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် သဘာဝသယံဇာတ တူးဖော်ခြင်းများ လုပ်ကိုင်ပါက ဒေသခံတိုင်းရင်းသားအဖွဲ့များအား အသိပေးရန်၊ ညှိနှိုင်းရန်နှင့် ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်ရန်” ကိုပင် လိုအပ်ချက်တစ်ခုအနေဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းကို တွေ့ရှိရပါသည်။(အခန်း ၄-၅)။^{၆၁} ထိုဥပဒေအရ ပြည်ထောင်စုအဆင့် တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးများခန့်အပ်တာဝန်ပေးခြင်း (အခန်း-၄) ကြောင့် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများမှ အားသွန်ခွန်စိုက် ဖိအားပေးမှုဖြင့် အသစ်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသည့် ပြည်နယ်အဆင့် တိုင်းရင်းသား တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး ၂၉ဦး၏ အခန်းကဏ္ဍကို ယုတ်လျော့စေပါသည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ တိုင်းရင်းသား တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး များ ရွေးကောက်တင်မြှောက်နိုင်သော်လည်း သမ္မတဦးသိန်းစိန်လက်အောက်ရှိ တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး များအနေဖြင့် ၎င်းတို့အတွက် ရည်ရွယ်ထားသည့် ဘဏ္ဍာငွေနှင့် ဝန်ကြီးဌာန မရှိပါ။ အာဏာအား ခွဲဝေပေးရမည့်အစား ဝန်ကြီးဌာနအနေဖြင့် “တိုင်းရင်းသားအရေးကိစ္စနှင့် ပတ်သက်သည့် အကြောင်းအရာမှန်သမျှအား ပြည်ထောင်စုအဆင့် ဝန်ကြီးဌာနအောက်တွင်သာ တရားဝင်စီမံဆုံးဖြတ်ရန်” ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။^{၆၂} သို့ပါသော်ကြောင့် ပြည်နယ်အစိုးရများအစား ပြည်ထောင်စုအစိုးရသည်သာလျှင် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများ၏ ယဉ်ကျေးမှုများအား ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို

စီမံနိုင်သည့် တာဝန်ဝတ္တရားကို ရရှိနေသကဲ့သို့ ဖြစ်စေပါသည်။

ဘာသာစကားများနှင့် ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုများကို ကျဉ်းမြောင်းသည့်အနေအထားအထိ လျှော့ချရုံမျှမကပဲ တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အရေးကိစ္စများနှင့် ပတ်သက်၍ ကိုယ်ပိုင်စီမံခန့်ခွဲခွင့်ကို ပေးအပ်နိုင်သည့် အုပ်ချုပ်မှုကို ပေးစွမ်းရမည့်အစား ပြည်ထောင်စုအစိုးရသည် တိုင်းရင်းသားများ၏ အာဏာများအား ဖိနှိပ်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေးအရအရေးပါမှုအားဖြင့် မည်သည့်အနှစ်သာရမျှ ရှိမလာအောင် ပိတ်ပင်တားမြစ်ခြင်းများ ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ အခန်း- ၅တွင် ပါရှိခဲ့သည့်အတိုင်း ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ ၂၀၁၄ခုနှစ်တွင် ပြဌာန်းခဲ့ပြီး ၂၀၁၅ခုနှစ်တွင် ပြင်ဆင်ခဲ့သည့် ပညာရေးဥပဒေသစ်သည် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများအား ကျောင်းသင်ခန်းစာ ဘာသာရပ်များအဖြစ်သော်လည်းကောင်း၊ စာသင်ခန်းထဲတွင် ပြောဆိုခွင့်ကိုလည်းကောင်း ခွင့်ပြုခဲ့သည် (“ဘာသာရပ်များအဖြစ် သင်ကြားခွင့်ပြုခြင်းသာဖြစ်ပြီး စာသင်ကြားရာတွင် အသုံးပြုခွင့်ရှိသည်ဟု ခွင့်ပြုခြင်းမဟုတ်ကြောင်း” ရောထွေးမသွားရန် လိုအပ်ပါသည်။) ထိုဥပဒေသည် “ပြည်နယ်အစိုးရများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏သက်ဆိုင်ရာဒေသတွင် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းရေးဆွဲနိုင်သည့် အခန်းကဏ္ဍကို ကန့်သတ်ပိတ်ပင်သကဲ့သို့ဖြစ်စေပြီး” အစုအဖွဲ့တစ်ခုတည်းမှသာ တစ်နိုင်ငံလုံးအတွက် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို ရေးဆွဲ၍ ဒေသတွင်းရေခံ၊ မြေခံနှင့် ကိုက်ညီအောင် ညှိနှိုင်းသကဲ့သို့ ဖြစ်စေကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည် (အပိုဒ်-၃၉-ဆ)။ သို့သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြည်နယ်အစိုးရများအား ၎င်းတို့၏ ဒေသိယဘာသာစကားကို ကာကွယ်နိုင်သည့် မူဝါဒများ ဥပမာအားဖြင့် ပြည်နယ်၏ ရုံးသုံးဘာသာစကား၊ ခွဲဝေမှု၊ လိုအပ်သည့် လုပ်ငန်းများအား ဆောင်ရွက်နိုင်မှု၊ ပညာရေးနှင့် လုပ်သားရေးရာဌာနများတွင် အလုပ်ဝင်လိုသည့် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသား အစိုးရဝန်ထမ်းများအတွက် နေထိုင်ခွင့်လိုအပ်ချက် စသည်တို့ကို ချမှတ်ရန် အခွင့်အာဏာကို ပေးအပ်ထားခြင်းမရှိပါ။ Joshua Fishman ၏ လေ့လာစောင့်ကြည့်မှုအရ “ကျောင်းတွေကိုသာ ဖိနှိပ်ထားမယ်၊ အထူးသဖြင့် လူသားတစ်ဦးရဲ့ အစောပိုင်းကာလမှာ ဖြစ်ပေါ်တဲ့ လူမှုဆက်ဆံရေးဖြစ်စဉ်တို့ကိုသာ ဖိနှိပ်ထားမယ်ဆိုရင် ဘာသာစကားတစ်ခုကို ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ပြန်လည်ရှင်သန်စေခြင်းစတဲ့ ဘယ်လိုအစီအစဉ်မျိုးကမှ ကမ္ဘာ့ရဲ့ ဘယ်နေရာမှာမှ အောင်မြင်နိုင်ခြင်းရှိမှာ မဟုတ်ပါဘူး” ဟု ပြောဆိုထောက်ပြခဲ့ပါသည်။^{၆၃} ပြည်နယ်အစိုးရများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ဌာနေပြည်သူများမှ ဒေသိယဘာသာစကားကို ပြောဆိုကြခြင်းအတွက် မည်သည့်အားပေးချီးမြှောက်မှုကိုမှ မပြုလုပ်နိုင်သည့်အတွက် ဗမာဘာသာစကားကို ထိန်းချုပ်ရန်လည်း မစွမ်းဆောင်နိုင်ကြပါ။ သို့အတွက်ကြောင့် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများ၏ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကားကို ရှင်သန်အောင် ထိန်းသိမ်းနိုင်သည့် အခြေအနေလည်းမရှိကြပါ။ ကမ္ဘာ့အနှံ့အပြားတွင် လေ့လာပါကလည်း မတူကွဲပြားသည့် ဘာသာစကားပေါင်းစုံ ပြောဆိုနိုင်သည့် အခြေအနေများတွင် ဘာသာစကားတစ်ခုသည် အခြားသော ဘာသာစကားများထက် သာလွန်ကောင်းမွန်သည့် အခွင့်အရေးနှင့် အနေအထားများဖြစ်ပေါ်လာစေရန် ဖန်တီးပေးနိုင်သည့်အတွက် အခြားအားနည်းသည့် ဘာသာစကားများအနေဖြင့် အသုံးပြုမှုလျော့နည်းလာပြီး ပျောက်ကွယ်သွားသည့် ဥပမာများရှိပါသည်။^{၆၄} လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ဝိသေသနှင့် ကြန်အင်လက္ခဏာများကို ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် ၎င်းတို့၏ ဒေသိယဘာသာစကားကို ဆက်လက်သုံးစွဲရန် (သို့မဟုတ်) အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်းနှင့် ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်မှုတို့အတွက် လိုအပ်သည့် လွှမ်းမိုးမှုအားကောင်းသည့် ဗမာစကားကိုသာ ပြောဆိုရန် စသည့် ရွေးချယ်မှုတို့အကြား တစ်ခု(သို့မဟုတ်) တစ်ခုကို စွန့်လွှတ်ရလေ့ရှိပါသည်။ ပညာရေးနှင့် အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်းတို့နှင့် ပတ်သတ်သည့် ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ မူဝါဒများသည် ဒေသခံတိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများကို ယဉ်ကျေးမှုတစ်ရပ်အနေဖြင့်သာ သတ်မှတ်၍ သင်ကြားခွင့်ပြုထားသော်လည်း တိုင်းရင်းသား လူနည်းစုများအနေဖြင့် မည်သည့်တိုးတက်မှုကိုမဆို ဆက်လက်ရယူလိုပါက ဗမာဘာသာစကားကို မဖြစ်မနေ ကျွမ်းကျင်တတ်မြောက်ထားရန် လိုအပ်ချက်တစ်ရပ်အနေဖြင့် သတ်မှတ်ထားခြင်းကို တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

ထိုအကြောင်းအရာနှင့် ပတ်သက်၍ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအနေဖြင့် အတိုက်အခံမလုပ်သလောက်နီးပါး နည်းပါးပါသည်။ ပင်လုံငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံ၏ ပမာဏဆွေးနွေးပွဲလေးခုလုံးတွင် ဘာသာစကားကိုသော်လည်းကောင်း၊ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုရေးရာ ကိစ္စများကိုသော်လည်းကောင်း ထည့်သွင်းဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။ ညီလာခံတွင် သဘောတူညီမှုရရှိခဲ့သည့် စည်းမျဉ်းဥပဒေ ၅၂

ရပ်လုံးတွင် ပညာရေးနှင့် ဘာသာစကားသည် မည်သည့်ကဏ္ဍတွင်မှ ပါဝင်ခြင်းမရှိပါ။ အမှန်စင်စစ်ပြောရလျှင်မူ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုကိုယ်စားလှယ်များအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားများအား အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် ရပိုင်ခွင့်အရေးကိစ္စတို့တွင် ပိုမိုကျဉ်းမြောင်းပြီး နိုင်ငံရေးအရ အရေးပါမှုမရှိသည့် အနေအထားကိုသာ လက်ခံခဲ့ရပြီး ဆုံးဖြတ်ချက်မှန်သမျှအား ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ လက်ဝယ်တွင်သာ ထားရှိခဲ့ရသည့် အနေအထားဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ပြည်ထောင်စုအစိုးရအနေဖြင့် Mother Tongue-Based Multilingual Education (MTB-MLE) ဟု ခေါ်ဆိုသည့် “မိခင်ဘာသာစကားနှင့် ဘာသာစကားမျိုးကွဲများ ပေါင်းစပ်သင်ကြားသည့် ပညာရေး” ဆိုသည့် သတ်မှတ်ချက်ကို ရှေ့တန်းတင်လာပြီး ၎င်းအား ၂၀၁၄ခုနှစ်တွင် “နေပြည်တော် စည်းမျဉ်းဥပဒေများ” တွင် အနှစ်ချုပ်ဖော်ပြခဲ့ပြီး အဆိုပါ မူဝါဒအား UNESCO မှလည်း မြှင့်တင်ခဲ့သည်။^{၆၅} MTB-MLE ဆိုသည်မှာ ကလေးသူငယ်များအနေဖြင့် မူလတန်းတွင် ၎င်းတို့၏ မိခင်ဘာသာစကားဖြင့် ပညာသင်ကြားနိုင်ပြီး အလယ်တန်းနှင့် အထက်တန်းသို့ရောက်သည့်အခါတွင် ဗမာဘာသာစကားဖြင့် ပညာသင်ကြားခြင်းကို ကူးပြောင်းနိုင်သည့် အစီအစဉ်ဖြစ်ပါသည်။^{၆၆} ဗမာကြီးစိုးသည့် ပညာရေးစနစ်မှခွဲထွက်၍ တန်းတူညီမျှသည့် အနာဂတ်သို့ဆက်လှမ်းနိုင်ရန်အတွက် ရှမ်း၊ မွန်၊ ကရင်နှင့် ကချင်တိုင်းရင်းသားများ၊ မြန်မာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပညာရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကွန်ရက်နှင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးရေးရာစင်တာတို့မှ MTB-MLE စနစ်ဖြစ်ပေါ်လာစေရန် ထက်သန်စွာအားပေးခဲ့ကြသည်။ သို့သော်လည်း MTB-MLE အား အများစုပေါင်းခြင်းမျိုး မဟုတ်ပဲ တစ်စုံတစ်ဦးရီးရာယဉ်ကျေးမှုကို ထိန်းသိမ်းရန်ဆိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့်သာ သတ်မှတ်အသုံးပြုခြင်းကြောင့် ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ ပညာရေး၊ ဘာသာစကားနှင့် ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုတို့အပေါ် လွှမ်းမိုးမှုကို မေးခွန်းထုတ်စရာဖြစ်လာပါသည်။

ထို့အပြင် အခြားသောအဖွဲ့အစည်းများ၏ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ အာဏာနှင့် ကိုယ်စားပြုမှုကို တိုးမြှင့်ရန် ကြိုးပမ်းမှုများသည်လည်း အရာမထင်ခဲ့ပါ။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရပြည်နယ် (သို့မဟုတ်) ဇုန်များ မရရှိသည့်တိုင် တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး ကိုယ်စားလှယ် တင်မြှောက်ရန် ကြိုးပမ်းမှုများသည်လည်း အနည်းငယ်မျှသာ အောင်မြင်မှုကိုသာ ရရှိခဲ့ကြပါသည်။ ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ၎င်းကိုယ်စားလှယ်များအား ပြည်နယ်အဆင့်ဝန်ကြီးများ အနေဖြင့် အသိအမှတ်ပြုထားသော်လည်း အချို့သော တိုင်းဒေသကြီးအစိုးရများအနေဖြင့် ၎င်းတို့အား ရွေးကောက်ခံလွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်များကဲ့သို့သာ ပြုမူဆက်ဆံကြပါသည်။ ဦးသိန်းစိန်အစိုးရလက်အောက်တွင် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ပိုမိုနည်းပါးသည့် လစာနှင့်ရပိုင်ခွင့် အချို့ကိုသာ ရရှိခဲ့ကြသည်။ အစိုးရအဖွဲ့ဝင် အစည်းအဝေးများတွင် တက်ရောက်ခွင့်မရှိခြင်းနှင့် ၎င်းတို့အတွက် သီးသန့်ရည်ရွယ်ထားသည့် ဘဏ္ဍာငွေဟူ၍လည်း မရှိပါ။ ၎င်းတို့အား ကောင်းမွန်စွာ အသိအမှတ်ပြုဆက်ဆံမှုမလုပ်ခြင်းကို တုံ့ပြန်ရန်အတွက် တိုင်းရင်းသား တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အရေးကိစ္စကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးသို့ ဦးတိုက်လျှောက်ထားခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့သည် တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်ဝန်ကြီးများ အရာရောက်ကြောင်းနှင့် ၎င်းတို့၏ လွှမ်းမိုးနိုင်မှုအား ပြသခဲ့ကြသည်။ ပြည်ထောင်စုအစိုးရအနေဖြင့်လည်း ပထမအစပိုင်းတွင် ငြင်းဆန်ခဲ့သော်လည်း အဆုံးတွင်မူ လိုက်လျောခဲ့ရသည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် တိုင်းရင်းသား တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး များသည် အခြားသော ပြည်နယ်ဝန်ကြီးများနှင့်တန်းတူ အဆင့်အတန်း၊ လစာငွေနှင့် ရန်ပုံငွေများရရှိခဲ့အပြင် ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွင်လည်း ၎င်းတို့အတွက် သီးသန့်ဘဏ္ဍာငွေရရှိခဲ့ပြီး ၎င်းတို့၏ ဒေသများတွင် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများနှင့် သဘာဝသယံဇာတူးဖော်ခြင်းများ ပြုလုပ်လိုပါက ပြည်ထောင်စုအစိုးရမှ ၎င်းတို့အား အသိပေးတိုင်ပင်မည်ဆိုသည့် ကတိကဝတ်ကိုလည်း ရရှိခဲ့ပါသည်။ ထို့နောက်တွင်မူ တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အခွင့်အာဏာများအား ထပ်မံတိုးမြှင့်နိုင်ခဲ့ပြီး ၎င်းတို့၏ သက်ဆိုင်ရာ တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များ၏ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှု၊ စာပေနှင့် ကြန်အင်လက္ခဏာများကို ထိန်းသိမ်းနိုင်ခြင်း၊ ၎င်းတို့၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးကိစ္စရပ်များအား စီမံလာနိုင်ခြင်း၊ ၎င်းတို့၏ မဲဆန္ဒနယ်များအား စည်းရုံးလှုံ့ဆော်ပိုင်ခွင့်နှင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များနှင့် အစိုးရအကြား ကြားဝင်ဖျန်ဖြေခြင်းစသည်တို့ကို လုပ်ကိုင်လာနိုင်ခဲ့သည်။^{၆၇} ပြည်ထောင်စုအဆင့် တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးဌာနကို ဖန်တီးပေးရန် အစိုးရအား ဖိအားပေးနိုင်ခဲ့ပြီးသည်နောက်တွင်မူ တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီး များ၏ အောင်မြင်မှုမှာ

အကန့်အသတ်များစွာရှိနေခဲ့ကြပြီး ၎င်းတို့၏ ဌာနများသည် ဝန်ထမ်းနှင့် ဘဏ္ဍာငွေမလုံလောက်ခြင်းနှင့် ကိုယ်ပိုင်စီမံခန့်ခွဲနိုင်ခြင်းမရှိသည့် အခက်အခဲများနှင့် ကြုံတွေ့နေရသည်။

ယခင်ထက် ပိုမိုပွင့်လင်းလွတ်လပ်မှုရရှိလာခြင်းနှင့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်သစ်သည် တိုင်းရင်းသားပါတီများအား ပိုမိုကြီးမားသည့် ကိုယ်စားပြုမှုကို ပေးအပ်နိုင်ခဲ့သော်လည်း တိုင်းရင်းသားများ၏ အကျိုးစီးပွားကို တိုးမြှင့်ရာတွင်မူ အနည်းငယ်မျှသော အောင်မြင်မှုကိုသာ ရရှိစေခဲ့သည်။ အရွယ်အားဖြင့် သေးငယ်သည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာနှင့် အထောက်အပံ့အတွက် နည်းပါးသောအရင်းအမြစ်များသာရရှိသည်။ အရွယ်အားဖြင့်ကြီးမားသည့် အုပ်စုများအတွက်မူ FPTP စနစ်သည် တိုင်းရင်းသားများ၏ နိုင်ငံရေးသဘောထားနှင့် အသံများကို ပျော်ဝင်သွားစေရုံသာမက ၎င်းတို့အနေဖြင့် ခြေကုပ်ယူနိုင်သည့် စွမ်းရည်ကိုပါ ကင်းမဲ့သွားစေလောက်အောင်ပင် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုပြဿနာများကို ပေါ်ပေါက်စေခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၅ခုနှစ်နှင့် ၂၀၂၀ ခုနှစ်တွင် တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေးပါတီများအနေဖြင့် အမျိုးသားအဆင့် ဥပဒေပြုရေးတွင် ၁၅ရာခိုင်နှုန်းကိုသာ အနိုင်ရရှိခဲ့သည်။ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်သည် ပါတီအချင်းချင်းကြား ညှိနှိုင်းမှုများကို မဖြစ်မနေပြုလုပ်ရန် ဖိအားပေးနေသကဲ့သို့ဖြစ်ပြီး ၎င်းမှာ တိုင်းရင်းသားပါတီပေါင်း၄၀ကျော်ရှိသည့် အနေအထားတွင်မူ လွန်စွာခက်ခဲသည့်ကိစ္စဖြစ်ပါသည်။ တိုင်းရင်းသားအုပ်စုတစ်စုတည်းမှ ပါတီများအချင်းချင်း တစ်ပါတီနှင့်တစ်ပါတီ ယှဉ်ပြိုင်ခြင်းမပြုရဆိုသည့် သဘောတူညီမှုမရရှိခဲ့ကြသည့်အတွက် တိုင်းရင်းသားမဟာမိတ်များအနေဖြင့် ဆန္ဒမဲများ ကွဲထွက်သွားခြင်းကို မလျော့ချနိုင်ခဲ့ကြပါ။ ၂၀၂၀ခုနှစ်တွင် ခြွင်းချက်အချို့ရှိလာသော်လည်း တိုင်းရင်းသားအုပ်စုတစ်စုတည်းမှ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ခွင့်ရှိသည့် ပါတီအရေအတွက်ကိုလည်း သဘောတူညီမှုရယူနိုင်ခဲ့ခြင်းမရှိပါ။ ထို့အပြင် တိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် တစ်နိုင်ငံလုံးအတိုင်းအတာတွင် ဝင်ရောက်ရွေးကောက်ခံသည့် အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ် (NLD) နှင့်လည်း မဲဆန္ဒနယ်တစ်ခုတည်းတွင် “ထိပ်တိုက်ယှဉ်ပြိုင်မှု” မပြုရန်ဆိုသည့် သဘောတူချက်ကို ရယူနိုင်ခဲ့ခြင်း မရှိသည့်အတွက် တိုင်းရင်းသားကိုယ်စားလှယ်များအတွက် အကျိုးထက်အပြစ်ကသာ ပိုမိုများပြားစေခဲ့သည်။ ဆန္ဒမဲပေးသူများ အနေဖြင့်လည်း အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်ကိုသာ မဟာဗျူဟာကျကျ ရွေးချယ်ခဲ့ခြင်း (နိုင်မည်ဟု အသေအချာသိသော ပါတီကိုသာ မဲပေးလိုခြင်း) သို့မဟုတ် မဲဆန္ဒရှင်ပြည်သူများအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားပါတီများထက် အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်ကသာ ပိုမိုကောင်းမွန်ထိရောက်သည့် အစီအမံများ ပြုလုပ်ပေးနိုင်မည်ဟု ယုံကြည်ခဲ့ခြင်းတို့ကြောင့် အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်ကိုသာ ဆန္ဒမဲပေးခဲ့ကြသည်။^{၆၈} အဆုံးသတ်တွင်မူ မြန်မာနိုင်ငံ၏ မဲဆန္ဒနယ်များသည် တိုင်းရင်းသားပါတီများမှ အနိုင်မရရှိအောင် ဖန်တီးထားသကဲ့သို့ဖြစ်နေပါသည်။ မဲဆန္ဒနယ်များသည် မြို့နယ်များအပေါ်တွင် အခြေခံပြီး ၆၀ရာခိုင်နှုန်းသော မဲဆန္ဒနယ်များသည် ဗမာအများစုရှိသည့် မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်း မြို့နယ်များတွင်သာ တည်ရှိနေပါသည်။ ဗမာအများစုရှိသည့် အဆိုပါ ဒေသများတွင်မူ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုပါတီများအနေဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရရှိရန်မှာ မဖြစ်နိုင်ပါ။ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်ခုတွင်မူ တိုင်းရင်းသားများမှာ လူများစုဖြစ်ကြသော်လည်း မဲဆန္ဒနယ်များသည် ကွဲပြားသည့် တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုများမှ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ခြင်းကြောင့် သက်ဆိုင်ရာ တိုင်းရင်းသားပါတီ၏ အသိုင်းအဝိုင်းမှ မည်မျှပင် ထောက်ခံအားပေးစေကာမူ တိုင်းရင်းသားပါတီတစ်ခုတည်းမှ ဆန္ဒမဲအများစုကို အနိုင်ရရှိရန်မှာ ဖြစ်တန်ချေနည်းပါးပါသည်။ သို့ပါသော်ကြောင့် ပါတီများရှိနေစေကာမူ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအနေဖြင့် ၎င်းတို့အတွက် အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များ ပိုမိုရရှိစေရန်အတွက် ခြေကုပ်ယူနိုင်လောက်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်များ မရှိကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။

နောက်ဆုံးအချက်အနေဖြင့်မူ အပေါ်ယံဆန်သည့် အောင်မြင်မှုများကို ကျော်လွန်၍ သုံးသပ်သည့်အခါ ပကတိမြေပြင်အနေအထားတွင် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားအုပ်စုများ၏ ရေရှည်ခိုင်မြဲရေးနှင့် တည်တံ့ရေးတို့အတွက် တာရှည်ခံသည့် အကျိုးဆက်များတွင် ကြီးမားသည့် ပြောင်းလဲမှုများရှိသည်ဆိုသည့် အချက်အား တွေ့ရှိရပါသည်။ ပြည်နယ်များအနေဖြင့် ၎င်းတို့ကိုယ်စားပြုရမည့် ဒေသခံပြည်သူလူထု၏ အကျိုးစီးပွားတိုးတက်မှုကို ဖြစ်ပေါ်စေရာတွင် အောင်မြင်မှုမရှိခြင်းသည် လူဦးရေများ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ခြင်း အကျိုးဆက်ကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ ၂၀၁၄ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံ

လူဦးရေနှင့် အိမ်ထောင်စုစာရင်းအရ လူဦးရေရောခိုင်နှုန်းစုစုပေါင်း၏ ၂၀ရာခိုင်နှုန်းဖြစ်သည့် ၉.၂သန်းရှိ ပြည်သူများသည် ၎င်းတို့၏ တသက်တာတွင် ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်မှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ကြောင်း သိရှိရပါသည်။ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်မှုများ၏ အဓိကအရေးကြီးဆုံး မောင်းနှင်အားမှာ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အချက်အခြာကျသည့်နေရာများနှင့် ၎င်းတို့၏ အစွန်းဖက်ဒေသများအကြား စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုကွာဟခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအချက်သည် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုလုပ်ငန်းမှန်သမျှအား “ဗမာ” များသည် ဒေသများတွင်သာ ပြုလုပ်လိုစိတ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ ရန်ကုန်မြို့နှင့် မန္တလေးမြို့တို့တွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် ဝန်ဆောင်မှုလုပ်ငန်းကဏ္ဍများ တိုးတက်လာခြင်းကြောင့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သူများအတွက် ဆွဲဆောင်မှုဖြစ်လာစေခဲ့သည်။ မွန်ပြည်နယ်မှအပ အခြားသော တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များ၏ GDP သည် နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းလုံး၏ ပျမ်းမျှ GDP နှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက အလွန်နည်းပါးသေးကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။^{၆၉}

ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ခြင်းများသည် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များ၏ ပထဝီအနေအထားနှင့် လူဦးရေ ဖွဲ့စည်းမှုများကိုသာ ပြောင်းလဲပစ်လိုက်ခြင်းမဟုတ်ပဲ ယဉ်ကျေးမှုအရ တိုက်စားခံရခြင်းကိုပါ ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များတွင် မွေးဖွားကြီးပြင်းကြသူများအနက်မှ ၁၁သန်းခန့်သည် မန္တလေး၊ စစ်ကိုင်းနှင့် ရန်ကုန်ကဲ့သို့ ဗမာကြီးစိုးသည့်ဒေသများတွင် နေထိုင်ကြရပါသည်။ ချင်းပြည်နယ်၊ မွန်ပြည်နယ်နှင့် ကယားပြည်နယ်တို့သည် အခြားသောတိုင်းနှင့်ပြည်နယ်များထက် ပိုမိုမြန်ဆန်စွာပင် လူဦးရေလျော့နည်းလာကြပြီး ထိုပြည်နယ်များတွင် မွေးဖွားကြီးပြင်းလာကြသည့် သုံးပုံတစ်ပုံခန့်ရှိ လူဦးရေများသည် အခြားဒေသများသို့ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်လျက်ရှိကြပါသည်။ တိုင်းရင်းသားများ၏ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်မှုအများဆုံးမြို့မှာ ရန်ကုန်မြို့ဖြစ်ပါသည်။ တိုင်းပြည်အတွင်းမှ မထွက်ခွာစေကာမူ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်သူ တိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် စုံလင်ကွဲပြားမှု များပြားလှသည့် အသိုင်းအဝိုင်းများ ရံဖန်ရံခါတွင် မြို့ကြီးပြကြီးများ၏ မြို့စွန်များတွင် နေထိုင်ကြရပါသည်။ ထိုနေရာဒေသများရှိ အများပြည်သူအနေဖြင့် ဗမာဘာသာစကားကိုသာ ဘုံစကားအဖြစ် သုံးနှုန်းကြပါသည်။ အစိုးရ၏ မူဝါဒတစ်ခုတည်းသာမကပဲ လွတ်လပ်ပွင့်လင်းလာသည့် စီးပွားရေးစနစ်သည်လည်း တိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် ဗမာအများစုရှိသည့် နေရာများအား ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်စေခြင်း၊ ၎င်းတို့၏ မိခင်ဘာသာစကားကို လက်လွတ်ဆုံးရှုံးရပြီး ဗမာစကားကိုသာ ပြောဆိုရစေခြင်းများနှင့် ကြုံတွေ့စေပါသည်။

[ပုံ-၁]

တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲခြင်းများကြောင့်လည်း ဗမာလူမျိုးများအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားဒေသများကို ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ခြင်းများ များပြားလာကြပြီး တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ ဘာသာစကားနှင့် ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုတို့တွင် အကျိုးသက်ရောက်မှုများ ရှိလာခဲ့သည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းအရ ဗမာအများစုနေထိုင်သည့် ပြည်နယ်များတွင် မွေးဖွားကြီးပြင်းလာကြသည့် လူဦးရေသန်းခန့်သည် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်၇ခုတွင် နေထိုင်လျက်ရှိကြောင်း သိရှိရသည်။ ကချင်ပြည်နယ်၊ ကရင်ပြည်နယ်နှင့် ကယားပြည်နယ်တို့သည် ဌာနေတိုင်းရင်းသားများမဟုတ်သည့် ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်သူများ အများဆုံးရှိကြသည့် ပြည်နယ်များဖြစ်ပြီး ၂၀၁၄ ခုနှစ် လူဦးရေ၏ ၁၃ ရာခိုင်နှုန်းသည် အခြားသော တိုင်းနှင့်ပြည်နယ်များတွင် မွေးဖွားကြသူများဖြစ်ပါသည်။ သန်းခေါင်စာရင်းတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများနှင့် ပတ်သက်သည့် အချက်အလက်များမပါရှိသည့်အတွက် မိမိတို့အနေဖြင့် ထိုရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်လာကြသူများသည် ဗမာလူမျိုးများ ဟုတ်မဟုတ်ကိုမူ အတိအကျ သိရှိနိုင်ခြင်း မရှိသော်လည်း များစွာသော သက်သေသက္ကာယများအရ ဗမာလူမျိုးအများစု ရောက်ရှိနေသည်ဆိုသည့်အချက်အား သိရှိနိုင်ပါသည်။ ရှမ်းပြည်နယ်တွင်ဖြစ်ပွားသည့် ပဋိပက္ခကြောင့် ရှမ်းတိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ မြေယာများကို စွန့်ခွာထွက်ပြေးခဲ့ကြရသည်။ ထို့နောက်တွင်မူ ဗမာလူမျိုးများအနေဖြင့် ချင်းပြည်နယ်နှင့် နယ်နိမိတ်ချင်းထိစပ်နေသည့် နမ့်ခမ်းနှင့် မူဆယ်စသည့် ရှမ်းပြည်နယ်နိမိတ်အတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာခဲ့ကြသည်။ “ဗမာလူမျိုးတွေများလွန်းလို့ ဌာနေတိုင်းရင်းသားတွေကိုတောင် မတွေ့နိုင်တော့ပါဘူး၊ တကယ့်ကို ခေတ်သစ်ကိုလိုနီအတိုင်းပါပဲ”။^{၇၀} ရှမ်းပြည်နယ်အလယ်ပိုင်းရှိ လူဦးရေအများစုမှာ

ဗမာလူမျိုးများဖြစ်ကြပါသည်။ “ဗမာတွေက အရှက်မရှိဘူး၊ ဘာအလုပ်မဆို သူတို့လုပ်တာပဲ။ သူတို့က တိုင်းပြည်တွင်း ကိုလိုနီလာပြုနေသလိုပဲ။ သူတို့ရဲ့ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုတွေနဲ့ ယုံကြည်မှုတွေကို တပါတည်းယူလာပြီးတော့ ဒေသခံတွေရဲ့ ထုံးတမ်းစဉ်လာတွေကို ဖျက်ဆီးပစ်တယ်။”^{၇၁} မြန်မာ-တရုတ်နယ်စပ်နှင့် ထိုင်းနိုင်ငံနယ်စပ်များရှိ မြို့များတွင်လည်း ဗမာများနှင့် အခြားလူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများ အံ့လိုက်ကျင်းလိုက် ဝင်ရောက်လာခြင်းကြောင့် ၎င်းမြို့များသည် စုံလင်ကွဲပြားသည့်ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုများတည်ရှိရာ မြို့များလည်း ဖြစ်လာကြပါသည်။

အစိုးရအနေဖြင့် နူးညံ့ညင်သာသည့် မူဝါဒများအားအသုံးပြု၍ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ခြင်းများကို မသိလိုက်၊မသိဘာသာ အားဖြည့်ပေးခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် ထိုတိုင်းရင်းသားဒေသများရှိ စာသင်ကျောင်းများနှင့်ဆေးရုံများတွင် ၎င်းတို့၏ မိသားစုများနှင့် တပါတည်း ခေတ္တယာယီပြောင်းရွှေ့လာသူများကို ခန့်အပ်တာဝန်ပေးခဲ့ကြသည်။ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအကြားတွင် ဘွဲ့ရပညာတတ်များရှားပါးခြင်းကြောင့်လည်း ဗမာများအနေဖြင့် ၎င်းတိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များရှိ ရာထူးဌာနရများတွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်လိုခြင်းကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ ထို့အပြင် အချို့ဗမာများအား တိုင်းရင်းသားဒေသများသို့ စေလွှတ်တာဝန်ထမ်းဆောင်စေခြင်းသည် “အပြစ်ဒဏ်ပေးသည့် မူဝါဒ” တစ်ခုအနေဖြင့် အဓိပ္ပာယ်သက်ရောက်စေခဲ့သည်။ ဗမာလူမျိုးများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ဌာနတွင် ရာထူးတက်လိုပါက (သို့မဟုတ်) စွမ်းဆောင်ရည်ကျဆင်းပါက တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များတွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန်စေလွှတ်ခြင်းကို ခံယူရလေ့ရှိသည်။^{၇၂} မြို့တစ်မြို့၏ ပတ်လည်မြို့များတွင် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များ အုပ်စိုးသည့်မြို့များရှိနေသော်လည်း အစိုးရ၏ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိသည့် မြို့များသည် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်လိုသူများအတွက် ဆွဲဆောင်မှုရှိသည့် အရပ်ဒေသများဖြစ်ကြပါသည်။^{၇၃} ခရီးသွားလမ်းမများ ဖောက်လုပ်ခြင်းကြောင့်လည်း ပြင်ပလူများအနေဖြင့် နေရပ်ဒေသအသစ်များသို့ သွားရောက်နိုင်ခွင့်များရှိလာကြပြီး လယ်ယာမြေနှင့် စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်းများကို ယှဉ်ပြိုင်လိုသည့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သူများ များပြားလာကြသည်။^{၇၄} မကြာသေးမီကာလများမှ စတင်၍ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်လာကြသူများသည် တိုးချဲ့ထားသည့် နေရာအသစ်များတွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ ပိုင်ဆိုင်ကြသူများဖြစ်ကြပြီး ပေါ်ပေါက်လာသည့် စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်းများကို လက်ဝါကြီးအုပ်လိုသူများဖြစ်ကြသည်။^{၇၅}

ဗမာလူမျိုးများပိုင်ဆိုင်သည့် ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများတွင် ဒေသခံမဟုတ်သည့်သူများကိုသာ အလုပ်ခန့်အပ်ထားခြင်းများရှိကြသည်။ ကချင်ပြည်နယ်တွင် ၎င်းလုပ်သားဦးရေ အရေအတွက်မှာ အံ့အားသင့်စရာကောင်းလောက်အောင် များပြားသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ မြန်မာပြည်အလယ်ပိုင်းနှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်မှ ထောင်နှင့်ချီသည့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်လာကြသူများသည် မြစ်ကြီးနားတဝိုက်ရှိ တရုတ်လူမျိုးပိုင် ဌာနပျောခင်းများတွင် အလုပ်လုပ်ကိုင်ကြပြီး လူပေါင်း တစ်သိန်းခန့်သည်လည်း ကျောက်စိမ်းတူးဖော်ရေးမိုင်းများတွင် အလုပ်လုပ်ကိုင်လျက်ရှိကြပါသည်။^{၇၆} ၂၀၁၅ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်မီတွင် ထိုရွှေ့ပြောင်းလုပ်သားများအား USDP အစိုးရမှ နေထိုင်ခွင့်ပါမစ်များ ထုတ်ပေးခဲ့ကြပြီး ၎င်းတို့ပါတီအား မဲပေးစေရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။^{၇၇} မွန်ပြည်နယ်တွင်ရှိသည့် စပါးခင်း၊ ရာဘာစိုက်ခင်းများနှင့် ဆီအုန်းထုတ်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းများတွင် အလုပ်လုပ်ကိုင်လျက်ရှိကြသည့် မွန်တိုင်းရင်းသားများမှာ ထိုင်းနိုင်ငံသို့ ရွှေ့ပြောင်းလုပ်သွားများအဖြစ် သွားရောက်ကြသည့်အတွက် ထိုနေရာများတွင် အလုပ်လာရောက်လုပ်ကိုင်ကြသည့် လုပ်သားအများစုမှာလည်း မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းရှိ ပူပြင်းခြောက်သွေ့သည့်ဒေသများနှင့် မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသများမှ လာရောက်သူများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ကချင်ပြည်နယ်ရှိ ဖားအုံမြို့၏ မြို့စွန်များတွင်လည်း နေ့စားခနှင့် အလုပ်လုပ်ကိုင်နေကြသော ဗမာလူမျိုး အများအပြားအား မြင်တွေ့နိုင်ပါသည်။^{၇၈}

အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်မှုများသည် အခြားသော ခြိမ်းခြောက်မှုများထက် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ ဘာသာစကားနှင့်ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုများကို တိုက်စားခံရစေနိုင်ပါသည်။ စာရေးသူနှစ်ဦးပူးပေါင်း၍ ၂၀၁၈ခုနှစ်တွင် ကောက်ယူခဲ့သည့် စစ်တမ်းတစ်ခုအရ ချင်းပြည်နယ်၊ ကချင်ပြည်နယ်၊ ကရင်ပြည်နယ်နှင့် မကွေးတိုင်းတို့တွင်

တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများအား အသိအမှတ်ပြုတန်ဖိုးထားမှု နိမ့်ပါးပြီး လွှမ်းမိုးမှုအားကောင်းသည့် ဗမာဘာသာစကားကိုသာ ပြောင်းလဲအသုံးပြုရန် အလားအလာများသည့် အခြေအနေကို တွေ့ရှိရပါသည်။ စစ်တမ်းတွင်ပါဝင်ခဲ့သူ အများစုအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ မိခင်ဘာသာစကားအား အိမ်တွင်ပြောဆိုကြသော်လည်း ဖြေဆိုသူအချို့အနေဖြင့်သာ ဈေးများတွင်လည်းကောင်း၊ အစိုးရအရာရှိများဖြစ်ကြသော ရဲများ၊ အစိုးရဝန်ထမ်းများနှင့် ကျောင်းများ၊ ဆေးရုံများတွင် ၎င်းတို့၏ မိခင်ဘာသာစကားအား ပြောဆိုနိုင်ကြပါသည်။ ဇယား-၁၀တွင်ပါရှိသည့်အတိုင်း ချင်း၊ ကရင်နှင့် ကချင်တိုင်းရင်းသားတို့၏ သုံးပုံတစ်ပုံခန့်သည် ၎င်းတို့ပြည်နယ်ရှိ ဈေးများတွင်သာ ၎င်းတို့၏ မိခင်ဘာသာစကားအား ပြောဆိုနိုင်ကြပါသည်။ အချို့မှာ အခြားတိုင်းရင်းသားဘာသာစကားကို ပြောဆိုကြသော်လည်း တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ ဘဝသက်တမ်းတွင် ဗမာဘာသာစကား၏ လွှမ်းမိုးမှုကိုခံရကြသည်မှာ ထင်ရှားပါသည်။ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ အချို့သောသူများအနေဖြင့် “အစိုးရအရာရှိများ” နှင့် ဆက်ဆံရာတွင် ၎င်းတို့၏ ဘာသာစကားကို ပြောဆိုနိုင်ကြပါသည်။

ဇယား ၁၀ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပြည်နယ်/တိုင်း လေးခုတွင်အသုံးပြုသော မိခင်ဘာသာစကားများ

	“မိခင်ဘာသာစကားကို သီးသန့်အသုံးပြုသည့် နေရာမှာ ...		
	အိမ်”	ဈေး”	ပြည်နယ်/တိုင်း အရာရှိများနှင့်”**
ဗမာ [†]	၉၇.၅	၉၆.၃	၉၇.၃
ချင်းပြည်နယ်ရှိ ချင်း	၉၆.၆	၃၀.၆	၂၃.၅
ကရင်ပြည်နယ်ရှိ ကရင်	၈၈.၁	၁၇.၈	၁၀.၇
ကချင်ပြည်နယ်ရှိ ကချင်	၉၅.၀	၃.၅	၂.၅

[†] စစ်တမ်းတွင်ပါရှိသော ပြည်နယ်/တိုင်း တိုင်းတွင် - ၎င်းမှာ ချင်း၊ ကချင်၊ ကရင်နှင့် မကွေး

^{**} ပြည်နယ်/တိုင်း အရာရှိများတွင် ရဲအရာရှိများ၊ ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ၊ ပညာရေးဝန်ထမ်းများ (ဆရာများအပါအဝင်) နှင့် အခြားသော ရှေ့တန်းရှိ ဒေသအရာရှိများ

Source: University of Toronto - MIPS Survey on the Delivery of Public Services in Chin, Kachin, Kayin, and Magwe, 2019.

ဇယား-၁၁ အရ ဖြေဆိုသူအများစုသည် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ဘာသာစကားဖြင့် လေ့လာသင်ယူခြင်းကို နှစ်သက်ကြပါသည်။ ဗမာလူမျိုးများမှအပ အခြားသူအနည်းငယ်သည်သာ ၎င်းတို့၏ ဘာသာစကားနှင့်သင်ကြားပါက လူမှုရေးကဏ္ဍတွင် တိုးတက်မှုများရှိခြင်း၊ ရွှေ့ပြောင်းသွားလာနိုင်ခြင်းနှင့် ဘဝတိုးတက်ရေးလမ်းကြောင်းများကို ရရှိနိုင်မည်ဟု တွေးထင်ကြပါသည်။ လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် “၎င်းတို့၏ သားသမီးများ အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်းများရရှိပြီး မိသားစုနှင့် အသိုင်းအဝိုင်းအား ဆင်းရဲတွင်းမှ ကယ်ထုတ်နိုင်ရန်အတွက် ဗမာဘာသာစကားသည် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သည်ဟု လက်ခံထားကြပါသည်။”^{၇၉} ဘာသာစကားတစ်ခုအား စွဲလမ်းမှုနှင့် ၎င်း၏ ဓမ္မဓိဋ္ဌာန်တန်ဖိုးတို့အကြား ကိုက်ညီမှုမရှိခြင်းသည်

တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများစွာကို တိုက်စားတိမ်ကောသွားစေသည့် အကြောင်းအချက်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ အထက်ပါ စစ်တမ်းအား လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများနေထိုင်သည့် ဒေသတွင်ကောက်ခံခဲ့ခြင်းဖြစ်သော်လည်း ဗမာလူမျိုးများနေထိုင်သည့် ဒေသများတွင်ရှိသည့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ မိခင်ဘာသာစကားအား ပြောဆိုကြသည့်တိုင် ထိုဘာသာစကားများသည် လူမှုရေး တိုးတက်ပြောင်းလဲမှုများအတွက် အရင်းအမြစ်ဖြစ်သည်ဟု တွေးထင်မှု ပိုမိုနည်းပါးပါလိမ့်မည်။ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ ဘာသာစကားများသည် ပြောဆိုသူလူဦးရေ များပြားစေကာမူ လူမှုပတ်ဝန်းကျင်မှ သတ်မှတ်သည့် အဆင့်အတန်း သတ်မှတ်ချက်အရ နိမ့်ပါးပြီး အချို့သော နေရာဒေသများတွင်သာ ပြောဆိုကြကြောင်းကိုလည်း တွေ့ရှိရပါသည်။

ဇယား ၁၁ မြန်မာနိုင်ငံရှိ မိခင်ဘာသာစကားနှင့် လူမှုရေးမြှင့်တင်မှု

"မိမိ၏ မိခင်ဘာသာစကားမှာ . . .		
	မိမိအတွက် အရေးကြီးသည်"	လူမှုရေးမြှင့်တင်မှုအတွက် အရင်းအမြစ်တစ်ခု ဖြစ်သည်"
ဗ မာ	၈၀.၆	၆၂.၁
ချင်း	၈၆.၉	၂၁.၈
ကချင်	၈၇.၄	၄၂.၁
ကရင်	၈၄.၀	၄၀.၃

Source: University of Toronto-MIPS Survey on the Delivery of Public Services in Chin, Kachin, Kayin, and Magwe, 2019.

ရွှေပြောင်းနေထိုင်ကြခြင်းကြောင့် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များတွင် လူဦးရေအားဖြင့် နည်းပါးလာသည့်အပြင် မူဝါဒများသည်လည်း အဆိုပါ ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းနိုင်ရန် ပံ့ပိုးထားမှုများ အနည်းငယ်သာရှိပါသည်။ ပြည်နယ်များ၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များ၊ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင် ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် အသိအမှတ်ပြုမှုရရှိရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများသည် တိုင်းရင်းသားများ၏ ဘာသာစကားနှင့် ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုများကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရာတွင် ထိရောက်မှုအနည်းငယ်သာရှိခဲ့ကြပြီး ဗမာလူမျိုး အများအပြား ၎င်းတို့၏ဒေသတွင်းသို့ စွဲမိဝင်ထိုးဖောက်လာခြင်းသည် ၎င်းတို့၏ ဘာသာစကား အသုံးပြုမှု ကျဆင်းနေခြင်းနှင့် ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုများ တိမ်ကောနေသည့် ပြဿနာများကို ပိုမိုဆိုးရွားစေပါသည်။

၇.၂။ သုံးသပ်ချက်

ယခုအခန်းသည် အသိအမှတ်ပြုမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းအသစ်များ၏ အလွှာများပေါ်ပေါက်လာခြင်းသည် ၂၀၁၁ ခုနှစ်မှ ၂၀၂၁ ခုနှစ်ထိ နိုင်ငံရေးအရ လွတ်လပ်ခွင့်များနှင့် ပေါင်းစည်းလိုက်သည့်အခါ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစု အစုအဖွဲ့များနှင့် ဆယ်စုနှစ်များစွာ စစ်ပွဲဆင်နွှဲခြင်းထက် ပိုမိုထိရောက်သည့် နည်းလမ်းအားဖြင့် ၎င်းတို့အား အင်အားချိန့်သွားစေခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် ဆယ်စုနှစ်များစွာ ဖိနှိပ်ခြင်းကို ရပ်တန့်ခဲ့ပြီး တိုင်းရင်းသားများ၏ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာတရားနှင့် ဘာသာစကားတို့အား မြှင့်တင်ခွင့်ပေးပြီး တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ ဝိသေသနှင့် ကြန်အင်လက္ခဏာတို့ကို ပေါင်းစည်းပေးခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အသိအမှတ်ပြုမှုဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များနှင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏

အခွင့်အရေးများအတွက် တိုင်းရင်းသားရေးရာဝန်ကြီးခန့်အပ်ခြင်း၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များနှင့် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များ သတ်မှတ်ခြင်း စသည်တို့ဖြင့် အထပ်ထပ်သော အလွှာများ ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။

သို့သော်လည်း အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့် အပြုသဘောဆောင်သည်ဟု ထင်မြင်နိုင်သည့် အလှည့်အပြောင်းအချို့သည် ပျက်စီးစေတတ်သည့် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများလည်း ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။ အဖွဲ့အစည်းအသစ်များသည် တိုင်းရင်းသားများအား အသိအမှတ်ပြုသကဲ့သို့ ပိုမိုခိုင်ခံ့အောင်လည်း ပြုလုပ်ခဲ့သည့်အတွက် အရွယ်အစားအားဖြင့် ကြီးမားသည့် (သို့မဟုတ်) သေးငယ်သည့် တိုင်းရင်းသားအုပ်စုများအနေဖြင့် အစုလိုက်၊ အပြိုလိုက် အသိအမှတ်ပြုမှု တောင်းခံခြင်းများဖြစ်ပေါ်ခြင်းနှင့် ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုတစ်မျိုးတွင် အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ရန်သည် “နိုင်ငံရေးအသိုင်းအဝိုင်းတစ်ခုတွင် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်အနေဖြင့် အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ရန်နှင့် အခွင့်အရေးများကိုရရှိရန် တောင်းဆိုပိုင်ခွင့်ရှိခြင်း၏ အခြေခံမှာ မြန်မာလူမျိုးဖြစ်ရမည်” ဆိုသည့် နိုင်ငံသားဖြစ်မှုကို ကျော်လွန်နေကြောင်းလည်း တွေ့ရှိရပါသည်။^{၈၀} တိုင်းရင်းသားများ၏ ဖြစ်တည်မှုနှင့် ကြန်အင်လက္ခဏာများသည် ပိုမိုသေးငယ်သည့် အချင်းချင်းသက်ဆိုင်မှုမရှိသည့် အုပ်စုငယ်များအဖြစ် ကွဲထွက်လာခြင်းသည် ကချင်နှင့် ရှမ်းတိုင်းရင်းသားများကဲ့သို့သော အားလုံးအကျုံးဝင်ပါဝင်ပြီး စုံလင်ကွဲပြားမှုများပြားမှုနှင့် ဖြစ်တည်မှုရှိသည့် တိုင်းရင်းသားများအတွက် အလွန်ပင် ထိလွယ်ရှလွယ်အခြေအနေနှင့် ကြုံတွေ့ရနိုင်ပါသည်။ ပထမဦးဆုံးအချက်အနေဖြင့် ဆွေးနွေးရလျှင် အစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် ပိုမိုသေးငယ်သည့် အုပ်စုငယ်များအဖြစ် ကွဲထွက်သွားသည့်အတွက် တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုအချင်းချင်းကြား ပဋိပက္ခနှင့် အကြမ်းဖက်မှုများ မြင့်တက်လာနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် အုပ်စုငယ်များအနေဖြင့်လည်း မိမိတို့ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် အနှစ်သာရပြည့်ဝသည့် နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်မှုကို ကိုယ်စားပြုတောင်းဆိုနိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းအားဖြင့်လည်း နည်းပါးပါးသည်။ တိုင်းရင်းသားအုပ်စုများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ဖြစ်တည်မှုနှင့် ကြန်အင်လက္ခဏာများကို ထိန်းသိမ်းရန် ကြိုးပမ်းနေစဉ်မှာပင် ၂၀၀၈ခုနှစ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ၎င်းတို့၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများကို အားလျော့သွားစေခဲ့သည်။ ဒုတိယအချက်အနေဖြင့်မူ တိုင်းရင်းသားများ၏ စုဖွဲ့မှုများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် သိသာခိုင်မာသည့် အကျိုးကျေးဇူးအနည်းငယ်ကိုသာ ဖြစ်ထွန်းစေပါသည်။ ၎င်းအစား စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်းများ ပွင့်လင်းလာမှုသည် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်အတွင်းနှင့် ပြည်နယ်ပြင်ပများတွင် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်မှုများကို များပြားလာစေပြီး တိုင်းရင်းသားများ၏ ဝိသေသလက္ခဏာနှင့် ကြန်အင်လက္ခဏာများအား ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းရန်အတွက်လည်း ဖိအားအသစ်များ ပေါ်ပေါက်လာစေပါသည်။ စစ်အာဏာရှင်များမှ ယခင်အသုံးပြုခဲ့သည့် လက်နက်ဖြင့်ချေမှုန်းသည့် လမ်းစဉ်များထက် လွတ်လပ်သောဈေးကွက်စီးပွားရေး အယူအဆသည် ရေရှည်တွင် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအပေါ် ဗမာမှုပြုခြင်းကိုသာ ဖြစ်ပေါ်စေပါလိမ့်မည်။ စစ်အာဏာသိမ်းမှုမတိုင်မီတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရသည် တိုင်းရင်းသားများအား အကောင်းဆုံး အသိအမှတ်ပြုမှုများအား ပေးနိုင်သည်ဆိုသည့် မျှော်လင့်ချက်များကို ဖြစ်ပေါ်စေရန် အပေါ်ယံဆန်သည့် အသိအမှတ်ပြုမှုများအား အကောင်းဆုံးပေးအပ်ခဲ့သော်လည်း ဗမာလူမျိုးများ အများစုချုပ်ကိုင်ထားသည့် နိုင်ငံရေးနှင့် နယ်မြေလွှမ်းမိုးမှုကိစ္စရပ်များကိုမူ စစ်မှန်စွာပြောင်းလဲရန် အားထုတ်မှုများ မရှိခဲ့ကြောင်းကိုလည်း မြင်တွေ့ရပါသည်။

^{၈၀} လူ့အဖွဲ့အစည်းတွေဆိုသည်မှာ ဝေမျှထားတဲ့သီးခြားဂုဏ်ပုဒ်ရှိတဲ့လူ့အသိုင်းအဝိုင်းအောက်က ကိုယ်ပိုင် ဂုဏ်ပုဒ်ရှိတဲ့ လူစုများဟု စိတ်ကူးကြည့်ပါ။အောက်ကိုဆက်လက်ကြည့်ပါ။

Benedict Anderson, *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso books, 2006.
JTransnational Institute, “Ethnicity without Meaning, Data without Context” (Burma Policy Briefing, no. 13, Transnational Institute, February 24, 2014), 7–8.

^၃Nick Cheesman, "How in Myanmar 'National Races' Came to Surpass Citizenship and Exclude Rohingya," *Journal of Contemporary Asia* 47, no. 3 (2017): 468.

^၄ Ibid.

^၅ Jane M. Ferguson, "Who's Counting?: Ethnicity, Belonging, and the National Census in Burma/Myanmar," *Bijdragen Tot de Taal-, Land-en Volkenkunde/Journal of the Humanities and Social Sciences of Southeast Asia* 171 (2015): 15.

^၆ Bertil Lintner, "A Question of Race in Myanmar," *Asia Times*, June 3, 2017.

မြန်မာနိုင်ငံတွင် တိုင်းရင်းသားများကို မျိုးနွယ်စု (သို့) လူမျိုးစု ဟုအဓိပ္ပါယ်ရသော လူမျိုးနွယ် ဟူသောအသုံးအနှုန်းဖြင့် သီးခြားသုံးစွဲလေ့ရှိပါသည်။ "လူမျိုး"ဟူသော အသုံးအနှုန်းကို တိုင်းရင်းသား ဟူသောစကားလုံးနှင့် တွဲသုံးလေ့ရှိပါသည်။ ၎င်းအသုံးအနှုန်းသည် တိုင်းရင်းသားဟု အဓိပ္ပါယ်ရသည့် အင်္ဂလိပ်စကားလုံး "indigenous." နှင့် နီးစပ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးဆိုသည်မှာ မည်သူမည်ဝါ ဖြစ်ကြောင်းကို မျိုးရိုးဗီဇ၊ ဇာတိ၊ စစ်ဆေးလို့ရသော၊ သတ်မှတ်ထားသော၊ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း သွေးမှီခြင်းဖြင့်ဖော်ပြနိုင်သော သဘော သဘာဝကို ရည်ညွှန်းပါသည်။ (ကြည့်ပါ)

Mary P. Callahan, "Distorted, Dangerous Data? *Lumyo* in the 2014 Myanmar Population and Housing Census," *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia* 32, no. 2 (July 2017): 459.

^၇ Callahan, "Making Myanmar: Language, Territory, and Belonging in Post-socialist Burma," in *Boundaries and Belonging: State, Society, and the Formation of Identity*, ed. Joel Migdal, (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), 112. Transnational Institute, "Ethnicity without Meaning": 6

^၈ Melissa Crouch, "Ethnic Rights and Constitutional Change: The Constitutional Recognition of Ethnic Nationalities in Myanmar/Burma," 2015 : 7.

^၉ Janelle M. Diller, "Constitutional Reform in a Repressive State: The Case of Burma." *Asian Survey* 33.4 (1993): 402.

^{၁၀} Callahan, "Making Myanmar," 112.

^{၁၁} Ibid.

^{၁၂} "Wa Group Proposes Political Autonomy for Ethnic Minorities," *Eleven*, September 5, 2016.

^{၁၃} International Crisis Group, "Identity Crisis: Ethnicity and Conflict in Myanmar" (Asia Report no. 312, International Crisis Group, August 28, 2020), 10.

^{၁၄} International Crisis Group, "Identity Crisis: Ethnicity and Conflict in Myanmar."

^{၁၅} Ashley South, "Karen Nationalist Communities: The "Problem" of Diversity," *Contemporary Southeast Asia* 29, no. 1 (2007), 61.

^{၁၆} Ibid.

^{၁၇} Carine Jaquet, "The Kachin Conflict: Search for Common Narratives" (International Management Group, 2014), 18; ကြည့်ပါ Alexandre Pelletier, "Identity formation, Christian networks, and the peripheries of Kachin ethnonational identity." *Asian Politics & Policy* 13, no. 1 (2021): 72-89.

^{၁၈} Ferguson, "Who's Counting?" 1-28.

^{၁၉} Khin Su Wai, "More Ethnic Groups Express Concern Over Minority Codes," *Myanmar Times*, February 17, 2014.

^{၂၀} Sarah L. Clarke, Seng Aung Sein Myint, and Zabra Yu Siwa, *Re-examining Ethnic Identity in Myanmar* (Centre for Peace and Conflict Studies, 2019), 68.

^{၂၁} Khin Su Wai, "More Ethnic Groups Express Concern Over Minority Codes."

^{၂၂} Transnational Institute, "Myanmar: Ethnic Politics and the 2020 General Election" (Myanmar Policy Briefing no. 23, Transnational Institute, September 2020), 12.

^{၂၃} Moe Myint, "Kuki Call For Full Disclosure Ahead of Ethnic Census Data's Release," *The Irrawaddy*, January 7, 2014.

^{၂၄} U San Pyae is a Shanni Amyotha Hluttaw representative. He is quoted in Khin Su Wai, "Red Shan Rally for an Ethnic State," *Myanmar Times*, October 10, 2016.

^{၂၅} Khin Su Wai, "Red Shan Seek to Build Unity Ahead of Next Year's Census," *Myanmar Times*, August 4, 2013.

^{၂၆} Khin Su Wai, "Red Shan Seek to Build Unity Ahead of Next Year's Census."

^{၂၇} Khin Su Wai, "Red Shan Rally for an Ethnic State."

၃၀ “Red Shan’ Form Army in Northern Burma After Demand for New State,” *Shan Herald Agency for News*, January 25, 2016; International Crisis Group, “Identity Crisis,” 21.

၃၁ Hein Ko Soe, “The Ethnic Parties’ Dilemma: Merger or Strategic Alliance?” *Frontier Myanmar*, April 18, 2018.

၃၂ “Kuki Minority Asks for Census Data about Exact Numbers,” *The Nation*, July 1, 2016.

၃၃ Maxime Boutry, “How Far from National Identity? Dealing with the Concealed Diversity of Myanmar,” in *Metamorphosis: Studies in Social and Political Change in Myanmar*, ed. Renaud Egretreau and François Robinne (Singapore: NUS Press, 2015), 109.

၃၄ Khin Su Wai, “More Ethnic Groups Express Concern Over Minority Codes,” *Myanmar Times*, February 17, 2014. Aung Nyein Chan, “Myanmar Military and Arakan Army Urged to Halt Fighting in Chin State During Election,” *Myanmar Now*, September 8, 2020.

၃၅ Yen Saning, “Wary of Official Census, Burma’s Ethnic Minorities Count Their Own,” *The Irrawaddy*, December 4, 2013.

၃၆ “Mongla to Call for Self Administered Status,” *BNI*, March 20, 2014; Khin Su Wai, “Ethnic Intha party Seeks Self-Administration for Inle Lake,” *Myanmar Times*, December 12, 2017; “LDU Will Make Every Effort for Establishment of Self-Administered Zone,” *BNI*, March 22, 2018. Sai Wansai, “To Hopeland and Back: The 21st Trip for the 21st Century Panglong (Day 12 and 13),” *Shan Herald Agency for News*, September 21, 2016.

၃၇ Maung Zaw, “Taung Yoe Survey Aims to Boost Lobby for Ethnic Affairs Minister,” *Myanmar Times*, September 24, 2018.

၃၈ Sai Wansai, “Demand of New National States: A Challenge That is Unavoidable,” *BNI*, September 8, 2016.

၃၉ Lahu National Development Organisation. *Unsettling Moves: The Wa Forced Resettlement Program in Eastern Shan State (1999–2001)* (Chiang Mai: Lahu National Development Organisation, 2002).

၄၀ “TNLA and RCSS Clashes Continue as Talks Stall,” *BNI*, May 9, 2016; “Civilians Missing as Shan and Ta’ang Forces Clash” *BNI*, December 9, 2015; Kyaw Thu, “Two Rival Ethnic Militias Clash in Myanmar’s War-torn Shan State,” *Radio Free Asia*, January 12, 2014.

၄၁ Elliot Bynum, “Understanding Ethnic Conflict in Myanmar,” *The Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED)*, September 28, 2018.

၄၂ Ashley South, “Karen Nationalist Communities,” 61.

၄၃ John Buchanan, *Militias in Myanmar* (Asia Foundation, 2016), 34.

၄၄ Lun Min Mang, “Naga Zone Expansion Plan Sparks Protests, Petitions,” *Myanmar Times*, February 2, 2015.

၄၅ International Crisis Group, “Identity Crisis,” 26.

၄၆ Chin Christian Minister interviewed by the authors, June 2016, Hakha, Myanmar.

၄၇ ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ (၂၀) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့၌ ရန်ကုန်အခြေစိုက် အစိုးရ မဟုတ်သော နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းတွင် လုပ်ကိုင်နေသည့် ချင်းလူမျိုး နှင့် စာရေးသူ စကားပြော ဖြစ်ခဲ့သည်။

International Crisis Group “သရုပ်သန်း သတ်မှတ်ရေးအကျပ်အတည်း”၊ ၂၇

၄၈ Kyal Pyar, “Kayan Object to Designation in Planned Census,” *Mizzima*, Jan 13, 2014.

၄၉ “Ethnic Kayan Demand Representation,” *Democratic Voice of Burma*, March 14, 2018.

၅၀ Maung Zaw, “Kayan Leaders Push for Autonomy” *Myanmar Times*, April 22, 2015.

၅၁ Ibid.

၅၂ အစိုးရ၏ ကိန်းဂဏန်းအရ လူပေါင်း ၁၉၂ ဦးသတ်ဖြတ်ခံရပြီး၊ ၂၆၅ ဦး ဒဏ်ရာရထားပြီး ၊ အိမ်ပေါင်း ၈၆၁၄ လုံးပျက်စီးခံထားရပြီး၊ လူပေါင်း ၁၀၀,၀၀၀ ကျော် မှာ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ ဒုက္ခသည် အများစု မှာ ရခိုင် မွတ်စလင် များ ဖြစ်ပါသည်။ ။

၂၀၁၃ နှင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ် များတွင် ရခိုင်ပြည်နယ်ကို ကျော်လွန်၍ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းနှင့် အောက်ပိုင်းရှိ မြို့ပေါင်း ၂၀ ကျော်သို့ ဆူပူအုံကြွမှုများ ပျံ့နှံ့လာခဲ့ပါသည်။ အဓိပစ်မှတ် များ သည် ရိုဟင်ဂျာ ဟုဆိုခြင်းထက် ၊ မွတ်စလင် များ ဖြစ် ခဲ့ ပါသည်။ အောက်တွင်ဆက်လက် ကြည့်ပါ။ Jacques Bertrand and Alexandre Pelletier, “Violent Monks in Myanmar: Scapegoating and the Contest for Power,” *Nationalism and Ethnic Politics* 23, no.3 (2017): 257–279.

၅၃ See “Myanmar: What Sparked Latest Violence in Rakhine?” *BBC News*, September 19, 2017.

ARSA ၏ ရခိုင်ပြည်နယ်တွင်း သောင်းကျန်းမှုဆိုင်ရာ နောက်ခံအချက်အလက်များကို International Crisis Group မှာကြည့်နိုင်ပါ။

“Myanmar: A New Muslim Insurgency in Rakhine State” (Asia Report no. 283, International Crisis Group, December 15, 2016).

^{၅၄} See UN Human Rights Council, *Report of the Detailed Findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar* (A/HRC/39/CRP.2), September 18, 2018.

^{၅၅} Joliffe, *Ethnic Armed Conflict and Territorial Administration in Myanmar* (Asia Foundation, 2015), 37.

^{၅၆} Joliffe, *Ethnic Armed Conflict and Territorial Administration in Myanmar*, 37; Rohingya political leader interviewed by the authors, June 2014, Yangon, Myanmar.

^{၅၇} ဥပမာအားဖြင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံ အရှေ့မြောက်ပိုင်းဒေသသည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသ/ဇုန်/တိုင်းနှင့် ဆင်တူသည့် နယ်မြေငယ်များစွာဖြင့် စုဖွဲ့ထားပါသည်။

တခါတရံ စီမံခန့်ခွဲမှုနဲ့ အခြားမဖွံ့ဖြိုးမှုများအတွက် ကုန်ကျစရိတ်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးဖို့ လူဦးရေနှင့် အရင်းအမြစ်များ ရှိမရှိကို မစဉ်းစားဘဲ ၁၉၆၀ ခုနှစ်များတွင် အာဆန်ပြည်မှ မျိုးနွယ်စု အတွက်ပြည်နယ်များကို ဖန်တီးခဲ့သည်။ ဤ ပြည်နယ် ငယ် များ သည် ကနဦးအနေဖြင့် " လူကြီး များ ၏ သဘောတူချက် များ " မှဖြစ်ပေါ်လာခဲ့ပြီး သီးခြားရပ်တည်နိုင်စွမ်းမရှိကြသည့်အကြောင်း သက်သေသာ ဓကများက ပြသနေပါသည်။ ၎င်းတို့အများစုသည် ယခုအခါ အထူးပြည်နယ်အမျိုးအစား တွင်ပါဝင်နေကြပြီး ဗဟိုအစိုးရ၏ အထောက်အပံ့အပေါ်မှီခိုနေရပါသည်။ ဘာရူဟာ (Baruah) ၏ ပြောကြားချက်အရ အဆိုပါအခြေအနေသည် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ တာဝန်မသိမှုကို တွန်းပို့နေပြီး ဒေသခံနိုင်ငံရေး သမားတွေအတွက် အထောက်အပံ့မယူပဲ ရပ်တည်နိုင်မည့် မက်လုံးများ ဖန်တီးပေးနေသည်ဟုဆိုပါသည်။ သို့ရာတွင် ရယ်စရာကောင်းနေသည်မှာ နယ်မြေဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို ပျော်မွေ့ကြသော် လည်း လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများသည် ဗဟိုမှ ရေးဆွဲထောက်ပံ့ထားသော အဖွဲ့ဖြိုးဆုံး စီမံကိန်းများအတွက် ဗဟိုပြည်နယ်အပေါ်အလွန်မှီခိုနေကြသည်။ အောက်တွင် ကြည့်ပါ။ Gulshan Sachdava, *Economy of the North East: Policy, Present Conditions and Future Possibilities* (New Delhi: Centre for Policy Research, 2000), 60 ; Ravindra H. Dholakia and Navendu Karan, "Consistent Measurement of Fiscal Deficit and Debt of States in India," *Economic and Political Weekly* 40, no. 25 (2005): 2577-2586; Sanjib Baruah, "Nationalizing Space: Cosmetic Federalism and the Politics of Development in Northeast India," *Development and Change* 34, no. 5 (2003): 915-939.

^{၅၈} ၂၀၁၄ ခုနှစ်မှာ ပြည်ထောင်စုက မွန်ပြည်နယ်ပါလီမန်ကို ပညာရေးဆိုင်ရာဥပဒေကြမ်း တင်ပြချက်ကို ပယ်ချခဲ့ပါသည်။ အောက်တွင်ကြည့်ပါ။

Mael Renaud, "Education, and the Local Parliaments' Legislative Competence." *The Tea Circle*, June 14, 2017.

^{၅၉} Micah F. Morton, "Indigenous Peoples Work to Raise Their Status in a Reforming Myanmar" (Perspective no. 33, ISEAS-Yusof Ishak Institute, May 22, 2017), 7; Ardeth Thawngmung and Yadana, "Citizenship and Minority Rights: The Role of National Race Affairs Ministers in Myanmar's 2008 Constitution," in *Citizenship in Myanmar: Ways of Being in and from Burma*, ed. Ashley South and Marie Lall, (Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute, 2017), 113-139.

^{၆၀} (ကျွန်တော်တို့၏အလေးပေးမှု). Htoo Thant. "Ethnic Affairs Ministry Planned." *Myanmar Times*, July

^{၆၁} Joshua A. Fishman, "Minority Language Maintenance and the Ethnic Mother Tongue School." *The Modern Language Journal* 64, no. 2 (1980):167-172.

^{၆၂} Hornberger, Nancy H. "Language Shift and Language Revitalization." In *The Oxford Handbook of Applied Linguistics*, ed. Robert B. Kaplan, William Grabe, Merrill Swain, and G. Richard Tucker (Oxford: Oxford University Press, 2010), 413.

^{၆၃} Ashley South and Marie Lall, "Language, Education and the Peace Process in Myanmar," *Contemporary Southeast Asia* 38, no. 1 (2016): 128-153. South, Ashley, and Marie Lall. *Schooling and Conflict: Ethnic Education and Mother Tongue-based Teaching in Myanmar* (USAID and Asia Foundation, 2016).

^{၆၄} "MTB MLE Resource Kit – Including the Excluded: Promoting Multilingual Education (Available in Russian, Chinese and English Versions)," UNESCO, last modified May 17, 2019. <https://bangkok.unesco.org/content/mtb-mle-resource-kit-including-excluded-promoting-multilingual-education>.

^{၆၅} Ardeth Thawngmung and Yadana, "Citizenship and Minority Rights."

^{၆၆} ထိုအကြောင်းရာများနှင့်ပတ်သက်ပြီး၊ ကြည့်ပါ

Kristian Stokke, "Political Representation by Ethnic Parties? Electoral Performance and Party-Building Processes among Ethnic Parties in Myanmar," *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 38.3 (2019): 325.

^{၆၇} CSO (Central Statistical Organization), UNDP (United Nations Development Programme), and World Bank. *Myanmar Living Conditions Survey 2017: Socio-economic Report*. (Nay Pyi Taw and Yangon, Myanmar: Ministry of Planning, Finance and Industry, UNDP and World Bank, 2017): 9

^{၆၈} ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလ (၁၁) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ တောင်ကြီးမြို့တွင် ရှမ်းလူမျိုး သတင်းထောက်အား စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၆၉} ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလ (၁၂) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ တောင်ကြီးမြို့တွင် ရှမ်းပြည်နယ် ပါလီမန်အဖွဲ့ဝင်အား စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၇၀} ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၁) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် အစိုးရအခြေအနေလေ့လာစောင့်ကြည့်သူအား စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၇၁} Joliffe, *Ceasefire, Governance and Development: The Karen National Union in Times of Change* (Asia Foundation, 2016): 56

^{၇၂} *ibid*: 34

^{၇၃} *ibid*: 69

^{၇၄} ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၁) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် အစိုးရအခြေအနေ လေ့လာစောင့်ကြည့်သူအား စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

Hein Ko Soe and Ben Dunant, "Kachin's Plantation Curse," *Frontier Myanmar*, January 17, 2019.

^{၇၅} ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၁) ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့တွင် အစိုးရအခြေအနေ လေ့လာစောင့်ကြည့်သူအား စာရေးသူများမှ အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

^{၇၆} Saferworld, *Justice Provision in South East Myanmar: Experiences From Conflict-Affected Areas With Multiple Governing Authorities* (Saferworld, 2019), 9.

^{၇၇} Marie Lall, "The value of Bama-saga: Minorities Within Minorities' Views in Shan and Rakhine States," *Language and Education* 35, no. 3 (2020): 204-225.

^{၇၈} Cheesman, Nick. "How in Myanmar "National Races" Came to Surpass Citizenship and Exclude Rohingya." *Journal of Contemporary Asia* 47, No .3 (2017): 471.

အခန်း-၈

နိဂုံး

မြန်မာနိုင်ငံသည် လက်ရှိကာလတွင် လမ်းဆုံလမ်းခွဲသို့ ရောက်ရှိနေသည်ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ်မှ စတင်၍ ၂၀၂၁ ခုနှစ်တွင် ပြီးဆုံးသွားခဲ့သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ်သည် ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာ ကြာမြင့်နေခဲ့သည့် ပြည်တွင်းစစ်များ၊ စစ်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် စီးပွားရေးများ နောက်ကောက်ကျခြင်းတို့သည် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်နိုင်ခြင်း၊ ဒီမိုကရေစီနှင့် ဒေသတွင်းသာမက ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများနှင့်ပင် ချိတ်ဆက်ကာ စီးပွားရေးများ ပြုလုပ်နိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းများပေးအပ်လာနိုင်လိမ့်မည်ဆိုသည့် ကတိကဝတ်များအား ပဏာမကာလတွင် မြင်တွေ့ခဲ့ရသည်။ သို့ရာတွင် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်ဦးဆောင်သည့် အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကာလရှည်ကြာစွာ အတိုက်အခံပါတီအနေဖြင့် ရပ်တည်နေခဲ့သည့် ပါတီဖြစ်သည်။ NLD ၏ သက်တမ်းငါးနှစ်အတွင်းတွင်လည်းကောင်း၊ ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ USDP ဦးဆောင်ခဲ့သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကာလ လေးနှစ်အတွင်းတွင်လည်းကောင်း အောင်မြင်မှုများ အနည်းငယ်သာရရှိခဲ့ပါသည်။ ပဏာမကာလတွင် စီးပွားရေးအရ တိုးတက်ပြောင်းလဲမှုများ များစွာရှိနေခဲ့သော်လည်း ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုစာ ကြာမြင့်ပြီးချိန်တွင် ၎င်းအောင်မြင်မှုများမှာ ကျဆင်းသွားခဲ့သည်။^၁ ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်အနေဖြင့် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားမှုများစွာကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ခဲ့သည့်တိုင် သူမနှင့် အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်တို့၏ အုပ်ချုပ်မှုသည် ရောထွေးနေသည့် ရလဒ်များကိုသာ ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပြီး ၎င်းတို့၏ ဒီမိုကရေစီဆိုင်ရာ စံနှုန်းများလည်း ကျဆင်းခဲ့သည်။^၂ ၂၀၁၇ခုနှစ်တွင် တပ်မတော်မှ ရိုဟင်ဂျာလူမျိုးများအပေါ် မခန့်မှန်းနိုင်လောက်အောင်ဆိုးရွားသည့် အကြမ်းဖက်မှုများကို ကျူးလွန်ခဲ့ခြင်းကြောင့် လူပေါင်းသိန်းနှင့်ချီ၍ နယ်စပ်သို့ ထွက်ပြေးခဲ့ကြရခြင်း၊ အတင်းအဓမ္မနေရပ်စွန့်ခွာစေခြင်းနှင့် ဆိုးယုတ်ရက်စက်သည့် အကြမ်းဖက်မှုများ မြင့်တက်လာချိန်တွင် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်ဦးဆောင်သည့် အစိုးရအနေဖြင့် အစောပိုင်းကာလများတွင် ထိုအရေးနှင့် ပတ်သက်၍ နှုတ်ဆိုတော်လှန်ပြီး နောက်ပိုင်းတွင် တပ်မတော်အား နိုင်ငံတကာတရားမျှတမှုခုံရုံး ICJ တွင်ပင် ကာကွယ်ပေးခဲ့သည်။^၃ ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်အနေဖြင့် နိုင်ငံတကာတွင် သူမ၏ ပုံရိပ်ကျဆင်းခြင်းနှင့် ညံ့ဖျင်းသည့် အုပ်ချုပ်စီမံမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သော်လည်း သူမအနေဖြင့် သူမ၏ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားမှုအား ပြည်တွင်း၌ ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ခဲ့ခြင်းက ၂၀၂၀ ရွေးကောက်ပွဲတွင်လည်း မြန်မာဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်မှပင် တောင်ပြိုကမ်းပြို အနိုင်ရရှိခဲ့သည်။ အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်၏ အစိုးရသစ် လွှတ်တော်သက်တမ်းပြန်လည်စတင်ရမည့် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁ရက်နေ့တွင် တပ်မတော်မှ အာဏာသိမ်းယူမှုပြုလုပ်ခဲ့ပြီး ဆယ်စုနှစ်ကြာမြင့်ခဲ့သည့် ဒီမိုကရေစီအရေး စမ်းသပ်ချက်များကို အဆုံးသတ်ပစ်ခဲ့သည်။

၎င်းနောက်ခံအကြောင်းတရားနှင့် ချိန်ထိုးသုံးသပ်ပါက တိုင်းရင်းသားလူနည်းစု အစုအဖွဲ့များနှင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးနေသည့် နိုင်ငံရေးစကားဝိုင်းများသည်လည်း အဆုံးသတ်ခဲ့ရသည်။ စစ်အာဏာသိမ်းမှုဖြစ်စဉ်သည် အချို့သော တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင်များနှင့် ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်ရကာ အကြမ်းဖက်မှုများ ပေါ်ပေါက်စေခြင်းနှင့် အနာဂတ်၏ ပြည်တွင်းစစ်အခြေအနေများကိုလည်း မရရော၊မသေချာသည့် အနေအထားသို့ ဆိုက်ရောက်စေပါသည်။ သို့သော်လည်း စစ်အာဏာသိမ်းမှုသည် ပြည်တွင်းစစ်အခြေအနေနှင့် အထက်ပါညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများကြောင့် မဟုတ်ပါ။ တပ်မတော်နှင့် NLD တို့အကြား တင်းမာမှုများကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများသည် မကြာခဏ မြေစာပင်ဖြစ်ကြရသည်။ တပ်မတော်မှဖြစ်စေ (သို့မဟုတ်)နိုင်ငံတော်မှဖြစ်စေ ပြည်တွင်းစစ်၏ ကုန်ကျစရိတ်များကို လျှော့ချရန်ကြိုးပမ်းနေသည့် တပြိုင်နက်မှာပင် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ အရေးနှင့်ပတ်သတ်၍ ၎င်းတို့၏ ရည်မှန်းချက်များကို ဖော်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။

စစ်အာဏာသိမ်းမှုသည် ကြီးစွာသော ဆုံးရှုံးထိခိုက်မှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် အောင်မြင်မှုပန်းတိုင်ရရှိရေးအား ပို၍ပင် မေးမှိန်စေခဲ့သည်။

မိမိတို့အနေဖြင့် ယခုစာအုပ်တွင် ၂၀၂၁ စစ်အာဏာသိမ်းမှုမတိုင်မီကာလများတွင် နိုင်ငံတော်မှ နိုင်ငံရေး“လုပ်ငန်းစဉ် (Process) မှတစ်ဆင့် အနိုင်ရရှိနေမှုများ ကို ရေးသားခဲ့ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် “ပုံစံအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို ၎င်းအကျိုးအတွက် အသုံးပြုပြီး တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ အင်အားကို ယုတ်လျော့သွားစေခဲ့သည်။ လေ့လာစောင့်ကြည့်သူတစ်ဦး၏ အမြင်မှဆိုရလျှင်မူ ပဋိပက္ခများ ငြိမ်သက်သွားခဲ့သော်လည်း မည်သည့်ဖက်ကမှ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူစာ ချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့ခြင်း မတွေ့ရှိရပါ။ သို့သော်လည်း ငြိမ်သက်သွားခဲ့သည့် ပဋိပက္ခများသည် စစ်ပွဲနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးအကြား မလှုပ်မယှက်ငြိမ်သက်နေသည့် ရလဒ်များဖြစ်သည့်အတွက် အချိန်ကြာမြင့်လာပါက ပြည်သူ့အများအား ပြည်တွင်းစစ်သို့ တွန်းပို့နိုင်မည့်အနေအထားနှင့် ကြုံတွေ့ရစေပါသည်။ သို့ရာတွင် ငြိမ်သက်နေသည့် ပဋိပက္ခများအား ကောင်းစွာအသုံးပြု၍ အတိုက်အခံပီတီများအနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံအရေးကိစ္စတွင် ၎င်းတို့၏ ရည်မှန်းချက်များဆီသို့ ရောက်ရှိအောင်မြင်စေရန် မဟာဗျူဟာကျကျ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်သည်ဟု မိမိတို့အနေဖြင့် ဆွေးနွေးခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။

နှစ် ၆၀ ကြာ ပြည်တွင်းစစ်ကာလအလွန်တွင် USDPနှင့် NLD အစိုးရတို့၏ ငြိမ်းချမ်းရေးဖြေရှင်းမှုများသည် ရလဒ်အနည်းငယ်သာရှိခဲ့သည့် ပဏာမတွင်မူ ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး (KNU)၊ သျှမ်းပြည်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကောင်စီ (RCSS) တို့နှင့် နှစ်ဦးသဘောတူ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးစာချုပ်များ ချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့ခြင်းအတွက် ပွဲတော်များဆင်နွှဲကျင်းပခဲ့ကြသည်။^၉ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသာ အောင်မြင်သော်လည်း သင်္ကေတလက္ခဏာနှင့် ကိုယ်စားပြုမှုအရ အရေးကြီးသည့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီမှုစာချုပ်များ ချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့ခြင်းသည် နိုင်ငံရေးစကားဝိုင်းများ သန္နိဋ္ဌာန်ခိုင်မာစွာဖြင့် ရှေ့ဆက်နိုင်ရန်အတွက် အရေးပါသည့် အောင်မြင်မှုမှတ်တိုင်များ ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် နောက်ဆက်တွဲ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများမှ တိုးတက်မှုအရှိန်ကျဆင်းသွားခဲ့ခြင်း၊ ရပ်တန့်နေခြင်းနှင့် တိကျပြတ်သားမှုမရှိသည့် ကတိကဝတ်များကိုသာ ပေးစွမ်းနိုင်ခြင်းတို့ဖြင့် အဆုံးသတ်ခဲ့ရပါသည်။ ထိုကာလတွင် ရက္ခိုင့်တပ်မတော် (AA)၊ ကချင်လွတ်မြောက်ရေးအဖွဲ့အစည်း (KIO) နှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူစာချုပ်တွင်လက်မှတ်ရေးထိုးထားပြီးသော အဖွဲ့အချို့နှင့်လည်း ပဋိပက္ခနှင့်တိုက်ပွဲများ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်းများရှိပါသည်။^{၁၀}

တရားဝင်သည်ဖြစ်စေ၊ မဝင်သည်ဖြစ်စေ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုလုပ်ငန်းစဉ်သည် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ စုဖွဲ့မှုများအား အားပျော့သွားစေကာ၊ အနာဂတ်နိုင်ငံရေး အဆောက်အအုံများတွင် ဗမာဗဟိုပြုသည့် ပြည်နယ်များမှ အသာစီးရရန် ပြုလုပ်သည့် မဟာဗျူဟာဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုရလဒ်များဖြစ်ပေါ်လာမှုအား ရှင်းလင်းစွာနားလည်စေရန်အတွက် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများအား စဉ်းစားသုံးသပ်ရမည်သာမကပဲ တည်ရှိပြီးသော နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်းများတွင် ပြည်တွင်းစစ်မှသည် ကိုယ်စားပြုမှုအထိ နိုင်ငံတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင်များ၏ ချိတ်ဆက်ပူးပေါင်းမှုကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည်ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် အကြမ်းဖက်သည့် ပဋိပက္ခများကို လျော့ချနိုင်ရန်ဆိုသည့် ရည်မှန်းချက်အား ရောက်ရှိအောင်မြင်ခဲ့သော်လည်း တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအပေါ် ကန့်သတ်ပိတ်ပင်ခြင်းခြင်းများနှင့် ဗမာများ၏ လွှမ်းမိုးမှုအောက်တွင်သာ တည်ရှိနိုင်ရန် ကြိုးပမ်းနေမှုများကိုလည်း တွေ့ရှိရပါသည်။^{၁၁} အထက်ပါရည်မှန်းချက်များအောင်မြင်ရန်အတွက် စစ်ပွဲသည် ကာလရှည်ကြာရွေးချယ်ခဲ့ရသည့် နည်းလမ်းဖြစ်သော်လည်း နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် ပိုမိုအားကောင်းသည့် အနေအထားတွင် တည်ရှိနေပါသည်။ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအနေဖြင့် နိုင်ငံတော်အဆင့်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့်များတွင် ယခင်ထက် ကိုယ်စားပြုမှုများစွာပေးနိုင်ရန် ခွင့်ပြုထားသည့် ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား လက်ခံလာကြသည်။ နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် ဗဟိုမှချုပ်ကိုင်ခြင်းအား ဖြေလျော့ပေးသည့်အတွက် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများနေထိုင်သည့် ဒေသများတွင် အများပြည်သူအား ဝန်ဆောင်မှုပေးသည့်

အခန်းကဏ္ဍများလည်း တိုးတက်လာကြသည်။^၇ တပြိုင်နက်တည်းမှာပင် တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများတွင် ကန့်သတ်ပိတ်ပင်ခြင်းများ ပြုလုပ်လာခြင်းများလည်း ရှိကြပါသည်။ နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် အတိတ်ကာလများတွင် ဝင်ရောက်ထိုးဖောက်ခဲ့ခြင်းမရှိသည့် ဒေသများသို့ စိမ့်ဝင်လာခဲ့ပြီး တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များ၏ ထိန်းချုပ်နယ်မြေများတွင် ၎င်းတို့၏ ဝန်ဆောင်မှုကဏ္ဍများနှင့် အစိုးရယန္တရားများကို တည်ဆောက်ရန် အားထုတ်လာကြသည်။ အုပ်စုအင်အားတောင့်တင်းသည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များအား ကွဲထွက်သွားစေရန်နှင့် ပိုမိုအားပျော့သွားစေရန်ဆိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် ကိုယ်စားပြုမှုအသစ်တစ်ရပ်အား ဖန်တီးပေးခဲ့သည်။

၈.၁။ ဒီမိုကရေစီနည်းကျ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများနှင့် လုပ်ငန်းစဉ် ကို ပိုမိုအာမခံချက်ရှိစေခြင်း

ဆယ်စုနှစ်ကြာ ရရှိခဲ့သည့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဒီမိုကရေစီနှင့် နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်ခွင့်များကြောင့် ပြည်တွင်းစစ်များအား အပြီးတိုင်ရပ်စဲနိုင်ရန်နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူစာချုပ်များ လက်မှတ်ရေးထိုးအတည်ပြုနိုင်လိမ့်မည်ဆိုသည့် ဖြစ်တန်ချေများ ပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည်။ တပ်မတော်နှင့် ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ဖွံ့ဖြိုးရေးတို့ပါတီ အစိုးရတို့မှ ဦးဆောင်ကာ တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်အတွက် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများအား စတင်ခဲ့ပြီး တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း အောင်မြင်မှုများရရှိခဲ့သော်လည်း ကနဦးတွင် မျှော်မှန်းရည်သန်ခဲ့သည့် အောင်မြင်မှုများအား မရရှိခဲ့ကြပါ။ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များမှ အကြံပြုသည့် အကြံပြုချက်များအား နိုင်ငံရေးစကားပိုင်းများအတွက် မူဘောင်တစ်ရပ်အနေဖြင့်ထည့်သွင်းရန် သဘောတူညီကာ ရေးဆွဲခဲ့ကြသည်။ ထိုလုပ်ငန်းစဉ်သည် အပေါ်ယံဆန်သည့် အတုအယောင်မျိုး မဟုတ်သည့်အတွက် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင်များ၏ ထောက်ပံ့အားပေးမှုကို ရရှိနိုင်ရန် လုံလောက်ခဲ့သည့်အပြင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီမှုများနှင့် အရေးပါမှုမရှိသည့် သဘောတူညီချက် များမှတစ်ဆင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင်များအား ကျေနပ်နှစ်သိမ့်ခဲ့သည့် ယခင်ကြိုးပမ်းမှုများ မှလည်း ခွဲထွက်နိုင်ခဲ့သည်။

NLD အစိုးရအနေဖြင့် ငြိမ်းချမ်းရေးရည်မှန်းချက်များကို ရရှိအောင်မြင်နိုင်မည်ဆိုသည့် ကြီးမားသည့်မျှော်လင့်ချက်များကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ NLDသည် တရားဝင်မှုများစွာရရှိကာ အစိုးရဖြစ်လာခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်အနေဖြင့်လည်း သူမ၏ ဖခင်မှာ မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေး ဗိသုကာဖခင်ဖြစ်သည့် ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းဖြစ်သည့်အပြင် သူမအနေဖြင့် စစ်အာဏာရှင်များအား ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာ ခုခံတော်လှန်ခဲ့သည့်အတွက် လူသိများထင်ပေါ်ကျော်ကြားခြင်းများစွာရရှိခဲ့ပါသည်။^၈ NLD အစိုးရနှင့် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်တို့သည် ၁၉၉၀ ရွေးကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရရှိခဲ့ပြီး၊ ပါတီထူထောင်ကာ ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်အား မြန်မာ့ဒီမိုကရက်တစ်ခေါင်းဆောင်ဟု သတ်မှတ်ခဲ့ကြသည်။ စစ်အာဏာရှင်များအနေဖြင့် ၁၉၉၀ ရွေးကောက်ပွဲရလဒ်များအား ပယ်ဖျက်ခဲ့ပြီး ပါတီအား အတိုက်အခံပါတီအနေအထားအဖြစ်သာ လျော့ကျစေခြင်းနှင့် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်အား နေအိမ်အကျယ်ချုပ်ဖြင့် ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ထားခြင်းတို့ကြောင့် NLD ပါတီသည် စစ်အာဏာရှင်များအတွက် တရားမဝင်သည့် အတိုက်အခံတစ်ရပ်အဖြစ်သာ တည်ရှိနေခဲ့သည်။ နိုဘယ်ငြိမ်းချမ်းရေးဆုရှင်နှင့် သူမ၏ ဒီမိုကရေစီဆိုင်ရာ ခိုင်မာသည့် စံနှုန်းများကြောင့် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်သည် NLD ပါတီအား ၂၀၁၅ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲတွင် တောင်ပြုကမ်းပြု အနိုင်ရရှိရန် ဦးဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။ NLD ပါတီအနေဖြင့် ၁၉၉၀ပြည့်နှစ်များတွင် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစု အစုအဖွဲ့များ၊ နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် နီးကပ်သည့်ဆက်ဆံရေးကို တည်ဆောက်နိုင်ခဲ့သည့်အတွက် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များ ရရှိနိုင်စေရေးအား ဦးစားပေးဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေး အရေးကိစ္စများအား အပြီးသတ် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းသဘောတူညီမှုများ ရရှိရန် ခိုင်မာစွာရှေ့ဆက်နိုင်မည်ဟု မျှော်လင့်ထားခဲ့ကြသည်။^၉

သဘောတရားများအရ ချဉ်းကပ်မည်ဆိုပါက ဒီမိုကရေစီနည်းကျ စာမျက်နှာသစ်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည့်အတွက် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများမှတစ်ဆင့် သဘောတူညီမှုများ ရရှိလိမ့်မည်ဟု ယုံကြည်ရမှုများ များပြားလာသည်။ အတိုက်အခံပါတီအား

ရွေးကောက်ပွဲတွင် ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်စေခြင်းနှင့် အရပ်သားအစိုးရဖွဲ့စည်းခွင့်ပေးကာ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အသီးသီးတွင် ပါဝင်ခွင့်ပေးခြင်းတို့ကြောင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများသည် ရိုးသားဖြောင့်မတ်မှုရှိသည်ဟု အထင်ရောက်ဖွယ်ရှိခဲ့သည်။^{၁၁} ထို့အပြင် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များနှင့် နိုင်ငံတော်တို့သည်လည်း ၎င်းဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှု လုပ်ငန်းစဉ် ပုံပေါ်လာစေရန် အချင်းချင်းပင်းရန် သဘောတူညီမှုများရှိခဲ့သည်။

အထက်ပါအကြောင်းအချက်များကို သုံးသပ်ပါက NLD အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အစိုးရသက်တမ်း ပဏာမကာလပြီးစီးသည့်အခါ ရပ်တန့်နေသည့် ပဋိပက္ခများ၊ အချိန်နှောင့်နှေးသွားခဲ့သည့် ငြိမ်းချမ်းရေးစကားဝိုင်းများ၊ စစ်ပွဲများနှင့် ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ပိုမိုအားကောင်းသည့် မူဝါဒများကို ချမှတ်ခြင်းများပြုလုပ်သည်ကို အံ့အားသင့်ဖွယ် မြင်တွေ့ခဲ့ရပါသည်။ နိုင်ငံရေးစကားဝိုင်းများစတင်ပြီး ငါးနှစ်အကြာတွင်ပြုလုပ်သည့် ၂၁ ရာစု ပင်လုံငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံသည် ယေဘုယျ စည်းမျဉ်းများကိုသာ ချမှတ်နိုင်ခဲ့ပြီး ဖယ်ဒရယ်အရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ အနည်းငယ်သာပါရှိပါသည်။ အချို့သော ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ ကြာမြင့်ခြင်း၊ တပ်မတော်နှင့် နိုင်ငံတော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များမှသာ ညှိနှိုင်းမှု အစီအစဉ်များအား ထိန်းချုပ်ခွင့်ရနေခြင်းတို့အပေါ်တွင် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင်များအနေဖြင့် စိတ်ညစ်ညူးလာကာ စောဒကတက်ခြင်းများလည်း ရှိလာကြသည်။ တရားဝင်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများတွင် တိုးတက်မှုများ မရှိသလောက် နည်းပါးလွန်းသော်လည်း အချို့သော တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များအနေဖြင့် စစ်ပွဲများပြန်လည်ဖြစ်ပွားလိုသည့် စိတ်ဆန္ဒမရှိကြသည့်အတွက် ရရှိသလောက် အနေအထားကိုသာ ကျေနပ်လက်ခံခဲ့ကြပါသည်။ ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံးအနေဖြင့် ၂၀၁၈ ခုနှစ်မှစတင်၍ ငြိမ်းချမ်းရေးစကားဝိုင်းများတွင် ပါဝင်ခြင်း ရပ်တန့်သွားသည့်အခါတွင် နိုင်ငံရေးစကားဝိုင်းများလည်း ခေတ္တရပ်နားခဲ့ရသည်။

NLD ပါတီအနေဖြင့် ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပဏာမတွင် ပယ်ချခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် အစိုးရဖြစ်လာသည့်အခါတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အချက်အလက်များအနက် အလွန်နည်းပါးသည့် အချက်များကိုသာ ပြုပြင်ရန်ကြိုးပမ်းခဲ့ပြီး USDP အစိုးရအား ဆက်ခံသည့် အစိုးရသဖွယ်ပင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ဒီမိုကရေစီစံနှုန်းမကျသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များအား ဆက်လက်အကောင်အထည်ဖော်နေခဲ့သည်။^{၁၂} ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချနိုင်ရေးသည် အကန့်အသတ်များစွာရှိနေခဲ့ပြီး ပြည်ထောင်စုအစိုးရမှသာလျှင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေးနှင့် ဘဏ္ဍာငွေခွဲဝေမှုများကို ဆက်လက်ချုပ်ကိုင်လျက်ရှိနေခဲ့သည်။ အချို့သောကိစ္စရပ်များတွင်မူ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်အား ပိုမိုထိန်းချုပ်ထားသည်ကို မြင်တွေ့နိုင်ပြီး အစိုးရသက်တမ်းနောက်ပိုင်းကာလများတွင် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ ပြုလုပ်ရန်အတွက် အခွင့်အရေးများ နည်းပါးသွားကြောင်းတွေ့ရှိရသည်။

၈.၂ ။ဆောင်ရွက်ဆဲ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်ဖြင့် အနိုင်ယူခြင်း - နိုင်ငံတော်မှ ၎င်း၏ ရည်မှန်းချက်များ ရောက်ရှိခဲ့ပုံနှင့် ရောက်ရှိခဲ့သည့် အကြောင်းအရင်း

နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ သမိုင်းနှင့်ချီထားရှိခဲ့သည့် ရည်မှန်းချက်များအား စစ်ပွဲ (သို့မဟုတ်) ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များထက် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ် (Process) များမှတစ်ဆင့် ရယူနေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယခုစာအုပ်တွင် အင်အားကြီးမားသည့် အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများမှတစ်ဆင့်နှင့် ပြည်တွင်းစစ်အခြေအနေများတွင် ပါတီအချင်းချင်းကြား ဆွေးနွေးစေစပ်မှုများပြုလုပ်ကြသည့်အခါ ၎င်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားကို ရယူရန်အတွက် လုပ်ငန်းစဉ် (Process) အား မဟာဗျူဟာကျစွာ ချုပ်ကိုင်ကြသည်ဆိုသည်ကို ဆွေးနွေးထားပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြေအနေသည် တပ်မတော်နှင့် NLD တို့အကြား နှစ်လရှည်ကြာ အာဏာအားပြိုင်မှုမှတစ်ဆင့်

ပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည်ဆိုသော်ငြားလည်း အဆိုပါလုပ်ငန်းစဉ်အား တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများနှင့် လက်နက်ကိုင် တပ်ဖွဲ့ဝင်များအကြား စည်းလုံးညီညွတ်မှုဖြင့် ထိန်းချုပ်နိုင်ခြင်းနှင့် လမ်းညွှန်နိုင်ခြင်းတို့ကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပြည်တွင်းစစ်သည် အချို့သော နေရာဒေသများတွင် မြင်တွေ့ရနိုင်သည့် ပြည်တွင်းစစ်များနှင့် တူညီသည့် ဝိသေသလက္ခဏာများရှိကြပါသည်။ ပထမဦးဆုံးအနေဖြင့် ပြည်တွင်းစစ်များတွင် ပုန်ကန်သူများစွာပါဝင်ခြင်းနှင့် မဟာမိတ်များ မကြာခဏဆိုသလို ပြောင်းလဲမှုများရှိသည့်အတွက် ၎င်းအကြောင်းအရင်းသည် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှုစာချုပ်အား ချုပ်ဆိုနိုင်ရန်အတွက် အဟန့်အတားများ ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။ ဒုတိယအချက်အနေဖြင့်မူ ပြည်တွင်းစစ်များသည် ကာလရှည်ကြာဖြစ်ပွားနေခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ နှစ်ပေါင်းခြောက်ဆယ်ကျော် ကြာမြင့်လာခဲ့သည့် ပြည်တွင်းစစ်သည် အခြားပြည်တွင်းစစ်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက ကာလအရှည်ဆုံးစစ်ပွဲတစ်ခုအနေဖြင့် ပါဝင်နေကြောင်းတွေ့ရပါသည်။ မြောက်များစွာသော ပုန်ကန်တော်လှန်သူများပါဝင်နေခြင်းနှင့် အခြားသော အရင်းခံအကြောင်းတရားများကြောင့် မည်သည့်အဖွဲ့ကမှ စစ်ပွဲအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း အနိုင်မရရှိနိုင်ပါ။ သို့ရာတွင် နယ်ပယ်အစုံတွင် တက်ကြွသော ဆွေးနွေးစေ့စပ်မှုများအား မဟာဗျူဟာကျစွာ အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပြည်တွင်းစစ်သည် ပုန်ကန်တော်လှန်သူများ မြောက်များစွာပါဝင်နေသည့် အခြားသောပြည်တွင်းစစ်များနှင့် တူညီမှုများရှိပါသည်။

ပြည်တွင်းစစ်များတွင် တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် အလျှော့အတင်းလုပ်ရန်အတွက် ပြည်တွင်းစစ်များ၏ ဖြစ်စဉ်ကို မဟာဗျူဟာကျကျ အသုံးပြုခြင်းများရှိကြပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံကဲ့သို့ နိုင်ငံတော်ကိုယ်တိုင်သည်ပင်လျှင် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သည့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများတွင် ပါဝင်နေသည့်အခါတွင် ထိုအဖြစ်အပျက်မှာ ပိုမိုထင်ရှားပါသည်။ ကောင်းစွာလည်ပတ်နိုင်ခြင်းမရှိသော ကျရှု (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံတော်များ ပုန်ကန်တော်လှန်သူများအနေဖြင့် (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံတော်၏ ယန္တရားများ အပြင်ဖက်သို့ ရောက်ရှိသွားသည့် အခြေအနေတွင် ပြည်တွင်းစစ်များ ဖြစ်ပေါ်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အခြားသော တစ်ဝက်တစ်ပျက် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံတော်၏ ယန္တရားကိုယ်တိုင်သည် ကိုယ်စားပြုမှုနှင့် အုပ်ချုပ်မှုကိစ္စရပ်များအား ကိုင်တွယ်ပြီး ပြည်တွင်းစစ်ဖြစ်ပွားနေစဉ်တွင်ပင် တော်လှန်ပုန်ကန်သည့်အဖွဲ့များနှင့် ပူးပေါင်းလုပ်ကိုင်ခြင်းများရှိကြပါသည်။ သမားရိုးကျပြည်တွင်းစစ်များနှင့် အပြိုင်ပင် ၎င်းအဆောက်အအုံယန္တရားများသည် မတူညီသည့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် မဟာဗျူဟာများအား တစ်ပြိုင်နက်တည်းမှာပင် ရယူနိုင်ရန် အခွင့်အလမ်းပေးထားမှုများရှိပါသည်။ အဆိုပါ နိုင်ငံတော်ယန္တရားများ၏ ပြင်ပတွင်ပေါ်ပေါက်သည့် သဘောတူညီနှိုင်းမှုများ၏ အတိမ်အနက်သည် ထိုအဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများတွင် မည်သို့မည်ပုံ ကိုယ်စားပြုမည်ဆိုသည့် အချက်များအပေါ် သက်ရောက်မှုများရှိပါသည်။ ပြည်တွင်းစစ်တစ်ခုအတွင်း ပါဝင်နေသူများနှင့် အတူတကွရှင်သန်ရန်၊ ထိန်းချုပ်ရန်၊ ခွဲထုတ်ပစ်ရန် ဖိနှိပ်ရန် ကြိုးစားသည့် အစိုးရတရပ်အနေဖြင့် (သို့မဟုတ်) တည်ရတည်ရှိနေပြီးသော နိုင်ငံတော်ယန္တရားများအား အသုံးပြု၍ တရားဝင်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများနှင့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပတ်သက်သည့် အဖွဲ့များတွင် အစိုးရအာဏာအား အသုံးပြုခြင်းစသည့် မဟာဗျူဟာများကို သုံးစွဲလေ့ရှိပါသည်။^၂

မြန်မာနိုင်ငံမဟုတ်သည့် နိုင်ငံများတွင် တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုပြုသည့် နယ်ပယ်များ၊ နိုင်ငံတော် ယန္တရားများနှင့် စစ်ပွဲများအကြား ထိုဆက်စပ်မှုများ မရှိကြပါ။ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံရှိ Free Aceh Movement (GAM)လှုပ်ရှားမှုသည် ၁၉၉၀ပြည့်နှစ်များနှောင်းပိုင်းတွင် ပိုမိုအားကောင်းလာပြီး ၎င်းလှုပ်ရှားမှုသည် နိုင်ငံတော်မှ Acehese အလယ်အလတ်လိုက် အလယ်အလတ်တန်းလွှာများနှင့် အတူတကွပူးပေါင်းရန်ပြီး Acehese များအနေဖြင့် တော်လှန်ပုန်ကန်ခြင်းမှ ရရှိလာခဲ့သည့် တရားဝင်မှုအား မှေးမှိန်ပျောက်ကွယ်သွားစေနိုင်သည့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို ပေးအပ်ခြင်းကို တုန့်ပြန်သည့် လှုပ်ရှားမှုဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် GAM နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှုအား ညှိနှိုင်းသည့်အခါတွင်လည်း အထက်ပါ

တုန့်ပြန်မှုများ ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။^{၇၃} ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် Moro National Liberation Front (MNLF)ဆိုသည့် အခရာကျသည့် အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့နှင့်သာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်ပြီး ၎င်းတို့အား အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေမှုများနှင့် နိုင်ငံတော်ယန္တရားများတွင် ပါဝင်ခွင့်ပေးခြင်းဖြင့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများအား အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာ ကွဲကြောစေခဲ့သည်။ Moro National Liberation Front (MNLF)သည် လက်နက်ချ၍ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းကာလ ယန္တရားများတွင်ပါဝင်လာခဲ့သော်လည်းအနေဖြင့် ၎င်းတို့ တောင်းဆိုသည့် နယ်မြေ၊ အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်တို့အား ရရှိနိုင်မည့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို ခြေကုယ်ယူရန်အတွက်မူ ကျရှုံးခဲ့သည်။ Moro Islamic Liberation Front ၏ စုစည်းမှုနှင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံနှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများသည်လည်း MNLF ၏ ဦးဆောင်မှုများကြောင့် Mindanao မွတ်စ်လင်မ် များအနေဖြင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရရှိလာသည့် အပြောင်းအလဲများနှင့် တိုက်ရိုက်သက်ဆိုင်ပါသည်။^{၇၄} စပိန်နိုင်ငံတွင်လည်း Basque Homeland and Liberty (ETA) အရေးခိုမှိန်ပြီးသည့်အခါ ဒီမိုကရေစီနည်းကျ ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် သမိုင်းတွင်ပြဌာန်းထားသည့် နိုင်ငံသားများအား အသိအမှတ်ပြုကာ ကိုယ်စားပြုမှုအဖွဲ့အစည်းများအား တစ်ဖန်ပြန်လည်ပေါ်ထွက်လာစေခြင်းပြုသည့်အတွက်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်ရေးဆွဲခြင်းကြောင့် (ETA) အနေဖြင့် ကိုယ်စားပြုမှု ဆုံးရှုံးခဲ့ရသည်။ Basque Nationalist Party (PNV) အမျိုးသားပါတီသည် Basque လူမျိုးများ၏ ပင်မအရေးပါသည့် နိုင်ငံရေးပါတီဖြစ်ပြီး Franco ၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် ၎င်းတို့၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့် စုစည်းနိုင်စွမ်းတို့အား ဆုံးရှုံးခဲ့ရသည်။ လူငယ်များအနေဖြင့် ETA သို့ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ကြပြီး အာဏာရှင်စနစ်အား တွန်းလှန်ခုံမင်မှုများကို ဆက်လက်ထောက်ပံ့ပေးနေခဲ့သည်။ ၁၉၇၆ခုနှစ်တွင် ဒီမိုကရေစီသို့ ကူးပြောင်းပြီးသည့်အခါ ETA သည် အင်အားကြီးမားသည့် အဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့် ပြန်လည်ပေါ်ထွန်းလာခဲ့ပြီး ETA မှ အချို့သူများသည် အခြားအဖွဲ့များနှင့် ပူးပေါင်းပြီး အကြမ်းဖက်မှုများကို ဆက်လက်ထောက်ပံ့နေသည့် အဖွဲ့များအနေဖြင့် ကွဲထွက်သွားခြင်းများလည်း ရှိသည်။ ကိုယ်စားပြုမှုပေးနိုင်သည့် လမ်းကြောင်းများ၊ ယုံကြည်စိတ်ချနိုင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြစ်စဉ်များနှင့် လူမျိုးများအနေဖြင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်များ ဆက်လက်မရရှိစေရေးအတွက် နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ တရားရုံးများနှင့် ဗဟိုအစိုးရ၏ မူဝါဒများကို အသုံးပြုခြင်းကြောင့် Basque လူဦးရေများထံမှ ETA အပေါ်ပေးအပ်ခဲ့ကြသည့် ထောက်ပံ့မှုများကို ဆုံးရှုံးသွားစေခဲ့သည်။ ETA အနေဖြင့် စပိန်နိုင်ငံနှင့် တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ အောင်မြင်သွားသည့်အချိန်တွင် Basques လူမျိုးများ၏ စုစည်းမှုအားနှင့် အားပေးထောက်ပံ့မှုများကို အလုံးစုံနီးပါး ဆုံးရှုံးခဲ့ရပြီး စပိန်နိုင်ငံအစိုးရ၏ ဗဟိုမှအုပ်ချုပ်ကိုင်သည့် အစီအမံများပေါ်တွင်လည်း မချိတင်ကဲဖြစ်ခဲ့ကြရသည်။^{၇၅}

ထိုရလဒ်များသည် အတိုက်အခံအဖွဲ့များအား တစ်ခါတစ်ရံတွင် အင်အားချိန့်သွားစေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြေအနေတွင်လည်း နိုင်ငံတော်မှသာ အနိုင်ရရှိနေပြီး နိုင်ငံတော်၏ အနာဂတ်အား ၎င်းတို့ရည်သန်သည့် ဖယ်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုကိုသာ ရရှိရန် ကြိုးပမ်းနေပြီး တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ အင်အားချိန့်ကျဆင်းသွားရန် ထိရောက်စွာ လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအား အင်အားချိန့်သွားစေခြင်းဆိုသည်မှာ ၎င်းတို့အနေဖြင့် နိုင်ငံရေးနှင့် စစ်ပွဲများတွင် မည်သည့်အနိုင်ရမှုမျိုးကိုမျှ မရရှိနိုင်ရန် ပြုလုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ အနှစ်သာအားဖြင့်ဆိုလျှင်မူ ရပ်တန့်နေသည့် ပဋိပက္ခအခြေအနေများသည် တစ်ဖက်မှ ၎င်းတို့၏ ရည်မှန်းချက်များကို အနိုင်ရရှိနေကြသော်လည်း အခြားတစ်ဖက်အား ထိရောက်မှုအားနည်းစေရန် ပြုလုပ်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု သုံးသပ်နိုင်ပါသည်။ သို့ပါသော်ကြောင့် မိမိတို့အနေဖြင့် ပြည်တွင်းစစ်များသည် မည်သည့်အနေအထားတွင် ၎င်း၏ အကြမ်းတမ်းဆုံး အကြမ်းဖက်မှုအား စွန့်ပယ်၍ အရှုံးနှင့်နေသနည်း ကြီးမားလှသည့် စစ်ပွဲနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များအကြား ရှေ့မတိုးသာ၊ နောက်မဆုတ်သာ (သို့မဟုတ်) အနေအထားတွင်ရှိနေသည့် အခြေအနေများအား ပို၍အသေးစိတ်လေ့လာဆန်းစစ်ရန် လိုအပ်ကြောင်း ပြောကြားလိုပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မြင်တွေ့နိုင်သည့်အတိုင်း အချို့သော အဖွဲ့များနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီမှုရရှိပြီးသည့်တိုင် မှုများ အကြမ်းဖက်တက်လိုက်၊ ကျလိုက် ဖြစ်နေစဉ်တွင်ပင် တိုင်းပြည်တွင် ပဋိပက္ခဖြေရှင်းခြင်းနည်းလမ်းမရှိခြင်း (သို့မဟုတ်) အခြေအနေနှစ်ခုကြားရောက်ရှိနေသည့် အခြေအနေလောက် ရိုးရှင်းမှုမရှိခြင်းကို မြင်တွေ့နိုင်ပါသည်။ အကြမ်းဖက်မှုများ ပေါ်ပေါက်စေခြင်းနှင့် ကာလရှည်ကြာတည်တံ့နေစေသည့် အခြေအနေများမှာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများတွင် ဖော်ပြခြင်းခံရသည့်

ပဋိပက္ခ၏ အရင်းခံအကြောင်းတရားများနှင့် ကွာဟလျက်ရှိကြောင်း ရှင်းလင်းစွာ မြင်တွေ့နိုင်ပါသည်။^{၁၆} နိုင်ငံတော်၏ အဆောက်အအုံ၊ ယန္တရားသစ်များအတွင်းသို့ နှေးကွေးသည့် ပူးပေါင်းပါဝင်မှုများနှင့် စုစည်းပေါင်းယှက်လာနိုင်မှုများသည် အစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏တောင်းဆိုချက်များကို ပြည့်မီအောင် မရရှိစေကာမူ အကျိုးစီးပွားကို အသွင်ပြောင်းနိုင်ပြီး နာကျည်းမှုအာဏာတရားကို လျှော့ချနိုင်သော်လည်း ၎င်းမှာ ပဋိပက္ခဖြေရှင်းရေးနည်းလမ်းသို့ သွားရောက်နိုင်သည့် လမ်းကြောင်းမဟုတ်ပဲ အလောင်းအစားပြုလုပ်နေသကဲ့သို့သာ ဖြစ်စေပါသည်။ သို့သော်လည်း မိမိတို့ဆွေးနွေးခဲ့သည့်အတိုင်း နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်အားဖြင့် အစုအဖွဲ့များအား ပါဝင်ရန် အကန့်အသတ်ထားရှိခြင်း၊ လျော့တိလျော့ရဲဖြစ်နေသည့် အလျှော့ပေးမှုများအား လိုက်လျော့ရစေခြင်းနှင့် ၎င်းတို့၏ အကြမ်းဖက်နိုင်သည့် မဟာဗျူဟာများအား ဖော်ဆောင်ရန် ကျရှုံးရခြင်းတို့သည် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင်များအနေဖြင့် ထောက်ခံအားပေးမှုများနှင့် ၎င်းတို့၏ဖြစ်တည်မှုအတွက် ဆုံးရှုံးနိုင်ချေများအား ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ အကျိုးစီးပွားများရောယှက်ပါဝင်နေခြင်းသည်လည်း တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များ၏ ရည်မှန်းချက်ပြည့်ဝရန်အတွက် ယခင်တွင် နာကျင်ထိခိုက်ခဲ့ရသည့် အဖွဲ့များနှင့် တစုတစည်းတည်းဖြစ်ရန်ကြိုးပမ်းသည့် မဟာဗျူဟာကို အတားအဆီးများဖြစ်နိုင်ခြင်းကို ပိုမိုနားလည်အောင် လေ့လာရန်အတွက် အလားအလာရှိသည့် နယ်ပယ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

(က) အစိုးရမှ မည်ကဲ့သို့ အနိုင်ရရှိနေပါသနည်း၊ မဟာဗျူဟာငါးရပ်

အခန်းကဏ္ဍမျိုးစုံတွင် ပါဝင်ပတ်သက်နေသူများအနေဖြင့် လုပ်ငန်းစဉ်တလျှောက်လုံးတွင် အနိုင်ရရှိစေရန် မဟာဗျူဟာများစွာကို အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြေအနေတွင်မူ ၎င်းမဟာဗျူဟာငါးရပ်မှာ ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ခြင်း “locking-in”၊ ရလဒ်များအပေါ်ကြည့်ပြီး တဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်သွားခြင်း “sequencing”၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်နယ်ပယ်အလွှာများခွဲခြမ်းပေးပြီး ဆွေးနွေးရေးဘောင်ချဲ့ပေးခြင်း “layering”၊ ဆွေးနွေးအုပ်စုများ၏ ထောင်ခံသူလူထုထံ တိုက်ရိုက်ချဉ်းကပ်ခြင်းဖြင့် ပြိုင်ဖက်ကို သွယ်ဝိုက်ချိန်စေခြင်း “outflanking” နှင့် လက်နက်အင်အား အသာရအောင် ပြုလုပ်ခြင်း “outgunning” အစရှိသည်တို့ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် ပြည်တွင်းစစ်များအတွင်း အင်အားကြီးသော ဇာတ်ကောင်များ အသုံးပြုလေ့ရှိသော လုပ်ငန်းစဉ်ကို ထိန်းချုပ်အသုံးပြုခြင်းအတွက် ရိုးရှင်းသည့် ဗျူဟာတစ်ခု ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၎င်းမဟာဗျူဟာများ အောင်မြင်သကဲ့သို့ အခြားနိုင်ငံများတွင်လည်း အောင်မြင်ပါက ထိုဗျူဟာများသည် စစ်ပွဲ၏ကုန်ကျစရိတ် ကြီးမားသည့် နိုင်ငံရေး (သို့မဟုတ်) လိုက်လျော့မှုများအား ထပ်မံအကုန်အကျခံပေးစရာမလိုပဲ အစိုးရ၏ ရည်ရွယ်ချက်အား အောင်မြင်ရန် အကူအညီပေးစေနိုင်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရအနေဖြင့် တရားဝင်ညှိနှိုင်းမှုများအား စည်းမျဉ်းထုတ်ကန့်သတ်သည့် ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ထားသော ဥပဒေများလည်း ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် လုပ်ငန်းစဉ်များအား ဆက်လက်ရှေ့ဆက်နိုင်ရန်အတွက် အင်အားပိုမိုကြီးမားသည့် စည်းလုံးမှုနှင့် ခွန်အားတို့အား အသုံးပြုထိန်းချုပ်ခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားကိုယ်စားလှယ်များအား နိုင်ငံရေးစကားပိုင်းများတွင် ပါဝင်ခွင့်ပြုသည့် မူဘောင်များအား လက်ခံသဘောတူခြင်းများ ရှိခဲ့သည်။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အဖွဲ့ဝင်အရေအတွက်များ လျော့နည်းလာမည်ဆိုသည့်အချက်နှင့် ပြည်နယ်ကိုယ်စားလှယ်များအနေဖြင့် ၎င်းတို့အတွက် အရေးပါသည့် ဦးစားပေးမှုများကို တိုးမြှင့်တောင်းခံရန်ခက်ခဲသည့် အနေအထားသို့ရောက်အောင် အာဏာကိုပေးအပ်ခံရမည်ဆိုသည်တို့ကို တွက်ဆရန် ပျက်ကွက်ခဲ့ကြသည်။ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှု ပြင်ဆင်ရေးကော်မတီဖြစ်သည့် ပြည်ထောင်စုငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုပူးတွဲကော်မတီ (UPDJC) သည်ပင်လျှင် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များ၏ ပြောရေးဆိုခွင့်အား ပိုမိုရရှိစေရန် ကူညီခဲ့သော်လည်း နိုင်ငံတော်၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင်သာ တည်ရှိရန်အဆိုကိုမူ ပြင်းပြစွာထောက်ခံခဲ့ကြသည်။^{၁၇} လုပ်ငန်းစဉ်များတွင်

အချို့သောနှောင့်နှေးမှုများရှိခြင်းနှင့် ကျဉ်းမြောင်းသည့်ရလဒ်များသာ ပေါ်ထွန်းခြင်းများသည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက် စာချုပ်အား လက်မှတ်ရေးထိုးထားခြင်းမရှိသည့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင် အဖွဲ့များအား ဖိတ်ခေါ်ရန်နှင့် နိုင်ငံရေးစကားဝိုင်းများတွင် ပါဝင်နိုင်ရန် လမ်းကြောင်းများ ချမှတ်ခြင်းအပေါ်တွင် အရေးကြီးသည့် အခြေခံသဘောထားများ ကွဲလွဲခြင်းများမှ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးလက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် အဖွဲ့များမှ အားလုံးအကျိုးဝင် ပါဝင်သော စကားဝိုင်းတစ်ခုအား တောင်းဆိုသော်လည်း တပ်မတော်အနေဖြင့် ထိုတောင်းဆိုချက်အများစုအား ပယ်ချခဲ့ခြင်းကြောင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ၏ အခန်းကဏ္ဍအချို့မှာ နှောင့်နှေးခဲ့ရသည်။^{၁၈} အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးလက်မှတ် ရေးထိုးထားပြီးသည့် အဖွဲ့များဖြစ်သည့် KNU နှင့် RCSS ကဲ့သို့သော တပ်ဖွဲ့များနှင့် တပ်မတော်တို့အကြား၊ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး လက်မှတ်ရေးထိုးထားပြီးသည့်အဖွဲ့များနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးထားခြင်းမရှိသည့်အဖွဲ့များအကြား မကြာခဏ တိုက်ပွဲများဖြစ်ပွား ကြခြင်းသည်လည်း ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများအပေါ်တွင် အကျိုးသက်ရောက်မှုများရှိပြီး စစ်ပွဲဆိုသည့် ဇာတ်ခုံသည် တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှု ကြိုးပိုင်းတွင် မည်သို့မည်ပုံ တိုက်ရိုက်လွှမ်းမိုးမှုရှိနေသည်ကိုလည်း ပြသနေခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ပို၍သိသာထင်ရှားသည့် အကြောင်းအရာများကို ထပ်မံဆွေးနွေးရလျှင်မူ ထိန်းချုပ်စည်းနှောင်ထားသည့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများပြုလုပ်ခြင်းသည် တပ်မတော်အား လုပ်ငန်းစဉ်ကို ထိန်းချုပ်ခွင့်ပိုမိုရရှိစေရန် ကူညီနေသကဲ့သို့ ဖြစ်စေပါသည်။ နိုင်ငံရေးစကားဝိုင်းများတွင် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု မတူညီသည့် အရေးကိစ္စများဖြစ်သည့် လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးစသည်တို့အား သီးသန့်ဆွေးနွေးရန်အတွက် ကော်မတီများဖွဲ့စည်းထားကြသော်လည်း ၎င်းကော်မတီများသည် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုအတွက် တင်သွင်းလာသည့်အချက်များကို ပိတ်ပင်နိုင်ခြင်း၊ စည်းမျဉ်းများအပေါ်အခြေခံသည့် ကန့်သတ်သဘောတူညီမှုများသာ ပြုလုပ်ခြင်းနှင့် ဆွေးနွေးလာသည့် အချက်အလက်များသည် နိုင်ငံတော်၏ အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များနှင့် သက်ဆိုင်ပါက အလွန်နည်းပါးသော ညှိနှိုင်းမှုမျိုးကိုသာပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ အဆုံးသတ်တွင်မူ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် KNU နှင့် အခြားသော တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များသည် အစိုးရနှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ ပြုလုပ်ပြီးသည့်အခါတွင် ဖယ်ဒရယ်လမ်းစဉ်ကို ဖော်ဆောင်နိုင်ရန်အတွက် လိုအပ်သည့် လိုက်လျောမှုများ မရရှိခြင်းအပေါ် မချိတင်ကဲဖြစ်လာကြသည်။ ၎င်းအစား ဖယ်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုထူထောင်ရန် ရည်မှန်းချက်များနှင့် သက်ဆိုင်မှုမရှိသည့် စည်းမျဉ်းဥပဒေများကိုသာ ချမှတ်ခဲ့ကြပြီး ပါဝင်ခဲ့သူများအနေဖြင့် မည်သည့်အောင်မြင်မှုကိုမျှ မရရှိဟု ခံစားလာကြရသည်။ KNU အနေဖြင့် ၎င်းထင်ထောင်ထင်မှားဖြစ်စေမှုများနှင့် ရှင်းလင်းမှုမရှိသည့် အချက်များကို ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်သည့်အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ပါဝင်မှုကို ဆိုင်းငံ့လိုက်သကဲ့သို့ အခြားသော အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့်လည်း ထိုနည်းတူစွာပင် ခံစားခဲ့ကြရသည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူစာချုပ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးထားခဲ့သည့် အဖွဲ့အစည်းများအကြားတွင် ကွဲလွဲခြင်းများ ရှိလာကြပြီး KNU နှင့် RCSS တို့ကဲ့သို့ အဖွဲ့အစည်းကြီးများအနေဖြင့် ဖယ်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုကို တည်ထောင်ရန် ဆက်လက်တွန်းအားပေးကြသော်လည်း အရွယ်အစားအားဖြင့် သေးငယ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် ဖယ်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု တည်ထောင်နိုင်သည့် ဖြေရှင်းနည်းများကို စွန့်လွှတ်ရစေနိုင်သည့် ညှိနှိုင်းမှုများကိုသာ လက်ခံရန် စိတ်အားထက်သန်လာကြသည်။

NLD အစိုးရသက်တမ်းကုန်ဆုံးလာချိန်တွင် ရရှိခဲ့သည့် အချို့သော ခိုင်မာသည့်ရလဒ်များအပင် ဆက်လက်ဆွေးနွေးရန် ရပ်တန့်သွားခဲ့သည့် သဘောတူညှိနှိုင်းမှုများသည် ဆွေးနွေးလိုက်လျောမှုများအား ကျရှုံးခဲ့ခြင်းကြောင့်ထက် အခြေခံအကျဆုံး အချက်အလက်များကိုပင် သဘောတူညီရန် ခက်ခဲခဲ့ခြင်းကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ မိမိတို့ ဆွေးနွေးတင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုအဖွဲ့အစည်းများအကြား အက်ကွဲမှုများဖြစ်လာခြင်းနှင့် ခိုင်မာသည့် တောင်းဆိုချက်များကို ပြုလုပ်နိုင်သည့် လမ်းကြောင်းများဖော်ဆောင်ရန် စွမ်းရည်ကင်းမဲ့ခြင်းကြောင့် စကားဝိုင်းများ၏ ဆွေးနွေးမှုနယ်ပယ်ကို လျှော့ချခံရခြင်းနှင့် တပ်မတော်မှ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ကော်မတီဥက္ကဋ္ဌများမှ တိုင်းရင်းသားများ၏ ကြီးမားသည့်

အရေးကိစ္စများအား တောင်းဆိုရန် ကြိုးပမ်းချက်များကို ကန့်သတ်ခဲ့ကြသည်။ နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများကို ထိန်းချုပ်သိမ်းပိုက်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ ကြိုးပမ်းခြင်းမျိုး မဟုတ်သော်ငြားလည်း ၎င်းညှိနှိုင်းမှုများ၏ တိုးတက်မှုအရှိန်အား လျှော့ချရာတွင် ကြီးမားသည့်အစိတ်အပိုင်းအနေဖြင့် ပါဝင်ခဲ့သည်။ သဘောတူညီခဲ့ကြသည့် အချက်အလက်အနှစ်ချုပ်အား ပြန်လည်သုံးသပ်ပါက မည်သည့်တောင်းဆိုမှုမျှ ခိုင်မာစွာရရှိခဲ့ခြင်းမရှိကိုလည်း မြင်တွေ့နိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် တပ်မတော်သည် လုပ်ငန်းစဉ်၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အနေဖြင့် လက်ခံထားသော အချို့သော လူနည်းလူမျိုးစုများ၏ အမျိုးသားအဆင့်ဆွေးနွေးပွဲများ များအား ကန့်သတ်ထားခြင်းကြောင့် လူနည်းလူမျိုးစုများအနေဖြင့် ခိုင်မာသည့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများကို ပြုလုပ်နိုင်သည့် အနေအထားနှင့် စွမ်းရည်ပါ ကန့်သတ်ခံခဲ့ရသည်။

နိုင်ငံတော် နိုင်ငံ့ဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာ/နယ်ပယ်သည် ၎င်းတို့၏ လိုလားဆန္ဒကို နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှတစ်ဆင့် မြှင့်တင်ရာတွင် အလွှာခွဲခြားမှုများသည် မည်မျှလောက်ထိရောက်သည်ကို ပြသခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် တိုင်းရင်းသား လူနည်းစုများ၏ အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များကို ပုံဖော်ခြင်းနှင့် အများအမြင်ကောင်းစေရန်အတွက်သာ မြေပြင်တွင် လက်ရှိအာဏာရှိသူမှ အခြားအဖွဲ့အစည်းများအား ပံ့ပိုးမှုများ ပေးအပ်နေပြီး တိုင်းရင်းသားများ၏ အချင်းချင်းကြား သစ္စာရှိမှုကို အက်ကွဲအောင်ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တည်ရှိနေပြီးသည့် လူမျိုးစုပြည်နယ်များအား အသိအမှတ်ပြုသည့် အပြောင်းအလဲကာလမတိုင်ခင်တွင် တပ်မတော်မှ ရေးဆွဲအတည်ပြုခဲ့သည့် ဥပဒေဖြစ်ပြီး ၁၉၈၂ နိုင်ငံသားဥပဒေတွင် ပါဝင်သည့် “တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ ဆိုသည့် သတ်မှတ်ချက်ကို အလေးအမြတ်ပြု ထည့်သွင်းထားပြီး ” သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူမှုတွင်လည်း ၎င်းတို့မှ တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုသည့် လူမျိုး ၁၃၅ မျိုးကိုသာ ထည့်သွင်းခဲ့သည်။ ဤကဲ့သို့ နည်းလမ်းနှစ်သွယ်ဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအား စာရင်းသွင်းခြင်းနှင့် နိုင်ငံတော်ယန္တရားများအတွင်း ထည့်သွင်းသတ်မှတ်ခြင်းအားဖြင့် နိုင်ငံတော်မှသာ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များအား ထိန်းသိမ်းနိုင်စေပြီး တစ်ဖက်တွင်လည်း ခိုင်မာသည့် အချို့သော တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ သတ်မှတ်ချက်များနှင့် ကိုက်ညီပါက လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများပေးအပ်ခြင်း၊ ပြည်နယ်များအတွင်း၌ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များ တောင်းဆိုစေခြင်းတို့ဖြင့် ၎င်းတိုင်းရင်းသားအဖွဲ့များ၏ စွမ်းဆောင်နိုင်မှုအချို့အား ချိန်စေခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးများအား နိုင်ငံရေးအရ အရေးပါမှုတွင် အခရာကျသည်ဟု သတ်မှတ်ပြဌာန်းထားသော်လည်း တဖက်တွင် ကြီးမားသည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များ၏ အောက်တွင် တည်ရှိနေသည့် အဖွဲ့များအား ကွဲထွက်သွားစေရန် ဖန်တီးခဲ့ကြပြီး ၎င်းလုပ်ရပ်အား အမျိုးသားလူမျိုးများအား စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ပေးရန်ဟု အမည်တပ်ခဲ့သည်။

ဒီမိုကရေစီရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများမှတစ်ဆင့် ကိုယ်စားပြုမှုနယ်ပယ်အား ချဲ့ထွင်ခြင်း၊ လွှတ်တော်၏အခန်းကဏ္ဍအား ပိုမိုခိုင်မာစေခြင်းနှင့် အနှစ်သာရရှိစေခြင်း၊ အစိုးရအတွင်း၌ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသည့် အဆင့်များခွဲခြားခြင်း၊ နိုင်ငံရေးပါတီများအား ပိုမိုလွတ်လပ်စွာနှင့် တက်ကြွစွာပါဝင်ခွင့်ပေးခြင်း၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများအား ၎င်းတို့၏ နာကျင်ခံခက်ရမှုများအား ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်ပြုခြင်းနှင့် နိုင်ငံတော်ယန္တရားများတွင် ဖိအားများပေးခြင်း အစရှိသည်တို့ဖြင့် သိသာထင်ရှားသည့် အဖွဲ့အစည်းအလွှာတစ်ရပ်အား ထည့်သွင်းခဲ့သည်။^၉ ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာဆွေးနွေးရလျှင်မူ အချို့သောကိစ္စရပ်များတွင် ဒီမိုကရေစီနည်းကျ ဆောင်ရွက်ခြင်းများကြောင့် အချို့သော တိုင်းရင်းသား တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များအနေဖြင့် ၎င်းတို့အားထောက်ခံသူများမှ တောင်းဆိုသည့် သီးသန့်ကိုယ်စားပြုမှုများအား တောင်းဆိုရန် ချိန်အားနည်းသွားစေခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများတွင် အလျော့အတင်းလုပ်နိုင်သည့် အကျိုးစီးပွားများအား နိုင်ငံတော်ဖက်မှသာတိုးမြှင့်ပြီး ခေါင်းဆောင်မှုနိုင်အား နိုင်ငံတော်အဖွဲ့အစည်းနှင့် ယန္တရားများမှတစ်ဆင့် ကွဲထွက်စေခြင်း သို့မဟုတ် ဖယ်ကျဉ်ထားခဲ့ရန် ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။^{၁၀} စွမ်းဆောင်ရည်ရှိ၍ ကောင်းစွာလည်ပတ်နိုင်သော နိုင်ငံတော်အဖွဲ့အစည်းနှင့် ယန္တရားများ အထူးသဖြင့် ပုန်ကန်တော်လှန်သူများပါဝင်သည့် အစုအဖွဲ့များနှင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် အကူးအပြောင်းကာလများတွင် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ပြည်နယ်နှင့် ယန္တရားများအား ဖွဲ့စည်းခြင်းထက် ၎င်းတို့အား အားပျော့ချိန်သွားစေမည့် ဘဘောတူညီမှုများကိုသာ

ညှိနှိုင်းလိုက်လျော့လိုက်ခြင်းများရှိတတ်ကြသည်။ နိုင်ငံတော်အဖွဲ့အစည်းများသည် တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်များ တောင်းဆိုသည့် မူလတောင်းဆိုမှုများအား ဖြည့်ဆည်းနိုင်ခြင်းမရှိသော်လည်း ၎င်းအဖွဲ့အစည်းများအား အကျိုးရလဒ်များနှင့် အရင်းအမြစ်များပံ့ပိုးပေးသည့်အခါ အထက်ပါအတိုင်း ချိတ်ချိတ်၊ ရွေးချယ်ရခက်သည့် အခြေအနေမျိုးနှင့် ကြုံတွေ့ရလေ့ရှိသည်။ မြန်မာပြည်၏ အခြေအနေအား လေ့လာကြည့်ပါက တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များအနေဖြင့် နိုင်ငံတော်၏ ယန္တရားများအတွင်းသို့ ပူးပေါင်းပါဝင်လိုက်ခြင်းသည် ၎င်းတို့ လိုလားတောင့်တသည့် ရည်မှန်းချက်များအား လက်လွှတ်ဆုံးရှုံးလိုက်ရနိုင်သည့် စိန်ခေါ်စွန့်စားမှုရှိပြီး ၎င်းလိုလားတောင့်တသည့် ရည်မှန်းချက်များသည် ကနဦးတွင် ပြည်တွင်းစစ်များ မြစ်ဖျားခံခဲ့ရသည့် အကြောင်းအရာများပင်ဖြစ်သည်။ ရပ်တန့်နေသော တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများအား လေ့လာပါကလည်း ပြီးပြည့်စုံစွာ ပုံပေါ်လာခြင်းမရှိသည့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီမှုများနှင့် နိုင်ငံတော်၏ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ယန္တရားများအား စဉ်ဆက်မပြတ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းတို့တွင် အထက်ပါဆွေးနွေးခဲ့သည့် ရွေးချယ်ရခက်သည့် အခြေအနေများမှာ ပိုမိုကြီးမားနိုင်ပါသည်။

အစဉ်လိုက်ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများသည်လည်း မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရမှ ထိရောက်စွာအသုံးချခဲ့သည့် မဟာဗျူဟာနောက်တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ အလွှာများခွဲခြားသတ်မှတ်ခြင်းအပြင် ၂၀၀၈ခုနှစ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအား အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည့် အချိန်ကာလသည်လည်း မဖြစ်မနေထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့် အရေးကြီးသည့် အချက်တစ်ခုပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်သို့ မကူးပြောင်းမီကာလတွင်ပင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပြီး မည်သည့်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုမျိုးကိုမဆို ပြုလုပ်လိုပါက တပ်မတော်မှ ထိုဥပဒေ၏မူဘောင်အတိုင်း မဖြစ်မနေလုပ်ကိုင်ရမည်ဟူ၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား အသုံးချခဲ့ကြသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များအား နိုင်ငံရေးစကားဝိုင်းများမှတစ်ဆင့် ပြင်ဆင်မှုများပြုလုပ်နိုင်သော်လည်း အစားထိုးခြင်းမပြုလုပ်နိုင်ဟု တပ်မတော်အနေဖြင့် အခိုင်အမာပြောဆိုခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ၎င်း၏ လူမျိုးစုပြည်နယ်များကို ပုံစံကျအောင်ပြုပြင်ခြင်းဖြင့် လူမျိုးစုများ၏ တောင်းဆိုမှုများကို နေရာပေးခြင်းထက် မြန်မာလူမျိုးများ ဗဟိုမှဆက်လက်ချုပ်ကိုင်ရန်သာ ထိန်းထိမ်းလုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် စစ်အာဏာရှင်များ၏ အလိုကျရေးဆွဲပြီး စစ်အာဏာရှင်များလက်အောင်တွင်သာ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည့်အတွက် တရားမဝင်ဟုဆိုကာ NLD အနေဖြင့် အတိုက်အခံဘဝတွင်သော်လည်းကောင်း၊ အစိုးရအဖြစ်တာဝန်ယူစဉ် ကနဦးကာလများတွင်သော်လည်းကောင်း ပြင်းထန်စွာဆန့်ကျင်ခဲ့ကြသည်။ အချိန်ကာလကြာမြင့်လာသည့်အခါတွင်မူ NLD အနေဖြင့် ရပ်တည်ချက်ပြောင်းလဲလာခြင်းကို မြင်တွေ့ရပြီး တပ်မတော်မှပြင်းထန်သည့် တုန့်ပြန်မှုများအား ရင်ဆိုင်လာရချိန်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ရေးဆွဲခြင်းအား ရှေ့ဆက်ခြင်းများမပြုတော့ပဲ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအချို့သာ ပြုလုပ်မည်ဖြစ်ကြောင်း ပြောကြားခဲ့သည်။ NLD အနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ကန့်ကွက်ရသည့် အပြင်းထန်ဆုံးအကြောင်းပြချက်များမှာ ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်အား သမ္မတဖြစ်ခြင်းမှ ပိတ်ပင်ထားဆီးထားခြင်းနှင့် နိုင်ငံတော်၏ အဖွဲ့အစည်းများ၊ ယန္တရားများနှင့် အုပ်ချုပ်မှုကိစ္စရပ်များတွင် တပ်မတော်အား အခိုင်မာဆုံး ကိုယ်စားပြုပေးအပ်ထားခြင်းနှင့် ဗီတိုအာဏာပေးအပ်ခြင်းတို့ကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။^{၂၀} သို့သော်လည်း NLD အနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား တိတ်ဆိတ်စွာလက်ခံလာခဲ့ပြီး အထက်ပါအကြောင်းအရာများနှင့် ပတ်သက်၍သာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများပြုလုပ်ရန် ဆွေးနွေးခြင်းများသာရှိခဲ့သည်။ NLD အနေဖြင့် အာဏာရယူခဲ့သည့် ၂၀၁၅ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလနှောင်းပိုင်းမှစတင်၍ အဆိုပါ အပြောင်းအလဲများကိုဖော်ဆောင်နိုင်ရန် တွန်းအားပေးခြင်းများရှိလာပြီး တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏အရေး အပါအဝင် အခြားသော အကြောင်းကိစ္စများကိုလည်း ၂၀၀၈ ခုနှစ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအတိုင်းသာ အပြည့်အဝ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းများရှိလာကြသည်။

တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ အရေးကိစ္စနှင့် ပတ်သက်သည့် NLD ၏ ရပ်တည်ချက်မှာ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များတွင် အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များခွဲဝေခြင်းနှင့် လူမျိုးပေါင်း ၁၃၅ မျိုးအား လက်ခံအသိအမှတ်ပြုသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို အပြည့်အဝထောက်ပံ့အားပေးထားခြင်းဖြစ်သည်။ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များအတွက်

အာဏာသတ်မှတ်ပေးသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဇယား ၂ အား ပြုပြင်ခြင်းကို ထောက်ပံ့ပေးခဲ့သော်လည်း။^{၁၂} ၎င်းအာဏာများရယူသုံးစွဲခြင်းနှင့်ပတ်သက်သည့် ကြီးမားသည့် ကန့်သတ်မှုများထားရှိခြင်း၊ တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များ၏ ဥပဒေပြုရေးကိစ္စရပ်များအား နိုင်ငံတော်၏ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုအောက်တွင်ထားရှိခြင်းနှင့် ပြည်နယ်အဆင့်များသို့ အာဏာခွဲဝေခြင်းများနှင့် ပတ်သက်၍လည်း ရှင်းလင်းတိကျမှုများ မရှိခြင်းတို့ကို လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။^{၁၃} အခွန်အခများမှရရှိသည့် ပွားများလာသည့် အရင်းအမြစ်များနှင့် အာဏာများအား တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များသို့ ချဲ့ထွင်ပေးအပ်ထားခြင်းများရှိသော်လည်း ၎င်းအကြောင်းအချက်ကြောင့် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များအနေဖြင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အား ရယူသုံးစွဲနိုင်ခြင်းကို မြှင့်တင်ပေးနိုင်သည်ဆိုသည့် သိသာထင်ရှားသည့် သက်သေသက္ကာယများကိုမူ မတွေ့ရှိပါ။ ၎င်းအစား အချို့သော ပြည်နယ်အဆင့် အစိုးရအရာရှိများအနေဖြင့် အလွန်သေးငယ်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များနှင့် ဘဏ္ဍာရေးတိုးမြှင့်ခြင်းတို့နှင့် ပတ်သက်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုပင် နေပြည်တော်၏ ခွင့်ပြုချက်ကို စောင့်ဆိုင်းနေကြရပြီး အစိုးရလက်အောက်တွင်ရှိခဲ့သည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများထက် ပိုမိုကြီးမားသည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများအား ခံစားရခြင်းများရှိကြောင်းလည်း ပြောဆိုခဲ့ကြသည်။ ဥပမာပေးရလျှင် ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် NLD ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကော်မတီမှ တင်သွင်းခဲ့သည့် တိုင်းရင်းသားပါတီများအနေဖြင့် “NLD သည် ဖယ်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတည်ထောင်ရေး ရည်သန်ချက်များအပေါ် နှုတ်ဆိုတ်သွားခဲ့ပြီး ပါတီအနေဖြင့် ယခုကာလတွင် ဖယ်ဒရယ်အရေးထက် ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းအား ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းကိုသာ ဦးစားပေးဆောင်ရွက်မည်ပြောဆို ”သည်ကို လေ့လာစောင့်ကြည့်သူတစ်ဦးမှ မှတ်ချက်ပြုခဲ့သည်။^{၁၄} အဆုံးသတ်တွင်မူ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုပြည်နယ်များ၊ ပါတီများနှင့် နေ့စဉ်ထိတွေ့ဆက်ဆံရာတွင် NLD အနေဖြင့် ဖယ်ဒရယ်စိတ်ဓာတ်အား လက်တွေ့လိုက်နာကျင့်သုံးသည့် ဆက်ဆံမှုမရှိကြောင်းလည်း တွေ့ရှိရပါသည်။

ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများနှင့် ပတ်သက်သည့် NLD ၏ ချဉ်းကပ်ပုံအား လေ့လာပါက ၂၀၀၈ ခုနှစ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား သိသိသာသာပင် လက်ခံခဲ့ခြင်းများနှင့် ပိုမိုခိုင်မာလာအောင် ပြုလုပ်ပေးနေခြင်းများရှိကြောင်းနှင့် နိုင်ငံတော်နှင့် တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှု ကြိုးပိုင်းမှုအကြားရှိနေသည့် ချိတ်ဆက်မှုများကိုလည်း ပိုမိုခိုင်မြဲစေခဲ့ကြောင်းတွေ့ရှိရပါသည်။ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများနှင့် ပတ်သက်၍ တိုးတက်မှုများမရှိခြင်း၊ လျော့တိလျော့ရဲ စည်းမျဉ်းဥပဒေများကိုသာ ကတိကဝတ်ပြုနိုင်ခြင်းနှင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုအနည်းဆုံးပေးအပ်သည့် အုပ်ချုပ်မှုပုံစံများကိုသာ ခိုင်မာစေခြင်းတို့ကြောင့် နိုင်ငံတော်၏ အဖွဲ့အစည်းနှင့် ယန္တရားများအနေဖြင့် လွန်စွာပင် ထိန်းချုပ်ကန့်သတ်ခံရခြင်းများ များပြားလာပြီး အလေ့အကျင့်အသစ်များအား ထပ်တလဲလဲ ပြုလုပ်စေခြင်းတို့သာ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင် အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် ဖယ်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအား ဆက်လက်တောင်းဆိုနေကြသော်လည်း အချို့သော တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုကိုယ်စားလှယ်များအနေဖြင့် သေးငယ်သည့်အောင်မြင်မှုများဖြစ်သည့် ပြည်နယ်ဝန်ကြီးနေရာရရှိခြင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဌာန်းချက် အခန်း (သို့မဟုတ်) ၂ အရပါရှိသည့် အာဏာများကို ရယူပိုင်ဆိုင်နိုင်ခြင်းတို့အပေါ်တွင်သာ အာရုံစိုက်နေမှုများရှိကြောင်းတွေ့ရပါသည်။ တပ်မတော်အနေဖြင့် ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်မည့် မည်သည့်ပြင်ဆင်မှုမဆိုအား ခွင့်ပြုမည်မဟုတ်သည့် ရပ်တည်ချက်များကြောင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှု ကြိုးပမ်းချက်များနှင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအား တိုက်တွန်းမှုများသည် အလွန်နည်းပါးသည့် အပြောင်းအလဲများနှင့်သာ အဆုံးသတ်ခဲ့ရစဉ်တွင် အာဏာအသစ်များ၊ ရာထူးအသစ်နှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ အလေ့အကျင့်များသည်လည်း ပြည်နယ်အဆင့်တွင် ထိန်းချုပ်ကန့်သတ်ခံခဲ့ရသည်။

အထက်ပါ နယ်ပယ် ၃ ခုအား လေ့လာဆန်းစစ်ကြည့်ပါက နိုင်ငံတော်၏ လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် ထိန်းချုပ်မှုနှင့် အာဏာအားချဲ့ထွင်လာခြင်းသည် ပိုမိုရှင်းလင်းမှုရှိကြောင်း မြင်တွေ့နိုင်ပါသည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးနှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများသည်လည်း တပ်မတော်အား လက်နက်ပြည့်စုံစေရန် တပ်ဆင်ပေးသကဲ့သို့ဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့၏ အရင်းအမြစ်များအား စစ်ပွဲများဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေသည့် ကျန်ရှိနေသည့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များအပေါ် အသုံးပြုရန်

ကူညီပေးနေသကဲ့သို့ဖြစ်ပြီး တစ်ဖက်တွင်လည်း နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များ၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် တည်ရှိခဲ့သည့် နယ်မြေများအား ထိန်းချုပ်ရန် ကြိုးပမ်းနေမှုများရှိလာခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်မှ ပေးအပ်သည့် အဝန်းအပိုင်းသည် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များအတွက် ပိုမိုကောင်းမွန်စွာလည်ပတ်နိုင်စေခြင်းရှိသည့်အတွက် ပြည်တွင်းစစ်များထပ်မံဖြစ်ပွားပါက ကုန်ကျစရိတ်သည် ယခင်ထက်များစွာမြင့်တက်လာနိုင်ခြေရှိသည်။ နိုင်ငံတော်၏ယန္တရားနှင့် အဖွဲ့အစည်းများသည် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအား လွှတ်တော်နှင့် အစိုးရကဏ္ဍများတွင် ပါဝင်ခွင့်များ ပြုလာခဲ့ကြသည်။ နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် အချို့သောဝန်ဆောင်မှုများနှင့် လမ်းပန်းတိုက်တာနှင့် အခြားသော အဆောက်အအုံများကို ချဲ့ထွင်လာပြီး ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအားလည်း ဆက်လက်အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များအကြား အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးလက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့်အဖွဲ့နှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးလက်မှတ်ရေးထိုးထားခြင်းမရှိသည့်အဖွဲ့ဟူ၍ ကွဲပြားမှုများရှိနေကြပြီး ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများတွင် ပါဝင်ကြသည့် တိုင်းရင်းသားကိုယ်စားလှယ်များ၏ ရှိရင်းစွဲအာဏာနှင့် လွှမ်းမိုးမှုတို့မှာ လျော့ကျသွားပြီး တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် အရာရှိများအား အခြားသောကိုယ်စားပြုမှုများကိုသာပေးအပ်ခဲ့ကြသည်။ လူမျိုးပေါင်း ၁၃၅ မျိုးကိုသာ ပေးအပ်ထားသည့် အခြေခံရပိုင်ခွင့်များနှင့် စုစည်းမှုပုံစံအသစ်တို့ပေါင်းစည်းလိုက်သည့်အခါတွင် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ စုဖွဲ့မှုများအကြား ကွဲထွက်မှုများမြင့်မားလာကြပြီး ပိုမိုသေးငယ်သည့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဇုန်များကို တောင်းဆိုလာကြခြင်းများကြောင့် အခြေတကျတည်ထောင်ထားပြီးသည့် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များမှာလည်း နယ်မြေနှင့်ပက်သတ်သည့် စိန်ခေါ်မှုများကြုံတွေ့လာရသည်။

အရေးကိစ္စရပ်များအား တစ်ချိန်မှတစ်ချိန် အချိန်ဆွဲလုပ်ဆောင်ခြင်းတို့၏ ရလဒ်ကြောင့် နိုင်ငံတော်သည် အချိန်ရနေခြင်းအားဖြင့် အားသာချက်များရှိနေခဲ့သည်။ ရပ်တန့်သွားခဲ့သည့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများသည် တမင်တကာကြံရွယ်မှုဟု ယူဆခြင်းမပြုသော်လည်း တိုးတက်မှုများ နှေးကွေးသွားသည့်အတွက် နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ခြေကုပ်ယူမှုကို တိုးမြှင့်ရန် ကြိုးပမ်းသည်မှာ ထင်ရှားပါသည်။ အင်အားချိနဲ့လာသည့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များ၊ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံအား ပုံမှန်အနေအထားအဖြစ်လက်ခံရန် ကြိုးပမ်းခြင်းများ၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုအားနည်းသည့် ဒေသများတွင် အစိုးရ၏ဝန်ဆောင်မှုများ ချဲ့ထွင်ခြင်းများနှင့် လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး အဆောက်အအုံများတိုးချဲ့လာခြင်းတို့အားလုံးသည် ယခင်ကာလများတွင် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များ၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိသော နယ်မြေများအတွင်းသို့ အစိုးရ၏အာဏာစက် သက်ရောက်စေရန် အားဖြည့်နေခြင်းသာဖြစ်သည်။ ၎င်းမဟာဗျူဟာကို မိမိတို့အနေဖြင့် ရန်သူသွယ်ဝိုက်ချိနဲ့စေခြင်းဟု မိမိတို့အနေဖြင့် ဆွေးနွေးလိုပါသည်။ တပ်မတော်အနေဖြင့် အင်အားကြီးမားပြီး သက်ဆိုင်ရာနယ်မြေတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရှိပြီး ထိုနယ်မြေများမှ ကျော်လွန်မလာသည့် ၀ လူမျိုးများနှင့် စစ်မက်ဖြစ်ပွားခြင်းကို ရှောင်ရှားသည်ကို ရှင်းလင်းစွာမြင်တွေ့နိုင်ပါသည်။ ၎င်းအစား အင်အားချိနဲ့ပြီး စစ်မက်အရသော်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံတော်၏ ဝန်ဆောင်မှုနှင့် လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးနှင့် အဆောက်အအုံများအား တိုးချဲ့ခြင်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း ယှဉ်ပြိုင်တိုက်ခိုက်ကာ နယ်မြေသိမ်းပိုက်နိုင်သည့် အဖွဲ့အစည်းများနှင့်သာ ထိပ်တိုက်ထိတွေ့မှုများရှိသည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူစာချုပ်လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် အဖွဲ့များ၏ နယ်မြေများတွင် အရှိန်အဟုန်ဖြင့် တိုးတက်လာသည့် လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးနှင့် အဆောက်အအုံတိုးတက်မှုများသည် ထိုဒေသများတွင် ပြည်တွင်းစစ်ထပ်မံဖြစ်ပွားလာနိုင်ခြင်းကို ခက်ခဲလာစေရန် မဟာဗျူဟာကျကျ ပြုလုပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။^{၁၂} KNU အနေဖြင့် ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်အပေါ် သဘောထားကွဲလွဲမှုများရှိပြီး တပ်မတော်နှင့် တပ်မဟာ ၃ နှင့် ၅ အကြား မကြာခဏတိုက်ပွဲများဖြစ်လေ့ရှိသော်လည်း မည်သည့်တပ်မဟာမှ စစ်အာဏာမသိမ်းခင်အချိန်အထိ ပြည်တွင်းစစ်အနေအထားထိရောက်အောင် တုန့်ပြန်ခြင်းမျိုးမရှိခဲ့ပေ။^{၁၃} အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီမှုစာချုပ်လက်မှတ် ရေးထိုးထားခြင်းမရှိသည့်အဖွဲ့များအနေဖြင့် သဘောတူညီမှုစာချုပ်လက်မှတ်မရေးထိုးမီ တောင်းဆိုချက်အသစ်များနှင့် ပိုမိုကောင်းမွန်သည့် တရားဝင်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်ရန် မျှော်လင့်ဆန္ဒရှိကြသည်။ မြောက်ပိုင်းမဟာမိတ်အဖွဲ့များ၏ ဆွေးနွေးချက်အရ တပ်မတော်နှင့် နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်တွင်

ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာပူးပေါင်းပါဝင်သော်လည်း အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်စာချုပ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် အဖွဲ့များ၏ နယ်မြေထိန်းချုပ်နိုင်မှုအား လျှော့ချရန်ကြိုးပမ်းခြင်းသည် ၎င်းအဖွဲ့များအနေဖြင့် ပြည်တွင်းစစ်ကိုသာ ပြန်လည်ဦးတည်နိုင်သည့် အခြေအနေနှင့်ကြုံတွေ့နိုင်စေပါသည်။

အဆုံးသတ်အနေဖြင့်မူ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုလုပ်ငန်းစဉ်အား အလွန်အမင်းထိန်းချုပ်ခြင်း၊ စစ်မက်အရ အမြတ်ထုတ်ခြင်း၊ ရန်သူအားလမ်းလွှဲချိန်စေခြင်း အစရှိသည့် မဟာဗျူဟာများသည် နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် ၎င်းတို့လိုချင်သည့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် တသမတ်တည်းရှိသည့် လမ်းကြောင်းအား ဖော်ဆောင်နေစဉ်တွင် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ တောင်းဆိုမှုများကို လိုက်လျော့ခြင်းရအား သိသာစွာလျှော့ချနိုင်ရန်ဖြစ်သည်ဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ အထက်ပါနိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုသည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူစာချုပ်လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များမှ ကနဦးတောင်းဆိုကာ သဘောတူထားကြသည့်အချက်များအား နိုင်ငံတော်ဖက်မှ ဆွေးနွေးလာသူများအနေဖြင့် ဆွေးနွေးမှုစည်းမျဉ်းများအား ပါးနပ်စွာအသုံးပြုခြင်းများအပေါ်တွင်သာရှိရုံမကပဲ အခြားသော လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များနှင့် တိုက်ပွဲများရှိနေစဉ်တွင်ပင် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများနှင့် လိုက်လျော့မှုများအကြား ချိန်ခွင်လျှာညီသည့် အကျိုးသက်ရောက်မှုကိုလည်း ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပါသည်။ တပ်မတော်အနေဖြင့် တနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်တွင် ပါဝင်လက်မှတ်ရေးထိုးရန် ငြင်းဆန်ခဲ့သည့် ရက္ခိုင့်တပ်မတော် AA နှင့် ကချင်လွတ်မြောက်ရေးအဖွဲ့ KIO တို့ အပေါ်တွင် အကြမ်းဖက်သည့်ကမ်ပိန်းများဖြင့် အင်အားသုံးကာ ဆက်လက်နှိမ်နင်းခဲ့သည်။^၂ ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး KNU နှင့် သျှမ်းပြည်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကောင်စီ RCSS တို့အနေဖြင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူစာချုပ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးပြီးသည့်အခါ တပ်မတော်မှ ၎င်းတို့၏ အင်အားနှင့် အရင်းအမြစ်များအားတိုးမြှင့်နေရာချကာ တိုက်ခိုက်ခဲ့သည့်အတွက် ကချင်လွတ်မြောက်ရေးအဖွဲ့ အနေဖြင့် အင်အားချိန်ခွဲခဲ့ရသည်။ တပ်မတော်အနေဖြင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီမှုစာချုပ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးထားခြင်းမရှိသည့် အဖွဲ့များအား ဆက်လက်ထိုးစစ်နေသကဲ့သို့ အစိုးရအနေဖြင့်လည်း ထိုအကြမ်းဖက်မှုများအား ခြေကုပ်သဖွယ်အသုံးပြုကာ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအနေဖြင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီမှုစာချုပ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးလာရန် ကြိမ်ဖန်များစွာကြိုးစားခဲ့ကြသည်။ တပ်မတော်အနေဖြင့် အချို့သောတိုင်းရင်းသားအဖွဲ့အစည်းများ တရားဝင်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုလမ်းကြောင်းပေါ် ရောက်ရှိမလာနိုင်စေရန်အတွက် လမ်းကြောင်းလွှဲခြင်းများပြုလုပ်ကြပြီး စစ်မက်ခင်းကာ ဖိနှိပ်ကြသည်။ အချို့သောအဖွဲ့များနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူ စာချုပ်လက်မှတ်ရေးထိုးပြီးသည့်အတွက် တပ်မတော်အနေဖြင့် ကျန်ရှိနေသေးသည့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအား ထိုးစစ်ဆင်ရန်အတွက် စစ်အင်အားတိုးမြှင့်နိုင်သည့်အတွက်လည်း အချို့တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအနေဖြင့် အင်အားနည်းကာ အထိနာခဲ့ရသည်။

ထိုမဟာဗျူဟာအများစုသည် အတိုက်အခံ တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့အချင်းချင်းကြား ကွဲကွာမှုများဖြစ်စေသည့် စစ်ပရိယာယ်ဟုဆိုနိုင်သော်လည်း နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် အကြမ်းဖက်မှုနှင့်စစ်ပွဲများအား လျှော့ချခြင်း၊ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အချို့အား အင်အားချိန်ခွဲခြင်းနှင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု အလွန်နည်းပါးသည့် ဖယ်ဒရယ်ပြည် ထောင်စုဖြစ်ပေါ်လာစေရန် တောင်းဆိုချက်များအား လိုက်လျော့မှုမှရှောင်ရှားနိုင်ခြင်း အစရှိသည့်ရည်မှန်းချက်တို့အား အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာကွဲထွက်စေခြင်းဗျူဟာမှတစ်ဆင့် မည်သို့မည်ပုံရရှိခဲ့သည်ဆိုသည်ကိုမူ ရှင်းပြနိုင်စွမ်းမရှိပါ။ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များအချင်းချင်းကြား အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာကွဲထွက်ခြင်းနှင့် တပ်ဖွဲ့တစ်ဖွဲ့တည်းမှာပင် အက်ကွဲခြင်းများ ရှိနေစေကာမူ တပ်မတော်အနေဖြင့် အနိုင်မရရှိနိုင်ပါ။ ထိုနည်းတူစွာပင် စစ်အင်အားအရ အားနည်းကောင်းအားနည်းသော်လည်း လူထုထောက်ခံမှုများစွာရရှိထားသည့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များ အနေဖြင့်လည်း ၎င်းတို့၏ သယံဇာတကြွယ်ဝသည့် ဒေသများတွင်ရှိသည့် သယံဇာတများနှင့် တရားမဝင်စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများနှင့် ပတ်သက်သည့်အခြင်းအရာများအား ဆွေးနွေးလိုက်လျော့ခြင်းများ မရရှိသကဲ့သို့ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကို ထိန်းသိမ်းရန်အတွက်လည်း အနည်းငယ်သောလိုက်လျော့မှုများကိုသာ ရရှိခဲ့ပါသည်။

မိမိတို့ဆွေးနွေးငြင်းခုံခဲ့သည့်အတိုင်း နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်များသည် ပဋိပက္ခများအား အစွန်းနှစ်ဖက်၏ ထိပ်တိုက်တွေ့ခြင်းမှ ရှောင်ရှားစေပြီး နိုင်ငံတော်နှင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစု အစုအဖွဲ့များအား ထိန်းချုပ်ကန့်သတ်နိုင်သည့် ဥပဒေနှင့်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများရှိသည့် အဝန်းအဝိုင်းများအတွင်းသို့ တွန်းထုတ်ပစ်နိုင်သည့် အဆောက်အအုံနှင့် ယန္တရားများဖန်တီးလိုက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် ၎င်း၏ အာဏာအား အထက်ဖော်ပြပါ အဝန်းအဝိုင်းနယ်ပယ်သုံးခုလုံးတွင် အဆင့်လိုက် အနိုင်ကျင့်အလွဲသုံးစားလုပ်ခြင်း၊ ရပ်တန့်စေခြင်း၊ ၎င်းတို့လိုလားဆန္ဒရှိသည့် ရလဒ်များသာ ထွက်ပေါ်နိုင်မည့် သေးငယ်သည့် လိုက်လျောမှုများသာ ပြုလုပ်ခြင်း အစရှိသည့်နည်းလမ်းများ သုံးစွဲခဲ့ပါသည်။ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ၏ တိုးတက်မှုများသည် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအနေဖြင့် ကာလရှည်ကြာတည်တံ့နေသည့် ပြည်တွင်းစစ်များမှတစ်ဆင့် တိုက်ယူနေခဲ့ရသည့် ဖယ်ဒရယ်အိမ်မက်အား မျှော်မှန်းရည်သန်မှုအား မည်သို့မည်ပုံ အထောက်အကူပြုမည်ဆိုသည့် ကျိုးကြောင်းဆီလျော်မှုအား တွက်ဆမြင်ယောင်နိုင်ခြင်းမရှိသည့်အတွက် နိုင်ငံတော်အစိုးရသည်သာ အောင်မြင်မှုနှင့် အကျိုးအမြတ်များရရှိခဲ့သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

မိမိတို့၏ ဆွေးနွေးငြင်းခုံမှုများသည် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ မဟာဗျူဟာ အတိမ်အနက်အား ချဲ့ကားပြောဆိုနေသည်ဟု တွေးမိကောင်းတွေးမိပါလိမ့်မည်။ သို့သော်လည်း သေချာသည့်အချက်မှာ တပ်မတော်အတွင်း၌ပင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး စိတ်ဓာတ်ရှိသူများနှင့် ရှေးရိုးစွဲကြီးသူများအကြား အက်ကြောင်းများရှိသည်ဟု ဆိုသော်လည်း တပ်မတော်အနေဖြင့်မူ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းကာ အသုံးပြုရန် မဖြစ်မနေ တိုက်တွန်းမှုများသည် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများပေါ်တွင် ကြီးမားသည့် သက်ရောက်မှုကို ဖြစ်စေခဲ့သည်။ သိန်းစိန်အစိုးရအနေဖြင့် မျှော်လင့်ထားခဲ့ သည်ထက် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းအား အားပေးခဲ့သော်လည်း တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ အရေးကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ လိုက်လျောမှုအနည်းငယ်သာရှိခဲ့သည်။ တနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်များသည် တပ်မတော်၏ ပင်မရည်မှန်းချက်ဖြစ်သည့် အချို့အဖွဲ့များနှင့် အကြမ်းဖက်မှုများဖြစ်ပွားခြင်းကို လျော့ချနိုင်ခဲ့သော်လည်း အခြားအောင်မြင်မှုများမှာ မည်ကာမထွာသာရှိပါသည်။ USDP နှင့် NLD အစိုးရအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့များနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးညှိနှိုင်းမှုများအား ထောက်ခံကြိုဆိုကြောင်း ခိုင်မာသည့် ကြေညာချက်များ ထုတ်ပြန်ခဲ့သော်လည်း နောက်ဆက်တွဲ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများတွင်မူ အောင်မြင်မှုအနည်းငယ်သာရရှိခဲ့ပြီး ၎င်းဆွေးနွေးမှုများမှာ NLD ၏ အာဏာစက်အောက်တွင် ရပ်တန့်သွားခဲ့ရသည်။ NLD အစိုးရအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များ၏ တောင်းဆိုချက်ကို လိုက်လျောရာတွင် တပ်မတော်၏ကြိုးဆွဲရာကရသည်ဟု ထင်မြင်ယူဆနိုင်ဖွယ်ရှိသော်ငြားလည်း အစိုးရကိုယ်တိုင်၏ ၂၀၀၈ ခုနှစ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံအား အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းနှင့် ၎င်းအခြေခံဥပဒေအားအခြေခံ၍သာ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများအား ချဉ်းကပ်ခြင်းသည် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ တောင်းဆိုချက်များကို လိုက်လျောဖြည့်ဆည်းနိုင်သည့် နိုင်ငံရေးအရဖြေရှင်းနည်း အနည်းငယ်ကိုသာ ဖော်ဆောင်နိုင်ကြောင်း အံ့အားသင့်ဖွယ်တွေ့ရှိရပါသည်။ နိုင်ငံရေး (သို့မဟုတ်) မူဝါဒများကြောင့်သော်လည်းကောင်း (သို့မဟုတ်) ရွေးကောက်ပွဲ အကြောင်းပြချက်များကြောင့်သော်လည်းကောင်း NLD အစိုးရအနေဖြင့် အနှစ်သာရပြည့်ဝသည့် ဖယ်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုဖော်ဆောင်ရေးနှင့် ပက်သတ်၍ စိတ်အားထက်သန်မှုမရှိခြင်းကို တွေ့ရသည့်အတွက် NLDသည် တပ်မတော်၏ “ဖယ်ဒရယ်အား သွယ်ဝိုက်ခြင်းအားဖြင့် ဆန့်ကျင်မှု”နှင့် ကွာခြားမှုမရှိဟုပင် ဆိုနိုင်ပါသည်။ ၎င်းတို့၏ ရပ်တည်ချက်သည် ဗမာလူမျိုးအများစု၏ ထောက်ခံမှုကို ဆက်လက်ရရှိရန်သာ အထောက်အပံ့ဖြစ်နိုင်မည်။ သမိုင်းနှင့်ချီ၍ အမြစ်တွယ်နေခဲ့သည့် ဗမာလူမျိုးများ၏ လွှမ်းမိုးနိုင်မှု ဆက်လက်အားကောင်းစေရေး၊ စည်းလုံးညီညွတ်ရေးနှင့် တည်ငြိမ်ရေးကိစ္စရပ်များတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရမှသာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်နိုင်မည့် နိုင်ငံရေးအရတွက်ချက်မှုများအပေါ် အခြေခံထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အင်အားချိန်၍ အစိတ်စိတ်အမွှာကွဲထွက်နေသည့် အတိုက်အခံများဖက်မှကြည့်ပါက နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် ယခုထက်ပိုမိုကောင်းမွန်သော လိုက်လျောမှုအား ပေးအပ်မည်ဆိုသည်ကို ယုံကြည်နိုင်ရန် ခိုင်မာအားကောင်းသည့် အကြောင်းအချက်မရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။^၈

၈.၃။ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ် (Process) အဆုံးသတ်သွားခြင်း၊ ၂၀၂၁ စစ်အာဏာသိမ်းမှု

NLD အစိုးရ၏ ပထမ အစိုးရသက်တမ်းပြီးဆုံးသည့်အခါတွင် ရှင်းလင်းစွာပေါ်ထွက်လာသည့် ရလဒ်များမှာ ရပ်တန့်သွားသော ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ၊ အချို့ဒေသများတွင် ပြည်တွင်းစစ်များ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေခြင်းများနှင့် ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံကိုသာ ဖြည်းဖြည်းနှင့်မှန်မှန် အကောင်အထည်ဖော်နေခြင်းတို့ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါရလဒ်များသည် နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် ဦးတည်ချက်မျိုးစုံအား နယ်ပယ်အစုံတွင် အသုံးချခဲ့ရာမှတစ်ဆင့် နိုင်ငံတော်အစိုးရမှသာ အားသာချက်ရနေပြီး တိုင်းရင်းသားများ၏ သမိုင်းအစဉ်အဆက် တောင်းဆိုခဲ့သည့် ဖယ်ဒရယ်အရေးတွင် နည်းပါးသည့် လိုက်လျောမှုများကိုသာ ပေးခဲ့သော်လည်း တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များ၏ ထိန်းချုပ်ဒေသများအတွင်းသို့ နယ်မြေချဲ့ထွင်ခြင်း၊ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင်များအား အင်အားချိနဲ့စေခြင်း၊ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအချင်းချင်းကြား ပိုမိုသေးငယ်သည့် အစုအဖွဲ့များအနေဖြင့် ကွဲထွက်စေခြင်းနှင့် ဗမာအများစုကြီးစိုးသည့် လွှမ်းမိုးမှုအောက်တွင်သာ တည်ရှိသည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုအားကောင်းသည့် အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်ရမည်ဆိုသည့် အမြင်အတိုင်း နိုင်ငံတော် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ယန္တရားများအား ပုံသွင်းခြင်းအစရှိသည်တို့ဖြစ်သည့်အတွက် မိမိတို့အနေဖြင့် အဆိုပါရလဒ်များအား လေ့လာဆန်းစစ်သင့်ကြောင်း ဆွေးနွေးခဲ့ပါသည်။ ထိုကာလဖြစ်သည့် လမ်းဆုံလမ်းခွကားလတွင်မူ တပ်မတော်အနေဖြင့် အရပ်သားအစိုးရအပေါ်တွင် အာဏာပြုခြင်းနှင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအပေါ်တွင် ပေးအပ်သည့် လိုက်လျောမှုများအား ဆက်လက်စစ်ဆေးနေခဲ့သည်။ တပ်မတော်အတွင်း၌ပင် အချို့သော ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသမားများ ပေါ်ထွက်လာခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့၏ ယေဘုယျလမ်းကြောင်းအား ခြုံငုံသုံးသပ်ပါက တပ်မတော်သည် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင် "ဒီမိုကရေစီသို့ သွားရာလမ်းကြောင်း" ဆိုသည့် လမ်းပြမြေပုံတွင် ပြဌာန်းရေးဆွဲထားသည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုရှိသည့် အနာဂတ်လမ်းကြောင်းကိုသာ ပုံဖော်နေကြောင်း တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

အစိုးရအနေဖြင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အားပိုမိုကျင့်သုံးကာ လမ်းသစ်များထွင်နိုင်သည့် အခွင့်အရေးများ ရရှိခဲ့သော်လည်း တပ်မတော်နှင့်ကွဲပြားသည့် အမြင်ကိုထင်ဟပ်စေနိုင်သည့် ရှင်းလင်းသည့်မူဝါဒများနှင့် ဖြေရှင်းနည်းများ အနည်းငယ်မျှသာရှိခဲ့သည်။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ၂၀၀၈ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်နိုင်ရန်အတွက် သေးငယ်သည့်ခြေလှမ်းများဖြင့် စတင်ခဲ့သော်လည်း ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ဆက်လက်အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းနှင့် တပ်မတော်မှသတ်မှတ်ထားသည့် ပြင်ဆင်မှုလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်သာ ပြင်ဆင်ရန် လက်ခံခဲ့သည်။ ခြုံငုံသုံးသပ်ရလျှင်မူ NLD ၏ ပထမအစိုးရသက်တမ်းပြီးဆုံးချိန်တွင် ချမှတ်ထားခဲ့သည့် လမ်းစဉ်များသည် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ တောင်းဆိုမှုများအား ဖိနှိပ်ရန်နှင့် ဖယ်ဒရယ်အရေးရှုထောင့်များတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများထက် ဗမာလူမျိုးများ၏ အမြင်ကိုသာ ပိုမိုအားကောင်းလာစေခြင်းဖြင့် ကြီးမားသည့် အောင်မြင်မှုမျိုးအား နိုင်ငံတော်အစိုးရမှသာ ရရှိပိုင်ဆိုင်နေကြောင်းတွေ့ရှိရပါသည်။ နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် ဦးတည်ချက်မျိုးစုံပါဝင်သည့် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှတစ်ဆင့် အနိုင်ရရှိနေခြင်းဖြစ်ပြီး စစ်ပွဲများထက် နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်များမှ ပိုမိုကြီးမားသည့် အောင်မြင်မှုများရရှိနေကြောင်း လေ့လာတွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ အထက်ပါအောင်မြင်မှုများရရှိနေခဲ့သော်လည်း ၂၀၂၁ ခုနှစ် စစ်အာဏာသိမ်းမှုကြောင့် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ် ရပ်တန့်သွားခဲ့ရသည်။ နိုင်ငံတော်၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ ရပ်ဆိုင်းခဲ့ရသည်။ စစ်မက်ဖြစ်ပွားခြင်းသာ ဆက်လက်ကျန်ရှိခဲ့သည်။ ပြင်းထန်သည့်အရှိန်အဟုန်ဖြင့် ထကြွပေါက်ကွဲလာသည့် ပြည်တွင်းစစ်သည် ရှိသမျှသော လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များနှင့် ဖြစ်ပွားခြင်းမရှိသော်လည်း အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူစာချုပ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် အချို့သောအဖွဲ့များနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးထားခြင်းမရှိသည့် အဖွဲ့များနှင့်ပါ တိုက်ပွဲများဆက်လက်ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။

စစ်အာဏာသိမ်းမှုသည် NLD အစိုးရအား ပစ်မှတ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ တပ်မတော်မှ NLD အစိုးရအား ရွေးကောက်ပွဲတွင် မဲသမာမှုပြုသည်ဟုစွပ်စွဲကာ ရွေးကောက်ပွဲအား တစ်နှစ်အတွင်း ပြန်လည်ကျင်းပမည်ဖြစ်ကြောင်း ကတိပေးခဲ့ပြီး မဲပေးသည့်စနစ်အား အချိုးကျပါဝင်နိုင်သည့် PR စနစ်သို့ပြောင်းရန်လည်း စကားဦးသန်းမှုများရှိလာသည်။^{၈၉} တပ်မတော်အနေဖြင့် NLD အစိုးရ၏ ဒုတိယသက်တမ်းမစတင်မီ ပြည်သူ့အများမှ ထောက်ခံအားပေးခြင်းကို တားဆီးပိတ်ပင်ရန်နှင့် အစိုးရအနေဖြင့် တပ်မတော်နှင့် ၎င်းတို့၏ အပေါင်းအပါများမှ နိုင်ငံတော်၏တရားဝင်အဖွဲ့အစည်းများတွင် လွှမ်းမိုးခြင်းနှင့် နေရာယူခြင်းအားလျှော့ချရန်နှင့် နိုင်ငံရေးအရ ခြေကုပ်ယူကာ တပ်မတော်အား ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်ရန် ကြိုးပမ်းမှုများကို ကန့်သတ်ဖိနှိပ်ပစ်ရန်အတွက် စစ်အာဏာသိမ်းခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အများစုသော အကြောင်းအရာများကို ကြည့်ပါက အထူးသဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ အရေးကိစ္စများအား ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရာတွင် တပ်မတော်အနေဖြင့် အထက်စီးမှ နေရာယူနေဆဲဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း အံ့အားသင့်ဖွယ်တွေ့ရှိရပါသည်။ သို့ရာတွင် ၎င်းတို့၏ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည့် USDP ပါတီအနေဖြင့် အစိုးရနေရာသို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိရန်မှာ အချိန်များစွာကြာမြင့်နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး ဆူးခင်းလမ်းဖြစ်သည်ကို မြင်တွေ့သဘောပေါက်လာသည့်အတွက် တပ်မတော်မှ ဆက်လက်စောင့်ဆိုင်းနိုင်စွမ်း ကုန်ဆုံးသွားခဲ့သည်။

စစ်အာဏာသိမ်းချိန်မှစတင်၍ တပ်မတော်နှင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ ဆက်ဆံရေးမှာ စတင်ကျရှုံးလာခဲ့သည်။ နိုင်ငံရေးစကားဝိုင်းများ၏ အနေအထားများနှင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများနှင့် ဖြစ်ပွားသည့် ပဋိပက္ခများသည် တပ်မတော်အနေဖြင့်အာဏာသိမ်းရန် လွှမ်းမိုးမှုဖြစ်စေသည်ဆိုသည့် အချက်အား ယုံကြည်ရန် အနည်းငယ်သော သက်သေများသာရှိပါသည်။ စစ်အာဏာသိမ်းမှုအား ဆန့်ကျင်ဆန္ဒပြသူများတွင် NLD အစိုးရအား မနှစ်မြို့သူများပင် ပါဝင်လာခြင်းသည် တပ်မတော်အား အံ့အားသင့်စေခဲ့ပြီး တပ်မတော်နှင့် စစ်အာဏာသိမ်းမှုကို ဆန့်ကျင်သူများအကြား တိုက်ပွဲများပြင်းထန်လာမှုသည် နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်းအား အသွင်ပြောင်းစေခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင် အဖွဲ့အစည်းအများစုအနေဖြင့် ဆန္ဒပြသူများအပေါ် တပ်မတော်၏ ကြမ်းတမ်းရက်စက်သည့် ဖိနှိပ်မှုများကို လူသိရှင်ကြား ပြစ်တင်ရှုတ်ချခဲ့ကြသည်။ KIO နှင့် KNU အနေဖြင့် တပ်မတော်နှင့် စစ်ပွဲများဖြစ်ပွားနေစဉ်တွင်ပင် ဆန္ဒပြပြည်သူများ၊ တပ်မတော်ကိုစွန့်ခွာလာခဲ့သည့် စစ်သည်တော်များနှင့် အကြမ်းမဖက်အာဏာဖီဆန်ရေးလှုပ်ရှားမှု (CDM) တွင်ပါဝင်ကြသည့် ပြည်သူများအား ၎င်းတို့၏ အရပ်ဒေသတွင် နယ်မြေခိုလှုံ့ခွင့်နှင့် စစ်သင်တန်းများ ပေးခဲ့ကြသည်။ တပ်မတော်နှင့် စစ်ပွဲဖြစ်ပွားလျက်ရှိသည့် ကချင်ပြည်နယ်၊ ကရင်ပြည်နယ်နှင့် ကယားပြည်နယ်တို့သာမက စစ်ကိုင်းတိုင်းနှင့် ချင်းပြည်နယ်တို့သည်လည်း စစ်မျက်နှာသစ်ဖွင့်ရာအရပ်များ ဖြစ်လာကြသည်။ တပ်မတော်အနေဖြင့် အချိန်ကာလကြာမြင့်စွာ တည်ရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များအား ရင်ဆိုင်တိုက်ပွဲဝင်နေရရှိသာမကပဲ ဖောက်ခွဲရေးပစ္စည်းများ၊ လက်လုပ်သေနတ်များဖြင့် ရဲတပ်ဖွဲ့ဝင်များနှင့် တပ်မတော်၏ အပေါင်းအပါများအား ပစ်မှတ်ထားချေမှုန်းသည့် ဒေသအနှံ့တွင် ပေါ်ပေါက်လာသည့် မြို့ပြပြောက်ကျားတိုက်ပွဲများဆင်နွှဲနေသည့် ပြည်သူ့ကာကွယ်ရေးတပ်ဖွဲ့များဖြစ်သည့် PDF များနှင့်လည်း ရင်ဆိုင်နေရလျက်ရှိသည်။

စစ်အာဏာသိမ်းမှုသည် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများနှင့် ဗမာလူမျိုးများအကြား ပိုမိုကောင်းမွန်သည့် ဆက်ဆံရေးကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပြီး မဟာမိတ်များအဖြစ်ပူးပေါင်းကာ တပ်မတော်အား တန်ပြန်ခုံခံတော်လှန်ခဲ့ကြသည်။ တပ်မတော်မှ ဆန္ဒပြပြည်သူများအပေါ် ကြမ်းတမ်းရက်စက်စွာဖြိုခွင်းမှုများကြောင့် အတိတ်ကာလများတွင် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများနှင့် ရိုဟင်ဂျာလူမျိုးများအပေါ် ကျူးလွန်သည့် တပ်မတော်၏ အကြမ်းဖက်မှုများကို ဗမာလူမျိုးများအနေဖြင့် မသိကျိုးနွံပြုခဲ့ခြင်းများအတွက်လည်း တိုင်းရင်းသားများ၏ ဆင်းရဲဒုက္ခများအား အသိအမှတ်ပြုပြီး ပြန်လည်ဝန်ချတောင်းပန်ခဲ့ကြသည်။^{၉၀} NLD ၏ ဦးဆောင်သူများမှ အမျိုးသားညီညွတ်ရေးအစိုးရအား ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအပေါ် ပျော့ပြောင်းသည့် ရပ်တည်ချက်များပြသလာသည့်အတွက် အချို့သော တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုအဖွဲ့များ၏ ထောက်ခံအားပေးမှုများကိုလည်း ရရှိခဲ့သည်။ NUG အနေဖြင့်

တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအား အရေးပေးသည့် မူဝါဒနှင့် အလေ့အထများကို လက်ခံကျင့်သုံးခဲ့ပြီး ထိုအပြောင်းအလဲများသည် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်အစိုးရ၏ အုပ်ချုပ်မှုကာလ ၂၀၁၅-၂၀၂၀ ခုနှစ်အတွင်း ဖြစ်ရပ်များမှ လွန်စွာကွဲပြားခြားနားသည့်-ပြောင်းလဲမှုများဖြစ်ကြပါသည်။ ၎င်းအပြောင်းအလဲများတွင် “ ဒီမိုကရေစီ ဖယ်ဒရယ်” မှ “ ဖယ်ဒရယ် ဒီမိုကရေစီ” သဘောတရားအား လက်ခံလာပြီး ထိုသဘောတရားသည် ဖယ်ဒရယ်၏ အခြေခံမူများအား ပိုမိုခိုင်မာစွာလက်ခံလာသည်ကို ပြသသည့် သဘောတရားပိုင်းဆိုင်ရာအရ အရေးပါသည့် အပြောင်းအလဲဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် NUG အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အစိုးရအဖွဲ့အတွင်း အများစုမှာ NLD ပါတီဝင်များဖြစ်ကြသော်လည်း တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ ၅၀ရာခိုင်နှုန်းကျော်ထည့်သွင်းခန့်အပ်ခဲ့သည်။ NUG အနေဖြင့် ချင်းအမျိုးသားလည်းဖြစ်ပြီး ချင်းအမျိုးသားတပ်ဦး CNF ၏ ဒု ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်သူ ဒေါက်တာလှိုင်မူန်ကြာခေါင်းအား ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီးအဖြစ် ခန့်အပ်တာဝန်ပေးခဲ့သည်။ ဒေါက်တာလှိုင်မူန်ကြာခေါင်းသည် ဖယ်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းအား အကြံပြုခြင်းနှင့် ကြီးကြပ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များအား ဦးဆောင်သည့်အတွက် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအနေဖြင့် အနာဂတ် ဖယ်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု စတင်ထူထောင်ချိန်မှစတင်၍ ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ရည်မှန်းချက်များအား အကောင်အထည်ဖော်နိုင်မည့် အခွင့်အလမ်းများကို ပေးအပ်ရာလည်း ရောက်ပါသည်။

သို့သော်လည်း အသစ်ထပ်မံဖွဲ့စည်းလိုက်သည့် မဟာမိတ်များအနေဖြင့် လိုက်လျောမှုများသည် အားနည်းနေသည့် အချိန်ကာလများတွင်သာ ပေါ်ပေါက်လာသည့် ကတိကဝတ်များဖြစ်ပြီး တပ်မတော်အနေဖြင့် အာဏာတည်မြဲနေသရွေ့ ထိုလိုက်လျောမှုများအား အကောင်အထည်ဖော်နိုင်မည်မဟုတ်ဆိုသည့် သံသယများရှိကြသည်။ သပိတ်ကော်မတီများ၊ လုပ်သားများ၊ ကျောင်းသားသမဂ္ဂများနှင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစု မဟာမိတ်အဖွဲ့များပါဝင်သည့် အတိုက်အခံလှုပ်ရှားမှုများအား NUG မှ ဦးဆောင်မှုများရှိပြီး ၎င်းဖြစ်ရပ်သည် ၁၉၈၈အရေးအခင်းကာလနှင့် ကျနူးခဲရသည့် ၁၉၉၀ ရွေးကောက်ပွဲဖြစ်ရပ်များကိုလည်း ပြန်ပြောင်းအောက်မေ့သတိရစေပါသည်။ ထိုကာလများတွင် ကျောင်းသူ၊ကျောင်းသားများနှင့် ရွေးကောက်ခံလွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များ၏ ထိန်းချုပ်နယ်မြေများအတွင်း ခိုလှုံခဲ့ကြရပြီး ကျောင်းသားတပ်မတော်ဖြစ်သည့် “မြန်မာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာကျောင်းသားများဒီမိုကရက်တစ်တပ်ဦး (ABSDF)” နှင့် NLD ဦးဆောင်သည့် အဝေးရောက်အစိုးရတို့ပူးပေါင်း၍ “ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်အမျိုးသားညွန့်ပေါင်းအစိုးရ (National Coalition Government of the Union of Burma)အားထူထောင်ခဲ့သည်။ ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်အနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများနှင့် ပေါင်းကူးတံတားသဖွယ်ချိတ်ဆက်ပေးခဲ့ပြီး အနာဂတ်ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံတော်အတွက်လည်း တိုင်းရင်းသားများအား ကတိကဝတ်များပြုခဲ့သည်။ သူမအနေဖြင့် နောက်ပိုင်းတွင် ထိုကတိကဝတ်များအား ပြန်လည်ရုတ်သိမ်းခဲ့သည့်အတွက် ၎င်းကတိကဝတ်များအား အစိုးရလက်အောက်တွင် ဖော်ဆောင်နိုင်ခြင်းရှိမည်မဟုတ်ဟု ရှင်းလင်းစွာသဘောပေါက်လာကြသည်။

၁၉၈၈ စစ်အာဏာသိမ်းမှုနှင့် တစ်စတည်းလိုက်ပါလာသည့် ဖြစ်ရပ်မှာ ၂၀၂၁ခုနှစ် စစ်အာဏာသိမ်းမှုတိုင်သည်ထိ တပ်မတော်မှ နိုင်ငံအား ကောင်းစွာလည်ပတ်အောင် စွမ်းဆောင်နိုင်မှုမရှိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၉၀ပြည့်နှစ်များနှင့် ယခုကာလ၏ ခြားနားချက်မှာ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များနှင့် ပြည်သူ့ကာကွယ်ရေးတပ်ဖွဲ့များစုစည်း၍ လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးကို ကျယ်ပြန့်စွာ ဖော်ဆောင်နိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အကြမ်းမဖက်အာဏာဖီဆန်ရေးလုပ်ငန်းသည်လည်း တပ်မတော်၏ အာဏာလုအစိုးရ ယန္တရားလည်ပတ်ရန်အတွက် လိုအပ်သည့် ဆရာ၊ ဆရာမများနှင့် ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ မရှိခြင်းတို့ဖြင့် ထိုးနှက်ခဲ့ပါသည်။ နေရာအနှံ့အပြားတွင် ရောက်ရှိနေသည့် မြန်မာလူမျိုးများအနေဖြင့်လည်း ယခုတော်လှန်ရေးအား တခဲနက်အားပေးထောက်ပံ့မှုများပြုနေကြပြီး ပြည်တွင်းရှိ မြန်မာလူမျိုးများအနေဖြင့်လည်း တပ်မတော်ပိုင်လုပ်ငန်းများ၏ ထုတ်ကုန်များအား မသုံးစွဲခြင်းဖြင့် သပိတ်မှောက်ကြပါသည်။ နောက်ဆုံးအချက်အနေဖြင့် အင်တာနက်နှင့် မိုဘိုင်းဖုန်း နည်းပညာများကြောင့် ပြည်သူများအနေဖြင့် တပ်မတော်၏ ကြမ်းတမ်းရက်စက်မှုနှင့် သက်ဆိုင်သည့် သတင်းအချက်အလက်များကို ဖြန့်ဝေလာနိုင်ကြပါသည်။

ဖော်ပြပါ ဘုံရည်မှန်းချက်များဖြင့် တပ်မတော်အား ရာထူးအာဏာမှဖြုတ်ချရန် ကြိုးပမ်းသော်လည်း အချို့သောတိုင်းရင်းသားအဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် တပ်မတော်အား ထောက်ခံအားပေးခြင်း ပြုမပြုကိုမူ ရပ်တည်ချက်ကွဲပြားစွာမရှိခြင်းနှင့် NUG နှင့် ခိုင်မာသည့်ဆက်ဆံရေးကိုတည်ဆောက်ရန် ချိတ်ချတုံ့ပြန်နေဆဲဆိုသည့် အချက်အားလည်း သတိပြုရမည်ဖြစ်သည်။ အချို့သောတိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် စစ်အာဏာသိမ်းမှုသည် ဗမာ-ဗမာချင်းကြားဖြစ်ပွားသည့် တိုက်ပွဲဖြစ်သည်ဟု ယူဆပြီး ၎င်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားများကို နှစ်ဖက်စလုံးမှရယူနိုင်မည့် မျှခြေကို ရှာဖွေလျက်ရှိသည်။ ထင်ရှားသည့် ရခိုင်နိုင်ငံရေးသမားတစ်ဦးအနေဖြင့် “ကျွန်တော်တို့ တပ်မတော်ကိုမယုံဘူး။ ဒါပေမယ့် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်နဲ့ NLD ကို ပိုတောင် မကြိုက်သေးတယ်။ သူတို့က ကျွန်တော်တို့ကို မလျော်ကြဇာနဲ့ အသုံးချတယ်။ NLDအနေနဲ့ မြန်မာတပ်မတော်ရဲ့ ရက္ခိုင့်တပ်တော်အပေါ်ထိုးစစ်ဆင်တာကို ချီးကျူးထောက်ခံခဲ့ပြီး ရက္ခိုင့်တပ်မတော်ကို ချေမှုန်းဖို့လည်း NLD က တပ်မတော်ကို တာဝန်ပေးခဲ့တယ်” ဟု ပြောဆိုခဲ့ပါသည်။^{၁၁} KNU နှင့် တနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီမှုစာချုပ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော်လည်း စစ်အာဏာသိမ်းမှုအလွန်တွင် တပ်မတော်နှင့် တိုက်ပွဲများ တကျော့ပြန်ဖြစ်ပွားလာသည့် တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့များအနေဖြင့်လည်း နိုင်ငံတကာ၏ ကြားဝင်စေ့စပ်ဖျန်ဖြေမှုများကို ကြိုဆိုလျက်ရှိပြီး ကရင်တို့၏ နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းအသီးသီးသည်လည်း အတိုက်အခံလှုပ်ရှားမှုများတွင် ပါဝင်နေသကဲ့သို့ တပ်မတော်မှ ပြန်လည်ကျင်းပမည့် ရွေးကောက်ပွဲတွင်လည်း ပါဝင်ရန် ဆောင်ရွက်မှုများရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ တပ်မတော်အနေဖြင့် ရက္ခိုင့်တပ်မတော်အား အကြမ်းဖက်အဖွဲ့အစည်းစာရင်းမှ ပယ်ဖျက်ခြင်း၊ ရခိုင်ပြည်နယ်တွင် အင်တာနက်ပိတ်ပင်ကန့်သတ်ထားခြင်းကို ဖြေလျှော့ခြင်းတို့ ပြုလုပ်ကာ ရက္ခိုင့်တပ်မတော်နှင့်ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် နိုင်ငံရေးအရတင်းမာမှုကို ဖြေလျှော့ရန် ဆောင်ရွက်ခဲ့သော်လည်း KIA နှင့် KNU တို့အပေါ်တွင် ထိုးစစ်ဆင်မှုများကို မြှင့်တင်ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် တပ်မတော်အနေဖြင့် အပေါ်ယံဆန်သည့် ပြောင်းလဲမှုများဖြစ်သည့် အငြင်းပွားဖွယ်ရာဖြစ်ခဲ့သည့် မွန်ပြည်နယ်ရှိ “ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းတံတား” အား “သံလွင် (ချောင်းဇုံ) တံတား” ဟု အမြည်ပြောင်းခြင်းကာ ဒေသခံလူထုကျေနပ်စေရန် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ KIO နှင့် KNU အနေဖြင့် NUG အား တပ်မတော်အားပူးပေါင်းတိုက်ခိုက်မည့် မဟာမိတ်အဖြင့်သာ အသိအမှတ်ပြုခဲ့ပြီး တရားဝင် စင်ပြိုင်အစိုးရအနေဖြင့် အသိအမှတ်ပြုခြင်းမရှိပါ။ ရှမ်းအမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်အနေဖြင့်လည်း NLD ၏ အထက်အောက်ဆက်ဆံရေးကြီးမားပြီး၊ ဗမာလွှမ်းမိုးသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းလမ်းစဉ်များကြောင့် ဖယ်ကျဉ်ခံရသည့် ခံစားချက်ရရှိခဲ့သည့်အတွက် NUGအား တပ်မတော်ကို အတူတကွပူးပေါင်းတော်လှန်မည့် မဟာမိတ်အနေဖြင့်သာ ဆက်ဆံခဲ့သည်။ သို့ပါသော်ကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအနေဖြင့် ဗမာအများစုလွှမ်းမိုးနေသည့် NUG နှင့် တပ်မတော်တို့အကြား အစိတ်စိတ်အမွှာအက်ကွဲခြင်းများရှိနေပြီး နှစ်ဖက်စလုံးမှာ တိုင်းရင်းသားများမှ မယုံကြည်သူများဖြစ်နေသည့်အတွက် စစ်မှန်သည့် ဖယ်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုကို ထူထောင်ရန်ဆိုသည့် ဖမ်းဆုတ်ရန်ခက်ခဲသည့် ရည်မှန်းချက်အား လောင်းကြေးထပ်ခြင်းမှ ပါးနပ်လိမ္မာစွာ ရှောင်လွှဲနေကြသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဒီမိုကရေစီစနစ်အား အဆုံးသတ်ခဲ့သည့် စစ်အာဏာသိမ်းမှုအလွန်တွင် မည်သည့်အခြေအနေမျိုးပေါ်ပေါက်လာသည်ဖြစ်စေကာမူ ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုကြာ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရမှုများ၊ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေသည့် ပဋိပက္ခများနှင့် ၂၀၀၈ခုနှစ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ဆက်လက်အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းများသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အနာဂတ်တွင်ဖြန့်တန်ခြေရှိသည့်အရာများ ဖြစ်ကြပါသည်။ သမိုင်းတလျှောက်တွင် ဗမာလွှမ်းမိုးမှုအားကြီးခြင်းနှင့် ပြည်နယ်များအပေါ်တွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုတင်းကျပ်မှုများသည် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုအားဖြင့် ပြည်တွင်းစစ်အား အဆုံးသတ်နိုင်မည်ဆိုသည်နှင့် အားလုံးအကျိုးဝင်ပါဝင်နိုင်သည့် ဒီမိုကရေစီနည်းကျ အုပ်ချုပ်မှုတရပ်အား ပြန်လည်ထူထောင်နိုင်မည်ဆိုသည့် ယူဆချက်နှင့် လုပ်ရပ်အသစ်များပေါ်တွင် အရိပ်မည်းကြီးခြောက်လှန်နေသကဲ့သို့သာဖြစ်စေပါသည်။ ဒီမိုကရေစီအား ပြန်လည်အသက်သွင်းသည်ဖြစ်စေ၊ ခိုင်မာစေရန်ပြုလုပ်သည်ဖြစ်စေ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများသည် စွမ်းဆောင်ရည်ရှိကြသည့် အာဏာပွဲစားများဖြစ်ကြသော်လည်း အကယ်၍ တပ်မတော်အနေဖြင့် နိုင်ငံရေးမှနှုတ်ထွက်ခြင်း၊ နိုင်ငံတော်မှ

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အာဏာအားလျှော့ချရန် ကြိုးပမ်းခြင်း၊ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်အား အလွဲသုံးစားပြုခြင်းနှင့် လျော့တိလျော့ရဲဖြစ်သည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းတို့ကြောင့် ဗမာလွှမ်းမိုးမှုကြီးစိုးသည့် ပြည်ထောင်စုတရပ်သာ ဆက်လက်ပေါ်ထွန်းလာပေးမည်ဖြစ်သည်။ ဤကဲ့သို့ အခြေအနေသာဆိုက်ရောက်လာမည်ဆိုပါက အခင်းအကျင်းအသစ်၊ အခန်းသစ်ဖြစ်သော်လည်း စာအုပ်၏ ပင်မဇာတ်ကြောင်းမှာမူ မပြောင်းမလဲကျန်ရှိနေမည်သာဖြစ်ပါသည်။^{၃၂}

^၁ မြန်မာ့စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုသည် ငွေလဲလည်နှုန်းမတည်ငြိမ်မှု၊ အထူးသဖြင့် ကျပ်ဈေးနှုန်းကျဆင်း လာမှု၊ ဥပဒေစနစ်နဲ့ ဘဏ်လုပ်ငန်း ကဏ္ဍများ၏ အားနည်းမှု နှင့် ရခိုင်ပြည်နယ် ပဋိပက္ခ များအပါ အဝင် အကြောင်းပြချက် များစွာကြောင့်နှေးကွေးလာခဲ့ပါသည်။

Thompson Chau, “Myanmar Economy Losing Momentum, IMF Warns,” *Myanmar Times*, April 21, 2019; Nan Lwin, “World Bank’s Economic Outlook for Myanmar in 6 Points,” *The Irrawaddy*, June 18, 2019.

^၂ အောင်ဆန်းစုကြည်နှင့် NLD သည် သူမ၏ ပထမသက်တမ်းကုန်ဆုံးသွားသည့် အချိန်တွင် ရပ်တန့်သွားသော ယောင်ရှိသည့် ပြည်တွင်းလွတ်လပ်ခွင့်များနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ် များအပါ အဝင် ကိစ္စ အချို့တွင် ရောထွေးသော ရလဒ်များကို ရယူပေးနိုင်ခဲ့ပါသည်။

သူမသည် အုပ်ချုပ်ရေးတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်သည့်စနစ်ကို ကျင့်သုံးခဲ့ပြီး နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများကို လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း၊ ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်တဲ့ ဥပဒေတွေကို ပယ်ဖျက်ခြင်း၊ လွတ်လပ်သည့် သတင်းစာရှင်းလင်းပွဲဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် အရေးကြီးသည့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာပြဿနာ များကို အသိပေးဖော်ပြရန်အားနည်းခဲ့ပါသည်။

^၃ UN Human Rights Council, *Report of the Detailed Findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar* (A/HRC/39/CRP.2), September 18, 2018.

အောင်ဆန်းစုကြည်၏ ရိုဟင်ဂျာ မွတ်စလင်ကို ဆန့်ကျင်ပြီး ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သည့် အကြမ်းဖက်မှုကို ပြစ်တင်ရှုတ်ချရန် မစွမ်းဆောင်နိုင်မှု နှင့် ရိုက်တာ သတင်းထောက် (ကိုလုံး နှင့် ကိုကျော်စိုးဦး) (၂) ဦး ကို ထောင်ချခဲ့သည့်လုပ်ဆောင်ချက်များသည် နိုင်ငံတကာမျက်နှာစာတွင် သူမ၏ပုံရိပ်သည် သိသိသာသာ ကျဆင်းခဲ့ပါသည်။

ရလဒ်အနေဖြင့် အောင်ဆန်းစုကြည်သည် အမေရိကန် ဟိုလိုကော့စ်ထံ ပြတိုက်မှ ဂုဏ်သိက္ခာ ကြီးမားသည့် Elie Weisel ဆု၊ Freedom of Edinburgh ဆု နှင့် Amnesty International Award များ အပါအဝင် ဆုတံဆိပ်ပေါင်းမြောက်များစွာကို ပြန်ရုပ်သိမ်းခံခဲ့ ရပါသည်။ အောက်တွင် ကြည့်ပါ။

International Crisis Group, *Myanmar’s Stalled Transition* (Crisis Group Asia Briefing no. 151, International Crisis Group, August 28, 2018); Hannah Ellis-Petersen, “From Peace Icon to Pariah: Aung San Suu Kyi’s Fall From Grace,” *The Guardian*, November 23, 2018; Hunter Marston, “Two Journalists are Free. But Democracy in Myanmar is Deteriorating,” *The Washington Post*, May 11, 2019.

^၄ Saw Yan Naing, “KNU, Govt Reach Historic Agreement,” *The Irrawaddy*, January 12, 2012; Damien McElroy, “Burma Ends One of World’s Longest Running Insurgencies,” *The Telegraph*, January 12, 2012..

^၅ Anthony Davis, “Why Myanmar is Losing the Rakhine War,” *Asia Times*, July 2, 2019; “Arakan Army: Current Conflict Due to Tatmadaw’s Uninclusive Peace Approach,” *BNI*, August 20, 2019; Libby Hogan, “‘Slow genocide’: Myanmar’s Invisible War on the Kachin Christian Minority,” *The Guardian*, May 14, 2018; Tom O’Connell, “Myanmar’s ‘Forgotten War,’” *Southeast Asia Globe*, June 29, 2018.

^၆ See Mary P. Callahan, *Making Enemies: War and State Building in Burma* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2005). (အောက်ကိုလည်းကြည့်ပါ) Hamish Nixon et al., *State and Region Governments in Myanmar* (Asia Foundation and Myanmar Development Research Institute—Centre for Economic and Social Development, 2018).

^၇ Joseph Silverstein, “Aung San Suu Kyi: Is She Burma’s Woman of Destiny?” *Asian Survey* 30, no. 10 (1990): 1007–1019; Peter Popham, *The Lady and the Generals: Aung San Suu Kyi and Burma’s Struggle for Freedom* (London: Rider Books, 2017); Rena Pederson, *The Burma Spring: Aung San Suu Kyi and the New Struggle for the Soul of a Nation* (New York: Pegasus Books, 2016).

^၈ Transnational Institute, “The 2015 General Election in Myanmar: What Now for Ethnic Politics?” (Myanmar Policy Briefing no. 17, Transnational Institute, December 2015); Hannah Beech, “Burma’s Ethnic Minorities Seek Equality and Greater Autonomy in Landmark Elections,” *Time*, November 7, 2015; Lawi Weng, “Ethnic Groups Have Lost Faith in the NLD,” *The Irrawaddy*, April 27, 2018.

^၉ See Jacques Bertrand, Alexandre Pelletier, and Ardeht Maung Thawngmung, “First Movers, Democratization and Unilateral Concessions: Overcoming Commitment Problems and Negotiating a “Nationwide Cease-Fire” in Myanmar,” *Asian Security* 16, no. 1 (2020): 15–34.

^{၁၀} (ကြည့်ပါ) Nyi Nyi Kyaw, “Democracy First, Federalism Next? The Constitutional Reform Process in Myanmar” (*Perspective* no. 93, ISEAS-Yusof Ishak Institute, November 8, 2019).

^{၁၁} (ဥပမာအားဖြင့်ကြည့်ပါ), Hanna Fjelde and Indra De Soysa, “Coercion, Co-optation, or Cooperation? State Capacity and the Risk of Civil War, 1961–2004,” *Conflict Management and Peace Science* 26, no. 1 (2009). 5–25.

^{၁၂} Jacques Bertrand, *Nationalism and Ethnic Conflict in Indonesia* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004).

^{၁၃} Jacques Bertrand, *Democracy and Nationalism in Southeast Asia* (Cambridge: Cambridge University Press, 2021).

^{၁၄} Jacques Bertrand and Sanjay Jeram, “Democratization and Determinants of Ethnic Violence: The Rebel-Moderate Organizational Nexus,” in *Democratization and Ethnic Minorities: Conflict or Compromise?* Ed. Jacques Bertrand and Oded Haklai, (London & New York: Routledge, 2013), 117–143

^{၁၅} Nicholas Sambanis, “Do Ethnic and Nonethnic Civil Wars have the Same Causes? A Theoretical and Empirical Inquiry (Part 1),” *Journal of Conflict Resolution* 45, no. 3 (2001): 259–282.

^{၁၆} ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ် တွင် အဓိက ဥပမာတစ် ခု ဖြစ် သော ပြည်ထောင်စုငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုပူးတွဲကော်မတီ သည် ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံသို့ အဆိုပြုချက်များ တင်ပြပေးရန် တာဝန်ရှိပါသည်။ UPDJC တွင် EAO ၏ ပါဝင်မှုသည် သုံးပုံတစ်ပုံခန့်သာရှိပါသည်။ အခြားသုံးပုံနှစ်ပုံတွင် NLD အများစု၊ နိုင်ငံရေးပါတီများ နှင့် အစိုးရအဖွဲ့ဝင်များ ပါဝင်သည်။ သဘောတူညီချက်များတွင် ပါဝင်သူများ၏ ၂/၃ သဘောတူညီချက်လိုအပ်သဖြင့် အီးအေအိုများသည် ယူပီဒီဂျေစီ ဆုံးဖြတ်ချက်များအပေါ် ဗီတိုအာဏာဖြင့်ထိန်းချုပ်ထားသည်။ သို့ရာတွင် ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံတွင် အီးအေအိုသည် ပါဝင်သူများ၏ ငါးပုံတစ်ပုံကိုသာ ကိုယ်စားပြုသည်။ သဘောတူညီချက်များတွင် ပါဝင်သူများ၏ ၇၅ရာခိုင်နှုန်း သဘောတူညီချက်လိုအပ်သဖြင့် EAO များသည် နောက်ဆုံးဆုံးဖြတ်ချက်အတွက် ဗီတိုအာဏာမရှိပေ။

^{၁၇} See Paul Keenan, “All-Inclusiveness in an Ethnic Context” (EBO Background Paper no. 4, Euro-Burma Office, August 2015; Vanessa Johanson, “Creating an Inclusive Burmese Peace Process” (Peace Brief no. 223, United States Institute of Peace, May 2017).

^{၁၈} ဒါနှင့်ပါတ်သက်ပြီး ပိုပြီး ယေဘုယျဆန်သည့် အဆိုပြုချက်တစ်ခုကို ကြည့်ပါ။ Lars-Erik Cederman, Simon Hug, and Lutz F. Krebs, “Democratization and Civil War: Empirical Evidence,” *Journal of Peace Research* 47, no. 4(2010): 377–394; Lars-Erik Cederman, Skrede Gleditsch, and Simon Hug “Elections and Ethnic Civil War,” *Comparative Political Studies* 46, no. 3 (2013): 387–417.

^{၁၉} Dawn Brancati and Jack L. Snyder, “Time to Kill: The Impact of Election Timing on Postconflict Stability,” *Journal of Conflict Resolution* 57, no. 5 (2013): 822–853; Edward D. Mansfield and Jack L. Snyder, “Pathways to War in Democratic Transitions,” *International Organization* 63, no. 2 (2009): 381–90; Thomas Carothers, “The ‘Sequencing’ Fallacy,” *Journal of Democracy* 18, no. 1 (2007): 12–27.

^{၂၀} ၂၀၁၄ ခုနှစ်မှာ NLD သည် စစ်တပ်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးနှင့် ပါတ်သက်ပြီး စစ်တပ်ကို ဗီတိုအာဏာ ပေးထားသည့် ပုဒ်မ ၄၃၆ နှင့် အောင်ဆန်းစုကြည်အား သမ္မတ ရာထူးမရရှိနိုင်အောင်တားဆီးထားသည့် ပုဒ်မ ၅၉ (စ) တို့ကို ပြင်ဆင်နိုင်ရေးအတွက် အသာနားခံကြိုးပမ်းချက်ကို လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်၊ မြန်မာတိုင်းမ် မှ ထူးသန့်က “NLD ခေါင်းဆောင်များပုဒ်မ ၄၃၆ ပြင်ဆင်ရေး လက်မှတ် ၅ သိန်းကောက်ခံရရှိသည်” ဟုဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၉ ခုနှစ်မှာလည်း အောင်ဆန်းစုကြည်သည် စစ်တပ်ခန့်အပ်သည့်အမတ်အရေအတွက် ၁၅ နှစ်ကျော်မှာ တဖြည်းဖြည်း လျော့ချနိုင်ရေး နှင့် သူမအား သမ္မတဖြစ်လာဖို့ တားဆီးနေတဲ့ ပုဒ်မကို ပယ်ဖျက်နိုင်ဖို့ အလားတူ အဆိုပြုချက်တွေနဲ့ ပြန်လာခဲ့ပါတယ်။ စစ်တပ်ခန့်အပ်သည့်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များသည် အဆိုပါ အဆိုပြုချက်ကို သပိတ်မှောက်ခဲ့ကြသည်။

Shoon Naing, “Myanmar Lawmakers Debate Proposals to Curb Military Political Power,” *Reuters*, July 30, 2019.

^{၂၁} NLD သည် ပါလီမန်ထဲတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်နိုင်ရန် (၂) ကြိမ်တိုင်တိုင် ကြိုးစားခဲ့သော်လည်း ပါလီမန်၏လျစ်လျူရှုမှုကြောင့်သော်လည်းကောင်း စစ်တပ်၏ လွှတ်တော်အမတ်များ ၏ အတိုက်အခံကြောင့်သော်လည်းကောင်း အောင်မြင်မှုမရရှိခဲ့ပေ။ Sithu Aung Myint, “The NLD Duped Again on Constitution,” *Myanmar Times*, June 24, 2015. ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက တားမြစ်ထားခြင်းမရှိတဲ့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်ရေး ဆွဲရေးကို တော့ NLD အနေဖြင့် မကြိုးပမ်းခဲ့ပါ။ အောက်ကိုကြည့်ပါ။

Ei Ei Toe Lwin, “NLD Could Draft New Constitution,” *Myanmar Times*, April 22, 2016,

^{၂၂} မြန်မာနိုင်ငံမှာ သေးငယ်တဲ့အပြောင်းအလဲတွေသည် ကြီးမားသည့် ပြောင်းလဲမှုများကို ဖြစ်စေနိုင်သည်ဆိုသည့်အချက်ကို ဒီနေရာမှာတော့ ကျွန်တော်တို့ သဘောမတူကြဘူး။ ဥပမာအားဖြင့် ကြည့်ပါ။ Tinzar Htun and Mael Raynaud, *Schedule II of the 2008 Constitution: Avenues for Reform and Decentralization and Steps Towards a Federal System* (Yangon: Konrad-Adenauer Stiftung, 2018). ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့် နိုင်ငံကို ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချခြင်းမှ တိုးပွားလာသည့် ပြောင်းလဲမှု များသည် နိုင်ငံတော်ကို စစ်မှန်သည် ဖယ်ဒရယ်စနစ်ဖြင့်ပြန်လည်ဖွဲ့စည်း တည်ဆောက်နိုင် မည်ဟု အခိုင်အမာ ဆိုကြသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်မှုတစ်ခုစီတိုင်းသည် ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် ၎င်း၏ ဖက်ဒရယ်စနစ်မဟုတ်သော အသွင်အပြင်များကို ပိုမိုခိုင်ခံ့စေသည်ဟု ယူဆသည်။

^{၂၃} Nyi Nyi Kyaw, “Democracy First, Federalism Next?” 7–8.

^{၂၄} ၂၀၁၂ ခုနှစ်မှစပြီး ဗဟိုအစိုးရသည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲသည့် ဒေသများတွင် အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးကို ချဲ့ထွင်နိုင်ရေး၊ လူမှုရေး ဝန်ဆောင်မှုများ နှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးစီမံကိန်းများဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက် အကြီးအကျယ် ရင်းနှီးမြုပ်နှံခဲ့ပါသည်။

ရပ်ရွာခေါင်းဆောင်များနှင့် ပိုမိုကောင်းမွန်သောဆက်ဆံရေးကိုတည်ဆောက်ပြီး စီးပွားရေး လုပ်ငန်း များတွင် EAO များ၏ ပါဝင်မှုကို ခွင့်ပြုပေးခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် စစ်ပွဲကိုဦးတည်သည့် EAOs များ စစ်ကုန်ကျ စရိတ်များ မြင့်တက်နေစဉ် ၊ အပစ်အခတ် ရပ်စဲသည့်နယ်မြေများအပေါ် ထိန်းချုပ်နိုင်မှုအားကို တိုးမြှင့်နိုင်ခဲ့ပါသည်။

Kim Joliffe, *Ceasefire, Governance, and Development: The Karen National Union in Times of Change* (Asia Foundation, 2016).

^{၂၅} KNU သည်စစ်ပွဲကို ဦးမတည်နိုင်သည့်တိုင် ၂၀၁၂ ခုနှစ် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးစတင်ချိန်မှစပြီး လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲများ အကြိမ်ပေါင်းများစွာ ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကြည့်ပါ။

, Naw Betty Han, “Military, KNU Clashes Erupt in Hpapun,” *Myanmar Times*, August 30, 2018.

^{၂၆} Nyein Nyein, “Tatmadaw Says It Has Clashed with AA Nearly 100 Times This Year,” *The Irrawaddy*, March 25, 2019.

^{၂၇} Kathleen G. Cunningham, “Actor Fragmentation and Civil War Bargaining: How Internal Divisions Generate Civil Conflict,” *American Journal of Political Science* 57, no. 3 (2013): 659–672.

^{၂၈} Ardeth Maung Thawngmung, “Myanmar: Why the Military Took Over,” *Critical Asian Studies*, February 22, 2021.

^{၂၉} Ardeth Maung Thawngmung and Khun Noah, “Myanmar’s Military Coup and the Elevation of Minority Agenda?” *Critical Asian Studies* 53, no. 2 (2021): 297-309.

^{၃၀} ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ မေလ (၂၈) ရက်နေ့တွင် စာရေးသူများမှ ရခိုင်နိုင်ငံရေးသမားကို ဖုန်းဖြင့် အင်တာဗျူးခဲ့ပါသည်။

စာရေးသူများ၏ ကိုယ်ရေးအကျဉ်း

Jacques Bertrand သည် Toronto တက္ကသိုလ်ရှိ နိုင်ငံရေးသိပ္ပံဌာနတွင် ပါမောက္ခ၊ တွဲဖက်သာသနာတို့နှင့် ဘွဲ့လွန်သင်တန်းများဆိုင်ရာ ဒါရိုက်တာအနေဖြင့် တာဝန်ယူနေသူဖြစ်ပါသည်။ သူသည် Asian Institute, Munk School of Global Affairs and Public Policy ရှိ “ခေတ်သစ် အရှေ့တိုင်းလေ့လာရေးနှင့် အရှေ့တောင်အာရှလေ့လာရေး” ပူးတွဲ မဟာတန်းများ၏ တွဲဖက်တည်ထောင်သူနှင့် ဒါရိုက်တာလည်းဖြစ်ပါသည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုရှိ Princeton တက္ကသိုလ်မှ ပါရဂူဘွဲ့ရရှိထားပြီး လန်ဒန်ဘောဂတက္ကသိုလ်နှင့် တက္ကသိုလ်တို့မှလည်း ဘွဲ့များရယူခဲ့သူဖြစ်ပါသည်။ သူ့အနေဖြင့် သုတေသနပြု လေ့လာသည့် အဓိကနယ်ပယ်များမှာ တိုင်းရင်းသားပဋိပက္ခများ၊ အမျိုးသားရေးနှင့် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများ၏ ဒီမိုကရေစီဆိုင်ရာ နိုင်ငံရေးစသည်တို့ပါဝင်ပါသည်။ သူ၏ နောက်ဆုံးထွက်ရှိထားသော စာအုပ်မှာ Cambridge တက္ကသိုလ်မှ ၂၀၂၁တွင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည့် *Democracy and Nationalism in Southeast Asia: From Secessionist Mobilization to Conflict Resolution* (Cambridge University Press, 2021)ဆိုသည့် စာအုပ်ဖြစ်ပါသည်။ သူ့အနေဖြင့် *Nationalism and Ethnic Conflict in Indonesia* (Cambridge, 2004); *Multination States in Asia: Accommodation or Resistance* (Cambridge, 2010); *Political Change in Southeast Asia* (Cambridge, 2013); *Democratization and Ethnic Minorities: Conflict or Compromise?* (Routledge, 2014) ဆိုသည့် အကယ်ဒမီ စာအုပ်စာပေများနှင့် အခြားသုတေသနစာစောင်များ၊ စာအုပ်အခန်းများတွင်လည်း ပင်တိုင်ရေးသားသူအနေဖြင့်သော်လည်းကောင်း တွဲဖက်အယ်ဒီတာအနေဖြင့်သော်လည်းကောင်း တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။

Alexandre Pelletier သည် ကနေဒါ နိုင်ငံ ၊ ကွီဘက် (Quebec) မြို့ရှိ လာဗယ် တက္ကသိုလ်(Laval University) ၏ နိုင်ငံရေး သိပ္ပံဘာသာရပ်၏ လက်ထောက် ပါမောက္ခ ဖြစ် သည် ။ **၆ အကြီးတန်းသုတေသီနှင့် မန်နေဂျင်းဒါရိုက်တာအဖြစ် တာဝန်ယူထားသူဖြစ်သည်** သူသည် Cornell တက္ကသိုလ်တွင် SSHRC Postdoctoral Fellow တစ်ဦးဖြစ်ခဲ့ပြီး University of Toronto မှ နိုင်ငံရေးသိပ္ပံဘာသာရပ်ဖြင့် ပါရဂူဘွဲ့ရရှိထားသူဖြစ်ပါသည်။ သူ၏ သုတေသနများတွင် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများ အထူးသဖြင့် အင်ဒိုနီးရှားနှင့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ တိုင်းရင်းသားများနှင့် ဘာသာရေးပဋိပက္ခများကို မြောက်များစွာသော ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုများမှတစ်ဆင့် လေ့လာခြင်းများပါဝင်ပါသည်။ သူ့အနေဖြင့် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံရှိ “အစ္စလာမ်စုစုပွဲမှုများနှင့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာများ” အကြောင်း ရေးသားထားသည့် စာအုပ်အား အပြီးသတ်ရန် လတ်တလောတွင် ကြိုးပမ်းလျက်ရှိပါသည်။ သူ၏ ပါရဂူဘွဲ့သုတေသနသည် *Governor General of Canada’s Gold Medal*, the Vincent-Lemieux Prize of the Canadian Political Science Association, and the Honourable Mention for the Aaron Wildavsky Prize in Religion and Politics of American Political Science Association ဆိုသည့် အဖွဲ့အစည်းအသီးသီးတို့မှ ချီးမြှင့်သော ဆုတံဆိပ်များစွာကို ဆွတ်ခူးနိုင်ခဲ့ပါသည်။ သူ့အနေဖြင့် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအကြောင်း အထူးပြုလေ့လာသည့် အကယ်ဒမီ သုတေသနစာပေများဖြစ်သော *Asian Policy & Politics, Comparative Politics, Development & Change, Asian Security, Nationalism & Ethnic Politics*, and *South East Asia Research* အစရှိသည့် စာစောင်တို့တွင် သုတေသနဆောင်းပါးများ ကျယ်ပြန့်စွာရေးသားခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။

Ardeth Maung Thawngmung သည် University of Massachusetts Lowell ရှိ နိုင်ငံရေးသိပ္ပံဌာနတွင် ပါမောက္ခ နှင့် ဌာနမှူး အဖြစ် တာဝန်ယူထားပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပဋိပက္ခလေ့လာရေးဌာနတွင်လည်း ခေတ္တဒါရိုက်တာအနေဖြင့် တာဝန်ယူလျက်ရှိပါသည်။ သူမသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် မွေးဖွားကြီးပြင်းခဲ့သည့် ကရင်လူမျိုးတစ်ဦးဖြစ်ပါသည်။ သူမ အထူးပြုလေ့လာသော သုတေသန နယ်ပယ်များမှာ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများရှိ နိုင်ငံရေး၊ တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေးနှင့် နိုင်ငံရေးဘောဂဗေဒ အစရှိသည်တို့ဖြစ်ကြပါသည်။ သူမ၏ နောက်ဆုံးထွက်ရှိထားသော စာအုပ်မှာ University of Wisconsin မှ ၂၀၁၉ခုနှစ်တွင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည့် *Everyday Economic Survival in Myanmar* (University of Wisconsin Press, 2019) ဆိုသည့် စာအုပ်ဖြစ်ပါသည်။ သူမအနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေးများနှင့် ပတ်သက်၍ စာအုပ်စာတမ်းများ မြောက်များစွာရေးသားခဲ့ပြီး center-peripheral relationships ဟုခေါ်ဆိုသည့် နိုင်ငံရေးတွင် ဗဟိုချက်မနှင့် ဗဟိုချက်မ၏ အစွန်းရှိ နိုင်ငံရေးအရ ပါဝင်ပတ်သက်သူများအကြား ဆက်နွယ်မှုများ ဆင့်ကဲတိုးတက်လာခြင်းများ၊ လက်နက်ကိုင်မဟုတ်သည့် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများ၏ အခန်းကဏ္ဍများ၊ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအကြား အကြောင်းများပေါ်ပေါက်ခြင်း၊ ကွဲထွက်ခြင်းများနှင့် တိုင်းရင်းသားပဋိပက္ခများအပေါ်တွင် ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ သက်ရောက်မှုများ စသည်တို့ကို အထူးပြုရေးသားခဲ့ပါသည်။ သူမအနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ တိုင်းရင်းသားဒေသများအတွက် လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများတွင် တက်ကြွစွာပါဝင်ခဲ့ပါသည်။ သူမအနေဖြင့် Fulbright Public Policy Fellow (2020-2021), Fulbright-Hays Faculty Research Abroad (2010-2011), Asian Research Institute at the National University of Singapore, East West Center Washington DC, and Southeast Asian Institute Singapore စသည့် အဖွဲ့အစည်းအသီးသီးတို့မှ ပေးအပ်သည့် ဆုတံဆိပ်များ၊ ထောက်ပံ့မှုများရရှိခဲ့ပြီး ၎င်းအသင်းအဖွဲ့များတွင် အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းများလည်း ခံခဲ့ရပါသည်။ သူမသည် College of Arts and Humanities ဆိုင်ရာ “အထူးချွန်ဆုံးဆရာ” ဆုတံဆိပ်ကိုလည်း ၂၀၀၇ခုနှစ်တွင် ဆွတ်ခူးရရှိခဲ့ပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- Myanmar Peace Monitor. "Myanmar Peace Support Initiative." <https://www.mmpeacemonitor.org/1444>
- "'Red Shan' Form Army in Northern Burma After Demand for New State." *Shan Herald Agency for News*, January 25, 2016. <http://english.panglong.org/2016/01/25/red-shan-form-army-in-northern-burma-after-demand-for-new-state/>
- "14 Points Signed as Part II of Union Accord." *Global New Light of Myanmar*, July 17, 2018. <https://www.gnlm.com.mm/14-points-signed-as-part-ii-of-union-accord/>
- "Arakan Army: Current Conflict Due to Tatmadaw's Uninclusive Peace Approach." *BNI*, August 20, 2019. <https://www.bnionline.net/en/news/Rakhine-army-current-conflict-due-tatmadaws-uninclusive-peace-approach>
- "Army Slaps Down Karenni State Chief over Threat to Use Troops Against Statue Riots." *The Irrawaddy*, July 24, 2018. <https://www.irrawaddy.com/news/army-slaps-Karenni-state-chief-threat-use-troops-statue-riots.html>
- "Aung San Suu Kii's Myanmar Opposition Party to Boycott Elections, Pledges Democracy Struggle." *Associated Press*, March 29, 2010.
- "Burma 'Approves New Constitution.'" *BBC News*, May 15, 2008. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7402105.stm>
- "Civilians Missing as Shan and Ta'ang Forces Clash." *BNI*, December 9, 2015. <https://www.bnionline.net/en/news/shan-state/item/1295-civilians-missing-as-shan-and-ta-ang-forces-clash.html>
- "Controversial Bogyoke Aung San Bridge Opens Today." *Eleven*, April 27, 2017.
- "Ethnic Kayan Demand Representation." *Democratic Voice of Burma*, March 14, 2018. <http://www.dvb.no/news/ethnic-kayan-demand-representation/80148>
- "Ethnic Minority Rights Will Not Be on Third Panglong Conference Agenda." *BNI*, July 5, 2018. <https://www.bnionline.net/en/news/ethnic-minority-rights-will-not-be-third-panglong-conference-agenda>
- "Guerrillas With Attitude: An Ethnic Militia with Daring Tactics is Humiliating Myanmar's Army." *The Economist*, April 16, 2020. <https://www.economist.com/asia2020/04/16/an-ethnic-militia-with-daring-tactics-is-humiliating-myanmars-army>
- "KNU Central Committee Holds an Emergency Meeting." *Mizzima*, November 7, 2018. <http://mizzima.com/article/knu-central-committee-holds-emergency-meeting>
- "Kofi Annan's Contribution to Myanmar's Pressing Rakhine Crisis." *The Irrawaddy*, August 21, 2018. <https://www.irrawaddy.com/news/burma/kofi-annans-contribution-to-myanmars-pressing-rakhine-crisis.html>
- "Kuki Minority Asks for Census Data About Exact Numbers." *The Nation*, January 1, 2016. <https://www.nationthailand.com/ann/30276455>
- "Laws Passed in State/Region Hluttaws-Second Term, February 2, 2016 to April 24, 2018 Regional Legislatures." Asia Foundation.
- "LDU Will Make Every Effort for Establishment of Self-Administered Zone." *BNI*, March 22, 2018. <https://www.bnionline.net/en/news/ldu-will-make-every-effort-establishment-self-administered-zone>
- "Mongla to Call for Self-Administered Status." *BNI*, March 20, 2014. <https://www.bnionline.net/en/shan-herald-agency-for-news/item/16839-mongla-to-call-for-self-administered-status.html>
- "Myanmar Surpasses FDI Target of \$6b in Fiscal Year 2016–2017." *The Nation*, March 18, 2017.
- "Myanmar: Halt Land Law Implementation." *Human Rights Watch*, March 9, 2019. <https://www.hrw.org/news/2019/03/09/myanmar-halt-land-law-implementation>
- "Myanmar: What Sparked Latest Violence in Rakhine?" *BBC News*, September 19, 2017. <https://www.bbc.com/news/world-asia-41082689>
- "Now for the Hard Work." *Frontier Myanmar*, January 7, 2019. <https://frontiermyanmar.net/en/now-for-the-hard-work>
- "One Giant Land Grab." *Frontier Myanmar*, March 12, 2019. <https://www.farmlandgrab.org/post/view/28809-one-giant-land-grab>
- "Powerful Militia Storms Out of Myanmar Peace Talks." *Mizzima*, September 2, 2016. <http://www.mizzima.com/news-domestic/powerful-militia-storms-out-myanmar-peace-talks>
- "President Thein Sein Willing to Serve a Second Presidential Term." *Mizzima*, July 31, 2015. <http://www.mizzima.com/news-domestic/president-thein-sein-willing-serve-second-presidential-term>
- "Putting Pen to Paper—and Making History." *Myanmar Times*, February 16, 2015.
- "Secession Fears Cloud Myanmar Peace Talks: Government." *Mizzima*, May 29, 2017. <http://www.mizzima.com/news-domestic/secession-fears-cloud-myanmar-peace-talks-government>
- "TNLA and RCSS Clashes Continue as Talks Stall." *BNI*, May 9, 2016. <https://www.bnionline.net/en/news/shan-state/item/1662-clashes-between-tnla-and-rcss-continue-as-talks-stall.html>
- "Wa Group Proposes Political Autonomy for Ethnic Minorities." *Eleven*, September 5, 2016. <http://www.elevenmyanmar.com/local/5860>
- Acemoglu, Daron, Simon Johnson, James A. Robinson, and Pierre Wacziarg. "Revisiting the Determinants of Democracy." Unpublished Manuscript, 2004. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=596222
- Akcinaroglu, Seden. "Rebel Interdependencies and Civil War Outcomes." *Journal of Conflict Resolution* 56, no. 5 (2012): 879–903.
- Anderson, Benedict. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso books, 2006.
- Andeweg, Rudy B. "Consociational Democracy." *Annual Review of Political Science* 3, (2000): 509–536.
- Ardeth Maung Thawngmung, "Signs of Life in Myanmar's Nationwide Ceasefire Agreement? Finding a Way Forward." *Critical Asian Studies* 49, no. 3 (2017): 379–395.
- Ardeth Maung Thawngmung, *The "Other" Karen in Myanmar: Ethnic Minorities and the Struggle Without Arms*. Lanham: Lexington Books, 2011.
- Ardeth Maung Thawngmung. "Contending Approaches to Communal Violence in Rakhine State." In *Burma Myanmar: Where Now?* Edited by Mikael Gravers and Flemming Ytzen, 323–338. Copenhagen: Nordic Institute of Asian Studies, 2014.
- Ardeth Maung Thawngmung. "The Dilemmas of Burma's Multinational Society." In *Multination States in Asia: Accommodation or Resistance*, edited by Jacques Bertrand and André Laliberté, 136-163. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Ardeth Maung Thawngmung. "The Politics of Indigeneity in Myanmar: Competing Narratives in Rakhine State." *Asian Ethnicity* 17, no. 4 (2016): 527–547.
- Ardeth Maung Thawngmung. "Myanmar: Why the Military Took Over." *Critical Asian Studies*, February 22, 2021. <https://criticalasianstudies.org/commentary/2021/2/21/commentary-ardeth-thawngmung>
- Ardeth Maung Thawngmung. *The Karen Revolution in Burma: Diverse Voices, Uncertain Ends*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2008.
- Ardeth Thawngmung and Khun Noah. "Myanmar's Military Coup and the Elevation of Minority Agenda?" *Critical Asian Studies* 53, no. 2 (2021): 297-309.
- Ardeth Thawngmung and Saw Eh Htoo. "The Fractured Centre: 'Two-Headed Government' and Threats to the Peace Process in Myanmar." *Modern Asian Studies* (2021): 1-29.
- Ardeth Thawngmung and Yadana. "Citizenship and Minority Rights: The Role of National Race Affairs Ministers in Myanmar's 2008 Constitution." In *Citizenship in Myanmar: Ways of Being in and from Burma*, edited by Ashley South and Marie Lall, 113-139. Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute, 2018.

- Arjona, Ana. "Civilian Resistance to Rebel Governance." In *Rebel Governance in Civil War*, edited by Ana Arjona, Nelson Kasfir, and Zachariah Mampilly, 180-202. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
- Arjona, Ana, Nelson Kasfir, and Zachariah Mampilly, ed. *Rebel Governance in Civil War*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
- Aspinall, Edward. *Islam and Nation: Separatist Rebellion in Aceh, Indonesia*. Stanford, CA: Stanford University Press, 2009.
- Aung Naing Oo. "Myanmar's Frozen Conflicts and the Threat to Peace." *Frontier Myanmar*, June 10, 2019.
<https://frontiermyanmar.net/en/myanmars-frozen-conflicts-and-the-threat-to-peace>
- Aung Naing Oo. *Pathway To Peace: An Insider's Account of the Myanmar Peace Process*. Yangon: Mizzima Media Group, 2016.
- Aung Nyein Chan. "Myanmar Military and Arakan Army Urged to Halt Fighting in Chin State During Election." *Myanmar Now*, September 8, 2020. <https://www.myanmar-now.org/en/news/myanmar-military-and-arakan-army-urged-to-halt-fighting-in-chin-state-during-election>
- Aung Theinkha, Nay Rein Kyaw, and Thinn Thiri. "Myanmar's NLD Cautions Protesters Who Oppose Aung San Statue in Karenni State." *Radio Free Asia*, July 6, 2018. <https://www.rfa.org/english/news/myanmar/myanmars-nld-cautions-protesters-07062018165754.html>
- Aye Win Myint, and Hnin Yadana Zaw. "Myanmar President Meets Ethnic Rebel Groups for Peace Talks." *Reuters*, September 9, 2015. <https://www.reuters.com/article/us-myanmar-rebels/myanmar-president-meets-ethnic-rebel-groups-for-peace-talks-idUSKCN0R90EO20150909>
- Azam, Jean-Paul. "How to Pay for the Peace? A Theoretical Framework with Reference to African Countries." *Public Choice* 83, no. 1/2 (1995): 173-184.
- Azar, Edward E. *The Management of Protracted Social Conflict: Theory and Cases*. Aldershot: Dartmouth Publishing, 1990.
- Balch-Lindsay, Dylan, Andrew J. Enterline, and Kyle A. Joyce. "Third-Party Intervention and the Civil War Process." *Journal of Peace Research* 45, no. 3 (2008): 345-363.
- Barter, Shane Joshua. "'Second-Order' Ethnic Minorities in Asian Secessionist Conflicts: Problems and Prospects." *Asian Ethnicity* 16, no. 2 (2015): 123-135.
- Baruah, Sanjib. "Nationalizing Space: Cosmetic Federalism and the Politics of Development in Northeast India." *Development and Change* 34, no. 5 (2003): 915-939.
- Batcheler, Richard. *State and Region Governments in Myanmar*. Asia Foundation, 2018.
- Bauchner, Shayna. "In Myanmar, Democracy's Dead End." *Human Rights Watch*, March 10, 2020. <https://www.hrw.org/news/2020/03/10/myanmar-democracys-dead-end>
- Beech, Hannah. "Burma's Ethnic Minorities Seek Equality and Greater Autonomy in Landmark Elections." *Time*, November 7, 2015. <https://time.com/4103734/burma-myanmar-shan-ethnic-groups-elections-nld-aung-san-suu-kyi/>
- Beissinger, Mark R. *Nationalist Mobilization and the Collapse of the Soviet State*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- Bertrand, Jacques, Alexandre Pelletier, and Ardeth Maung Thawngmung. "First Movers, Democratization and Unilateral Concessions: Overcoming Commitment Problems and Negotiating a 'Nationwide Cease-Fire' in Myanmar." *Asian Security* 16, no. 1 (2020): 15-34.
- Bertrand, Jacques, and Alexandre Pelletier. "Violent Monks in Myanmar: Scapegoating and the Contest for Power." *Nationalism and Ethnic Politics* 23, no. 3 (2017): 257-279.
- Bertrand, Jacques, and Oded Haklai. "Democratization and Ethnic Minorities." In *Democratization and Ethnic Minorities: Conflict or compromise?* Edited by Jacques Bertrand and Oded Haklai, 1-17. London & New York: Routledge, 2013.
- Bertrand, Jacques, and Sanjay Jeram. "Democratization and Determinants of Ethnic Violence: The Rebel-Moderate Organizational Nexus." In *Democratization and Ethnic Minorities: Conflict or Compromise?* Edited by Jacques Bertrand and Oded Haklai, 117-143. London & New York: Routledge, 2013.
- Bertrand, Jacques, Min Zaw Oo, and Alexandre Pelletier. *Delivery of Public Services in Ethnic Minority States*. Ottawa: IDRC, forthcoming.
- Bertrand, Jacques. "Autonomy and Stability: The Perils of Implementation and 'Divide-and-Rule' Tactics in Papua, Indonesia." *Nationalism and Ethnic Politics* 20, no. 2 (2014): 174-199.
- Bertrand, Jacques. *Democracy and Nationalism in Southeast Asia: From Secessionist Mobilization to Conflict Resolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.
- Bertrand, Jacques. *Nationalism and Ethnic Conflict in Indonesia*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Bissinger, Jared, and Linn Maung Maung. "Subnational Governments and Business in Myanmar." Subnational Governance in Myanmar Discussion Paper Series no. 2, Myanmar Development Resource Institute's Centre for Economic and Social Development and Asia Foundation, 2014.
- Bogaards, Matthijs. "The Favourable Factors for Consociational Democracy: A Review." *European Journal of Political Research* 33, no. 4 (1998): 475-496.
- Boutry, Maxime. "How Far from National Identity? Dealing with the Concealed Diversity of Myanmar." In *Metamorphosis: Studies in Social and Political Change in Myanmar*, edited by Renaud Egreteau and François Robinne, 103-127. Singapore: NUS Press, 2015.
- Brancati, Dawn, and Jack L. Snyder. "Time to Kill: The Impact of Election Timing on Postconflict Stability." *Journal of Conflict Resolution* 57, no. 5 (2013): 822-853
- Brancati, Dawn. "Decentralization: Fueling the Fire or Dampening the Flames of Ethnic Conflict and Secessionism?" *International Organization* 60, no. 3 (2006): 651-685.
- Brand, Marcus. "Achieving 'Genuine Federalism'? - Myanmar's Inexorable Path Towards Constitutional Devolution and Decentralized Governance." In *Constitutionalism and Legal Change in Myanmar*, edited by Andrew Harding, and Khin Khin Oo, 135-156. London: Bloomsbury Publishing, 2017.
- Bratton, Michael, and Nicholas van de Walle. *Democratic Experiments in Africa: Regime Transitions in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Breen, Michael G., and Baogang He. "Do People Really Want Ethnofederalism Anymore? Findings from Deliberative Surveys on the Role of Ethnic Identity in Federalism in Myanmar." In *Living with Myanmar*, edited by Justine Chambers, Charlotte Galloway, and Jonathan Liljeblad, 289-314. Singapore: ISEAS Publishing, 2020.
- Brenner, David. "Authority in Rebel Groups: Identity, Recognition and the Struggle over Legitimacy." *Contemporary Politics* 23, no. 4 (2017): 408-426.
- Brenner, David. *Rebel Politics: A Political Sociology of Armed Struggle in Myanmar's Borderlands*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2019.
- Brown, David. *The State and Ethnic Politics in Southeast Asia*. London: Routledge, 2003.
- Buchanan, John, Tom Kramer, and Kevin Woods. *Developing Disparity: Regional Investment in Burma Borderlands*. Amsterdam: Transnational Institute - Burma Center Netherlands, 2013.
- Buchanan, John. *Militias in Myanmar*. Asia Foundation, 2016.
- Bueno de Mesquita, Bruce, Alastair Smith, Randolph M. Siverson, and James D. Morrow. *The Logic of Political Survival*. Cambridge, MA: MIT Press, 2003.
- Bunce, Valerie. *Subversive Institutions: The Design and the Destruction of Socialism and the State*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- Burke, Adam, Nicola Williams, Patrick Barron, Kim Joliffe, and Thomas Carr. *The Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid, and Development*. Asia Foundation, 2017.
- Burma Centre for Ethnic Studies. *Report: March 2012-March 2014*. Chiang Mai: Wanida Press, 2014.

- Burma Environmental Working Group. *Resource Federalism: Roadmap for Decentralised Governance of Burma's Natural Heritage*. Burma Environmental Working Group, 2017.
- Bynum, Elliot. "Understanding Ethnic Conflict in Myanmar." *The Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED)*, September 28, 2018. <https://acleddata.com/2018/09/28/understanding-inter-ethnic-conflict-in-myanmar>.
- Callahan, Mary P. "Distorted, Dangerous Data? *Lumyo* in the 2014 Myanmar Population and Housing Census." *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia* 32, no. 2 (July 2017): 452–478.
- Callahan, Mary P. "Language Policy in Modern Burma." In *Fighting Words: Language Policy and Ethnic Relations in Asia*, edited by Michael Brown and Sumit Ganguly, 143–176. Cambridge, MA: MIT Press, 2003.
- Callahan, Mary P. "Making Myanmars: Language, Territory, and Belonging in Post-socialist Burma." In *Boundaries and Belonging: State, Society, and the Formation of Identity*, edited by Joel Migdal, 99–120. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Callahan, Mary P. *Making Enemies: War and State Building in Burma*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2005.
- Callahan, Mary P. *Political Authority in Burma's Ethnic Minority States: Devolution, Occupation and Coexistence*. Washington, DC: East-West Center, 2007.
- Carothers, Thomas. "How Democracy Emerge: The 'Sequencing' Fallacy." *Journal of Democracy* 18, no. 1 (2007): 12–27.
- Carothers, Thomas. "The 'Sequencing' Fallacy." *Journal of Democracy* 18, no. 1 (2007): 12–27.
- Cederman, Lars-Erik, Kristian Skrede Gleditsch, and Simon Hug. "Elections and Ethnic Civil War." *Comparative Political Studies* 46, no. 3 (2013): 387–417.
- Cederman, Lars-Erik, Simon Hug, and Lutz F. Krebs. "Democratization and Civil War: Empirical Evidence." *Journal of Peace Research* 47, no. 4 (2010): 377–394.
- Centre for Peace and Conflict Studies. "Listening to Voices from Inside: Ethnic People Speak." Centre for Peace and Conflict Studies, 2010. http://www.centrepeaceconflictstudies.org/wp-content/uploads/Ethnic_People_Speak.pdf
- Chambers, Justine. "Buddhist extremism, despite a clampdown, spreads in Myanmar." *Asia Times*, August 13, 2017. <http://www.atimes.com/article/buddhist-extremism-despite-clampdown-spreads-myanmar>
- Chan Myat Htwe. "MOGE to reveal other account details in EITI second report." *Myanmar Times*, October 4, 2017. <https://www.mmmtimes.com/news/moge-reveal-other-account-details-second-eiti-report.html>
- Chan Thar. "Bogyoke Statue Protesters to Appear in Court." *Myanmar Times*, July 5, 2018. <https://www.mmmtimes.com/news/bogyoke-statue-protesters-appear-court.html>
- Chandra, Kanchan. "Ethnic Parties and Democratic Stability." *Perspectives on Politics* 3, no. 2 (2005): 235–52.
- Chau, Thompson. "Myanmar Economy Losing Momentum, IMF Warns." *Myanmar Times*, April 21, 2019. <https://www.mmmtimes.com/news/myanmar-economy-losing-momentum-imf-warns.html>
- Cheesman, Nick, and Nicholas Farrelly, ed. *Conflict in Myanmar: War, Politics, Religion*. Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute, 2016.
- Cheesman, Nick. "How in Myanmar 'National Races' Came to Surpass Citizenship and Exclude Rohingyas." *Journal of Contemporary Asia* 47, no. 3 (2017): 461–483.
- Cheesman, Nick. *Opposing the Rule of Law: How Myanmar's Courts Make Law and Order*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
- Choudhry, Sujit, ed. *Constitutional Design for Divided Societies: Integration or Accommodation?* Oxford: Oxford University Press, 2008.
- Christensen, Darin, Mai Nguyen, and Renard Sexton. "Strategic Violence during Democratization: Evidence from Myanmar." *World Politics* 71, no. 2 (2019): 332–366.
- Christia, Fotini. *Alliance Formation in Civil Wars*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- CIA. "The World Factbook." Accessed May 5, 2013. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bm.html>
- Clarke, Sarah L., Seng Aung Sein Myint, and Zabra Yu Siwa. *Re-examining Ethnic Identity in Myanmar*. Centre for Peace and Conflict Studies, 2019.
- Collier, Paul, and Anke Hoefler. "Greed and Grievance in Civil War." *Oxford Economic Papers* 56, no. 4 (2004): 563–595.
- Constitution of the Union of the Republic of Myanmar*. 2008.
- Cornell, Svante E. "Autonomy as a Source of Conflict: Caucasian Conflict in Theoretical Perspective." *World Politics* 54, no. 2 (2002): 245–276.
- Crouch, Melissa, Tim Lindsey, ed. *Law, Society and Transition in Myanmar*. London: Bloomsbury Publishing, 2014.
- Crouch, Melissa. "Ethnic Rights and Constitutional Change: The Constitutional Recognition of Ethnic Nationalities in Myanmar/Burma." In *Constitutional Reform and Legal Change in Myanmar*, edited by Andre Harding, and Khin Khin Oo, Hart Publishing, forthcoming. <https://www.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLRS/2015/11.pdf>
- Crouch, Melissa. "Myanmar's Muslim Mosaic and the Politics of Belonging." *New Mandala*, November 4, 2014. <http://www.newmandala.org/myanmars-muslim-mosaic-and-the-politics-of-belonging/>
- Crouch, Melissa. "Vehicle for Democratic Transition or Authoritarian Straightjacket? Constitutional Regression and Risks in the Struggle to Change Myanmar's Constitution." In *From Parchment to Practice: Implementing New Constitutions*, edited by Tom Ginsburg and Aziz Z. Huq, 263–280. Cambridge: Cambridge University Press, 2019.
- Crouch, Melissa. *The Constitution of Myanmar: A Contextual Analysis*. Oxford: Hart Publishing, 2019.
- Cunningham, David E. "Veto Players and Civil War Duration." *American Journal of Political Science* 50, no. 4 (2006): 875–892.
- Cunningham, David E. *Barriers to Peace in Civil War*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
- Cunningham, David E., Skrede K. Gleditsch, and Idean Salehyan. "It Takes Two: A Dyadic Analysis of Civil War Duration and Outcome." *Journal of Conflict Resolution* 53, no. 4 (2009): 570–597.
- Cunningham, Kathleen G. "Actor Fragmentation and Civil War Bargaining: How Internal Divisions Generate Civil Conflict." *American Journal of Political Science* 57, no. 3 (2013): 659–672
- Dapice, David. *Kachin State Development Prospects and Priorities*. Boston, MA: Harvard Kennedy School Center Ash Center, 2016.
- David, Roman, and Ian Holiday. *Liberalism and Democracy in Myanmar*. Oxford: Oxford University Press, 2018.
- Davis, Anthony. "Why Myanmar is Losing the Rakhine War." *Asia Times*, July 2, 2019. <https://www.asiatimes.com/2019/07/article/why-myanmar-is-losing-the-rakhine-war/>
- De Nevers, Renee. "Democratization and Ethnic Conflict." *Survival* 35, no. 2 (1993): 31–48.
- Dholakia, Ravindra H., and Navendu Karan. "Consistent Measurement of Fiscal Deficit and Debt of States in India." *Economic and Political Weekly* 40, no.25 (2005): 2577–2586.
- Diller, Janelle M. "Constitutional Reform in a Repressive State: The Case of Burma." *Asian Survey* 33, no. 4 (1993): 393–407.
- Dinmore, Guy. "Government Dissolves MPC, Transfers Assets." *Myanmar Times*, March 25, 2016. <http://www.mmmtimes.com/index.php/national-news/yanmar/19648-govt-dissolves-mpc-transfers-assets.html>
- Dittmer, Lowell, ed. *Burma or Myanmar? The Struggle for National Identity*. Hackensack, NJ: World Scientific, 2010.
- Dixon, Jeffrey. "What Causes Civil Wars? Integrating Quantitative Research Findings." *International Studies Review* 11, no. 4 (2009): 707–735.
- Doyle, Lidsey, and Lukas Hegele. "Talks Before the Talks: Effects of Pre-Negotiation on Reaching Peace Agreements in Intrastate Armed Conflicts, 2005–15." *Journal of Peace Research* 58, no. 2 (2021): 231–247.

- Egreteau, Renaud, and François Robinne, ed. *Metamorphosis: Studies in Social and Political Change in Myanmar*. Singapore: NUS Press, 2015.
- Egreteau, Renaud. *Parliamentary Development in Myanmar: An Overview of the Union Parliament, 2011-16*. Asia Foundation, 2017.
- Egreteau, Renaud. *Caretaking Democratization: The Military and Democracy in Myanmar*. Oxford: Oxford University Press, 2016.
- Ei Ei Toe Lwin. "In KIO Territory, Old Casino Gets New Life as College for Kachin." *Myanmar Times*, June 22, 2016. <https://www.mmtimes.com/national-news/20974-in-KIO-territory-old-casino-gets-new-life-as-college-for-kachin.html>
- Ei Ei Toe Lwin. "NLD Could Draft New Constitution." *Myanmar Times*, April 22, 2016. <https://www.mmtimes.com/national-news/nay-pyi-taw/19910-nld-could-draft-new-constitution.html>
- Ei Ei Toe Lwin. "NLD Says Survey Shows Public Prefers to Amend Constitution." *Myanmar Times*, October 21, 2013. <https://www.mmtimes.com/national-news/8581-nld-says-survey-shows-public-prefers-to-amend-constitution.html>
- Ei Ei Toe Lwin. "U Shwe Mann Dismisses NLD 436 Campaign." *Myanmar Times*, July 7, 2014. <https://www.mmtimes.com/national-news/10935-u-shwe-mann-dismisses-nld-436-campaign.html>
- Einzenberger, Rainer. "Frontier Capitalism and Politics of Dispossession in Myanmar: The Case of the Mwetaung (Gullu Mual) Nickel Mine in Chin State." *Austrian Journal of South-East Asian Studies* 11, no. 1 (2018): 13-34.
- Ellis-Petersen, Hannah. "From Peace Icon to Pariah: Aung San Suu Kyi's Fall from Grace." *The Guardian*, November 23, 2018. <https://www.theguardian.com/world/2018/nov/23/aung-san-su-kyi-fall-from-grace-myanmar>
- Enlightened Myanmar Research Foundation. *Performance Analysis: State & Region (Local Legislatures) of Myanmar (2010-2015)*. Enlightened Myanmar Research Foundation, 2017.
- Ethnic Peace Resource Project. "Natural Resources and Land Issues in Myanmar." Accessed May 28, 2021. <http://www.eprpinformation.org/en/category/peace-resources-section/land-and-natural-resources-issues-in-myanmar/>.
- Erk, Jan, and Lawrence Anderson. "The Paradox of Federalism: Does Self-Rule Accommodate or Exacerbate Ethnic Divisions?" *Regional & Federal Studies* 19, no. 2 (2009): 191-202.
- Euro-Burma Office. "Ethnic Armed Organizations Conference: Laiza, Kachin State—30 October to 2 November 2013." Euro-Burma Office Briefing Paper, Euro-Burma Office, October 2013.
- Euro-Burma Office. "Karen National Union & The United Nationalities Federal Council (UNFC)." Euro-Burma Office Briefing Paper, Euro-Burma Office, September 2014.
- Euro-Burma Office. "Myanmar Peace Process." Euro-Burma Office Briefing Paper, Euro-Burma Office, January 2013.
- Euro-Burma Office. "The Kachins' Dilemma: Become a Border Guard Force or Return to Warfare." EBO Analysis Paper no. 2, 2010. http://www.burmalibrary.org/docs13/EBO_Analysis_Paper_No_2_2010_-_The_Kachins%27_Dilemma.pdf
- Euro-Burma Office. "The Laiza Agreement." Euro-Burma Office Briefing Paper, Euro-Burma Office, November 2013. <http://www.burmalibrary.org/docs16/BCES-BP-19-Laiza-en-red.pdf>
- Farrelly, Nicholas. "More on the Rebellion Resistance Force." *New Mandala*, September 27, 2007. <http://www.newmandala.org/more-on-the-rebellion-resistance-force/>
- Fearon, James D., and David D. Laitin. "Ethnicity, Insurgency, and Civil War." *American Political Science Review* 97, no. 1 (2003): 75-90.
- Ferguson, Jane M. "Who's Counting?: Ethnicity, Belonging, and the National Census in Burma/Myanmar." *Bijdragen Tot de Taal-, Land-en Volkenkunde/Journal of the Humanities and Social Sciences of Southeast Asia* 171 (2015): 1-28.
- Findley, Michael G. "Bargaining and the Interdependent Stages of Civil War Resolution." *Journal of Conflict Resolution* 57, no. 5 (2013): 905-932.
- Fishman, Joshua A. "Minority Language Maintenance and the Ethnic Mother Tongue School." *The Modern Language Journal* 64, no. 2 (1980): 167-172.
- Fjelde, Hanne, and Indra De Soysa. "Coercion, Co-optation, or Cooperation? State Capacity and the Risk of Civil War, 1961-2004." *Conflict Management and Peace Science* 26, no. 1 (2009): 5-25.
- Fortna, Virginia Page. "Scraps of paper? Agreements and the Durability of Peace." *International Organization* 57, no. 2 (2003): 337-372.
- Franco, Jennifer, Hannah Twomey, Khu Khu Ju, Pietje Vervest, and Tom Kramer. *The Meaning of Land in Myanmar: A Primer*. Amsterdam: Transnational Institute, 2015.
- Fuller, Thomas. "Myanmar Backs Down, Suspending Dam Project." *New York Times*, September 30, 2011. <https://www.nytimes.com/2011/10/01/world/asia/myanmar-suspends-construction-of-controversial-dam.html>
- Gandhi, Jennifer, and Adam Przeworski. "Cooperation, Cooptation, and Rebellion under Dictatorships." *Economics and Politics* 18, no. 1 (2006): 1-26.
- Gleditsch, Nils Petter, Peter Wallensteen, Mikael Eriksson, Margareta Sollenberg, and Havard Strand. "Armed Conflict 1946-2001: A New Dataset." *Journal of Peace Research* 39, no. 5 (2002): 615-637.
- Global Legal Monitor. "Burma: Four "Race and Religion Protection Laws" Adopted." September 14, 2015. <https://www.loc.gov/law/foreign-news/article/burma-four-race-and-religion-protection-laws-adopted/>
- Macleod, Alexander. "Kayin State Struggles Expose Myanmar's Energy Dilemma." *Global Risk Insights*, July 29, 2017. <https://globalriskinsights.com/2017/07/myanmar-energy-dilemma/>
- Global Witness. "Jade: A Global Witness Investigation into Myanmar 'Big State Secret.'" October 2015. <https://www.globalwitness.org/jade-story/>
- Gravers, Mikael. "Anti-Muslim Buddhist Nationalism in Burma and Sri Lanka: Religious Violence and Globalized Imaginaries of Endangered Identities." *Contemporary Buddhism* 16, no. 1 (2015): 1-27.
- Gurr, Ted. *Peoples Versus States*. Washington DC: United States Institute of Peace Press, 2000.
- Haklai, Oded. *Palestinian Ethnonationalism in Israel*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 2011.
- Harding, Andrew, and Khin Khin Oo, ed. *Constitutionalism and Legal Change in Myanmar*. London: Bloomsbury Publishing, 2017.
- Harding, Andrew, and Nyi Nyi Kyaw. "Myanmar's Constitutional Impasse: The Constitutional Amendment Process in 2020." *I-CONnect: the Blog of the International Journal of Constitutional Law*, November 12, 2020. <http://www.iconnectblog.com/2020/11/myanmars-constitutional-impasse-the-constitutional-amendment-process-in-2020/>
- Harriden, Jessica. "Making a Name for Themselves:" Karen Identity and the Politicization of Ethnicity in Burma." *Journal of Burma Studies* 7, no. 1 (2002): 84-144.
- Harrisson, Annika Pohl, and Helene Maria Kyed. "Ceasefire State-Making and Justice Provision by Ethnic Armed Groups in Southeast Myanmar." *SOJOURN: Journal of Social Issues in Southeast Asia* 34, no. 2 (July 2019): 290-326.
- Hart, Michael. "Myanmar's Peace Process on Life Support." *Geopolitical Monitor*, January 10, 2019. <https://www.geopoliticalmonitor.com/myanmars-peace-process-on-life-support/>
- Hartzell, Caroline A. "Explaining the Stability of Negotiated Settlements to Intrastate Wars." *Journal of Conflict Resolution* 43, no. 1 (1999): 3-22.
- Hartzell, Caroline A., and Matthew Hoddie. "Institutionalizing Peace: Power Sharing and Post-Civil War Conflict Management." *American Journal of Political Science* 47, no. 2 (2003): 318-332.

- Hartzell, Caroline A., Matthew Hoddie, and Donald Rothchild. "Stabilizing the Peace After Civil War: An Investigation of Some Key Variables." *International Organization* 55, no. 1 (2001):183–208.
- Hein Ko Soe. "The Ethnic Parties' Dilemma: Merger or Strategic Alliance?" *Frontier Myanmar*, April 18, 2018. <https://frontiermyanmar.net/en/the-ethnic-parties-dilemma-merger-or-strategic-alliance>.
- Hein Ko Soe, and Ben Dunant. "Kachin's Plantation Curse." *Frontier Myanmar*, January 17, 2019. <https://www.frontiermyanmar.net/en/kachins-plantation-curse>.
- Hintharnee. "Protesters Submit Petition Against Naming of Gen Aung San Bridge in Mon State." *The Irrawaddy*, May 2, 2017.
- Hogan, Libby. "'Slow genocide': Myanmar's Invisible War on the Kachin Christian Minority." *The Guardian*, May 14, 2018. <https://www.theguardian.com/world/2018/may/14/slow-genocide-myanmar-invisible-war-on-the-kachin-christian-minority>
- Hornberger, Nancy H. "Language Shift and Language Revitalization." In *The Oxford Handbook of Applied Linguistics*, edited by Robert B. Kaplan, William Grabe, Merrill Swain, and G. Richard Tucker, 413-420. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- Horowitz, Donald L. "Constitutional Design: Proposals Versus Processes." In *The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy*, edited by Andrew Reynolds, 15-35. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Horowitz, Donald L. *Ethnic Groups in Conflict*. 2nd ed. Berkeley, CA: University of California Press, 2001.
- Horowitz, Donald L. *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley, CA: University of California Press, 1985.
- Htet Naing Zaw. "Lawmakers Call for End to Disciplinary Transfers of Corrupt, Incompetent Officials." *The Irrawaddy*, September 20, 2018. <https://www.irrawaddy.com/news/burma/lawmakers-call-end-disciplinary-transfers-corrupt-incompetent-officials.html>
- Htoo Thant. "Ethnic Affairs Ministry Planned." *Myanmar Times*, July 27, 2015. <https://www.mmmtimes.com/national-news/15680-ethnic-affairs-ministry-planned.html>.
- Htoo Thant. "State Counselor Bill Passed Despite Military Voting Boycott." *Myanmar Times*, April 5, 2016. <https://www.mmmtimes.com/national-news/19844-military-protests-but-parliament-passes-state-counsellor-bill.html>
- Htoo Thant. "NLD Leader Hails Constitution Petition's Five Million Signatures." *Myanmar Times*, August 9, 2014. <https://www.mmmtimes.com/national-news/11278-nld-leader-hails-petition-result-as-unprecedented-in-myanmar.html>
- Htun Htun. "Karen State Ma Ba Tha Chapter Keeps Name Despite State Sangha Ban." *The Irrawaddy*, June 12, 2017. <https://www.irrawaddy.com/news/burma/karen-state-ma-ba-tha-chapter-keeps-name-despite-state-sangha-ban.html>
- Huang, Roger Lee. "Re-thinking Myanmar's Political Regime: Military Rule in Myanmar and Implications for Current Reforms." Working Paper Series 136, the Southeast Asia Research Centre (SEARC) of the City University of Hong Kong, December 2012.
- Huang, Roger Lee. "Re-thinking Myanmar's Political Regime: Military Rule in Myanmar and Implications for Current Reforms." *Contemporary Politics* 19, no. 3 (2013): 247–261.
- Human Rights Watch. *Vote to Nowhere: The May 2008 Constitutional Referendum in Burma*. United States of America: Human Rights Watch, 2008.
- Huntington, Samuel P. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Touchstone, 1997.
- Institute for Security and Development Policy and the European Union. *A Return to War: Militarized Conflicts in Northern Shan State*. Lithuania: Institute for Security and Development Policy and the European Union, May 2018.
- International Crisis Group. "Counting the Costs: Myanmar's Problematic Census." Asia Briefing no. 144, International Crisis Group, May 15, 2014.
- International Crisis Group. "Fire and Ice: Conflict and Drugs in Myanmar's Shan State." Asia Report no. 299, International Crisis Group, January 8, 2019.
- International Crisis Group. "Identity Crisis: Ethnicity and Conflict in Myanmar." Asia Report no. 312, International Crisis Group, August 28, 2020.
- International Crisis Group. "Myanmar: A New Muslim Insurgency in Rakhine State." Asia Report no. 283, International Crisis Group, December 15, 2016.
- International Crisis Group. "Myanmar: A New Peace Initiative." Asia Report no. 214, International Crisis Group, 2015.
- International Crisis Group. "Myanmar's Peace Process: A Nationwide Ceasefire Remains Elusive." Crisis Group Asia Briefing no. 146, International Crisis Group, September 16, 2015.
- International Crisis Group. "Myanmar's Stalled Transition." Crisis Group Asia Briefing no. 151, International Crisis Group, August 28, 2018.
- Jaquet, Carine. "The Kachin Conflict: Search for Common Narratives." International Management Group, 2014. https://themimu.info/sites/themimu.info/files/assessment_file_attachments/The_Kachin_Conflict_-_EU_2014.pdf
- Johanson, Vanessa. "Creating an Inclusive Burmese Peace Process." Peace Brief no. 223, United States Institute of Peace, May, 2017.
- Joliffe, Kim, and Emily Speers Mears. *Strength in Diversity: Towards Universal Education in Myanmar's Ethnic Areas*. Asia Foundation, 2016.
- Joliffe, Kim. *Ceasefire, Governance, and Development: The Karen National Union in Times of Change*. Asia Foundation, 2016.
- Joliffe, Kim. *Ethnic Armed Conflict and Territorial Administration in Myanmar*. Asia Foundation, 2015. <http://asiafoundation.org/publication/ethnic-armed-conflict-and-territorial-administration-in-myanmar-full-report>.
- Joliffe, Kim. *Ethnic Conflict and Social Services in Myanmar's Contested Regions*. Asia Foundation, 2014.
- Jones, Lee. "Explaining Myanmar's Regime Transition: The Periphery is Central." *Democratization* 21, no. 5 (2014): 780-802.
- Joshi, Madhav, Erik Melander, and Jason Michael Quinn. "Sequencing the Peace: How the Order of Peace Agreement Implementation Can Reduce the Destabilizing Effects of Post-Accord Elections." *Journal of Conflict Resolution* 61, no. 1 (2017): 4-28.
- Jupille, Joseph. *Procedural Politics: Issues, Influence, and Institutional Choice in the European Union*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Kachin State Hluttaw Law No. 5/2017 – Kachin State Law on Senior Age Groups* (in Burmese). July 12, 2017. <http://www.mlis.gov.mm/lsScPop.do?lawordListId=6720>
- Kalyvas, Stathis N. *The Logic of Violence in Civil War*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Karen National Union. "Preliminary Ceasefire Talks—2012 (in Burmese)." Accessed March 28, 2021. https://www.knuhq.org/public/user/pdf/agreements/2012_Preliminary_Ceasefire_Union_Agreement.pdf
- Kaufmann, Eric, and Oded Haklai. "Dominant Ethnicity: From Minority to Majority." *Nations and Nationalism* 14, no. 4 (2008): 743–767.
- Keenan, Paul. "All-Inclusiveness in an Ethnic Context." EBO Background Paper no. 4, Euro-Burma Office, August 2015.
- Keenan, Paul. *By Force of Arms: Armed Ethnic Groups in Burma*. New Delhi: VJI Books, 2014.
- Khin Su Wai. "Ethnic Intha party Seeks Self-Administration for Inle Lake." *Myanmar Times*, December 12, 2017. <https://www.mmmtimes.com/news/ethnic-intha-party-seeks-self-administration-inle-lake.html>
- Khin Su Wai. "More Ethnic Groups Express Concern Over Minority Codes." *Myanmar Times*, February 17, 2014. <https://www.mmmtimes.com/national-news/9595-more-ethnic-groups-express-concern-over-minority-codes.html>
- Khin Su Wai. "More Ethnic Groups Express Concern Over Minority Codes." *Myanmar Times*, February 17, 2014. <https://www.mmmtimes.com/national-news/9595-more-ethnic-groups-express-concern-over-minority-codes.html>
- Khin Su Wai. "Red Shan Rally for an Ethnic State." *Myanmar Times*, October 10, 2016. <https://www.mmmtimes.com/national-news/22982-red-shan-rally-for-an-ethnic-state.html>

Khin Su Wai. "Red Shan seek to Build Unity Ahead of Next Year's Census." *Myanmar Times*, August 4, 2013. <https://www.mmmtimes.com/national-news/7702-red-shan-seek-to-build-unity-ahead-of-next-year-s-census.html>

Kreutz, Joakim. "How and When Armed Conflicts End: Introducing the UCDP Conflict Termination Dataset." *Journal of Peace Research* 47, no. 2 (2010): 243–250.

Kunbun, Joe. "The UNFC: Reasons Behind Signing and Not Signing the NCA." *The Irrawaddy*, February 14, 2018. <https://www.irrawaddy.com/opinion/guest-column/unfc-reasons-behind-signing-not-signing-nca.html>

Kunbun, Joe. "Why the Military Has Declared a Unilateral Ceasefire." *The Irrawaddy*, December 25, 2018. <https://www.irrawaddy.com/opinion/guest-column/military-declared-unilateral-ceasefire.html>

Kupchan, Charles A. "After Pax Americana: Benign Power, Regional Integration, and the Sources of a Stable Multipolarity." *International Security* 23, no. 2 (1998): 40–79.

Kyal Pyar. "Kayan Object to Designation in Planned Census." *Mizzima*, January 13, 2014.

Kyaw Thu. "Two Rival Ethnic Militias Clash in Myanmar's War-torn Shan State." *Radio Free Asia*, January 12, 2014. <https://www.rfa.org/english/news/myanmar/two-rival-ethnic-militias-clash-in-myanmars-war-torn-shan-state-12192016151800.html>

Kyaw Yin Hlaing. *Prisms on the Golden Pagoda: Perspectives on National Reconciliation in Myanmar*. Singapore: NUS Press, 2014.

Kyed, Helene M. *Everyday Justice in Myanmar*. Copenhagen: NIAS, 2020.

Kyi Pyar Chit Saw and Matthew Arnold. "Administering the State in Myanmar: An Overview of the General Administration Department." Policy Dialogue Brief Series no. 6, Asia Foundation, March 2015. https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2016/09/Administering-the-State-in-Myanmar_Policy-Brief_ENG.pdf

Kyi Pyar Chit Saw, and Matthew Arnold. *Administering the State in Myanmar: An Overview of the General Administration Department*. Yangon: MDRI and Asia Foundation, 2010.

Lahu National Development Organization. *Unsettling Moves: The Wa Forced Resettlement Program in Eastern Shan State (1999–2001)*. Chiang Mai: Lahu National Development Organization, 2002.

Lake, David A., and Donald Rothchild, "Territorial Decentralization and Civil War Settlements." In *Sustainable Peace: Power and Democracy after Civil Wars*, edited by Philip G. Roeder and Donald Rothchild, 109-32. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2005.

Lall, Marie. "The Value of Bama-saga: Minorities Within Minorities' Views in Shan and Rakhine States." *Language and Education* 35, no. 3 (2020): 204-225.

Lall, Marie. *Understanding Reform in Myanmar: People and Society in the Wake of Military Rule*. London: Hurst and Company, 2016.

Langer, Armin, and Graham K. Brown, ed. *Building Sustainable Peace: Timing and Sequencing of Post-Conflict Reconstruction and Peacebuilding*. Oxford: Oxford University Press, 2016.

Lawi Weng, "Ethnic Groups Have Lost Faith in the NLD." *The Irrawaddy*, April 27, 2018. <https://www.irrawaddy.com/opinion/ethnic-groups-lost-faith-nld.html>

Leach, Edmund R. *Political Systems of Highland Burma*. Boston, MA: Beacon Press, 1965.

Leff, Carol Skalnik. "Democratization and Disintegration: The Breakup of the Communist Federal States." *World Politics* 51, no. 2 (1999): 205-235.

Leider, Jacques P. "History and Victimhood: Engaging with Rohingya Issue." *Insight Turkey* 20, no. 1 (2018): 99–118.

Leider, Jacques P. "Transmutations of Rohingya Movement in Post-2010 Rakhine State Crisis." In *Ethnic and Religious Identities and Integration in Southeast Asia*, edited by Oi Keat Gin and Volker Grabowsky, 191–239. Chiang Mai: Silkworm Books, 2017.

Lian H. Sakhong. "Christianity and Chin Identity." In *Exploring Ethnic Diversity in Burma*, edited by Michael Gravers, 200-226. Copenhagen: NIAS press, 2007.

Licklider, Roy. "Democracy and the Renewal of Civil Wars." In *Approaches, Levels and Methods of Analysis in International Politics: Crossing Boundaries*, edited by Harvey Starr, 95-116. New York: Palgrave Macmillan, 2006.

Licklider, Roy, ed. *Stopping the Killing: How Civil Wars End*. New York: NYU Press, 1993.

Licklider, Roy. "The Consequences of Negotiated Settlements in Civil Wars, 1945-1993." *American Political Science Review* 89, no.3 (1995): 681-690.

Lieberman, Victor B. "Reinterpreting Burmese History." *Comparative Studies in Society and History* 29, no. 1 (January 1987): 162-194.

Lijphart, Arendt. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. New Haven, CT: Yale University Press, 1977.

Lintner, Bertil. "A Question of Race in Myanmar." *Asia Times*, June 3, 2017. <http://www.atimes.com/article/question-race-myanmar/>

Lintner, Bertil. *Burma in Revolt: Opium and Insurgency Since 1948*. Chiang Mai: Silkworm books, 1999.

Lintner, Bertil. *The Rise and Fall of the Communist Party of Burma (CPB)*. Singapore: SEAP Publications, 1990.

Lun Min Mang. "Naga Zone Expansion Plan Sparks Protests, Petitions." *Myanmar Times*, February 2, 2015. <https://www.mmmtimes.com/national-news/12977-naga-zone-expansion-plan-sparks-protests-petitions.html>

Lustick, Ian. "Stability in Deeply Divided Societies: Consociationalism Versus Control." *World Politics* 31, no. 3 (1979): 325–344.

Lutwak, Edward N. "Give War a Chance." *Foreign Affairs* 78, no. 4 (July-August. 1999): 36-44.

MacGregor, Fiona, and Nyan Lynn Aung. "Rakhine's Divided Minorities." *Myanmar Times*, July 15, 2016. <https://www.mmmtimes.com/national-news/21413-rakhine-s-divided-minorities.html>

Mansfield, Edward D., and Jack L. Snyder. "Pathways to War in Democratic Transitions." *International Organization* 63, no. 2 (2009): 381–90.

Marcus Brand. "Achieving 'Genuine Federalism'? Myanmar's Inexorable Path towards Constitutional Devolution and Decentralized Governance." In *Constitutionalism and Legal Change in Myanmar*, edited by Andrew Harding, and Khin Khin Oo, 176-197. London: Bloomsbury Publishing, 2017.

Mark, Siu Sue. "Land Tenure Reform in Myanmar's Regime Transition: Political Legitimacy vs Capital Accumulation." Ph.D. Dissertation, International Institute of Social Studies, 2017.

Marshall, Andrew R. C., and Simon Webb. "Suu Kyi Says Boycott of Myanmar Election an Option." *Reuters*, April 3, 2015. <https://www.reuters.com/article/us-myanmar-suukyi-idUSKBN0MU19R20150403>

Marston, Hunter. "Two Journalists are Free. But Democracy in Myanmar is Deteriorating." *The Washington Post*, May 11, 2019. <https://www.washingtonpost.com/opinions/2019/05/11/two-journalists-are-free-democracy-myanmar-is-deteriorating/>

Martin, Michael F. "Burma's Parliament Defeats Constitutional Amendments." *CRS Insights*, June 30, 2015.

Martov, Seamus. "World's Largest Tiger Reserve 'Bereft of Cats.'" *The Irrawaddy*, November 16, 2012. http://www.irrawaddy.org/z_environment/worlds-largest-tiger-reserve-bereft-of-cats.html

Mason, T. David, and Patrick J. Fett. "How Civil Wars end: A Rational Choice Approach." *Journal of Conflict Resolution* 40, no. 4 (1996): 546–568.

Mathieson, David Scott. "Suu Kyi Stirs Ethnic Pot Ahead of Myanmar Elections." *Asia Times*, February 12, 2020. <https://asiatimes.com/2020/02/suu-kyi-stirs-ethnic-pot-ahead-of-myanmar-elections/>

Maung Zaw. "Kayan Leaders Push for Autonomy." *Myanmar Times*, April 22, 2015. <https://www.mmmtimes.com/national-news/1054-kayan-leaders-push-for-autonomy.html>

Maung Zaw. "Taung Yoe Survey Aims to Boost Lobby for Ethnic Affairs Minister." *Myanmar Times*, July 15, 2016. <https://www.mmtimes.com/national-news/mandalay-upper-myanmar/21417-taung-yoe-survey-aims-to-boost-lobby-for-ethnic-affairs-minister.html>.

McElroy, Damien. "Burma Ends One of World's Longest Running Insurgencies." *The Telegraph*, January 12, 2012. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/burmamyanmar/9010848/Burma-Myanmar-ends-one-of-worlds-longest-running-insurgencies-after-peace-deal-with-Karen-rebels.html>

Miall, Hugh. *Emergent Conflict and Peaceful Change*. London: Palgrave Macmillan, 2007.

Min Zaw Oo. "Understanding Myanmar's Peace Process: Ceasefire Agreements." Catalyzing Reflection Series no. 2, Swiss Peace, 2014.

Moe Myint. "Kuki Call for Full Disclosure Ahead of Ethnic Census Data's Release." *The Irrawaddy*, January 7, 2014. <http://kukiforum.com/2016/01/kuki-call-for-full-disclosure-ahead-of-ethnic-census-datas-release/>

Morton, Micah F. "Indigenous Peoples Work to Raise Their Status in a Reforming Myanmar." Perspective no. 33, ISEAS-Yusof Ishak Institute, May 22, 2017.

Myanmar Institute for Peace and Security. *Annual Peace and Security Review*. Myanmar Institute for Peace and Security, 2018.

Myanmar Investment Law (*The Pyidaungsu Hluttaw Law No. 40/2016*). October 18, 2016.

Myanmar Law Information System. "Laws in Relation to the Greater Administrative Region (in Burmese)." Accessed May 28, 2021. <https://www.mlis.gov.mm/mLsSc.do;jsessionid=3B53F7B42ECAF054F6BE07A0D3DB5E2?menuSeq=5&upperLawordKndCode=0400&selfFont=Z1>

Myanmar Peace Monitor. "SSA-S Government 11-Point Peace Agreement." January 16, 2012. <http://www.mmpeacemonitor.org/images/pdf/SSA-S-Government-16jan2012.pdf>

Myanmar Political Information: linking analytical resources. "Patama Akyaing Taing Daythakyi Nit Pyinei Hluttaw Athithi Mha Pya Tan Khet Thaw Upade Myar Apaw Thonetha Kyet Akyin (in Burmese)." June 17, 2016. https://www.mypilar.org/sites/mypilar.org/files/publication-files/laws_passed_brief_analysis.pdf

Nan Lwin. "World Bank's Economic Outlook for Myanmar in 6 Points." *The Irrawaddy*, June 18, 2019. <https://www.irrawaddy.com/business/economy/world-banks-economic-outlook-myanmar-6-points.html>

Naw Betty Han. "Military, KNU Clashes Erupt in Hpapun." *Myanmar Times*, August 30, 2018. <https://www.mmtimes.com/news/military-knu-clashes-erupt-hpapun.html>

Nitta, Yuichi. "Suu Kyi's NLD Moves to Amend Myanmar Constitution to Curb Military." *Nikkei Asian Review*, January 30, 2019. <https://asia.nikkei.com/Politics/Suu-Kyi-s-NLD-moves-to-amend-Myanmar-constitution-to-curb-military>

Nixon, Hamish, Cindy Joelene, Thet Aung Lynn, Kyi Pyar Chit Saw, and Matthew Arnold. "State and Region Governments in Myanmar." Asia Foundation and Myanmar Development Research Institute—Centre for Economic and Social Development, 2018.

Nyan Hlaing Lynn. "Union Minister Criticises Own Daughter, NLD Over Mon Bridge Name Dispute." *Frontier Myanmar*, March 16, 2017. <https://www.frontiermyanmar.net/en/union-minister-criticises-own-daughter-nld-over-mon-bridge-name-dispute/>

Nyein Nyein. "Analysis: Why Did the KNU Temporarily Leave Peace Talks?" *The Irrawaddy*, October 29, 2018. <https://www.irrawaddy.com/factiva/analysis-knu-temporarily-leave-peace-talks.html>

Nyein Nyein. "Karen Martyrs' Day Case Shows Ethnic Rights in Retreat Under Present Myanmar Govt." *The Irrawaddy*, September 19, 2019. <https://www.irrawaddy.com/opinion/commentary/karen-martyrs-day-case-shows-ethnic-rights-retreat-present-myanmar-govt.html>

Nyein Nyein. "Myanmar Peace Conference Ends with Participants Praising "Meaningful" Principles, Post-Election Plan." *The Irrawaddy*, August 21, 2020. <https://www.irrawaddy.com/news/burma/myanmar-peace-conference-ends-participants-praising-meaningful-principles-post-election-plan.html>

Nyein Nyein. "Shan National Dialogue to Continue Despite Myanmar Army Obstruction." *The Irrawaddy*, December 19, 2017. <https://www.irrawaddy.com/news/burma/shan-national-dialogue-continue-despite-myanmar-army-obstruction.html>

Nyein Nyein. "Tatmadaw Says It Has Clashed with AA Nearly 100 Times This Year." *The Irrawaddy*, March 25, 2019. <https://www.irrawaddy.com/news/burma/tatmadaw-says-clashed-aa-nearly-100-times-year.html>

Nyi Nyi Kyaw. "Democracy First, Federalism Next? The Constitutional Reform Process in Myanmar." Perspective no. 93, ISEAS-Yusof Ishak Institute, November 8, 2019.

O'Connell, Tom. "Myanmar's 'Forgotten War'." *Southeast Asia Globe*, June 29, 2018. <https://southeastasiaglobe.com/myanmars-forgotten-war-kachin-state-forces-battle-over-resources/>

Oxford Business Group. *The Report: Myanmar 2018*. Oxford Business Group, 2018.

Pedersen, Morten B. "Myanmar in 2014: 'Tacking Against the Wind'." *Southeast Asian Affairs* (2015): 223–245.

Pederson, Rena. *The Burma Spring: Aung San Suu Kyi and the New Struggle for the Soul of a Nation*. New York: Pegasus Books, 2016.

People's Alliance for Credible Elections. "Campaign Pledges by Political Parties in 2015 Elections." Accessed May 27, 2021. <https://www.pacemyanmar.org/2015-promises-mm/?fbclid=IwAR19VkwqFY2gF0Cs9UXg70GRBHf6Y-RyUXFxiR-j26pz8yz7Z5xuhYS4E>

People's Alliance for Credible Elections. *Public Opinions on Citizen's Democratic Aspirations*. People's Alliance for Credible Elections, 2018.

Pelletier, Alexandre. "Identity Formation, Christian Networks, and the Peripheries of Kachin Ethnonational Identity." *Asian Politics & Politic* 13, no. 1 (2021):72-89.

Pillar, Paul R. *Negotiating Peace: War Termination as a Bargaining Process*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2014.

Popham, Peter. *The Lady and the Generals: Aung San Suu Kyi and Burma's Struggle for Freedom*. London: Rider Books, 2017.

Pyidaungsu Hluttaw Law No. 22/2013 - Procedures of the State and Region Hluttaw Law (Burmese). August 6, 2013. <https://www.myanmar-law-library.org/law-library/laws-and-regulations/laws/myanmar-laws-1988-until-now/union-solidarity-and-development-party-laws-2012-2016/myanmar-laws-2013/pyidaungsu-hluttaw-law-22-2013-burmese.html>

Pyidaungsu Hluttaw Law No. 41/2014 - National Education Law. October 5, 2014.

Pyidaungsu Hluttaw Law No. 57/2014 - Law Amending the Emoluments, Allowances, and Decorations of State and Region Level Personnel Law. December 10, 2014.

Pyidaungsu Hluttaw Law No. 8/2015 - Law Protecting Ethnic rights. February 24, 2015.

Pyidaungsu Hluttaw Law No. 38/2015—Law Amending the National Education Law (in Burmese). July 25, 2015.

Pyidaungsu Hluttaw Law No. 44/2015 - Second Law Amending the Development of Border Areas and National Races. July 22, 2015.

Pyidaungsu Hluttaw Law No. 45/2015 - Law Amending the 2008 Constitution of the Union of Myanmar. July 22, 2015.

Pyidaungsu Hluttaw Law No. 40/2016 - Myanmar Investment Law, October 18, 2016.

Quinn, J. Michael, T. David Marston, and Mehmet Gurses. "Sustaining the Peace: Determinants of Civil War Recurrence." *International Interactions* 33, no. 2 (2007):167–193.

Reilly, Ben. *Democracy in Divided Societies: Electoral Engineering for Conflict Management*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

Renaud, Mael. "Education, and the Local Parliaments' Legislative Competence." *The Tea Circle*, June 14, 2017. <https://teacircleoxford.com/2017/06/14/education-and-the-local-parliaments-legislative-competence/>

Renaud, Mael. "Panglong Spirit" under the 2008 Constitution." *The Tea Circle*, July 22, 2016. <https://teacircleoxford.com/2016/07/22/panglong-spirit-under-the-2008-constitution/>

Renaud, Mael. "Panglong Spirit" Under the 2008 Constitution (Part II)." *The Tea Circle*, August 16, 2016. <https://teacircleoxford.com/2016/08/16/panglong-spirit-under-the-2008-constitution-part-ii/>

- Riker, William H. *The Art of Political Manipulation*. New Haven, CT: Yale University Press, 1986.
- Robinne, François. "Making Ethnonyms in a Clan Social Organization: The Case of the So-Called Kachin Subgroups (Burma)" In *Inter-Ethnic Dynamics in Asia. Considering the Other Through Ethnonyms, Territories and Rituals*, edited by Christian Culas and François Robinne, 57-78. London: Routledge, 2009.
- Roewer, Richard. "Three Faces of Party Organization in the National League for Democracy." *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 38, no. 3 (2019): 286-306.
- Roger Mac Ginty. "Issue Hierarchies in Peace Processes: The Decommissioning of Paramilitary Arms and the Northern Ireland Peace Process. Lessons for ending conflicts." *Civil Wars* 1, no. 3 (1998): 24-45.
- Romano, David. *The Kurdish Nationalist Movement: Opportunity, Mobilization and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Rotberg, Robert I. "Failed States in a World of Terror." *Foreign Affairs* 81, no. 4 (2002): 127-140.
- Rotberg, Robert I. "Failed states, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators." In *State Failure and State Weakness in a Time of Terror*, edited by Robert I. Rotberg, 1-25. Washington, DC: Brookings Institution Press, 2004.
- Rothchild, Donald. "Liberalism, Democracy, and Conflict Management: The African Experience." In *Facing Ethnic Conflicts: Toward a New Realism*, edited by Andreas Wimmer, Richard J. Goldstone, Donald L. Horowitz, Conrad J. Schetter, and Ulrike Joras, 226-244. New York: Rowman & Littlefield Publishers, 2004.
- Sachdava, Gulshan. *Economy of the North East: Policy, Present Conditions, and Future Possibilities*. New Delhi: Centre for Policy Research, 2000.
- Sadan, Mandy, ed. *War and Peace in the Borderlands of Myanmar: the Kachin Ceasefire, 1994-2011*. Copenhagen: NIAS Press, 2016.
- Sadan, Mandy. *Being & Becoming Kachin: Histories Beyond the State in the Borderworlds of Burma*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Saferworld. *Justice Provision in South East Myanmar: Experiences from Conflict-Affected Areas with Multiple Governing Authorities*. Saferworld, 2019.
- Sai Wansai. "Burma's Peace Process: From Stagnation to Drawbacks?" *Shan Herald Agency for News*, November 12, 2018. <https://english.shannews.org/archives/18326>
- Sai Wansai. "Demand of New National States: A Challenge That is Unavoidable." *BNI*, September 8, 2016. <https://www.bnionline.net/en/opinion/op-ed/item/2271-demand-of-new-national-states-a-challenge-that-is-unavoidable.html>
- Sai Wansai. "Jump-Starting the Stalled Peace Process: Is Revitalization of the 1961 Federal Amendment Proposal the Way to Go?" *Transnational Institute*, May 4, 2017. <https://www.tni.org/en/article/jump-starting-the-stalled-peace-process>
- Sai Wansai. "To Hopeland and Back: The 21st Trip for the 21st Century Panglong (Day 12 and 13)." *Shan Herald Agency for News*, September 21, 2016. <https://english.shannews.org/archives/14987>
- Saito, Ayako. "The Formation of the Concept of Myanmar Muslims as Indigenous Citizens: Their History and Current Situation." *The Journal of Sophia Asian Studies* 32, (2014): 25-40.
- Sambanis, Nicholas. "A Review of Recent Advances and Future Directions in the Quantitative Literature on Civil War." *Defence and Peace Economics* 13, no. 3 (2002): 215-243.
- Sambanis, Nicholas. "Do Ethnic and Nonethnic Civil Wars have the Same Causes? A Theoretical and Empirical Inquiry (Part 1)." *Journal of Conflict Resolution* 45, no. 3 (2001): 259-282.
- Saning, Yen. "Wary of Official Census, Burma's Ethnic Minorities Count Their Own." *The Irrawaddy*, December 4, 2013. <https://www.irrawaddy.com/news/burma/wary-official-census-burmas-ethnic-minorities-count.html>
- Saw Yan Naing, "KNU, Govt Reach Historic Agreement." *The Irrawaddy*, January 12, 2012. https://www2.irrawaddy.com/article.php?art_id=22826
- Saw Yan Naing. "KNU Divided over Peace Treaty." *The Irrawaddy*, February 9, 2012. http://www2.irrawaddy.com/article.php?art_id=23004
- Saw Yan Naing. "Tokyo Support for NLD Stand on 2010 Election." *The Irrawaddy*, November 23, 2009. https://www2.irrawaddy.com/article.php?art_id=17273
- Saw Yan Naing. "Why did the KNU Withdraw from the UNFC?" *The Irrawaddy*, September 3, 2014. <https://www.irrawaddy.com/opinion/knu-withdraw-unfc.html>
- Scharpf, Fritz W. "The Joint-Decision Trap: Lessons from German Federalism and European Integration." *Public Administration* 66, no. 3 (1988): 239-278.
- Schneider, Aaron. "Decentralization: Conceptualization and Measurement." *Studies in Comparative International Development* 38, no. 3 (2003): 32-56.
- Selth, Andrew. "Myanmar's Intelligence Apparatus and the Fall of General Khin Nyunt." *Intelligence and National Security* 34, no. 5 (2019): 619-636.
- Selth, Andrew. "Race and Resistance in Burma, 1942-1945." *Modern Asian Studies* 20, no. 3 (1986): 483-507.
- Shoon Naing. "Myanmar Lawmakers Debate Proposals to Curb Military Political Power." *Reuters*, July 30, 2019. <https://www.reuters.com/article/us-myanmar-constitution/myanmar-lawmakers-debate-proposals-to-curb-military-political-power-idUSKCN1UP18Z?il=0>
- Si Thura, and Tim Schroeder. "Health Service Delivery and Peacebuilding in Southeast Myanmar." In *Myanmar Transformed? People, Places and Politics*, edited by Justine chambers, Gerard McCarthy, Nicholas Farrelly, and Chit Win, 85-108. Singapore: ISEAS - Yusof Ishak Institute, 2018.
- Sidel, John T. "The Fate of Nationalism in the New States: Southeast Asia in Comparative Historical Perspective." *Comparative Studies in Society and History* 54, no. 1 (2012): 114-144.
- Silverstein, Josef. "Aung San Suu Kyi: Is She Burma's Woman of Destiny?" *Asian Survey* 30, no. 10 (1990): 1007-1019.
- Silverstein, Josef. "Fifty Years of Failure in Burma." In *Government Policies and Ethnic Relations in Asia and the Pacific*, edited by Michael Brown and Sumit Ganguly, 157-196. Cambridge, MA: MIT Press, 1997.
- Silverstein, Josef. "The Civil War, the Minorities and Burma's New Politics." In *Burma: The Challenge of Change*, edited by Peter Carey, 129-156. New York: St. Martin's Press, 1997: 199
- Simeon, Richard, and Daniel-Patrick Conway. "Federalism and the Management of Conflict in Multinational Societies." In *Multinational Democracies*, edited by Alain G. Gagnon and James Tully, 338-365. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Sithu Aung Myint. "Does the National League for Democracy Really Want a Federal System?" *Frontier Myanmar*, November 26, 2017. <https://www.frontiermyanmar.net/en/does-the-national-league-for-democracy-really-want-a-federal-system/>
- Sithu Aung Myint. "The NLD Duped Again on Constitution." *Myanmar Times*, June 24, 2015.
- Sithu Aung Myint. "Why was Thura Shwe Mann Fired." *Myanmar Times*, August 26, 2015, <https://www.mmtimes.com/opinion/16150-why-was-thura-u-shwe-mann-fired.html>
- Sithu Aung Myint. "Wither Shwe Mann?" *Frontier Myanmar*, February 14, 2016. <https://frontiermyanmar.net/en/whither-shwe-mann>
- Slodkowski, Antoni. "Myanmar Signs Ceasefire with Eight Armed Groups." *Reuters*, October 15, 2015. <http://www.reuters.com/article-us-myanmar-politics-idUSKCN0S82MR20151015>
- Small, Melvin, J. David Singer. *Resort to arms: International and Civil Wars, 1816-1980*. Beverly Hills, CA: Sage Publications, 1982.
- Smith, Martin J. *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity*. New Jersey: Zed Books, 1991.

- Smith, Martin J. *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity*. 2nd ed. London: Zed Books, 1999.
- Smith, Martin J. "Ethnic Participation and National Reconciliation." In *Myanmar's Long Road to National Reconciliation*, edited by Trevor Wilson, 38-74. Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute, 2006.
- Smith, Martin J. *State of Strife: The Dynamics of Ethnic Conflict in Burma*. Singapore: ISEAS Publishing, 2007.
- Snyder, Jack L. *From Voting to Violence: Democratization and Nationalist Conflict*. New York: WW Norton, 2000.
- South, Ashley, Tim Schroeder, Kim Jolliffe, Mi Kun Chan Non, Sa Shine, Susanne Kempel, Axel Schroeder, and Naw Wa Shee Mu. "Between Ceasefire and Federalism: Exploring Interim Arrangements in the Myanmar Peace Process." Covenant Consultancy, 2018.
- South, Ashley. "Karen Nationalist Communities: The "Problem" of Diversity." *Contemporary Southeast Asia* 29, no. 1 (2007): 55–76.
- South, Ashley. "Myanmar's Stalled Peace Process." *Asia Dialogue*, April 3, 2019. <https://theasiadialogue.com/2019/04/03/myanmars-stalled-peace-process/>
- South, Ashley, and Marie Lall. "Language, Education and the Peace Process in Myanmar." *Contemporary Southeast Asia* 38, no. 1 (2016): 128–153.
- South, Ashley. *Ethnic Politics in Burma: States of Conflict*. London: Routledge, 2008.
- South, Ashley. *Mon Nationalism and Civil War in Burma: the Golden Sheldrake*. London: Routledge, 2013.
- South, Ashley, and Marie Lall. *Schooling and Conflict: Ethnic Education and Mother Tongue-based Teaching in Myanmar*. USAID and Asia Foundation, 2016.
- Stedman, Stephen J. "Spoiler Problems in Peace Processes." *International Security* 22, no. 2 (1997): 5–53.
- Stein, Janice Gross. "Getting to the Table: The Triggers, Stages, Functions, and Consequences of Pre-Negotiation." *International Journal* 44, no. 2 (1989): 475-504.
- Stewart, Megan A. "Civil War as State-Making: Strategic Governance in Civil War." *International Organization* 72, no. 1 (2018): 205-226.
- Stokke, Kristian. "Political Representation by Ethnic Parties? Electoral Performance and Party-Building Processes among Ethnic Parties in Myanmar." *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 38, no. 3 (2019): 307-336.
- Su Mon Thazin Aung. "Governing The Transition: Policy Coordination Mechanisms in The Myanmar Core Executive, 2011–2016." Ph.D. Dissertation, University of Hong Kong, 2017.
- Su Mon Thazin Aung. "Myanmar Ethnic Peace Process: Strategy of the Myanmar Government in the Ongoing Democratic Transition." In *Myanmar: Reintegrating into the International Community*, edited by Chenyang Li, Chaw Chaw Sein, Xianghui Zhu, 349-368, Hackensack, NJ: World Scientific, 2016.
- Su Mon Thazin Aung. "Why Burma's Top General Is Playing Peacemaker." *Foreign Policy*, May 15, 2014. <http://foreignpolicy.com/2014/05/15/why-burmas-top-general-is-playing-peacemaker/>
- Suhardiman, Diana, Jeff Rutherford, and Saw John Bright. "Putting Violent Armed Conflict in the Center of the Salween Hydropower Debates." *Critical Asian Studies* 49, no. 3 (2017): 349–364.
- Taylor, Robert H. "British Policy towards Myanmar and the Creation of the 'Burma Problem'." In *Myanmar: State, Society and Ethnicity*, edited by Narayanan Ganesan, and Kyaw Yin Hlaing, 70-95. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2007.
- Taylor, Robert H. "Myanmar from Army Rule to Constitution Rule?" *Asian Affairs* 43, no. 2 (2012): 221–236.
- Taylor, Robert H. "Perceptions of Ethnicity in the Politics of Burma." *Southeast Asian Journal of Social Science* 10, no. 1 (1982): 7–22.
- Taylor, Robert H. "The Evolving Military Role in Burma." *Current History* 89, no. 545 (1990): 105-108, 134-135.
- Taylor, Robert H. Do States Make Nations? The Politics of Identity in Myanmar Revisited." *South East Asia Research* 13, no. 3 (2005): 261–286.
- Taylor, Robert H. *The Armed Forces in Myanmar's Politics: A Terminating Role?* Singapore: ISEAS Publishing, 2015.
- Tha Lun Zaung Htet. "Shwe Mann Demands Parliament's Involvement in Burma's Peace Process." *The Irrawaddy*, July 3, 2013. <https://www.irrawaddy.com/news/burma/shwe-mann-demands-parliaments-involvement-in-burmas-peace-process.html>
- Tha Lun Zaung Htet. "Thein Sein, Shwe Mann Rivalry Ripples Through Parliament." *The Irrawaddy*, August 28, 2013. <https://www.irrawaddy.com/news/burma/thein-sein-shwe-mann-rivalry-ripples-through-parliament.html>
- Thant Myint Oo. *The Hidden History of Burma: Race, Capitalism, and the Crisis of Democracy in the 21st Century*. New York: WW Norton, 2020.
- The Republic of the Union of Myanmar. *The 2014 Myanmar Population and Housing Census: The Union Report, Religion*. Census Report Volume 2-C, 2016.
- Thiha Tun, and Thet Su Aung. "Myanmar's Ruling NLD Votes Down Bill on Ethnic Chief Ministers." Translated by Ye Kaung Myint Maung, written in English by Roseanne Gerin. *Radio Free Asia*, March 17, 2020. <https://www.rfa.org/english/news/myanmar/ethnic-ministers-03172020183612.html>
- Thiri Shwesin Aung, Thomas B. Fischer, and John Buchanan. "Land Use and Land Cover Changes Along the China-Myanmar Oil and Gas Pipelines – Monitoring Infrastructure Development in Remote Conflict-Prone Regions." *PLoS ONE* 15, no. 8 (2020).
- Tinza Htun, and Mael Raynaud. *Schedule Two of the 2008 Constitution: Avenues for Reform and Decentralization and Steps Towards a Federal System*. Yangon: Konrad-Adenauer Stiftung Ltd., 2018.
- Thyne, Clayton L. "Information, Commitment, and Intra-War Bargaining: The Effect of Governmental Constraints on Civil War Duration." *International Studies Quarterly* 56, no. 2 (2012): 307–321.
- Tinzar Htun, and Mael Raynaud. *Schedule II of the 2008 Constitution: Avenues for Reform and Decentralization and Steps Towards a Federal System*. Yangon: Konrad-Adenauer Stiftung, 2018.
- Transnational Institute. "A Changing Ethnic Landscape: Analysis of Burma's 2010 Polls." Burma Policy Briefing no. 4, Transnational Institute, December 2010.
- Transnational Institute. "Ethnic Politics and the 2015 Elections in Myanmar." Myanmar Policy Briefing, Transnational Institute, September 2015.
- Transnational Institute. "Ethnicity without Meaning, Data without Context." Burma Policy Briefing no. 13, Transnational Institute, February 24, 2014.
- Transnational Institute, "Myanmar: Ethnic Politics and the 2020 General Election." Myanmar Policy Briefing no. 23, Transnational Institute, September 2020.
- Transnational Institute. "The 2015 General Election in Myanmar: What Now for Ethnic Politics?" Myanmar Policy Briefing no. 17, Transnational Institute, December 2015.
- Transnational Institute. "The 2020 General Election in Myanmar: A Time for Ethnic Reflection." Myanmar Policy Briefing no. 24, Transnational Institute, December 2020.
- Tsebelis, George. *Veto Players: How Political Institutions Work*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2002.
- Tun Lin. "Govt Schools Start to Teach Karen Language in Pago Division." *Karen News*, May 23, 2014.
- U Soe Thein. *Myanmar's Transformation & U Thein Sein: An Insider's Account by U Soe Thane*. Yangon: Tun Foundation Literature Committee, 2018.
- U Ye Htut, former Minister of information, comment on Facebook (in Burmese), January 30, 2019. <https://www.facebook.com/ye.htut.988/posts/2035953876518204>

- UNESCO. "MTB MLE Resource Kit – Including the Excluded: Promoting Multilingual Education (Available in Russian, Chinese and English Versions)." Last modified May 17, 2019. <https://bangkok.unesco.org/content/mtb-mle-resource-kit-including-excluded-promoting-multilingual-education>.
- UN Human Rights Council. *Report of the Detailed Findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar (A/HRC/39/CRP.2)*. September 18, 2018.
- Ünal, Mustafa Coşar. "Is it Ripe Yet? Resolving Turkey's 30 Years of Conflict with the PKK." *Turkish Studies* 17, no. 1 (2016): 91–125.
- UNHCR. "Rohingya Emergency." Accessed May 29, 2021. <https://www.unhcr.org/en-us/rohingya-emergency.html>
- Wade, Francis. *Myanmar's Enemy Within: Buddhist Violence and the Making of a Muslim "Other."* London: Zed Books, 2019.
- Wagner, R. Harrison. "Bargaining and War." *American Journal of Political Science* 44, no. 3 (2000): 469-484.
- Walt, Stephen M. *The Origins of Alliance*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1990.
- Walter, Barbara F. "Bargaining Failures and Civil War." *Annual Review of Political Science* 12 (2009): 243–261.
- Walter, Barbara F. "Designing Transitions from Civil War: Demobilization, Democratization, and Commitments to Peace." *International Security* 24, no. 1 (1999): 127-155.
- Walter, Barbara F. "The Critical Barrier to Civil War Settlement." *International Organization* 51, no. 3 (1997): 335–364.
- Walton, Matthew J. "Ethnicity, Conflict, and History in Burma: The Myths of Panglong." *Asian Survey* 48, no. 6 (2008): 889–910.
- Walton, Matthew J. "The 'Wages of Burman-ness': Ethnicity and Burman Privilege in Contemporary Myanmar." *Journal of Contemporary Asia* 43, no. 1 (2013): 1-27.
- Walton, Matthew J., and Susan Hayward. *Contesting Buddhist Narratives: Democratization, Nationalism, and Communal Violence in Myanmar*. Honolulu, HI: East-West Center, 2014.
- Weinstein, Jeremy M. *Inside Rebellion: The Politics of Insurgent Violence*. New York: Cambridge University Press, 2007.
- Weiss, Joshua N. "Trajectories Toward Peace: Mediator Sequencing Strategies in Intractable Communal Conflicts." *Negotiation Journal* 19, no. 2 (2003): 109-115.
- Woods, Kevin M. *The Conflict Resource Economy and Pathways to Peace in Burma*. Washington, DC: United States Institute of Peace, 2018.
- World Bank. "Myanmar: Development of a Myanmar National Electrification Plan Towards Universal Access, 2015-2030 (English)." World Bank Group, January 1, 2014.
- Ye Htut, *Myanmar's Political Transition and Lost Opportunities (2010–2016)*. Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute Publishing, 2019.
- Ye Mon. "Karen National Union Suspends Participation in Peace Talks." *Frontier Myanmar*, October 29, 2018. <https://frontiermyanmar.net/en/karen-national-union-suspends-participation-in-peace-talks>
- Yegar, Moshe. *Between Integration and Secession: The Muslim Communities of the Southern Philippines, Southern Thailand, and Western Burma/Myanmar*. Lanham: Lexington Books, 2002.
- Yun Sun. "Aung San Suu Kyi Comes Out on Top in ICJ Rohingya Ruling." *Nikkei Asian Review*, February 8, 2020. <https://asia.nikkei.com/Opinion/Aung-San-Suu-Kyi-comes-out-on-top-in-ICJ-Rohingya-ruling>
- Zartman, I. William. "Ripeness: The Hurting Stalemate and Beyond." In *International Conflict Resolution after the Cold War*, edited by Paul C. Stern, and Daniel Druckman, 225-250. Washington, DC: National Academy Press, 2000.
- Zartman, I. William. *Ripe for Resolution: Conflict and Intervention in Africa*. Oxford: Oxford University Press, 1989.
- Zaw Oo, and Win Min. *Assessing Burma's Ceasefire Accords*. Washington, DC: East-West Center, 2007.

